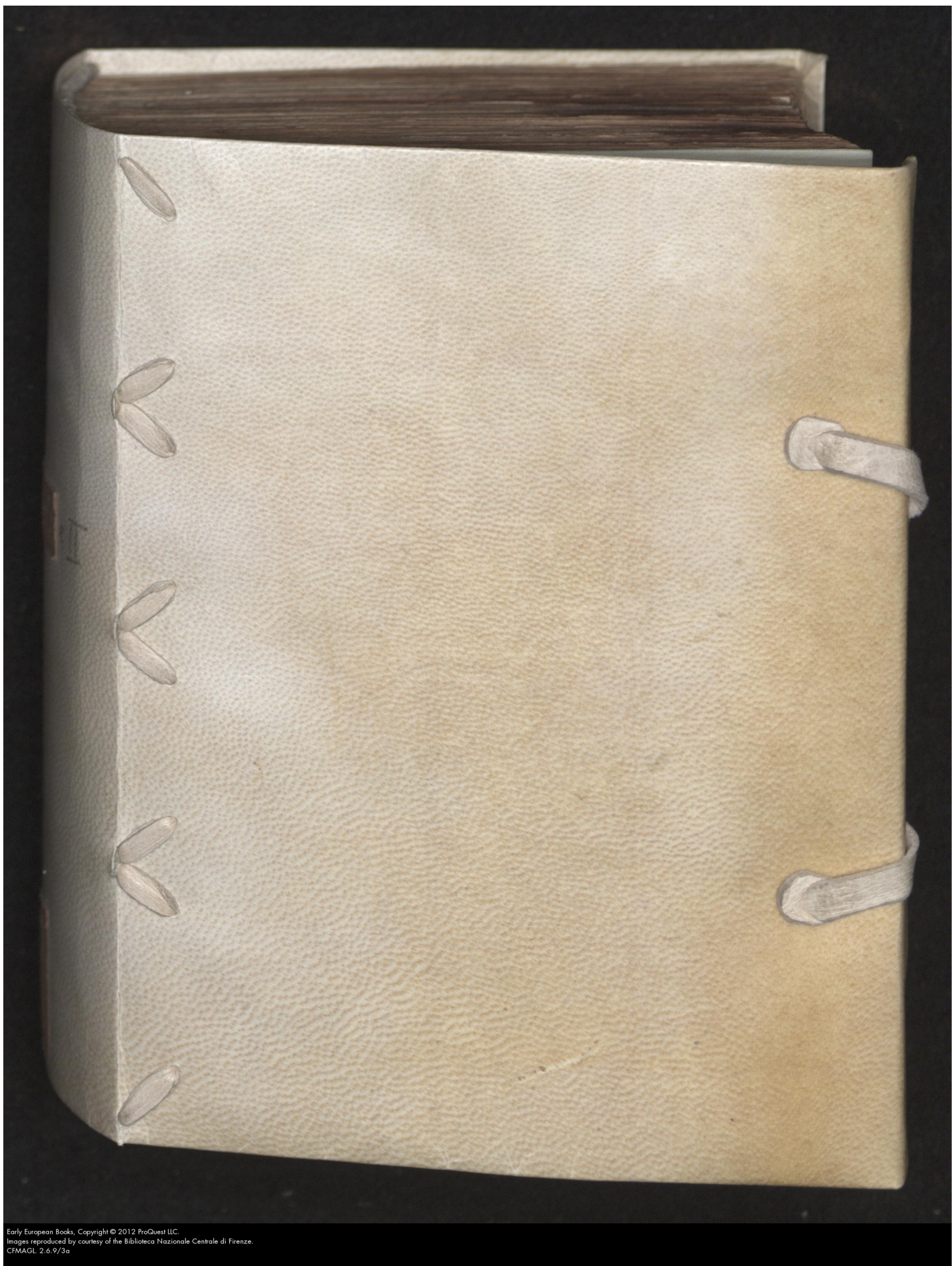
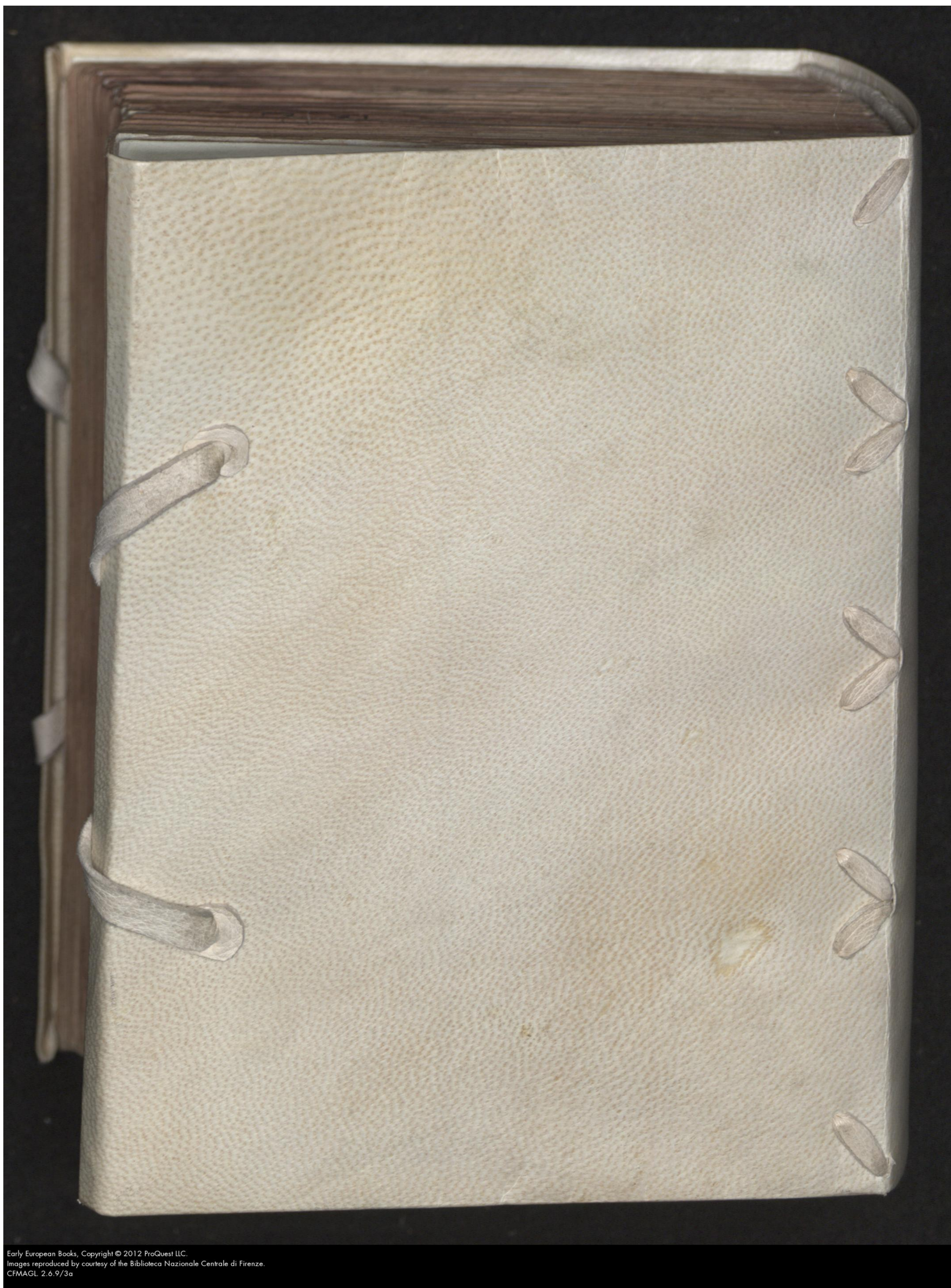
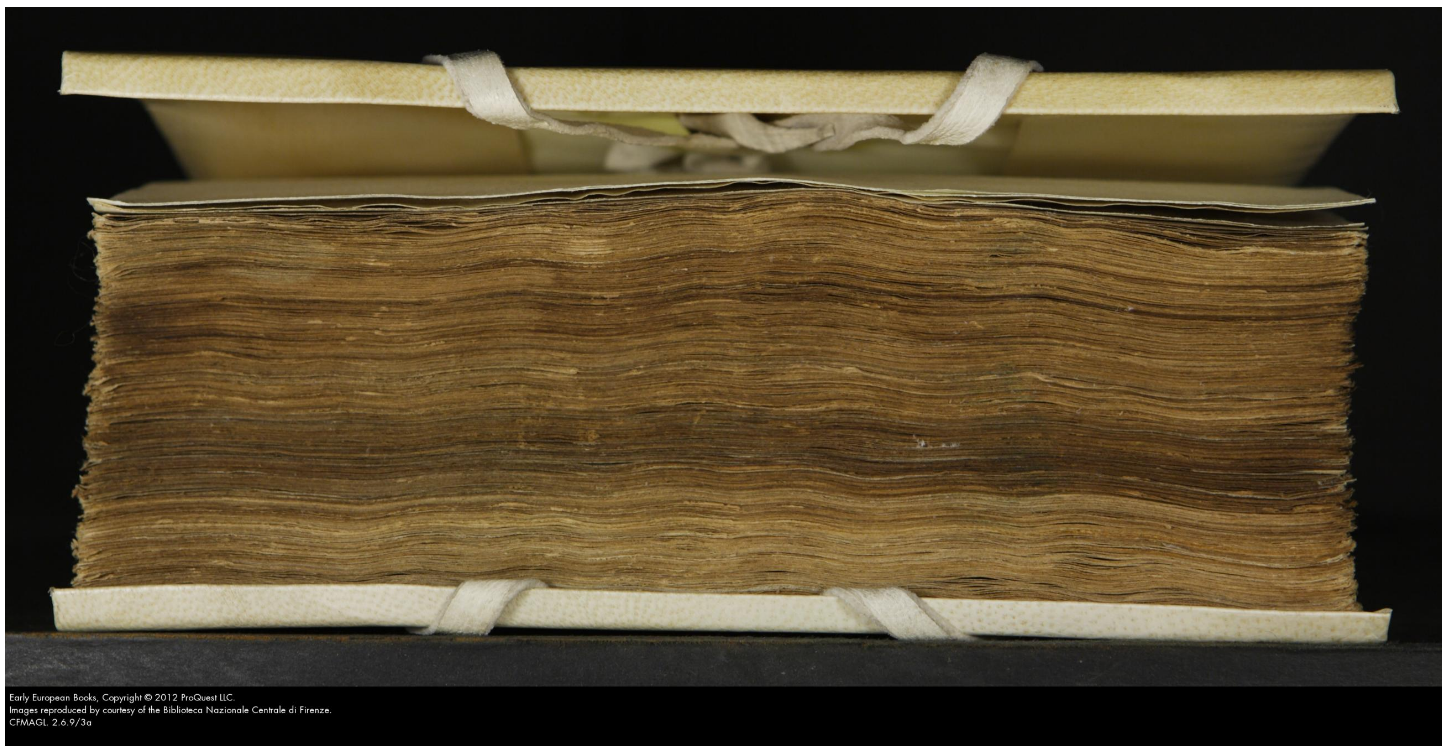

PT. I
e II
2
6
9

CHRISTOPHORI CRUSII JC.

TRACTATUS

DE INDICIIS DELICTORUM SPECIALIBUS,

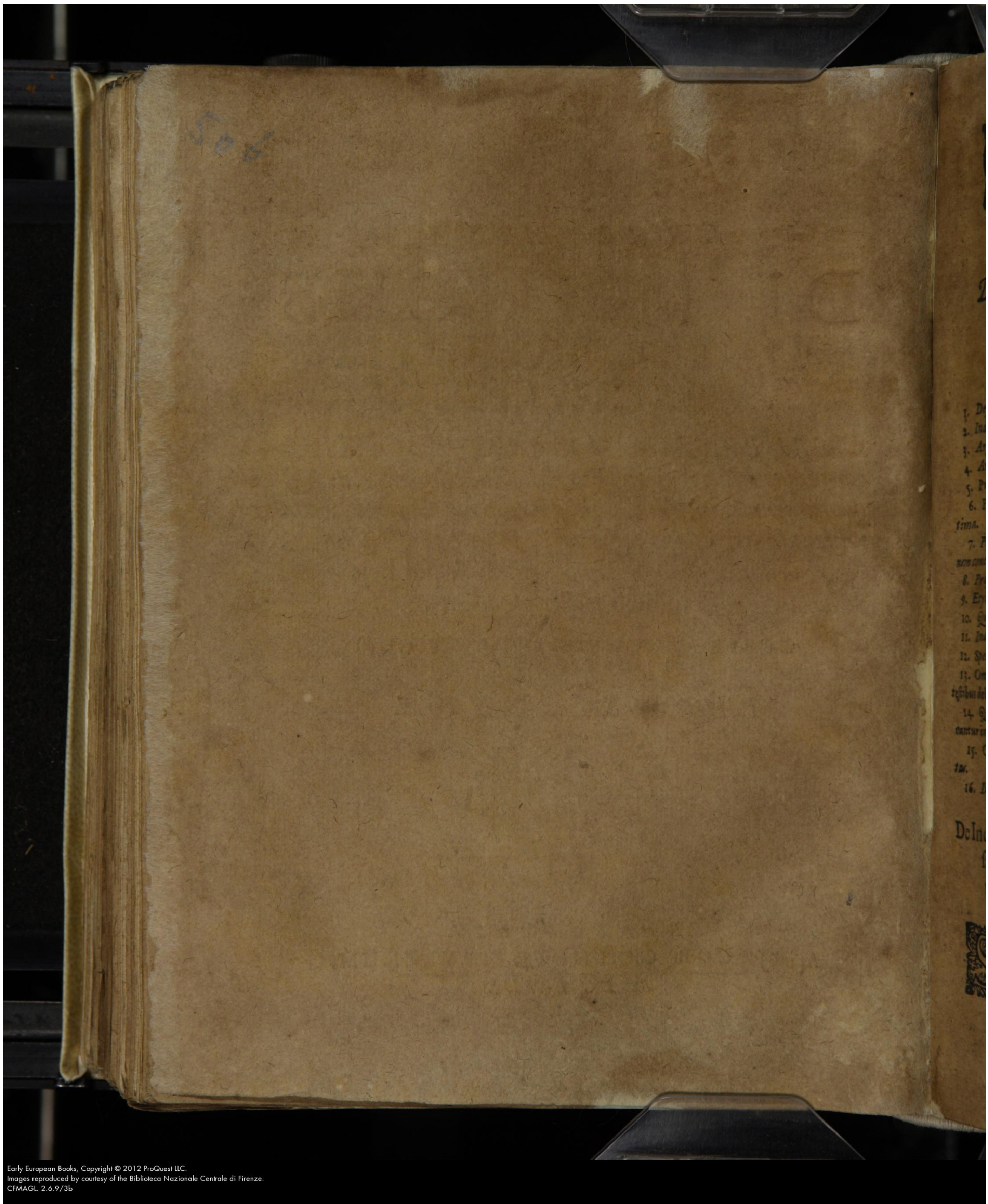
CUM PRÆMISSA MALEFICIORUM, eorumque pœnæ compendiosa Relatione, declaratione, & quorumcunq; incidentium dubiorum explicatione, à crimine læsæ Majestatis usque ad furtorum species, juxta ordinem Justiniani Imp. in titulo de publicis judiciis, *præscriptum,*

COEPTA, CONSCRIPTA ET CUM DEO EXPEDITA.

PARS SECUNDA.

FRANCOFURTI,
Apud JACOB. GOTHOFR. SEYLERUM,
M DC LXVIII.

CAPUT PRIMUM
DE DEFINITIONE ET *Distributione Indiciorum.*

SUMMARIA.

1. Definitio traditur indiciorum.
2. Indicia scelerum argumenta.
3. Argumentis causas examinare quid?
4. Argumentum quid in jure dicatur.
5. Præsumptio juris & de jure quæ dicatur?
6. Præsumptio juris dicitur necessitas legitima.
7. Præsumptio legis non admittit probationem contrariam.
8. Præsumptio hominis quæ?
9. Etymologia indiciorum subjicitur.
10. Qualiter indicia distribuantur?
11. Indicia generalia definiuntur.
12. Specialium definitio traditur.
13. Omne indicium duobus ad minimum testibus debet seorsim lucidentissimè probari.
14. Qualiter indicia nondum probata, dicantur indicia populariter.
15. Omnia indicia habent caudas colligatas.
16. Indicia generalia uti sola non concludunt ad quæstionem, ita nec specialia sine generalibus.
17. Quomodo inditia specialia subdividantur?
18. Vt fœtorem cadaver, ita delictum indicia olent.
19. Rei cujusq; pars potissima est principiũ.
20. De delicto in genere constare debet, priusquam de indiciis quæritur.
21. Iudicis ignorantia miserorum calamitas.
22. Non creditur referenti, nisi de relato constet.
23. Ordo est figura substantia cujusq; rei.
24. Ordo res divina in natura & entiũ modus est.
25. Ordo vinculum artis, & quæ alia de utilitate ordinis proferuntur ibidem.
26. An ordines equitum & fratrum Teutonicorum sint religiosi?

De Indiciis delictorum specialioribus σὺν θεῷ dicturi, Deum sanctũ, sanctum fortem, sanctumq; immortalem precamur, ut sua nobis adsit bonitate. Amen.

SED ne χήρεσιν ἀνίπτοις, ut in proverbio est, materiam hanc juris præ-
nobilem, attingamus, in vestibulo † definiemus, indicia signa & ar- 1
gumenta non obscura, quibus magistratus imperium merum exer-
cens, vel ad inquisitionem vel quæstionem jure potest pervenire,

2 *l.1.§.4.ff.de quæst.* aliter Bald. *in l.4.C.unde legit.* Cic. 3. *orat.* indicia † sceleris argumenta dictitat, quæ verba Ulpian. inde mutuatur haud dubiè *in d.l.1.ibi.*
3 sed argumentis † causam examinandam, &c. Callistratus ex Ulpiano *in l.3.ff. de probat. ibi: vel propter causam, &c.* Papinian. *in l.1. 26.ff.de probat.ibi: cum*
4 *variis ex causis &c.* Argumentum † autem juxta Baldum, propositio dicitur ex præexistentibus signis resultans ad propositum ostendendum, seu concludendum, *in l.7.§.9.C.de his qui accus.non poss.* vel secundum Quint. 5. *inst. orat.* 10. oratio per ea, quæ certa sunt, fidem dubiis asserens.

Porrò, quæ in specie definitioni subjiciuntur verba, (quibus magistratus, &c.) indicia hæc, à præsumptionibus juris & de jure, ut loquuntur, mani-
5 festè segregant. Juris & de jure † præsumptio vulgariter dici autem solet, probatio à principiis humanis decerpta, eaq; lege expressa sic sancita, ne contrarium probari queat, Bald. *in rub.ext.de præs.n.*1. Innoc. *in c. quia ext. eod.n.* 2. Alexand. *in l.83.§.1.de V.O.n.* 3. vel ut alii docent, ab indiciis & conjecturis humana lege & ratione repertis, suborta. Idem Bald. *in rub.C. de probat. n. 6.*
6 *& seqq.* ubi necessitatem † legitimam, ejusmodi præsumtiones appellitat. Spec. *in tit. de præs.§.species.n.5.* de quibus (ut plura paucis comprehendam) commune sonat brocardicum: Quod adversus præsumptionem legis, nul-
7 lam admittat judex prudens & legalis † præsumptionem directam vel indirectam, Menoch. *de præs.1.q.2.n.*11. sequitur ergò, indicia, de quibus quæstio inpræsentiarum, non nisi hominis præsumptiones præ se ferre. Idem *d. loc. q.* 5. *n.7. ibi:* non præsumptiones has, quas facit homo, potuit lex approbare, cum variæ multiplicesq; sint, & ex causis variis profluere soleant. Quamob-
8 rem hominis † præsumptio conceptus dicitur mentis à probabili quadam conjectura formatus, vel ut Abb. Panor. censet, præsumptio hæc nihil est aliud, præterquam suspicio aliqua causata in animo jus dicentis, ex variis con-
9 jecturis, argumentis vel indiciis. Hinc ipsa vocis notatio & † etymologia, ab indico, indicas, &c. veritatis habendæ demum designans argumentum, ut ait Socin. *in l.admonendi. ff. de jurejur. n.*270. vel, si mavis, notam vel demonstrationem rei gestæ arguens. Cicer. *pro Cluent.* ibi: omnia, quæ solent esse indicia & veneni vestigia, in illius corpore sunt reperta, &c.

10 Distribuuntur verò hæc indicia † in generalia & specialia. Illa dicuntur notæ & demonstrationes genericæ, quæ πρὸς τῶς delictis passim omnibus sunt communes, iisq; respectu diverso ut plurimum conveniunt.

11 Quæ distributio & causas indiciorum † & gradus procedendi in hac juris materia, unà exhibet, exprimit & demonstrat, quod suo loco convenienter enodabimus.

12 Specialia indicia sunt † argumenta & demonstrationes liquidæ, suæ cuiq; speciei cumprimis propriæ & peculiares.

13 Demonstrationes liquidas appello hæc † indicia, cum jure expeditum

sit, in-

ſit, indicium quodlibet, teſtibus ad minimum duobus, iiſq; exceptione omni majoribus, probandum. Panor. *conſil.* 56. Angel. Peruſ. *conſil.* 3. *conſtit. crim. Car. V. art.* 66. Nec refert indicia † quoque ſæpenumero dici, argumenta 14
nondum probata, Gandin. *de præſumpt. pag. mihi* 137. cum potentia ſaltem, non de εἶναι vel actu ipſo identidem ſubintelligatur, verbis intentioni legis vel hominis nõ vice verſâ, deſervientibus, *c. intelligentia de V. S. l.* 17. *ff. de ll.* nempe ne rei veritas verborum improprietate corrumpatur, *l.* 17. *C. ad l. Cornel. de falſ.* ut enim Evangelium, ita lex non in verbis ſcripturarum, ſed ſenſu, non ſuperficie, ſed medulla, non in ſermonum foliis, ſed radice rationis conſiſtit. *c. Marchion.* 1. *q.* 1.

Et licet indicia † ſive generalia ſive ſpecialia dixeris, inſignem conſpi- 15
rent affinitatem, nec non tam caudis, uti gloſſ. *in c. accuſatus. §. eum qui. de hær. in verbo. & indicati.* Zaſ. 2. *conſil.* 16. *n.* 8. de ſpeciebus ſub genere conten-
tis loquitur, quam capite ipſo conglutinata videantur, ut ſpecialia † ſine ge- 16
neralibus, & è contra, ad quæſtionem inferendam raro vel nunquam concludant, quod ipſum loco & tempore congruo manifeſtum faciemus, non tamen deſinit inde, nec exſpirat ſpecifica & realis indiciorum differentia, non minus ut homo animal eſſe ceſſat unquam, nec ſine animalitate tanquam præexiſtente cauſa eſſentiali ſubſiſtere haudquaquã poteſt. Alphonſ. Toſtat.
in Levit. tom. 3. Omiſſis † diviſionibus aliis, quarum plura exiſtunt superva- 17
canea, juxta Bald. *in rub. C. de probat. n.* 4. Joan. Bolognet. *de diff. jur. & facti. n.* 106. Subdividi convenienter præſtat indicia, ſpecialia, ſecundum objecta
delictorum, quæ ut umbra corpus comitantur, ac ut fœtorem † cadaver ſpi- 18
rat malignum, produnt olentq; maleficia, vel ut civilius loquitur Contzius, aurora rutilat, lucis plenæ prænuncia, cur de claro die fiduciam deponamus? 2. *polit.* 22. Objecta autem ſunt ejuſmodi ſpecies illæ à Juſtiniano noſtro citatæ *in tit. poſtr. inſtit.* ut 1. legis Juliæ majeſtatis, 2. ejuſdem de adulterio, 3. legis Corneliæ de Sicariis, 4. legis Pompejæ de parricidis. 5. legis Corneliæ de falſis, 6. legis Juliæ, de vi publica, 7. ejuſdem peculatus, 8. ambitus, 9. repetundarum, 10. annonæ. 11. reſiduorum. 12. & denique legis Flaviæ ſeu Fabiæ de plagiariis, ſic pro materiæ diverſitate indicia hæc vel ſunt læſæ majeſtatis, adulterii, homicidii, falſi, vis publicæ vel privatæ, furti, ejuſq; ſpecierum, &c.

Sed quia rei † cujuſq; pars potiſſima eſt principium, referente Cajo *in* 19
l. 2. *ff. de O. I.* ſanè perperam & peſſimè ab indiciis in cauſis hiſce adeò magnis, judices fatui dementeſq; ordiuntur, quæſtione nulliter formatâ, priuſquam
de † delicto, utrum id revera patratum ſit nec ne? innocentes ſæpenumero 20
ſubjugantes quæſtionibus, de quibus illud: Quod judicis † ignorantia ſit 21
miſerorum calamitas. Auguſtin. *de Civit. Dei lib.* 19. *c.* 6. Farinac. *conſil.* 19. *n.* 1. ibi: confeſſio ſine indiciis legitimis præcedentibus nulla exiſtit, licet à reo

repetita ſit, isq; in eâ perſeveraverit, ſive de ſe ſive ſociis facta proponatur; præſertim cum de facto, quod peregrè commiſſum confitetur reus, ſat ſu-
22 perq; nondum apparet, quandoquidem non † credatur referenti, niſi de relato conſtet, *authent. ſi quis. C. de edend.* Joh. Gœdd. *in tr. de cont. & committ. ſtip. c. 1. concluſ. 1. n. 5.* Qua de re ſuo dicetur loco commodius.

Delicta generalia parte prima oportuit quaſi primo loco tradi juxta cõmunem & theoreticam artis methodum ab ipſis delictorum ſpeciebus, earumq; indiciis ſpecialibus juxta ſeriem à Juſtiniano præfixam luculenter ſegregata, exindeq; initium capiendum fuit, nempe ut ordine ſervato, quidnam ſit ejuſmodi intelligatur, cujus media, viæ, paſſus enixè quæruntur adeò, priuſquam ſcopus, quem præſcribunt, & ad quem tendunt media, demonſtretur, unde non inſcitè Bald. *in conſil. ſchiſmat. ſub. rub. C. ſi quis aliq. teſt. pro-*
23 *hib. &c.* ait: quod ordo † ſit figura ſubſtantiæ cujusq; rei, etenim ſcire quod facias, neſcire quo ordine, imperfecta eſt cognitio. Eberh. *in top. in loc. 1. de*
24 *ordine. n. 6.* Quapropter Scaliger ordinem † rem divinam in natura, ſine quâ conſtare ea vix poſſit, nuncupat, & Baldus ordinem entium modum, *l. 1. ff. de*
25 *O. j.* Borch. *in tr. de feud. in princ.* vinculum † artis, memoriæ, ac intelligentiæ matrem, quæ memoriam caput bonæ ſpei facit, cuſtodem fidelem, depoſita abſque mora reddentem, Lancell. *de off. advoc. c. 2.* quo non ſervato, confuſio ſequitur. Angel. *in l. 1. ff. de novi oper. nunc.* qui non tam in diſciplinis artibusq; tradendis, quam in omni actu humano, civili, politico ſive Eccleſiaſtico eſt perquam neceſſarius, hinc ordo judiciorum executivorum exceptio ordinis. Rebuff. *in l. 259. §. manus. ff. de V. S.* Everh. *in top. d. c. 1.* ordo ſtatuum imperii, qui & ordines S.R.I. dicuntur. Warem. ab Erenberg. *in med. pro fœd. pag. mihi* 102. ſic in Eccleſia ordinem requirit Apoſtolus 1. *Corinth.* 14. *Col.* 21. *ad Timoth.* 3. hinc ordines Eccleſiaſtici illi varii & inſignes. Palæot. *de ſac. con-*
26 *ſiſt. memb. 5. pag.* 431. hinc † ordines equitum advocati, & protectores clericorum, de quib. Joh. Wolff. 1. *rer. memor. pag.* 504. gloſſ. *in c. quia. de relig. dom.* Panor. *in c. quamvis. de decim.* fratres Teutonici, &c. quos religioſos eſſe ſtatuit Signorell. *de homicid. in repub. auth. ingreſſ. c. de SS. Eccleſ.* Gylm. *tom. 2. ſymph. in deciſ. pag.* 342.

Quæ pauca ſub ingreſſu & auſpicio hujus materiæ proferre volui pictores ſecutus, qui cum exiguâ tabella ingentem aliquam hominum multitudinem depingere geſtiunt, multorum vultus & ora, nonnullorum ſumma capita ſaltem exprimunt, ita ego ſi non integrum indiciorum corpus ſtatim exhibuero, nec Zoilo calumnianti ſatisfeciſſe videar hac in re, dubium tamen non erit, quin neceſſarias præcipuasq; rerum formas ac ſumma rerum elementa me oſtendiſſe ultrò arbitraturus ſit æquus cenſor, qui tenui hoc labore feliciter utatur, quod Deus faxit, &c.

CAPUT

CAPUT II.

DE CRIMINE LÆSÆ MAIESTATIS.

SUMMARIA.

1. *Definitio legis Iuliæ majestatis traditur.*
2. *Omnis offensio Dei mortale generat peccatum, adeoq; mortem æternam.*
3. *Blasphemia quid?*
4. *Idololatria quid?*
5. *Describitur occasio & origo Theologiæ gentium.*
6. *Qualiter Flora Romanorum in Dearum numerum recepta?*
7. *Singularia de idololatria Americanorũ antiquata:*
8. *Tullus Hostilius adoravit quartanam febrim.*
9. *Romani aliquot adorarunt morbos, ubi prolixè narrantur aliquot patrum opiniones de Ethnicorum salute non desperanda, & memorabilia alia de Nili adoratione & cultu quorundam fluminum.*
10. *Pœna blasphemiæ differmis describitur.*
11. *Delicti reiteratio pœnam auget.*
12. *Exempla Clericorum blasphemantium aliquot recitantur.*
13. *De merito Divi Francisci & S. Claræ.*
14. *Crassioris quorundam clericorum, nec ab ecclesia receptæ elocutionis rudimenta reprahenduntur.*
15. *An blasphemia sit adserere caput Ecclesiæ Romanæ summum pro Antichristo?*
16. *Episcopi nominantur plurimi longè ante Lutherum nati, præcelsum illud Ecclesiæ Romanæ caput, pro hæretico & Antichristiano reputantes.*
17. *Referuntur variæ blasphemandi species, modi & laicis & clericis sæpè familiares.*
18. *Sponsalia per Diabolum jurata an obligent?*
19. *Quid de juramentis magnatum pacis vel induciarũ ergò hinc inde receptis statuẽdũ?*
20. *Perjuri etiam à juramenti violati notâ absoluti depositio, nedum quæstioni indiciũ sufficiens parit.*
21. *Horarium Augustense recensetur.*
22. *Hymni S. Mariæ attributi, enarrantur.*
23. *Gazomonachus conscripsit publicè cõtra horaria Mariæ, cujus libri à Paschale secũdo fuerunt confirmati.*
24. *Qualiter ave Maria stella à quibusdam propriè exponatur?*
25. *Referuntur variæ blasphemantium pœnæ.*
26. *Qualiter constitutionibus imperii puniatur blasphemia?*
27. *Puella in Ecclesia ridens pœnitentiam agat.*
28. *Blasphemiam audiens nec delictum indicans quo modo puniatur?*
29. *Quomodo contra magistratum blasphemos coërcere tergiversantem, Cameræ Fiscalis procedat?*
30. *Pompejus stabulavit equos in templo Salomonis.*
31. *Illustres viri ne alant ministros blasphemantes temerè jurantes, & quæ hinc constituta pœna?*
32. *Mores inveterati difficulter corriguntur.*
33. *Iurationes purgatorias non facilè judex admittat.*
34. *Nullum perjurium à Deo unquã mansit impunitum.*
35. *An Reges propter blasphemiam à solio sint deturbandi?*
36. *Referuntur exempla varia & speciosa, quâ Deus blasphemo-perjuros ilico corripuerit.*

DEfinitur lex Julia † majestatis, delicti prohibitio, quo vel Jehova ipse 1
blasphemiis, vel Imperator Romanus capitalibus insidiis offenditur,

auth. juraras. ubi Bald. C. de hær. & Manich. Deus ipse offenditur, quoties
cunque is juxta præscriptum ejus verbum, non ita, uti mandavit, colitur, ve-
neratur, &c. ut scriptum legimus *Luc.* 10. Diligas Deum de toto corde, tota
anima, & omnibus animæ viribus & facultatibus tuis, proximum verò sicut
te ipsum, atque hinc prævaricationis pœna: maledictus omnis, qui non cu-
2 stodit omne hoc, quod scriptum est in lege, &c. hæc & similis offensio † licèt
peccatum inferat, ipsoq; eo prævaricatorem reum mortis æternæ accuset, ut
testatur S. Scriptura, quia tamen juridicè agendo, hæc & alia ad definitionem
propriè non spectant, ipsa missa hic facturi, de blasphemia in Deum, quæ sen-
su corporeo percipitur, cum nec Ecclesia de occultis quæ καρδιογνώστης non
3 est, judicare queat, hìc potissimum agemus; Est autem † blasphemia in Deũ
prophanatio nominis divini 1. cum Deo attribuitur, quod ei non convenit,
ut impotentia, injustitia, malitia 2. cum adimitur Deo, quod ei propriè con-
venit, ut omnium rerum providentia, præscientia, justitia, Thom. 2. de Aquin.
quæst. 13. *summ. sylv. in verbo blasphemia, p.* 1. *pag.* 110. 3. cum quod creatori
convenit, creaturis attribuitur, quo pertinet Idololatria & professio gentilis,
4 *tot. tit. C. de pagan.* Est autem † Idololatria cultus divinus non vero sed falso
Deo, creaturisq; attributus, quò theologia gentium spectat, tot tantisq; scri-
ptorum voluminibus dispersa, cujus princeps & author (ut paucis quoque
5 pro re natâ hæc pertexamus) fuit Saturnus † Celii Regis orientalis & Vestæ
filius, ac frater Tytan. Hic Tytan ad preces matris Vestæ regnum, quod ad-
ministrabat natu major, cui se addicaverat Celius senior, concessit certo pa-
cto Saturno fratri, ita ut si susciperet filios, Saturnus ilico interficeret, ne il-
li succederent in regno, sed id defuncto Saturno, revolveretur ad posteros
Tytanis, Opas erat uxor Saturni, quæ primogenitum strangulabat, hæc post-
ea enixa est geminos, quorum alter mas Jupiter, alter fœmella Juno nuncu-
pabatur, Hæc viva relicta, quod non successura esset, masculus inscio Satur-
no natus, aviæ Vestæ clam traditur, & ab ipsa in secreto educatus & ad Cure-
tas, qui populi erant bellicosi intra rupes & saltus habitantes, ut in re milita-
ri adultus instrueretur, missus est: porrò Opas enixa, quartum partum qui
Neptunus appellabatur, homo aquis & fluminihus gaudens, in quibus nata-
re cymbis circumvagari maximè celebris factus est, deniq; peperit Opas ge-
minos Glaucam & Plutonem, ipsam mortuam natam demonsttavit patri,
hunc celavit, Tytan verò intelligens fratrem contra pacta non occidisse filios
suos, coëgit exercitum & devictum Saturnum sibi mancipium fecit, Jupiter
apud Curetos hæc rescifcens auxilio Curetum Tytani regnum eripit, & pa-
trem custodiâ auxilio Curetum & servitute liberat, eundem regno restituens
Saturnus pater à magis edoctus, fore, ut aliquando à filio hoc occideretur,
saluti filii insidiatus mortem clandestinam ipsi præparavit. At Juppiter do-
lum subolens, patrem de regno fugit, qui in Italiam trajectus, ibidem primũ
docuit

docuit incolas agriculturam, quæ antea ignota ibidem erat, ſcilicet ubi cibus
erat hominum glans, nuces, caſtaneæ, poma, &c. qui inde ab Italis pro Deo
habitus, & poſtea Deus ipſe dictus fuit, Juppiter rerum potitus Junonem ſo-
rorem uxorem duxit, qui cum pacificè annos aliquot imperaſſet, ac bonis ll.
& ſtatutis regnum ſtabiliſſet, inde Deus à ſubditis dici cœpit. Tum [1.] quod
ſubditi referre eminentius ſignum ſubjectionis neſcirent ſuo huic regi, cui
cætera etiam proſperè ſuccedebant, tractando ſubinde populum gratiâ, cle-
mentiâ & liberalitate. [2.] cum quod quoties hic Juppiter cum aliis princepi-
bus vel gente fœdera iniiſſet pro ſigno conſtituti ligii columnam ſibi erigi
poſtularet, quod Caſſius ſecutus, egregium templum in honorem Jovis cō-
ſtruxit. quod ædificium poſtea templum Jovis dictum, quemadmodum Rex
Molion ſibi templum extrui curavit, quod templum Molionis appellatum
fuit. Hiſce exactis Jovis fratres diviſionem regni poſtularunt, quam ultrò
admiſit Juppiter, ſorte Pluto occidentales plagas, unde Deus infernalis poſt-
ea dictus eſt, Neptunus aliquot Inſulas & loca maritima, unde Deus maris
nuncupatus, obtinuit. Hæc fuit prima Idololatriæ occaſio Ethnicorum,
quæ uſque ad tempora adventus filii Dei in carnem, duravit. Superſtitiones
fingendorum Deorum cæterorum, ex aliis paſſim cauſis leviſſimis non mi-
nus enatæ, ut cum Flora † matrona Romana opulentiſſima, ideò in numerū 6
Dearum, quòd Senatum Romanum ampliſſimo æris & argenti acervo do-
nâſſet reciperetur. Cujus feſtum cum aliquando abrogare vellet ſenatus,
ſeditio populi ingens exorta fuit, abrogatum tamen denique, at cultus priva-
tus & memoria remanſit, ut ſimpliciter Dea florum diceretur. Vide Euſeb.
in theol. gent. cont. Porphyr. Gregor. Tholoſ. *in tom. art. mir.* 1. Anton. de
Guevar. *epiſt. aur.* 4. nihil hîc de Americanorum † idololatria dicam ab Hi- 7
ſpano milite una cum ipſis incolis præter Patagones Gigantes contra edicta
Caroli V. & Papæ Julii Tertii, una cum ipſis populis, inſatiabili auri & gem-
marum fame, in tota illa plaga interemptis omnibus miſerè prædâ & libidi-
ne venereâ fœdatis rebus, extinctâ, quam C. Columbus prudentia clementi,
uti cœperat, ſubvertere tandem potuiſſet, niſi cum Bombadilla reſtitiſſent in-
vidi, reſtituta in locum fide Catholicâ, Britanni in virginia Franciq; in aliquot
inſulis Americanis præſtitiſſent idem, modo ni ex eadem repuliſſet ipſos in-
vidia & crudelitas Hiſpanica. Johan. Lier. *in hiſt. indic. part.* 1. 3. & 4. Tullus
Hoſtilius † febri tertianâ correptus, ipſum paroxiſmum adoravit, & ſacra ac 8
ſacrificia eidem fieri juſſit, quo febris ſævitia liberaretur. Wolf. *cent.* 15. *lect.*
mem. pag. 363. *ibi*: Colendi ſunt alii, ut proſint, alii ne noceant: quomodo ve-
teres Romani † febrim & ſcabiem pro Diis habuêre, Cranz *in Wandal. lib.* 6. 9
c. 32. porrò Scythæ gladium pro Deo coluerunt, Johan. de Pined. *in Hiob. c.*
29. *verſ.* 29. *n.* 6. Ægyptiis in aquis & hortis creviſſe Deos, atteſtatur Frider.
Wendelin. *in admir. Nili. in proœm.* Horat. *Satyr. ibi:*

O ſanctas

O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina, &c. & Prudent. *lib.2. contra Symmach.*
Sunt qui quadriviis brevioribus ire parati
Vilia Niliacis venerantur oluscula in hortis,
Porrum & cœpe Deos imponere nubibus ausi,
Isis enim & Serapis, & grandi simia cauda
Et Crocodilus id est, quod Iuna Laverna Priapus
Hos tu Nile Deus colis & tu Tybris adoras.

Quin imò ipsæ gentes Nilotici Nilum adorarunt, uti Indi Gangem, quod flumen peccatorum expiatorium appellant Incolæ, scilicet quod mundet mortales ab omni peccato, unde ea in vulgari animo insidet, ait Wendelin. *d.loc. c.*7.§.18. persuasio, nullo modo salvum posse fieri, qui hoc se flumine nō abluit, quam ob causam ex tota India & Oriente universo maximus gentium ad Gangem confluxus est. Superstitio inde nata, quod crederetur Gangem ex Paradiso profluere, & quod homines baptizati ex illo flumine præsumerentur longæviores aliis, uti anno 1536. vir ex ea gente Lusitanis est oblatus, quem ante annos 335. natum esse certis indiciis constabat Gothard. Arch. *in hist. ind. cap.*33. Nilum cum primis & tum maximè adorarunt gentes, si parcius inundaretur. *histor. Tripart. lib.* 9. *cap.* 42. ibi: Isidis sacra Ægyptii celebrantes Nili irrigationem fletibus solebant implorare: unde Statius Poëta *ibi: ævisoni lugentia flumina Nili*, qui cultus demum sublatus fuit, per Constant. Magn. Euseb. *in vita Const.*4. *cap.* 24. qui fluxit longe uberius idololatriâ abrogatâ, unde lætatus Cæsar, gratias Deo egit, quod vetustus hic error demum deletus fuerit. Euseb. *d.loc.* Ab Assyriis Dagon piscis marinus sic dictus, adoratus fuit uti & alii pisces, cujus figura demum & idolum in sacrariis publico in honore fuit, & refert ex authoribus illustrioribus Pineda *in Hiob. tom.*2. *cap.* 40. *vers.*20. *n.*20. quod Dagon in inferiori parte piscis formam habuerit. Xenophon 1. *de expedit. Cyri.* scribit: *hâc de re. ibi.* Chalon amnis, magnis & mansuetis piscibus refertissimus est, quos Syri habent Sacrosanctos, eosq́; violare æquè ac columbas, nefas putant, &c. Sed ut de meritis Ethnicorum & hoc addam, submirandum sanè est, Alphons. Tostatum
10 in eam migrasse dementiam, ut expressè scripserit: † Salvatos gentiles bene viventes, nec peccantes contra jus naturale, scilicet, contra decem præcepta decalogi, & non colentes idola principaliter, sed credentes, unum Deum verum esse, bonorum omnium retributorem, etiamsi nescirent Trinitatem personarum, & istos exeuntes de corporibus, si nullum peccatum puniendum haberent, in sinu Abrahæ recipi, ubi nullus dolor vel tristitia afflictiva sit. Etsi isti Gentiles coluissent idola, & exercuissent quodcunque scelus, si tamen ante mortem pœniterent, eos talia cōtra Deum commisisse exeuntes, de corporibus ad locum purgatorium deductos, ut in expletam satisfactio-

nem

nem scelerum abundanter sustinendo complerentur, & secundum istum modum satis probabile est, ait Idem, quod multi de gentilibus tempore legis Mosaicæ & ante illam salvi facti sint, quia contritio tunc non fuit minoris potentiæ, quam nunc est. Hactenus Tostatus *in Gen.p.*498. Francis. Fontan. *in indice Testat. in voce Gentiles, &c.* Idem statuit, peccatum originale Gentilium deleri potuisse per contritionem ante mortem Christi. Alphons. Tostat. qui vulgò Abulensis dicitur, *in parad.*186. Font. *d. loc. in verb. peccat. & in verb. philosoph.* plures philosophos cum Augustino credidit fuisse salvatos, &c. motus forsan Augustinus inde, quod uti ipse refert *lib. 7. confession.* in Platone legerit: *in principio erat verbum*, usque ad illam partem, *& tenebræ eam non comprehenderunt*; item quod omnis anima testimonium perhibeat de lumine, non tamen est ipsa lumen, Deus enim est lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & quod in mundo erat, & mundus per ipsum factus, & mundus eum non agnovit; *sunt verba Platonis* ex Augustino Augustin. legisse ait: Quod verbum Deus non ex carne, non ex sanguine, non ex voluntate viri, nec ex voluntate carnis, sed ex Deo natus sit: Respondet Alphons. Quod ista quidam scripserit, & cognoverit Plato, sed confusè admodum, non perfectè & integraliter, ubi Johannes hæc descripserit. Socrates verò primus inter philosophos Græcos extitit, qui adseruit immortalitatem animæ, qui ab Atheniensibus occisus est, quod nollet per Jovem & Apollinem, tanquam mutas & inanimatas statuas jurare. Idem *in Exod. tom. 2. & in Deut.* 1.129. Porrò Mercurius à priscis pro Deo habitus, qui insignis fuit Philosophus & Astronomus paulò ante Pharaonem in Ægypto degens, sic de Deo scriptum reliquit; Lux erat intellectiva, seu rationalis ante intelligentiam, & mens erat ante mentem, quæ illuminat, nihilq; fuit ab initio præterquam hæc unitas, unà cum spiritu, qui res creatas omnes postea sub se comprehendit; Extra hanc unitatem neque Deus nec angeli erant, neq; quicquam [illegible]tiale, ipsa enim Dominus erant pater & Deus omnium quæ fu[illegible]runt: ejus verbum est perfectum constans & frugiferum opifex & director omnis geniture, qui creavit aquas, & quicquid in eis vitam ducit, *præterea addit:* ô magni Jehovæ sapientissimum opus, ô cœlum ad te ego provoco, tibi verbum patris, quod ab initio, & priusquam mundus conderetur, produxit genuitq;, te adjuro, te adoro per verbum unigenitum, per patrem unum rerum, sis mihi propitius & misericors: hæc refert Theodor. Siculus *lib. 4. circ. med. de Diis Ethnicorum.* Adde hisce dictum Valer. Maximi *lib. 4. cap. 7.* ubi ait: fida hominum pectora Spiritus sancti templa esse cum Apostolo, &c. vide quoque Joh. de Pineda *in Iob. cap. 22. vers.* 12. Johan. Wolffium 1. *part. lect. memor. p. mihi* 907. ubi demonstrat, quomodo ceremoniæ Ecclesiæ Romanæ in omnib. Ethnicorũ cultibus antiquatis sint similes, prout opera operata & supererogationes operũ Ethnici ad salutem præ-

ftare docuere Theodor. 2. *de provid. Dei*. idem Wolff. *d. part. 1. pag.* 97. Joh. Pined. *d. Cor. verf.* 14. *n.* 8. priſcos Theologos appellitat Sophoclem, Orpheũ, Platonem, Euripidem, &c. quem cum Ariſtide & Numa Pompilio ſe in vita æterna viſurum credidit etiam Zwingl. *in libell. confeſſ.* vide Auguſtin. *l.* 12. *de civ. Dei cap.* 47. Eined. *d. loc. c.* 1. *verſ. n.* 72. ubi omnino exiſtimat, præter Hebræos plures gentes coluiſſe verum Deum, atque inde citra circumciſionem fuiſſe ſalvatos: A plurimis dictus Deus matripater, uti ex Orpheo refert Clemens Alexand. 5. *ſtrom. ibi:*

Exitii, expers, matripater volvuntur ab ira,
Cui omnia, qui ventosq; moves, atq; omnia nimbis
Contegis, &c. Deinde ---- --- *producit ver tibi flore*
Purpureo veniens à te quoq; tempus hyberum eſt
Nubibus adventans gelidis, quas dividit uvis.

Quo loco ſic Clemens ait: per illud quidem matripater, non ſolum ſignificavit generationem, ſed etiam dedit occaſionem iis, qui introducunt productionem, ut Dei quoque conjugem excogitarent: Paraphraſticè autem ſcripturas illas exponit propheticas, nempe & eam, quæ dicitur per Iſaiam: ego ſoli dans tonitru & creans ſpiritum, cujus manus exercitum cœli fundaverunt. Unum verò & eundem eſſe matrem & patrem Deum, ex ſententia antiqui illius Valerii Sorani habetur apud Auguſtinum *lib.* 7. *de civit. Dei, cap.* 9. cùm Jovem appellat Genitorem genitricemq; Deorum, atque rerum, ut ex ſua emendatione legit ibi Ludovicus Vives:

Iuppiter omnipotens Regum, rerumq; Deumq;
Progenitor Genitrixq; Deum, Deus unus, & omnis.

Ut qui unicus ipſe Deus vim maris fœminæq; contineret in procreatione, & enixu creaturarum. Quare & illud myſterio non vacat, quod in lingua ſancta, unum & idem nomen ſit rotæ figuli, atque ſellæ fœminæ parientis; nam cum ſæpè dicatur Deus figulus & plaſtes, fictorvé ſuarum creaturarum. Quod illas, hominem præcipuè, quaſi circumductu rotæ figulinæ videatur ex luto formaſſe, atque finxiſſe, certè tunc, cum illas creabat, videbatur inſtar puerperæ ſedentis in ſella parientis, eniti, atque parere, quas ſua idea & mente conceperat. Sed quidnam in illa ſumma ſapientia, ſummaq; mente, in qua nihil non eſt virile atque perfectum, habere poteſt, rationem fœminæ & matris in mundi procreatione? tetigit dubitationis hujus punctum & reſponſionem ſapienter Philo *lib. de temulentia*; rerum (*inquit*) opificem patrem quoque ſuæ creaturæ juſtè poſſumus dicere, matrem autem ſcientiam ipſius, cum qua congreſſus Deus, non humano more proſeminavit creaturam. Illa verò Dei ſemine concepto enixa eſt juſto unicum illum dilectum, ſenſibilem filium, mundum hunc. Quapropter à quodam divino viro induitur ſapientia, de ſeipſa loquens in hunc modum, Deus creavit me primam

operum

operum suorum, & ante secula fundavit me, necesse enim erat, ut mater nutrixq; omnium rerum creaturas omnes ætate antecederet. Leo verò Hebræus, seu potius Philo, *illo suo Dialog.3.* Adeò ut Anton. de Guevarr. solam Romam 2800. Deos coluisse testetur *in epist. aur. d. loc.* & Varro, qui Ethnica numina præcipuâ conquisivit diligentia, super triginta millia commentitiorum numinum reperisse se annotavit. Peuc. *de divin pag. mihi* 143. imò sacrificiorum solis Ægyptiis usitatorum 666. genera fuisse scribit Majol. *tom. 2. colloq. 1.* Plin. *lib. 19. cap. 6.* Cæterum ut ad rem ipsam revertamur.

Pœnæ blasphemiæ † pro qualitate criminis variæ & diversæ proditæ, 11
sunt jure divino, canonico, civili & constitutione imperii: jure divino indifferenter blasphemiæ pœna mors est dilapidatione infligenda. *Levit. c. 24. vers. 16.* Clar. *in §. blasphemia. §. sed quæro.* Jure Canonico Clerici blasphemantes privantur fructuum beneficio unius anni, qui, si bis aut aliquotiesvè blasphemiam dixerint, totius beneficii & dignitatis depositione coërcentur. Boer. *decis. 31.* Covar. *in c. quamvis. de pact. n. 6. §. 1.* cum delicti reiteratione † 12
pœna exasperari, & crescentibus delictis, pœnæ quoque crescere debeant. Wilh. Bened. *in c. Rain. extr. de test. part. 3.* exemplum Clericorum † blasphe- 12
mantium refert Wolff. *cent. 1. pag. 536.* ubi Matthiam Paridem statuisse scribit, Christum non esse Deum, & propterea Evangelium ejus, non esse verum Evangelium. Porrò si verum est, quod Franciscanis imputatur, quos docuisse idem refert, ante adventum Francisci † sanguinem mundo salutarem Christi 13
fuisse, modo autem unico Francisci merito homines salvari, deinde eas mulieres duntaxat fuisse redemptas merito virginitatis B. Mariæ, quæ vixerant ad tempora usque S. Claræ, reliquas vero; quæ postea natæ sint, redemptas esse merito virginitatis ejusdem Beatæ Mariæ, & renovatas in corpore S. Claræ, *in lib. qui dicebantur flosculi S. Francisc.* Wolff. 15. *cent. lect. memor. 1. pag. 322. & pag. 522. author. bruti fulm. passim* sic Thom. de Aquin. 25. *q.* 1. scribit cucullum perinde inundare hominem, ac ipsum baptismum, &c. alii scriptum reliquerunt flagellantium cruorem admisceri sanguini & merito Christi, ad salvandum orbem, quas aliasq; scholasticorum sententias meritò damnavit Concilium Tridentinum. Librum Rosarium Mariæ scriptum reliquit Alan. de Rupe dominicanus, ab Alexandro 6. confirmatum, in quo fatetur, ad se venisse Mariam, divinam virginem, in conclave suum, concinnantem ex capillis suis annulum, sibiq; hunc Alanum desponsantem osculari passam, seq; contrectari ad mamillas, &c. blasphemiæ scriptæ sunt. Balæ. *cent. 8. opp. 2. c. 50.* Wolff. *cent. 15. lect. memor. p. 935.*

Sic venditores indulgentiarum Romani potestate sua abutentes, pro lusu pilæ, pro osculo venereo, indulgentias in Anglia dedere, nō sine blasphemiæ insignioris notâ, Idem Wolff. *d. p. 1. pag.* 874. ejusmodi committentibus probra, in Germania indulgētiarum nummi furto subtracti; fures vero ad

expedienda hæc sacrilegia, juverunt homo & canis ater. Idem Wolff. *de p.1.*
14 *pag.*921. In medio relinquitur effatum hoc, daß der priesterliche Standt † so hoch erhaben / daß derselbe der Mutter Gottes fürzuziehen / dann die heilige Jungfraw Maria habe Christum den Sohn Gottes nur ein mahl durch die Wort vnd Gruß deß Engels empfangen / in jhrem Leibe getragen / vnd in die Welt gebracht / die Priester aber konten denselben durch die Consecration darstellen / so offt sie wolten / declar. Bremensi *Anno* 582.*q.* 3. *de præsent. Christi in cœna*, huc alludit jactatio vulgaris; posse manum sacerdotis creatricem Deum quandocunque ipsa velit, creare. Wolff. *d.p.*1.*pag.*393. Cum primis relinquo
15 in medio, utrum, vel quanta sit blasphemia † asserere Papam esse Antichri-
16 stum? quam affirmare thesin non erubuere † Heidelbertus Episcopus Cœnomaniensis, Fluentius Episcopus Florentinus, anno Christi 1119. Johan. Pizonensis Minorita. Anno 1360. Johannes Rabicanni Archiepiscopus Pragensis. Anno 1635. Philippus de Norriis Hybernus. Anno 1449. Johann. Wessell. Groningens. Anno Christi 1455. Johan. Purvæus Anglus. Ubertus de Casa, *in Apocalyps. explic. c.*13. Hajabalus minorita, Anno 1345. Wolffgangus Ætinger Augustanus, Guilhelm. Occa, Joachimus Abbas, & Petrarcha legatus Apostolicus Avinion. vide Wolff. *p.*1.*rer. mem. pag.* 218. & 224. *pag.*277. & *pag.*310. *pag.*338. *pag.* 565. 602. & *pag.* 822. *pag.* 648. *deniq. pag.* 812. De injuria hoc si blasphemia dicenda, effusa in Papam agit Desid. Erasm. *in colloq. adol. & scort.* videmus, ait, religiosos vel gravissima in Christum convicia ferre citius, quam Pontificem levissimo joco aspergi, &c. Wolff. *tom.* 2.
17 *cent.*16. *pag.*147. Præterea species aliæ † blasphemiæ sunt, quæ in laicos æquè ac clericos cadunt, ut 1. cum quis maledicit per passionem Christi. Coler. *decis.* 172.*p.*1. si Deo sævitia, crudelitas, tyrannica potestas imputatur. Prosp. Far. *lib.*1.*tit.*3.*q.*20.*n.*20.*n.*21. 2. impossibilitas. Covar. *in c. quamvis.* 2. *de pact. num.*6.*p.*1.§.7.*num.*12. Menoch. 2. *arb. qq. cent.* 4. *cas.* 375. (non obstante, quod aliâs, sano sensu intelligendum, dicatur: Deum nec necessitatem ipsam: Plato *dial.* 6. *de legib.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 6. *num.* 56. nedum impossibilia quæq; cogere: Nevizan. *lib.*1. *sylv nupt. n.* 120. D. Anton. *d. tr. conclus.* 49. *num* 222. nec factum reddere infectum: *c. si Paulus.* 32. *q.* 5. Tiraquel. *de constit possess. part.* 3. *lim.* 7. *num.* 6. Menoch. *de arbitr. jud. lib.* 2. *cent.* 4. *cas.* 375. *num.* 7. & *seq.* D. Anton. *d. tr. conclus.* 15. *num.* 84. nec actũ repugnantem inducere: Mar. Anguis. *cons.* 8. *n.* 9. *lib.*1. Bursat. *cons.* 228. *nu.* 29. *lib.* 3. Riminald. Jun. *cons.* 684. *num.* 26. *lib.* 6. Anton. *d. tr. de rescript. mor. conclus.* 63. *num.* 267. vel virginitatem semel amissam restituere posse: *l. un. circa princ. C. de rapt. virg. d. c. si Paulus. Farinac. in tr. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *quæst* 20. *num.* 12. Menoch. *d. cas.* 375. *num.* 6. Gilhaus. *in arb. jud. crim. c.* 2. *tit.* 1. *num.* 3. *sub fin.* D. Antonii *in corollar. d. tr. subject. sect.* 1. *corol.* 8. *pag.* 11. licet Archivi fabulentur apud Pausaniam *in Corinthiacis propè ante fin.* fontem esse, Ceriathrim nomine,

mine, in quo Juno quotannis, cùm abluitur, virginitatem recuperet. *Sed hoc*
credat Iudæus apella, non ego.) 3. Dei abnegatio, quæ in magiam incidit. Co-
var. *d. loc.* Menoch. *d. caſ.* 375. *cent.* 3. *caſ.* 375. *num.* 10. 4. eo pertinet Dei re-
ſiſtentia verbis temerariis expreſſa. Menoch. *d. caſ.* 375. *cent.* 4. 5. pertinent
huc juramenta temeraria per vitam, per ſanguinem, martyria, per corpus, per
manus, capillos Dei facta. Covar. *d.* §. 7. Boër. *deciſ.* 301. Menoch. *d. loc.* 6.
juramenta, per Diabolum, abnegato Deo, præſtita. Jerem. Setſer *in tr. de ju-*
rament. lib. 1. *cap.* 15. *num* 45. Warem. ab Erenberg *in tr. de fœd. p.* 2. *pag.* 92. ubi
evincit, ſponſalia † per Diabolum jurata, ſine conſenſu parentum inita, non 18
eſſe alicujus momenti, atque ſic in Conſiſtorio Dreſdenſi aliquando judica-
tum fuiſſe ſcribit; unde Auguſtinus *Pſal.* 7. *tom.* 8. juramenta execrativa, pro-
phanationes nominis divini præ ſe ferre atteſtatur, adeò ut Warem. *d. loc.*
quamcunque jurisjurandi formulam juri, rectæ rationi, & conſuetudini re-
ceptæ reluctantem peccatum eſſe, multominus obligatorium evincat. Non
diſſimilem impietatem redolere videntur Ethnicorum juramenta, ſeu, ut ve-
riùs loquar, adſeverationes, proh Deum, quam per varias res miris ritibus o-
lim peractæ! de quibus Jerem. Setſer *de jurament. d. lib.* 1. *c.* 15. Hæ enim citra
inſaniam & blaſphemiæ notam ab orcu non revocandæ, tametſi earum veſti-
gia in plerisq; locis inter Christianos adhuc ſuperſint: ut cùm alicubi in Haſ-
ſiâ & quidem tractu Giſſano non nemo omnium, quibus ſeria dicere cordi
eſt, extemplò ad neſcio quem anſerem, Lamponis & aliorum more, de qui-
bus Eraſmus *Chil.* 4. *cent.* 1. *adag.* 34. provocat, vulgariter: Bey Gänſe: *idq;*
feſtiviter aliquando ſignificante nobis Dr. Wilhelmo *Antonii, amico noſtro ſin-*
gulari. Nihil hic quoque de magnatum † juramentis adferam; Henricus 19
IV. pacem cum paſchate Papâ ſumptione S. Euchariſtiæ confirmabat. Mu-
ſcoviæ dux magnus ſanctæ crucis oſculo pacta ſua ſancire ſolebat. Jacob. Dan.
in Ruthen Hodoc Por Ladislaus Hungariæ Rex cum Amurathe inducias
conſtitutas jurejurando ſuper S. Evangeliis, hic ſuper Alcorano ſervaturus
ſtabilivit 7. imprecatio per vulnera & paſſionem Chriſti, daß dich Gottes
Marter vnd Leiden ſchende/ Menoch. *d. loc.* Teſſaur. *deciſ.* 241. 8. convicium
Deo factum, Covar. *d. loc.* §. 71. *num.* 11. quò nonnulli quodvis perjurii execra-
bilis genus referunt. Pet. Lorich. *de vind. Germ. in ext. pag.* 4. *& ſeqq.* quod ſæ-
penumero atrocius, quàm ſimplex & prima blaſphemia plectitur *ex l. Corne-*
lia de falſ. Boſſ. *in tract. crim. tit. de perj.* nonnunquam arbitrio judicis, receſſ.
Wormat. de anno 1521. §. Wo aber/ *pœna ignominiæ c. fin. de jurej. in* 6. *c. que-*
relæ. c. quando. de jurej. depoſitionis ab officio, Bald. *in l.* 2. *C. de jurejur.* & quibuſ-
cunque pœnis aliis, quas recenſet Bald. *d. loc.* Anton. de Petrucia *de jur. off.* 2.
p. 1. *pag.* 20. Farin. *lib.* 2. *tit.* 6. *quæſt.* 56. *de oppoſ. contra perſ. teſt.* ubi evincit, quod
† perjuris etiam à reatu abſolutis, quæſtionibus examinatis haud credatur, 20
quorum atteſtatio vel confeſſio tormentis confirmata, nedum pariat indi-

cium contra perjurum, multominus personas nondum ante diffamatas, nedum in causa læsæ majestatis, Mascar. *d.probat.concl.*462.*num.*3. vide Cravet. *consil.*6.*num.*16.*lib.*1. Ruin. *consil.*146.*vol.*5. Viv.*in commun. opin. in verb. testis non potest esse perjurus, &c.* 9. convicium sanctis Martyribus, vel S. Mariæ factum. Farin. *lib.*3.*q.*20.*n.*27. omnipotentia, gloria divina, & quæ Dei sunt propria, sanctis attributa, ab Angelis summoperè repudiata.

21 Nihil hic de † horario Augustensi dicam: ibi *gaude matrona cœlica, &c.* Cum ipse Bernhardus (sanctis nævos quoque suos habentibus, ut ait Johan. Sneidwin. *de nupt.in inst.*) in suo Martiali ipsam vocet reparatricem salutis æternæ, ablutionem peccati, scalam cœli, januam Paradisi, omnipotentem, cui Deus pater omnes creaturas faciendas cōmiserit, *ut sonant verba Bernh.* cui nascenti dixerit, dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ, porrò scio quod potes omnia, quæ vis, fons inevacuabilis misericordiarum & veniæ, imo ipsa misericordia, & venia nulli dans repulsam: exauditrix benignissima, hanc orationem supplicem clementer exaudias, & vitam æternam mihi tribuas:

22 *Mediatrix † hominum,*
Ablutrix criminum,
Consolatrix omnium,
Peccatorum venia,
Munda sordes scelerum,
Cicatrices vulnerum,
Terge plena gratia,
De peccati vinculis,
Hoste, carne seculo,
Libera nos Maria.
Infirmos tu visita,
Mortuos resuscita,
Damæstis solatia,

Et quæ sunt alia ejusdem generis cantica, horaria, preces beatæ virgini dicatæ,
23 quibus sese opposuit, publiceq; † contra eadem publicè scripsit, tempore paschalis secundi, Gazo Monachus anno Christi 1160. Wolff. *cent.*11.*lect. mem.*
24 *p.*1.*pag.*374. Albert.Sudhov.Decan. Osnabr. *in comment. hymn.* Ave † maris stella: ubi Mariam invocari asserit, at non mediatricem, cum à solo Christo salutis medium, gratia, peccati remedium sit expectandum, exorādum, Idem Wolff. *cent.*15.*pag.*831. Pœnam blasphemiæ, quantum attinet Laicorum respectu, ea gentibus haud quoque non fuit inusitata, non minus ut religio in Deum. *Dd. ad princ.inst.d.I.N.G.&C.* Atheniensium decretis, linguam blasphemantium præcisam, refert Joh. Boëm. 2.*pag.* 81. quam pœnam in regno Neapolitano receptam usu fuisse scribit Gramm. *decis.*50. alibi blasphemos

per

per diem suspendi & insepultos abjici, postmodū ait idem Boëm. Ægyptiorū
legibus, quas refert Pet. Lorich. *d. loc. pag.* 4. pœna capitalis blasphemiæ erat.
Lex quoque 12. tabularum in hæc de blasphemia ac perjuriis habet, † pœna 25
divina exilium, humana dedecus esto, &c. quo alludit practica Hispanica, pro
delicto hoc, fustigationem, primò, pro secundo adustionem labii per signum
crucis ex ferro candenti, quæ pœna etiam in delphinatu Galliæ observatur,
Clar. 5. *sent. de blasph. n.* 3. pro tertio linguæ abscissionem. Covarr. *in d. c. quamvis.* 2. *p.* 1. §. 7. *num.* 22. In Italia ad triremes condemnantur blasphemi, Farin.
q. 20. *P. crim.* Quinimò blasphemiæ pœna popularis est, juxta Chrysost. *homil.* 1. *ad pop. Antiochen. ibi.* Sed postquam † de blasphemia nobis verba sunt 26
facta, unam vos omnes petere volo, retributionem pro cōcione hac, ut in civitate blasphemantes mihi castigetis, & si quempiam in bivio & foro Deum
blasphemantem audiveris, accede, increpa, & si verbera infligere oporteat,
ne recuses, ipsius faciem alapa percute, contère os ipsius, percussione manum tuam sanctifica, & si ulli accusaverint, etsi in carcerem traxerint, sequitor, & si judex pœnas pro tribunali repoposcerit, dic cum libertate, quod
Angelorum Regem blasphemaverit, &c. Sixt. Senens. *in biblioth. sancta lib.* 6.
annot. 322. In palatinatu meo tempore memini constitutos fuisse Corycæos,
observantes dicta & facta plebejorum, cum primis inter scyphos, dicta prophanatoria, maledicta, & execrationes juratorias proferentium floreno tantorum prima vice delatorum, secunda vel tertia convictorum pœna severiori,
quæ constitutio decerpta partim ex constit. imperii Anno 1548. von Gottes
schweren und fluchen/ ubi deciditur, quod primâ vice illicitis maledictionibus & imprecationibus diris sese contaminans, iis ut imposterum abstinent,
saltem admonentur, si repetat eas, carcere vel pœna pecuniaria plectatur, si
consuetudine depravata captus intermittere nec desuescere possit reus, gladio feriatur. Daniel. Moll. 3. *semest.* 2. Wehner. *observ. pract. verb.* Gottslästerer. *pag.* 264. addens, ideò, Gottslästerer Straffe/ esse meri imperii. Berlich.
p. 4. *concl. pract. concl.* 2. *num.* 12. ubi tamen probè animadvertit, non nisi ex
constitutionibus Saxonicis, & quoties blasphemia rectà in Deum dirigatur,
pœnæ illi locum esse, qui quoque non inconvenienter eadem distinctione
adhibita declarat recessus imperii, von Gotteslästern und Gottesschweren:
quibus concordant tradita Cunradi Hartzen *in tr. de reor. inquisit. jurid. instit.
conclus.* 11. *n.* 17. ibiq; Wilhelm. Antonii *in not.*

Aliâs pœna blasphemiæ in specie sic dictæ, est pœnitentia publica latè
descripta, *in c. constituimus. ext. de maled.* jure divino & civili ultimum supplicium, *novella* 77. Canonum autem pœna decisiva in foris usurpatur, referente Deciano *in tr. crim.* 6. *c.* 3. Philip. Melanth. *in tract. de Eccles.* ubi inter alia
statuta † pœnitentialia in Ecclesia ridens ait, puella per triduum considere te- 27
nebatur in vestibulo templi, &c.

Con-

Constitutiones novissimæ Caroli V. in der peinlichen Halßgerichts Ordnung/ *art.*106. *& recess. imperii de anno* 1548. *tit.* von Lästerung der Mutter Gottes vnd der heiligen. *& constit. reform. polit. de anno* 1530. blasphemiis vel pœnam mortis, vel membri mutilationem, de qua Berlich. late *d. loc. concl.* 1. *num.* 73. incarcerationem vel publicationem dictitat, pro modulo & distinctione supra relata. Porrò πρακτικῶς pertinet hoc edictum quoque ad hos, qui saltem † blasphemias audierunt, non indicantes eam magistratui, *d. constit. Car. V. art.* 106. non secus ac si quis sciret proditionem patriæ, neque detestandum hoc scelus manifestaret. *Dd. ind. l.* 3. *C. de Episc. audient. recess. imp. de anno* 1530. *& anno* 1518. *§.* von Gottslästerung / &c. Deus ipse justitiæ & nominis sui vindex & defensor sæpenumero blasphemos coërcuit & severè punivit. Refert Gregorius *libro quarto Dialogorũ*, puerum quinquennem assuetum blasphemare majestatem Dei in sinu patris expirasse, animamq; à Mauris, quos puer contremiscens ajebat se videre, hoc est, à dæmonibus ablatam. Thomas Cantigratensis libro altero Apum, ita de quodam blasphemo scribit: Simon de Tornaco Theologiæ Doctor & Professor celeberrimus Parisiis disputatione habita de humilitate doctrinæ Christi, in reprobũ sensum datus dixit: Tres esse, qui sectis suis mundum subjugassent, Moysen, Christum & Mahumethum: Moysen infatuasse Judæos, Christum Christianos, Mahumeth gentiles. Nec mora, eversis oculis pro humanâ voce mugitum emisit, & epilepsia statim elisus in terram die tertio ejusdem morbi vindictam accepit, mutusq; mansit, non nominans nisi Aleyden suam concubinam. Petrus Damianus in epistola ad Desiderium Abbatem Cassinensem commemorat, in Duringiæ partibus clericum quendam in bello, cùm dixisset sententiam Evangelicam Christi: *omnis, qui se humiliat, exaltabitur:* falsam esse, repente gladio per os instar fulminis transfixum. Magnum speculum exemplorum agens de illustribus viris ordinis Cistertiensis, refert, aleatorem quendam, cum per omnia membra Christi & Mariæ, horrendè jurasset, sic ut præsentes aures obthurarent, & pectora tunderent, ilicò corruisse, atque si ense transfossum, esset, voceq; horrendâ exclamasse: *Heu heu miser, quis es, qui me interficit!* Et volutatus aliquantum humi animam efflavit, in cujus dorso reperta est recens terribili hiatu dehiscens plaga, quasi securi icta. Quid? quod blasphemiam in sanctos effusam, à Deo punitam adserat Wilh. Lindan. quem refert Busn. *d. loc. pag.* 22. cùm enim aliquis per secreta virginis Mariæ jurasset, ab immundo spiritu obsessus est. Sic mulier ex Anabaptismis, Mariam scropham appellitans, sub doloribus partus, nigellas peperit suculas binas licet emortuas, &c.

29 Planè magistratus † qui de crimine delato cognoscere & legitimis pœnis id vindicare intermittit, à fiscali Cameræ de justitiâ publicè neglectâ requiratur graviori mulcta coërcendus, *d. constit. politica c.* 5. quandoquidem superio-

ſuperiori eò intendere incumbat, ut quò citius, eò accuratius provincia im-
probis, ſuisq; ſceleribus ad vindictam Dei etiam bonos attrahentibus, pur-
getur, & quod jure oportet decenter fiat, *l. 2. C. de execut. rei jud. c. cum aliquã. extra de ſententia & re jud.* ſcilicet qui ea propter in ſpecula quaſi collocatus
ſuper inferiores eminet magiſtratus, ut ſi quid puniendum hi omittant, is ſe-
riò hoc coërcere haud tergiverſetur, ecquid leges enim ſine moribus? vanæ
proficiunt, ſi culpa non reciditur ictu, ut ait poëta; ſanè idem quod cibus ſi-
ne ſale, ventus ſine ſpiritu, ſpiritus ſine ſufflamine, Johan. Thilem. *de benig. in Paralyp. conſt. Cameral. d. tit. 5. ord. part.* 2. Porrò quid multis? increſcente
hoc flagitio, impietas ſequitur pediſſequa, qua dominante, Deus perpetuam
juſtitiæ ſuæ legem tandem exequitur ipſe, & ſæpenumero totam ob unius
impunitam licentiam perdit gentem, Peucer. *de divinat. pag.* 28. vel ut alibi
ait: propter peccatum unius fieri poſſunt infelices omnes, quippe quod hæc
offenſa adeò videatur gravis, ut extinguat omnem bene agendi gratiam, o-
mneq; ad virtutem proficiendi adimat robur. Pompejus † poſt tot victorias 30
ſtabulavit equos in templo Salomonis, qui neque inde ſibi nec rep. profuit
multominus nomini ſuo honorem ullum adjecit, quin quæ dehinc gerenda
ſuſcepit, omnia irrita & infortunata manſerint, Johan. Wolff. *cent.* 14. *rer. memor. pag.* 629. ibi: diſcite, ſi neſcitis quia (ſpreto Dei cultu) ſolum crimen
hoc ſufficiat ad ſubverſionem regnorum, ad perditionem & diſſipationem
exercituum, qua de re paulò infrà.

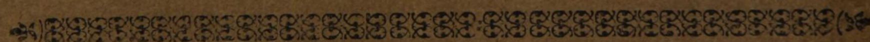
In eadem conſtitutione cavetur, † ne viri illuſtres alant domi, vel in mi- 31
litia famulos aut ſatellites impios, ſcilicet, qui ſoleant nomen Dei aſſumere
invanum, imò jubentur antequam ſuſcipiunt miniſtros, in mores eorum in-
quirere, utrumne ſint tales, qui ſoleant malitiosè jurare, maledicere per no-
men Domini, in eventum autem, cum qui hodie frugi eſt, cras perjerare poſ-
ſit, ſtipulatione factâ ſalaria eorum retinere, fiſcoq; deferre. *d. conſt. Auguſt. Car. V. de anno* 520. Sed utrum ne hoc in caſu diſtinctio antè tradita hic obti-
nebit, ut videlicet diſtinguatur, an ſemel vel aliquoties malitiosè juratum
perniciosè maledictum fuerit? affirmamus per *d. conſtit.* cum geminatio de-
licti geminam quoque pœnam mereatur, vel ut vulgò loquimur, creſcenti-
bus delictis pœnæ quoque creſcere debeant, vitia enim † poſtquam in mo- 32
res abiere, difficulter eradicantur, omne malum naſcens ait Tacit. 14. *annal.*
facilè opprimitur, inveteratum plerunque fit robuſtius, Ælian. *lib.* 14. Ea-
dem nec diſſimili præcavendum ratione, † ne purgationes juratorias temerè 33
admittat jus reddens, qua de re Zang. *in orat. de reis ad purg. admitt. poſt tractatum de qq. & tort.* ſatius facturus (ait) judex ſi nocentem dimittat, quam per-
mittat, ut nomen Dei ſumatur invanum, tantumq; crimen in Deum perpe-
tretur, quod publicas attrahit calamitates, totasq; interdum evertit & perdit
urbes juxta Heſiodi illud:

Πολλάκι καὶ ξυμπᾶσα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ.

34 Equidem certo certius est, † nullum perjurium impunitum mansisse, Ware-
35 mund. ab Erenb. *d. loc.* ubi disputat, † an reges propter blasphemiam & perjuria à solio sint deturbandi, & negat; quanquam *(inquit)* Deum habeant ultorem, qui illis miris mediis coronam eripit, eamq; aliis imponit; nempe qui ferre perjuros vicarios non possit. De Lacedæmoniis apud Xenophontem legitur, quod cùm antehac invicti fuissent, & hostibus terrori, ab hac tamen felicitate exciderint, cum quam Thebanis juraverant libertatem, non
36 concessissent, atque perjuri facti fuissent. Elfredum perjurii † pœnas mirando Dei judicio dedisse referunt annales, qui dum juraret, corruit, & post triduum animā expiravit. Zanger. *d. loc.* Goduinus à Rege Angliæ Eduardo criminis accusatus, cum innocentiam suam prætexere vellet, precatusq; esset, ut si quicquam in necem fratris Alfredi molitus esset, panis frustum ipsum strangularet, confestim cum hæc dixisset, pane accepto præclusis faucibus suffocatus, occubuit, &c. Apud Siculos crater fuit, de calumnia juraturis propositus, pejerantes globulis ignitis per occultos meatus statim petens & jugulans, Vent. de Valent. *in parth. litig. p. 2. cap. 6. & cap. 13. n. 40.* proinde locus Ovid. *de amica perjura.* ibi:

Perq; suos illam nuper jurasse recordor,
Perq; meos oculos, & doluere mihi.

Vid. Francis. Pollet. *in histor. for. Rom. lib. 4. cap. 14. p. 547.* Quæ exempla alia, si instituti ratio admitteret, sine longa serie recitari possint, sed tantum de hoc delicto, sequuntur illius indicia.

CAPUT III.

DE INDICIIS BLASPHEMIÆ.

SUMMARIA.

1. *Non natura fert, ut amemus eos, à quibus patimur mala.*
2. *Non desinit Deus eos redamare, à quibus ipse amatur.*
3. *Depravata natura Deum odisse cœpit.*
4. *Quam nefandum jure sacro crimen blasphemia.*
5. *Conversatio cum blasphemantibus indicium parit.*
6. *Consuetudo blasphemandi parit indicium blasphemia.*
7. *Qui semel calumniator est factus, dehinc calumniari velle præsumitur.*
8. *Tempus præsens cōnexitatem quandam habet cum præterito.*
9. *Naturæ obstructio non diuturna est.*
10. *Excommunicatio indicium est hæreseos & consequenter blasphemiæ.*
11. *Excommunicandi solennitas paucis delineatur.*
12. *Quæ hæresis propriè indicium blasphemiæ pariat?*
13. *De hæreticis sub Eucharistia caseum exhibentibus.*
14. *Hæreticum sapit, damnare carnis esum.*

15. *Hære-*

15. *Hæresin spirat, leges matrimonii evacuare.*

16. *Bona opera absolutè promeritoria vitæ æternæ credere, hæresin sapit.*

17. *Luxuria carnalis indicium est luxuriæ spiritualis & blasphemiæ.*

18. *Papæ contra jus & decreta patrum procedenti impunè resisti potest juxta Contzium Iesuitam.*

19. *An Papa monarcha cœli & terræ sit?*

20. *Zacharias de Rosa, rosam promeritus in clypeo, inde quod Hussio in Concilio Constantiensi acriter restitisset.*

21. *Indicia blasphemiæ, vitæ levitas, nominatio sociorum, & magiæ studium.*

22. *Delictum unum, indicium delicti alterius.*

23. *Qualiter maledicendi, peierandi studium hic indicia præbeat?*

24. *Quomodo Massilienses omnes imprecationes in hominem mortis reum derivaverint?*

25. *Qualiter ex crapula lusuq; indicia formentur?*

26. *Ebriosi an pœnâ mortis affici jure possint?*

27. *Ebrietas non excusat blaspemiam.*

28. *Quanam schismata pariant indicia blasphemiæ?*

29. *Quomodo missa à veteribus sit celebrata?*

30. *Oblatio pro defunctis quid?*

31. *Encomium Bonaventuræ refertur.*

32. *Bonaventuræ judicium de indulgentiis Papæ.*

33. *Cyprianus ante conversionem magus fuit.*

34. *An sancti sint invocandi, ex patribus decisio petita.*

35. *De animabus balneatricibus & spectro immani per missas privatas fugato ex Africa.*

36. *De conjugio sacerdotum memorabilia.*

37. *De pellicibus monachorum singularia.*

38. *Indicia blasphemiæ & hæreseos varia ex actis Concilii Tridentini decerpta & congesta.*

39. *Non subscribere velle decreta vel articulos fidei, hæresin arguit.*

40. *Patres conscripti noluerunt omnes subscribere acta Concilii Tridentini.*

41. *Plurimi cum protestatione subscripserunt acta Concilii.*

42. *Retardata & invita subscriptio hæresin arguit.*

43. *Ferdinandus hæreseos insimulatus à Concilio, quod postularet pro subditis calicem.*

44. *Legati Gallici noluerunt subscribere decreta Concilii, neq; ea pro perfectis canonibus agnoscere, proinde indicio hæreseos sunt gravati.*

45. *Hispani quodammodo indiciis onerati, quod non nisi cum reservatione approbarent acta Concilii.*

46. *Illusio Comitis Lunensis.*

47. *Multi necessarii articuli omissi fuère à Concilio, nō decisa quæstio de indulgentiis, &c.*

48. *Papa post Concilium Laicis calicem concedere voluit.*

49. *Qualiter ira hæreseos indicia pariat?*

50. *Disputatur, an per iram commissa blasphemia punienda sit pœna ordinaria?*

51. *Iracundis locutio prava dulcis est.*

52. *An revocata blasphemia mitigationem pœnæ habeat?*

53. *Quomodo tristitia arguat hæresin?*

54. *Somnium Apollodori narratur.*

55. *Qualiter superbia hæresin pariat, sitq; indicium ejusdem.*

56. *Quæ adjuncta superbiæ?*

57. *Altercationes concionatorum indicia schismatis.*

58. *Donatus hæreticus per sese jurari voluit.*

59. *Blasphemiæ & idololatriæ mater superbia est.*

60. *An indicium hæreseos rebellio?*

61. *Refutatus Lensei locus de resistentia peccati.*

62. *Qualiter per ferrum candens Conradus de Marpurg hæreses notaverit?*

63. *An illegalis beneficiorum permutatio schisma arguat?*

64. *Dispensatio larga & profusa hæresin præ se fert.*

65. *Indicium hæreseos privatæ conciones & conventicula.*

66. An indicium pariat prædicatio extra Dei verbum.

67. Quam ob rem Iehova verbo suo spoliet populum sinatq; eum incidere in hæresin?

1 NOn natura † fert, ut amemus eos, à quibus patimur, ait Æneas Sylv. *in Epist. ad Solim. conv.* hinc illud:

Non piscatorem piscis amare potest.

Justin. Justinop. *in tract. consid. pag. mihi.* Et M. Siculus *apud Stobeum sermone. 61.* ibi:

φιλεῖτε φιλῆσθε.

2 adeò ut justum † numen quoque non patiatur amantem superno videlicet instinctu concitum, non redamari, imò amatorium illud numen charitatis mutuæ & unionis, amicum ubi aliquem accendit amore, ardentes ex hoc amore velut speculo radios in amatum occultâ & mirifica virtute flectit, ut inscius ille mirabiliter accensus vicissim amet amantem, Tiraquell. *de ll. connubial. l. 13. gloss. 1. p. 33.*

Quia verò tanta depravatio in naturam per primi hominis peccatum invecta, eaq; tanto bono, quo summum bonum perfectè noscere meritò po-
3 terat spoliata sit, subsecutum, ut homo id, † quod rectâ ratione sua duce amare & in precio habere debebat, summo id inverso ordine, odisse ceperit, hinc depravatio virtutum, corruptio liberi arbitrii, fons & fomes omnium delictorum, hinc odium creaturæ in ipsum creatorem, unde εἶναι suum omnemq; bonum hausit hæc sathanica illa, & abominanda in Deum blasphemia, à Diabolo, calumniarum patre, per organa sua inamabile illud nu-
4 men profusa delictorum omnium attocissima, 3. *Reg.* 2. nam cum † Jezabell ad dilapidandum Nabott non posset peccatum majus allegare, affinxit ei blasphemiam, pendente in cruce salvatore, quod omnium in passione gravissimum erat, blasphemabatur Deus, *Matth.* 28. Antiochus propter blasphemiam invisibili plagâ percussus est, 2. *Maccab.* 9 hinc Heli ad filios suos oratio: si peccaverit (*ait*) vir in virum placari ei potest Dominus, sin vero in Deum, quis orabit pro eo? 10. *Reg.* 2. Nathan Propheta peccata Davidis inde quàm maximè exaggeravit, quod Rex blasphemare fecerat inimicos nomen domini, 2. *Reg.* 12. & filius mulieris, præcepto Domini dilapidatus est in deserto, quod nomen domini blasphemasset. Sed de indiciis hujus maleficii dicendi tandem materia: qualia sunt partim ex classe indiciorum generalium
5 deprompta 1. ut † conversatio & familiaritas cum blasphemantibus, quoniam nedum orare liceat cum improbis, *c. 2. de excomm. & caus. 23. q. 3. c. 25. ibi:* cum eis neq; orandum est, neque psallendum. Vix enim erit, ut quibus cum converseris, iisdem non similis fias, cum à conversantibus trahantur mali mores, juxta illud Palingenii *in cancro. pag. mihi 92.*

Præsertim quos esse malos nosti, aufuge, namq;

Haud

Haud facilè est tribulos & spinas inter euntem,
Illæsos habuisse pedes, illæsaq; crura, &c.

2. Indicium † est consuetudo blasphemandi, *arg. const. polit. Carol. V. supra* 6
citatæ. de anno 530. c. mandata, & c. scribam, de præsumpt. c. literis, ext. de præs.
ibi: † semel calumniator factus est, dehinc pejerare, calumniari velle, vel 7
quoque ex post facto pejerasse, calumniatum esse, præsumitur, *l. si cui, §. iisdem* 8
de calum. cùm tempus † præsens connexitatem quandam habeat cum præ-
terito, Menoch. *præs. 24. n. 44.* Tiraquell. *de pœn. caus. 51. num. 2.* & vix sit, ut
malus semel diu lateat, Plato *lib. 2. de just.* & Cic. *2. off.* ficta omnia tanquam
flosculi celeriter decidunt, *& in orat. pro P. Sext.* animus vultus flagitia pa-
rietibus tegebantur, sed hæc † obstructio non diuturna fuit: proinde ef- 9
fatum juridicium vulgare, quod res de facili ad suam naturam revertatur, *l. 27.*
§. 2. ff. de pactis.

3. Indicium est excommunicatio, Franc. Marc. *q. 860. & 868. pag. 2.*
Johan. Papon. *de arrest. 18. tit. 7. art. 15.* ibi: attestatur † excommunicatum de 10
hæresi inquiri posse, idque inde, quod propter hæresin utplurimum decerni
soleat excommunicatio, quæ blasphemiæ soror est, *tot. tit. excom.* Per excom-
municationem ovis præfractaria vel morbosa de grege separatur, ne scilicet,
morbida facta pecus totum corrumpat ovile, hinc seria illa † excommunican- 11
di formula & solennitas, ubi sacerdotes 12. Episcopum anathema recitan-
tem circumstantes, lucernas, quas ardentes manibus tenent, sub conclusione
sententiæ in terram projiciunt, pedibusq; conculcant, Spec. *in §. sentent. cir.*
med. Gail. *de pp. 1. cap. 6. num. 21.*

4. Indicium est hæresis, Conciliis 4. œcumenicis & regione repu-
gnans & definitâ à Justiniano in Novella 115. Warem. ab Erenberg. *in medit.*
pro fœd. p. 1. pag. mihi 287. *num.* 242. quò cumprimis spectant † vesanæ illæ 12
hæreses, quæ nulla prorsus scriptura, nedum sanâ ratione colorantur, cum
alias in genere alleget scripturâ quivis hæreticus, & glorietur nomine Chri-
sti, *Novell. 109. in præfat.* Inter vesanos & absurdos hæreticos primum me-
rentur locum Nicolaitæ, credentes sine peccato fœminas communes esse,
quod Plato quoque singulari lege permisit, Papp. *de hæresib. pag. mihi* 485.
Artotyritæ loco vini sub † Eucharistia caseum exhibentes, scilicet quod ca- 13
seus fructus esset ovium, quo sacrificii genere dominus primum sit delecta-
tus: ita nihil non impietatis, blasphemiæ, sibi permittit hæresis, quæ in do-
ctrinâ & sacramentis Ecclesiæ nihil incorruptum relinquit, *pag. 345.* Aposto-
lici dicti nihil possidentes, & conjugia sacerdotum damnantes, † esum car- 14
nis prohibentes, Papp. *d. loc. pag. 340.* Wolff. *p. 1. lect. memor. pag. 283.* ubi di-
cit, cruci affixum hæreticum, qui docuisset ab esu carnis abstinendum. Arte-
nii præter Trinitatem adhuc aliam fingentes Deitatis personam, *Papp. p. 497.*
Saturniani † matrimonii leges doctrinam Diabolorum appellantes 15

atque statuentes, se salvos fieri solâ fide in Saturnum conceptâ, &c.

Sethiani, qui credidêre, angelos agere nocturnos congressus cum hominibus, & exercere venerem cum mulieribus.

Ciconiani, qui illos omnes colebant, quos S. scriptura damnat, fingentes librum, quem Paulum in tertio cœlo scripsisse ajebant.

16 Adamiani incedebant nudi in publico, se † perfectos & justos contendentes per opera legis, &c.

Ophites serpentes adorabant. Papp. *d.l.pag.*328.

Archontici abrogabant sacramenta, credebant homines sola Dei cognitione salvari.

Angelici angelos invocabant, asserentes eos placasse iram Dei.

Ascitę utrem inflatum & opertum circumgestabant, quod necessarium saluti esse credebant.

Severiani mundum ab angelis conditum esse credebant, vetus testamentum abrogabant, substitutis somniis quibusdam, à se confictis, &c. adde catalogum hæreticorum relatum *causa* 24. *quæst.*3.

Execrabilior est blasphemia Gnosticorum, de qua Sixt. Senens. *in bibliothec. sanct. lib.* 2. *pag.*104. Conveniebant omnes, *inquit*, in idem cænaculum viri & fœminæ, ibi cum largè & opiparè cœnâssent, mariti uxores prostituebant, invitabatq; alter alterum in uxoris suę complexum his verbis: *Surge frater, & fac dilectionem cum fratre tuo*, cum invitatus oblatæ fœminæ commisceretur, uterque propriis manibus virilis seminis fluxum excipiebat, mox ipsum expansis palmis more supplicantium manibus Deo offerebat, adjectâ preciunculâ: *offerimus tibi hoc donum*, id est pascha, & ex muliere ejusq; fluxu sanguinis, nonnihil consecrabant & instar vini offerebant, adferentes ad obscœnæ hujus blasphemiæ confirmationem, *Johan.* 6. ibi: cum videritis hominis filium redeuntem, unde prius erat, id est defluxum humani seminis eò revertentem, unde exierat, & quos locos adducunt *ex Proverb.* 5. *Apocal.*22. *Psalm.* 1. Epiphan. *lib.*1. *tom.*2. *cont. hæreses. pag.*36. 37. *& seqq.* Sixtus Senens. *in biblioth. sanct. lib.* 2 *pag.*104. Simile est execrabile figmentum de Zacharia patre Johannis, quasi is Deum viderit, in S. S. corpore asinino indutum, quod cum populo significare vellet, ne is asinum pro numine coleret, repente mutus sit factus. Athanas. *in synops. contr. hæret.* uti eum refert Senens. *d. lib.*5. *pag.*151. Sed abrumpam similia blasphemiæ exempla; ne piæ offendantur mentes, exemplo Ezechiæ, qui blasphemias literarum Sennacherib solus legere & scire voluit quàm prælegere eas populo. Idem Sixt. Senens. *d. lib.*2. *pag. mihi* 126.

5. Indicium est luxuria carnalis, & voluptas, Joan. de Pineda *in Job. cap.*20. *vers.*12. Johan. Busæ. *in πιναξ. de blasph. pag.* 22. ibi: Si bene agis, & quod manducas & bibis, ad refectionem corporis sumis, gratias agens Deo,

& cibus

& cibus tunc & potus laudat Deum, si verò modũ naturæ debitũ immoderatione voracitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quantaslibet laudes laus lingua tua sonet, vita blasphemat. Eodem spectant B. Ephraem verba, dum exponit illud Isaiæ, *væ his, per quos nomen meum blasphematur inter gentes:* quemadmodum, *inquit*, operibus bonis Deus glorificatur, ita contra malis actionibus blasphematur. Nam cum infideles intuentur Christianos, quod instar Ethnicorum ipsi quoque in crapula & ebrietate vitam degant, ludentes atq; saltantes cũ citharis & tympanis, non amplius dictitant, quod insensati sint Christiani, dum legem Christi transgrediuntur: verum blasphemantes asserunt eos sicut traditum à Christo acceperunt, ita & facere. Porrò hìc spectant clericorũ non professioni correspondentes mores, juxta illud *Matthæi.7.* ex fructibus eorum cognoscetis eos, quod indicium præsumptionem probabilem vocat Men.1.*præs.2.n.9.* ibi: nostra ætate planè miseranda probabilem præsumptionẽ sumimus, falsos Christianos esse, qui dum bona aliqua côcionantur, reliqua mala omnia suadent: hinc Adriani rescriptũ sub instructione Gregorii Roratii ad proceres Germaniæ missum, An.1622.*ibi:* Wir alle sein ein jeder seinen Weg gegangen / es ist auch lange Zeit keiner gewesen / der etwas guts hette gethan / auch nicht ein einiger / ꝛc. in quam sententiam transit Francisci Cheregati, Episcopi Fabrianensis, Nuncii Apostolici Norimbergam ad comitia ablegati instructio, *ibi:* ut ante omnia curia Romana, unde tot mala sunt derivata, corrigatur. Petr. de Suavis *in histor. Concil. Trid lib.1. pag.29.* ibi: malum cum sit inveteratum & multiplex, non nisi pœnitentim in eo curando progrediendum, sumpto à gravioribus initio, *vide pag.34 ibidem, &c.* idem conquestus est Joannes Wesselius, anno Christi 1155. de clero
† luxuriâ carnali diffluente, indicio indubitato, cujusvis viciorum generis, 17
unde quasi per traducem quoque luxuria spiritualis, ut hæresis, idololatria & blasphemia destillet, & exeratur, Wolff. *cent.15.part.1.* digno (clero) cui resistant Christiani usq; ad ultimos laicos, Contz. *6. polit. c.26. Alphons. Tostat. Abulens. Episcop. in Matth. tom.1. Alciat. in c. nov. ext. de jud.* ubi idem attestatur † de Papa contra decreta & canones patrum procedente, longè à sen- 18
tentia communi alieni, quà vulgò placuit, à nemine judicari Papam, *dist.17. q.4. c.25. q.1.* scil. qui contra Apostolos & contra Epistolas Pauli possit dispensare, Ruin. *consil.109. volum.5.* & quod mines, regna mundi auferre, & dare, cui velit, Bellarm. *5. de Pontific. Roman. c.16.* scilicet qui existat major septuaginta septies Imperatore, *in decret. Greg.3. tit.32.* neque hoc mirum juxta illos, quia † Papa Monarcha cœli & terræ est, quem ut summum Deum o- 19
mnes Reges meritò adorent, referente Blondo, Wolff. *d. c.15. pag. 992.* Joseph. Stephan. Italus, qui non nisi per adulationem sentiens, sese ad altiora posse transcendere, conscripsit librum & statuit, non modò teneri reges osculari pedes Papæ, Papam humeris portare, adorare, sed & Papæ calceos di-

gnos

gnos esse, quibus infigatur crux Christi. Qui ex adulatione à Gregorio ornatus est præfectura Ecclesiæ Segobricensis: Wolff. *lect. mem. pag.* 904.
20 Joan. Zacharias de Rosa, † rosam promerebatur in insignibus, quod in Concilio Constantiensi opposuisset Hussio dictum, *Ezech. c.* 34. *Ecce ego super Pastorem (Papam) & non populus, &c.* Luth. *tom.* 6. *Ienens. pag. mihi* 498. Respexit ad hoc judicium, Job. *cap.* 20. ubi Joan. de Pined. *d. loc.* ait, blasphemiæ quasi voluptatis dulcedinem latêre sub lingua, & detineri in ore luxuriosi, quod vitium Nyssen. *homil.* 4. *in Ecclesiast.* appellat serpentem, cujus si caput subeat rimam, inde in corpus universum sese ingerat, serpentem luxurioso æquiparans, etiam quoad crapulam & gulositatem, de qua mox dicemus. Aristoteles enim *l.* 8. *hist. animal. c.* 4. scribit, serpentes omnium maximè animalium cupediæ deditos vini quoque esse incontinentes ad cujus gustatum linguam eos habere prælongam & bifidam, &c. De hoc indicio agit Johan. Spinæus *de tranquill. anim. lib.* 5. *pag.* 246. ibi: Rex Salomon quamvis tot tantisq; dotibus à Deo fuisset ornatus, nihilominus tamen à voluptate ita fascinatus fuit & potionatus, ut officii Dei, suiq; ipsius oblitus, non vereretur palam se adorationi idolorum addicere, *hæc ille.*

21 6. Indicium est † vitæ anteactæ levitas & turpitudo, nominatio sociorum decenter facta, & quæ alia hic adferri possunt indicia generalia, ex locis generalibus repetenda, de quibus seorsim, Deo volente dicetur.

7. Magiæ vel veneficii suspicio de reo sumpta, non tam inde, quod raro vel nunquam magia sine horrendis blasphemiis patrari & expediri queat, uti
22 de magia inferius constabit, quam quod † maleficium unius pariat indicium delicti alterius, eruditè Brisson. *in præfat. tract. de adult.* hinc apud Sophoclem Philoctes: quibus mens mala est, eos etiam ad scelera alia instruit, *pag. mihi* 411. adeo ut Beatus Lutherus hæc incantamenta crimen læsæ majestatis divinæ appellare non dubitaverit, ceu ex Zincgref apopht. notavit Wilhelm. Antonii *in not. ad Cunradi Hartz tract. de reor. inquisit. conclus.* 1. *num.* 8. *vers. præsertim.*

9. Indicium est, maledicendi frequentia temereq; jurandi consuetudo, Johan. de Pined. *in Iob. cap.* 20. *vers.* 23. ibi: quibus prava locutio dulcis est, uti
23 † blasphemia maledicenti, etenim mala dulcia sunt blasphemis, uti eloquia Dei justis, &c. quà de re quoque de indiciis generalibus, quæ uti in ipsam blasphemiam incidunt, *ut supra cap. præcedenti,* ita indicia dictitant, impræsentiarum per rationem, quâ placuit, à blasphemo maledictorem vel juratorem temerarium parum vel nihil abesse, quin quod magiam quoque hæc indicia sæpenumero spirent, & arguant, hinc populare Germanorum axioma: Welcher bereits deß Sathans eigen ist/selbiger hat gut schweren/ adeò, ut non obscura experientiæ argumenta dictitent, imprecationibus & maledictis horrendis nonnunquam diabolum in corpora humana transiisse, Euseb. *de præpar. E-*

par. Evang. lib. 4. cap. 12. hinc † Massilienses, nequid mali impenderet uni- 24
versitati, ex imprecationibus & maledictis pravorum, hominem mortis reũ
delicatis cibis susten tabant, omnium execrationum dira, uti credebatur, vo-
to vel fato recipientem, quem statuto tempore tandem in mare projiciebant,
Guil. Bud. *in l. 2. ff. de pœn.* Quintil. Mandos. *in annot. cas. pag.* 57.

9. Indicium est lusus illicitus, † Johan. Busæ. *in πανάρ. in loc. de blasph.* 25
pag. mihi 22. ibi: lusores ferè sunt blasphemi, & ludendi consuetudine se ta-
les factos non diffitentur, Petr. Arorites *in libello, quem inscribit,* der Spie-
ler A. B. C. vnd Nahmenbüchlein / *lit. B. verb. blasphemiæ.* continua & im-
modica vini crapula, ut cum sub ludo scyphovè blasphemia proponitur com-
missa, *arg. recess. imp. ref. polit. Aug. de anno* 548. §. Nach dem / rc. *constit. Max.
de anno* 152. *Trevir. & Colon.* Paul. Matth. Wehner. *observ. pract. verb.* Zutrin-
cken / *pag.* 724. ibi: das Zutrincken comitatur sæpius das Gottslästern. non
tam quod lusus noxius, nec non ebrietas voluptuosa, vigore constit. imperii,
dd. recessibus. ad judicia publica respectivè pertineat, Gylman. *in symph. vol.* 2.
in præjud. Camer. sub fin. pag. 355. ebriosis † vino admodum turgentibus mor- 26
tis pœnam tribuens, quam quod fervor lusus gulæq; luxuria atque ingluvies,
in Deum Ter. Opt. Max. convicia & execrandas maledictiones eructare nun-
quam non adsoleat, non secus ac ignem pyrites, ignis fumum flammamq; ex-
halat, admotis stipulis, *Proverb.* 23. ibi: Vnd dein Hertz wird verkehrte Din-
ge reden / *d. recess. de anno* 548. nervosa hæc habentur verba, daß das Zutrin-
cken sey eine endliche Vrsache alles vbels / vnd dem Menschen an seiner See-
len Seeligkeit nachtheilig / rc. Herman. Lather. *de censu, lib. 2. cap. 3. num.* 5. ibi:
ebrietatem & cædes & blasphemiæ non rarò concomitantur, Sebast. Franc.
vom schendlichen Zusauffen / *cap.* 14. Johan. de Pined. *in Iob. cap. 20. vers.* 12.
num. 6. † Non audiendus itaque Menochius est, blasphemiam ebrietate ex- 27
cusari asserens, *de arb. jud. cas.* 375. quam legumlatores strenui quique utpo-
te delinquendi occasionem, quæ quoque cum ipsis fibris eradicanda est, con-
demnarunt, *Arist. 3. eth.* 5. hinc Pittacus Mitilenensis ex 7. Græciæ sapienti-
bus tulit legem, ut si quem pulsassent ebrii, majori afficerentur pœnâ, cum in
ipsorum fuerit potestate vina fugere, quæ delicti causam præbuerunt, Bald.
in l. 1. col. pen. C. unde vi. Tiraquell. *de pœn. caus. 6. num.* 9. adde quæ *cap. 82. de
judic. general.* hac de re copiosè & speciosè traduntur, adeò ut in Camerâ in
causa Montfort contra Königsack / per vota aliquando acriter concertatum
fuerit, ac decisum, daß sich wol ein casus zutragen möchte der Leibstraffe / puta,
mit vnzimlichem Zutrincken vnd fürsetziger vnmässiger Füllerey / Adrian.
Gylman. *prædicta decisione.*

10. Sunt † schismata hæreseos & omnis impietatis fomenta, quæ ut 28
pedissequæ sedulò sequitur atheismus & blasphemia ipsa, Lensæ. *in tr. de unic.
religion. cap.* 17. *confer indicium quintum hujus capitis.* subintelligo autem

hoc in loco non ſectas, diſſenſiones & diſputationes, litigia & contentiones quorumvis, ut quæ de adiaphoris (à quibuſdam at malè, eò deductis, ut quoque utriuſque ſpeciei in S. Euchariſtia uſum ſacramentalem, inter adiaphora ſtatuere non ſint veriti) aliisvè rebus momenti modici, thematum. Miſſarum uſus an inter adiaphora ſit numerandus theologorum ſcholæ relinquo.
29 Tantum conſtat, quod uſus † Miſſæ antiquior adiaphora omninò admiſerit, non tantæ, uti nunc, devotionis & ceremoniarum, ſuperſtitionis & abominationum. Patris Dionyſii tempore ritus Miſſarum non alii erant, niſi ut Pſalmi quidam & lectiones ex Evangeliis depromptæ, preces pro eccleſiâ & repub. funderentur, ubi presbyter ſtans ad aram recitabat verba Chriſti de cœna Domini, deinde diſtribuebat populo ſacramenta, ſequebatur gratiarum actio. Idem Dionyſ. recenſet ceremonias ſuo tempore uſitatas & exhibitas cadaveribus defunctorum, narrat autem, cadaver in templo collocatum fuiſſe, ubi præſente populo aliquæ lectiones recitatæ ſint de reſurrectione mortuorum ex ſacris literis, deinde oportuiſſe populum gratias agere, quod piè deceſſiſſent defuncti in agnitione Chriſti, adjunctâ quadam adhortatione, ut ſibi quiſque precaretur pium exitum ex hac vitâ, &c.

30 Addit autem Dionyſius, poſt hanc adhortationem abjiſſe presbyterum & perfudiſſe † oleo cadaver, junctis precibus, ut Deus condonaret infirmitatem, quæ reliqua manſiſſent poſt converſionem in defuncto, poſtea cadaver ſepultum fuiſſe, mera hæc adiaphora, mereq́, funerum ceremoniæ abſq; omni pro defunctis, uti modo, habita ſolenni eaq; precio emta miſsâ, atque oblatione corporis Dominici pro ſepultis, quem uſum ætas poſterior demũ invenit. Sic ſecundas nuptias damnavit Tertullianus, quas hodie permiſſas conſtat omni jure. Hieronymus ſecutus eſt Tertullianum, cujus opinionem approbavit Synodus Neocæſarienſis ſtatuens, ne ſacerdotes accedant ad cõvivia ſecundarum nuptiarum, &c. Hic Tertullianus paſſim recenſet inanes ritus quos Eccleſia non obſervavit, nempe ne poſt Baptiſmum primis ſeptem diebus in balneum iretur; Item ut Baptiſatis præbeatur lac & mel, &c. Et *in libro de corona militis*, conſuetudinem pro lege colendam in Eccleſia clamitat, ibi: rectum eſt, quod primum eſt, adulterinum, quodcunque poſterius: quod Apoſtoli obſervarunt, poſterius à doctoribus ſuapte traditione introductum, & quæ adiaphora alia. Porrò nihil hic de ſectis Patrum præter adiaphora ſubortis dicam. Cyprianus *in libello de Eleemoſynis* ſcribit: peccata ante Baptiſmum commiſſa remitti propter Chriſti paſſionem, at poſt baptiſmum quærendam eſſe per Eleemoſynas remiſſionem, quam ſententiam etiam te-
31 nuit Chriſtianus *in libro de pœnit.* contra quam † Bonaventura, quem Gregorius decimus Cardinalem conſtituit, eumq́ue ita admonuit & demiratus eſt Alexander, ut dicere, ſit ſolitus, in Bonaventura non videri Adamum peccaſſe; hic contra Cyprianum expreſsè docuit, juſtitiam ex gratiâ promanare,
quod

quod hisce verbis contendit; Principium nostrum reparativum (*ait*) verbum,
scilicet incarnatum nos reparat, in quantum est Jesus, & habet salvare, in
quantum est unctus, habet unctionis gratiam in alios derivare, *& rursus*: Gra-
tia est donum, quod à Deo immediatè donatur & infunditur, est etiam in ipsa,
& cum ipsa datur Spiritus sanctus, qui est donum increatum optimum, &
perfectissimum quod descendit à Patre luminum, per verbum incarnatum,
juxta quod Joannes in Apocalypsi vidit fluvium splendidum tanquam Cry-
stallinum procedere de sede Dei & agni, ipsa nihilominus & donum, per
quod anima efficitur sponsa Christi, filia patris æterni & templum Spiritus
sancti, quod nullo modo fit, nisi ex dignitate condescendente & condescen-
siva, dignitate majestatis æterna per donum gratiæ suæ, &c. *Idem* ausus affir-
mare † animabus nunquam dari id, quod indulgentiarum literis scriptum 32
est, & in eo Papam facere, ut matrem, quæ infanti pomum monstrat, sed non
dat, & propterea facit, ut infantem ad se pelliciat, & trahat, Joan. Wolff. *lect.
memor. cent.* 13. *pag.* 543. Cæterùm de † Cypriano testatur Gregor. Nazianze- 33
nus, quod fuerit magus, amans quandam puellam ante conversionem, quæ
cum invocaret Mariam virginem pro Cypriano, evanuisse magicas appari-
tiones, *Cyprianus in lib. de invoc. sanctor.* præterea † legitur in libris hujus 34
Nazianzeni approbata invocatio sanctorum, quæ tunc in Ecclesiam paula-
tim irrepserat, quam Basilius *in lib. de invoc. sanctor.* adserat, saltem celebra-
tam memoriam sanctorum fuisse, ut eorum virtutes imitarentur populi, pro-
inde vocat sanctos adjutores precum nostrarum, non quod sint invocandi,
sed quia omnes beati in cœlo orant pro Ecclesia & eam Deo commendant.
Sic Gregorius pater, Pontifex factus, Anno 590. multa inusitata invexit in
Ecclesiam, ut oblationem corporis & sanguinis Christi, quæ ante ipsum ni-
hil aliud quàm orationes & preces erant abusivè oblationes dictæ, &c.

Idem commotus spectris etiam pro mortuis oblationem sacramenti
introduxit, narrans binas post emigrationem animas, in balneis publicis ap-
paruisse, offerentes officia lavatoribus, rogatas de circumvagatione respon-
disse: oblatione sacramentali quietem capere demum defunctos. Cui tradi-
tioni similis est fabula Poëtarum de filiabus Danai, aquam cribris haurienti-
tibus post mortem: & refert Melanchton *in lib. de Eccles. & lib quem scripsit
contra clericos Colon.* usu Missæ † privatæ, (ut creditum fuit juxta illos) ali- 35
quando spectrum ingens fugatum fuisse ex Africa. Huic Gregorio expressè
contradixit Henricus Tholosanus monachus, Anno Christi 1141. negans ob-
lationes mortuis prodesse, qui etiam condemnavit sanctorum invocatio-
nes, olei & chrysmatis consecratum usum, peregrinationes ad sanctos, &c.
Wolff. *cent.* 12. *p.* 1.

Origenes docuit, homines damnatos ab inferno redemptum iri post
longævas pœnas, quæ traditio purgatorii doctrinam tandem peperit, idem

36 post Gregorium *lib. 3. epist.* damnavit matrimonia clericorum, quæ † cum in usum revocare constituisset Imp. Constantinus Copronymus, adeò moleste id tulerunt monachi, ut pati voluerint potiùs martyria, quam subire conjugii onera, juxta illud: Omnes qui amant, ægrè ferunt sibi uxores dari, refert Wolff. *cent.* 12. *p.* 1. *pag.* 334. Proinde Hugo Victorin. *in cap.* 10. *Joan.* ait: At utinam monachi uxores pascerent, sed ipsi pascunt concubinas de bonis Christi. Alii, ut fama est, alunt carnis non miscendæ, sed sinceritatis cõsociatæ ergò puellas inopes & miseras, uti Anshelmus Durotellus Abbas sæpius pernoctare solitus cum puellis, salvo & illæso virginitatis permanen-
37 te statu, lector quid credis? ait Wolff. *lect. mem. cent.* 12. *p.* 1. *pag.* 351. Sic † de Gilbertorum ordine, ut seriis quoque ludicra inseramus pro re nata, Anno Christi 1148. Eugenio tertio confirmato scribitur, quod parietis interstitio saltem cohabitarunt puellis, unde Nisell. Poëta:

Canonici missam tantum reliquumq; sorores,
Explent officii debita jura sui.
Corpora non voces murus disjungit, in unum
Psallunt, directo psalmatis absq; metro.

Carmelitas junctas sibi habuisse moniales, scriptis quoq; proditum est, quâ de re cùm passim malè audirent, eas dimiserunt, at famâ sopitâ, cum illis carere non possent, revocarũt obreptitiè ab Urbano 6. impetrantes, ut siquidem Mariæ (uti vulgò inde nuncuparentur) fratres per invidiam dehinc nominarentur, pro qualibet vice haberent trium annorum indulgentias. Dominicani verò, fraudem privilegio inferentes asseruerunt, eos Ægyptiacæ meretricis Mariæ fratres, de quorum pellicibus sequentes quoq; enati sunt versiculi:

Harum sunt quædam steriles, quædam patientes,
Virgineoq; tamen nomine cuncta tegunt,
Quæ pastoralis baculi dotatur honore,
Illa quidem melius fertiliusq; parit:
Vix etiam quævis sterilis reperitur in illis,
Donec eis ætas talia posse negat.

Sed præter institutum mihi hæc exciderunt, pergamus ad rem ipsam, &c.

Porrò [11.] in Gallia quondam ad explorandam hæresin, natamq; inde, uti putabatur, blasphemiam imagines passim per omnes vicos erectæ, utque ad easdem interdiu accensæ candelæ, & à bajulis, aliisq; vilibus etiam personis preces in Ecclesiis cantilari suetæ, hominibus etiam pervias appositis
38 cum arculis, qui † pecuniam à transeuntibus Eleemosynæ nomine ad candelas in eum usum coëmendas rogarent, quod si quis imagines illas non veneratus præteriisset, aut ad cantica ea reverenter non substitisset, aut stipem rogatus non solvisset, is tanquam de religione suspectus pessimè habebatur,

belleq;

belleq; ſecum actum putabat, ſi pugnis tantùm cæſus, & pedibus conculcatus evaderet, neque, quæ multorum ſors erat, in carcerem truſus grandem dicam & extrem[illegible] quævis ſuſtineret, Pet. de Suavis Polan. *in hiſtor. Concil. Trident. lib.5.pag.mihi* 487.

Denique [12] ſubſcriptio articulorum fidei intermiſſa, & hæreſin & blaſphemiam ſpirat, atque indicia parit. Idem *lib.5.pag.*513. ſic quò proteſtan- 39
tes explorarent, quin ſocii adhuc profiterentur revera Confeſſionem Augu-ſtanam, tractu temporis mutilatam, & quia aliquod extarent ejus diverſæ e-ditiones, ab adverſariis confuſionem non confeſſionem dici cœptam, in Conventu Naumburgico placuit, primam redintegrari editionem, eamq; ſubſcribi ab omnibus, qui alteri pullulanti ſectæ ſeſe haud emancipaſſent. Polan. *d.lib.5.pag.*513.

Sic præſules Colloquii Poſſiacenſis cenſebant fidei confeſſionem præ-ſcribendam, cui ſi proteſtantes ſubſcribere recuſarent, ſine alia diſceptatione continuò in ipſos tanquam hæreticos pronunciaretur, *d.loc.& lib.6.pag.*560. Porro ne hæreſeos ſemetipſos redarguerent Romani præſules, noluerunt a-cta Concilii Tridentini, ſine ſubſcriptione relinquere nec ea reſcindere, ad ſeria variaq; complicum aliquot poſtulata. Idem *d.lib.5.pag.*518.

Sic † ſub fine Concilii miſit Papa formularium quoddam Concilii 40
confirmandi & finiendi, cujus hic erat tenor; uti confirmarentur omnia ſub Paulo & Julio decreta; declaratione factâ, unius & ejuſdem eſſe omnia Cō-cilii, idque ſalvâ in omnibus authoritate ſedis Apoſtolicæ: ut omnium de-cretorum confirmatio à pontifice poſtularetur, ut ſubſcriberent omnes pa-tres, & ſecundum illos ad exemplum priſci ævi, Imperatorum etiam orato-res, in eum finem ut intelligant principes, ſe obligari ad obſervationem de-cretorum & ad eos armis perſequendos, qui contrariæ eſſent religionis.

Porrò cum in tertiâ Synodo & Conventu illius Concilii ſeſſione 18. in-ſtarent Hiſpani, acta binorū antecedentium Concilia, ut jam rata haberentur ſubſcriberentur, Cæſariani acriter in contrariū obniti ſunt dicentes, ſe, ſiqui-dem id fiat, proteſtatione factâ ſubitò abituros. Idem *lib.6 p.5.q.1.* Imò Cæ-ſar intelligens propoſitum in Synodo declarandæ continuationis, graviter commotus juſſit ſignificari pontifici, quando id ſuccederet, ſe oratores ſuos è veſtigio Tridento evocaturos, Papa indignè ferente, Mantuanum præſidem concilii occaſionem continuandi concilii, flagitantibus Hiſpanis, neglexiſſe *idem p.*593. qui tamen † poſthac aliter ſtatuêre, non niſi ſub reſervatione a- 41
cta concilii ſubſcribentes.

Porrò quam hæreſeos notam indiciumq; pariat ſubſcriptio decreto-rum Eccleſiaſticorum retardata vel omiſſa quoque recenſet. Idem *lib.5.pag.*
530. ibi: Definente Cardinale Lotharingo Epiſcopi † omnes aſſurgunt, & 42
in ea fide quam ille profeſſus fuerat, ſe vivere & mori paratos declarant; re-

gem ut in ea perseveret, obsecrant, promittentes, si huic articulo protestantes subscribere non recusent, se de cæteris disceptationem non detrectaturos, sed si contra recusent, cum ab omni audientia excludendos tum toto regno eliminandos: hoc indicium contra sacramentarios Bezam, ejusq; asseclas sumptum est in Gallia sub Synodo nationali, de quibus *d.loc.* agit Petr. de Suav.

Planè [13.] censura penes alios esto, indicium hæreseos sit nec ne, exposcere sub S. Eucharistia calicem? prout disputatum fuit: An Ferdinandus hæreticus esset, tam enixè calicem reposcens? *lib. 6. pag.* 619. cujus postula-
43 tum, † rem nefandam & hæreticam, calicemq́; venenatum appellavit Jesuita, Joann. Torrensis *lib.6.p.* 612. cujus sententia longe lateq́; disputata extat *d.loc.*

Sic Cardinalis Lotharingius contra acta Concilii protestans, nempe regnum Galliæ decreta Concilii recipere non uti perfectam reformationem, sed præparationem ad perfectam, eâ spe, Papam tempore & occasione datâ,
44 defectus suppleturum, antiquis † Canonibus in usum revocatis, aut Conciliis aliis celebratis, quibus calicem restituat laicis, hæreseos insimulatus fuit, idq́; inde quàm maximè, quod Concilii Canones subscribere nollet. Idem *lib.*8. *pag.* 958. *& seqq.* cumprimis contradicens conciliis duobus prioribus, ante Pium 4. habitis Tridenti ac Bononiæ. Idem *lib.*8.*p.*912.

Hispanis quoque non nisi cum protestatione decreta Concilii subscri-
45 bentibus. Idem *cap.*8.*sess.ult. pag.*938. ante alios, Comite Lunensi † continuationem Concilii jam abrumpendi postulante, atq; causas præcipuas, ob quas Synodus esset congregata, omissas prætendente, cui responsum, nolle diutius commorari patres. Cæterùm Comiti Romam scribenti, ut eo usq; Concilium apertum maneat, donec totus mundus requirat ejus conclusio-
46 nem, Papa respondit, quisnam ille mundus? replicanti Hispaniam † totumque mundum id requirere, Pontifex rescribi mandavit Comiti, ut Ptolomæum sibi emat, eumque legat, ubi invenerit Hispaniam non totum mun-
47 dum esse, *pag.*936 Admonuerat is, ante tractandum † de indulgentiis in gratiam Germanorum, nec non Catechismum in simpliciorum utilitatem conscribendum, *idem pag.* 935. Prout dissimulandum non est, Papam, ad seriam regum Principumq; Catholicorum, Concilio jam finito, voluisse laicis concedere calicem, nec non conjugia sacerdotibus, cujus placidum propositum
48 Simoneta Cardinalis † impedivit, reluctanti clericorum, prælatorum magno numero. Idem in fine libri.
49 [14.] Indicium est ira, † uti statuit Gregor. 31. *moral.* Alphons. Tostat. *in Matth. tom.* 2.*p.*187. Francisc. Pontan. *in indic. super oper. Tost. in verbo ira.* ibi: Iræ sunt indicia imò filiæ regulariter sex, rixa, mentis tumor, clamor, contumelia, indignatio & blasphemia, &c. Aliis ira dicitur janua omnium peccatorum

catorum, insidiatrix, uti cōcupiscentia, cœca & bestialis motus, qui ab initio
quidem ratione ducitur, postea in rabiem & insaniam degenerat. Idem Al-
phons. Tost. *in Matth. d. loc.* Neque hic adversatur, quod iracundiæ calore
facta nedum delicta ingerant, quorsum itaq; indicia? *c. ira.* 11. *quæst.* 3. incon-
sulto calore patrata carere calumniâ ait *§. notandum.* 2. *q.* 3. qui textus verbo-
tenus exprimitur, *in l.* 1. *§. quæri. ff. ad Turpill.* Porrò iracundiæ strepitu duran-
te blasphemias relinqui impunitas quoad pœnam ordinariam tradit Archi-
diac. *in c. quid ergo. in fin.* 23. *quæst.* 5. ubi attestatur, div. Hieronymum ejusmo-
di blasphemiam culpam appellitare, Dec. *consil.* 161. Tiraquell. *de pœn. caus.*
1. *num.* 24. Bald. Salic. & Dd. plures *ad l.* 2. *Cod. de injur.* allegans, qui unanimi
consensu scribunt, nedum † sub lusu commissam blasphemiam verè blasphe- 50
miam dici posse.

Respond. committi petitionem principii, quandoquidem causa non-
dum decisa sit, utrum ira veniam delictorum mereatur, quanquam enim do-
lor justus isque jure approbatus mitigationem pœnarum præ se ferat, *l. Gra-
chus, ff. de adult.* & sæpe numero delicta eorumq; pœnas extenuet. Inde ta-
men tam supinè inferri non decet. Ergò quoad blasphemiam ira suam ha-
bebit excusationem? Argumentum à particulari desumptum vires paucas
fovet, Vide Barn. Brisson. *de adult. in libell. sing. num.* 157. *& seqq.* neq; movet
citatorum Dd. authoritas, quæ pari & eadem retundi potest adstructione. Et
sanè re pressius considerata, nedum iratis delinquendi deesse potest προαί-
ρεσις, Alphons. Tostat. *in Matth. tom.* 5. ibi: causa cur peccamus & delin-
quimus, est propterea, quod occurrunt nobis talia quædam subitanea, quæ
longum consilium non patiuntur, ut in venereis & ira, ut sic ex hujusmodi
passionibus non minus effectus delictorum resultent, ut macula 1. quatenus
privatur anima decore & deformitate peccati, 2. corruptio naturalis boni,
quatenus natura hominis deordinatur per voluntatem Deo nō subjectam,
3. reatus pœnæ secularis & æternæ. Idem *d. loc. in Matth. tom.* 5. 4. quod ira-
cundi † utplurimum sint maledici, quibus prava locutio dulcis est, ut impio 51
blasphemia. Johan. de Pineda *in Job. c.* 20. *vers.* 12. *n.* 4. Subsume: At inficiari
nemo debet vel potest, quin uti passio ejusmodi in foro poli peccatum fovet,
causatum inde non pariat in foro seculari id, quod delictum in genere præ se
ferre merito debet. Nec refert, quod effectuum conditiones intelligantur se-
cundum conditiones principiorum motivorum. Idem Tostat. *in Genes.* 21.
Jam verò sic ira comparata est, ut perturbet sensus & veram delinquendi
προαίρεσιν evacuet, uti supra And. Gail. 2. *observ.* 110. *nu.* 36. Tiraquell. *de pœn.
caus.* 1. Resp. prout ratio imperat, vel imperare debet affectibus, ne iræ lo-
cus esset, eandem præcavere oportebat, adeoq; peccatum ac delictum sup-
pressis affectibus avertere, qui ex cancellis suis rationis rectæ prorumpentes,
non nisi inordinata generant. Et siquidem diceremus, per motus inordina-

tos

tos patrata flagitia haud esse ordinariò coërcenda modo, proculdubio in omni pœnarum genere ad par idemq; recurrēdum erit affectuum objectum, quoniam non nisi motu & voluntate hominis depravatâ & exorbitanti, sive is hoc vel illo prædominante affectu propulluare dicatur, delicta committantur, atque sic nullæ prorsus criminum essent ordinariæ pœnæ, furcæ perstarent in viduitate. At verò absurdum hoc. Ergo & prius.

Quanquam verò nos haud fugiat, non paucos pœnæ mitigationem in hoc passu decernere, uti paulo supra monuimus. Jul. Clar. *5. sent. §. blasphemia.* Menoch. *2. arb. jud. quæst. cent. 4. cas. 375. num.* 33. Gilhaus. *in arb. jud. crim. cap. 2. tit. 1. num.* 15. Covar. *in c. quamvis 2. de pact. in 6 p. 1. §. 7. num. 16. vers. tametsi.* Damhoud. *in pract. crim. cap. 61. num.* 22. Farinac. *in tr. crim. lib. 1. tit. 3. q. 20. n.* 47. Interim tamen & hoc constat, quod cautè nec ἁπλῶς sese explicant Doctores, ut quando pœnæ remissionem docent, considerantes utrum ira fuerit vulgaris, nec adeò intensa, ut rectum hominis sensum planè inflexerit, porro num causa iræ proponatur levis & frivola, quo passu nedum pœnam ordinariam remittendam reo esse dictitant, Farinac. *d. loc.* Jason *in l. si duo patroni. §. si quis. ult. ff. de jurej.* Felin. *in c. sicut ex literis. 13. ext. de jur. num.* 3. Covarr. *d. loc. §. 7. num.* 28. Hisce doctorum traditionibus applaudit recess. Imp. Wormat. sub Maxim. anno 1495. tit. Königliche Satzung von Gottslästerung / §. die von derer die auß Haß oder Zorn schweren / & recess. August. de anno 1500. *tit.* von Gottslästern vnd schweren / & recess. Coloniensis anno 1512. Et licet
52 nonnulli hæc tradita ita quoque restringunt, ut ira † ilicò correcta, blasphemia è vestigio revocata, non ordinariam pariat pœnam, Farinac. *d. q. 20. num. 58. cum Dd. ibidem citatis.* neque tamen id indistinctè sustinendum, scilicet propter gravitatem criminis & elusionem pœnæ, quam nebulo quivis temeritate perversa, cautelâ nequissimâ facilè purgaret, præsertim quando major pars non de peccato dolet, sed de pœnis & aliis incommodis, quæ peccatum ipsum secum adducit: sumus pleriq; similes mulieribus in adulterio deprehensis, quæ non adulterium patratum, sed præsentem lugent pœnam: displicet non peccâsse, sed puniri, *ut dicit ex Nattâ inter similia pyladeus noster in not. ad tract.* Hartz *de inquisit. reor. conclus. 1. num.* 18. Uti nec toleranda hæc assertio, scilicet pœnas remittendas esse ei, qui loci consuetudine linguam stringit in Deum, Jason *in l. ait prætor. §. jurari. ff. de jurejur. num.* 16. Covarr. *d. loc. §. 7. num.* 25. Menoch. *2. arb. jud. quæst. cent. 4. cas. 375. num.* 34. vide Joan. Spinæ. *de tranquill. anim. lib. 3. pag.* 111. ibi: ira usu rationis privat, hinc efficitur eam esse virtutum omnium perniciem, imprimis vero pietatis, eò quod ad blasphemas voces in Deum jactandas incitet, qui in genere blasphemum ordinariâ pœnâ afficiendum non addubitat.

15. Indicium hæreseos esse statuit tristitiam, Petr. Rebuff. *in tr. concordat. pag.* 740. Proinde Plutarch. *de ser. numis. vindict.* Pravi homines malitiam

tiam

tiam in ſe ſuam contemplantes contriſtantur, Joan. de Pined. *in Job. cap.26.*
*verſ.*17. nec non commotionem & territionem in iis obſervatam. Proinde 53
ſomnia triſtia & ſpectra † diurna nocturnaq́; percellunt etiam hoc malè
conſcios, Pined. *d. loc.* Prout, referente eodem Plutarcho, Apollodorus in ſo-
mniis vidit cutem ſibi à Scytis abſtrahi, deinde elixari ſeſe, & cor ex lebete ſibi
tacitè dicere: Ego tibi horum ſum cauſa, &c. Proinde Plin. *l.* 11. malefacto-
rum † triſtitia index torpens: Et Cic. *de fin.* Qui in dolore eſt, torquetur, ſci- 54
licet conſcientia ſceleris, & non niſi triſtis apparet omnis expers gaudii, qui
in divinam delinquit majeſtatem, in quem quaſi Cocytum inferorum flu-
men arenas vel ærumnas ſuas, uti Lucret. *lib.* 9. ait, *eructat Acheron.* Lo-
tich. *de vind. Germ. in ext. pag.* 124. Alias inter generalia habetur indicia, ſi-
gnum ex vultu, aſpectu, & loquela hominis decerptum, triſtitiâ, ſtupore, tre-
pidatione, variatione, valedictione amicorum, captura imminente: hinc paſ-
ſio illa, dicitur triſtitia tetrica vel dolor nimium exaggeratus ex mentis cogi-
tatione proveniens, qua malum aliquod conjunctum nobis, ponderamus
cogitamus, averſamur, quæ à Chryſoſt. *ad Olympiam epiſt.* 7. dicitur animæ
crudele tormentum, dolor inexplicabilis, & judicium omni judicio vindi-
ctaq́; deterius. Quin quod hæc paſſio pariat ſæpenumero deſperationem.
Unde Idem Chryſoſt. *lib.* 2. *de provident. lib.* Mœror etiam abſente dæmone
multa horrenda efficit, plurimosq́; eorum, qui ſibi vel nexuerunt laqueos,
conſciverunt gladios, vel fluvii ſe undis vel flammis donaverunt, vel alio
quovis genere perdidere ſeipſos ſola triſtitiæ ac mœroris vi ad ita occumben-
dum impulſos reperiemus. *Hæc ille.* Idem *lib.* 3. Omni actione diabolica po-
tentior eſt ad nocendum triſtitia, nam & dæmon quoſcunq; ſuperat, per mœ-
rorem ſuperat, eum ſi auferas, nihil à dæmone quiſquam lædi poterit. Qua-
propter magiſtratus prudentiores triſtitiâ coopertos & ſopitos reos, non ſo-
los relinquere ſolent, ne vel dæmon eos, vel indicio hoc affecti ſe ipſos jugu-
lent, animamq́ue uti corpus unâ vice triſti ſocioq́; offerant Sathanæ, & æter-
no corporis & animæ ſupplicio.

16. Indicium parit ſuperbia, de quo indicio Auguſt. ad Julian. *Epiſt.* 111.
ibi: de ſuperbia naſcuntur hæreſes, ſchiſmata, detractiones, invidiæ, rixæ, diſ-
ſenſiones, contentiones, animoſitates, elationes, præſumptiones, jactantia,
verboſitas, vanitas, inquietudo, mendacium, perjurium, & cætera hujuſmo-
di, quæ dinumerare longum eſt per ſingula, Johan. Gieſſen. *in diſp. Acad. p.* 2.
diſp. 1. *th*, 14. Johan. Spinæ. *de Tranquill. anim. lib.* 2. *pag.* 57. ibi: Arriani dona-
ti & Novati ambitio nónne peperit eorum hæreſes, quibus paulò pòſt per 55
Paſtorum & principum negligentiã janua aperta eſt Alcorano & Mahumeti-
cis blaſphemiis, &c. Joan. de Pineda *in Jobum. tom.* 2. *cap.* 41. *verſ.* 25. *n.* 5. ibi:
ſuperborum arma ſunt blaſphemia & mendacium, &c. Alias ſuperbia dicitur
juxta nonnullos *ἱερὸς νόσος* ſacer vel magnus morbus, cujus adjuncta propria

sunt, 1. inanis gloria, 2. invidia, 3. ira, 4. ventris ingluvies, 5. luxuria. Joh. Sarisber. *lib.* 8. *de nug. cur.* 1. 6. maledicentia, 7. calumnia, 8. tristitia, 9. bla-
56 sphemia 10. mendacia & hęreses, hinc † Angelus Dæmon, lux nox, veritas mendacium, innocentia peccatum, bonum quodq; malum pessimum factum est. Superbia cum post lapsum longe lateq; egisset radices, diabolo seminante tot hæreses quod Meduseæ capita, quasi ex equo Trojano prodiêre, hinc funestæ denique clades, bella, latrocinia, & omnes lerna malorum.

Quod quasi indicio infallibili prævidentes, non pauci statuêre reges, principes, inhibendum Ecclesiarum ministris, ne instigante patre superbiæ de hinc fiant libelli eristici, ne contiones superborum sint incitamenta improborum, dissensiones, conflictiones, disputationes, hæreses pariant, Dresser. *p.* 2. *mill. sext. in orat. de vit. Christ.* 1. *Elector. Sax.* Eò quippe proh dolor est deventum, ut nulla pene sit Academia, quæ suas non foveat opiniones peculiares, imò ipsa ejusdem facultatis membra eadem in officina dissentiant in articulis fidei, in phrasib. sæpe numero, quæ nec lanam caprinam faciant, nulli penitus causæ alii, quam soli superbiæ adscribenda philautia, unde tot schis-
57 mata † & scandala, quæ & Judæos à conversione abstrahunt, ac quævis mala quoque in re politica producunt, Anton. Bembenell. de Godenz. *in tract. de pac. relig. p.* 2. *c.* 14. Eberh. à Weihe amicus noster *in problem. de reg. cui rex elig. vel nasc.* Joh. Sturm. 1. *part. Antipp.* 4. Apostatis & abinde colorem suæ impietati suffurantibus, & quod à fide nostrâ præteritis annis desciverint, inter alia quoque illis discidiolis haud minimum tribuentibus, velut nuper sibi redditus D. Johan- Ulricus Wolff *in carbunc. Pontific. enervat. alicubi* satis dequerendo & prætendendo notavit. Planè res ejusmodi pervenit eousque, ut qui in statu Ecclesiastico non valeat impudentiâ, audaciâ, temeritate, clamore & vociferatione, studio & cupiditate rixandi, calumniandi, ferè nauci fiat. Selnec. *in orat. Witeb. inscripta quæst. ad* 8. *lib. physic. Arist. pag.* 849. Lamentatur idem Matth. Coler. *in præfat. de process. exec.* in tantum (*inquiens*) inter theologos (qui manu altera panem, alterâ offensionis lapidem offerût) altercationes crevisse, ut quasi collatis invicem signis usque ad sanguinem quilibet pro tuenda sua opinione & existimatione, etiam super phrasibus & re prorsus nihili dimicare soleant, &c. Petr. de Suav. *in hist. Concil. Trident. lib.* 1. *pag.* 67. ibi: homines amore tam arcto, tamque religioso opiniones suas amplexantur, ut inducant animum credere, eas non minus Deo, quam sibi ipsis esse caras & dilectas, &c. Aventin. *in annalib. Boj. lib.* 1. Wolff. *tom.* 2. *pag.* 255. ibi: Nunc theologi inter se sæviunt, fremunt, debacchantur, in sua viscera cruentum vertunt ferrum, invicem sanguinem sitiunt, digladianturq; pro lanâ caprina, &c. Porrò an sacerdos Catholicæ confessionis & vice versâ auditores instigare possit, ne accedant ad sacra adversariorum, vide Adrian. Gylman. *in symph. suppl. cam. p.* 1. *pag.* 199. Porro de hoc indicio prolixius agit

Johan.

Joan. Lensæus *de unic. religion. cap.* 7. hæreseos qui norit ejus matrem, inquit,
quæ proculdubio est superbia. Superbiæ ergò progenies est omnium judi-
cio, qui sanum sapiunt. Idem Lensæus *cit. loc.* ibi: hic ille donatus est cujus
de superbia, quæ illum inobedientiæ spiritu seu mater filium procreaverat
scripta sunt ad Optatum *lib.* 2. extulit cor suum, ut nullum hominem sibi cō-
parandū arbitraretur, & de tumore mentis suæ altior sibi visus est, & cum † 58
per solum Deum soleant homines jurare, passus est homines per se jurare
tanquam per Deum: ô blasphemiam turpissimam de matre superbiæ una
cum hæresi sorore natam: vel ut hoc addam indicio supra memorato, Patres
† Ecclesiæ vetustiores Jacob. Pamel. *de relig. divers. non admitt. in regno.* Scri- 59
pturas sacras de sectis interpretantur idololatriam prohibentes, imò Apo-
stoli doctrinas dæmoniorum ut hæresos una blasphemias vocitant, 2. *ad Ti-
moth.* 3. Tertull. *in lib. de præsc. adv. hæret. c.* 40. ubi sex diabolo immissa sunt
spiritualia nequitiæ, ex quibus etiam hæreses veniunt, ecquis dubitabit ab
idololatria distare hæreses, Iren. *lib.* 1. *c.* 19. Homil. 12. *super Hier. cap.* 16. fre-
quētissimè hæreticos appellat idololatras & vice versâ, utpote qui colant sin-
guli diversa idola fictionum suarum, &c.

17. Indicium notaque hæreseos est & adjunctæ sociæ idololatriæ, defe-
ctio à rege & magistratu competenti. Lensæ. *d. lib. de unic. relig. c.* 7. proinde
pii Imperatores Valent. & Gratian. ad Episcopos Asiæ tributa rescribunt,
secundum leges inferre non respuunt, potestatiq; † nostræ non resistunt or- 60
thodoxi, sed sincerâ voluntate & superiori mandata Dei custodiunt & no-
stris legibus subjugantur. Quid vero, qualesve erga principes suos Arriani?
Illi (inquiunt) inobedientissimi sunt & rebelles, *lib.* 7. *trip hist. c.* 9. Donatus
quoque non nisi rebelles voluit esse discipulos suos, Lens. *d. loc.* ubi imme-
mor sui, reprehendit Lutherum, docentem mansuetudinem & patientiam
quoque, ingruente vi Turcica, nec armis vim majorem reprimendam. Idem
Joh. Bodin. *de repub. lib.* 2. *cap.* 5. ibi: Et quidem cum Germanorum princi-
pes pro susceptâ religione propugnare, & adversus Cæsarem Carol. V. ar-
ma capere decrevissent, Martinum Lutherum cōsuluerunt, num id jure divi-
no liceret? Ille negàvit, &c. Sed instat Lansæus: Constituto hoc, jam nec
diabolo ad lapsum impellenti erit resistendum: quo argumento usus Julia-
nus Apostata, si libido peccati pœna est, neque à Deo pœna nisi justa infera-
tur. Ergo abjicienda pudicitia est, ne rebellis in Deum castitas, latam ab eo
dicatur enervare sententiam. Augustin. *lib.* 5. *contr. Julian. cap.* 3. Respondeo,
à diversis inferri. Ergo pessimè. Patientiam Jehova † commendat ubivis, 61
quæ Ecclesiæ veræ nota est infallibilis, privatim omnino interdicens ultio-
nem, publicam non nisi mandato speciali indulgens, præcipit vero peccati
resistentiam, sicuti peccatum ipsum. Sin minus: Deum peccati Imperato-
rem diceremus, quod blasphemum, & Juliano competens & gratum fuit ju-

dicium. Ventilavi hoc thema prolixè admodum in peculiari quodam discursu, qui aliquando etiam volente Deo lucem videbit; quare hic subsisto.

18. Indicia hæreseos & nonnunquam manifestæ probationis argumenta statuit vetustas, quæ ex ferri candentis tactu depromebatur, indicio sanè fallibili & superstitioso. Joan. Tritem. *in Chron. cap.* 22. hisce temporibus (*ait*)
62 circiter annum 1215. multi fuerunt hæretici: Hos frater Conradus † de Marpurg. inquisitor Apostolicus, indicio ferri candentis si signasset, rei habebantur, unde paucis exceptis, omnes qui semel essent accusati, & ad ejus examen perducti, per eum condemnabantur ad incendium. Fuerunt qui crederent, eum plures innocentes damnasse, propterea quod ferrum candens à peccatis nullum reperisset immunem, etiamsi nullius hæresis macula unquam infectus extitisset, &c. vide Crantz. *in Dan. 4. cap.* 24. Hottoman. *in disp. feuda-lib. cap.* 44. Camerar. *in hor. succisiv. lib* 2. *c.* 18. Andr. Gail. *lib.* 2. *de pace publ. c.* 7. *num.* 24. Conrad. Rittershus. *partit. feud. lib.* 2. *c.* 10. *quæst.* 28. *& seq.* Cunrad. Hartz *in tract. de inquis. reor. concl.* 6. *num.* 25. *& seqq.* ibiq; Wilhelm. Antonii *in not.*

19. Indicium parit illegalis beneficiorum permutatio, Rebuff. *in tract.*
63 *concordat. rub. de collat. in §. volumus. pag.* 452. ad quam ritè efficiendam † requiritur 1. collatio beneficii utriusque, *c. inter. de præbend.* 2. authoritas Episcopi interveniens, *c. quæsitum de rer. permut.* 4. consensus eorum, ad quos spectat collatio vel præsentatio, *gloss in Clement. unic. eod.* 5. consensus permutantium integer & sincerus, *c.* 1. *de rer. permut.* 6. ut permutentur spiritualia cum spiritualibus, & jus in re cum jure in re, non cum jure ad rem. *c. fin. eod.* ubi Host. Rebuff. latè *in praxi benef. in rescr. permut.*

20. Indicium generat dispensatio larga & profusa, idem Rebuff. *in tr. concord. in form. mand. Apost. pag.* 591. ibi: unum doleas dicam, quod tam
64 facilis dispensatio totum destruat orbem, hæreses † generet, tēpla subvertat, pauperes necet, doctos miseros reddat, scandala nutriat, stupidos in voluptate alat, adulatores alliciat, literarum studia contemni faciat, bonos occidat, & ut paucis dicam, est omnis pene mali seminarium, videmus enim hos sic dissipatos tres vel quatuor unum deglutire regnum, quid isti tres boni ultra alios fecerint, ignorat totus mundus, &c.

65 21. Indicium † dictitat hæreseos prædicatio privata, idem Rebuff. *in rub. de collat. §.* 1. *pag.* 294. ibi: in domibus quis non potest prædicare, ne oriatur suspicicio hæreseos: & fundatur hoc indicium *in c. cum ex injuncto. ext. de hæret. clem. dudum. §. nos autem. de sepult.* consentaneum etiam juri Sacro, *Ioh.* 18. ibi: Ego semper docui in synagoga & in templo, &c. *& Luc.* 19. ibi: erat cotidiè docens in templo, &c. meminit hujus indicii Laërt. *in vit. philos.* ubi inducitur Demonax nolens sacra Eleusina colere exinde, quod clam & privatim celebrarentur. Tiraquell. *de pœn. caus.* 11. *n.* 13.

22. Indi-

22. Indicium facit prædicatio extra verbum Dei, idq; colligitur ex eodem Rebuffo, *d.loc.pag.*292. ubi officium primum † esse contendit prædicatoris, agere alterum Orpheum, allicientem ad se homines verbo Dei non fabulis & legendis, non traditionibus & altercationibus: decidit author quæstionem ex 2. *ad Timoth.*4. ibi: prædica verbum Dei, *& Act.*13. ibi: & prædicabant verbum Dei, *& c.*4.*Actor.* Loquebantur verbum Dei cum fiducia, *adde c.*10.*q.*3. *& c.antecessor.*11.*q.*3. *& c. fraternitatis.*35.*q.*10. adeo ut sublato Dei verbo, subductâ lucernâ, non nisi tenebræ, schismata & præsentes hæreses substituantur. Subducitur autem lux, & nox hæreseos sequitur, aufertur verbum, ait idem Rebuff. *d.loc p.*295. 1. propter improbitatem & peccata populi, *c.*16.*q.*1. 2. propter indignitatem, † *c.infames.*3.*q.*7. ubi gloss. ne auferas de ore meo verbum veritatis: obtumescit facundia, si ægra est conscientia. 3. propter insufficientiam & ruditatem doctorum, *c. in scripturis.*8.*q.*1. 4. propter persecutionis metum, indeq; subsecutam taciturnitatem, Archidiac. *in c. nolite* 2.*coll.*2.*q* 3. 66 67

23. Indicium † parit durities, Irene. *lib.*5. *contra Valentin.pag.*294. Philipp. Melanthon. *in fascic. sentent. patr.* ibi: prima hæresis in discipulis Christi velut ad duritiam sermonis ipsius facta est, Cyrill. *cap.* 6. *in Joan.* ubi cordis & fidei duritiam indicia judaismi & omnis idololatriæ esse scribit. Porrò in fidei articulis & fundamentis religionis nec non in mysteriis quærere scrupulosè & quomodo, ubi vis opponere, quod verbum judaicum est, & supplicii extremi causa, Cyrill. *d. loc.* Hinc Dd. nostri Judaicam vel Nicodemicam interpretationem toties improbant & detestantur, Bald. *consil.* 294. *in fin.vol.*1. Hartm. Pistor. *part.*2. *quæst.* 41. *num.* 28. Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. consil.*49.*n.*146. & ipse B. Lutherus hoc usus est apophthegmate: Hüte dich für dem quare, si non vis errare. D. Antonii *d. tr.concl.*48.*nu.*144. Duritiei utplurimum affinis esse solet desperatio, certissima blasphemiæ mater. Et quoniam ex dato inconvenienti sequuntur plura, dubium non est, quin licentia Judæis data ob duritiam eorum provocarit eos ad longè atrociora scelera. Nam libello repudii eis concesso, cœperunt non solum in eo serere repudii causas fictas, sed insignes & horrendas blasphemias. Solebant (ait Sixtus Senensis *lib.* 2. *biblioth. sanct. lit. R. pag.* 120.) populari quodam querelę genere sub parabola libri repudii, Deum, uti varium mutabilem & sibi ipsi minimè constantem accusare, quod matrem & synagogam judaicam sibi matrimonio junctam & longo tempore ardentissimè amatam repentè mutatâ animi sententia repudiasset, idque nulla ipsius culpa lacessitus aut provocatus, sed ex solo & mero novę voluntatis arbitrio instar carnalis viri, qui uxorem ardenti desiderio expetitam & diu retentam, ultro dimittit, nulla alia de causâ, quam quod diuturna & assidua ejus consuetudo & copia satietatem sibi & fastidium cõjugalis vitæ induxerit, *hæc Sixt. Senens.* Blasphe- 68

miam hanc ac mendacia Jehova ipse confutat, *Esa.c.*10. Quis est, *inquit*, liber repudii, matris vestræ, quo dimisi eam? Ecce n. in scelerib. vestris dimisi matrẽ vestram & in iniquitatibus vestris venundati estis, quia veni & non erat vir: 69 vocavi, & non erat, qui responderet, &c. Vulgatus † verò repudii libellus sic concipiebatur, ut hoc saltẽ obiter addamus: In Sexta Sabbathi in 12. mens. Adar anno à creatione mundi 5036. in urbe Cremona juxta fluvium Padum in Italia. Ego Samuel Carmin, filius Rabbi Daniel Sapharadi, sponte mea & ex animo, ac citra ullam coactionem dimitto à me Rachel filium Rabbi Ezra Parizol, & concedo ei licentiam & potestatem, ut ad arbitrium suum abeat, quo ei visum fuerit duciq; possit ab omni viro: nec eam quisquam prohibere præsumat: in cujus rei testimonium dedi ei hunc libellum repudii & schedam dimissionis atq; signaculum divortii juxta constitutionem Moysis & Israël, præsentibus testibus infra scriptis:

Mardochai Gabirol.
Helia Caphet.
Manuel Pandin.

Sixt. Senens. *d. loc. pag.* Romanorum repudii libellus brevissimus erat. 122. *N.N. res tuas curato, res tibi tuas habeto.*

40 24. Indicium † parit Judaismus. Idem Sixt. Senens. *lib.*2.*pag.*142.*vide part.*1.*de indic. cap.* Judæi quippe absque blasphemia non minus ac araneæ sine veneno vivere præsumuntur. Blasphemiæ, quas impii Judæi in Christum, dominum nostrum emittunt, adeo sunt execrabiles, ut animus horreat, manusq; refugiat eas describere, ait Senens. *d. loc.* in Thalmud. *ord.* 1. *tract.*9. *vers.*4. *& ordin.*4.*tr.*4.*dist.*5.*chart.*17. *& ord.*4.*tr.*4.*dist.*6.*chart.*43. *& ord.*3.*tr.*6. *pag.*57. In creatorem conspuunt blasphemias quoque horribiles, *ord.* 1. *tr.*4. *dist.*3. ubi dicitur: Deum antè mundi creationem ne otio torpesceret, exercuisse se in extruendis variis mundis, quos ubi condiderat, paulò post destruxisse, ac tandem condidisse mundum præsentem. Porrò Deum habere locum quendam separatum, in quo statutis temporibus, multis cum lacrumis deflere ac seipsum affligere, quod Judæis iratus templum everterit Hierosolymitanum, & populum suum in captivitatem dispersserit. *Et ordin.* 1. *tract.* 1. *dist.*4. Statuimus, ut quilibet Judæus ter in die blasphemet omnem Christianorum gentem, ac Deum precetur, ut confundat extermineto; ipsam cum regibus & principibus suis, atq; hoc maximè faciant sacerdotes Judæorum in Synagoga ter cotidie orantes, in odium Jesu Nazareni. Porrò Deum præcepisse populo Judæorum, ut singulo quoque novilunio sacrificium expiationis peragant ad expiandum scelus perpetratum à Deo, quando lumen, quod injustè à luna ademerat, soli attribuit, *ord.*4.*tr.*6.*dist.*1. *& dist.*9.*tr.*1.*ord.*1. Deum quoties reminiscatur calamitates, quas Judæi à gentibus patiuntur, lachrimas diras effundere in mare oceanum, & præ dolore pectus utrâque manu con-

nu contundere, *dist.5.tr.3.ord.4.* Deum Leviathan piscem immanem oceani, quo cum ludere solitus sit, tandem occidisse, carnesque ejus sale conspersas conservare in cibum animarum sanctarum. Et *ord.1.tract.1.* Deum semel quotidiè irasci, & tunc cristas Gallorum gallinaceorum ruborem amittere, ipsosque interim uno pede stare, tunc si quis eodem momento alicui maledixerit, eos statim concidere mortuos. Deinde cum olim Rabbini quidam adversus Rabbi Eliezer disputationem iniissent, Deum vocem cœlitus demisisse, sententiam contra illos pro Rabbi Eliezer protulisse, quamobrem indignatos Rabbinos Deum Anathematis pœna damnasse, tum Deum ipsum ridentem dixisse: *filii mei me vicerunt.* Deniq; tantam fuisse olim in Rabbino quodam prudentiam, ut Diabolum simul & Deum hoc astu eluderet, cum Rabbinus in extremo vitæ articulo laboraret, Diabolum precibus exorasse, ut se jamjam moribundum ad portas usque cœlestis regni deduceret, ut, inspecto inde loco divino habitationis, lætus ex hac vita decederet: hanc gratiam cùm Diabolus veteri amico præstitisset, Rabbinum illico se intra portas cœli conjicientem jurasse per Deũ viventem, se nunquã inde recessurum. Qua de causa coactum fuisse Deum hominem apud se retinere, ne illum perjurum faceret, sicq; hac una arte prudẽtissimum virum Deum, ac Diabolum simul fefellisse.

Cum Angelus Gabriel grave flagitium cõmisisset, Deum jussisse eum igneo flagello flagellari, *ord.2.tract.5. dist. 8.* Adam cum omnibus animantibus tam masculis, quàm fœminis coivisse, neque unquam appetitui suo satisfecisse, nisi posteaquam cum Eva concubuerit, *ord. 3. tract.1.dist.6.* Corvum emissum à Nohe tempore diluvii noluisse ex arca discedere, timentem post discessum suum Nohe cum cornice uxore coiturum, *ordin.3.tract.1.distinct.6.* Et *ordin.4.tract.2.* hominum animas migrare de corpore in corpus hac lege, ut si anima in primo corpore peccet, mittatur in secundum, in quo si vicissim peccet, in tertium corpus, in quo si peccare non desistat, denique in Gehennã detrudatur. Et quæ alia blasphemiæ genera & superstitiones nefandissimæ.

Cæterum de Doldo Jesu, gratulatione & formula precationis contra Christianos sic habetur: Habent Judæi librum, qui extat, hoc titulo: qui detestabilibus blasphemiis erga Christum scatet, ut earum meminisse exhorrescat animus.

Christum Dole vocant, id est, latronem suspensum: Mariam matrem ejus Harriam, acervum stercoris appellant; Ex vocabulo Jesu numerum 316. & totidem blasphemias colligunt. Munsterus refert, Christianum observasse legentem Judæum, qui, quotiescunque nomen Jesu occurrisset, tam fastidiosè expuisset his verbis: *Gemach Schemahu Vesicharu*, id est, nomen ejus deleatur funditus. Porrò Gratulatio erga nos ad sese venientes ita perficitur: Venientem ad se Christianum his verbis excipiunt, Schet Willkom/ quæ vox Germanis auribus benè sonare videtur, revera autem maledictio atrox

atrox est. Nam si eam interpreteris, hic sensus erit: *Gulam tibi frangat Sathanas, cujus nomine huc ingrediaris.* Interim alter imprudens, summa se cum gratulatione excipi putans, gratias ob maledictionē nebulonib. agit. Formula precum hęc est: Domine, impios ipsis præfice, gladius, hostis & adversarius ab eorum latere nunquam recedat: rem coram judice agentes causâ excidant: preces eorum in maledictionem convertatur, dies illorum pauci sint & ærumnosi: regnum ipsorum occupet & possideat hostis: Vagi & errabundi liberi illorum sibi domicilia quærant, spolientur opibus, hæreditatem ipsorum invadant & diripiant peregrini: ab omnibus sint derelicti: nullus misericordiæ aliquo affectu erga ipsos tangatur; deniq; ut ros calore solis liquescit & diffluit, sic nomen eorundem aboleatur & deleatur.

71 24. Indicium hæreseos parit † schisma notabile & scandalosum, quod festiva ad hæresin est via & præparatio. Schisma quidam errorem & dissensum appellitant corrigibilem, hæresin, perniciosam & obstinatam dissensionem, publicè proscriptam & condemnatam, *vide p. 1. cap. 35.* Sæpenumero schisma & hæresis confunduntur, Contz. *in polit. passim.* quos communis Pontificiorum cohors hæreticos vocat, sectarios nuncupat, ibi: sectarios & schismaticos, hæreticos in genere proclamant, schismaque hæresin vulgò dicunt. Sic cum Thomas Cajetanus *in Genesin*, Heloim, qui est pluralis numerus, explicuisset juxta verborum corticem, non tenorem & receptum stylum, ut: *in principio creaverunt Dei cœlum & terram*, non modo hæreseos sed & qui sectæ judaicæ favere videretur, insimulatus fuit, Sixt. Senens. *in bibl. sanct. ann. 1. ad Genesin.* Porrò cum dicitur ibidem: *Et spiritus domini ferebatur super aquas*: verba hæc non ad Spiritum S. pertinere idem scripsit sed ad ventum, nescio, quem flantem, &c. Idem Senens. *lib. 1. d. loc. pag. 4.* quanto magis dicendi erant hæretici ex patribus S. Concilii Tridentini, qui cum propter inundationes aquarum tardius rediret Româ nuncius, adferens in mantica Spiritum S. (nec enim decretum aliquod in toto illo Concilio fuit publicatum, vel canon factus, nisi quem approbasset vel præscripsisset Papa) nolle amplius Spiritum S. ferri super aquas. Dudit. *in Epist. ad Ferdinand. 1. præmissâ relationi historicæ* Petr. *de Suavis Polani.* Porrò Augustinus Chisamensis *in Genes. 1.* cœlum Empyrium non creatum scribit, sed Deo coæternum. Schisma magnum est, & vulgò repudiatum, Sixtus Senens. *d. loc.* quod Chrysostom. *homil. 6. & 13. Gen. 1.* ibi: Posuit stellas in firmamento, &c. scriptum reliquit, Deum astra cœlo infixisse, quasi sine cœli motu prorsus sint immobilia, sed cum cœlo demum rotentur, circumvolvantur, vulgo hæreseos arguitur. Sixt. Senens. *d. loc. p. 6.* Porro quod quidam antipodes negantes sic terræ hemisphæriũ innatare aquis, ut impossibile sit, homines ibi vivere, Augustin. 16. *de civit. Dei, c. 9.* schisma appellat hanc sententiam Senens. *d. loc.* deinde quod Gregor. Niss. *in lib. de creat. cap. 28.* adserit:

Quod ſi primi parentes non peccaſſent, generatio prolis & propagatio humani generis non fuiſſet per coitum, ſed per modum quendam multiplicationis perfectiſſimum, quo multiplicati ſunt angeli. Idem Damaſcen. *lib.* 4. *de orthod. fid. cap.* 25. ibi: ne exterminaretur & conſumeretur humanum genus à morte, nuptiæ conſtitutæ ſunt. Thomas verò hanc ſententiam non catholicam eſſe ait, *p.* 1 *q.* 98. ſed ſchiſmaticam, Senenſ. *d loc. num.* 9. Auguſtin. *in Geneſ. h. loc.* ait: homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuiſſe ſine fœdæ voluptatis prutitu, & fore in paradiſo nuptias honorabiles & thorum immaculatũ; Schiſma eſſe quoque non pauci contendunt adſerere, mundum 6. dierum ſpacio eſſe conditum, cum à Moyſe numerum dierum non temporis gratia aſſumptum, ſed docendi cauſa, ob humani intellectus imbecillitatem, quæ rerum creatarũ ordinem propter earum multitudinem alio modo comprehendere non poterat: adeò ut ruſticanæ ſimplicitatis ſit putare 6. diebus vel certo tempore mundum conditum, quia totus mundus viciſſitudo eſt dierum & noctium, quam ſolis motus ſuper terram ſub terraq; meantis neceſſario conficit: Sol autem pars cœli cenſetur, ut fatendum ſit tempus poſterius mundo eſſe, quippe quod mundi eſt effectus: nam cœli motus indicavit naturam temporis. Ergo cum audis: *Complevit 6. die opera:* non debes intelligere de numero dierum aliquo, ſed de perfectione univerſi, quæ per ſenarium perfectum numerum ſignificatur. Hanc ſententiam Auguſtinus tenuit at reprobatam & damnatam. Senenſ. *d lib.* 5. *pag.* 10. Sic ſchiſmaticum ſapit dogma, animam longè ante creatam à Deo, priuſquam corpore quaſi veſte indueretur, Franciſ. Georg. *tom.* 1. *problem.* Auguſtin. *in lib.* 1. *retract. cap.* 10. referente Sixto Senenſi *d. lib.* 5. *annot.* 28. Et Auguſtin. *in Geneſ. lib.* 7. exiſtimat, primo creationis die creatam eſſe animam una cum angelis, 6. die eam demum immiſſam corpori. Hilar. *in Pſalm.* 129. & Philoſtr. non ſchiſma eſſe hoc dogma ſtatuunt, ſed potius hæreſin præ ſe ferre, qui contrarium doceat, Senenſ. *annot.* 208. Gregor. Niſſen. ut refert Senenſ. *d. loc.* ſtatuit, omnes hominum animas ante Adæ creationem vel protoplaſtionem eſſe creatas. Tertull. *in lib. de Paradiſ. Gen.* 2. ſcribit, defunctorum animas in genere apud inferos ſequeſtrari uſque ad diem judicii. Præterea quod Origenes ejusq; aſſeclæ adſtruunt, tunicas pelliceas, quas Deum poſt lapſum confeciſſe primis parentibus legitur, *Gen.* 3. nihil aliud eſſe, quam carnem ab anima aſſumptam, & quaſi veſtem indutam, niſi Deum lanium vel ſartorem ſtatuerimus, uti ſchiſma vulgo eſt repudiatum. Ridiculum eſt, quod addit Franciſ. Georg. *tom.* 1. *problem.* tunicas ejuſmodi factas eſſe ex pelle illius agni, de quo ſcribitur: *agnus occiſus eſt ab origine mundi, ut ipſius meritis omnia peccata tegantur:* Saniores ſcribunt pelles fuiſſe arborum cortices, quæ & pelles dicantur. Sixt. Senenſ. *in annot. ad Geneſ.* 54. Schiſma craſſum eſt & inſanabile, quod quidam ex adverſariis adferunt, cùm

dicitur *Genes.*3. Deum collocasse ante Paradisum Cherubin: fuisse illos custodes duo spectra, non Angelos. Alii Cherubin in sacris literis non significare aliquam substantiam spiritualem, sed statuam ad similitudinem pueri formatam, quales erant pueriles illæ statuæ aureæ super arcam fœderis collocatæ, & statua illa cum igneo gladio ad custodiam Paradisi posita, quam Moses Cherubin appellârit: Hæc enim (inquiunt) non erat angelicus spiritus, sed virile quoddam simulacrum horribili forma larvaq; circumtectum, quod Deus ad incutiendum terrorem primis parentibus præ foribus Paradisi collocaverat, juxta morem agricolarum, qui in satis & hortis ligneos palos defigunt, laceris humanarum vestium pannis indutos, ut eo terriculamenti genere aves à seminum & frugum pastu deterreant, unde ne quis existimet, addunt, Cherubin esse vivas substantias, cautum est sinodalibus Græcorum legibus, ne in Trisagio Angelorum cantaretur: *Qui sedes super Cherubin, &c.* (Trisagium est Græcum canticum, sic nuncupatum, quod ter hagion contineat, ut Sanctus, Sanctus, Sanctus. Quod dicitur. *Gen.6. videntes filii Dei filias hominum*; communis invaluit quorundam patrum opinio, angelos pravos, antehac sic dictos Dei filios, sese commiscuisse cum filiabus hominum exindeq; prognatos Gigantes, prolixè Sixt. Senens. *lib.5. ad Genesin. annot.* 60. 61. 62. 63. 64. *& seqq.* ut sic lapsus Angelorum pravorum non superbia sed lascivia fuerit. Senens. *annot.* 77. *ad Genesin.* Quoad cataractas cœli apertas, *Gen.* 7. schisma appellant patres, quando Henricus Meclinius sese invenisse refert ex Astronomicis regulis & supputationibus, fore diluvium, quod præcesserit conjunctio Jovis & Saturni in fine cancri è regione Argolicæ navis, per quã arca Noë significatur. Cæterum Augustin. *in lib. qq. vet. & novi Test. qu.* 109. existimat, Melchisedecum non hominem purum, sed virtutem Dei fuisse vel Spiritum S. qui forma humana apparuerit. Sic sonat schisma, Deum permittere viros sanctos in peccato cadere: uti Abraham irridens promissionem de fœcunditate Saræ sibi factam, proinde semen ejus coactum fuisse, tam duras pati servitutes in Ægypto. Chrysost. *hom.*4. *in Genes.* Incredulitas quoq; adscribitur Mariæ, ideoq; peccatum à Chrysostomo *homil.*49. *in Genes.* schisma est inter pontificios, Sixt. Senens. *lib.5. bib. S. pag.*28. *annot.* 104. Res narrata nova est, quod Anshelm. *in lib. de imag. mundi.* scriptum reliquit: Septem cœlorum orbes cum harmonia dulcisona volvi, ac concentus suavissimos eorum circuitione edi, quem sonum ideo non pervenire ad aures nostras, quod, quia ultra aërem, & per distantiam illam in auditum hominis nõ descendat, Basil. & Iren. hanc sententiam uti hæreseos vicio affectam condemnant. Aliqui contendunt Mosen ad Jehovam extra corpus 40. dies raptum audiisse hunc concentum dulcissimum, Sixt. Senens. *d. lib.5. annot.* 105. *in Genes.* Sic schisma sapit: quod quidam *ad cap. Genes.*32. scribunt, Jacobum cum diabolo concertasse in specie Esau, & habuisse Angelum auxiliarem, ne

quoque

quoq; putaret Jacob propria se virtute debellasse hostem, sed Angeli virtute adjutus, tactus ei sit nervus & claudicatio subsecuta. Senens. *d. lib. 5. annot.* 111. Crassa hæresis est & blasphemia, Christum denuo passurum esse in futuro seculo pro his, quos in præsenti vita dispensationis ejus medicina sanare non potuit, Senens. *d. loc. annot.* 132. ubi defendit Originem, quasi ejus non fuerit vera sententia. Dæmones redemptum iri ex inferno. Sic schisma parit, adserere homines fieri posse ἀναμαρτήτους, Origenes *in Psalm.* 15. ubi hoc quoque scribit, viros sanctos cum ad summitatem revenerint virtutum, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum sunt, nec cogitatione viciorum aliqua titillari. Pejus est, & grande nefas, quod Idem *in Psalm.* 18. tradit, Christum in cœlum ascendisse, at corpus reliquisse in globo solis, ut sic solam animam secum supra omnes cœlos evexerit dicens: hinc Manichæos fuisse persuasos, ut solem adorarent ceu domum perpetuam corporis Christi, juxta prædictum Psalmum 18. In sole posuit tabernaculum suum, &c. Augustin. tamen *lib. 20. contra Faust.* negat Originem hæc statuisse, & depravatos fuisse partim libros suos affirmat. Schisma est: quod Hilarius *ad Psalmum* 68. docet: Christi naturam fuisse expertem doloris & cruciatus, sed saltem nostri causa assumptas fuisse hujusmodi passiones, quod dogma Justinianus per edictum jussit doceri publicè, nempe corpus Christi incorruptibile esse nec capax passionum inculpatarum, &c. qui tenacius tenuere hanc doctrinam posthac dicti sunt Escharodotici vel Gajaniti, Sixt. Senens. *lib. 5. annot.* 186. Præterea Hieronym. taxatur schismatis, in plurimis suis scriptis, qui cum Judæis multum est conversatus, de quo Jacob. Faber Vienn. Episcop. uti idem recenset Sixt. *in lib. Sap. annot.* 219. Utinam, *inquit*, Hieronymus, cum confecit sacrorum argumenta librorum, nunquam consuluisset Judæos, &c. Quin quod ab Hieronymo 70. interpretes potius Judæi vel Semijudæi dicantur, sæpenumero locos scripturæ luculentiores de Messia perperam transponentes. Idem *in Esaiam c. 2. annot.* 220. Sic hallucinatos fuisse 70. interpretes idem refert *in Jon. cap. 3. annot.* 154. ibi: adhuc 40. dies, & Ninive subvertetur, ubi cæteri interpretes habent tres dies, & textus Græcus, τρεῖς ἡμέρας. Theophilactus verò *in Jon. d. c.* 3. sic interpretatur: Prophetam in tribus diebus primum, urbem totam circumivisse, deinde laboriosam illam pœnitentiam Ninivitas Deo obtulisse, postea ante portas sedisse Jonam Prophetiæ exitum contemplaturum, subinde autem 40. demum exactos esse dies, &c. Prægrandis est opinio, & acheronti dogmati similis à patribus aliquot recepta, scilicet post resurrectionem mortuorum Salvatorem in carne mille annos regnaturum politicè in hoc mundo, &c. quod schisma late exponit & confutat Senens. *in cap. Jerem. 19. annot.* 233. cumprimis verò contra Lactant. *lib. 7. divin. Inst.* in hæc verba sese discingentem: Veniet, *inquit*, summi & maximi Dei filius, ut vivos ac mortuos judicet, & cum deleverit injustitiam, judiciumq; maxi-

mum fecerit, ac justos, qui à principio fuerunt, ad vitam restauraverit, mille annis inter homines versabitur, eosq; justissimo imperio reget: tunc, qui erunt in corporibus vivi, non morientur: sed per eosdem mille annos infinitam multitudinem generabunt: & erit soboles eorum sancta & Deo chara: Qui autem ab inferis suscitabuntur, hi prævenerunt viventibus, velut judices: gentes verò non extinguantur omnino, sed quædam relinquentur in victoriam Dei, ut triumphentur à justis, ac subjugentur perpetuæ servituti: sub id tempus etiam princeps dæmonum, qui est machinator omnium malorũ, vincietur catenis, & erit in custodia mille annis cœlestis imperii, quo justitia in orbe regnabit, ne quid malum adversus populum Dei moliatur: Post cujus adventum congregabuntur justi ex omni terra: peractoq; judicio civitas facta constituetur in medio terræ: in qua ipse conditor Deus cum justis dominantib. commorabitur: tunc auferentur à mundo tenebræ illæ, quib. offendebatur atque obcæcabatur cœlum: & luna claritudinem solis accipiet, nec minuetur ulterius. Sol autem septies tanto, quàm nunc est clarior, fiet, terra verò aperiet fœcunditatem suam, & uberrimas fruges sponte sua generabit. Rupes montiũ melle sudabunt, per rivos vina decurrent, & flumina lacte inundabunt. Mundus denique ipse gaudebit, & omnis rerum natura lætabitur, erepta & liberata dominio mali, & impietatis, & sceleris, & erroris. Non bestiæ per hoc tempus sanguine alentur, non aves præda, sed quieta & placida erunt omnia: leones & vituli ad præsepe simul stabunt: lupus ovem non rapiet: canis non venabitur: accipitres & aquilæ non nocebunt: infantes cum serpentibus ludent. Denique tunc fient illa, quæ Poëtæ aureis temporibus facta esse, jam Saturno regnante, dixerunt, quorum error hinc exortus est, quòd Prophetæ pleraque sic proferunt, & enunciant, quasi jam peracta. Visiones enim divino spiritu offerebantur oculis eorum, & videbantur illa in conspectu suo quasi fieri ac terminari, quæ vaticinia eorum cùm paulatim fama vulgasset, quoniam profani à sacramento ignorabant, quatenus dicerentur, completa esse veteribus seculis illa omnia putaverunt: quæ utique fieri, complerique non poterant homine regnante. Cum verò, deletis religionibus impiis, & scelere compresso, subjecta erit Deo terra,

Cedet & ipse mari vector: nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus,
Non rastros patietur humus, non vinea falcem:
Robustus quoq; jam tauris juga solvet arator,
Tunc etiam molli flavescet campus arista:
Incultisq; rubens pendebit sentibus uva:
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.
Nec varios discet mentiri lana colores:
Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti

Murice,

Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos,
Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ
Ubera, nec magnos metuent armenta leones.

Ut ad testamenti † novi schismata descendamus, abominabile fuit schi- 72
sma Augustini ante revocationem suam, appellantis Christum hominem dominicum propter institutionem cœnæ & orationis dominicæ, Senens. *lib.* 6. *pag.* 124. schisma adhuc durat inter Hieronym. 1. *in Matth.* & Chysost. *homil.* 20. *in Matth.* Ille docet, in oratione dominica, quartam petitionem non agere de pane corporali, cùm 70. interpretes per vocem ἐπιούσιος expresserint non corporeum sed spiritualem panem, panem præcipuum peculiarem & egregium refert Senens. Joan. Cassian. ejusdem sententiæ adsertorem strenuum, *ibi:* Videtis, qualis nobis ab ipso, qui ab illo orandus est, judice orationis sit forma proposita, in qua nulla corporeæ seu temporalis vitæ mentio continetur, nihil enim caducum vult à se, nihil temporale æternitatum conditor implorari. Ita magnificentiæ & munificentiæ maximam irrogabit injuriam, quisquis his sempiternis petitionibus prætermissis, transitorium aliquid & caducum ab eo maluerit postulare, offensam potius, quam propitiationem judicis sui utilitate orationis incurret. Hic (Chrysostomus) dogma hoc confutat & argumentis firmioribus pro pane corporeo stat, *d. loc.* Sic schisma magnum est, quod foverunt Justin. Martyr & Chrysost. *hom.* 37. *in Matth.* etiam gentes per honestas virtutum actiones, ante adventum Christi, salvatas fuisse. Et Clemens Alex. *lib.* 5. *stromat.* uti ipsum refert Sixt. *lib.* 6. *annot.* 51. Philosophiam ad salutem Ethnicis fuisse proficuam, qui in inferno expectantes Christi adventum & Apostolorum, per conciones eorum crediderint & sic servati fuerint, quam sententiā salvare contendit, Senens *d. loc.*

Schisma est intolerabile, Angelos quosdam, qui excubias pro homine agunt, non videre faciem Dei, uti Angeli perfectiores, illos demum unâ cum hominibus visuros faciem Dei post resurrectionem, &c. uti Petrus Lombardus scriptum reliquit: Angelis quoque datum liberum arbitrium, ut cadere possent, uti ceciderunt Diaboli *lib.* 2. *sent. dist.* 7. Porrò Angelos olim fuisse incarnatos, & Joannem Baptistam Angelum extitisse. Origenes *tom.* 2. *in Joan* uti eum refert Sixt. Senens. *lib.* 6. *annot.* 177. item quod animæ Esau & Jacobi extiterint ante nativitatem, *d. loc.* Submirādum est, quod cum schismatis & hæreseos insimulant Lutheranos, non una quoque ejusdem accusent reatus Catholici, qui faciunt cum Luthero ex Patribus, uti pluribus id demonstrat, Senens. *dd. locis*, ubi Lutherum hæreticum appellat, doctores Pontificios verò, qui idem cum illo confitentur, non utique, vide *annot.* 218. *l.* 6. ubi inducit post cætera Cajetanum, confessionem auricularem à Christo non institutam esse, adstruentem, imò nec extremam unctionem probari posse *ex*

*epist.Jacob.*8. Idem *ann.*339. &c. hæreticum tamen Cajetanum appellat annotat. sequent. ob alia dogmata. Idem sibi contradicens toties hæreticam appellat doctrinam Lutheri docentis ex Paulo *ad Rom.*14. omne, quod non ex fide est, peccatum est, *in annotat.* 255. revocat ea, quæ damnaverat, docet ea ipse, quæ ante culpaverat, uti confitetur idem *annotat.* 248. in fine se quidem quoad prædestinationis articulum concionando secutum fuisse sententiam Ambrosii ab anno ætatis 20. usq; ad 30. in multis ac præcipuis urbibus non sine audientium magno applausu, tandem vero sese abstinuisse ab illa prædicatione & dogmate. Ecce quam probè & constanter sibi constent, qui tantæ inconstantiæ accusare alios satagunt more Pharisaico.

Schisma est, mundi periodo peracta novum fore mundum, id est, receptaculum eorum hominum, qui nec cœlo nec inferno digni invenientur, vide Sixt. *d.l.*6. *annot.*330. *&* *ann.*340. ubi prolixè ex patribus hanc sententiam deducit.

Sed quis deliria ista omnia recensebit, potius charta, quam materia scribendi deficiet, qua de re Aventin. *in annalib. Boj lib.*1. sunt, *ait*, qui universa adfirment, & contra, qui cuncta negent, pars in Scoti sive Thomæ verba jurat, pars Vilelmio Ocomensi, ac Gregorio Arimiensi addicta est, nec hi inter se concordant: ut quisque maximè à cæteris dissenserit, novam aliquam sycophantiam excogitarit, ita maxime doctus & acutus reputatur: tot opiniones, quot theologistæ: facilius inter horologia, quam inter Theologos conveniet, alius sermones & historiam Longobardicam, hoc est, meras fabulas, nō rem amplectitur: Ille discipulus est, alter dormit securè. Maxima pars sacras literas, antequam discant, docent, quicquid in buccam venerit, magno boatu deblaterant, ut pecuaria Arcadiæ rudere credas. Et de his, quæ penitus ignorant, audacter pronunciant, pluraque verba effutiunt.

Summæ majestatis oracula superstitiosè interpretando suis moribus apta faciunt. Quicquid nugati fuerint, cum nemo obstrepere aut intercedere audeat, legem Dei putant quasi plastæ ceræ molli, quamlibet formam fingunt. Hæcq; licentia atq; imperitia magistrorum nostrorum in sales apud indoctos etiam crebros abiit.

Calceolarii, sarcinatores, nisi præscripto tempore manum ferulæ subduxerint, & tandem manu solertiam comprobarint, in artificum classem non recipiuntur: Solis licet sacrificulis absque præceptore ultrò se ingerere, & ultrò ad aras nemine vacante gregatim absq; delectu accurrere. Idem Aventin. *de abus.rerum divin. & polit.* ibi: non nisi conviciis sacerdotes Ecclesiæq; Doctores se incessunt hæreseos & furoris sese arguunt & insimulant, utinam in unum coacti tam diu pane & aqua vitam miseram traducere cogantur, donec de omnibus ipsis conveniat, vide Joan. Wolff. *tom.*2. *lect.memor.pag.*282.

73 25. Indicium exoritur, † ut qui testes in causa hæreseos nominati in testi-

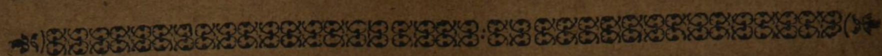
testimonio reddendo fuerint difficiles, aut deponere omninò recusârint *ex form. inquisit. Hispan.* instituta & edita Anno 1550. Neque scrupulo caret societatis occultæ, qui facinori, quantum in sese est, quoque non occurrit, *caus. 23. quæst. 3.* Adde, quod testis se subtrahens testimonio, peccatum committat mortale, *c. 11. quæst. 3. gloss. in c. 1. in verbo occultent, ubi Felin. & Dd. de testib. cogend.* seque indiciis astringat in causa criminali concurrente famâ. Cum jure expeditum sit, testes jurare nolentes confestim incarcerari posse, eo usq; detineri, donec ad saniorem sensum redierint dicendo veritatem, Pet. de Bella Pertic. *in l. si quando. 19. versic. sed quæritur, C. de testibus.* Neque obstat textus *d. l. 19.* quæ de causa civili agit, uti verba innuunt ipsius textus, Pert. *d. loc.* imò extrahi de domo possunt testes contumaces, Bart. *in l. 9. ff. ad L. Jul. pecul.* in eosque per Fiscalem inquiri præstat, Bart. *in l. 1. §. 1. ff. de fals.* Farinac. *de testib. lib. 3 tit. 8. quæst. 77. cap. 1. n. 42.* vide Andr. Gail. 1. *obs.* 100. procedendo contra eos, tanquam fautores hæreticorum in juris forma, *in d. form. inquisit. Hispan.*

26. Indicium est secundum † inquisitores, ut siquidem indiciatus resistat, vel quivis alii in favorem & gratiam hæreticorum eo intendant faciantque, ne liberè queant inquisitiones procedere, *d. form. inquis.* ibi: & si aliquos contra illos murmurantes invenerint, eos apprehendant & severè puniant in exemplum aliorum sub pœna indicta contra fautores hæreticorum, &c. ubi quoque magistratus inferioribus inquisitoribus non debitam opem ferentes, quo apprehendantur rei, hæreseos indicia incurrunt, vide Joan. Wolff. *tom. 2. lect. mem. pag. mihi 617. 618. & seqq.* Planè quod in hæreseos causa indicia sufficiunt leviora ea vero non ad damnationem sed quæstionem solummodo facientia, tradit Carer. *in pract. fin. §. circa igitur tertium. n. 62. pag. mihi* 271. 74

27. Indicium parit † juxta inquisitorum tradita, ut cum confessionario non restituitur accepta tessera, Frideric. Hortledd. *lib. 3. cap.* 8. ibi: in dem Büchlein der inquisition sind viel Articul ganz vnschrifftlich/vnnd beschwerlich/vnter welchem dieser einer ist/nemlich/daß man in alle Häuser gehen/vnnd fragen solle/wie viel Personen darin wohnen/vnd einer jeden Person soll man geben ein Bleiern Zeichen/vnd jhren Nahmen auffzeichen/vnnd mit dem Bleiern Zeichen soll ein jeder gehen zur Beicht vnnd Sacrament/dann soll man den Pfaffen das Zeichen widergeben/vnnd dieselben Nahmen außthun/welcher aber nicht zur Beicht vnd Sacrament kompt/deß Nahmen soll bestehen bleiben/vnd er angegriffen/verbrandt/vnd sein Gut confiscirt werden. Porrò *eodem loco*, *§.* vnd zubeweisen/daß sie es nicht mit den Ketzern halten/solle ein jeglicher Bürger/ein stück Holtz oder mehr auff den Wagen tragen/oder lassen tragē/vnd darzu soll der Bapst grossen Ablaß geben/wer am meisten Holtz dem Ketzer zuverbrennen gibt/der soll am meisten Ablaß haben/wer aber kein Holtz darzu gibt/soll suspect, vnnd dem andern so verbrandt/gleich geachtet/ 75

auch

auch mit jhm nach inhalt der inquisition verfahren werden/ɾc. Hactenus Hortledd. *d. loc.*

CAPUT IV.

DE CRIMINE LÆSÆ MAIESTATIS humanæ, &c.

SUMMARIA.

1. Definitio criminis læsæ Majestatis traditur.
2. Conatus æque, ac effectus hujus delicti coërcetur.
3. An pœnæ civiles quoad conatum ordinaria pœnâ plectendum hodie sint sublatæ?
4. Species læsæ majestatis referuntur.
5. Obsides intercidere quid sit?
6. Obsides sine speciali mandato nec recipiendi nec dimittendi.
7. Cur virgines antiquitus non dabantur obsides?
8. Quâ cautela virgines ancillæ olim divenditæ fuerint?
9. Dux belli pacem nec inducias componere potest cum hoste, absque præcepto Principis.
10. Non potest Dux idem vel Capitaneus committere prælium cum hoste sine speciali mandato.
11. Mandatum militare in re minimâ neglectum, capitale est.
12. Vtrum fortuna apparente citra mandatum Capitaneus se possit campo committere.
13. Prælia particularia, velitationes & scaramizæ, sine mandato possunt committi.
14. De bellis civilibus notanda.
15. Seditiosi quâ pœnâ plectantur?
16. Qualiter Camera contra seditiosos & rebelles procedat?
17. Plebs sævire inchoans bestiâ ferâ crudelior est.
18. Proditor quis?
19. Filius patrem patriæ proditorem occidere potest.
20. Amor patriæ quantus esse debeat?
21. Proditor socii, amici domini, quâ pœnâ afficiatur?
22. Fœminæ proditrices quo supplicio puniantur?
23. Qua pœna impuberes?
24. Species proditionis per exempla traduntur.
25. Nuncius proditoris, qui etiam transfuga latè dicitur, tenetur quoq; l. Iuliæ majestatis.
26. De exauctoratione militum:
27. Ratio discingendi vel exauctorandi subjicitur.
28. In solennibus nihil facilè vel temerè est mutandum.
29. Stratagema, quo proditio præcaveatur.
30. Exploratores differunt à proditoribus.
31. Quomodo hostes fallendi signo inusitato?
32. Capitaneus vel miles vulgaris ordinem deserens, capite plectitur.
33. Vasallus dominum in acie relinquens, feudo privatur.
34. Consilium subjugandi Turcam theologicum.
35. Lutheri sententia hac de re.
36. Cur Palæstina hactenus recuperari non potuerit?
37. Arx quid sit?
38. Castrorum definitio subjicitur.
39. Arcem castrave sine speciali mandato hosti relinquens legis juliæ majestatis reus efficitur.
40. Proditores in genere sunt odiosi, licet proditio grata, cui gratia facta est.
41. Quomodo Carolus IV. proditionem recompensaverit?
42. Proditoribus utimur quasi bestiis venenosis.

43. *Qui*

43. *Qui injuſſu Cæſaris bella gerit, incidit in crimen læſæ majeſtatis.*

44. *Subortis belli fibris, Cæſar maturè invigilare tenetur, ut pax ilicò reſtituatur.*

45. *Princeps R. ante omnes, pacis ſtudioſiſſimus ſit.*

46. *Scintilla minima in magnum exuberat incendium.*

47. *Bellorum civilium deteſtatio.*

48. *Imperatores priſci non facilè ad arma provocarunt.*

49. *Ecquid circulorum Ducibus incumbat belli tempore?*

50. *Quomodo milites circumforanei tractandi?*

51. *Milites vagabundi* Herrnloſe Knechte*, à quovis occidi poſſunt impunè.*

52. *Definitio belli juſti traditur.*

53. *An bella gerere poſſint imperii ſtatus irrequiſito Cæſare?*

54. *Principes ducunt laudem ſibi egregiam, de alienis certare.*

55. *Violatio ſtatuarum Principis lege Iulia majeſtatis coërcetur.*

56. *Statuæ principum habebant jus aſyli.*

57. *Puer Athenienſis ut ſacrilegus ea propter plexus eſt.*

58. *Auditus fuit riſus diaboli, quando Caligulæ ſtatua Hieroſolymas translata, adoraretur.*

59. *Qui ſtatuas imagineſve privatorum violat vel ludibrio habet, injuriarum tenetur.*

60. *Atrox injuria eſt defunctorum imagines violare, vindicanda ab heredibus.*

61. *Exempla hiſtorica de ſtatuis non corrumpendis referuntur.*

62. *Occaſio cultus ſtatuarum in Eccleſiam quondam irrepens, damnati in concilio Bizantino.*

63. *Qui reum læſæ majeſtatis captivum dimittit, incidit in l. Iuliam.*

64. *Qualiter coërceantur propinqui, furioſum non cautè tenentes.*

65. *Qua diſcretione pœna l. Iuliæ infligenda ſit?*

66. *An ſine legum actionibus tyrannus poſſit occidi?*

67. *Quot prælia commiſerit Henricus IV.*

68. *Reſolvuntur argumenta aliquot dubitandi quoad liberos reorum læſæ majeſtatis.*

69. *Elegans Bezæ locus, de conſenſu legum ſacrarum & civilium, &c.*

70. *An Papa contra principia juris civilis diſpenſare poſſit?*

71. *Locus Contzii perelegans, ne Papæ præceptis illegitimis pareamus.*

72. *Eccleſia militans fallit & fallitur.*

73. *Ratio redditur viva, cur pœna l. Iuliæ majeſtatis etiam liberos reorum conſtringat?*

74. *Boni bonos procreant liberos.*

75. *Qualiter filiæ reorum mulctentur?*

76. *Quâ pœna vindicanda injuria Cæſari illata verbalis.*

77. *Nulla l. in C. à tribus ſucceſſivè impp. promulgata eſt uti l. unica. C. ſi quis imp. maledix.*

78. *Locus de Auguſto ad Tiberium hac de re.*

79. *Nero non modeſtiâ ſed nequitia injurias verbales flocci fecit.*

80. *Græci delicta leviora ſub ebrietate impunita reliquerunt.*

81. *Græci adhuc bibuli & potatores ſtrenui.*

82. *Magiſtratus prudens ſæpe connivet malis moribus, quos ſine ſcandalo corrigere non poteſt.*

83. *Tutius ad ſeveritatem, quàm contemptum declinare.*

84. *Lepidum Alcibiadis conſilium narratur.*

85. *Ebrietas quicquid in homine eſt malitia, prodit.*

86. *Miles ebrietati vel ſomno indulgens, ubi hoſtes adeſt, ultimo ſupplicio afficiendus.*

87. *Epaminondæ exemplum recitatur.*

CRimen læſæ majeſtatis † humanæ eſt offenſio in ſalutem, caput & ge- 1
nium principis vel dolo malo commiſſa, *l. 1. ubi Dd. ff. ad l. Iul. Majeſt.*
vel ſaltem attentata, *d. l. 1. l. 5. C. eod. d. l.* 5. ibi: eâdem ſeveritate † voluntatem 2

ſcele-

sceleris punire jura voluerunt, non aliter ac si delicta alia excepta & ne-
fanda, alia conatum licet effectum consecuta non sint, coërcentur, *l.5.ff.de*
Episc. & Cler. Novell. de his, qui luxur. contra nat. ubi Cujac. saltem propter
*l.31.C.ad l.Jul.de adult.constit.crim.Carol.V.art.*178. Damh. *in pr. crim.c.*83.
Clar. *in tract.crim.* 92. *§.fin.* Tiraquell. *de pœn. caus.*37. hinc jure antiquato,
legis Corneliæ vigore quoque affectus ut effectus plectebatur, ut si quis ho-
minis necandi gratiâ ambulasset cum telo, &c. *l.1.ff.ad l.Cornel.de Sicar.* quam
legem generali consuetudine sublatam esse tradit Petr. de Ravenn. 2. *feud tit.*
3 53. Menoch. *de arb.jud.caus.*360. Sed † quia delictum hoc non uniforme
est, sed in species suas juxta dispositionem, *l.1.2.3. & seqq.h.t.* distinguitur,
seriem JCti sequemur, & qualiter se habeant hæc species, seorsim enuclea-
4 bimus. 1. ait JCtus majestatis crimen † committi, si dolo malo fiat, quo ob-
sides injussu principis interciderent, *d.l.1.* 2. quo armati homines cum telis
lapidibusq; in urbe sint, aut in imperio, conveniantq; adversus rem publi-
cam, loca occupentur vel templa. 3. quove cœtus, conventus fiant, homi-
nesq; ad seditionem convocentur contra rempublicam. Porrò si quis 4. ho-
stes populi Romani nuncio, literis ad eos missis, aut signo alias dato, juverit,
aut cesserit in bello dolo malo, arces & castra relinquens hosti, *l.3.l.5.* vel qui
injussu Principis Romani bellum gerat vel bella moturus exercitum compa-
rârit, acie illustratâ, delectum habuerit, *d.l.3.* Bald. *in l. hostes, ff.de capt. & post-*
lim.revers Schenck Baro *tit.5.lib.5.feudor.* 6. aut qui statuam & imagines
Imperatoris jam consecratas dolo malo conflaverit, 7. Confessum in judi-
cio reum vel cõvictum læsæ majestatis, & propter hoc in vincula conjectum,
emiserit, *d.l.4. Jul. Majest.* 1. Obsides † intercidere dicuntur in primâ legis
5 parte, quoties acceptis obsidibus, pax aut treuga cũ hoste componitur, quod
ut ex inferioribus constabit, belli commissario non licet sive speciali Princi-
6 pis rescripto, scilicet quod † obsidum receptio vel dimissio, non nisi sum-
mo Duci competat, utpote belli vel treugarum remissio, uti videre est *in com-*
ment. Cæsaris. Carolus V. requirebat ab hoste Rege Gallorum filios binos,
quorum alter mox veneno à C. de M. C. suffocabatur, obsides, referente Ar-
noldo Ferrono *de reb. gest.* Francisc. 1. *pag.mihi* 204. qui cum illiberalius pri-
dem in regno Thunis tractarentur, consuluerunt Episcopi Galliæ, per Cau-
comagum quendam famosum, filios regios liberari, atque per aëra reduci
domum, Joan. Wolff. *in epist. ded.part.*1. Sic obsides postulabat Carthago &
captivorum commutationem à Romanis per M. Attilium Regulum, Cic. *ad*
Pisonem, Augustin. 1. *de Civit.Dei, cap.*24. obsides autem dabantur æquè fœ-
7 minæ quam viri, Livio referente, perraro † virgines, ne induciis fractis tur-
piter & flagitiosè prostituerentur, quæ suspicio in fœminas præsertim vetu-
las & rugosas non cadebat. Mascard. *de prob.concl.*1253.*n.*23.

8 Proinde † mos integer majorum, qui cum ancillis virgines venderent,
de pu-

de pudicitia eorum ſolliciti ſtipulari ſibi ſolebant, ne ancillæ proſtituerentur
ne lenociniis exponerentur, *l.1.2.3.C.ſi man.vendit. ne proſtit.l.10.§.10.ff.de in
jus voc.§.final.ubi Dd.inſtit.de noxal.action.* Hinc Julius Clarus *in §.homici-
dium.num.* 56. tradit, quod nec mulier bannita adulterari debeat? Porrò an
teſtari obſides poſſint nec ne? *vide exercitat. meas Witteberg. diſp.12.de teſt.*

Quod diximus, belli † commiſſarium nec militiæ Capitaneum genera- 9
lem non poſſe dimittere obſides, id ipſum in receſſu adeoq; obſidum admiſ-
ſione multo fortius ſtringit, cum pacis ſive induciarum jus ſoli Principi meri-
tò reſervetur, nec ſine mandato ſpeciali prorogetur, *d.l.1.ubi Dd.* quemad-
modũ in oppoſitis, unde † res clarius eluceſcit, nedum Generali prælium ju- 10
ſtum, quod certatoria pugna & ſummo Marte expeditur, cõmmittere liceat,
ſine ſpeciali principis reſcripto, *Dd.in l.3.§.in bello, ff.de re milit.* idq; ſub pœnâ
læſæ majeſtatis, *d.l.1.ff.eodem.* adeo ut quanquam remoto dolo & fraude ſe
committat fortunæ occaſione præſentata, nedum excuſetur. Equidem † ef- 11
fatum bellicum & civile juxtâ hic ſtringit, quod mandati fines diligenter cu-
ſtodiri debeant, quorum omiſſio vel commiſſionis neglectus, quocunque re-
ſpectu parit prævaricationem etiam vel in minimâ mandati parte, capitalem.
Ebeth. *in top.p.*404.*&* 75. Hoſt. *in c.cauſam.de procur.l.3.§.in bello, ff.de re mi-
lit.* quapropter Mantius Torquatus filium è medio ſuſtulit, quòd contra præ-
ceptum cum hoſte dimicaſſet, etiamſi feliciter pugnaſſet, ſatiùs eſſe judicans,
patrem forti filio, quam patriam diſciplina militari carere. Valet. Max. 2. *c.* 2.
Livius *decad.* 2. *lib.* 8. Tiraquell. *de pœn. cauſa* 52. quinimò Capitaneis, ne ſe
abſente vel inſcio, quicquam contra hoſtem attentarent, ſeriò diſcedens.
ibi:

———— præceperat optimus armis
Æneas, ſi qua interea fortuna fuiſſet,
Nec ſtruere auderent aciem, nec credere campo,
Caſtra modo & tutos ſervarent aggere muros.

Virgil. 6. *Æneid.*

Non deſunt tamen † qui Capitaneum ſuperveniente novâ causâ, fortu- 12
naq; inopinatâ aſpirante, mandati limites excedere poſſe arbitrantur, *d.l.3.
ff.de re milit.* Tiraquell. *d.loc.* utpote ſi videat certam infallibilemq; occaſio-
nem adeſſe, qua ſecurius præliari & obruere poſſit hoſtem, invadere urbem
vino ſomnoq; ſepultam, idque eò confidentius, quoties mandatum vel in-
ſtructio cum clauſula fuerit concepta, hoc pacto (reliqua tuæ prudentiæ &
diſcretioni committimus) *argumento l.ſi hominem. in fine. ff. mandati.* Alex.
ab Immola *in rubr. l.1.de offic.ejus, cui mandata eſt juriſdictio.* Jaſon *in l.non ſo-
lum.§.inde.ff.de nov. oper.nunc.* Felin. *in c.1. de conſtit.n.*51. tantum abeſt, quin
prælia particularia, ut quoties annona, victualia, tormenta & inſtrumenta
bellica hoſti tranſportanda ſunt, ne in manus ejus perveniant, campo ſe cre-

credere poſſit, modò quod ſæpè accidit, ne totus inde hoſtis exercitus exci-tetur, provocetur. Henning. Ranzov. *in tract. bell. lib. 1. c.* 8. 9. 10. ubi ait: ſole-re tranſvecturam annonæ munitionis militibus committi optimis, & exer-citatoribus.

Nec minùs mandati fines exceſſiſſe videbitur, ſi aggreſſus & impetum paſſus, neceſſariam ſubit defenſionem, etiamſi totum exercitum in campum deducat, hoſtiq; opponat, ubi enim offenſio licita eſt, nunquam defenſio de-negatur, quæ naturæ congruit, & omni animantium generi eſt implantata *l. 3. ubi Bartol. & Dd. ff. de juſt. & jur. l. 3. ff. de vi & vi arm. l.* 4. 5. §. 4. *ff. ad l. A-quil. l. 1. 2. C. quando licet unicuiq;, &c.* Gail. 2. *obſ.* 110. Clarus *lib. 6. §. homicid.*
13 quod † velitationes & ſcaramizas attinet, eas ſine mandato, pro re natâ, com-mitti poſſe, refert Warem. ab Erenberg *in tract. de fœder. p. 1. pag.* 234. *n.* 150. proinde tot leges armatæ & præcepta bellica impunè neglecta extant penes Silium Italicum prælia Punica deſcribentem *lib.* 7. ibi:

Jam monita, & Fabium belliq; equitumq; magiſter
Exuerat mentem ac præceps tendebat in hoſtem
Paſcere nec pœnus pravum ac nutrire favorem
Deerat, & ut parvo majora ad prælia damno
Eliceret, dabat interdum ſimulantia terga
Non aliter, quam qui ſparsâ per ſtagna profundi
Evocat è liquidis piſcem penetralibus eſca.
Cumq; levem ſummâ vidit jam nare ſub unda,
Ducit captivum ſinuato ad littora lino.

Et alibi *eodem libro* de temeritate contra præcepta pugnæ de Fabio eodem:

Quem poſtquam rapidum vidit procedere caſtris
Hinc Libiis, Fabius ſimul accendère ſagaces
In ſubitum curas properè capere arma maniplis
Edicit, &c.

Sequuntur verba Annibalis temeritatem Minutii notantis contra Fabium, ibi:

Dum dictator abeſt, rape miles tempore pugnæ,
Non ſperata diu planto certamina campo
Offert ecce decus quoniam data copia, longum
Detergete ſitum ferro, multoq; cruore
Exaciate viri plenos rubiginis enſes.
Atq; ea cunctator penſabat ab aggere valli.

Reſpondit huic increpationi pugnator *eodem libro.* ibi:

Cui natus juncta arma ferens, dabit improbus, inquit,
Quas dignum pœnas, qui per ſuffragia cœca
Invaſit noſtros hæc ad diſcrimina faſces, &c.

Et *lib.*

Et *lib. eodem. pag.* 264. ubi felicem velitationem describit illius, author; ibi.

Primus claustra manu portæ dictator & altos
Disjecit postes, rupitq́, in prælia cursum,
Non graviore movent venti certamina mole
Odrysius Boreas & syrtim tollere pollens
Africus, obnoxi cum bella furentia torquent
Distraxere fretum, ac diversa ad littora volvunt, &c.

Porrò ad secundam legis partem † pertinent bella civilia, uti inter Pompejum & Cæsarem mota, aut alias concitata, commissa, vel committenda, Cæsar *in comm. de civ. bell.* Pars tertia legis Juliæ describit seditionem, ne seditiosi illicitâ congregatione coactâ, neve conventiculis furtim admissis, cives populumq; universum commotionibus turbent, tumultuariamq; factionem, contra tranquillitatem & pacem imperii, in qua rei publicæ salus consistit, efficiant, *§. 1. quomodo in læsæ majest. crim. extravagante* 1. adde auream bullam Caroli Quarti: ubi Buxtorff. *in expos Dd. in l. in conventicula. C. de Episc. & Cler.* Damhud. *in pract. criminal. c.* 635. *num.* 4. Livius *lib.* 28. *Proverbior. c.* 24. sic legitur: mi fili time Dominum & regem, & cum seditiosis ne commiscearis, quia repente veniet perditio eorum; quod probant exempla Coriæ, Absolonis, Catilinæ, Bruti, Cassii, & novissima rusticorum seditio per Germaniam, de qua Schleid. *lib.* 1. *const. Car. V.* seditiosi † pro delicti qualitate puniuntur supplicio capitali, aut virgis cædi jubentur, ante omnia autem in auctores inquirendum statuit, idq; *ex l.* 1. *&* 2. *C. de seditio. l.* 3. *ad l. jul. de vi publ. l.* 28. *§. solet. l.* 38. *§. victores. ff. de pœn. l.* 3. *§. item ff. ad l. Corn. de Sicar.* 14 15

Hodie contra † factiosam & inobedientem plebem vigore recessus de Anno 519. Spirensis, §. dergleichen soll/ vel ipse Imp. Romanus vel Camera imperii mandata vel avocatoria, vel rectà bannum inferentia decernere, & per Heroldos vel apparitores publicos publicare solet, utpote quibus seriò incumbit advigilare, ne pax sarta tecta violetur, *l.* 3. *de offic. præsid. §.* 1. *de prohib. feud. alien. per Frid. ubi FF. §.* 1. *de pace tenend.* Novell. 1. *in princ. recessu imperii Ratisbon. de anno* 867. *§.* So hetten wir alles der Sorgfeltigkeit/ *recessu Spir. de anno* 570. §. nach erledigten Puncten/ *recessu de anno* 603. §. Vnd ob wir wol/ Gail. 1. *observ.* 18. Frider. Mindan. *lib.* 2. *cap.* 4. 6. *de mandat.* & siquidem fibræ bellorum succrescant, succendantur maturius, cum scintillæ neglectæ maximum soleant attrahere exitium, adeoque ex malo parvo majus crescere juxta illud: jam cadunt folia, cras arbores inde labētur, Plaut. *in Menæchmo.* Quintus Curt. *lib.* 10. *de reb. gestis Alex. Mag.* Papir. Massan. *lib.* 3. *annal. Francon.* plebe, † bestia multorum capitum grassante, quæ cum sævire incipit, nisi furor reprimitur, non modo infinita mala, scandala, latrocinia excitat, sed & sibi ipsi tandem exitium & ruinam accersit turpissimam, Cranz. *in Sax.* 1. *c.* 24. 16 17

crudelior quippe & inhumanior omni bestia sævit ira popularis, ait idem
Crantz. *in Sax. lib. 9. c. fin.* Cam. *cent. 1. med. hist. c.* 40.

In quarta legis parte agitur de ꝓditione & proditoribus: prodere vulgò est
aliud actibus contendere, aliud mēte meditari, machinari, *l. 1. ff. de priv. Carc.*
18 Proditor † dicitur, 1. qui ausu diabolico prodit aut prodere saltem præ-
sumit Principem aut rempublicam Romanam, *l. 1. l. 6. §. 4. ff. de re milit. l. 7.*
l. 8. §. 2. l. 3. 8. ff. de pœn. exemplum punitæ proditionis commemorat Livius
lib. 2. ubi de liberis proditionem Patriæ molientibus pater ipse supplicium
19 sumit, non secus ac filiusfamilias † patrem proditorem patriæ jure occidere
potest, quoniam in causis publicis cessat jus & reverentia patriæ potestatis,
l. 14. ff. ad Trebell. hinc Fabii Maximi ad filium rescriptum: non ignoras, in-
20 quit, quid potestati patriæ debeatur? Verùm † publica instituta privata pie-
tate potiora duco, Valer. Max. *lib. 2. cap.* 10. Alex. Mag. amicos, quos vice
patrum filiorum, ut credebatur, honorabat, cùm malos reperisset, punivit,
dicens: Hi S charior est mihi respublica, Lamprid. *in vit. Alex.* Nullæ excu-
sationes sunt, meus amicus est, sit patria prior, meus agnatus est, an potest
agnatio proprior esse patria, in qua etiam parentes continentur, Cic. 5. *Phi-
lipp.* Scævolæ JCto patria γλυκυτάτη dicitur, *in l. 101. ff. de leg. 3.* adeo, ut qui
patriam auxerit, in cœlo definitum locum mereatur, ubi beato fruatur ævo,
refert Cicero *de somn. Scipionis.*

21 2. Qui † prodit socium, amicum, &c. ut occidatur, uti Judas Iscatio-
tes fecit, proditor quoque dicitur, Bart. *in l. 11. ff. de pœn.* 3. Item qui Domi-
num, cui singularē fidem debebat exhibere, prodit, proditor est, quales sunt
Clientes, vasalli, homines ligii, Matth. de Afflict. *decis.* 162. Decian. *in tr. crim.
lib. 7. c. 29.* quos proditores Constit. Carol. V. *art.* 124. in partes quatuor dis-
22 cindi, si † fœminæ vasallorum, &c. flagitium hoc nefandum patraverit, suf-
23 focari aqua jubet, *d. constit.* hinc Trebius Germanus Legatus † impuberem
servum quoque ad pedes Domini cubantem, cum occideretur, qui postea
cædem ejus prodiderat, ultimo supplicio affecit Marcian. *in l. 14. ff. ad Senat.
Syll.* Quanquam hę species ad propositum propriè haud pertinere constent,
Damhoud. *in pr. crim. c. 2. tit. 5. de proditor.* ubi statuit, pœnam ejusmodi pro
re natâ exasperari & mitigari posse.

24 Cæterum ad legem Juliam Majestatis † cumprimis spectat. 1. quoties
quis hostibus Romam imperii nuncium, literas miserit, signum dederit, fe-
ceritvè dolo malo, quò hostes cōsiliis juventur, &c. *d. l. 1.* 2. aut si Dux in bello
dolosè cessit. 3. arcem castra relinquens vel tradens hosti sine mandato.

De 1. præter *d. l. 1.* ibiq; Dd. Farinac. *de crim. majest. q. 113. n. 25. & in tr. de
consult. & auxil. quæst.* 130. *num.* 41. Card. Tusch. *tom. 3. pract. concl. 7. num. 19.
lit. M.* est & agit recessus imperii de anno 603. Ratisbon. ubi Imperator
quasi gemebundus exponit statibus imperii proditiones hinc inde commis-

sas con-

ſas contra imperium Romanum ejusque ſalutem. De nuncio † vel proxene- 25
ta, ope & conſilio proditionem promovente jus eſt, ut non ſecus, ac ipſe Ca-
pitaneus L. Juliæ Majeſtatis teneatur, ejuſdemq; pœnis obnoxium ſe reddat,
qui à Doctoribus latè loquendo etiam transfuga dicitur, *l. 7. ff. de re milit.* in-
diciis ſtringentibus torquendis, modo antea exauctoratus ſit & capite pu-
niendus *d. l. 7.* de exauctorandi neceſſitate agit *l. 7. Cod. de malef. & malef. l. 33.*
Cod. de decur. l. 7. ff. de re milit. l. 2. §. ſed etſi, ff. de his, qui not. infam. Jaſon. *in l. 32.*
ff. de ll. Clar. *§. fin. quæſt.* 74. Unde Herodot. *in vita Severi* ſcribit: quod mili-
tes † Pertinacis inde, quod Cæſarem occidiſſent, priuſquam condemnaren- 26
tur, fuerint exauctorati, cingulo militari ſpoliati, & recincti, &c. Cujus ſolen-
nitatis veſtigia hodie jus Canonicum adhuc ſequitur, neque enim Clericus
delicti reus, ſine degradatione antecedenti morti traditur, *c. prælatus. de ho-*
micid. in 6. Springer. *de pac. relig. c. 2.* Sleidan. *lib. 4. pag. mihi* 111. *& lib. 6. p.* 159.
Naucler. 2. *generat.* 51. *pag.* 321. Oſor. *in hiſtor Afric. lib.* 4. adde Conſt. Maxim.
3. *de anno* 95. W*ormatic. & conſtit. Auguſt. de Anno.* 548. §. Ob auch Geiſtliche
Perſonen/ *adde* Briſſon. 2. *antiquit. juris civil. cap.* 7.

Ratio † hujus ſolennitatis degradandi inde procul dubio deprompta 27
videtur, quod non niſi ſolemnibus juſtis conferri ſoleant honores, ut cũ Cæ-
ſar corona aurea inſignitur, qua de re Johan. Schneidw. *in proœm. inſtit.* Dux
Marchio, vexillo ſumpto, de feudis regalibus inveſtiatur, Clericus collato
ſceptro, Vaſallus enſe, Doctor mytra, annulis, oſculo, Eques ſigno, cruce,
Magiſtratus Romanus olim ſecuri, faſcibus. Placuit idcircò, ut non niſi † ſi- 28
gnis hiſce ademptis ne afficerentur infamia perſonæ graduatæ & inſignes:
per commune illud theorema: Quod eadem deſtructionis, quę conſtructio-
nis ſint principia, nihilq; facile mutandum ſit in ſolennibus, niſi ex legum prę-
ſcripto, *l. etſi. de R. J.* demum tandemq; reos aliquandò honoratiores ad ſup-
plicium rapi, &c. *d. c. prælatus. de homicid. in 6.* ubi Doctores, &c.

Porrò miſſis literis hoſtem † juvare, contingere poteſt modis & dolis 29
variis, qui nefariis & atrociſſimis proditoribus excogitandi relinquuntur.
Conſtat quod aliquoties per columbas, literis ſub alis earum ligatis, hoſtes
aviſati fuerint. Titus Æmilius ingenti obſidione preſſus, ut ſtratagema hoc
averteret, columbam ſuper caſtra ſua volitantem (conſtabat quippe loco ta-
bellarii hoſtes columba hoc pacto uti) clamore voceq; elatâ exercitus pro-
ſtravit, ales enim clamore illo immenſo, quaſi turbine motâ decidit in ter-
ram, & ſic literæ pervenêre ad manus Ducis, ſcilicet in quibus perſcriptum
erat, eſſent modo ſanæ mentis obſeſſi, fore enim, ut citiſſimè liberarentur.
Suppreſſis literis aliæ exaratę & ad hoſtes miſſæ ſunt per columbam dimiſ-
ſam hac formulâ: Conſulant ſibi obſeſſi quàm bene poſſent, nullam auxilii
ſpem ſupereſſe, &c. *hiſtor. Venet. lib.* 2.

Notandum verò hic eſt, quod † à proditoribus exploratores differant, 30

utait

ut ait Contzius 10. *Polit.* 51. qui ruſticano aliove habitu, occultè hoſtium loca ſubeũt. Sed & nec proditio ſimulata ad hanc claſſem pertinet. Alcibiades per profugam Syracuſanis ſuaſit, urbe ut exirent, quam mox ipſe cœpit. Hannibal quò fidem transfugis detraheret haberetque in ſecreto conſilia, ſimulavit ſolertiſſimos milites ſuos ad hoſtes conſilia explorandi cauſa ſe tranſmiſiſſe, inde veri transfugæ pro exploratoribus habiti, abſciſſis manibus ſunt remiſſi, Contz. *d. loc.*

31 Præterea ſigno dato † eoq́; hoſti manifeſtato, quoq; proditio expediri modis variis poteſt. Cum primis commemoratione dignum eſt, quod ſcribit Crantz. *in Wandal. lib.* 1. Danos nempe in claſſem Wandalorum arbuſtis & frondibus inſtructam per proditionem incidiſſe, claſſe non aliter ac ſylva amœna & frondosâ apparente: pari aſtutia Dithmarſos eluſerunt Holſati. Idem Crantz. 8. *Saxon. c.* 9. ibi: Gerhardus primo diluculo juſſit omnes ſuos ramum præ ſe ferre virentem, latitantes in ſpecie nemoris, &c. Quemadmodum de Julio Cæſare ſcribitur, habuiſſe ipſum naves in circuitu variarum arborum ſpeciebus, non ſecus, ac ſi ſylvam aliquam vireſcentem unà mari tranſveheret, ſeptam atque tranſplantatam, quibus procul dubio ad fallendos hoſtes quoq; uſus fuit, Anton. de Guevar. *in Epiſt. aureis, part.* 2. *pag. mihi* 253.

32 2. Proditionis genus *in d. l.* 3. expreſſum, ut cum dux belli † dolo, & proditorio animo ceſſit, quo facit die R. Reuter Beſtallung / *Maxim.* 2. *Anno* 570. *Spiræ promulgata.* Cujus vigore miles ordinem deſerens, & primum fugiens capite plectitur. Additur ibidem: quod quivis commilitonum fugientem impune occidere poſſit imò debeat. Hinc Lacena referente Valer. Maximo, filium ordines deſerentem fugientemq́; ipſa occidit dicens: Non eſt meum hoc germen. Damatria quoq; filium vecordem atque fugientem interfecit: Cujus ſepulchro inſcribi juſſit hoc diſtichon:

Hunc timidum mater Damatrion ipſa peremit,
Nec dignum matre nec Lacedæmonium.

33 Jure feudorum † conſtitutum eſt, ut cum vaſallus ex acie fugiat, dimittatque dominum jam vulneratum, beneficium perdat, *c.* 1. *quib. mod. feud. amitt. c. unico. §. fin. de feud. ſine culp. non amittend.* ubi Frid. Schenck Baro, Hottom. Petr. de Ravennat. Vaſq. 1. *illuſt. cont.* 18. Gothofred. Antonii *diſp. feud.* 11. *theſ.* 8. *lit. b.* vide Luther. *tom.* 3. *pag.* 315. *& ſeqq* in quæſtione illa: Ob Kriegs Leute auch in einem ſeligen Stande ſein können / ꝛc. & idem *pag.* 326. *tom.* 3. Majer. *in annalib. Belgic.* ubi remedia docent Theologico Politica, ne miles facilè dilabatur erumpat, nec bellum proſperis careat ſucceſſibus, ibi: Si Turcam
34 vincere † ſatagimus, reformemus Eccleſiæ ſtatusq́; politici mores, priuſquã in aciem deſcendamus, nec dubium eſt, quin Deus pugnaturus ſit nobiſcum miles haud dilapſurus. *Et alibi.* Turcam vincere, eſt ante omnia mores noſtros

ſtros vincere: hinc Luther.*d.tom.3.pag.*330. *ibi*: † Daß man Gott zuvor ge- 35
winne mit einem demütigen vnd furchtſamen Hertzen/ubi formulam ante pu-
gnam à militibus recitandam tradit, ibi: Wann ſolcher Kriegsleute in jhrem
Heer viel weren/ lieber / wer meineſtu würde jhnen etwas thun / ja wann neun
oder zehen ſolcher in einem Hauffen weren/ oder noch drey oder vier/ die ſolchen
(intellige ardentes preces à ſe traditas) mit rechtem Hertzen könten ſagen / die
ſolten mir beſſer ſeyn/dann alle Büchſen/ Spieſſe/ Roß vnd Harniſch/ dann
Chriſtlicher Glaube iſt kein Schimpff noch gering Ding/ ꝛc. *Marci* 11.*verſ*.25.
fides dicitur omnipotens. Planè cauſa recuperandi † Palæſtinam, quod to- 36
ties tentatum ſed parum feliciter, inibiq́; cultum reſtituendi ſepulchro Chri-
ſti, licet pia & juſta ſatis appareat, ſiquidem tamen paulò penitius eam intue-
mur, profectò videtur conatus irritus omnis. Cum certo certius ſit, reje-
ciſſe Deum Hieroſolymam, eamq́; deletam perpetuo velle, ne lapis ſuper la-
pide relinqueretur, exſtinctamq́; ibidem Eccleſiam eſſe, quam ſemel juſto
ſuo judicio repudiavit. Unde Luther. *tom.* 2. *de abuſ. Miſſ.* ait: Daß nach
dem Grabe Chriſti/ welches die Saracener innhaben/ Gott ſo viel nachfrage/
als nach allen Kirchen von Schweitz/ *pag.mihi* 49. *& in lib. de bulla Carer.pag.*
58. Es gebührte dem heiligen Bapſt/ daß er ſelbſt vff ſeine Füſſe trette/ hin-
gieng vnd Predigte den Türcken das Evangelium ſelbſt/ daran ſetzte Leib vnd
Leben/ das were eine Chriſtliche weiſe Türcken zubekriegen/ꝛc.

Sed ad rem: Porrò 3. † arx eſt confinium cum hoſte limes terminusq́; 37
munitus vel fidum contra impetus hoſtiles aſylum, præſidium, vel propugna-
culum. Caſtra † ſunt loca tentoriorum, vicorum, in quibus domicilia agunt 38
milites, vel territoria, quæ etiam caſtra dicuntur incorporata matriculæ im-
perii, utpote feuda imperialia. Atque hujuſmodi † arcem ſeu caſtra qui pro- 39
dit, eaq́; ſine mandato, dolo malo aliove modo temerario, non ſumma rerum
id urgente tradit hoſti, legis Juliæ majeſtatis quoque reus efficitur, *l.3. ubi Dd.*
ff.h.t. Quapropter Comes ab Hardeck fortiſſimum illud Hungariæ aſylum
(Raab, latinis Iaurinum dictum) irrequiſito Cæſare, nec extremâ id neceſſi-
tate exigente, cedens hoſti, meritò capite truncatus eſt. Vngeriſche Kriegs-
hiſtoria/ *quæ incipit ab anno* 92.*circ.med.*

Hoc flagitium † uti per ſe atrox & abominabile, ita ſæpenumero illis 40
ipſis, quorum gratia proditio facta eſt, deteſtabile exiſtit, juxta illud: Prodi-
tionem amo, proditorem odi. Qui enim proditoris opera uſus fuit, pericli-
tatur, ne idem ſibi referat proditor. Scribit Crantz.*9.Saxon.*37.quod † Ca- 41
rolus Quartus cum Philippo Auſtriaco bella gerens, poſtquam proditoris
ope uſus eſſet, opus adulterinum proditionis moneta adulterina recompen-
ſaverit. Lepidum eſt proditoris præmium inſulam Rhodis Turcæ tradentis,
cui filiam excoriato ſponſam is promiſit. Camerar. 1.*med.hiſtor.c.*7. Sanè ea, † 42
ut plura paucis comprehendam, proditorum eſt deteſtatio, quæ beſtiæ vene-

nosæ, quibus cum virus & fel ademptum est, projicimus easdem. Plutarch. *in vit. Romuli.* hinc Epistola Aureliani *ad Chilonem.* Occidi passus sum, scribit, cujus beneficio Thianam recepi, neque enim proditorem amare potui, libenter tuli, quod à militibus occideretur, cum mihi fidem vix servasset, qui patriæ non pepercit, &c.

43 Cæterùm † ad quintam L. Juliæ majestatis Classem *d.l.3.* pertinet, quoties injussu principis Romani bellum geratur, quod proprium est solius Imperatoris, neq; subditis temerè concedi debet, quo occasio majoris tumultus & perniciosæ malignitatis præcaveatur, *l.167. ubi Dd. ff. de R. J.* nec subditi sibi ipsis jus dicere nefariè præsumant, *l.10. ff. de jurisd. l.4. ubi Costal. ff. de jud. l. ex-tat. ff. quod metus caus.* adeo ut omnes bellandi conatus & studia privata penitus interdicantur, *d.l.3.* ibi: ne delectus habeatur, exercitus comparetur, *d.l.3.* diffidationes fiant. *recess. imper. de anno* 1552. *& anno* 1555. Cujac. 5. *feud. pag.* 334. Bald. *in §. Vasalli. de pac. tenend.* Schurff. *consil. fin. cent.* 3. Frider. Mind. 1. *cap.* 25. *de process. extrah.* Hodie cum ejusmodi quid contra leges publicas attentatur, ipse Cæsar contra militem injustum mandata avocatoria decernit,

44 ne prece vel precio militet, *Ord. Camer. p.* 2. *cit.* 9. ubi Cisner. Utpote † cui omnium maximè incumbit curare, ut pax illæsa in imperio cõservetur, *l.3. ff. de off. præfect. vigil. c.1. de prohibit. feud. alien. per Frider.* & nedum scandala aliaq; mala, sed & occasiones malorum è medio tollantur, *l.6. §.3. ff. de off. præsid. l.13. §.3. ff. de usufr. l.5. C. de his, qui ad Eccles. confuger. recess. imp. Ratisbon. de anno* 567. §. So hetten wir. *recess. Spirensi de anno* 570. §. nach erledigten Puncten. *recess. de anno* 603. §. Und ob wir wol. Andr. Gail. *de pp. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 11. ubi Principem † solertem pacisq; studiosum similem esse debere ait

45 Jano, antiquissimo Italiæ regi, geminam frontem post & præ se ferentem, nempe ut præterita noscat & futura prospiciat, cum ex præteritis futura metienda sint, Eberhard. *in top. in loc. à præt. ad fut. ab anteced. ad conseq.* quia in minutis vigilandum, ne incidamus in majora, res quippe in initio pusillæ

46 crescunt in majus, Gail. *d. loc.* scintilla † minima in maximum sæpè incendiũ exuberat, Anton. Fab. 9. *Cod.* 22. velut Tacit. 14. *annal.* ait: Omne malum nascens facilè opprimitur, inveteratum plerunque fit robustius, Cic. *Philipp.* 5. Ælian. *lib.* 19. unde versiculi illi citati à Parthen. Litigios. *lib.* 2. *c.* 1.

Quæ præbet lætas arbor specialibus umbras,
Quo posita est primum tempore virga fuit.
Tunc poterat manibus sumpta tellure revelli,
Nunc stat in immensum viribus aucta suis.

Et Persius *Satyr.* 5.

Helleborum frustra cum jam cutis ægra tumescit,
Poscentes videas, venienti occurrere morbo.

Fucus à favo totius examinis morbus est, ideoque oportet bonum medicum

cum ac legum fundatorem non minus, quam ſolertem apum cultorem eminus præcavere, primum quidem ne fuci oriantur in civitate, deinde ſi oriantur, ut cum ipſis favis protinus excidantur, Plato *lib.* 8. *de repub.* Quâ in re imperii ſtatuum officium eſt, curare ne quodvis hoſtile cæptum, in bellum apertum erumpat, Imperatori æquè ac ſtatibus bella minantibus, quovis pacto, ne bellum naſcatur, obviando, neq; † enim bellum unquam non detri- 47
mentoſum & ſummè ſcandaloſum fuit, imò priuſquam bella incipis, plus nocuiſti patriæ, quã his profuturus victor, victoriæ omnes lugubres ſunt, ut pote domeſtico partæ cruore, ait Valer. Maxim. *lib.* 2. *cap.* 8. civium opes exhauris, domos funeſtas luctu, omnia latronibus, furibus ſtupratoribus imples, has enim reliquias parit bellum, Eraſm. *in adag. dulce bell. inexpert.* Juſtin. Novell. *de arm.* §. 1. *&* §. *ſi autem, & l. C. publ. lætit. lib.* 12. ubi bellum perditionem animæ corporis & ſubſtantiæ inferre dicitur, hinc Lucan. 1. *de bello civili:*

Heu quantum potuit terræ pelagiq; parari,
Hoc quam civiles hauſerunt ſanguine dextræ.

Ut idcircò divi † Imperatores tam ſollicitè animum ad pacem intenderint 48
in imperio ſartam tectam conſervandam, *receſſ. imp. Aug. de anno* 521. Worm. 522. *Noriberg.* 548. W*ormat.* 500. *Auguſt.* 555. *Ratiſbon.* 559. *Auguſt.* 566. *Spirenſ.* 570. bellatores temerarios pro hoſtibus imperii declarantes, ac in bannum, quod ipſo jure incidunt, pronunciantes, *ordin. Cam. p.* 2. *tit.* 15. Conſt. Fred. *in receſſ. Auguſt. de anno* 559. §. Damit der hinfüro / *receſſ.* W*ormat. de anno* 564. §. vnd damit / *receſſ. Ratiſbon. anno* 594. §. da aber einiger / rc. Circulorum † Ducibus, certa ac ſeria præcepta, qualiter graſſanti militi reſiſten- 49
dum, tradentes *receſſ. Auguſt. Carol. V. anno* 548. §. Wo ſich auch künfftig / *receſſ Ferd. de anno* 564. §. Als in den Abſcheiden / rc. quæ cautio à proficiſcentibus commeantibus per imperium Ducibus cum exercitu exigenda, *receſſ. Dep.* W*ormat. de anno* 564.

De militibus † circumforaneis vagabundis & pagatim graſſantibus 50
vmblauffenden Herrnloſſen Knechten vnd Gartenbrüdern / qui incertis ſedibus per imperium diſcurrunt atque colonos miſerè divexant, jus eſt, ut † 51
unicuiq; permittatur hoſce nebulones propria authoritate occidere, ut ipſimet mortem, quam minabantur, excipiant, & id, quod intendebant, incurrant, *l.* 1. 2. *C. q. unic. lic. ſin. jud. ſe defend. lib.* 28. §. 10. ubi Bart. *ff. de pœn. receſſ. imperii, de anno* 555. §. Vnd damit angeregte / *conſtit. crimin. Carol. V. art.* 39. Gail. 1. *de pp. cap.* 4. Quandoquidem jure communi, quæ pro defenſione rerum, recuperatione ablatarum contra rebelles ſuſcipitur vindicta, permiſſa atque licita ſit, Bald. *conſil.* 439. *volum.* 5. Bart. *in l. hoſtes, ff. de capt. & poſt. reverſ. c.* 1. *cap.* 23. *quæſt.* 1. hinc † juſtum bellum definitur propulſatio vis inſtan- 52
tis, defenſio corporis & bonorum recuperatio ablatorum, *Dd. in l.* 3. *ff. de j. &*

1. *l.3.§.* cum agitur, *ff. de vi & vi armat. c. 2. 3. quæst.* 2. Bart. *in l.2.ff. de serv. &*
aq. Bald. *in l.2.C. de serv. fugitiv.* Schenck Baro *de feud. tit.* 28. *lib.* 2. Petr. de Ra-
53 vennate *d.c.*28.§.1. ubi Feudistæ † concludunt, posse etiam irrequisito Cæ-
sare imperii status bella gerere, quam sententiam quoq; stabilire videtur au-
rea bulla Carol. IV. *in tit. de diffidat. c.* 17. Sed res plana est nec difficulta-
tem habet, sublatâ nempe penitus diffidatione illa privata, *const. Max. in rubr.*
Von Auffhebung der Fehde / *& ord. pp. de anno* 1521. *rub.* 1. *&* 2. *& de anno* 1548.
Constit. Carol. V. art. 128. *&* 129. omnium verò expressissimè *per constit. Frider.*
3. *de pac. quinquennali*, ubi hoc caput 17. Aureæ Bullæ specialiter abrogatur,
quam in corpore decretorum imperii omissam exhibet Goldast. in Reichs-
satzungen / *fol.* 183. Marquard. Freher. *in not. ad Pet. de Andlo lib.* 2. *c.* 16. Min-
dan. *de process. extr. cap.* 25. Gail. 1. *de pp.* 4. Denais. *de jure Camerali tit.* 211. *§* 15.
Schurff. *consil.* 100. *cent.* 3. Henning. Gœd. *consil.* 108. *num.* 22. ad hoc enim ju-
diciorum usus patet, hic legum actionumq; scopus & finis, ne quis sibimet
ipsi jus dicat, quæ certè eluduntur pernitiosè, quoties singulis exemplo pes-
simo id conceditur, quod per magistratum publicè potest fieri, ne occasio sit
majoris tumultus faciendi, ut ait Paul. *in l.* 177. *ff. de R. J.* hinc Tiridates apud
54 Tacit. 15. *annal.* † gloriatur, quàm magna laus, quasi sit aliena rapere, de
alienis certare, ibi: sua retinere privatæ domus esse, at de alienis certare egre-
giam imò regiam laudem, &c.

55 Ad sextam deniq; legis Juliæ Classem spectat, statuarum † imaginum-
que Principis Romani violatio, *l.6. h. t.* Capic. *decis.* 130. *num.* 10. Foller. *in*
pract. crim. in verb. item quod commisit crimen læsæ majest. nu. 58. Sylvester zum
Arenthal *in iconism. Aquil. Roman. collat.* 10. *sub vers. non prætereo, ibi: aliud sa-
nè Herodi Regi persuasum, &c.* ubi idem de insignium imperialium violatori-
bus adstruit. Cum enim statuæ, columnæ vel Pyramides signa ac testimonia
rerum præclarè gestarum essent perpetua, de quibus Horat. *in carmin.* ibi:

Exegi monumentum ære perennius,
Regaliq; situ Pyramidum altius,
Quod non imber edax, non Aquilo potens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, &c.

56 placuit † ab injuria hominum vindicandas esse, non secus ac ipsa deorum
asyla sine sacrilegio haud violantur, *§. fin. instit. de his, qui sunt sui vel alien. jur.*
ubi Schneidwin. *ego in disput. meis Justinianis Witebergæ habitis disp.* 2. *thesi
penult.* Refert Ælian. 5. *histor.* 5. *Anonym. in not. ad Cunrad.* Harz *tr. de inquisit.*
57 *reor. concl.* 1. *ad fin.* puerum † apud Athenienses cum auream laminam, quæ
ex Dianæ corona deciderat, sustulisset, in judicium deductum fuisse, judices
verò cum crepundia, talos & laminam auream proposuissent puero, isq; ite-
rum ad laminam inclinasset, plexum idcircò ut sacrilegum neq; veniam æta-

ti datum

ti datum: vindicta legis Juliæ hujus Classis sat rigorosa & crudelis. Nabucho-
donosor Babyloniæ Rex statuam suam adorari jubebat sub pœna mortis. *Dan.*
cap. 3. Caligula † statuam suam collocabat in templum Hierosolymitanum, 58
eamq; adorari mandabat, cui cum gentiles cultum exhiberent, peringens
risus in templo Diaboli quasi subsannantis hanc idololatriam sive potius ab-
ominationem, exauditus fuit. Joan. Wolff. 1.*lect.memor.in cent.de calig.* Imò
sancivit Tyberius Cæsar (autore Claud. Suetonio *in illius vitâ*, *c.* 58.) reum læ-
sæ majestatis esse illum, qui circa Augusti simulacrum servum cecidisset, ve-
stem mutasset, numo vel annulo effigiem impressam latrinæ aut lupanari in-
tulisset, per dictum ullum factumvè ejus existimationem aliquem læsisset.

Planè † qui statuas imaginesvè privatorum violat vel ludibrio habet, 59
actione injuriarum tenetur, *l.* 27.*ff de injur.* quanto magis publicarum statua-
rum offensor, *d.l.*6.*ff.h.t.* Qua in parte defunctorum, quod statuæ repræsen-
tant, † hæredes contumeliam hanc vindicare tenentur, *l.* 1.*ff.de injur.* scilicet 60
qui defuncti, siquidem is de sanguine eorum fuerit, imago viva dicuntur, ut
idcirco injuria ejusmodi ipsos heredes quoque afficere videatur. *Dd.in d. l.* 1.
§.6.*ff.eod.* hinc præcepta sapientum: Defuncti injuria ne afficiuntor, de mor-
tuo ne rideto, &c. Refert Robert. Ganguin. *in hist. Franc.lib.* 11. *c.* 12. quod
licet Ludovicus II. Agnetem patris pellicem summè odisset, voluerit tamen 61
illibatam permanere memoriam defunctæ. Cum enim Clerici supplicarent,
ut liceret monumentum defunctæ, in medio templi exstructum, removere
atque in locum alium transferre, id prorsus concedere noluit. Suidas de sta-
tua Niconis *lib.*6. refert, ut cum eam æmulus defuncti fuste cæderet, colla-
psam fuisse atque cæsorem oppressisse statuam. Sic è contra homine crucem
Christi immensæ magnitudinis stantem juxta portas in porte du sainct Ni-
clae, in Lotharingia, adorante, decidit simulacrum, atque hominem sua mo-
le oppressit, quod viri illius loci non vulgares retulêre, demonstrantes lo-
cum, quo steterat statua.

Planè hæc statuarum illustrium † reverentia, quam lex julia, uti abun- 62
dè constat, attribuit statuis proculdubio in Ecclesiam ex foro proserpsit cul-
tus ille statuarum & imaginum devotus, concilio Bizantino, anno Christi
741. ab Episcopis 330. qui illi concilio interfuere, damnatus, atque anathe-
mate proscriptus: Æneas Sylv. *in histor. Boem. compend. in med. vide dist.*3.*c.*27.
*v.*28.*de consec.* Hinc Colloquium Lutheri cum sutore exquisitum de imagini-
bus tollendis habitum Orlamundæ, ubi sutor Lutherum adeò cõfundit. *tom.*
2.*pag mihi* 465. Erasmus Roterodam.*in lib.de laud. stultitiæ passim.* ibi: Sunt
qui statuis præcipuè Deiparę virginis plus propè tribuunt, quam filio, verum
ab his Divis, quid tandem petunt homines, nisi quod ad stultitiam attinet. *p.*
28. adde Verger. *de Maria Lorettana Lips. de Maria Hallensi & Aspremontensi.*
ubi vir tantus, tantam prodit stultitiam. Postrema † legis Juliæ pars est, ut si 63

quis læsæ Majestatis reum captivumq; dolo vel culpa latâ dimittit, *d.l.3.ff.h.t.* deprompta hæc ex jure communi, & conformis est, *t.ff.de custod. & exhibit. reor.* qui commentariensis enim prece vel precio corruptus dimittit reum, eandem sustinet pœnam, quam luere principalis tenebatur, *l.4.C.eod. ubi Bart.* Menoch. *de arbitr.jud. cas.*302. Damhoud. *in prax. crim. cap.* 17. *num.* 3.
64 *const. crim. Car.V. art.*180. Sicut qui furiosum † dimittit ut noxam faciat, delictum committat, inde pœnis ll. ordinariis tenetur, *l.14.ff.de off. præsid.* legibus Platonis *lib.*12. cautum reperitur, ut propinqui furiosum domi, quocunque modo possint custodiant, quod nisi fecerint, mulctentur, qui maximi census sunt drachmis 100. sive servum sive liberum minus diligenter custodiant, qui secundi census quatuor de quinque minæ partibus: qui tertii tribus, qui quarti, duabus, &c.

Atque hæ sunt species criminis læsæ majestatis, quæ non uniformiter juxta juris civilis præcepta, hodie coercentur, quæ enim pœna proditionis sit? docet *Constit. Car. V. art.*124. seditiosorum, *art.*127. diffidatorum, 129. blasphematorum, 106. Commentariensium, qui dimittunt læsæ majestatis reos 180. ac tandem conjuratorum in caput augustum, docet *l.5.C.h.t.* Dam-
65 hud. *cap.*62. ubi dicit: quod frequentius l. majestatis rei † secentur in 4. partes, ipsæq; locis eminentioribus suspendantur, quæ pœna civibus seditiosis Francofurtensium infligebatur anno 613. *deducente idipsum varia per jura Pio Fel. Cæsare JCto in resp. singulari jam tum hâc de re evulgato.* Ipsorum Cæsarum denique interfectores non sat crudeliter puniri & excruciari posse contendo, Ægyptii, quo homines à tanto crimine absterrerent, rebelles quoque corio vivos exuerunt, Scaliger *exerc.*246. *sect.*2. excoriatos diu, magno cum cruciatu vivere, donec carnifex umbilicũ ferro attingat, quo tacto, mox eos exspirare refert Frid. Wendelin. *in admir. Nili pag. finali.* ubi tamen notatum esto, ne pœnæ crudeliores in non subditos, Ægid. Boss. *in tract.crim.de crimin.læs. maj.num.*80. Bald. *in l.2.C.de crim.fals. in consiliarios Cæsaris*, Didac. Cant. *in quæst. crim.c.*2. Boss. *d. loc.* nec quoties imperii status, inferioresq; Cæsare sive tyranni offensi fuerint, exerceantur. Didac. Canter. *d. loc.* Dura lex Valerii erat, cujus Plutarch. *in publicola* meminit, non modo absolvens occisorem tyranni, quam cuivis tyrannum occidendi potestatem concedens. Et sanè ecquis magistratum cohortibus stipatum in jus vocabit, quos arces & pro-
66 pugnacula tenentem comprehendet? Phocas Maximinus † nullo judicio constituto aliiq; eodem pacto tyranni de medio sublati sunt. Adolphus anno 1296. Wenceslaus 1400. judicio parum solenni, exauctorati, vide eleganter Bodin. *lib.*2. *c.*5. Henricus Quartus heros incomparabilis an jure imperii insignibus privatus sit, dubito: Refert Carol. Molin. *in comment. ad Edict.*
67 *Henric. IV. Gall. reg. contr. parv. dat. Ecclesiæ Roman.* † quod hic insignis princeps in aciem bellorum civilium à Pontifice motorum, sexagies & bis descen-

descendere coactus fuerit, cum Marcus Marcellus non nisi trigesies, Julius
Cæsar quinquagies, & bis statoria pugna summoq; Marte cum hostibus sint
conflictati. Carol. Molin. *d. loc. pag. mihi* 101.

Confiscationem † bonorum rei læsæ majestatis, quam partem quoque 68
pœna legis complectitur, *l. 5. C. h. t.* quod attinet, meminisse oportet: Quod
licet jus sacrum disponat iniquum esse, ut anima quæ non peccavit, moriatur,
nec filius patris iniquitatem portare cogatur, *Deut. c.* 18 4. *Reg.* 14. *Ezech.* 18.
id generice, haud ἁπλῶς esse subintelligendum, nec enim allegati loci, jota
quidem attingunt hanc nostram juris materiam, & ponamus ita esse, non
tamen inde aliquid momenti moveri posset, propterea quod jus sacrum ex-
tra mandata moralia atque articulos fidei constitutione civili licitè queat mu-
tari. Hinc est, † quod dissimulandum non sit, civiles Romanorum leges ad- 69
eo cum Divinis consentire, ut hinc penè ad verbum desumptæ videri possint,
Theod. Beza *in tract. de Polyg. pag. mihi* 27. non secus uti canonibus permis-
sum est, extra prædictos casus causa necessitatis publicæ id exigente, nonnihil
in divinis dispensare. Anton. Quett. *consil. 45. num. 13. & consil. 98. num. 6.* adde
Donell. 13. *com.* 20. ubi adserit † contra principia juris civilis Papam non pos- 70
se dispensare. Unde Jesuita Contzius *lib. 6. polit. c.* 28. Papæ, † si mala jubet, 71
non parendum, si injuriam inferat, licita est contra eum inculpatæ tutelæ de-
fensio, non secus ac contra tyrannum, cum † Ecclesia militans fallat & falla- 72
tur. *text. in c. à nobis. de sent. ex omm.* Joan. Baptist. *Zilett. 1. vol. consil. matr. con-
sil.* 48. *num.* 6.

Cæterum quod pœna L. Juliæ in liberos tam rigorosè exacuetur, *in d.
l. 5.* inde evenit † procul dubio, ne vel necem patris ulcisci & criminis pater- 73
ni vestigiis inhærere valeant, *d. l.* 5. Cum pauci filii patribus meliores, plures
pejores inventi fuerint, Valer. Max. 3. *cap.* 5. unde Marcell. Palingen. *in Leone
pag. mihi* 116.

Nam similis fiunt nati plerumq; parentum,
Qualis quæq; arbor, tales solet edere fructus.

Neq; enim arbor mala fructus bonos producit, *Matth. 7. & Luc. 6.* & Arist.
1 *polit.* 4. uti ex hominibus homo (ait) ex bestiis bestia, sic ex † homine bo- 74
no bonus generatur. *& 3. cap.* 8. consentaneum est, ex melioribus ortos fuisse
meliores. *& 3. Rhetor.* ex probis probos. Uvas acerbas comederunt patres &
dentes filiorum obstupuêre, ita legitur *in Jerem. c.* 33.

Et quanquam constitutio pœnalis utrumq; sexum complecti soleat re-
gulariter, late Joan. Gœd. *in l. 1. ff. de V. S.* Placuit tamen ratione † filiarum rei 75
majestatis, hanc pœnam nonnihil mitigari. Ipsæ enim uti molles nec ausuræ
hoc, quod pater improbus audebat, capiunt de substantia materna, sive ea te-
stata sive intestata decesserit, falcidiam *d. l. 5. §. 3.* nec infamiam paternam, in-
star fratrum, incurrunt, *d. l. 5. §. 3* hinc Aurelianus Imper. Zenobiam à militi-
bus ad

bus ad pœnam requisitam inde, quod sibi imperium usurpasset, ream l. Juliæ Majestatis dimisit impunè, Flav. Vopisc. *in Vit. Aurel.* juxta Virgilii illud *l.2. Æneid.*

——— Nullum memorabile nomen
Fœmineâ in culpa est. ———

76 Colophonis ergo: Quid si quis Romano Principi maledixisset? Jus † Sacrum & Canonicum morte dignûm eum judicant, *Exod. 22. Act. Apost. c. 23. caus.*
77 *25. quæst. 1.* jure civili id † negatur, *l. unic. C. si quis Imper. maledix.* quam legem tres successivè Imperatores promulgarunt, ut Impp. Theod. Arcad. Honor. *Aaa.* Rufino præfecto præt. transcriptam, quam inscriptionem, scilicet trium Imperatorum vix in Codice invenies, Petr. Lorich. *de vind. German. ad exter. pag. mihi 97.* Ut summè mirari liceat vel [1] modestiam tantorum Imperatorum, quæ etiam Augusto tribuitur, Quintil. 2. *Orator.* etiam
78 pasquillos de se sparsos non expavescenti, quem † Tiberium inde increpasse dicitur, cui respondet Augustus: Noli nimium indignari hac de re, mi Tiberi, sufficit si nemo est, qui nobis malè faciat, Sueton. *in Tiber. & vit. Augusti.* De Alexandro etiam hoc prædicatur, quod conviciis impetitus dixerit: Regium hoc esse, cum benefeceris, malere audire, unde Lorich. *d. loc. p. 98.* Bone Jesu, ait, nostris temporibus, quæ vehementia & peraspera producunt capita, si proceres verbo aliquo percellantur non immeritò, quanta truculen-
79 tia, quantus furor, quanta rabies? [2] vel contemptu infamiæ, Nero † enim omnium quadrupedum nequissimus, ait Tiraquell. *in præf. tr. de pœn. num. 17.* eos, qui in eum maledicta atque convicia congesserant, pœna affici prohibuit, &c. hinc illud Juvenalis:

—— Famam contempserat olim
Cujus apud molles minima est jactura. ——

Sueton. tamen *cap. 32.* longè aliud de ipso testatur, scribens Neronem etiam optimè de se dicta interpretatum fuisse in partes deteriores, modo delator non abesset, eaque legis Juliæ Majest. pœna vindicasse, Contz. 8. *polit.* [3] vel singulari privilegio ebrietati concesso, quoniam in propatulo est, tempore
80 latorum illius legis, Græcis † adeò usitatam fuisse, ut sub scyphis commissa deliria prorsus impunita relinquerentur juxta illud Horat. 2. *Satyr. 6.*

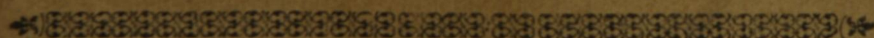
—— —— Prout cuiq; libido est,
Siccat inæquales calices conviva solutus
Legibus. ——

aut quod prorsus judicia compotationum de iis, qui fideliter non epotassent reddita fuerint secundum eundem, 2. *Satyr. 2.*

—— Posthac ludus erat cuppa (culpa,)
Potare magistra.

81 Quam † consuetudinem Græcos adhuc imitari, attestatur Joan. Jacob à Buchenb.

chen.*6.in itiner. lib.*1. Hiſce † moribus prædicti Impp. morem gerere &
nonnihil temulentiæ indulgere voluiſſe videntur. Prout † ſæpenumerò ma- 82
giſtratus prudens & politicus connivere ſolet iis, quæ ſine ſcandalo non niſi
ſucceſſu temporis abrogare poteſt, exemplo Moyſis, Judæis duræ cervicis,
quod concedendum non erat, aliquando permittentis. Quoniam vero, [1].
modeſtia illa & remiſſio injuriarum, quę non niſi contemptű parit nec à capi-
te tanto ferenda, † cum ad ſeveritatem declinare tutius, quam ad contem- 83
ptum, Arniſæ. 2.*polit.*4. [2]. nec exemplum Neronis, ſi verum eſt, quod adſe-
ritur, trahi poſſit ad conſequentias, *l.16.ff.de ll.* adeo, ut † Alcibiades, qui 84
quoque famæ prodigus à quibuſdam dicitur, pertœſus maledicentiæ canem,
quem coronatis ſeptingentis emerat, caudam præciderit, ut hæc doformitas
& mutilatio naturæ contraria & eo tempore inſolita in omnium oculos &
ſermones incurreret, ſubinde talem loquendi occaſionem dare ſatagens in
alia ſua facta, interea ut minus inquirerent, Warem. ab Erenberg. *in tract. de
fœd.p.1.pag. mihi* 238. [3]. tandemque † ebrietas, utpote occaſio omnis mali, 85
cum in hominum vita, quicquid eſt malitatis, calamitatis & nequitiæ, ſola vo-
luptas prodat, Camer. 2.*med.hiſtor.*36. receſſibus imperii damnata ſit, ac pro-
inde unâ corruat, ſi quod privilegium eidem inhærere poterat, *receſſ. Auguſt.
reform.polit.de anno* 530. & 1548. *ſub tit.* Vom zutrincken / adeoque *l.6.§.7.ff.*
de re militari abrogatâ in der Römiſchen Reuter Beſtallung / *Max.2.noviſſ.
conſt. Spirenſ. de anno* 570. *art.* 50. *ibi:* Welcher Vollerey halben † Feindes 86
Noth verſaumet / oder verſchläffet / der ſoll an Leib vnd Leben geſtraffet werden /
*adde art.*52.*ejuſdem conſtitut.* hinc Epaminondas Thebanorum Rex, cum ex-
cubias militum circumiret, ac deprehendiſſet militem dormientem, transfo-
dit eum gladio, ajens: hominem inveni mortuum, quem reliqui mortuum,
Plutarch. *in paralell. cap.*3. hinc emphatica verba *reform. polit.* ſupra partim
relatæ de anno 548. §. Nachdem / ibi: das Zutrincken iſt eine endliche Vrſa- 87
che alles Vbels / vnd dem Menſchen an ſeiner Seligkeit / Ehren / Gunſt / Ver-
nunfft / langem Leben vnd Manheit nachtheilig / ꝛc.

CAPUT V.

DE INDICIIS LÆSÆ MAIESTATIS humanæ.

SUMMARIA.

1. *Indicia læſæ Majeſtatis quoad obſidum fugam & dimiſſionem, quæ?*
2. *Quo fine obſides potiſſimum recipiantur?*
3. *Quàm crudeliter obſides tractati, rebellantibus devictis.*
4. *Obſides fugientes impunè occiduntur.*
5. *Hoſtilitatis & belli indicia quæ?*

6. Indicia, quæ ex Comitiis & Collegiis illicitis eliciuntur, diversimodè possunt considerari.

7. Delictum unum parit indicium delicti alterius.

8. Duæ vel plures qualitates in eodem subjecto concurrentes, diversimodè quoq; considerari possunt.

9. Quæ circumstantiæ Collegium faciant suspectum, & quanta hinc indicia?

10. Ius collegii non habentes sine prava coitione non cogunt conventicula.

11. Plinius Bythiniæ proconsul nedum fabrorum passus collegia sine speciali Trajani rescripto.

12. Vtrum Iudæi jus collegii habeant?

13. Milites in castris an jus collegii habeant?

14. Nocturnæ coitiones passim sunt suspectæ.

15. Cur Damonax Philosophus sacra Eleusina contempserit?

16. In Boëmia aliquando nocturna sacra & coitiones fuerunt commissæ, non sine immani scelere & scandalo.

17. Ordo fratricellorum sive Beghinarum nocturna quoq; celebravit sacra impietatis & nequitiæ plenissima.

18. Qualiter Bacchanalia in Hetruria quondam sint peracta, & postea ad Romanos translata?

19. Conspirationes, fœdera, ligæ, quanta indicia pariant?

20. Status imperii ne sanciant fœdus cum exoticis.

21. Definitio fœderis legitimi subjicitur.

22. Fiscalis Cameræ inquirat in injusta fœdera.

23. Indicia maligni & injusti fœderis & Ligæ quæ?

24. In omni fœdere Cæsar Romanus excipitur.

25. Quid de fœdere Hansiatico arbitrandum?

26. Clypeum defensionis induere quid?

27. Qualiter à rege ad tempus deficere liceat?

28. Quomodo Gallia sese exemerit potestati pontificum?

29. Indicia seditionis referuntur.

30. Cur authores seditionis tantummodo plectendi sint?

31. Quando nedum multitudini parcendum sit?

32. Peccati agnitio, peccati medicina.

33. Effectus desperationis permagni.

34. Pontius Pilatus iniquissimè processit, Dominum Salvatorem mundi, ob tumultum popularem, morti condemnans.

35. Moses non pepercit multitudini peccanti.

36. Quid de decimatione antiqua seditiosorum?

37. Quo stratagemate plebs seditiosa sedanda?

38. Indicia proditionis referuntur.

39. Iudas proditor an adhuc vivat? uti quidam scribunt.

40. Miracula prophana aliquot descripta, haud dissimilia summis Dei miraculis.

41. Principes inscii multos latrones fovent in aulis suis.

42. De indiciis proditionum aulicarum.

43. Prudentiam non nisi prudens capit.

44. De subtilioribus non gustat asinus.

45. Quomodo proditor sub quæstione examinandus sit?

46. Indicia proditionis militaris quæ?

47. Factioni civili nihil mali non inest.

48. Quibus factionibus Dux Albaniæ insidiatus sit regnis septentrionalibus?

49. Quo consilio Hispanus Belgiam superare conetur?

50. Quæ terrarum loca Antichristus superaturus non sit?

51. Alia adhuc proditionis indicia recensentur.

52. Quam necessarium hostes spoliare commeatu?

53. Quomodo aura popularis ut maximè captanda in bello?

54. Quæ Romanorum olim fuga & desertionis pœna?

55. Iuramentum militare Romanorum describitur.

56. Omnis fuga est periculosa & proditoria.

57. Quan-

QUemadmodum læsæ majestatis crimen in septem species cum Ulpiano, Marciano & Venulejo JCtis divisimus, ita consequentiæ ratio suggerit, ut in enucleatione indiciorum istius criminis, ordinem eundem quoq; amplectamur.

Primæ classis itaque sunt † indicia, cum obsidibus conversatio, commu- 1
nicatio & familiaritas, migratio & fuga cum obsidibus, arma vel instrumenta, quibus se expedirent, obsidibus suppeditata, literæ de intervertendis obsidibus penes aliquem repertæ, avisatio obsidum, quo aufugiant, instante eo-
rum supplicio. Equidem obsidum † jus est, ut quoties inducias, pacem, fidem 2
frangant hostes, illi capite plectantur, proinde Liv. *lib.9.* In veliternos veteres cives (inquit) graviter sævitum, quod toties rebellassent, muri disjecti,
senatus abductus. Idem: perfugæ † bello punico Romam missi, virgis in co- 3
mitio cæsi & de saxo dejecti, obsides vero capite luebant, si qui dederant, à fide descivissent.

Porrò cum Volsci fidem fefellissent, Romam trecentos Volscorum
obsides securi percusserunt. Dionys. Hallic. *lib.6.* Sic Tarentinorum † obsi- 4
des (quantum fugæ pœnam attinet) fugientes retracti ac virgis diu cæsi de Tarpejo dejecti sunt. Livius *lib.35.* Adeò ut hæc clausula, ut obsides in pœnam capitalem acciperentur, veteribus planè fuerit incognita, quandoqui-

dem semper jure licuerit obsides non modo fugientes necare, verum etiam si illi, qui obsidibus caverant, fidem fregissent. Jul. Cæsar *in Comment. bell. à se gestor. passim.* Bodin. 5. *de repub.* 5. *pag mihi* 965. Cæterùm 2. & 5. classis l. juliæ majestatis indicia pro identitate subjectæ materiæ sunt paria; Ergo idem
5 de iis judicium, Eberhard. *in top. in loc. à pari.* Indicia verò † harum specierum sunt clandestinæ & repentinæ ducum militumq; conscriptiones, minæ, factiones, conjurationes in rempublicam & salutem Romani imperii factæ, inveterata odia, hostilitates, ambitio, cupido, & consuetudo dominandi super gentem alienam, amplificandi potentiam, opes, fortunam, affectata tyrannis, invasio confinium suspecta, confœderationes interdictæ, & legibus imperii adversantes, ligæ cum exoticis exterisq; Regib. & Principibus factæ, clarigationes, repressaliæ, pignorationes vel apprehensiones civium vel populorum Romani imperii.

Tertia classis, quæ est collegiorum illicitorum & seditionis materia, uti diversas comprehendit species, ita quoque non nisi diversa admittit indicia. Cum separatorum separata sit ratio, jus & dispositio.

6 Neque hic adversatur, quod † coitiones & collegia interdicta alibi *c.* 92. indiciis adscripsimus generalibus collegiorum illicitorum, prout inter indicia seditionis eam et haud incongruè etiam collocantur à Dd. *in l.* 12. *ff. de illic. colleg.* Resp. non novum neque inconveniens esse, ut res & causæ pro subjecta materia oblata diversimodè operentur. Bald. *in l.* 15. *§.* 1. *ff. de adopt. & in l.* 5. *ff. quand. ex fact. tutor.* adeò, quod *parte* 1. toties inculcavimus, sæpenu-
7 mero contingere constat, delictum † unum indicium parere alterius, *d. p.* 1.
8 *cap.* quò pertinet trita ætiologia juris: Quod quoties † duo vel plura jura, actiones vel præjudicia concurrant diversa in re vel persona eadem, ea non confundenda esse, ita vero accipienda, separanda, acsi in rebus & personis concurrerent diversis, quod egregiè explicat Eberhard. *in top. in loc. de tanq. sen*
9 *respect. & in loco de subjecta. mater.* Collegiorum † seu conventuum istiusmodi indicia sunt, cætus inusitati, nec legibus permissi conventus, congregationes privatæ & clandestinæ, nocturnæ atque in locis suspectis coactæ coitiones. Neque hic præterea movet, quod ipsi cœtus illegitimi dicantur illegitimorum conventuum indicia. Cum enim congregatio omnis & quælibet collegium illicitum dici jure nequeat, priusquam constet, 1. utrum coëuntes jus collegii habeant, 2. eoq; dextrè & sine noxa vel fraude utantur.
10 Profectò † collegii non satis fundata constitutio vel approbatio indicium quæstioni suppeditat, facitq; suspectam coitionem suspecta consilia in collegio illicito vel revocato acta, unde deinceps promanat consequens præsumptio, quam indicia hæc præ se ferre statuimus, neque enim ex tribulis ficos, de sentibus uvas colligere licet, cumprimis republicâ quodammodo nutante, collegiatis, generalibus indiciis passim notatis, in tantùm ut qui Romæ antiqui-

antiquitus collegia jure & conceſſione ſpeciali haud permiſſa agerent, apud
præfectum urbis accuſarentur. *l. 1. §. fin. ff. de off. præf. urb.* Quapropter † 11
Plinius Bythiniæ proconſul nedum collegium fabrorum ipſe inſtituit, licet
è re Nicomedenſium fore exiſtimaret, quin potius id Trajano referret.
*lib.*10.*epiſtol.* Sic † Judæis religionis cauſa conventus in provinciis præſides 12
inhibuiſſe conſtat, donec Auguſtus epiſtola ad Norbanum Flaccum Aſiæ
proconſulem ſingulari reſcripto jus collegii eis concederet, quod poſtea
Claudius expreſsè revocavit. Dion. *lib.*58. hinc *in l.*1.*C. de Judæis.* ſancitur, ne
Judæorum univerſitati, veluti publicè improbatæ, legari poſſit, & *in l.*1. *ff. de
colleg. & corpor.* dicitur: quod † neque milites in caſtris collegia habere poſ- 13
ſint. Barnab. Briſſon. 1. *antiq. ſelect c.*14.

Nocturnas & clandeſtinas coitiones hic intelligo, ſi quos conventus 14
quoque agant hi qui collegiorum jus habent, quoties clam non apertè col-
legiati congregantur, cum clam geſta non careant ſuſpicione, juxta illud; Qui
malè operatur, lucem odit, *Johan* 1.*c. conſuluit. de poteſt. & off. jud. Roman. con-
ſil.*54.*col.*3. Unde Philoſophus ille † Dæmonax ad ſacra Eleuſina accedere no- 15
luit, quo nomine accuſatus, veluti patriç religionis contemptor reſpondit:
Sacrificia ejuſmodi ſibi eſſe ſuſpecta, propterea, quod clanculum, & in occul-
to fierent, quoniam ſi bona eſſent, ea omninò in aperto fieri oporteret, Lu-
cian. *in vit. Philoſoph. pag.* 234. Faber. *or. inſt.* 5. *c.* 20. quem non fefellit opi-
nio, non ſecus ac quondã † Boëmi nocturnos agentes conventus ſacra ſcil. 16
conficiẽdi immania patrarent flagitia. Quamprimum n. Geneſeos illud pro-
nunciaretur, quod ſæpiſſimè contingebat, *creſcite & multiplicamini*, *&c.* lu-
mina, quæ accenſa erant, ilico exſtinguebantur, & tunc neque ætatis ulla ne-
que ſanguinis attentâ reverẽtia promiſcuè viri, & in quam per tenebras quiſq;
incideret, mulieres cognoſcebant. Peracto ſcelere, cum in locum quiſque
ſuum ſe recepiſſet, luminaria rurſus accendebantur, & ſacra peragebantur,
quam nefandam impietatem quatuor Reges, Wenceslaum, Sigiſmundum,
Albertum & Uladislaum extirpare voluiſſe ſed fruſtra id attentaſſe ſcribit
Joan. Boëm. *in lib. de morib. & ll. gent. lib.*3.*cap.*11. *pag. mihi* 235. Propter quam
impietatem & luxum ſimilem & jam olim Majuma ſublata *in tit. C. de majum.
lib.*11.*ibiq. Dd.* Wilhelm. Antonii *in corollar. tr. ſuo de reſcript. morat. ſubject.
ſect.*1.*corol.*5.*in fin.* Cæterùm ordo Fratricellorum vel Beghinarum quoq; ta-
lis fuit, ut frater & Monacha nocturnos agerent conventus in locis abditis,
ubi ſacerdos primum quædã in laudem Dei cecinit, deinde de religione diſſe-
rens, promiſcuos amplexus virorum & mulierum exſtinctis luminibus con-
cedebat, infans ſubinde natus violentis manibus, eo uſque fuit diſtractus, ut
exhalaret animam, in cujus vero manibus is exſpiraret, ſede vacante Pontifex
Maximus inter ipſos creabatur, Bernhard. Lucell. *lib.*8.*Saxon*, qui ordo à Bo-
nifacio VIII. Clemente V. & Joanne 22. damnatus atque excommunica-

tus reperitur, Joan. Wolff. 13. *lect. memor. pag. mihi* 540. Similia hisce con-
18 ventibus† bacchanalia in Hetruria primò recepta, mox Romam perlata, ubi
noctu multa, vini & crapula epularum maribus permixtæ mulieres in abdi-
to conventus concelebrarunt, nullo neque sexus neq; ætatis respectu habi-
to ad promiscua puerorum ac matronarum stupra irruentes, quorum sacro-
rum capita Qu. Martius, Philippus & Posthumius Albinus consules abroga-
runt, Sabell. *Ennead.* 5. *lib.* 7.
19 Similes denique, ut ad priora revertamur, † hisce collegiis & conven-
tibus illicitis, conspirationes, pacta, fœderationes, Ligæ eorum nempe, qui
jus fœderis non habent, qua de re Aurea Bulla *cap.* 15. ibiq; Buxtorf. Arumæ.
& Rumelin. *in comment.* Constit. Frider. *de pac. tenend. l.* 15. *C. de Episc. & Cler.*
Farin. *in tract. crim. t.* 4. *q.* 113. *num.* 169. Schrader. *de feud. pag.* 10. *s.* 10. *num.* 27.
Roland. à Valle *consil.* 17. *volum.* 4. *constit. imp. de p. p. anni* 1548. ibi: Daß kei-
ner einige *conspiration* oder Bündnuß wider den andern auffrichte / *juncto re-
cess. imperii, de anno* 1155. §. Setzen demnach ordnen vnd wöllen / *& recess. de an-
no* 1495. *sub rubrica.* Die Königl. Majest. soll keinen Krieg anfahen / ubi di-
20 sertè sancitur, daß die Churfürsten † Fürsten vnnd Stände deß Reichs ohn
wissen vnnd willen Jährlicher Versamblung / kein Bündnuß oder Einigung
mit frembden Nationen oder Gewalten machen sollen / die dem Reich zu
Schaden / nachtheil oder zuwiedern sein möchten / &c.
21 Quapropter † fœdus non immeritò pactio publica ad bellum geren-
dum contra alios inita dicitur, Mancin. *de jur. priv.* 6. *cap.* 12. Thuan. *lib.* 41. *hi-
stor.* paulo aliter fœdus definientes. Exinde constat, quid judicandum de fœ-
deribus illorum statuum, urbium, quæ jura majestatis non habent, *l.* 16. *ubi
Gœd. l.* 17. *num.* 17. *ff. de V. S.* Gail. 1. *observ.* 1. *num.* 18. nempe, si quæ fœdera
22 illas ferire contingat, in hoc caput L. Juliæ incidant, nec dubium est, quin †
Fiscalis Cameræ in diffamatas civitates, eò, quòd arma capere satagant, in-
23 quirere possit, cujus rei indicia † clanculariæ consiliorum communicatio-
nes, suppeditatio commeatus, annonæ, pecuniæ, militum receptio socio-
rum intercessio, & deprecatio culpæ transgressorum importuna & enixa, de-
negatio auxilii, commeatus, passus sive transitus, cui jure opitulari debeba-
mus, &c. Cæterùm quod nonnulli status urbesq; jus fœderis habeant, tra-
dit Warem. ab Erenberg. *in medit. pro fœder. part.* 2. *pag. mihi* 30. *& seqq.* ne-
que addubitat Buxtorff. *ad Const. Carol. IV. aur. bullæ. thesi* 49. *lit. b.* quin li-
ceat imperii statibus ejusmodi fœdera, quæ pacis publicæ & securitatis ergò
24 fiunt, inter se contrahere, *ord. Cam. p.* 2. *t.* 9. §. So jemand / ubi tamen † per-
sona Imperatoris augusta omninò excipitur, Bodin. *de rep.* 1. *cap.* 7. *num.* 77.
Dn. Joan. Wurmser. *exercit. Academ. de jur. publ.* 8. *quæst.* 2. Hansaticum †
fœdus quod attinet, anno Christi 1270. institutum, nisi à Carolo Quarto
confirmatum esset, nullius precii esse existimarem, quoniam illud fœdus non

tam civitates liberas, quàm mediatè subjectas imperio, in Comitiis, nec circularibus conventibus, nec sessionem nec vota habentes, complectuntur, Warem. *d.loc.p.1.pag.mihi* 149. Steph.Jun. *in tr. de vindic. contr. Tyr. quæst.* 2. ut dubitandum non sit, quin inveteratâ longaque annorum serie recepta & præscriptâ confœderatione conglutinati, contra Tyrannum jus & jura perniciosè violantem, scutum clypeumq; defensionis opponere jure possint, Regem Regi agentem pareant, Regi fines excedenti contra fidem, pacta, inducias, capitulationes notoriè procedenti parêre iniquum ducant. Neq; enim pro imperii hostibus censendi sunt, quicunque † clypeum hoc pacto indue- 26
re coguntur, qui armis lacessiti, vim illatam demum propulsant, nam ut fugitivum servum illum jure non dixeris, qui vulnus intentanti domino manum opponit, qui furenti sese subducit, cellulæ suæ januam, interea dum furor deferbuerit, occludit; ita † defectores non sunt multò minus hostes regis, qui- 27
cunq; status particulares pari furore percito, portas urbis claudunt Regi donec resipuerit: ita David furores Saulis avertit, Sailam urbem regi opponit, militem colligit, non ut vitam Sauli adimat, sed ut salutem propriam tueatur, ejusmodi ergo signis, ait Augustin. *de Civit. Dei*, 16. *cap.* 21. hi à defectoribus distinguendi sunt, præsertim si status unus atque alter ita à Rege secedat, ut sublatâ secessionis causâ ultrò redeundũ statuat, quasi postliminii jure, tunc enim non à Rege sed à Joramo recesserê, Steph. Jun. *de vind. cont. Tyran. q.* 2.
Hinc † Gallia Bonifacio 8. regalia regni sibi vendicanti, etiam Sorbona ita 28
respondente, Pontificis potestati, quam antehac pluris fecerat sese subtraxit, Bodin. 1. *de repub.* 9. *pag.* 219. & quod plus conscripsit exerercitum, quem Nognareto Duce in agros Romanos misit, qui Pontificem captivum duxit, Rex vero (Philippus pulcher) Papam furore & amentia correptum conspiciens, liberum tandem abire passus est, Bodin. *d.loc.* Benedictus 13. affectavit idem, à quo similiter defecit Gallia, Papam pro hæretico (ausu temerario) declarans, ut tandem Clemens 5. Philippum pulchrum ab interdictione Bonifacii 8. purum & ab omni Pontificum potestate & imperio liberum pronunciaret, quod decretum septem pontificum rescriptis renovatum & confirmatum esse, ait Bodin. *d. loc. pag.* 219. Pluribus argumentis pro dicto fœdere Hansatico pugnat Joh. Wurmser *exercit. Acad.* 8. *q.* 5. *per tot. ubi vide omninò.*

Denique seditionis † indicia sunt, partim ex indiciis generalibus repe- 29
tenda, ut minæ, conversationes cum seditiosis, mali & depravati mores, consuetudo commovendi turbam, partim variis rerum circumstantiis & signis particularibus depromenda, ut conspirationes, collegia illicita, de quibus modò diximus, quod indicium huc refert Guntherus Poëta *lib.* 8.

Nec conventiculum nec conspiratio fiat:
Sive sodalitii, seu juncti sanguinis astu.

cui interfuisse dicitur reus, quod collegium postea in seditiones & motus apertos erumpat, literæ, quæ seditionem spirabant, præ se ferebant, penes aliquem inventæ, clamor & vociferatio alicujus sub tumultu & concursu populi, ut plurimum audita, observata, pulsatio campanæ, si de authoribus quæratur, tympani, clangor tubarum aliusq; signi editio, concio ad populum, convicia in magistratum, de quorum corio luditur, conjecta, apportatio armorum, novarum avisarum, quibus populus magis magisq; concitatur, relatio, & quæ alia, &c.

30 Contra authores † indicia hæc ut maximè stringere ajo, quæ locutio subjectæ materiæ inde potissimum quadrat, quòd inquisitio hæc regulariter in authores formari soleat, Machiavell. *lib.* 2. *c.* 24. Tacit. 2. *annal.* Schonborn. 7. *polit.* 14. scilicet qui primi soliq; ut plurimum ad pœnas luendas evocantur. Qui enim omnes seditionis reos, omnes complices coërcere, & ad supplicia rapere satagit, infinitis sese cruentabit cædibus, non habiturus aliquem cui parcere possit, *c. constitueretur. in fin. dist.* 50. *c. ordinationes, in fine, & c. ipsa pietas. & c. non potest. dist.* 4. *c. ult. de transact. c. latores. de cler. exc. vel depos. l. pen. ff. de Sicar. l. aut facta. §. fin. ff. de pœn.* inde tritus versiculus:

Ob populum multum, crimen pertransit inultum.

Bart. *tamen in d. l. aut facta.* Innocent. *in c. dilectus. de Simon.* aliiq; Dd. non immerito statuunt pœnam, quam multitudo hoc passu quidem merita erat, in pecuniariam, mulctamq; commutandam esse.

31 Octav. Farnesius † nedum in seditiones complices inquirere voluit, solos authores de medio tollens, Henr. Scot. *ad lib.* 2. *annal.* Tac. *pag.* 150. Et refert Ventur. de Valent. *in parth. litigios. p.* 2. *c.* 3. Cujat. 11. *obs.* 22. penes Francos Suevosq; quondam usitatum fuisse, ut authores seditionis graviter plecterentur, complices verò vel coadjutores canem ignonimiæ ergò de comitatu in Comitatum portare palam cogerentur.

Quod si vero multitudo delictum quasi ex authoritate pertinaciter justificare, authoresq;, ne ad supplicia traherentur, concedere vellet, nedum multitudini esset parcendum, *c.* 1. *in fin. ubi gloss. de pœn. dist.* 6. juxta illud: Quod severius is ut plurimum coërcendus, qui sua nitatur crimina authoritate defendere, *c. plurimos, c. quia dist.* 28. *& c. prædicator.* 16. *q.* 1. *c. inter. de ex-*
32 *cess. prælat.* peccati † agnitio, peccati medicina. *d. c.* 1. Porrò nec multitudini parcere fas est, quoties scandalum proculdubio non subsecuturum sit, *gloss. in c. commessationes, & c. quotiens, & c.* 1. *in verbo recedenda, de pœn. dist.* 6. ut stra-
33 ges † multorum, desperatio nefanda. Refert enim Quintus Curt. *l.* 6. *histor.* Dymnum Macedonem, cum ad conspectum Alexandri Magni, cui insidias parasset, deduceretur, conscientiâ sceleris mortem sibi conscivisse, *adde gloss. deniq, sacerdotes, dist.* 4. Tiraquell. *de pœn. caus.* 47. *in fine.* Cessante enim causa effectus quoque cessare debet, Eberh. *in top. in loc. à cess. rat. legis.* idem

Tiraquell. *cauſ* 46.*num*.2. ubi authoritate gloſſæ *in l. decurionum*, *C. de pœn.*
reprehendit † Pilatum Palæſtinæ præſidem, propter tumultum popularem 34
Chriſtum Meſſiam occidentem, &c.

Quemadmodum ambigendum non eſt, quin extra ſeditionis terminos,
univerſitas quoque reſpectu ſingulorum, offensâ læſave divinâ majeſtate, pu-
niri debeat, Lucas de Penn. *in l fine*, *C. de exac. & exec. lib*.12. Felin. *in c. dilecte*
in Chriſto. de except. & in c. dilectus. de Simon. Bart. *in d. l. aut facta*.16. *§. fin. ff. de*
pœn. hinc Moſes † ob idololatriæ peccatum occidi præcepit viginti duo mil- 35
lia hominum, *Exod*.32. Quod vir ille juſtiſſimus nunquam præcepiſſet, niſi
juſtum fuiſſet, peccantem multitudinem humano judicio condemnari, ait
Tiraquell. *de pœn. d. cauſ*.47.*n*.13. non obſcura eſt † punitæ multitudinis con- 36
ſuetudo, veteribus decimatio dicta, ubi ſorte decimus quiſque ad ſupplicia
lectus fuit, Dionyſ. Hallicarn. *lib*.9. Julius Frontin. 4.*ſtratag*. 1. Liv. 1. *dec*. 2.
hinc Cicero *in orat. pro A. Cluent*. majores *(ait)* ſtatuerunt, ut ſi à multis eſſet
flagitium rei militaris commiſſum, ſortitione ad quoſdam animadverteretur,
tur, ut metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perveniret. *hæc ille.* Deni-
que (ut ad priora revertamur) non abs re, neque inconſultum erit, quò cer-
tiora ſeditionis habeantur indicia de authoribus, juxtaq; ſopiatur, tollatur
ipſa ſeditio, ad ſeditioſos † ablegari viros prudentes, eadem, quæ ſeditioſi 37
tractant, velle ſe ſimulantes, ſubinde autem nihil intentatum relinquentes,
quo plebem furentem vel mitigent, vel conſiliis ſalutaribus, conatus beſtiæ
multorum capitum ad minimum fruſtrentur ac emolliant. Aliàs inter me-
dia tollendæ ſeditionis vulgo hoc recenſetur dogma 1. ut populus ambi-
guis promiſſionibus lactetur. Machiavell. 3.*c*.27. Tacit. 1.*annal*. Schonborn.
7.*polit. c*.14. 2. ut diſpergantur quamprimum ſeditionis authores, ſi de iis
conſtare poſſit, *l*.38. *ubi Dd*. §.3 *ff. de pœn. t. t. de ſeditioſ.* 3. ut vir gravis & elo-
quens ad ſeditioſos eat, eosq; oratione ſolenni demulceat, ſpe & promiſſio-
ne aureorum montium emolleſcat. Quanquam enim lupum auribus haud
teneri vulgò dicamus, populum tamen omninò auribus ducendum teſtatur
experientia rerum magiſtra. Sic Menen. Agripp. populum à ſenatu ſeceden-
tem oratione blandâ reduxit, Polyb. *lib*.11. Auguſtus Imp. ſolo vultu & aſpe-
ctu legiones Attiacas ſeditioſas exterruit, quod de Caligula quoque ſcribit
Sueton. *lib*.9. Petr. Lor. *Venet*. turbæ, quâ ſplendebat magnificentia, tumul-
tum compreſſit, ad quam ſenatorum nemo aliàs prodire audebat Bodin. 4. *de*
rep. 7. Franc. Godevus Florentinus populum ſeditioſum habitu pontificali
in publicum progrediens ſedavit, Machiavell. *lib*. 1. *c*. 15. inde verſus Virgil.
6. *Æneid.* ibi:

Tum pietate gravem ac meritis ſi fortè virum quem
Conſpexêre ſilent, arrectisq; auribus aſtant,
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

38 Quartæ Claſſis, quæ de proditione agit, † indicia ſunt, expreſſa par-
tim *conſtit. crim. Carol. V, art.* 42. ibi: So der Verdacht vngewöhnlicher vnd
gefährlicher weiſe bey den jenigen/denen er verrahten zu haben in Verdacht ſte-
het/ geſehen worden/ vnnd ſich doch ſtellet/als ſey er vor demſelben vnſicher/vnd
iſt ein Perſon dazu man ſich ſolches verſehen mag / iſt ein anzeig zu Peinlicher
Frage / ꝛc. Notatum verò hic eſto, indicia hæc, uti tenor textus id arguit, ad
proditionem propriè ſic dictam, adeoque legis Juliæ Majeſtatis partem præ-
ſentem haud pertinere, ſed ad facta proditoria, proditiones privatis illatas, de
quibus *l. 1. §. Athletas, ff. de his, qui not. infam.* potius reſtringenda eſſe. Cujus
39 flagitii reus cumprimis inclaruit † Judas Iſcarioth, Meſſiam & magiſtrũ ſuum
oſculo prodens, eumq; Judæis tradens, quem licèt Scriptura ſacra ſtrangula-
tum, mediumque ruptum & exenteratum aſſeveret, non tamen deſunt, qui
vivere eundem adhuc, Monachumq; agere intrepidè ſtatuunt, videatur Petr.
Gregor. Tholoſ. *tom. 4. art. mirab.* Joan. Wolff. *part. 1. lect. mem. pag. mihi* 163.
Cujuſmodi plura ſunt exempla, ut hæc obiter ſaltẽ attingamus, quibus Scri-
pturæ ſacræ è diametro contradicunt prophani ſcriptores: Sic 1. *Geneſ.* 7.
Scriptura dicit: Noah cum familia & domeſticis ſolummodò nõ periiſſe dilu-
vio, arcamq;, quâ conſervatus ſit, unicam fuiſſe; hoc non obſtante, non pauci
tradunt plures tempore diluvii nataſſe arcas, plures præter Noah & familiam
ejus tum in arcis paſſim natantibus, cum in monte Armeniæ, Paride dicto,
cujus cacumen unda non attigerit, ſalvatos fuiſſe, vide eundem Joh. Wolff. *p.*
40 *1. lect. mem. p.* 24. Sic † quanquam miraculum ſummum eſſet, quando Iſraëli-
tæ per mare rubrum pede ſicco tranſirent, *Exod.* 14. cui par majusvé haud
extare exemplum credatur; refert tamen eo minimè refragrante Aithomus
Armen. *in lib. de Tartar.* Tartaros ultra montem Belgiam habitantes, poſt-
quam aliquando noctè totâ in orationibus perſeveraſſent, mane facto per ſic-
cum mare traduxiſſe exercitum in Aſiam, Johan. Wolff. *cent. 14. lect. memor.
pag.* 633. Imò, vice aliâ Padus unus de quatuor Europæ fluviis majoribus in
altum ſeſe aliquando erigens, ita in modum fornicis ſtetit elevatus, ut inter
terram & aquam via pateſceret tranſeuntibus, cumq; diutius aqua ſic hære-
ret, penderetq; in aëre, tandem in ſemetipſam colliſa cum tanto fragore ſtre-
pituq; ab alto cecidit, ut ſonitus illius per aliquod milliaria audiretur, Idem
Wolff *cent. 15. lect. memor. pag. mihi* 932. Sic licèt *Exod. cap.* 1. dicatur, inde ob-
ſtetricibus fuiſſe mandatum interficiendi maſculos, mares in flumen abjiciẽ-
di, ut ſucceſſu temporis ſtirps Judaica eradicaretur; ſcribit tamen Lyra *cap. 2.
Exodi* id hac de causâ contigiſſe, quod Pharao habuerit Magum prædicen-
tem, unum de Iſraëlitis naſciturum, (Moyſen intellexit,) qui populum He-
bræum ex Ægypto ducturus, & regnum ejus debilitaturus ſit. Idem tradit
Joſephus, quem refert Wolff. *cent. 1. lect. mem. pag.* 25. & quæ exempla recen-
ſeri poſſent alia. Sed ad rem redeo: Si prophana facti proditorii reſpicimus
exem-

exempla, profectò nullum memorabilius occurrit prolixâ illâ historiâ de Overberyo *in suppl. de anno* 1615. quam Meteran. habet *pag.* 84. quò lectorem remitto, ut verissimè dixerit, quicunq; dixit, † Principes inscios, mul- 41 tos latrones, proditores, fovere in aulis, Crantz. in Wandal. 12. *cap.* 13. & 9. *Saxon.* 37. facti verò proditorii, quod aulæ passim deplorant, indicia sunt calumniæ, delationes, mendacia, & clanculariæ insusurrationes Principibus factæ, Warem. ab Erenberg *in tract. de fœd. p.* 1 *pag.* 245. ibi: proditiones fugientes fugiant hanc pestem, & magno studio veritatem inquirant: & idem *d. loc. pag.* 250. ibi: Quamobrem cum † pauci bonas artes in aulam adferant, vel 42 allatas contemni videant, Princeps ipse audiat, & audiendo det operam, ut non minus cognoscat, cujusmodi, & qui sint, qui de aliis aliquid retulerint, (ne habeat pro indiciis indubitatis delationes & relationes quasvis) quàm ii, de quibus ad Principem relatum est. *Hæc ille.*

Qua in re summâ Princeps utatur prudentiâ, neque enim † non pru- 43 dens capere potest ea, quæ prudentiæ propria sunt, Angel. *consil.* 259. *col. penult* ubi dicit: Quod aures incapaces non capiant, quæ sunt de apicibus juris, quia de † subtilioribus & prudentioribus non gustat asinus, Claud. de 44 Batt. *in l.* 3. *ff de J. & Jur. col.* 15. Princeps ergo causam, quam ipse non capit, meritò committat consiliariis non suspectis, nec omni exceptione majoribus, ne quisquam aulicâ delatione indiciatus, inauditus, vel indefensus condemnetur, hoc enim sceptro est abuti, hac de causa sæpenumero Princeps est privatus sceptro, Molin. *in tr. contr. abus. pap. de parv. dat.* quem *num.* 115. allegat Warem. ab Erenberg. *d. loc. pag.* 251. *part.* 1. qui tamen hæc ibidem non habet.

Cæterùm † qualiter proditor, sive aulicus sive privatus sive etiam læ- 45 sæ Majestatis reus dicatur, interrogari debeat? docet *constit. crimin. Carol. V*, *art.* 49. ibi: Bekennet der gefangener Verrätherey / man soll jhnen fragen / wer jnen dazu bestellet / vnnd was er darumb empfangen / auch wol / wie / vnnd wann solches geschehen sey / vnd was jhnen dazu verursachet habe / rc. Alex. *consil.* 145. *volum.* 7. Alber. de Rosat. *in l.* 9. *ff. ad l. Jul. de adult.* Blanc. *de indic. num.* 149.

Indicia verò † quæ ad hanc classem potissimùm spectant, sunt literæ 46 Uriales seu proditoriæ, penes reum inventæ vel interceptæ, factiones in rempublicam vel salutem R. I. factæ, desertio locorum munitiorum suspecta, transitus, annonæ, commeatus, munitionis ad hostes concessus, necessitas & conjunctio ante habita, colloquium & conversatio cum hoste, desertio stationis & militiæ in acie, cessio & fuga non necessaria, omissio formanmandæ aciei appropinquante hoste, suspecta castrorum locatio, eorumque desertio, odia contra Ducem belli inveterata, inhibitio pugnæ, ubi necessariò dimicandum est, suspecta neutralitas, non necessaria Salvæguardiæ receptio,

salvus conductus suspiciosè concessus vel acceptus, dimissio militum veteranorum, annonæ & commeatus profusa prodigalitas, &c. quæ exempla paulò altius considerantes, indicia hæc certiora faciemus, explicabimus.

1. De literis avisatoriis diximus capite præcedenti. Adde ex Justino nonnulla *c.20.* quæ pro evidentiori hujus indicii declaratione adscribere lubet, quæ sic se habent: Dux belli (ait author) Hanno Carthaginensis erat, cujus inimicus Suniator potentissimus ea tempestate pœnorum, cùm odio ejus græcis literis Dionysio adventum exercitus & segnitiem Ducis familiariter prænunciasset, comprehensis epistolis proditionis damnatur facto SCto, ne quis postea Carthaginensis aut literis græcis aut græco sermoni studeret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset, *hæc ille.* Et idem *cap.21.* Hamilcar per Parmenionem aditu Regis obtento profugisse se ad Regem expulsum patria fingit, militemq; se expeditionis offert, atq; ita consiliis ejus exploratis in tabellis ligneis, desuper cera vacua inductâ, civibus suis omnia perscribebat, &c.

47 2. De factione † & discordia civili, cui nihil mali non inest, ut ait Thucidides, Philipp. Melanth. *in resp. contr. Cler. Colon. circa finem.* nemo ambigere sanæ mentis potest, quin motâ ea proditio præstò sit, rerumque summa periclitetur. Sic † Albaniæ Dux per Angliam & Scotiam, quas vi superare se haud posse videbat, per proditores suos, factiones & intestinos motus excitavit, sperans hoc pacto regnorum se potiturum. Per ipsam Reginam Mariam 400. confessores fidei Apostolicæ, trucidans, proscriptam à se Angliam tandem vi occupare motibus disseminatis, illucq; ope proditorum, belli sedem contra Hollandos & Gallos, Regesque septentrionales figere intendit, quod procul dubio præstitisset, modò Philippus H. R. idipsum tunc temporis non dissuasisset, exspectans aliam ad hæc expedienda, eamque opportuniorem occasionem, qua una & fretum Gallicum & Britannicum occupare posset *Author. consil. Hisp. consf. 1.* cujus consilii actiones partusq; (ut nonnunquam fit) abortivi prodiere anno 1596. quam expeditionem Turca avertebat prece & precio Elisabethæ. Vngerische Kriegshistoria / *quæ incipit ab anno 93. in princ.* tamen funestas proditiones alias & tentatas cædes regno huic uti & Gallico impendentes, quo (Britannico) regno † Hispaniæ potestati subacto, actum erit de Belgis, belgiâ superatâ cum Portugalensibus mundum Hispanus liberè circumnavigabit, Colonias deducet, quò velit, Germaniam, Galliam & regna septentrionalia nullo negotio subjugabit, negotiationes maximas exercebit, & quicquid imperio tam vasto & lato dignum fuerit, sibi quoque acquiret. Sic Julius Cæsar Belgiam pridem occupavit, deinde in Angliam trajecit, Germaniam superiorem, Galliam, & quæ illis propè adjacent regna septentrionalia, interim secura relinquens, quæ mox & sine tædio quoque sibi subjugavit. Cæsar. *in Com. passim.*

Submi-

Sub[illegible]dum verò quo fato nedum matrimonii n[illegible]xu, hæc duo regna copu-
lari p[illegible]t. Unde Philipp. Nicolai *in lib. de regno Chriſti. lib.* 1. *c.* 180. ibi:
Es wird alle Mühe dieſes Thiers (*Hiſpaniam intelligit*) vergebens ſeyn / ſo es
zu Erweiterung ſeines Gewalts in vnſern *oceano*, was wird fürnehmen / vnd
entweder den Dennemärckern oder Schweden / ja auch den Moſcowitern / et-
was wird abzwacken wollen / wie vergeblich *Ol[illegible]s Magnus* fürgibt: Es hat
zwar für etlichen jahren der Spanier das Kön[illegible]ich Engelland als eine
Morgengab zu ſeinem Königreich gebracht / vnd ein weile eingehabt / aber dieſe
Zuſammenfügung vnd Vereinigung hat alßbald der vnverſehende Todt der
Königin Mariæ wider zertrennet / welches denn nicht ohne Gottes Wunder-
ſchickung alſo geſchehen / welcher nicht gewolt / daß das Königreich / ſo das
Lamb Gottes vnter ſich gebracht / wider abgeſondert würde / rc. Nochmals als
der König in Spanien im Jahr 1558. mit groſſer Armada in Engelland wi-
der kommen / hatte er nichts als Spott vnd Schaden erlangt vñ gewonnen / rc.
adeò, ut Theolosph. de Cuſent *in lib. de mag. tribul. Eccleſ.* non obſcurè præ-
dixerit, nempe nedum † Antichriſtum, qui alias totum orbem ſuæ poteſtati 50
ſit ſubacturus, ſuperaturum Britanniæ regnum, Venetias, Lutetiam Pariſio-
rum. Wolff. *cent.* 14. *lect. memor. pag. mihi* 664.

3. De deſertione locorum munitiorum ſuprà *cap. præcedenti* quoque egimus.

4. Tranſitus ſeu deportatio annonæ, † commeatus ad hoſtes, ſuſpe- 51
cta inde videtur, quod Dux vel Capitaneus in hoc connivens operam det rei
illicitæ, quoniam capitali ſupplicio jure inhibeatur, commeatum, arma ſup-
peditare hoſti, commeatum prodigaliter conſumere, dimittere aliunde com-
meatum, excurrentibus barbaris, *l.* 1. *C. de commeat. ubi Dd. lib.* 12. Quam † 52
ſalutare enim loca munitiora providere annonâ, tam neceſſarium, quâ par in-
duſtriâ hoſtes ſpoliare eâdem, hinc Tacit. 2. *annal.* vulgò (*ait*) non ex repu-
blica annonæ cura eſt, & Juvenal. *Satyr.* 10.

——— duas tantum res anxius optat
Panem & Circenſes, &c.

Adeò ut ad auram † popularem quoque captandam locis munitioribus ob- 53
ſeſſis & præſidio inſtructis, unicum hoc præſtet, ſiquidem gubernator vel
Caſtaldus earum rerum copiam paraverit, quæ vulgò maximè ſunt neceſſa-
riæ, Cic. 2. *de off.* imò pacatiores inde conſervari cives, Senec. *de benef.* & re-
fert Tac. 1. *annal.* prudentiores Duces militem donis, populum annonâ, cun-
ctos dulcedine ocii pellexiſſe.

5. Conjunctio & neceſſitudo anteacta & converſatio cum hoſte ha-
ctenus hic ſtringunt, modò alia accedant indicia. Quapropter Eberhard. *in
top. in loc. de tanquam ſeu, &c. pag. mihi* 664. excuſat Comitem Flandriæ, qui
reſpectu Comitatus Flandriæ & Artheſii vaſallus Regis Galliæ erat, & re-

 ſpectu

ſpectu aliarum provin[illegible]rum vaſallus imperii, vel juris prop[illegible] cem, ſeq́; familiar[illegible] præbentem Regi Angliæ, hoſti Galle[illegible] poris antiquo, ne [illegible]iam ex inde incurrere, vel proditionis [illegible] poſſe videntur. E[illegible]ard. *d. loc.* Extat hac de re locus penes Juſt[illegible] ibi: ſed Clearchus exilio facinoroſior redditus, & diſſenſionem populi inva-dendæ tyrannidis occaſionem exiſtimans, primo tacitè cum Mithridate ci-vium ſuorum hoſte colloquitur, ut revocatus in patriam proditâ ei urbe præ-fectus ejus conſtitueretur, &c. Poſtea inſidias, quas civibus parârat, in ipſum Mithridatem verterat, namque cum velut arbiter civilis diſcordiæ de exilio reverſus eſſet, ſtatuto tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipſum cum amicis ſuis cepit, captumq́; ingenti pecunia dimiſit, atque ut in illo ſubitum ſe ex ſocio hoſtem fecit, &c.

6. Adde, quod deſertio crimen per ſe inferat ultimo ſupplicio dignũ
54 Dionyſ. Hallicarn. *lib. 9. antiq. Roman.* ibi: Poſtquam hoc † Centurionum, quorum manipuli fugerunt, & anteſignorum quicunq; ſigna amiſerant, aliis ſecuribus deciſa ſunt colla, alii fuſtibus percuſſi periere, cæteræq́; multitudi-nis decimus quiſque, quem ſors popoſcit, quorum alii moriebantur, ea e-nim eſt Romanis in deſertores aciei ſignave abjicientes patria punitio. C. Matienus apud Tribunos plebis accuſatus, quod exercitum in Hiſpania de-ſeruiſſet, damnatusq́; ſub furcâ diu cæſus eſt, & ſextertio uno væniit, quam pœnam hodie abrogatam ait Jacob. Menoch. *9. remed. recuper poſſ. n. 362.*

7. Porrò ceſſio hic propterea ut plurimum ſtringit, quod quoque ſolâ formidine cedens perjurii reatum incurrat. Milites enim, teſte Livio *lib. 2. decad. 3.* jurejurando à Tribunis militum adacti, juſſu conſulum conventuros,
55 neque injuſſu abituros: conjurabant † autem deni ſive centeni, neque ex or-dine receſſuros niſi teli ſumendi, vel hoſtis feriendi, vel civis ſervandi causâ.
56 Menoch. *d. loc. num. 360.* Ecquid equidem † fuga præ ſe ferat, quanta peri-cula importet, nemini obſcurum eſſe poteſt, hinc illud: fuga rempublicâ pro-
57 dit, victoria & pugna cuſtodit. Sciendum verò eſt, ut ſiquidem ſigna † ve-xilla fuerint capta, exercitus pars maxima fugerit, nec in reſiſtendo ſpes ulla appareat, ſine ignominia ac vicio proditionis fugere miles poſſit. Cum ἀνὴρ ὁ φεύγων πάλιν μαχήσεται, modò fuga non diſſolutis ordinibus fiat, ſed ſa-nâ cum ratione, eâ utatur miles, ſecus ſi faxit, plerìq; omnes in fuga peribunt, juxta iſtud: In pugna pauci, in fuga univerſi periclitantur, vel ut proverbium
58 aliud ſonat: Major † fugiendi quàm pugnandi ars eſt. Commendatur præ cæteris cautela, ut agmen extremum conſiſtat cæteris fugientibus, eiſq; viam
59 tutò recedendi præparantibus. Etenim † in ſpe tenui audacia tutiſſima eſt. Froto Danorum Rex ab Anglis victus ſparsâ pecunia victorem remoratus eſt. Crœſus flammâ Cyrum à perſequendo retardavit, Polyæn. *lib. 7.* Mitrida-tes fugiens cujuſdam urbis ſupellectilẽ publicè expoſuit, quò milites quoq; tarda-

tardavit. Amurathes Christianos anno 1596. quorum alias victoria erat, eodem pacto supplantavit, Vngerisch Kriegshistoria *supra citata*. Quia verò 60
† itineris seu migrationis fuga majora solet inferre damna, cũ in acie omnes animis corporeq; armati sint locus cognitus, hostes ante oculos, quocirca quàm cautissimè tunc cedendum, fugiendum, Ranzov. *in tr. bellico. lib. 2. passim*. Contz. 1. *polit. cap. 35*.

8. Multò deterius profectò vicium est suspicione proditionis non carens, hoste appropinquante, militem non continere in ordine & statione, prohibere pugnam, ubi necessariò pugnandum est, ordinem præter præscriptum variare, mutare, nisi rerum summa suadeat, cedere potius ordinibus probè compositis, quàm militem tradere hosti.

9. De castramentatione sive castris tutò & probè collocandis, formandis, vide Henric. Ranzov. *in tract. bellico lib. 2. passim. in c. de castris*, quo remitto lectorem; adeò ut qui minus probè & fideliter ea locet & custodiat, non proditionis expers videatur, Ranz. *d. loc.* de quorum desertione temerariâ vel necessariâ ad eludendum hostem pertractat Idem *in loc. de stratagem. lib. 2.*

10. Quàm facilè proditionem concipiant odia inveterata, † Caroli 61
Borbonii exemplum à Francisco ad partes Cæsaris secedentis, luculenter demonstrat, Arnold. Ferron. *de reb. gest. Gallor. pag. mihi* 117. qui in ore solitus fuit habere dictũ illius Aquitani, à Carolo septimo rogati, quo tandem præmio impelli posset, ut fidem sibi tot magnis rebus perspectam falleret? Non tuo (inquit) here regno, non orbis imperio adduci possim, non omnium thesauris, contumeliâ tamen & stomachosâ injuriâ possim. Utcunque enim historici dissentiunt, quo pacto quâ de causâ Borbonius defecerit, res tamen obscura non est, nec dubitandum, quin à matre regis lacessitus & ob restitutionem oppidorum aliquot, quæ sibi ab intestato delata regina prætendebat, in jus vocatus, defectionem illam in summum regni dispendium & ruinam molitum fuisse, quod idem testatus est retulitque capto rege hisce verbis: *Ego quidem here, si nemo me coëgisset ad ea molienda, libenter supersedissem.* Idem Ferron. *pag.* 197. Sumptâ hâc vindictâ Borbonius posthac erga regem benignum se satis superq; præbuit, quotiesq; se præsente cœnandum erat, ad manus abluendas Regi mantile obtulit, Lanojo lancem argenteam lavanti Regi gustante, Vastio hydriâ argenteâ aquam infundente, Ferron. *d. loc. p.* 198.

11. Inhibitio pugnæ expressâ vel dissimulatâ, deterior suspectâ desertione militiæ videtur, quâ de re aliisq; indiciis proditoriis concurrentibus ultimo supplicio affectus est Comes de Hardenberg. Vngerische Kriegs Historia / *quæ incipit ab anno* 1593.

12. Quanquam neutralitas nemini invideri nec prohiberi jure possit, cum pluribus sæpenumero fuerit utilis, Æneas Sylv. *lib. 1. epistol. 65.* Dubium

62 bium tamen nõ est, quin sub † neutralitate sæpenumerò immensæ lateant insidiæ, cumprimis autem simulatâ, ut siquidem neutralista cum utroq; occultam fovet societatem, quæ non minus sociis nocent, uti scopuli latentes iis, qui eminent & in conspectu sunt, multò sunt nocentioribus nautis. Cui simile illud paradoxon, societatem cum uno palàm induendam, cum altero
63 per occulta & fida consilia. Sic Epirotæ, † qui bellum adversus Ætolos ab Achæis susceptum se in consilio Achæorum probare dicebant, Ætolis clàm significantes, quid illi machinarentur. Sic Marchio Persequerensis, ut regnum Neapolitanum consequeretur, idem molitus est, Bodin. 5. *de republ.*
64 *pag. mihi* 934. *&* 935. Quanquam vulgariter † neutralitas à Politicis sanioribus dissuadeatur, Christoph. Besold. *de fœder. cap. ult. num.* 1. Magnus nodus est (ait Salustius) cum dissentiunt inter se vicini, qui nec vincere nec vinci sine tuo periculo possunt. Quid ergo facies? Unum aut hostem habeas, alterum amicum, è re tuâ erit. *Liv.* 33. nam quod nemo tanquam mediam & tutissimam consilii viam, ut quiescas abstineasq; armis ostenderit, ea non media, sed via nulla est, *Idem.* Et quid aliud, quàm nusquam gratia stabili, velut qui eventum expectaveris, ut fortunæ applicares tua consilia, præda victoris eris. Idem *d. loc.* vidimus & videbimus (ait Salust. *in Epist. ad Mitth.* cos, quos ignavia aut prava calliditas, ut alienis laboribus tuti essent, armis abstinuit, acerbissimas soluisse pœnas, Lips. 4. *pol.* 9. *pag.* 221. Utri autem adhærendum sit, rebus sic stantibus, si quæres ex politico, respondebit; si pares potentiâ, meliori, sin dispares, potentiori, nisi tamen alia opportunitas aut utilitas vincat, Lips. *d. loc.* quo casu, potestatem omnem ad unum referri consequenter præstat, Tacit. 5.

——— ——— ——— Εἷς κοίρανος ἔστω,

Εἷς βασιλεύς. juxta Homer.

Waremund. ab Erenberg. *in med. pro fœder. part.* 1. *pag. mihi* 268. distinctione aliâ adhuc, hanc quæstionem decidit, neutralistas in genere æquiparans hi-
67 sce, qui † media in domo habitant, qui ab inferioribus inhabitantibus fumo necantur, à superioribus perminguntur, allegans Thucyd. *lib.* 3. De hâc ipsâ neutralitate, præcipuè utrum & quibus ea cautionibus arripienda sit, singularia quæq; ad rationem status hodierni per discursum tradit Sylvester zum Arenthal / *in Iconism. Aquilæ Rom. coll.* 10. *sect.* 2. *in πόλεμ.* ubi etiam quædam de novâ illâ specie Neutralitatis, quam subdomitam vocat, subjicit. Plenè verò & ex professo hâc de materiâ est videndus Joan. Wilhelm. Newmaier von Ramßla / *in tract.* von der Neutralität vnd *Assistens, ad quem sitibundos lectores ablego.*

68 13. Porrò quia † Salvaguardia protectionis modus est, & quædam confœderata sociatio, Bodin. 1. *de rep.* 7. Feudist. *ad c.* 2. 1. *feud.* subjectionem tacitam inferens, Schurff. *consil.* 23. *cent.* 3, secessionemq; à magistratu competenti

petenti, Felin. *in c.recipimus.de privileg.* Zas.*consil.7. vol.2.* Budæ. *ad l. Herennius.de evict.* Cum primis, quòd concedens Salvasguardias soleat notas insignium suorum, vel alia signa gentilitia, quæ vulgò penuncelli dicuntur, apponere in prædiis hastæ vective infixa, vel si pro domo concedantur, ea valvis januarum affigere, quæ signa vela appellitant, Theod. & Valent. *in l.2. C. ut nemo priv.tit.præd.suis vel alien.* imponat vel vela regia suspendat. Certè
dubium non est, quin † Salvæguardiæ usus contra magistratum competen- 69
tem, unde protectionem petere vel sperare debebat, proditionis nonnihil
præ se ferat, Felin. *& Dd. d.loc.* Alias † Salvamguardiam violans punitur 70
arbitrio judicis, Guido Pap. *quæst.* 417. Boër. *quæst.* 179. Menoch. *de arb.jud. lib.2 cent.4.cas.*338.*num.*3. ubi cum Cagnolo *in proœm.ff.num.*57. hoc arbitrium ad mortem usq; extendi posse contendit.

14. Salvus conductus † quia à Salvaguardia parum vel nihil differt, 71
uti evincit Menoch. *d.cap.* 338.*num.* 1.*&* 2. de utrisque meritò idem erit judicium, cum par causa paria jura desideret, per notiora, &c. Et quanquam nonnulli tradant, Salvasguardias vel salvos conductus, quæ repentinum protectionis modum, non jurisdictionem fidelitatem nec ligium tribuunt, nihil præ se ferre proditionis, *d.c.recepimus.de privil. & l.desertorem, §.fin.ff.de re mil.* adeoque nec defectionem à magistratu ordinario, Gail. *2.observ.*54. ibi: Perspicuum est protectionis privilegia, quæ ab Imperatore etiam privatis dari consuevêre, jurisdictioni ordinariæ nihil derogare & mediæ subjectioni nullum adferre præjudicium, &c. Addatur Johan. Wurmser. *exerc.Academ.*
8.*quæst.*12. Resp. Inferri † inde à diversis: Quod enim Imperator supre- 72
mum rerum clavum tenens Salvasguardias per imperium dare queat, neque qui admittunt easdem, rebellare, vel proditionem moliri dici revera mereantur, exinde ad exoticos Reges vel Principes vel etiam imperii status, qui jus belli gerendi non habent, imò ne ad tyrannos, qui summi regiminis specie quodvis attentare non intermittunt, argumentari non licebit. Quapropter idem Gail. *d.loc.* statuit, ut si superior supra Guardiam mediatos imperii subditos vi armatâ juramento homagii sibi addicere de facto satagat, nihil hic præstet, cum talis occupator Tyrannus sit, Gail. *d.loc.*

15. Veteranorum dimissio absque mandato inde proditionem spirat,
1. Quod militum delectus belli fundamentum constituat, Veget.1.*cap.*7. ni-
hilq; † tam periculosum, quam ex agricolis, tyronibus, opificibus exerci- 73
tum sustinere, qui hostium conspectu vel classico perterriti signa deserere consuevere, opifices inde inepti & fragiles judicentur, tum quòd in oppidorum umbra delitescant, cùm quòd etiam sessione diuturna membrorũ molliciem & præsertim tibiarum imbecillitatem contraxerunt, nec injurias cœli perferre, nec stare diu possint, quos Romani ad bella minimè omnium idoneos esse summo consensu judicarunt, *Liv.lib.*8. *in fine,* Bodin. *lib.5.de repub.*

5. *in fine.* Neque hic ob[illegible]. Quod miles fortior è confragoso ven[illegible]nem-
pe tolerantior laboris, i[illegible] qui in urbibus & locis delicatioribus degunt. Tac.
74 3. *annal.* imo ex † agricol[illegible] milites robustiores gigni scribit Cato 1. *de re rusti-
ca*, hyemem & æstatem juxta pati, humi requiescere, eodem tempore inopiã
& laborem tolerare non detrectantes, Veget. 1. *c.* 3. Salust. *in jugurtho.* Qui-
bus non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus, non armatus ho-
75 stis formidolosus, Cæsar 1. *de bell. Gallic.* Quomodo enim † minus mortem
timeat, qui minus deliciarum novit in vita? Veget. 1. *cap.* 3. Tacit. 6. *annal.*
Resp. hæc omnia si ad rusticanos restringantur, uti revera intelligi de iis de-
bent, rem planam esse, modo illi non prorsus tyrones fuerint, quos hostium
conspectu territos potius terga hosti daturos quoque arguimus, quam stare
intrepidos & servare ordines. Si partim veterani sint collecti ex rusticis, sanè
eos milites optimos fore, vel jamnum esse, meritò dicimus, atque hoc sensu
capienda ex Veget. Tacito aliisq; authoribus citata dicta arbitramur. 2. Quod
76 mandatum † militare nedum in minimo violandum sit, cùm excedens limi-
tes mandati capite puniatur, etsi res bene & prosperè cesserit, *l.* 3. *§. in bello. ff.
de re milit.* Eleganter Tiraquell. *de pœn. causa* 52. Eberhard. *in top. in loc. à
rat. legis, &c. pag. mihi* 404. ubi testatur, quod *§.* 9. *inst. de mandat.* in militi-
bus non limitetur, quanquam §. illum variis modis Dd. limitare soleant, Ho-
stiens. *in c. causam. ext. de procurat.* non dubitat tamen And. Gail. respectu mi-
litum quoque limitare illum §. 9. adserens, quod Dux vel Capitaneus ex no-
va superveniente causa mandato summi ducis impunè parere non possit, *l. si
hominem, in fine, ff. mandati*, quam legem pro legatis principem facere ait
mandati fines aliquando excedentes, Gail. 1. *de pac. pub. c.* 4. *n.* 30.

77 16. Quæ incommoda † annonæ defectus præ se ferat in bello, nemini
obscurum esse possit, ut enormis & profusa ejus erogatio non levem inducat
suspicionem, *l.* 1. *ubi Dd. C. de comment. lib.* 12. nec careat proditionis suspicio-
ne. Egesipp. *de devastat. Hieros. lib.* 5. Hinc Fredericus Gonzaga frumenta-
tores perfidos non secus ut proditores capite plexit, Arnold. Ferron. *de reb.
78 gest. Gallor. lib.* 7. de † conservando frumento in locis subterraneis tradit
idem. Ibi sunt autem, ut his, qui vicini sunt, Tholosatibus accidit, qui gra-
naria habent sub terris uti speluncas, quas vocant Syros, ut in Cappadocia.
Horum solum, ut ait M. Varro, paleis substernunt & curant, ne humor aut
aër tangere possit, nisi cum promitur ad usum, sic conditum, ait, triticum ma-
net vel annos quinquaginta, milium vero plus annos centum, & quò spiritus
non pervenit, ibi non oritur curculio, &c. hæc. Ferron. *d. l. pag. mihi* 176.

Denique Quintæ Classis Juliæ Majestatis, quæ de bello sine authorita-
te & jussu Cæsaris non gerendo agit, indicia ad classem 2. unà relata & tradita
sunt.

79 Sextæ Classis, quæ de † imaginibus statuisq; principum jam consecra-
tis,

xis. non conflandis vel violandis agit, indicia ſunt ſtatuæ mutilatæ partis pe-
nes reum inventio, venditio particulæ imaginis auratæ, ejusq; ſic corroſæ,
ut tandem appareat ſacrilegium, apprehenſio hominis ante vel poſt mutila-
lationem ſtatuæ juxta eam, inventio inſtrumentorum in domo alicujus, qui-
bus veriſimiliter confringi vel conflagrari poterat ſtatua: Adde indicia ex
c.7.part.1. hæc quoque ſpectantia. Ennius † Eques Romanus inde ſub quæ- 80
ſtionem læſæ majeſtatis pervenit, quod effigiem principis ſolummodo ad u-
ſum argenti promiſcuũ vertiſſet, quẽ tamen inter reos recipi Attejo Capito-
ne JCto contra ſenſente Tiberius vetuit, ſic Falavius eques Romanus † inde 81
delatus atq; indiciatus fuit læſæ majeſtatis, quòd venditio hortis ſtatuam Au-
guſti ſimul mancipaſſet, Cornel. Tacit. *lib.1.narrat.* qui quoque reſcripto
Tiberii periculum effugit, refert Barnab. Briſſon. *ſelect. antiquit. lib.4. cap.* 11.
tandem quidam Auguſti ſtatuæ caput demens alteri alicui ſtatuæ id impoſi-
turus, damnatus eſt reus majeſtatis. Sueton. *in Tiber. c.*58. Seneca *lib.3. de be-
nef.* narrat, Tiberio eodem adhuc imperante, prætorium quendam virum
annulo inſculptam Cæſaris imaginem habentem cum matellam ſumpſiſſet,
majeſtatis poſtulatum, quod imaginem obſcænis admoviſſet, &c. *hæc ille.*
Quanquam multos talia patrantes impunè evaſiſſe legamus: ſicut de Pontio
tribuno plebis, Aquila condicto, refertur, eum ſemel eò audaciæ proceſſiſſe,
ut Coronam Julii Cæſaris ſtatuæ impoſitam ſpectante populo detraxerit, Cæ-
ſare necquicquam fremente, qui dein cùm amicis honores aut imperia de-
cerneret, ſubjiciebat illud: *ſi per Aquilam licet:* Sylveſter zum Arenthal / *in
Iconiſm. Aquilæ Rom. collat.* 11. *verſ. Fuit etiam Pontius.* addens eandem in
mundo adhuc hodie replicari fabulam, nec difficilè eſſe ad ſpeciem, quæ oc-
cidit, deſcendere, niſi pax ſilentium imperitet. Judaicis bellis † initium præ- 82
bebat ſtatuæ Tiberii in templo depoſitæ à Pontio Pilato contemptus & de-
molitio, Egeſipp. *lib.2. bellor. judaicor. c.3.* ibi: So findet es ſich auch augen-
ſcheinlich / daß Pilatus der Römiſche Landpfleger ein Vrſach vnd Anfänger
alles dieſes Jammers ſey / dann er ſich zum erſten vnterſtanden hat / deß Key-
ſers Bildnuß in den Tempel zu ſtellen / als aber das Volck ſolches nicht ge-
dachte zu leiden / wolte er ſie mit Gewalt zwingen / die Bilder anzunemen / vnd
tödtet ſehr viel darüber / ꝛc. hæc Egeſippus: Quanquam Suet. *in vita Veſpaſia-
ni* aliam recenſeat belli illius cauſam; *ibi*: percrebuerat toto Oriente vetus &
conſtans fama & opinio, eſſe in fatis, ut quo tempore filius virginis naſcere-
tur, in Judæa, præfecti rerum potirentur, vel ut Joſeph. *c.31. antiq. judaic.* an-
ceps quædam (ait) erat, & in ſacris literis fundata prædictio (de ruinâ poli-
tiæ Judaicæ) quæ ad rebellandum incitavit Hebræos, Ægyd. Hunn. *in tr. de
cert. ſcript. ſacræ pag. mihi* 140.

Poſtremò, claſſis ſeptimæ indicia, quod attinet, ea infra de vi publica
huc ſunt transferenda, ubi de eâ legis juliæ parte † vis publicæ agitur, pariter, 83

ut si quis in jus vocatum vi exemerit, vel (de vi privata) concursum fecisse dicatur, quò minùs quis in jus produceretur, ubi hoc saltem interest, quanto sceleratius graviusque delinquatur in Principem Romanum, præterquam si privatus ostenditur, eo enixius in indicia hujus classis inquirendum.

Post indicia verò illa hîc dispiciendum cumprimis superest, qualisnam persona dimissionis inculpetur, utrumne ea ipsius delicti l. juliæ majestatis retro rea sive conscia sit reputata, non quidem à Principe ipso nec officialibus adulantibus, sed personis testibusq; omni exceptione majoribus: &
84 quanquam assertioni † Principis regulariter fides habenda sit, non tamen ei creditur, si factum proprium contestatio respiciat. Ancharan. *consil.* 398. Decian. *consil.* 23. *& consil.* 18. *lib.* 1. Licèt nonnulli adstruant, indicia parere etiam in re propria, relationem Principis, ut si Princeps suboleverit machinationē aliquam in se factam, officialibus non observantibus, adeò ut reus purgare sese necesse habeat. Doctores *citat. loc.* uti aliàs communiter receptum esse apparet, quod hæc relatio principis de se ipso, ut quia insidias sibi strui senserit, præbeat occasionem inquirendi & procedendi contra reum, Clar. *in* §. *fin. q.* 53. *versu, sed quid si aliquis.* imò principi asserenti de delicto, quem esse diffamatum pariter credendum est, quoad indicia fundanda, non probationem integram inde eruendam, Felin. *in c. cum à nobis. ext. de testib.* Crot. *de testib. num.* 144. Porrò si de notorio & inexcusabili delicto narrat, remq; sibi ita ab aliis Principibus relatam, nisi reverà notorium non sit, quod pro notorio allegat *clem. pastoralis. de rejud.* Dec. *consil.* 606. *num.* 179. *& sequentibus.*

CAPUT VI.

DE ADULTERIO.

SUMMARIA.

1. *Prædicatio quid & quænam delicti carnis species.*
2. *Adulterium quid & quotuplex?*
3. *Minor 25. annis ab adulterii accusatione desistens an incidat in SCtum Turpillianum?*
4. *In executionibus causarum criminalium cessat beneficium restitutionis in integrū.*
5. *Quid juris, si plures ad accusandum adulterum concurrant?*
6. *Quomodo mulier & virgo corrupta adulterii accusent?*
7. *An Sponsus Sponsam adulterii possit accusare?*
8. *An Sponsus cum Sponsâ fornicantem virum in flagranti actu apprehensum possit necare jure mariti.*
9. *An avus, pater, adoptivus pater jus occidendi habeant filiâ stupratâ?*
10. *Quomodo, & quò tempore, quo fervore, patri permittatur & adulterum & filiam adulterantem unà occidere?*
11. *Cur differenter occidendi potestas & patri & marito detur?*
12. *Cur adulterum alias infamem & vilem lex indistinctè permittat occidi?*
13. *Tiraquellus leges citat nusquam apparentes.*

14. Re-

14. Referuntur variæ adulterii pœnæ ex antiquitatibus.

15. Olim dominus cum ancilla fornicans, nullâ tenebatur pœna?

16. Quis author legis Iuliæ de adulteriis? notabiliora.

17. An pater maritusve jus occidendi committere possint extraneo?

18. Vtrum maritus pulsans uxorem, quæ extra domum adulterium committit, eum possit adulterii accusare?

19. Pœna mariti prostituentis uxorem quæ?

20. Quando maritus adulterii accusare non possit mulierem.

21. Quanto tempore jus accusandi adulteras præscribatur.

22. Cur maritus ipse adulter, adulterii accusare non potest uxorem?

23. Quæ accusatio deserta adulterii dicatur?

24. SCtum Turpillianum vetat de adulterio quascunq; transactiones?

25. Quomodo absolutio vel condemnatio socii præjudicet consorti?

26. Qualiter facti ignorantia excuset delictum?

27. Vxor deserta à marito adulterii non accusatur.

28. Quomodo adulterium puniatur jure divino civili & canonico?

29. Gentes penè omnes longè atrocius, uti Christiani faciunt, puniverunt adulteros.

30. Multa Christianorum statuta pœnam pecuniariam solummodò infligunt adulteris.

31. Quomodo adulterium probetur?

SECUNDA publicorum judiciorum pars adulterium, polygamiam, stu-
prum incestum, raptum, lenocinium, atque contrà naturam luxuriam,
quam † pædicationem appellitat Barnab. Brisson. *in lib. sing. ad L. Jul. de ad-* 1
ult. pag. 146. complectitur. Definitur verè adulterium thori alieni violatio,
caus. 36 *quæst.* 1. à viro conjugato & muliere nupta admissa. Clar. *in §. adulter.*
nu. 2. quod aliis adulterium † duplex dicitur inde, quoniam adulterantium 2
uterque & proprium & alienum thorum una contaminet, Menoch. *consil.*
249. *num.* 2. Porrò inter virum solutum & mulierem conjugatam, item &
inter virum solutum & uxorem nuptam, adulterium quoq; fieri meritò tra-
dimus. Menoch. *d. loc.* Basil. Monner. *in tract. de matr. pag. mihi* 118. Adul-
terii accusationem patresfamilias etiam † minores 25. annis *l.* 1. 5. §. 6. *ff. ad* 3
l. Jul. de adult. ac servi habent passivè, *l. servos, ff. de accusat.* ille ab accusatione
desistens temerè SCti Turpilliani notam non effugit, *l. in SCtum, §. eos, ff. ad*
Turpill. nec ipse crimine adulterii se polluens, ætatis veniam consequitur, *l.*
36. *ff. h. t.* cum in integrum † restitutionis beneficium cesset in executioni- 4
bus pœnarum, *l.* 3. 8. *ff. eod. l.* 9. §. 3. *ff. de minor.* adeò ut quilibet (dicente lege
Julia) experiri possit contra adulteros, ubi tamen Judex eliget unum, qui ac-
cuset, causâ cognitâ æstimatis accusatorum personis, juxta dignitates & exin-
de, quod accusantium interest, vel ætate vel moribus, vel alia justa de causa. *l.*
plures, ff. de accusat. In tantum, † ut de accusatore constituendo quondam 5
peculiaria prodita essent judicia, judices singulares ad hoc deputati, Quintil.
lib. 3. *decl.* 10. *A.* Gell. 2. *cap.* 4. solâ muliere ab hac accusatione exclusâ, *l.* 1.
C. de adult. nisi quæ à marito accusata adulterii & in eum & lenocinii & adul-
terii relationis non accusationis jure retorqueat, *l.* 2. §. 5. *ff. eod.* vel si violata

6 † virgo jam viripotens corruptorem accuset curatoribus assistentibus, *lib.7. C.hoc titulo.*

7 An Sponsus † Sponsam, viventem turpiter & luxuriosè, adulterii
possit accusare? vulgò quæritur, atque distinguitur inter Sponsam de præsenti (de qua affirmant) & de futuro, nondum cingendam, *arg. caus. 27. quæst. 1. & c. discretionem, ext. de eo, qui cognov. cons. uxor.* Covarr. *in epit. de spons. p.4. c.1. num.7.* Bart. *in l. 12. §. 2. ff. h. t.* tametsi, qui sequuntur Lutherum *in libell.* Von Ehesachen / hanc canonicam distinctionem prorsus rejiciant, quæ tamen ἁπλῶς repudiari non debet nec potest, quod alibi demonstrabimus.

8 Quæstionis arctioris est: An † Sponsus jure mariti in adulterio deprehensum virum cum Sponsa possit trucidare? Quod quidam affirmant *per c. causæ, 27. quæst. 1.* Sed verius multoq; humanius est, non habere locum hic legem notabilem ex responso Papiniani nobilissimi, *l. 38. §. 8. ff. h. t.* tantum abest, jus vitæ necisque (quod Gallis quondam adversus uxores competiisse scribit Cæsar *in com. de bell. Gall.*) attribui maritis seu Sponsis in adulteros, quod alias patriæ potestatis jure patri convenire constat, *l. 22. ff. h. t.* Quoniam hæc lex uti dura, nulla extensione juvari merito debeat, Barnab. Brisson.
9 *in tr. ad l. Jul. Maj. pag.* 152. ut ea propter facultas occidendi nedum † avo, neque filiofamilias concedatur, *l. 20. ff. h. t.* David Döring. *tom. 1. Biblioth. Juriscons. verb. adulterium. num.* 232. licèt de adoptivo non ambigatur, *l. 22. ff. eod.* modò accusandi potestatem quoque hi patres habeant, *l. 24. eod.* reperiantq; filiam in ipsa turpitudine ἐν ἔργῳ, vel ἄρθροι ἐν ἄρθροις ἔχοντας, ut loquitur lex Solonis, relata *in l. 23. ff. h. t.*

Extenditur verò *l. 22. ff. h. t.* in hac, ut adulter quilibet possit occidi secundum prædictam *l. 29. §. fin. ff. h. t.* ut non tam filia, quam filius quoq; dignitate eximia præditus jure possit jugulari, imò & adulter extraneus cum filia carnaliter sese commiscens, *l. 23. ff. eod.* modò in continenti vel è vestigio id fiat, utrique interimantur personæ; videatur Brisson. eleganter *d. loc.* Sed an filiam prægnantem occidere sit permissum patri? Distinguit Harpr. *in tr. crimin. §. 5. ad l. 10. ff. h. t.* Confer Döring. *d. verb. adulterium. n. 219. vers. & in filiam prægnantem.* Illa de re extat declamatio. Quintil. *declam. 277. ibi:* lex cùm occidere mihi adulterum cum adultera permittit, manifestè illud osten-
10 dit, † non posse eos temporibus diversis occidi, & si adultero supplicium remittatur, etiam impunitatem alteri dandam: debet itaque, ut ait Ulpian. *in fin. d. l. 23.* propè uno ictu & impetu pater utrumque occidere, & æquali ira adversus utrumq; sumptâ, propterea, quod lex patrem in eos, qui deprehensi sunt, indignationem exigat, severitatemq; requirat, quod si dum in adultera occupatus est, filia, profugerit, & interpositis horis cum pater persecutus apprehenderit, in continenti videbitur occidisse, quo pertinet & ille Quintilian. *in instit. orat.* locus: sed una, causa plures habere quæstiones & judica-

tiones,

tiones, ut ego arbitror, potest, ut in eo, qui cum adulteram deprehensam occidisset, adulterum qui tum effugerat, postea in foro occidit, causa est una, adulter fuit, quæstiones, & judicationes: an illo tempore, an illo loco licuerit occidere? *idem:* aliàs non unum nocentem servabas, quia ante adultero dimisso adulteram occidere non licebat; hoc enim argumentum lex facit, quæ prohibet adulteram sine adultero occidere: ejusdem generis alias dubitationes Sulp. Victor. *in instit. orator. ad M. Sylonem* perstringit. Eandem sententiam Seneca in declamat: tenet & sequitur ibi: Adulterum cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat sine fraude sit. Nihil autem interest, prius adulterum an adulteram pater occidat, dum utrumq; occidit, nam si alterum duntaxat occiderit, lege Cornelia de Sicariis reus erit, quod si adultero occiso, filiam vulneret, verbis quidem legis non liberatur sed rescripto Marci & Commodi ei impunitas conceditur, quasi fatò magis, quam voluntate, ejus servatâ filiâ videatur, quæ gravibus sibi vulneribus post adulteri mortem infixis supervixerit, summa eorum quæ diximus hæc est, patrem ita demum adulteros jure occidere, si & filium in potestate habeat, & adulteros in ipsa turpitudine domi suæ generive sui deprehendat, & utrumq; in continenti occidat.

Cæterùm, cur hæc potestas † non æquè marito ac patri competat, re- 11
misso jam quodammodo patriæ potestatis rigore, *Dd. in §. fin. inst. de his, qui sunt sui vel alien. jur.* traditur à Papin. *in l. 22. §. fin. ff. h. t.* extenditur autem ratio illa Papiniani à Barnab. Brisson. *d. loc. pag. mihi* 153. ibi: animadvertit enim lex, tardius maturioriq; consilio ad cædem accessurum patrem, qui liberis ex animo bene velit, illosque sibi salvos & superstites votis omnibus exoptet, nunquam paterni affectus in tantum vincuntur odio, ut non aliqua resideat in his de filiorum salute sollicitudo, itaq; nihil periculi est, necis jus patri dare, quem præsumptum est non temerè occisurum, qui vix in animum inducere possit, ut naturam ipsam vincat, patremq; sese obliviscatur. Contra maritum irâ percitum multo inconsultius ac facilius occisurum lex cogitavit, quod præstringente mentis aciem justo dolore adhibere in consilium rationem non possit, itaque hunc pronum ad cædes mariti fervorem velut injecto freno cohibendum censuit, cui non aliter † lex hanc potestatem præ- 12
bet, nisi uxorem cum persona infami rem habentem deprehenderit, *l. 24. ff. h. t.* quod ipsum justo mariti dolori concessum videtur, quem difficile in motu hoc repetino temperare posset, Tiraquell. *de pœn. caus.* 1. adeò ut vir molestius ferre censeatur uxoris adulterium, quam filii interitum, Tiraquell. *d. loc. nu.* 3. allegans *l. codicillis, ff. de leg.* 2. quæ tamen † nusquam apparet. Qua- 13
propter Atheniensium ll. & fratri & marito licuit † occidere adulterium 14
ἐν ἔργῳ deprehensum, unde elegans penes Demosth. Lysiæ oratio καλανεῖ: qua in adulterio à se prehensum Eratosthenem jure cæsum contendit. Gothorum

thorum ll. idem licuisse, tradit Cassiod. *lib.1.variar.* referuntq; *constit. Nea-pol. lib.3.tit.*80. perinde permissum fuisse constitutione Regis Rogerii, & Va-ler. Max. *6.c.1.* testatur, Sempronium Nasicam C. Gallum in adulterio depre-hensum occidisse; Cajum Menam quoque Lucium Octavium loris ad ne-cem usque contudisse, flagellasse. Adhæc Carbonem Actionum à Bilieno, item Pontium à Publio Cernio deprehensos castratos fuisse. Gell. 10. *cap.* 23. Valer. Max. 8.*c.*1. ubi citat mulierem, virum filiumq; eodem tempore vene-nis interficientem, inde, quod filium matrimonii prioris illi insidiosè occi-dissent, quam causam Dolabella ad se relatam, Athenos ad Areopagitarum cognitionem rejecit. Areopagitæ causa inspectâ, & accusatores & reum post annos centum ad se redire jussere, mulierem tacitè absolventes, *hæc ille*: Por-rò quos marito occidere licet, utique & verberibus cædere vel qualibet cor-poris parte mutilare, aliisq; quas dolor suggerit, pœnis malè tractare licebit, proinde Juvenalis *Satyr.*10.

——————— fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet, quascunq; mariti
Exigere irati, nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat, exigit autem
Interdum ille dolor plusquam lex ulla dolori
Concessit, necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intret.

Et Horat. 1. *Satyr.*2.

Hic se præcipitem tecto dedit, ille flagellis
Ad mortem cæsus, fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam, dedit hic pro corpore nummos,
Hunc perminxerunt calones, quin etiam illud
Accidit, ut quidam testes, caudamq; salacem
Demeterent ferro, &c.

Quapropter Paul. de Castro *consil.*277. *lib.*2. vilissimum atque infamem vi-rum illum appellat, qui manu propria de uxoris adulterio non se vindicat, ju-dici ultionem relinquens, quod pro dicto singulari reputat Socin. Jun. *consil.* 34. *lib.*2. multo singularius hoc, quod refert Quintilian. *lib.*5. non punitum
15 † olim domini cum ancilla concubitum, &c. Brisson. *d.loc. pag.*159. Tiraquell. utrumque reprobat, *in ll.connubial.leg.*13.*gloss.*1.*part.*13. Ascan. Centorm. *lib.* 4. *bellor.* Transylvaniæ scribit, ut eum refert Johan. Wolff. *tom.* 2. *lect. mem. cent.* 16. *pag.* 637. quod maritus quidam uxorem in adulterio deprehensam precibus exoratus dimiserit incolumem, non multò pòst vir ipse deprehen-sus ab ingratissima muliere securi percussus & occisus sit.

16 Dubium circa † authorem hujus legis adeò severæ occurrit, quod Ul-pian. *in l.1.h.t.* hanc legem à divo Augusto latam adserat, inscriptio tituli vero

sonet

ſonet legis Juliæ? Reſp. Octavium, cui poſtea Auguſti nomen delatum eſt, teſtamento majoris avunculi adoptatum C. Julium Cæſarem quoque appellatum fuiſſe more Romanis uſitato, apud quos parentum adoptivorum nomina gentilitiis aliquantulum immutatis aſſumebant. Aliqui dicunt ipſum Julium Cæſarem authorem eſſe hujus legis, quæ poſtea ab Octaviano fuerit aucta. Tiraquell. *de Auguſt. c.* 34. ubi teſtatur, Auguſtum leges anteceſſorum partim retractaſſe, quaſdam de integro ſanxiſſe, quaſdam auxiſſe, ut de pudicitia & adulterio, &c. qui licet ipſe adulter eſſet, Tranquill. *c.* 69. *in Auguſto.* non tamen deſtitit in adulteros rigorosè animadvertere: defuncto Auguſto lex Julia ad tempus obdormivit, reſuſcitavit verò ipſam Domitianus, multos cives etiam nobiliores ab adulterio ad mortem condemnans. Zonar. *in annal. tom.* 2.

Sed ad rem redeuntes utiliter quæremus, utrum pater † maritusve 17 hanc occidendi facultatem committere poſſit extraneo? Ita velle videntur Dd. Covarruv. *in tract. de ſponſal. c.* 7. *§* 2. cum paria ſint ſive quis per ſe, ſive alium, quod jure licet, expediat. *l.* 1. §. 12. *ff. de vi & vi armat. l.* 6. *§.* 1. *ff. quod quiſq; univerſitat. nom. l.* 1. §. 1. *ff. de eo, per quem factum erit, quominus, &c.*

Quod tamen comprobandum non eſt, quandoquidem exorbitantia, quæ contra rationem juris recepta extant, non trahenda ſint ad conſequentias, imò odia reſtringenda non amplianda. *l.* 15. *ubi Zaſ. Bart. ff. de ll. l.* 162. *ff. de R. J. Dd. in c. odia, de R. J. in* 6. Eberh. *Topic. in loco ab extenſiva legis rat.* De marito an & quando † mulierem adulteram accuſare & ream criminis con- 18 ſtituere poſſit, inprimis oportet meminiſſe.

1. Accuſare maritum uxorem haud poſſe, quoties ipſe eam adulteram proſtituerit, *d. c. diſcretionem extra, de eo qui cognovit conſan.* Sed quid ſi eam pulſat, quod facere maritus poteſt ipſaq; aufugiat, atque ſic excluſa de cuſtodia mariti adulterium committat, utrum maritus, qui videtur cauſam dediſſe huic rei expellendo uxorem, poſſit eam accuſare adulterii? Dubium facit, cum paria ſint occidiſſe, vel cauſam mortis præbuiſſe, *l.* 1. 48. *ff. ad L. Cornel. de Sicar. l.* 28. *ff. de pœn.* Ergo & hic nihil intereſt, proſtituiſſe mulierem vel cauſam dediſſe, ut ſe proſtitueret. At hoc non obſtante, poſſe accuſari mulierem, magis dicendum eſt, quoniam maritus pulſando eam, operam dediſſe rei licitæ & jure permiſſæ, omninò judicetur, *l. unica. C. de emendat. propinq.* & Donell. 1. *comment. c. fin.* utpote qui eâ intentione non correxit fœminam, ut profuga ſe turpem daret, *l.* 1. *ff. ad L. Cornel. de Sicar. & l.* 28. *ff. de pœn.* quantum attinet, illæ agunt de eo, qui rem plane illicitam exercens cauſam mortis præbuit, quæ ſunt ſeparatiſſima, à quibus nihil momenti infertur, *l.* 52. *ff. ad l. Aquil.*

Pœna verò mariti † proſtituentis uxorem eſt, ultimum ſupplicium, pa- 19 rùm enim aut nihil à lenone differt, qui capite punitur. *Novell. de lenon.*

Mulier prostitui se passa ordinariâ adulterii pœnâ tenetur, qua de re dicetur infrà.

20 2. Si uxorem post † adulterium commissum in thoro retinet maritus, eam accusare non potest, *l.* 11.§.10.*ff.de Jul.adult.* Cujus enim mores retinendo adulteram comprobat, reprobare nequit amplius, *d.t.* 11. *§.* 10. Döring. *d. verb.adulterium.n.* 33. quò tritæ spectant regulæ: Quod semel placuit, amplius displicere non debet, *l.23.ubi Dec.ff.de R.J.* Quæ ab initio sunt voluntatis, ex post facto fiunt necessitatis, hinc Jason *in §.æque.instit. de action.* quotiescunque, ait, actus contradicendo poterat impediri, neque contradicatur, pro rato habetur, quicquid actum, *l.5.ff.de adopt.* Qui tacet cõsentire videtur, quod gestum est, *l. qui tacet.ff.de reg.jur.* Matth. de Afflict. *in decis. Neapol. decis.*308.

21 3. Lapso termino † quo accusari debebat, non potest accusare postea maritus nec extraneus, *l.4.ff.d.t.* terminus ille respectu mariti est sexaginta dierum, extranei intuitu quatuor mensium, *d.l.4.§.* 1. qui terminus currit facto divortio à die divortii facti, vel à tempore scientiæ commissi criminis, *d.l.* 4. § 1.*l.29.§.5.ff.de adult.* posterior transit à die commissi adulterii & est utilis, *d.l.29.l.6.ubi Salycet.C.de adult.* Cæterùm accusaturus adulterum, querelam instituat infra quinquennium continuum, *l.5.C.eodem.* Döring *d. verb. adulterium n* 60.

22 4. Si Maritus † per se adulter est, mulierem adulterii ream postulare non potest, *c.significasti.extra de divortiis.l.1.C.de Adult.* hinc Ulpianus *in l.13. §.5.ff.de eodem tit.* Judex adulterii ante oculos habere debet & inquirere, an maritus pudicè vivens mulieri quoque bonos mores colendi auctor sit: periniquum enim videtur esse, ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibet, quæ verba ex rescripto quodam Imperatoris Antonini à JCto sumpta esse, ex Beato Augustino *lib.2.ad polen.* observarunt Anton.Conz. 1. *subcisiv. lectionum.c.*7. Cujas. *in exposit.nov. Novell.*22.*& in recit.solenni.C. de divortiis.* Quorsum enim tu castam tibi virginem (uxorem) postulas, cum tuum corpus luem contraxerit? Aut cur dimidiam tui partem purgatam desideras, alteram autem partem pollutam retineas, inquit magnæ Britanniæ Rex Jacobus *lib.2. Reg.instit.* referente inter similia Wilhelmo Antonii *in coroll. tract. suo de rescript. morat. subj. sect.* 1. *coroll.* 7. *pag.* 11. *ad fin. & pag.seq.* Congruit hisce Lactantii Firmiani sententia, exemplo continentiæ, *ait*, docenda uxor, ut se castè gerat, iniquum est enim, ut id exigas quod præstare non possis? Et quod Gregor. Nazianzen. scribit translatum Græco sermone: Quo pacto, sive qua fronte tu quidem pudicitiam exigis, non autem ex tua quoque parte eam infers? quadrat huc dictum Melancht. *in respons. Colon.* ibi: Sed ille bene saginatus monachus, qui scripsit librum delectorum, facit, quod solent hypocritæ, requirit satisfactiones, quas ipse minimè præstat,

ſtit. Æneas Sylvius de Ottogaro Rege Bohemiæ ſcribit, in dictis & factis
Alphonſi *lib.* 3. Cum enim ad eum de pudicitia conjugis ſuæ ſiniſtri rumo-
res eſſent delati, Rex, inquit, naturale eſt, ut *Cornua qui ſumunt, ne cornua ferre
recuſent*, quod à quodam Vate in vernaculâ noſtrâ ita verſum:

Wer zu einem andern Weib ſich geſellt /
Vnd mit derſelbigen zuhält /
Der darff ſich drob beklagen nicht /
Wann jhm dergleichen auch geſchicht.

Sic Barbara Cilia Sigiſmundi Imp. conjunx ſupra modum laſciva, cùm ſupe-
ros & inferos eſſe negaret, interitumq; vitæ & corporis ſtatueret, vitam o-
mnem cenſuit inanem, quæ non coitu, luxu, libidine contineretur, quapro-
pter ultro viros in ſuum complexum invitabat: Lehman. *in Chron. Spir.* Im-
peratore tamen non imprudenter artem arte deludente, nam Münſtero *in
Coſmograph.* teſte: Soll der Keyſer eben in dem Spital kranck geweſen ſeyn.
Quanquam *ad dict. l.* 13. §. 5. aliqui diſtinguant inter judicium criminale & ci-
vile à marito inſtitutum, ita ut hoc ſaltem caſu mulier adulterii exceptionem
marito opponere queat. Et tradit Covarr. *in epitome 4. part. 2. c. 7. §. 7. num.* 5.
quod uxor regulariter non poſſit accuſare maritum adulterii, neque per ex-
ceptionem neque per reconventionem, rationem diverſitatis ſubjicit *ex l.* 9.
C. de quæſtion. c. officii. de pœnitentia. Didac. Cantar. *in qq. crim. c.* 4. cui ſenten-
tiæ tamen expreſsè reclamat *l.* 2. §. 5. *ff. hoc tit.*

5. Si maritus inſtitutam † accuſationem vel prorſus deſeruerit vel ei- 23
dem renunciaverit, *l.* 15. *§.* 5. *ff. hoc tit. l.* 16. *C. eodem.* Deſertio autem illa judicii
non fit purè & abſolutè, ſed nonnunquam cum licentia judicis, Bart. *in d. l.*
25. §. 5. Eſt ſiquidem natura † abolitionis hæc in genere, ut fieri non poſſit 24
ſine judicis auctoritate ſub pœna SCti Turpilliani, quæ eſt quinq; Librarum
auri, *l.* 3. *ff de prævaricat. l.* 18. *Cod. de tranſact.* quæ vetat ſuper adulterio fieri
tranſactiones, Bart. *& Dd. ibidem.*

6. Cum adulter abſolvitur, & mulier abſoluta quoque dicetur, ma-
ritus de novo ream adulterii poſtulare nequit, *l.* 48. *§.* 6. *ibi:* Si abſoluta fuerit
mulier, *ff. ad l. Jul. de adult.* Sed quid ſi cõdemnetur adulter, nonne ex adverſo
& condemnata tacitè cenſebitur mulier? Negat *d. l.* 17. §. 6. ubi ait JCtus, po-
tuiſſe adulterum correum inimicitiis ac falſis argumentis, conteſtibusq; ſub-
ornatis opprimi, quod factum injuria geſtum nec poſſit nec debeat gravare
mulierem, imò integrum mulieri relinquitur defendere adhuc ſuam inno-
centiam, *d. l.* 17. §. 6. Bartolus in hac l. format thema tale, ut ſi quæratur de
duobus correis † conſortibus criminis, qualiter alter ex alterius conde- 25
mnatione teneatur? quod ſic reſolvit: aut (inquit) condemnatus eſt alter reus
ad ſupplicium, & ſententia hæc non præjudicat alteri, aut abſolutus eſt ab ac-
cuſatione idem, quia factum ſeu delictum, quod proponitur, commiſſum

esse non constat, & talis sententia prodest correo, aut absolvitur, quia non
fuit in culpa, & sententia non relevat criminis consortem. Hæc Bart. *d.l.*

7. Mulierem per vim adulteratam non accusat maritus, *l. 39. ff. d.t.l.*
13. *§. 7. ff. eodem. c. 32. quæst. 5.* David Döring. *tom. 1. Biblioth. Jurisconsf. verb. adul-
terium num.* 176. Utique nec quando insinuantem virum alienum, credens
suum maritum esse patitur. Confer Döring, *d. verb. adulterium. n. 179. causa.*
26 34. *quæst.* 1. ubi textus ait: quod si aliquis † credens dormire cum uxore sua,
dormit cum sorore uxoris, non inde cogatur relinquere uxorem, cum igno-
rantia facti excuset quoque delicta, *c. 2. de sententia excommunicat. c. felicis, de
pœn. in 6.* hinc illud: ignorans non cotemnit constitutiones imperii, Bart. *in l.*
5. *ff. de receptatoribus*, adeò ut si quis nesciens statum hominis percutiat cleri-
cum, non incurrat excommunicationem, *d. c. 2.* Sic nec recipiens Bannitum
(quem proscriptum esse ignorat) omni scilicet hospitalitate indignum, quo-
niam nec cum excommunicatis orare licet, *c. 2. de exc. Plato. 2. de ll.* Livius 6.
decade 3. Tiraquell. *de jure retract. §. 1. conclus. 9.* bannum non incurrit, Johan.
Tilem. de Benign. *in decis. Cam.* Syntagm. 4. *decad. 3. vol. 5. in princip.* Damh.
in prax. crim. c. 134. Ferr. *in forma libell. ad revoc. feud. §. contra. num.* 4. Bart. *in l.
fin. § fin. ff. de abigeis.*

27 8. Cum mulier verisimiliter † credens mortuum maritum, alteri
nubit, vel venerem illicitam exercet cum alio, *causa.* 1. 34. *quæst.* 2. adulterii rea
postulari nequit, quandoquidem hac in parte facti error delictum excuset,
ut suprà. Confer Döring. *d. verb. adulterium. num.* 180. Quo usq; mulier expe-
ctare debeat virum absentem vagabundum? tradunt Canonistæ *in c. præsen-
tia. ext. de sponsalib.*

De pœna adulterii subjiciendum restat, quæ est jure divino ultimum
supplicium sive dilapidatio, *Levit.* 20. *Deut.* 22. *Johan.* 8. jure Canonico Lai-
28 cus † mas vel fœmina excommunicantur, *c. intelleximus. de adult.* fœmina
porrò in monasterium detruditur, *c. gaudemus. eodem.* clericus pro crimine
adulterii deponitur, & in monasterium per totum vitæ curriculum mittitur,
causa 2. ubi gloss. quæst. 7. jure civili ff. adulter punitur deportationis pœnâ,
Hyppol. de Mars. *in tract. crim. §. opportunè. num.* 40. jure Codicis *l. 30. C. ad
l. Jul. adult.* pœna mortis sacrilegos, inquit, nuptiarum gladio puniri oportet,
d.l. 30. Flamin. de Rubeis *in tract. de adulter. cap. 16. n. 4. v. 33.* Cunrad. Hartz
de reor. inquisit. legit. instit. conclus. 1. num. 7. ibiq; Anonym. in not. quam pœnam
etiam mulieres subjisse testatur *l. castitatis, Cod. de adult.* Postea Theodosii
tempore, mulier in adulterio deprehensa in angusto prostibulo includeba-
tur, mittebanturq; in id, qui cum ipsâ impudicè vixissent, atque interim tin-
tinnabula percutiebant, ut ejus sorores omnibus innotescerent, quod tamen
ipse correxit, Theodos. ut refert Soc. Const *apud Cass. in trip. hist. lib. 9. cap. 23.*
hinc August. *de Civit. Dei* scribit. 3. *cap.* 5. antiquos Romanos fœminas adul-

teras

teras morte non puniviſſe, qui locus ad hanc ætatem temporis reſtringendus & conferendus *cum auth. ſed hodie, C. eodem.* ubi diſponitur, ut mulier adultera virgis cædatur, & deinde in monaſterium detrudatur, Clar. *in d. §. adult. num.* 7. Imperator Leo mulieribus adulteris naſum abſcindi jubet, *Novell.* 32. Ælian. *lib.* 12. *var. hiſtor.* adulteros molli lanâ coronatos ad magiſtratum per plateas publice eductos, deinceps ignominiâ & infamiâ notatos eſſe teſtatur. Nicolaus nomine relatus à Stobæo, *ſerm.* 42. meminit, apud Piſidas adulterii convictum per urbem cum muliere circumductum, ſuper aſino ſedentem, aliquot dies fuiſſe coactum. Germani, referente Tacito, occiſis crinibus nudatam adulteram coram propinquis expellebant de domo, ac per omnem vicum verberibus agebant.

Parthi, authore Juſtino, *lib.* 41. † adulteriâ graviſſimè coërcebant, 19. prout Suidas refert citatus à Tiraquell. *in ll. Connub. l.* 13. *gloſſ.* 1. *p.* 13. *n.* 9. Placiadas in attica plaga degentes, impactis in pudenda adulteræ raphanis, vel ſteleo, id eſt, ligonis ligno, miſerrimè occidiſſe reos, hinc Catullus *ad Aurel.*

Athum te miſerum, maliq; fati,
Quem attractis pedibus patente porta,
Percurrent Raphaniq; mugilesq;.

Imp. Macrinus adulterii reos vivos unà incendi juſſit junctis corporibus. Diogenes Cynicus ſtatuit mæchum ea parte corporis, quâ peccaverat, ſuſpendendum; Et Hippomanes Athenarum Princeps, cum filiam ex Atalanta Linconem in adulterio deprehendiſſet, ipſam cũ equo junxit, qui cum clauſus alimentis deſtitueretur, in puellam dentes injecit, adulterum verò ab equis diſtractum in partes, interfecit, Tiraq. *d. loc.* unde Ovid. *in Ibin.*

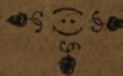
Pœnæ utq; novum paſſa eſt genus Hippomeide
Tractus & Actea fertur adulter homo, Et *ibid.*
Solaq; Limone pœnam ne ſenſerit illam
Et tua dente fero viſcera carpat equus.

Et ſimilia de aliarum gentium & populorum pœnis huic delicto præſtitutis require apud David Döring. *tom.* 1. *Biblioth. Juriſconſult. verb. adulterium. nu.* 152. Johan. Jacob. Speidel *in notab. jurid. hiſt. polit. lit. E num.* 5. *verb.* Ehebruch. Flamin. de Rube. *in tr. de adult. cap.* 16. *num.* 4. *verſ.* 34. Marquard. Freher. *de infam. cap.* 16. *num.* 2. Martin. Zeiler. *in theatr. trag.* Franciſc. de Roſſet *hiſtor.* 23. *pag.* 885. *& ſeq.* Conſtitutiones Carol. V. criminales *artic.* 120. ad jus commune ſe referunt, pœnam certam non exprimentes: So ein Eheman einem andern vmb deß Ehebruchs willen / den er mit ſeinem Eheweib verbracht hat / Peinlich beklagt vnd des überwindet / derſelbige ſampt der Ehebrecherin ſollen nach ſage vnſerer Vorfahren / vnnd vnſer Keyſerlichen Rechten geſtrafft werden / Item / daß es auch gleicher weiſe in dem Fall / ſo ein Eheweib jhrem Mann oder die Perſon / damit der Ehebruch vollenbracht hat / beklagen will / gehalten werden ſoll.

30 Conſuetudines † & ſtatuta, quorum vigore mulcta & pœna pecuniaria adulteris ſaltem imponitur, ad orcum damnant Clar. *d. loc.* Mynſing. *in h. §. 5. inſtit.* Heig. *quæſt. 29. n. 37. part. 2.* adde Beuſt. *de jure Connub. lib. 2. cap. 18.* Dn. Aleman. *in palæſt. conſult. 1. de adult. pag. 16.*

Quorum ſtatutorum & conſuetudinum paſſim meminêre JCti noſtri: imprimis autem teſtatur Johan. Fab. *in l. conſuetudinis, C. quæ ſit longa conſuet.* quod in regno Franciæ nullus puniatur adulter vigore conſuetudinis; quam quoque refert *in §. ex non ſcript. col. pen. verſ. ſed quæritur. inſt. de jur. nat. gent. & civil.* dicens: inauditum in regno Franciæ, quod adulter puniretur pœna juris; & *in §. item lex Julia. h. t.* ait, quod hodie de facto adulterium reputetur induſtria. In Italia quoque adulteria mulctâ certâ coërceri, refert Corn. *conſil. 114. volum. 1.* ut Peruſii mulcta ducentarum librarum, trecentarum, ſi adulter quod horam detinuiſſet meretricem in domo perfectâ venere. Bononiæ 2. libris mulctata adulteria ſcribit Barb. *conſil. 63. lib. 4.* Florentiæ mille florenos penſitat adulter, Bald. *in l. ſed et ſi, ff. ſi quis caut.* Angel. *in l. vulgaris, ff. de furt.* refert in omnibus penè civitatibus Italiæ pœna pecuniaria lui adulteria, Angel. *in l. 10. §. 2. ff. hoc tit.* quo referenda communia Dd. tra-

31 dita, exiſtimandum eſt, ſtatuentium, adulteria † præſumptionibus & indiciis fortioribus probari poſſe, Anchar. *in c. literis. num. 6. ext. de præſumpt.* Ludov. Roman. *conſil. 167. num. 7.* Hyppolit. de Marſil. *conſil. 116. num. 10.* idque ratione illa tritâ: Quod copula carnalis ſit difficilioris probationis, Philipp. Corn. *conſil. 192. lib. 4.* Dec. *conſil. 577.* Pariſ. *conſil. 54. lib. 5.* Menoch. *de arbitr. qq. 2. caſ. 116.* Flamin. de Rub. *in tract. de adult. cap. 15. num. 2.* Cauſa ſecus ſe habente, ubi diſpoſitione juris communis vel ſtatuto pœna corporalis adeoque ultimum ſupplicium adultero inferendum eſt, Matthæſ. *in ſingul. ſingul. 118.* Canoniſtæ *in c. præterea. ext. de teſtibus.* ubi ſcribunt, quod in hoc paſſu adulterium probetur uno teſte, de viſu deponente, junctâ famâ, vid. Menoch. *5. præſ. 41.* Matthæſill. *d. loco* diſtinguit inter præſumptiones hominis & legis, adeò ut legis indicium adulteria in genere probet; juxta legem famoſam 34. *c. de adulter.* ibi: manifeſtâ fide atque indiciis evidentibus publicabunt. vide Farinac. *de delict. carn. q. 136. tit. 16. vol. 4.*

CAPUT

CAPUT VII.
DE INDICIIS ADVLTERII.

SUMMARIA.

1. *Visitatio nocturna mulieris absente marito, indicium adulterii parit.*
2. *Nox fraudibus apta.*
3. *Omne clandestinum suspectum.*
4. *Dictum Baldi de studiosis scortantibus.*
5. *Applicatio argumenti à communiter accidentibus.*
6. *Quid de religioso præsumendum exosculante mulierem.*
7. *Literæ amatoriæ, annuli, vestes, quale indicium arguant.*
8. *Indicia ex constit. Caroli V. huc spectantia quæ?*
9. *Nox indicia aggravat.*
10. *Qualiter oratio ambigua sit explicanda?*
11. *Locus suspectus indicia acuit.*
12. *Indicia secundum status moresq́; hominum ponderanda.*
13. *Ob solum osculum qualiter pœna capitalis sit sumpta.*
14. *Maritus præsenti filiâ nè osculetur uxorem.*
15. *De vi & efficaciâ osculorum in causa amoris: item* vom Brunnschlagen.
16. *Quomodo ebrietas indicium pariat?*
17. *Omnis mulier commessatrix est quoq; meretrix?*
18. *Egnatius Mecennus homicidii absolutus, quod mulierem vinosam enecasset.*
19. *Applicatio hujus indicii.*
20. *Delictum unum parit indicium delicti alterius.*
21. *Veneficium vel sortilegium indicium est adulterii.*
22. *Locus Brissonii perelegans recitatur.*
23. *Porphyrio avis adulteria prodit.*
24. *Quomodo indicium pariat concubitus in lecto.*
25. *Causâ agendi pœnitentiam nemo subintrat alienum thorum.*
26. *An concubitus in lecto præsumptionem juris & de jure faciant?*
27. *An pernoctatio uxoris extra domum mariti, faciat indicium?*
28. *Consuetudo adulterandi indicium novi delicti parit concurrentibus indiciis.*
29. *Deprehensus in rebus venereis dicitur deprehensus in præparatoriis adulterii.*
30. *Quæ res venereæ dicantur?*
31. *De tinctura faciei, ex stercore Crocodili.*
32. *Indicia de adulterinis oculis relata.*

ADulterii indicia sunt, 1. Visitatio † mulieris nocturna, seu frequentatio 1
domus ejus, marito absente ab adolescentibus, aliisve viris levioribus facta, Joan. de Imola *in l. fin. ff. de hered. instit.* Menoch. *de præs. 5 præs.* 41. Bald. *in l. fin. ff. de furt.* David Dőring *tom.* 1. *Biblioth. Iurisconf. verb. adulterium. n.* 116. hinc Seneca *in Med. act.* 1. ubi incusatur adulter noctem negligens, ibi:

Et tu quæ gemini prævia temporis
Tarde stella redis semper amantibus,
Te matres avidæ te cupiunt nurus
Quamprimum radios spargere lucidos.
——— *Nox † fraudibus apta est.*

ait Poëta Paling. *in Aquar. pag. mihi* 333 *num.* 20. imò:

Nox

Nox & amor vinumq; nihil moderabile ſuadent.

Velut ex dicto Johannis Evangeliſtæ 3. loquitur Pontifex *in c. conſuluit. extra.
de off. & poteſt. jud. deleg. & c. porro. ubi gloſſa. de ſentent. excomm.* Qui malè a-
git, lucem odit: hinc Demonax, tempore Hadriani Philoſophus clariſſimus
3 idcircò ſacra Eleuſina viſitare noluit, † quod noctu ac clàm ea peragerentur.
Lucian. *in vit. philoſ. de dæmon.* Tiraquell. *de pœn. cauſa* 11. *num.* 13. adde, quæ
tradit de hoc indicio Bald. *in l. neq; natales. C. de probat.* ſubjiciens, meretricem
aliquam præſumi inde, quòd ædes ejus die nocteq; à ſcholaribus frequentē-
tur, quanquam actus venerei ſubinde haud probati fuerint, ut tactus, com-
plexus, aliane indicia propinquiora, dicente Bartolo *in l. 3. ff. de furt. & l. 2.
4 §. fin. & in l. quod ait lex. ff. h. t.* quoniam † ſtudioſus cum muliere colloquens
non præſumatur ei dicere pater noſter, Bald. *d. loc.* Panorm. Canoniſtæ *in c.
tertio loco. ext. de probat.* atque hanc præſumptionem à communiter acciden-
tibus depromi, atteſtatur Eberhard *in top. in loc. à commun. accident. n.* 8. *pag.
5 mihi* 583. Cumprimis † concurrente loco, tempore & causâ, quæ ſi ſtrin-
gunt, indicium fundatur, ſin deficiunt, ceſſat quoque præſumptio mali. *c. in
omnibus, & c. clericus. diſt.* 81. *& c. ſciendum. diſt.* 25. *l. aut facta. ff. de pœn.* hinc eſt,
6 quod religioſus † mulierem exoſculans in loco non ſuſpecto, nec tempore
prorſus incongruo, præſumatur benedicendi causâ id affectare, *gloſſ. in c. ab-
ſit.* 11. *q.* 3. Panorm. *in d. c.* 1. *in fine, de monach. non reſid.* Felin. *in c. auditis. de
præſcript.* juxta illud: diſtinge tempora & loca, & concordabis demum con-
jecturas, *c. ſi peccaverit.* 2. *q.* 1. Wilhelm. Antonii *in corollar. tr. ſuo de reſcript.
morat. ſubject. ſect.* 2. *corol.* 4. *lit. c. in fin.* ubi tamen ejuſmodi ſe benedictionis
mavult eſſe exſortem Eberhard. *in topic. d. loc. num.* 9. ubi taxat ſacerdotem,
prætextu confeſſionis audienda accedentem ad fœminam languentem, cu-
jus femoralia deinceps penes mulierem fuere inventa, addens *nu.* 10. ut ſi
quis ſtudioſo locaverit domum, inde eum expellere nequeat, quod me-
retricem contubernalem habeat: quia ait: hoc præſumere ante debebat per
7 locum, à communiter accidentibus. *hæc ille.*

2. Si penes mulierem vel virum repertæ fuerint † literæ amatoriæ ita conceptæ, ut de adulterio commiſſo ſatis ſuperq;, vel committendo probabiliter conſtare poſſit, Maſcard. *vol.* 1. *concl.* 64. Pariſ. 4. *conſil.* 54. Döring. *tom.* 1. *Biblioth. Juriſconſ. verb. adulterium. num.* 122. Joh. de Pineda *in Job. c.* 25. *verſ.* 16. *num.* 2. ibi: niſi fortè hæc obſignandi & opprimendi ſigillum translatio pertineat ad aliquid amatoriarum & arcanarum ſchedularum, ultrò citróque miſſarum, inter adulterum & adulterã, quibus inter illos agatur de quærendo vel patefaciendo aditu, aut aperienda feneſtra, & præbēdo ingreſſu, &c. qui caſus nedum indicia, ſed & ipſam probationem adulterii infert, uti jure receptum eſt, adulterii cauſam, utpote probationis difficilioris, non niſi per indicia urgentiora etiam plenariè probari, *c. præterea, de teſtib. l. cum probatio, ff.*

tio,ff.de edil. edict. Paul. de Castro *consil.* 119. Mynsing. *decad.* 1. *resp.* 1. *num.* 23. Döring. *d. verb. adulterium. num.* 88. Cum Ludovicus Bavarus Imperat. cum civitatibus ad Rhenum sitis, inito fœdere contra eos, qui distractione Principum Germaniam vastabant, in armis esset, MARIA Brabantina ejus uxor Werdæ habitans, binas literas uno quidem annulo diversa tamen cerâ, atra & rubra obsignatas, illas marito, alteras Henrico Ruchoni, Decurioni equestri mittit; atque is qui epistolas detulit, errore seductus, rubrâ cerâ complicatas, Ludovico tradit, qui lectis literis, amatoria agi suspicatus, dissimulatâ re relicto apud Rhenum exercitu, quam maximis potest itineribus, ad uxorem die noctuque contendit, & indictâ causâ adulterii condemnatam securi percuti jubet, postea veluti conscias Helicam virginem Prennenbergensem cultello confodit, & aliam fœminam nobilem, quam gynæcéo præfecerat, de turri præcipitavit, Anno 1256. Aventinus *lib.7 Annalium Bojorum.* Quanquam Cæsar ob celerem hanc executionem mirandam habuerit & horrendam nocturnam visionẽ, quâ, unâ nocte totus factus est canus, & inde pœnitentiæ ductus monasteriũ in Bavaria super Amrã, quod Principis campus, patria lingua, Fürstenfeldt dicitur, extruxit, & donariis ac censibus locupletavit.

Porrò inter indicia ejusmodi ponit annulos hinc inde datos, sive in loculo reæ, reive diffamati repertos, Mynsing. *d. loc.* quò pertinent baculus, annulus, armillæ Judæ, *Gen.* 34. Empedoclis crepidæ ad Ætnæ radices inventæ, fœmoralia sacerdotis, ut modò meminimus, in lecto mulieris morbum simulantis reperta, quâ de re *const. crimin. Carol. V. artic.* 49. ibi: So einer † in Vbung der That etwas verliehret/oder hinter jhm liegen vnd fallen lesset/ daß man hernachmals findet/vnd ermessen mag/ daß es deß Täters gewesen/ mit Erkündigung wer solches am Nechsten für der Verlust gehabt hat/ist Peinlich zu fragen/ ꝛc. quo spectant nummi, supellex, resq; aliæ mariti adultero datæ dono à muliere, & viceversâ, neq; enim annulorum datio, sed cujuslibet auri & argenti datio adulterium arguit, Johan. Spinæ. *de tranquill. anim. lib.* 5. *pag.* 25. Quemadmodum Phryne famosa meretrix juvenes quosdam admonuit, qui armati domum puellæ irrumpere volebant, pecunia, inquit, vobis citiùs, quam arma januam aperiet, &c. quâ vel ipse Jupiter in suis amoribus est usus, qui sæpe in aureum imbrem versus in gremium puellarum decidit, Spinæ. *d. loc.* ibi: præterea in lenas, in ancillas, quæ dominas amantibus concilient in convivia, epulas & vestes preciosas quanti sumptus faciendi? nam & vestes, jocalia hinc inde data, indicia pariunt adulterii, Spinæ. *d. loc.*

3. Indicium suggerit, quoties solus cum sola in loco suspecto visus fuerit, Bart. *in l.* 2. *ff. de furt.* Bald. *in l.* 4. *Cod. de adim. legat.* Cravet. *consil.* 206. Döring. *d. tom.* 1. *verb. adulterium. sub num.* 88. Locum suspectum intelligo conclave januis clausis, domum cellámve repagulis munitam: Segetes, sylvasq; densas, & demum lectum ipsum, si in illo concubuisse rei dicantur, ag-

9 gravat indicia hæc circumstantia temporis, utplurimum, qui enim † noctu
reperiuntur in suspectis locis, duplici prægravuntur indicio. Nox fornicariò
panem dulcem efficit, inquit *Eccles.* 13. pellicitq; ad transgrediendum lectum
suum & dicentem: Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes coo-
periunt me, & nemo circumspicit me, quem verear? Inde dictum, *Jobi cap.* 24.
vers. 15. oculus adulteri observat caliginem: vides, hoc loco ait, Joh. de Pined.
in Job. d. vers. 15. impios in mediis tenebris perspicaces & oculatos, at in luce
& media die cœcutientes, sordidissimi vespertiliones noctu vident:

——— ——— Lucemq; perosi
Nocte volant. — Ovid. 4. *Metam.*

Idem Job. perfodit in tenebris domos, &c. *d. loc. vers.* 16. hinc præcaventes
prudentesq; patresfamilias admonet, Joan. de Pined. *hoc in loco Jobi.* circum-
spiciendi scilicet domum, ne quâ pateat adultero, & insidianti aditus. Qua-
propter *cant.* 89. ait Sponsus: Quid faciemus sorori nostræ, in die quando al-
loquenda est, &c. Non verè audiendi sunt hic, qui adstruunt præ se nihil ferre
indicii, nisi personæ utræq; sint inventæ jacentes humi, vel in lecto, stramine,
fœno, unâ visæ corporibus mixtæ, lumbis tremulantibus, ut loquuntur: Re-
spond. distinguendum esse inter probationem indiciorum, & ipsius adulte-
rii, quæ separata sunt, neque confundenda, expeditum autem est, facto hæc
posteriora ipsos adulterii actus & exercitia non aliter inferre, ut priora fa-
tem præ se indicia ferre constat. Et quod modò diximus: nō nisi indiciis pro-
ximioribus & urgentioribus probari adulterium: non inde excluditur dire-
cta facti probatio, quod nimis absurdum foret, cum positio unius, non sit ex-
clusio alterius, sermo enim ambiguus, licèt utrumque non dicat, non tamen
excludit hoc, quod perinde subintelligebat, *l.* 3. *ubi Dd. ff. de reb. dub.* neque
10 aliunde loquentis mens, † quam ex sequētibus, quæ vice extensionis sive ex-
11 plicationis subjiciuntur, perspicitur. Donell. 14. *comment.* 30. Porrò quod †
locus suspectus indicia augeat, depositiones testium de strepitu in conclavi
audito, factæ, Mascard. *de probat. vol.* 1. *conclus.* 64. Zanger. *de qq. & tortur. c.* 1.
num. 213. denique solus cum sola repertus, ille solutis caligis, hæc recincta tu-
nica meritò quæstioni subdatur, *c. ex literis. ext. de præsumpt. c. præterea. de te-
stib. gloss. in l.* 35. *ff. de fideicom. libertat.* Alexand. *consil.* 77. *vol.* 7. Dōring. *tom.* 1.
Bibl. juriscons. verb. adulterium. num. 93. Inde Ovidius *de arte amandi in Co-
rinnam.*

Ecce Corinna venit tunicâ velata recinctâ.

4. Indicium pariunt quæstioni amplexus luxuriosi & obscœni in loco
12 secreto & suspecto facti, ubi quoque † personarum mores, vita & affectus,
qui delicta distinguunt, sunt attendendi. Ergo & indicia *l.* 53. *ff. de furt.* perinde
sunt consideranda. Confer Dōring *d. verb. adulterium. n.* 123. Wilhelm An-
tonii *in corollar. tr. suo de rescript. morat. appens. sect.* 2. *coroll.* 4. *lit. a.* ex quo col-
ligo:

ligo: ſicut oſcula illa cæteris paribus indicium præbent ſponſaliorum ſeu matrimonii contracti: ita & pro re natâ adulterium inferunt: quoniam oſcula & colloquia ſunt Veneris præludia: Et de præparatoriis arguitur ad præparatum, *ut Anton. ibid.* quò ſpectat elegans illa priapeia apud neſcio quem Poëtam:

Incipit à geminis, perq; os deſcendit ocellis,
Incidat in centrum donec amoris amor.

Fridericus Comes de Leiningen Epiſcopus Spirenſis è carpento tollens Agnetem juvenculam Rudolphi I. ſenioris conjugem violenter eſt oſculatus, qui & in more habuerat ſæpè oſculari fœminas, regi conqueſta illa bilem movet, qui per nobilem aulicum Epiſcopo denunciavit, ut aliud pacificale quæreret deoſculandum, id ſoli ſibi emtum, Epiſcopus iram regis timens valedixit Eccleſiæ, & in exilio delituit uſque ad mortem, Joh. Wolff. *tom. 2. lect. mem. pag.* 476. An rectè fecerit Jacobus Trimultius propter † ſolum 13
oſculum gallum quendam, quod dederat Suſannæ Trimultiæ, ſecuri percuti mandans, hæſito. Joh. Borcholt *de feud. c.* 8. prout Publius Mævius quoq; libertum alias ſibi gratum, eò, quod filiam ſuam jam nubilem & formoſam virginem exoſculatus eſſet, miſerè occidit, Valer. Max. *6. c. 1.* Longè alia ſententia ſtetit puellæ illi magni ſtemmatis ab adoleſcente quodam è plebe oſcillo exceptæ, de quibus lepidus Poëta Jo. Petr. Lotichius *in lib. ſing. carm.* ita commentatur:

Occurrens juvenis ſpecioſæ forte puellæ,
Cujus erat tenero captus amore diu,
Tranſit in amplexus, nec non citò baſia figit,
Baſia per publicas conſpicienda vias.
Virgo, velut celſo de ſtemmate nata propago,
Magnaq; longimani filia Regis erat,
Poſcitur ob ſtultum pœnas ſibi ſumere factum,
Et facinus ſceleris morte piare rei.
Illa ſub hæc: ſocio qui nos venerantur amore,
Faſnè ſit illorum tradere membra neci?
His cum quid, qui nos odio ſectantur iniquo,
Inſidiisq; petunt, tunc faciemus? ait.

Cato Cenſorius † edicto prohibuit, ne vir uxorem amplecteretur conſpi- 14
ciente filiâ. Plutarch. in vita ejus, Johan. de Pineda *in Jobum cap. 31. pag.* 628. quæſtionem ejuſmodi attingens, uti peccatum levius eſt, inquit, quod pulchritudo ſuaſit; ſic leviores quoque pœnas ſtatui oportuit, pœnæ enim cum delictis commenſurandæ ſunt. *l. ſancimus. C. de pœn.* Quocirca Chryſoſtom. ut à clericis deciſionem ulteriorem hujus quæſtionis petam, *homil. 3. c. 1. ad Timoth.* illum, *inquit*, magis adulterum dixerim, qui quamlibet ex vulgo,

quam qui reginam violaverit: Illic enim plurima irritamenta sunt, puta opes elegantia formæ, & hujusmodi cætera, quarum nihil hic invenies: eadem profectò ratione illum magis ebrium dixeris, qui quolibet vino, quam qui optimo inebriatur, &c. Ecclesiastes fornicarium appellat, non qui delicato tantum pane vesci concupiscet, sed cui panis nullus insuavis existat, *cap. 23.* turpissimi sunt amatores, qui nullo delectu ad quævis objecta passim ruunt, ideoq; spurcissimi: fur qui non erubuit contrectare quoque ferrum rubigine obsoletum, nunquam profectò is aspernabitur vel aurum. Chrysost. *d. loc.* Illorum hæc maxima est:

Nocte latent mendæ vitioq; ignoscitur omni.

Etenim usque eò (verba sunt Döringii *tom. 1. bibl. jurisconf. verb. adulterium. num.* 146.) inexplebilis hominum libido prorupit, ut & in fœdissimas mulieres cupiditatis ignes evomant, nec ullum ferè discrimen constituant, formosænè an deformes sint mulieres, quapropter deformatæ mulieres adulterii suspicione non carent, & eo usque progrediuntur, ut cùm hæ gratis ob deformitatem minimè solicitentur, pretium libidinis ultro viris offerre soleant, sua & maritorum bona in eam rem profundentes, de quibus etiam conqueritur Ezech. *c.* 16. omnibus meretricibus dantur mercedes, tu autem dedisti cunctis amatoribus tuis, ut intrarent ad te undiq; ad fornicandum tecum: Idq; potissimum faciunt deformes & anus. Mascard. *de probat. vol. 1. conclus.* 61. *num.* 5. *& seqq.* quò pertinent, quæ Joan. Petr. Lotichius *in lib. sing. Carm.* in Barbaram quandam seq. in modum argutè lusit:

Barbara dum juvenem simulat se nocte puellam,
Fingit & artifici murmura mille sono.
Insuper & totam graditur comitata per urbem,
Dignaq; vix casta conjuge verba facit.
Et quid (ut emicuit dolus) inde rogata puellam
Fingeret, annoso nupta marita viro?
Illa nihil tales faciens secura loquelas,
Ecquid & hoc à me quæritur, orsa refert?
Cùm dudum toti rata stet sententia mundo,
Communi fertur quæ bene nota stylo:
Vt veteres gaudent sale, lætanturq; capellæ,
Sic & anus juvenis gaudet amore viri.

Cæterum osculis adulterinis Veneriq; proximis, demum conveniunt versus Ovidiani,

Oscula qui sumpsit, si non & cætera sumpsit.
Hæc quoq; quæ sumpsit, perdere dignus erat,

Et qui sequuntur authoris incerti:

Oscula virus alunt blandum, nam labra venenum

Instil-

Instillant animis, effuge, tutus eris.

Maximè autem Petri Lotichii ad Matthiam Borussum disticha admodum jucundiora.

Quaeris † sollicitos cupidis in amantibus ignes 15
Stoi, cur toties sine carere putem,
Et memoras, quorum veteres meminêre Poëtae,
Quos ferus eximiâ tabe peredit amans,
Confiteor, flammas alit assuetudo latentes,
Ponere nec facilè est, quae placuêre diu.
Improba plus animos penetrant tamen oscula Stoi
Oscula constantes immoderata movent.
Scilicet alterni captatus spiritus oris
Nescio, quid junctis motibus, intus agat?
Exanimaq; vagum lenem velut excipit auram,
Dum cupit ardores cor relevare suos,
Non aliter riguas tellus bibit arida lymphas,
Languidulas aliter non fovet aura rosas.
Vtq; peregrinâ coalescit in arbore ramus
Inq; vicem succos miscet uterq; suos.
Alter in alterius sic corpore vivit, & ardens
Pectoris est verè pectus amantis amans.
Dulcis amarities amor est, tu candide Stoi,
Mollibus illecebris, oscula mista cave.

Adde Joh. Spinae. *de tranquill. anim. lib. 5. pag. 245.* ibi: cum motu nos sensu quoq; privant, & in bestias transformant, quod fabulae Circes causam dedit, qua prisci Poëtae depinxerunt illius veneficae lascivos mores, quibus amatores in porcos converteret, & omni honestate & pudicitia spoliaret, vel solo basio & intuitu, vide Cothman. *in resp. jur. 15. num. 194.* ubi negat, oscula & amplexus meretricium arguere animum, cujus sententiae in nostris terminis subscribit Quitin. Cubach. *cent. 3. dec. 1. quaest. 6.* proinde puella apud Theocritum inquit:

Ne Satyrisce tume, rem ajunt esse oscula inanem,
Et facie ablutâ tolluntur & oscula sputo.

Velut Arum. *exerc. 20. thes. 8.* adserit: Frisios suos more Anglorum prosequi oscula sine omni turpitudine. Res plana est & exaudienda secundum ea, quae primo loco hujus indicii proponuntur, & ut Arum. *d. loc.* respondet: Equidem mulier, *ait*, quae contra mariti voluntatem in conviviis versatur, vel foris pernoctat, vel ludis interest, vel lavat eodem in loco cum viris, vix evitare adulterii suspicionem potest. *Haec ille.* Cumprimis verò huc spectat generatq; adulterii indicia stuprum oris, quo de osculo Arnob. *advers. gent. disp.*

2. osculum labratum indiciorum prorsus expers, describit Cujat. 11. *observ.* 27. *in fine*, simile osculis honorariis, quæ uti Principi sic mulieri honestæ dari possunt absque nota libidinis, Joan. de Pined. *in Job. cap.* 31. *vers.* 28. quò spectant oscula sacrata, de quibus Plinius *lib.* 28. *cap.* 2. ibi: inter adorandum, dextram ad osculum referimus, & totum corpus circumagimus, nam emimus stantes, manum versus eum, quem adorabant, porrigebant, eamq; statim reverenter referebant ad osculum, ita ut palma, quæ ad Deum conversa fuerat, eadem ipsa reverteretur ad os: Nam quod postea Plinius ait, dextra osculis aversa appetitur, intelligi oportet de osculis impressis dextræ alienæ. Apuleius *Apolog.* 1. de improbo quodam, si fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratiâ manum labris admovere, & *lib.* 41. *de asino*, multi admiratione stupidi & admoventes oribus suis dexteram priori digito in erectum pollicem, ut ipsam prorsus Deam Venerem religionis adorationibus venerabantur. Cæcilius simulachro seraphidis viso, ut vulgus superstitiosus solet, manum ore admovens, osculum labiis impressit: Lucianus *in Encomio Demosthenis ad finem*, describens illius mortem, salutato (*inquit*,) Deo, sponte sequar, ego sic sperabam facturum, cum ille manum ori admovet, neque ego suspicabar, eum aliud facere, quam orare Deos. Et *de sacrificiis*: Si quis pauper ita Deo litat, ut dexteram duntaxat suam ipsius exosculetur: ut hoc saltem addam, cum in sacris literis osculorum fit mentio, ea vel idololatriam vel verum Dei cultum significant: quâ de re Johan. de Pineda. *d. loc. p.* 665. *&* 658.

Porrò ad hanc classem etiam refero eum casum, cùm uxor sine offensior, & contractione admiserit, ipsius labium inferius alicujus viri digito percuti, ut ex reflexione sonus audiatur, quod vernaculâ nostrâ einem Brum schlagen dicere probemus. Cùm n. talis tactus vel actus per se sit petulans, turpis & contemptibilis, utique personæ illi deditæ, maximè habitâ earum consideratione & diversitate, adulterii haud parum exinde se suspectas redderent: quod plenius ex Cothm. prosequitur David Dœring. *tom.* 3. *Biblioth. Jurisconf. verb. adulterium. n.* 121.

16 5. Indicium parit † ingluvies & vinosa luxuria mulieris, non tam quod κατ̓ παντὸς luxuria luxuriam pariat, juxta illud: venter vinosus & genitalia, cum sint duo vicini membrorum, facilè inde exorietur confœderatio malorum, *c. crapula. de vit. & honest. cleric.* Unde Apostolus *ad Ephes.* 5. nolite inebriari vino, in quo est luxuria; quem locum Accursius allegat *in l. quæ adulterium, C. de adult.* & *Proverb.* 20. dicitur: luxuriosa res est vinum, nempè quæ veneris cupiditatem plerumq; accendit, Arist. 31 *problem* quam quod sexui huic vini usus immoderatus turpis & ignominiosus videatur, veneris fomes ac comes certissimus. Quapropter Divus Chrysostom. *in Matth.* 1. *in verbis: cum esset desponsata mater ejus Maria, &c.* omnis mulier, ait, quæ vi-
17 nolenta & commessatrix est, eadem quoq; meretrix est, & hæc verissima sunt,

ait Tiraquell. *de ll.Connub.l.9.gloss.1.part.9.nu.* 208. quò vetusta Romuli lex spectat, ibi: Si vinum biberit fœmina, domi uti adulteram puniunto: qui & † Egnatium Mecennium, conjugem fuste ad mortem usq; pulsantem, quod 18
vinum è dolo bibisset, cædis absolvit, Plin. *lib.*14. *cap.*13. Juven. *Satyr,*6. ibi:

Tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens bibit, & vomit, &c.

Verè itaq; Euripides *in Baccho* dixit:

Οἴνου δ' μηκέτ' ὄντος οὐκ ἐστὶν κύπρις.
Vino sublato nulla est venus.

Et Silius Italic. *lib.* 5.

Ebrietas tibi (veneri) fida comes.

Ovid 1. *de arte amandi.*

Et venus in vinis ignis in igne fuit.

Vide Johan. Spinæum *de tranquill.anim.lib.5.pag.*244. ibi: verissimè D. Paulus ait: Ex commessationibus & ebrietate nasci protervias & scortationes: ideò sub finem epistolæ (addit) Romanos hortatur priùs ad sobrietatem, quam pudicitiam, significans impudicitiam plerunque ex temulentia oriri. Cum primis verò † indicium hoc stringit, quoties eo tempore, quo adulte- 19
rium commissum proponitur, mulierem ebriam fuisse probatur, neq; enim ab ebriositate & consuetudine potandi, ad ipsam ebrietatem hic transcedere præstat, cum omnis ebriosa actu ebria dici non possit: non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, *l.neq; natales.l.non hoc.l.matrem, Cod.de probat.* Eberhard. *in top. in loc. à com. accid. in fin.* licet indicium hoc magis magisq; operetur, si adultera ebria unà & ebriosa dicatur, quâ de distinctione Andr. Gail. 2.*observ.Camer.*110.

6. Meminisse hic oportet, quod uti † flagitium unum indicia delicti 20
alterius præbet; sic quoq;, quæ mulier veneficii rea proponitur, eadem quoque adulterii, unde diffamatur, haud innocens dici mereatur, Cunrad. Hartz *in tract.de inquisit.reor.conclus.*1.*num.*7. *quâ de re infrà de veneficio & magia:* non secus ut adultera, versâ vice, etiam venefica jure præsumitur, Barnab. Brisson.*in l.b.sing.ad L.Jul. de adult. in princ.* ibi: Nec verò † ullum tantum 21
scelus, ullum tam magnum facinus est, ad quod suscipiendum, libido voluptatis violatæque pudicitiæ audacia non impellat: M. Catonem dixisse acce-
pimus, nullam adulteram nō eandem veneficam esse: videlicet † homo pru- 22
dentissimus sentiebat nullum esse scelus, cujus non facilè suspicio in eam caderet, quæ fide ruptâ, sacrique lecti genio contempto, adulterum admittere ausa esset, multa ipsis etiam visceribus vim affere non dubitaverunt, medicamentisq; conceptos ex adulterio partus abigere, ne materna adulteria in lucem editi liberi, dissimulativæ formæ proderent, quid dicam? maritorum neçe adulteria cumulatæ notæ sunt Candaulis, Lyclii, Uriæ, Agamemnonis, Fabii, Fa-

bii, Fabriciani, Romani, Argyropili, Constantinopolitani Imperatoris, ex adulterio uxorum notæ cædes, &c. apprimè huc spectat judicium Juvenalis *Satyr.* 13. ibi:

Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio?

ex Davide mœcho mox latro factus est, Hieron. Drexel. *in Nicet. lib. 1. cap. 7. in princ.*

23 7. Nonnullis inter † indicia referri placet Porphyrionis mortem,
quâ de re Tiraquell. *in legib. connub. gloss. 1. part. 13. num. 3.* At mirum est, *ait*, quod refert Polemon. 5. *comm.* ad Antigonum Regem, & ex ejus authoritate Athenæ: adstruentes, porphyrionem avem sensum adulterii habere, atq; id significare patrifamilias, in cujus domo alitur, non voce quidem, aut aliter omninò, quam suspendio, quæ & inde thalamon, id est, thalami & pudicitiæ custos dicitur: hujus indicii meminit quoq; Fret. *in cl. Iliad.* 9. ibi:

Ὁ Πορφυρίων ἀγὰν ὑπάρχει σώφρον,
ὡς εἰ μόνον ὄψοιτο πόρνην, ευθέως θνήσκειν.

Porphyrion avis valde est temperans,
Adeò ut si solam videat meretricem, statim moriatur.

Qua de re And. Alciat. *in emblem. emb.* 77.

Porphyrio Domini si incestet in ædibus uxor,
Despondetq; animum, præq; dolore perit.
Abdita in arcanis naturæ est causa, sit index
Syncera hæc volucris, certa pudicitiæ.

Huic indicio affine est, quod Solinus de fonte Dianæ scribit, referente Johanne Wolffio *tom. 2. lect. memor. p.* 418. ibi: si qua mulier impudica aquam ejus miscuisset, fontis indicio, qui in unum corpus laticem cum mero coire non pateretur, vitam scelusque detectum iri, morisq; hinc fuisse, ut quivis suspectam adulterii uxorem in hoc fonte probaret: *Hæc ille.*

24 8. Aliud indicium est, quoties † probatur virum & mulierem concubuisse uno in lecto, personasq; retrò se ad invicem adamasse, Cravett. *consil.* 321. Mascard. *de probat. 1. concl. 64, num. 5.* Rota *decis. 95. p. 2. num. 6.* factumq; concubitum marito peregrè absente. Cùm primis verò hoc indiciũ stringere ajunt, quoties utræque repertæ visævé fuerint jacentes nudæ, cum in lecto
25 sic jacens non venisse præsumatur † causâ agendi pœnitentiam, vel delendi peccata, ut ait Johan. de And. *in gloss. num. 6. c. ex literis, extr. de præs.* Anton. de Butr. *in notab. 5. ibid. in fin.* Abb. *in d. c. ex literis*, ubi adstruit, quod solus hic
26 † concubitus adulterium arguat, licèt testes de intrusione vel immixtione carnis nihil deponant: hinc *gloss. in l. 35. ff. de fideicom. libert.* ait: quod hæc præsumptio sit juris & de jure, ac perinde sit, quando mulier nuda jacuit, adulter verò vestitus vel si ambo vestiti ita jacuêre? Vide Campeg. *de test. reg.* 385. Boër. *decis. 197. n. 9.* Mascard. *de probat. 1. concl. 59. n. 6.*

9. Ori-

9. Oritur indicium ex † pernoctatione uxoris ſuſpectâ extra domum 27
mariti, *l.8.§.3.C.de repud.* ibi: ſine juſtâ & probabili causâ foras pernoctantem, &c. quod indicium eam quoque mulierem complectitur, quæ ſine viri licentia diſcedit ex domo mariti, atq; ſic extra lares domeſticos commoratur ſine cauſa probabili. Riminald. *conſil.* 274.*n.*31. Menoch. *conſil.*31.*n.*22.*lib.* 1. Maſcard.*de probat.* 1.*concl.* 64. Cravett. *conſil.* 205. Polydor. Ripa *in tract. de nocturn. temp. cap.*36.*num.*28.*& ſeqq.* Dőring *tom.*1.*Bibl.juriſconſ. verb. adulterium.n.*100.

10. Indicium deſumitur † ex conſuetudine delinquendi, Cephal. *conſ.* 28
84.*n.*34.*lib.*1. quæ enim adulterata fuit ſemel, præſumitur adulterium repetiiſſe. Menoch. *conſil.*31.*n.*24.*lib.*1. Maſcard.*de prob.*1.*concl.* 64.*num.*11. Dőring *d.loc.num.*134. concurrentibus indiciis adminiculantibus, ex quocunque actu Venereo profectis, idq́; eſt, quod in vernaculâ noſtrâ dicitur: Angebrent
Holz gehet bald wider an. Adeò ut deprehenſus in rebus Venereis dicatur de- 29
prehenſus in præparatoriis adulterii, *gloſſ. in l.quod ait.ff.de adult.* ubi diſertè
† explicat, quæ res dicantur Venereæ necne? quò remitto lectores: adde Fa- 30
rinac. *de delict. carnis. q.*136.*tit.*15.*pag.*537.*oper. crim. p.*4. ubi 32. adulterii indicia recenſet & explicat, Johan. Spinæ. *de tranquill. anim. lib.*5.*pag.* 282. ubi otia adulterii indicia eſſe dictitat, ibi: certum eſt nihil ſcortationum & adulteriorum fertilius eſſe, quam otium. vide *p.* 1.*cap.* 21. & Spin. *d.loc.pag.* 284. ubi laſcivas cantilenas, picturas, fucos, aromata, larvas, comas inuſitato indecoro modo pexas & comptas indicia eſſe ſtatuit, nec non veſtimenta indecora & leviora, quæ levem regulariter arguunt animum, &c. Idem *d.loc.*

11. Indicium parit † tinctura faciei & pictura genarum. Albert. Magn. 31
*lib.*24.*de animal.* ibi: adulteræ vel meretrices de ſtercoribus Crocodili unguenta faciunt, quo rugas faciei extendant. Galen. *lib.*10.*ſimp.med.fac.* Terreſtrium Crocodilorum *ait*, ſtercus precioſum effecêre mulieres delitioſæ, quibus non eſt ſatis, quod alia medicamenta ſint tam multa, quibus faciei cutis extenſa & ſplendens efficitur: hinc Horat. *Epod. lib. ode* 12.

——— nec illi
Jam manet humida, creta colorq́;
Stercora fucatus Crocodili.

Et Ovid. *de art. amandi* 3.

Pallida purpureis tingat ſua corpora virgis
Nigrior ad Pharii contage piſcis opem:

Piſcis phalaris Crocodilus eſt:
Dignum ſanè patellâ operculum, dignæ beſtiarum excrementis laſcivæ & rancidæ beſtiæ. vide M. Frederic. Wendelin. *de admirand. Nili.c.*16.*§.*12.*pag. mihi* 129. ſic ſtibium, de quo *part.*1.*cap.*37. unguentum ſeu herba eſt, ad decorandam ſeu medicandam faciem: nonnulli ceruſſam vocant, quo albor

inducitur faciei, alii purpurissum, quo malæ pinguntur & rubescunt: sic Jerabel oculos pinxit stibio, 4.*Reg.* 9. & *Jeremiæ* 4. legitur, si pinxeris oculos stibio. vide Plin. 6.*cap.*33. Hieron. *ad Fariam. tom.* 1. *epist.* 10. de hoc indicio sic scribit: Meretrix illa in Evangelio baptista, lacrymis suis non habuit crispantes mitras, nec stridentes calceos, nec orbes stibio fuliginatos. Idem *ad eandem* ..*loc.* Quid sunt purpurissus & cerussa, quam ignis juvenum, fomenta libidinum, & impudicæ mentis indicia? Et Cyprian. *in lib. de bono pudicitiæ.* longè absit, quibus pulchritudo non ornatur, sed prostituitur, nam sollicitudo de pulchritudine & malæ mentis indicium & deformitatis est, quò ex parte in Gelliam non ineleganter ludit Nicol. Borbonius *in tetrast. Jocoser. post cent.* 2. *pag.* 86.

Cur faciem unguentis & fuco, Gellia, tingis?
Crede mihi, ex Hecuba non facies Helenen.

Et subservit Oweni illud *lib.* 3. *epigr.* 48.

Falsa patent, at vera latent: in te patet istud:
Nam faciem fictam, cætera facta geres.

Quinimo misera videtur, quæ sibi non placet, qualis est, quid capillorum mutatus color? quid oculorum suffuscatio? quid facies artibus in diversam formam convertitur? quid postremo speculum consulitur, nisi quia, ne ipsa sit timetur, &c Ne dicam, quod talia attentare & deformitatem faciei rubriceta smegmateq́; intingere ornareq́; sit res summè impia & illicita, censente ex Balduino & aliis Wilhelmo Antonii *de rescript. morat. conclus.* 24. *num.* 7. *in secundâ edit.*

32 12. Indiciũ generat † adulterii vaga lumina in muliere observata. Hier. Drexel. *in Nicet. lib.* 1. *c.* 7. *in princ.* hinc versus triti:

Otia, mensa, libri, vaga lumina, &c.

Itemq́; illud alterius recentioris Poëtæ in Gallam:

Ussisti me Galla videndo: tangere noli!
Nam si ures oculis, quid facias oculo?

Et ejusdem ad Tulliam:

Objectum nostri, dum lux est, Tullia, visus,
Subjectum, cùm nox venit, amoris eris.

Quibus subscribit Medéa repudiata ab Jasone ita alicubi conquerens:

Tunc ego te vidi, tunc cœpi scire quis esses,
Illa fuit mentis prima ruina meæ.
Et vidi & perii &c.

Aquæductus confractus perdit aquas oculorum, distractio mentem castam destruit, ipse salvator hoc in indicium citat *Matth.* 5. *vers.* 28. Qui vidit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est. Davidem sanctum in duo flagitia nefanda præcipitarunt incauti oculi. Vidit & exarsit factus adulter & homi-

homicida. 2.*Reg*.11.*v*.2. hinc Jobus ſe cum oculis fœdus pepigiſſe ait, ne aſpicerent mulieres, fatetur *cap*.31. Clemens Alexand. *lib*.3.*pædag*.*c*.11. dum laſciviunt oculi, caleſcunt appetitiones; prima fornicationis ſagitta eſt oculus: uritq; videnda fœmina: Virgil. 3. *Georg*. Cave tibi, tuisq; oculis, &c. Idem Alexand. eſt mulier tactu viſcus, viſu baſiliſcus; Vetus patrum dictum eſt: Incuſtoditus viſus incuſtoditæ mentis eſt nuncius, nam ſicut domus munda nō erit, cujus effracturæ feneſtræ omne genus avium admittunt, ita nec mens pura, ſi mentis feneſtræ, oculi, ad omnem patent curioſitatem, &c. Quapropter David oculorum laſcivitatem expertus precatur: Averte oculos meos, ne videant vanitatem, *Pſalm*. 118. Atque exhinc verum eſſe patet, quod Apoſtolus Johannes *in epiſt*.1. inquit: Omne, quod eſt in mundo, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ, &c. non obſtante altero ejuſdem effato *Johan*.*c*.7. ubi dicit, non eſſe ſecundum faciem judicandum. Quia hoc verum eſt ad condemnandum, non ad formandam inquiſitionem, & indicia deſumenda, ut rectè reſpondit Joan. Boniſac. *in tr. de furt*. §. *eſt*. *num*.126.*pag*.120. Concludam hoc indicium adeoq; totam hanc adulterii cauſam exemplo ſpecioſo & tragico Anno 1505. Ait Fr. Guicciardin. cum Hippolytus Eſtenſis, Cardinalis, vehementi juvenculæ ſibi ſanguine conjunctæ arderet amore, quæ non minori ardore Julium Hippolyti ex concubina genitum fratrem amabat: cumq; ipſamet ſe ad tantum amorem præcipuè Julii oculorum pulchritudine accendi Hippolyto faſſa eſſet, Cardinalis Hippolytus furore correptus, temporis opportunitate captata, cum Julius in venatione extra urbem eſſet, in agris cum ſepſit, eoq; deſcendere juſſo, per aliquos ſuos à pedibus ſervos, animo tanti ſceleris immanitatem ſpectare auſus nefario, oculos ei, velut amoris ſui æmulos, erui juſſit: unde graves offenſiones inter fratres conſecutæ ſunt. vide Joan. Wolff. *tom*. 2. *lect*. *mem*.*cent*.16.*pag*.165.

CAPUT IIX.

DE POLYGAMIA EIUSQUE POENA.

SUMMARIA.

1. *Polygamia quid?*
2. *Patriarchæ polygami, fuerunt peccatores, uti noſtris ſeculis polygamia peccatum eſt.*
3. *Non exemplis ſed legibus judicandum eſt.*
4. *Ante diluvium ut maximè polygami fuerunt homines.*
5. *Deus Opt. Max. nunquam approbavit polygamiam.*
6. *Polygamia de Palæſtina ad Arabes & Ægyptios promanavit.*
7. *An hodie in Græcia apud Turcas polygamia ſit abrogata?*
8. *Polygamia pugnat cum præceptis juris naturæ.*

9. Vxores fœcundæ & castæ non patiuntur pares sui ordinis in matrimonio.

10. Parere solet promiscua venus vel adulteria vel mortem mariti.

11. De pœnâ polygamiæ.

12. De cœlibatu sacerdotum memorabilia & quâ necessitate is primo loco introductus.

13. Verus cœlibatus sacerdotalis ejusq; finis describitur.

14. Inconvenientia cœlibatus clericorum describuntur.

15. Colloquium Episcopi Ratisbonæ cum contareno de cœlibatu sacerdotum.

1 SECUNDA species delictorum carnis est polygamia seu Digamia, quæ †
definitur conjugium illegitimum, cum personis duabus vel pluribus, con-
tractum & initum, quam multinubium appellavit Hieronymus *in Epist. qua-
dam ad Cherentiam:* Mirari verò hic quis posset, cur polygamia usitata olim
Patriarchis, viris sanctis, cæterisque gentibus jure hodierno condemnetur?
Certè instituto conditoris res plana est nec scatet scrupulo, *Genes. 2. vers. 20.*
2 *Matth. 19. Lucæ, 16.* Neq; enim excusantur † Patriarchæ contra constitu-
tionem divinam multis inhærentes uxoribus, utpote qui æquè peccatis &
prævaricationibus mandatorum Dei fuêre obnoxii propter lapsum primo-
rum parentum, uti mortales cæteri *gentium*, quarum facta nobis exempla
3 non suppeditabunt imitatoria, siquidem † non factis & exemplis, sed legi-
bus judicandum fit, *l. 13. Cod. de sentent. interl. omn. jud.* imò polygamiæ mos
4 depravatus, maximè † ante mundi Cataclysma, quo tempore genus huma-
num spiritu Dei gubernari amplius nolebat, ut dicitur *Genes. cap. 64.* fuit usi-
tatus moribusque receptus: non dicendum, quasi Deus conjugii auctor &
5 mandator, ut essent duo in carne una, *Genes. 2.* unquam † polygamiam illam
patrum comprobârit aut desuper per Moysem vel Prophetas dispensârit,
quicquid contra astruat Ochinus, quem sufficienter refellit Theodor. Beza
in tract. polygam. in princ. Quirin. Cubach. *cent. 1. dec. 10. quæst. 8.* Videtur con-
6 suetudinem † polygamiæ priscam illam de Palæstina ad Arabes, Ægyptios, &
Græcos proserpsisse, ita enim comparatum est, ut malorum morum conta-
gia & vicinos tanquam venena inficere & offendere soleant, hinc aliquid ma-
li propter vicinum malum, juxta proverbium. Etsi hodiernis temporibus po-
7 lygamiam quoq; in † Græcia inter Machometanos sublatam extirpatamque
intelligo, ex Joh. à Buchenbach *in itiner. lib. 2.*

8 Sanè quin † polygamia cum ipsis naturæ secundariæ præceptis, unde
procreatio sobolis legitima promanavit, quodammodò pugnare videatur,
ipsaque eadem præcepta post lapsum remansisse in hominibus quantumvis
cum brutis communia, ut testatur Justin. *in §. 2. inst. de 1. N. gent. & civil.* pa-
rùm vel nihil præstat dubiis. At illud, quod frugi permansit in homine, divi-
num est quiddam, de quo *enim* gloriaris ait Scriptura, quod antè non accepe-
ris, etenim ut cætera taceamus, præsertim hoc, quòd de adulterio vix diffe-
rat polygamia, ipsamque turbet matrimonii tranquillitatem quovis precio
num-

summario præstantiorem, ita facto expeditum est, viros alioquin egregios, turbato naturæ ordine, tragicis subinde factos exitiis, cum profectò † uxores præsertim fœcundas & castas nihil æquè exasperet, quam promiscuus mariti coitus, vicariam enim suæ voluptuariæ palæstræ venereæ suiq; mellitissimi pabuli ferre fœmina nec potest nec vult, & siquidem eâ se frustratam vel tantillum sentiat, aliunde sibi de compositione providet, tum ne quid sibi de justo & legitimo concubitu depereat, Tiraquell. *d. ll. connub. gloss.* 1. 13. Proinde quod proximum est, hoc vel unicum præ se fert illa promiscua libido, ut aut ipsa mulier perniciosè in corpus † proprium admittat adulterium, aut viro insidietur inflammata zelotypiâ, quavis fraude & dolo, unde Seneca *in Hercule Æteo:* 9 10

O quam cruentus fœminas stimulat dolor:
Cum patuit una pellici & nupta domus,
Scylla & Charybdis Sicula contorquens freta.
Minus timenda est nulla non melior fera est.
Non ibo inulta gesseris cœlum licet,
Totusq; pacem debeat mundus tibi.
Est aliquid hydrâ pejus iratæ dolor.

E. Ovidius *lib. II. de arte amandi.*

Sed neq; fulvus aper mediâ tam sævus in ira est,
Fulmineo rabidos dum rotat ore canes:
Nec lea cum catulis lactantibus ubera præbet,
Nec brevis ignaro vipera læsa pede:
Fœmina quam socii deprensa pellice lecti
Ardet, & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammasq; ruit positoq; decore
Fertur, ut Aonii cornibus icta Dei.
Conjugis admissum, violataq; jura mariti
Barbara per natos Phasias ulta suos.
Altera dira parens hæc est, quam cernis, hirundo:
Aspice, signatum sanguine pectus habet.
Hoc bene compositos, & firmos rumpit amores:
Crimina sunt cautis ista timenda viris.

Constitutio criminalis Carol. V. *art.* 121. † polygamiam æquè ut adulterium, 11
expiandam morte censet, cui non congruit jus civile, quod minimè polygamos, uti adulteros gladio ultore persequitur, *l.* 30. *C. ad l. Jul. de adulter.* ubi solummodò infamiæ pœna polygamis infligitur, *l.* 2. *de secund. nupt. l.* 18. *C. ad l. Jul. de adult.*

Movendum autem hoc in loco est, polygamiam Romanensium, quæ sunt secundæ nuptiæ vel conjugium sacerdotum, ad hanc classem multo minus ad

nus ad constitutionem, vel leges polygamiam coërcentes pertinere, cujus
12 præsertim † conjugii sacerdotalis inhibitio canonica primùm non fato, sed necessitate rerum introducta est, inops enim Ecclesia prima vel assiduis persecutionibus emacerata, bonis & opibus eviscerata, piâ ac decenti opinione statuit, Diaconos cœlibes quandoque deligi, quod perspicuè probatur *dist.* 28.ibi: ab hoc autem, quod vel personæ qualitas sicut & vos melius nostis (vel superstes uxor aut filius, per quos Ecclesiastici periclitari solet substantia) nostros animos diutius ab ejus ordinatione suspenderet, &c. Ibidem infrà in fine canonis: quantula esset præsentis temporis, habita rerum descriptione, substantia, & nihil unquam per se, aut per filias & uxorem sive quamlibet propinquam, aut domesticam vel extraneam fortè personam de rebus audeat usurpare Ecclesiæ, & universa sui Episcopatus, quæ sita tempore Ecclesiæ suæ dominio sociaret, nihil ultra id quod modo descriptum est, filiis suis vel heredibus relicturus, tantum abest, ut cœlibatus in illo ævo pro opere
13 operato, uti nunc docetur in Romana Ecclesia, reputaretur: verum † cœlibatus finem describens Ignatius, sic loquitur *ad Philad.* non tam quam nuptias abominantes, sed ut præstantius quoddam appetentes, non culpanda conjunctionis gratiâ, sed ut leges divinas meditemur; Et Cyprian. *2. epist. 1. ad Pompon. & in libello. de hab. virg.* scribit, ut quæ virgines se continere non possint, ad matrimonia mutato vitæ statu licitè confugerent: Ecquid enim flam-
14 ma † venerea sæpe mali protulerit, non longè quærenda exempla: Refert Mylius *in quadam concione de cœlibat. Cler.* Augustæ piscinam propè monasterium purgatam esse, in qua aliquot centum infantium reperta fuerint scelera: adeò ut Magnates quidam dixerint referente Thom. Nettem. *in fasc. Zizan.* votum continentiæ agere moniales ad horribilia peccata, ut interfectiones abortivorum, destructiones naturæ per medicinas mutuæ libidinis, & alia non dicenda. Johan. Wolff. *cent.* 14. *pag.* 688. Recordemur superioris ætatis nostræ, quam miserè Hamerslebii, in diœcesi Halberstadensi monachus pellicem visitaturus interierit; unde divulgati versus vice Epitaphii:

Conradus lætam cupiens invisere Gretam,
Murum conscendit, sacrâq; in veste pependit.
Ne tamen in torvi transiret guttura corvi
Jam Monachus stultus jacet hac sub mole sepultus.

Uti Davidem, Betonium, Scotum Archiepiscopum & Cardinalem, plures orthodoxos igni in Scotia cremari jubentem periisse, & insignibus ordinis Cardinalicii orbatum ad murum suspensum esse constat, Wolff. *tom. 2. lect. mem. pag.* 551. Porrò Hieron. *in Epistol. ad Ocean* affirmat creari posse Episcopos, qui duas habeant uxores, unam ante baptisma, & alteram post lavacrum regenerationis, sententiam eorum, qui hæc negant, Cainam hæresin appellat Sixt. Senensis *in bibl. sancta lib. 6. annot.* 318. *pag.* 246. Vid. Theodor. Bez.

Bez. *in tract. de polyg. pag.* 230. & Philipp. Melanth. *in responſ. quodam contra Cilon.* ibi: Memini, Epiſcopum † Ratiſbonæ Contareno dicere, neceſſariò 15 concedendum eſſe conjugium presbyteris, quia alioquin defuturi eſſent Eccleſiis Paſtores, etiam multas ſtare deſertas ſine miniſtris: tum Contarenus miratus poſſe ſe mederi, inquit, huic rei, quia Italia Monachis abundaret, quos ſit miſſurus Pontifex ad vacuas Eccleſias, quid agent, inquit ille, cum linguam noſtram neſciant? Contarenus reſpondet ſacrificaturos eſſe de more. Epiſcopus verecundè reſpondit, neceſſarium munus eſſe docere populum, & Evangelii cognitione pietatem eſſe colendam, non ſufficere ſpectacula ceremoniarum: Et paulò antè ibidem Philipp. providendum eſt omnibus gubernatoribus, præcipuè verè Eccleſiaſticis, ne legem condant, quæ impedit veram invocationem Dei, conſtat autem paucos ad cœlibatum idoneos eſſe, cæteri aut vincuntur communi imbecillitate, aut infœliciter ſecum ipſis luctantur: Hi impediti maculis conſcientiæ non invocant, ſed fugiunt Deũ, inde multi in Epicurorũ contemptumq; ruunt, aut deſperatione opprimuntur, quare hæc lex tot jam ſeculis infinita agmina animarũ à Deo avulſit, & in exitium æternum impulit. O ferrea pectora omnium gubernatorum, ſi hæc tanta mala non conſiderant, ſi non afficiuntur interitu animarum, ſi non putant magnum ſcelus impedire veram invocationem, ſi non cogitant, Eccleſiis utiliores eſſe Paſtores pios & doctos maritos, quàm leves & indoctos cœlibes, ſcitis jam viginti annis multa bona ingenia, quæ utiliter Evangelio ſervire poterant, propter vinculum cœlibatus non acceſſiſſe ad miniſteria Eccleſiaſtica.

De Paulo III. Papa ſcribitur, quòd cùm quædam poëmata Romæ legiſſet in ſe atque filiam ſcripta, illacrymatus fuerit, & ob acerbitatem legis cœlibatus cum amicis expoſtulaverit, ſcilicet qui non ſolum Eccleſiæ ſed etiam continentiæ antiſtes eſſe deberet, filiam in ore & oculis totius civitatis cum ſummo probro verſari ſeſe videre, quæ etſi erat eximia pulchritudine, ſcortum tamen eſſet, cogitaſſe exinde Papam de reſtituendo conjugio clericis, at morte præventum non potuiſſe exequi conſilia ſua. Wolff. *tom. 2. lect. mem. pag.* 604.

CAPUT IX.

DE INDICIIS POLYGAMIÆ.

SUMMARIA.

1. *Indicia generalia vices ſpecialium ſæpè ſubeunt.*
2. *Quomodo maleficia arguant delicta ſimilia?*
3. *Deſertio polygamiæ indicium eſt.*
4. *Deſertio conjugis arguit adulterium tacitum.*
5. *Deſertor quis propriè dicatur?*

6. *Quo-*

6. *Quomodo probetur mors mariti absentis.*

7. *An solâ nuncii relatione hoc factum probetur?*

8. *Qualiter polygamia indicium hæreseos pariat?*

9. *Dispensatio an super digamia fieri possit?*

10. *Publicæ necessitatis ergò dispensatio aliquando permittitur.*

11. *Circa polygamiam proculdubio dispensari potest.*

12. *Historia faceta refertur, qua de causâ Carolus Rex Galliæ reum polygamiæ, ad supplicii locum jam eductum dimiserit?*

CÆterùm polygamiæ indicia depromi partim possunt 1. tum è indiciorum generalium classe, ut fama, levitate vitæ, peregrinatione suspecta, celatione & inficiatione nominis, familiæ, gentis, patriæ, mendacio, &c. *arg. constit. crim. art.* 42. ibi: Vnd ist ein Person/ zu welcher man sich solches versehen
1 mag/ ꝛc. unde non obscurè evincitur † indicia generalia sæpenumerò specialium vices sustinere, uti alias jure receptum videmus, quòd nomina quædam juris & generis & specierum præseferant determinationem, ut adoptio, *l. 1. ff. de adopt.* cognatio, *l. 10. §. inter. ff. de gradib.* jurisdictio, quæ imperium merum & mixtum modò significat, modò jurisdictionem, quæ ab imperio distinguitur, *l. 3. ff. de jurisd. l. 1. & t. t. ff. de eo, cui mandat. est jurisd. §. nos Romanorum. de pace const. in usib. feud.* Zas. *in l. jus dicenti, ff. de jurisd.* Hen. Bocer. *in disp. ff. disp. 4. th. 3.*

2 2. Cùm è indiciorum † particularium sede ejusdem vel diversi generis maleficiorum, quales sunt luxuria contra naturam, incestus, adulterium, quæ delicta suâ atrocitate ita comparata sunt, ut inde indicia ad delicta ejusdem generis meritò formentur: quod luculenter demonstrat Barnab. Brisson. *in tr. de adult. in princ.* ubi ab adulterio ad veneficium argumentatur. Quod ipsum M. Catonem sensisse scribit Quintilian. 5. *c.* 10. nullam scilicet adulteram non eandem veneficam esse, quidni inde ad delicta ejusdem generis inferendum? ut nullam adulteram, non nisi dygamam, si latè vocem interpretaberis, eandem existere, vel si strictè, polygamiam dixeris. Concurrente famâ, hinc indicia pro subjectâ materia strui adstruit Briss. *d. loc.*

3 3. Indicium polygamiæ † præbet malitiosa desertio, per ea quæ tradit Henn. Arnis. *de jur. conn. c. 6. sect. 6. num.* 4. non tam quod desertorem taxat perinde, ac si fidem abnegasset *Apostolus ad Tit. c. 1. in fine. &* 1. *ad Timoth. c. 5.* quæ fides factis potius quam verbis æstimatur, secundum vulgata juris brocardica: facta fortius ut verba loqui solere, *c. fiiii. de appell. c. cum super. ext. de off. deleg. l. Paulus, ff. rem rat. haber. l. pro herede. ff. de acquir. hered.* quã quod
4 † desertio diuturna ut plurimum conspiret adulterium tacitum, ut ait Arnisæ. *d. loc.* sed adulterium indicium parit polygamiæ per modo dicta, tacitiq; idem quod expressi operatio præstet. Eberh. *in top. à tacit. ad express.* Ergo hinc illud Tragici pervlguatum,

dum nos colo affigunt & foco,

Impunè

Impunè interdiu noctuq; liberis justis student
Alienas permolunt uxores.

Fundum alienum arant, incultum familiarem relinquunt. Desertor † verò 5
hoc in passu propriè dicitur, qui animo depravato, incommodis & molestiis
conjugalibus se subducens circumvagatur, quò Apostolus respicit, quoties
desertionem absentiam affectatam appellitat ibi, qui nolit cohabitare. *d. loc.*
adeò ut absentia necessaria huc non spectet, cum voluntas & propositum de-
licta distinguat, *l. 5. 3 ff de furt.* nisi vir delicti causa abest, vel militatum abiit,
servus pœnæ factus *l. 1. de divort. l. 13. §. 1. ff. de donat. inter vir. & ux. l. 14. C. eod.*
l. 5. ff. de bon. damnator. Extra hunc casum dubium non est, quin vir uxorem
repetere, eiq; mandare possit, ut sequatur, quæ si virum subsequi detrectat,
pro desertrice omninò judicanda est, vide prolixè D. Arnis. *d. l. loc. cap. 6. pag.*
mihi 303.

4. Polygamiæ indicium est, quoties mulier non liquidò probavit mor-
tem mariti, ac nihilominus secundò nupsit; Farinac. *vol. 4. tr. crim. q. 150. tit.*
16. probatur verè † mors mariti famâ, unicoq; teste, Clar. *in §. adulterium. n.* 6
45. vel nuncio misso à conjuge ad inquirendum, num vir vivat, eoq; referen-
te, mortuum esse virum, atque de hoc publicam spirare famam penes pere-
grinos. Anchar. *in c. in præsentia. ext. de sponsalib.* Farinac. *d. loc.* ubi *ex Alexand.*
2. *de Nævo in d. c. num. 5.* ait; quòd casus hic specialis sit, ubi creditur † soli nun- 7
cio de morte alicujus referenti, addit tamen Anton. de Butr. *in d. c. præsentia.*
num. 7. fragilem esse hanc relationem, nisi alia documenta accedant, cùm
nuncius facilè corrumpi, & quid loquatur pro muliere sitibunda, instrui pos-
sit. Abbas *d. c. num. 6.* judex autem cuncta rimari debet, præsertim in causa
hâc adeo gravi & arduâ, Cæpoll. Tholosan. *decis.* 3. 17. idq; potissimùm idcir-
co, quòd probatio hujusmodi arbitraria sit, nempe ut judex arbitrari possit
sufficiátne probatio mortis mariti nec ne? Abbas *in d. c. præsentia, num. 6.* sed
utut sit, ambigibus omissis res expedita est, *Novella* 22. *c.* 14. quam procul du-
bio in judiciis sequi tenetur judex, nisi litem suam facere velit, Cujat. *in expos.*
novell. ibidem.

5. Cæterum quod suprà de indiciis adulterii diximus, nempe adulte-
rium præbere veneficio, infanticidio, & similibus delictis, indicium; Idem
hic quoque jure constitutum apparet, quia enim polygamiæ † convincitur 8
hæreseos unâ suspectus dicitur, adeò ut indicio hoc emergente, judex vel in-
quisitor in hæresin indagare, & quid bigamus de matrimonio sentiat, inqui-
rere quoque possit, Farinac. *quæst.* 140. *tit. 16. d. p. 4. num.* 24. Rebuff. *in tr. con-*
cord. pag. mihi 722. quorum consequens est, ut siquidem † dispensatio super 9
digamia fiat, ea non magis, quàm super apertâ hæresi dispensaretur, valere &
effectum jure sortiri queat. Farin. *d. loc. num. 33.* ubi ait: quod Papa non pos-
sit ex quacunque causa etiam necessitatis dispensare, ut quis possit duas reti-

nere uxores, adde Joh. Schneidwin. *in comm. ad instit. jur. tit. de nupt. pag. mihi* 51. taceo hîc dispensationes bono publico apprimè necessarias, proindeq; indultu † singulari ad consequentiam haud trahendo factas, *l.13. ff. de ll.* taceo dygamiam Henrico IV. Galliæ Regi permissam: indultum par Comiti cuidam à Gleichen, à pontifice quondam concessum: cujus rei occasionem successum & eventum icunculis evidentioribus mappisq; sericis delineatum referebat Comes à Kirchberg, illius familiæ prælustris postremus, Comiti Johanni Martino à Stolberg, me minimo præsente in arce suâ Farrenrodâ Thuringiæ anno 1618. vide Joh. Wolff. *2.lect.mem. pag. 236.* ubi prolixè hanc historiam tractat. Sic Valentinianus Imperator, cùm post conjugem Serenam, quam alii Severam dicunt, ex quâ suscepit Gratianum Augustum, duxisset unà Justinam formâ virginis captus, dispensavit ipse latâ lege, ut geminas uxores habere cuivis liceret, ex qua natus est Valentinianus Junior, qui cum Gratiano & Valente Augustis & ipse Augustus imperavit. Sixtus Senens. *in bibl. 5. lib.6. annal.* 82. Porrò ex annalibus Coloniensibus manuscriptis refert Joan. Wolff. *tom.2.pag.*292. paganum quendam illius ditionis, per concessionem habuisse conjuges 77. ex quibus suscepit liberos 350. taceo remissiones pœ-
11 narum polygamiæ, (quod † tutius & facilius erat dispensandum) sæpenumerò decretas. Ægid. Boss. *in tit. de coit. damn. & punib. num.* 78. Refert Prosper Farinac. *d.loc.* Carolo Regi Galliæ obviam venisse † reum polygamiæ, cum
12 ad supplicium deduceretur, quem Rex alloquens interrogavit, cur quatuor duxisset uxores, cum ipse non nisi unicam haberet, & illa sibi satis superq; esset, nec plures si vellet, reperiret? Respondit reus: ideò se duxisse tot uxores, quia cum decrevisset unicam nubere, eamq; frugi & bonam, primam bonam haud fuisse, secundam se duxisse hâc fiduciâ, ut bonam demum inveniret, sed eâ malâ quoque existente, convolasse se ad tertiam, quam cum omniũ pessimam invenisset, ad quartas pervenisse nuptias, statuentem plures & tot sese ducturum, donec tandem unicam reperiret bonam: quo responso Rex in risum conversus gratiam reo fecit. *Hæc ille.*

CAPUT X.

DE STUPRO EIUSQUE POENA.

SUMMARIA.

1. Stuprum quid?
2. Concubinatus à stupro differt.
3. Concubina meretrix appellata injuriarum agere potest.
4. Concubinatus an hodie sit sublatus?
5. In Ecclesia primitiva Sponsus & Sponsa non copulabantur in facie Ecclesiæ.
6. Qui propter libidinem exercendam nubunt, peccant mortaliter.
7. Non canino more sed honesto ordine conjugali opera danda est liberorum procreationi, ne Sathan immerentem prolem obsidere possit.

8. Quo-

8. *Quomodo liberi naturales succedant ab intestato?*

9. *Naturales liberi succedunt matri?*

10. *Spurii an sint infames?*

11. *An in Doctores promovendi?*

12. *An Notarii immatriculati esse possint spurii?*

13. *Quicunque testificari potest, Notarium agere quoq; potest.*

14. *Spurii, filii molitorum, tonsorum, tibicinum, &c. ad honesta Collegia admittendi.*

15. *Quænam stupri pœna jure civili?*

16. *Stupra in aulis Principum commissa, vel in cœnobiis vestali virgini illata, Capitali supplicio coërcentur.*

17. *Qualiter virgo stuprata in cœnobiis olim viva defossa sit.*

18. *Describitur sanctorum fœcunditas, &c.*

TERTIA species delictorum carnis est stuprum, id est † coitus omnis 1
illicitus, qui in mulierem liberam, viduam vel puellam, quam quis con-
suetudinis non matrimonii causâ, continet, committitur *l.* 38. ubi Joh. Gœd.
Brechæ. & Dd. *com. ff. de V. S.* hinc Paulus JCtus *in l. 4. ff. de concubin.* concu-
binam ex animo & destinatione patrisfamilias æstimari oportere respon-
det, junctâ lege 1. *eod.* quæ inter † stuprum & concubinatum disertè distin- 2
guit, adeò ut injuriam inferre videatur mulieri, qui † concubinam meretri- 3
cem appellaverit. *Dd. in d. l.* 1. Discrepantium opiniones sunt, An sublatus † 4
sit concubinatus? Quod quidam affirmant, *per novell. Leonis* 91. quæ tamen
(ambagibus prætermissis & quæ de novellarum ejusmodi authoritate adduci
poterant) id nequaquam probat, nempe quæ de Clericorum concubinatu
solummodò agit, adeoq́ue ad laicos parùm spectans: sufficiat, eorum nequi-
tiæ nonnihil fuisse indultum, *arg. l. 14. ff. de ll. & c. ordin. de R. J. in 6.* vide Erasm.
in præfat. super oper. Augustini. Augustinus, *inquit*, adolescens habuit concu-
binam, quod humanæ permittunt leges, & hac non repudiata sed ereptâ ad-
scivit alteram, utriq; servavit conjugii fidem, quam probitatem hodie teme-
rè requiras in sacerdotibus aut Abbatibus. Joan. Wolff. *tom. 2 lect. mem. cent.*
16. *pag.* 146. Nec porrò constitutionibus concubinatum video sublatum,
quanquam jus divinum vagos reprobosq́ue illos concubitus, quod in hac
parte meritò sequamur, omninò damnet, *Genes. c. 2. præcepto decalogi. 6.* quod
non ea propter accidit, quasi concubinarii in hoc impingant, dummodò nu-
ptiarum legitimarum solennia, quæ hodie copula illa est sacerdotalis, † Ec- 5
clesiæ primitivę incognita, contumaciter contemnant, sed quod finem matri-
monii decentem non assequantur, qui non in eo, ut libidini brutescenti & de-
spumanti saltem satisfiat, sed ut præscriptus Dei ordo, Dei institutio, manda-
tum & gloria, regnum nomenq́; ejus ex ordinata & benedicta copula pro-
pullulans inde augeatur, quâ fide ergò, fine, qua intentione præstent † qui- 6
cunq; libidine pravâ ad immoderatos ruunt amplexus, illi qui copulam illam
divinam tam flocci pendunt, & ad † carnis coitionem more canino non or- 7
dine decenti & honesto more conjugali deproperant, *gloss. in c. ad ejus. dist.* 5.
viderint aliquando, sentientq́; in conscientia, quam tandem Sathan stimula-
bit, *Tobiæ cap.* 52. sentiet importuna proles, qua de re Tiraquell. *de ll. conn. p.* 15.

P 2

*pag.*371.ibi: dum in totum libidini indulgetur, nec observatio ulla cœnandi
est, illorum sine dubio Dæmonum, quibus perurgentibus mera lascivia atq;
etiam sæpe cum ipsis menstruosis agitatur Venus, vicia hæc suscipit generatio
& futura proles, ut vel fiant leprosi, epileptici, vel quos ipse Sathan posthac
obsidere valeat; unde Augustinus *in sermon.3.dom.* hosce liberos dæmoniacos
appellat, verus matrimonii finis & usus est societas omnis vitæ, divini & hu-
mani juris communicatio, uti saniores DD. describunt nuptias *l. 1. ff. de ritu*
nupt. adde Schurff. *consil.1.cent.1.* Sed ad rem: Porrò an stuprum committatur
cum muliere ante stupratâ, vide Johan. Gœd. *in d.l.*101. liberi suscepti ex con-
cubinis naturales tantum dicũtur, differentes à spuriis, cum stuprum à concu-
8 binatu distinguatur, *d.l.1.ff.de concub.ibi:* succedunt † ab intestato parenti na-
turali cum matre, accipientes duas uncias de hereditate, *Novell. 5. cap. 5.* ubi
Cujat. *in exposit.* Hos vulgò quæsitos, scelere conceptos Connanus appel-
lat, cùm sine patre esse dicantur, *gloss. in §. si adversus. institut. de nupt. citans*
versiculum:

Cui pater est populus, pater est sibi nullus, & omnis
Cui pater est populus, non habet ille patrem.

qui & ἀπάτορες à Justiniano *in §. si adversus ea. instit. de nupt.* idcirco nuncu-
9 pat, qui de substantia patris nihil participant aut lucrantur, nisi quod ad †
successionem matris, quæ semper certa est, admittantur, Reinkingk *de re-*
*tract. quæst.2.num.*270.*l.5.C. ad SCtum Orphic.* adde *exercit. nost.* ubi prolixius
hæc res venditatur *disp.* 12.

10 An infames sint † spurii & sic ad dignitatum gradus non admittendi
quæri solet? Negatur vulgò *l. 1. & tot. tit. ff. de his, qui not. infam.* Card. Gabr.
Palæoth. *in tract. de noth. & spur. cap.*55. Modest. Pistor. *consil.*46.*vol.*1. Fachin.
*lib.4. controv. cap.*93. Quirin. Cubach. *cent.1. dec. 5. quæst.* 4. Hœnon. *disp. ad*
reg. jur. 12. *in l.* 211. *& seq. thes.*2. Confer Marquard. Freher *de infam. c.*23.*nu.*21.
Nec refert, quod spurii, manseres, jure sacro videantur reprobati, nec jure
11 humano ad honores, dignitates, gradusq; † Doctorales admittantur, uti di-
gnitas Assessoratus in Camera amplissima eis quoque non decernitur, quan-
tumvis legitimati fuerint, cum alchimiæ similis sit legitimatio faciens rem
apparere, qualis revera non est nec qualitate nec substantia, vide Schurff.
*cent.1. consil.*2. Reinkingk *in tr de retract. consang. q.2.n.*193.

Respondeo nihil hinc inferri quoad infamiam, neq; enim fideles quous-
que vivunt in mundo, politicè & decorè infames dicendi: non infames sunt,
qui ad honores non possunt aspirare fati infelicitate & fortunæ inclementia
non virtutis indignatione, vel ineptitudine, imò ecquis jam temporis quoq;
in Germania spuriis de republ. in toga vel bello benè meritis honores decer-
nendos esse negaverit? qui non natalium sed solius virtutis respectu utpluri-
mum deferre debebant: quâ de re suprà *p. 1. d. c. de indic. ex infamia.* Hinc
manso-

manſores tabelliones rectè creari, etiam † in matriculam recipiendos, Joh. 12
Thilman. de Benig. 2. *obſervat. Camer.* 26. Gylman. *tom. 2. in præjudiciis cam.*
pag. 158. Alexand. *conſil.* 8. *vol.* 2. Bald. *in l.* 1. §. 8. *ff. de poſt. vide receſſus imperii*
Maxim. 2. *de Anno* 1512. *Coloniæ promulg.* Unde probatur, quod † qui- 13
cunque teſtimonium dicere jure poſſit, idem quoq; Notarius eſſe queat; ſpu-
rium verò non repelli ut ſpurium, ne teſtimonium dicat, tradit Specul. *in §.*
de teſt. Ergo & Notarius officium gerat ſequitur. Bald. *in l.* 1. *C. de teſtib.* hinc
reformat. polit. Car. V. de Anno 548. *Auguſtæ Vindelicorum publicata*, damnat
conſuetudines civitatum imperii, quæ ſpurios filios tonſorumq; , molitorũ, 14
opilionum, tibicinum alioquin vitæ honeſtioris, ab artificum Collegiis ar-
cent, Denaiſ. *de jure. Cam. cap.* 208. §. 2. Wehner *obſ. pract. verb.* Gewonheit/
pag. 252. *verſ.* 8. Pruckman. *conſil.* 12. *num.* 76. *volum.* 1.

Pœnam † ſtupri quod attinet, ea eſt de jure civili, publicatio partis di- 15
midiæ bonorum, ſiquidem honeſtioris conditionis ſunt ſtupratores, ſin hu-
milis ſtatus, corporis coërcitio cum relegatione, §. 5. *inſtit. h. t.* hodie quæque
reſpublica, univerſitas vel provincia de hoc flagitio peculiares legibus ſtatu-
tariis definitas, quo in judicando recurrendum eſt, habet pœnas, vel mulctas
ſæpe leviores, quibus iniquiores paſcuntur potius libidine. Adde *l.* 7. *ubi Dd.*
ff. d. extraor. crim. l. 16. §. *penult. ff. de pœn.* Boër. *deciſ.* 296. hinc reſcriptum Ale-
xand. *in l.* 1. *C. quæ ſit longa conſuet.* equidem ait, præſes provinciæ, probatis
iis, quæ in provincia ſeu civitate in eodem controverſiarum, genere ſervata
ſunt, causâ cognitâ, ſtatuat. Porrò ſtupri pœnam pro delicti gravitate, ut ſi fa-
mulus filiam domini, ignobilis nobilem ſtupravit vel delictum hoc familiare
eſt in provincia, admodum exaſperari poteſt, cum multis graſſantibus, coër-
citione opus ſit ſeveriori, juxta illud: creſcentibus delictis pœnæ creſci de-
bent, *DD. in l.* 11. *ff. de pœn.* ut ſi quidem pro uno ſtupro 2. vel 3. floreni ſaltem
fuerint ſoluti, mulcta creſcat in duplum, triplum vel ultra, prout juſtitiæ can-
dor & diſciplinæ publicę vigor id admittit, nonnunquam multorum delicto-
rum pœna mors ſit, uti vulgatum ſonat brocardicum. Sic ab ignobili † ſtu- 16
prata virgo nobilis, unde tota familia ad animam uſque offenditur, pœna
omninò exaſperari & mulcta in corporis inflictivam pœnam converti debet,
argum l. 104. *ff. de R. J. l. humilem. Cod. de inceſt. nupt. l.* 131. *& in l.* 101. *ubi Dd.*
ff. de V. S.

Sic quæ ſtupra effractis domibus patrantur, durius quoque plectenda
ſunt, Johan. de Pined. *in Job. cap.* 25. *verſ.* 16. hinc *cantic.* 8. 9. ſi oſtium con-
pingamus illud tabulis cedrinis, ſcilicet, ne id perrumpat adulter, reſpondet
autem ſponſa *d. loc.* ego murus, &c. id eſt, meam pudicitiam nõ externi iſti pa-
rietes, non cuſtodes ſervare ſufficient, niſi ego ipſa ſim murus fortiſſimus,
atque mea pulchritudo adamantina & inexpugnabilis: Sic ſanè ſubdit Joan.
de Pined. *d. loc.* ubi intus habitat ſimilis quædam pudicitiæ cuſtodia, nemo

perfodiet domum, excœcabitur enim oculus adulteri, ut neque aditum neq; ostium videre invenireque possit. *Hæc ille.* Et quia hæc constantia Deo dicatis puellis maximè commendata fuit, in iis stupri pœna omninò durius recepta extat. Sic stupra vestali virgini illata, gravius quoque plectuntur aliaq; stupra domestica, uti furta domestica atrociora reputantur simplicioribus: vide Procop. 1. *de bello Gothor.* ubi scribit, Totilam Regem armigerum suum stuprantem virginem domesticam morte mulctasse, quemadmodum in aulis Principum commissa stupra ultimo coërceri solent supplicio Dionys. Hal.
17 *lib.*2. Rom. Antiq. scribit, Numam Pompilium † vestales virgines stupratas sub terrâ vivas defodisse, unde Ovid. 6. *Fastor.*

Nullaq; dicetur vittas temerare sacerdos,
Hoc duce nec viva defodietur humo.

Qualiter hæc sepultura intelligenda sit, declarat Plutarchus *in quæst. Roman.* & Johan. Wolff. *lect. memor. part.* 1. *pag.* 33. ibi: vestalis virgo incestu deprehensa, per portam collinam Romę, ceu mortua efferebatnr, cum propinquorum suorum luctu, sequentibus mœsto cum silentio Pontificibus, atque sacerdotibus, propè portam locus fuit subterraneus, in quem scalis quibusdam descendebatur, locusq; ipse occludebatur: & ne fame necari videretur, panis, lactis & olei nonnihil apponebatur, unaq; ardens lucerna, quibus peractis, sacerdotes alii discedebant, parentabantq; eo die, nec non tristitia erat in orbe tota & mœror pavorq; non exiguus. Magnum enim aliquod malum vestalium supplicium portendere putabant. O castitatem purioris & prioris seculi. Si hodierno die Moniales eodem pacto puniendæ essent, subterranea loca vix sufficerent. In Anglia fuerunt Anno 748. Nonnæ cum regibus aliisque viris rem habentes, liberos parientes, partus necantes, quæ impunitæ relictæ sunt, refert *ex epist. Zach. Pap.* Wolff. *lect. mem. cent.* [illegible] *g.*198. &
18 idem *cent.*9. *pag.*234. omnes parturiunt, *ait,* † sancti, parit sanctus Hermaphroditus monachus, parit sancta monialis, parit ipse quoque Papa, quâ certè Ecclesiasticorum fœcunditate, mundus ad orbitatem facilè redigi non poterit. *Hæc ille.*

CAPUT XI.

DE INDICIIS STUPRI ET FORNICATIONIS.

SUMMARIA.

1. *Stupri penè eadem quæ adulterii indicia sunt.*
2. *Ex vestitu cognoscitur meretrix.*
3. *Quomodo Claudia vestalis stupri indiciis sese purgaverit.*
4. *Latus mediocris & modesti vestitus.*
5. *Mulier sine comite incedens noctu, meretrix præsumitur.*
6. *Mulier utplurimum domo absens inhonesta præsumitur.*

7. *Trans-*

7. Transvestiti vel transvestitæ luxuriosam agere vitam præsumuntur.

8. Scholares transvestiti dicuntur scortorum amatores.

9. Mulier nuda & cum viris, eodem utens balneo dicitur meretrix.

10. Mulier tactu impudico se contractari sinens, meretrix præsumitur.

11. Fama stuprum arguit.

12. Meretrix quæ propriè dicatur?

13. An lac in mammillis repertum stuprum arguat?

14. Multa fiunt naturæ necessitate, quæ non fiunt ex ejus intentione.

15. An hymeneæ fractura stupri indicium pariat?

16. Anatomici in genere negant hymenæū.

17. De indiciis ex physiognomia depromptis?

18. An stuprum certis herbarum speciebus possit manifestari?

19. De vinculis aureis ad elusionem luxus, notabiliora.

20. De saltationibus vide singularia.

1. STUPRI indicia † eadem in genere sunt quæ adulterii, quorum utriusq; 1
par est ratio & probatio, Felin. *in c. præterea num. 3. ex. de test.* Mascard. *de
probat. 2. concl.* 1063. Boss. *de raptor. mulier. num.* 1 remitto itaque lectorem ad
cap. 7 retro. &c. Quibus adde hæc stupri indicia; ut cum mulier cœtui sese
adjunxerit scortorum, vel si mulier habitu meretricio † levi & vago magis, 2
quam honesto gravi & decoro incedit amictu, *l. 15. §. 13. ff. de injur.* hinc Claudia
vestalis virgo nō aliam ob causam impudica credita fuit, quàm quòd ornatus
levioris studiosior esset, ita ut refellendam hominum opinionem miraculo
matris Ideæ ei fuerit opus, quæ † Claudia cingulum secuta, virginitatem fi- 3
liæ comprobavit, Petr. Roiz *in decis. Lituan. decis. 3. nu.* 47. Aspasia è contra
duorum maximorum regum Cyri primum & Artaxerxis posteà uxor, à mulie-
bri curiositate & speciosiori vestitu abhorrens ab Æliano *lib. 12. var. hist.* ma-
gnopere collaudatur. Sic Trojani uxorem ob modicum corporis cultum
laudavit, eamq; ab omni suspicione immunem duxit Plin. *in panegyrico.* Et
sanè † vestis, quæ ornamentum est hominis, non tam externum hominis cul- 4
tum præ se ferre, quàm mentis interioris ejusq; sincerioris indicium esse de-
bet, imò ornamentum revera est illud, quod hominem reddit honestiorem,
talem verò reddere non aurum, non smaragdus, non coccineus color, sed
pudor, mores, virtus, & præter hæc, ut ait Aristoteles, fœminam ornare solet
silentium. Quâ de re similia vide apud Wilhelm. Antonii *de rescript. mora-
tor. conclus. 68. n 20. ad fin.*

2. Indicium est, quoties † mulier vel virgo nobilis, quæ hactenus pro 5
honesta habita est, sine comite incedit tempore & loco suspecto. *l. 1. §. 2. ff. de
injur.* hinc Ulpianus *d. loc.* ad dignitatem mulieris injuriam pertinere dicit,
cum comes ejus abducatur, *l. 75. §. 13. ff. eodem.* vel cum † mulier nupta vel in- 6
nupta vicatim discurrit, alienas ædes magis quam propriam inhabitat. Angel.
in l. si quæ illustri. C. ad SCtm Orphitian. Mascard. *de probat. lib. 2. conclus.* 981.
num. 4. & conclus. 1093. *num* 25. Petr. Gregor. Tholosan. *in syntag. c. 2. de mere-
tric. num. 4.* Sic Dina Jacobi Patriarchæ filia foras deambulans & circumva-
gans, pudicitiæ cingulo spoliatur *Gen. c. 34.*

3. Indi-

7 3. Indicium idq́; majus eſt, ſiquidem mulier noctu reperitur in plateis
ſola & ſine comite, Bald. *in l.* 11. *C. de accuſat. num.* 24. *& l.* 10. *C. de probat.* Socin. *lib.* 2. *conſil.* 32. Hinc mos non improbandus Hannoverenſium meorum,
quemcunque noctu ſine laternâ interceptum à vigilibus confeſtim incarcerantium: Cum præſumatur male acturum eſſe, ſcortaturum, furaturum, vel
jam ſcortatum vel furatum eſſe, qui ſine laternâ in tenebris obambulat juxta
illud: Qui male agit, lucem odit: nox fraudibus apta eſt, ait Poëta Palingen.
in Aquario pag. mihi 333. adde Crot. *conſil.* 413. *num.* 32. ubi agit de muliere
pulſantibus viris oſtium aperiente, viriſq́; tranſveſtitis domum mulieris noctu intrantibus. Natt. *conſil.* 205. *num.* 4. Hypp. Riminald. *conſil.* 274. *num.* 48.
Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 41. *num.* 21. Dôring *tom.* 1. *Biblioth. juriſconſ. verb.
adulterium. num.* 133. Petr. Gregor. Tholoſan. *in d. ſyntag. lib.* 20. *cap.* 2. *rubric.
de meretric.* Farinac. *in tom.* 4. *tract. crim. q.* 136. *tit.* 16. *num.* 95. ubi aſtruunt,
quod hoc indicium certiſſimum ſit, nec unquam fallat, & ait Felin. *in c. præ-*
8 *terea. ext. de teſtibus.* quod hoc † indicium ut plurimum ſtringat contra ſcholares, Bald. *in d. l.* 10. *C. de probat.* eaſq́; mulieres, quæ larvatæ viris permixtæ
noctu diſcurrunt, vel interdiu quoque ſumpta virili veſte choreas & tripudia
ducunt. Bertaz. *conſil.* 312. *num.* 2. Proſp. Farinac. *d. loc. pag. mihi* 529. *volum.* 4.
Ad quam materiam de tranſveſtitis, bacchanalibus, larvis & faciei velationibus plura require apud eos, quos laudat Wilhelm Antonii *de reſcript, morat.
concluſ.* 68. *num.* 109. *lit f.*

4. Indicium facit, quoties mulier cum viris eodem utitur balneo, ſeq́;
9 nudam viris conſpiciendam obtulit. Felin. *in d. c. præterea. Dd. in l. fin. C. de
repud. & gloſſ. in c. non oportet. diſt.* 81. Dôring *d. verb. adulterium. num.* 127. hinc
vulgatus ille verſiculus:

Balnea calda Venus ſequitur dum veſte renudat.

Et Cyprian. *de hab. virg.* Simul (*ait*) cum amictu veſtis honor. Corporis &
pudor ponitur, veſte depoſitâ virginitas periclitatur, gravem, mulierem denudare, injuriam appellat Bald. *in l.* 13. *C. de tranſact.* utrumque juſtum, ſi ſubinde nonnihil ex promittat denudata, & extra domum deducenda, adeò ut
fas non ſit, nudare mulierem ad exploranda libidinis & ſtupri veſtigia. Quapropter Ambroſ. *lib.* 6. *Epiſt.* 64. admodum increpat Sinagrium Veronenſem Epiſcopum, qui virginis accuſatæ ſtupri ſecreta genitalia inſpici juſſerat,
ſed hoc ob ſcandalum facinuſq́; Epiſcopo indignum magis, quam omninò
interdictum, inſpici mulierculam neceſſitate id exigente, à fœminis honeſtis, *l.* 1. *ff. de vent. inſpic. c. propoſuiſti. & c. cauſam. ext. de probat. perc.* Franciſc.
Aretin. *conſil.* 142. & Dec. *in d. cap.* propoſuiſti. Pro & contra (ut ajunt) diſputant, An Franciſcus Sfortia jure petierit Dorotheam Ludovici Mantuæ Ducis, filio Sfortiæ deſponſatam, à medicis tranſmiſſis nudam conſpici, ut de ſuſpecta deformitate corporis certius conſtare poſſet, patre filiam videndam

tantum

tantum offerente nec ultra? Eadem ratio est, si quando cum actu impudico
sese mulier contractari siverit, *c. tertio loco, ubi Abbas num. 4. ext. de præs.* Paris
lib. 4. consil. 60. num. 6. Hostiens. *in c. præterea. num. 5. vers. de adminiculis. ext.*
de testib. Nevizan. *in sylv. nupt. lib. 4 § est nubendum. num. 76.* Socin. Jun. *consil.*
32. num. 16. lib. 2. Dõring. *verb. adulterium. num. 124.* quo pertinent † tactus 10
mammillarum, Felin. *in c. præterea. num. 3. de testib. pudendorum.* Riminald.
cons. 274. n. 9. Joan. Baptista Ferret. *consil. 389. n. 9.*

5. Indicium † est fama viciniæ, mulierem meretricem esse, duobus te- 11
stibus probandã, *d. c. tertio loco. de præs.* Marsil. *consil. 116. num. 17.* quemadmo-
dum è contra honestatis & verecundiæ fama suspiciones rumoresq; sinistros
eluit & evertit, Natta *consil. 205. n. 13.* Crot. *cons. 431. n. 1.* fama verò juncto uno
teste honestatem allegatam vicissim destruit. Soc. *lib. consil. 32.* Cephal. *consil.*
82. nu. 31. lib. 1. Porrò quæ mulier † meretrix propriè dicatur? utrum ea quæ 12
admisit viros numero viginti tria millia, quæ sexaginta, & juxta quosdam 40.
juxta alios quæ 20. 10. duos vel unum saltem admiserit virum? vide prolixè
Farinac. *d. vol. 4. q. 136. num. 16. pag. mihi 525. & seqq.*

8. Alii inter stupri indicia referunt † lac in mammillis inventum. Bald. 13
in rub. C. de probat. num. 6. Menoch. *1. præs. 93. nu. 1.* Duaren. *1. anniv. disp. cap.*
27. dissentiunt Paris. *consil. 29. num. 48. vol. 2.* Bocer. *de qq. & tort. cap. 3. n. 18.*
Alber. Gentil. *de nupt. c. 7. 9.* adducentes authoritatem Hippocratis *lib. 5. a-*
phoris. 39. lac mulieris (dicentis) emitti ex mammis, licet nec gravida sit, nec
pepererit, rationem addentis, quia menstrua deficiunt. Hinc Phavorinus a-
pud A. Gell. *12. c. 1.* Sanguis instante partus tempore in supernas se partes
profert: ibiq; à spiritu multo & colore mammillarum exalbescit. Sic Gale-
no id interpretante & extendente *d. aphoris.* fieri potest, ut per destinatas à
naturâ vias sanguis restagnans ad superiora regurgitet, & ab eadem causa ef-
ficiente eandem sortiatur formam. Et Laurent. *in lib. anat. 3. q. 2.* ait: quod
quicquid gravidis hoc in passu accidat post conceptum, idem contingat in
puellis, sanguine mensibus suppressis restagnante, & ad partes corporis su-
periores, ubi & tandem exitum inveniat ebulliente, juxta commune theore-
ma physicum; quod multa fiant naturæ necessitate, quæ non fiunt ex ejus in-
tentione. Aristot. *2. phys. c. finali.*

7. Inter indicia stupri † nonnulli collocant hymenæ fracturam, Al- 14
ber. Gentil. *lib. 7. de nupt. cap. 9.* Cypræ. *de sponsalib. c. 13. §. 41. & 51.* Wier. *2. de*
præstig. dæmon. c. 37. Osiand. *in comm. bibl. ad c. 22. Deuteron.* hinc Afri nuptia-
les festivitatis ilicò rescindunt, siquidem cruor in linteis non apparuerit fra-
ctâ hymenâ, Johan. Leo *lib. 3. hist. Afri. c. 34.* multi tamen indicium † hoc fal- 15
lere apertè scribunt, Panormit. *in c. proposuisti. de probat.* ubi Judæorum mo-
res irridet, lintea ex ruptura illa cruentata reservantium, *Deut. c. 22.* prout † 16
anatomici non pauci affirmant, nunquam se hymænam reperiisse nec vidisse,

quibus, utpote peritis, procul dubio de arte & scientia suâ deponentib. credendum est. Et scribit Henning. Arnisæ. *de jur. connub. cap. 3.* nullum ex hymene certum desumi posse indicium, multo minus sanguinis profusionem exspectandam esse, cum etiam sine cruento congressu virginale claustrum à non prorsus violento insessore possit aperiri. *Hæc ille.* Eandem sententiam post selectas quorundam autoritates festiviter quoq; concipit Dn. Wilhelm. Antonii *in corollar. tr. de rescript. morat. subject. sect. 1. corol. 7. ad fin.*

Certius violatæ pudicitiæ indicium depromi posset, siquidem nobiscum mos inolevisset, uti nonnullis ad mare rubrum habitantibus consuetudo est (quos populos aliàs graves fortes & justos appellat Petr. Bemb. *in histor. Venet. lib. 4.*) fœminis naturam consuentibus, quoad naturæ exitus saltem maneat, easque cum adoleverint consutas in matrimonium collocantibus, ut sponsi prima cura sit, conglutinatas atq; coalitas puellæ oras, ferro interscindere: tanto in honore apud illos homines est non ambigua in ducendis uxoribus virginitas. Idem Bemb. *d. loc.* Joan. Wolff. *tom. 2. lect. mem. p 561.*

17 8. Ejusdem farinæ † indicia sunt, quæ ex physiognomia depromuntur, ut quando filium à nasi summo ducunt rectà ad sagittalem suturam, & longitudine deprehensâ puellæ collum ambiunt, aut quando nasi acumen comprimunt, cujus cartilago solida creditur in virginibus, divulsâ in corruptis, Mich. Scotus *de physiogn. cap. 22.* Oris magnitudo venerum complexionem indicare non pauci quoque adstruunt, exemplum præbet insigne Margarita Brandeburg. quæ ab oris magnitudine Maultescha fuit dicta, *vide part. 1. cap. 12.*

Vel quoties pulverem Gagathis lapidis propinant, qui corruptas cogit reddere urinam, aut portulacæ semen carbonibus imponunt, unde viciatam quoque prodi statuunt, & quæ indicia alia alicujus vel nullius ponderis vel mensuræ, quibus lector fidat, quantum velit.

9. Indicium generant immodestæ saltationes, lascivæ cantiones, luxus in armillis & catenis sæpe inauratis, excogitatæ novarum vestium formæ, tincturæ vultus, & quæ alia, Johan. de Pined. *in Job. cap. 28. & seqq.* Veneranda antiquitas quò exosum facerent luxum ejusmodi, varias effinxit fraudes, ac quidem cum vulgaris puella cœpisset gestare aurum, ditioribus omninò in hoc diffluentibus statuit 17. ex auro vincula atq; compedes fabricari reorum. Sic cùm Æthiopiæ Rex à legatis Persicis rogaretur de auro, det ortili, moni-
18 li, & armillis, risit tandem dicens: hæc sibi † esse reorum vincula, atq; in carceres deduxit eos, ubi flagitiosi omnes vinculis aureis erant alligati: alii quidem etiam non sine ratione eundem morem servarent; Nam & Trebell. Pollio de fortissima muliere Zœnobia, quæ post condemnati conjugis necem Orientis imperium tenuit, quæ ab Aureliano victa & triumphata est, sic scribit: Vincti erant pedes auro, manus etiā catenis aureis, neç collo aureum

vinculum

vinculum deerat, quod scurra Persius præferebat. Atq; illud etiam de Crœso eleganter in suo ludo septem Sapientum descripsit Ausonius, cum Crœsum à Cyro devictum his carminibus persequitur:

Crœsum in amicis habet,
Victumq; pedicis aureis secum jubet
Reliquum, quod esset vitæ, & totum degeret.

Eò respexit Tertullianus in libro de cultu fœminarum, aurum (inquit, cujus vos gloria occupat, cuidam genti ad vincula servire referunt Gentilium literæ. Clemens quoque Alex. *lib.* 2. *Pædagog. cap.* 12. dum in luxum & cultum fœminarum invehitur, sic scribit, istæ veram pulchritudinem obscurant auro eam adumbrantes, nec intelligunt, quantum in se delictum admittunt, se innumerabilibus vinculis alligantes, quemadmodum dicunt apud Barbaros scelestos & maleficos homines auro vinciri captivos, hos victosq; divites videntur esse æmulatæ mulieres. Annon enim colli vinculum est torques aureus & quæ catenarum locum obtinent? At mihi quidem videntur sua sponte vinculis alligatæ, gloriari de suis magnis calamitatibus, &c. Quoad saltationem locus extat quoque penes Pinedam *in Job. cap.* 20. *vers.* 11. ibi: Sed, proh Deum, quantum immodestum & inhonestum in ejusmodi saltationibus, iis præsertim, quæ nuper ad nos vel meretrix in lupanari, vel Dæmon ipse ex orco non ad privatas tantum domos, sed ad fora & compita invexit, Lucian. *in dialogis meretricis*, ex hac tantum nota describit † Thaidem: Thais (*inquit*) 19
saltavit prima, nudatis in multum usque talis, sic ex Cratonis persona appellat rem muliebrem & frivolam prisci seculi, mulierculas amatorias imitantem nempe libidinosissimas phædras & parthenopas & Rhodopas: consonat hisce scriptura sacra, *Matth.* 5. ubi puella saltans coram Herode stupri arguitur, Petr. Victor. *lib.* 37. *var. cap.* 7. ejusmodi recenset epitaphium de saltante puella. *dis. man. c. jocundo. c. f. ex Q. Qui. XII. an. vix. & septies spectantibus. Imp. Serg. Galb. Otth. syll. & vit. & p. R.* Saltavit, cantavit. & placuit pro jocis, quibus cunctos oblectabat, si quid oblectamenti apud vos est, manes insontem reficite animulam, &c.

10. Indicium pariunt parentum depravati mores, nam quæ matrem meretricem habet, ipsa præsumitur meretrix, ubi senes impudentes, necesse est adolescere, ibi liberos & adolescentes esse inverecundissimos, Plutarch. *de educ. lib.* hinc legitur *Isaiæ cap.* 13. pilosi saltabant, ibi: & respondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, & syrenes in delubris voluptatum, & Job. *cap.* 20. *v.* 11. egrediuntur quasi greges parvuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus, *vide part.* 1. *cap.* 21. Denique pulchritudo sive vera sive ficta sit, in admirationem, dilectionem, imò servitutem deducit viros, Alphons. Tostat. *in* 3. *reg. n.* 6. *&* 2. *Paralipp. num.* 262. nec postremum est, ficta pulchritudo, stupri & adulterii indicium. Idem *d. loc.*

11. Indicium pariunt lascivi & petulantes oculi, quâ de re partim supra *de indic. adult. in fine.* Chrysost. *in tom. 1. homil. 2. de patient. Jobi c. 3.* ibi: pepigi fœdus cum oculis meis, ne quidem cogitarem de virgine, tantum abfuit, inquit, ab alieni throni insidiis, ut neque ad ineptam virginem, in qua nihil periculi fuerat, impudentem oculum deflexerit. Et Theophanes hunc locum explicans *Epist.* 2. rescribit, si in virgines, *ait*, ac liberas mulieres erant illi oculi adeò continentes & castigati, ut vel in cogitatione & oculo fornicationem rejicerent, quanto minus adulterii labem & maculam ad illius animam penetrare potuisse credendum est, Joan. de Pined. *in Job. d. loc. v. 1. p. 627.* ibi: verius responderi potest, esse singularis continentiæ & castitatis encomium, quod neque petulanter aspexerit virginem, cujus pulchritudo maxima est, cum florem non amiserit, neque fœdo contactu emarcuerit. Quare quamvis ex alia parte crescat flagitium ejus, qui virginem oppresserit, at certè ex hac minui videtur, quod facilius sit humanam imbecillitatem conspectu pulcherrimæ virginis capi & demulceri: amor inter flores habitat, & in eo, quod defloruit, nunquam libenter insidet, est quippe decor naturâ sua libidinis invitator & incitator, ut Tertullianus *de cultu fœminarum* dixit, ut non luci formę splendentis sed suæ culpæ & vicio adscribant fœdæ voluptates amatores, hinc Juditha *cap. 9. vers.* 13. Capiatur laqueo oculorum suorum in me, non quidem laqueus est pulchritudo honestæ fœminæ, sed concupiscentia oculorum impurissimorum. Quare qui lippientibus oculis es, in splendorem pulchritudinis aciem oculorum minimè intendito, quippe ex medicinæ præcepto fusci colores prosunt lippientibus, splendidi incredibiliter nocent, Galen. *de subfigurat. c. 5. lib. 10. de usu part.* extant insuper de oculis tot præcepta & monita, uti *Ecclesiastes* 9. 3. 5. 7. 8. ne respicias mulierem multivolam, ne forte incidas in laqueos illius; item: noli circumspicere in vicis civitatis virginem, nec conspicias, ne fortè scandalizeris in decore illius, hæc est illa oculorum insaniens cupido. *Ezech.* 17. Hi sunt oculi pleni adulterii & incessabilis delictis, 2. *Petr.* 2. hinc illa prudentior multò quam severior Zaleuci de eruendis homini adultero luminibus lex & sententia, utpote adulterii ducibus & suasoribus, quâ origo delicti magis causaq; faciendi quam ipsum factum coërcetur, *l. 7. ff. ad l. Iul. de adult.* Job vir Dei *cap.* 31. ait: se fecisse cum oculis pactum, ut ne cogitaret quidem de virgine, uti supra memini. Mirum, ait Joan. de Pineda, quod possit animus pacisci cum oculis de non cogitando. Quid enim oculis, , qui externa tantum sentiunt cum cogitatione & animi consensu peccatum aliquod, sed observandum est, magnam esse oculorum cum corde & spirituali appetitu consensionem, sunt enim fenestræ & janua, per quas vel legati vel nuncii rerum externarum & visibilium intrant, & perferuntur ad animum. Clem. Alexand. 3. *pædag. c.* 11. ibi: videtur, *inquit*, super omnia esse aversandus mulierum aspectus, non solum enim, si tangantur,

peccari

peccari potest. Etsi enim fieri potest, ut qui viderit se gerat fortiter, veruntamen ne cadat cavendum est, fieri quoque potest, ut qui viderit, labatur, sed fieri non potest, ut qui non viderit, concupiscat, dum enim lasciviunt oculi calescunt appetitiones, melius est labi pedibus quam oculis, Sardanapalem in lecto pedibus sursum sublatum, sedentem, purpuram carpentem, & albuginem oculorum versantem introducunt, Johan. de Pined. *tom.* 2. *in Iob. cap.* 31. *vers.* 1. *num.* 7.

CAPUT XII.

DE CRIMINE INCESTUS, EIUSQUE POENA.

SUMMARIA.

1. *Incestus quid?*
2. *Incestæ nuptiæ quæ?*
3. *Incestus duplex est.*
4. *Quæ personæ incestum committant?*
5. *Incestus Philadelphi & Herodis Antippæ.*
6. *Incestus apud Persas licitus.*
7. *Creditum est incestu nasci nobiliores ariolos.*
8. *Historia de Cambyse incestum postulante.*
9. *Pœna incestus describitur.*

QUarta species delictorum carnis est incestus, quod † stuprum consan- 1
guineis & affinibus, cum quibus nuptias contrahere vel carnaliter commisceri non licet, illatum dicitur, *c.* 36. *q.* 5. Covarr 4. *decret.* §. 8. *cap.* 5. hinc † 2
incestæ nuptiæ inde dictæ, *Interpp. in §. fin. inst. de nupt.* quasi incestæ, impudicæ, à casto, quod cingulum vel Zona erat, dictæ, quâ cingebantur, quicunque juxta legum præcepta nuptias celebrarent, Covar. *de nupt. p.* 2. *cap.* 6. §. 8. hinc Ovidii versiculus:

Cum mea virginitas avibus libata sinistris
Castaq; fallaci Zona recincta manu.

Atque hic incestus à Dd. † duplex vulgò constituitur 1. Juris gentium 2. & 3
Civilis. *Dd. in d. §. fin. inst. de nupt.* Johan. Borch. *in c. unico.* Quæ sunt regalia. Constitutio criminalis Car. V. *art.* 117. incestus exempla † tradit hæc insignio- 4
ra, ut si stupretur privigna, Boër. *decis.* 318. nurus, matertera, Cæpolla *consil.* 69. noverca, sororis germanæ filia, Alex. *consil.* 229. *lib.* sorori ipsa, Cravett *consil.* 321. Incestus Lothi refertur à Mose *Gen.* 19. vide And. Gail. 2. *obs.* 110. Bald. & *Dd. in l.* 11. §. 2. *ff. de pœn.* Claudii Cæsaris incestum qui filiam fratris duxit, describit Tac. *in annal.* Darii postremi Persarum Regis, qui sororem cognovit, incestum describit Justin. *lib.* 1. incestum † Ptolomæi Philadelphi recenset 5
Strabo *lib.* 10. cui cum ob id dixisset Philosophus quidam Sotades *εἰς τρυμάλιον οὐχ ὁσίων τὸ κέντρον ὠθεῖς*, ut in foramen minimè sanctum aculeum truderet, in vincula conjectus est, ut refert Plutarch. *in lib. de educat. pueror.* con-

gruens historia actis sacris de Johanne Baptista incestum Herodis Antippæ taxante, unde in vincula missus & decollatus tandem fuit. Justin. *lib.* 2. *pag.* 188. Sic Ptolomeus Phisco sororem duxit, filiosq; ex ea sustulit, quorum alterum matriq; comedendum proposuit. Idem Justin. *lib.* 23. Arnob. *lib.* 8. *contr. gent.* Ægyptios scribit, cum sororibus contraxisse matrimonia, & idem Justin. *lib.* 28. refert, Alexandrum Pyrrhi Epyrotarum Regis filiam duxisse in uxorem sororem Olympiadem: Et idem Mithridatem uxorem duxisse sororem Laodicem, scribit *lib.* 37. Benedictum 6. Pontificem cum duabus sororibus rem habuisse, meminit Laurent. Sylvan. *in atan. stat. Daniel.* Alexandrum 3. Papam humano errore in idem flagitium dilapsum fuisse, attestatur Epitaphium Lucretiæ lippis tonsoribusq; notum:

Hoc jacet in tumulo Lucretia nomine, sed re
Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus.

Porrò Leonem X. cum sorore commisisse incestum, scribit Matth. Sutthov. quem refert Wolff. *tom.* 2. *lect. mem. pag.* 1002. ibi: Leo X. quia cœculus erat, sororem suam Magdalenam ab aliis distinguere non poterat, huic ille quæstum indulgentiarum pro incestu præmium solvit, erat illa, ut fertur, timidiuscula, & propterea cum fratre cubitavit, timens cubare sola, *hæc ille.* soror quæ fratrem ad incestum provocaverat, ita facinus excusat apud Ovidium:

Quid deceat, nescimus ad huc, nam cuncta decere
Credimus, & sequimur magnorum exempla Deorum, &c.

De Atheniensibus scribit Arnob. *d. loc. lib.* 8. Quod incestum reliquerunt prorsus impunitum, unde Ovid. *lib.* 10. *Metamorph.* ibi:

—— gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genetrix & nata parenti
Jungitur, ut pietas geminato crescat amore.

6 Cujusmodi nuptias † etiam privatis concessas fuisse, & Athenienses & Persas juris gentium aliàs cultores strenuos, scribit idem Arnob. *d. loc.* adeò, ut Persæ necessarium duxerint commisceri consanguineos, cumprimis eos, qui
7 ariolos & aruspices certiores satagebant procreare. Unde Catull. *in Gell.*

Nascatur magus ex Galli matrisq; nefando
Conjugio, ut discat Persicum aruspicium:
Nam magus ex matre & nato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia relligio.

Quanquam aliud sentire videatur Plutarchus in Artaxerce, & Herodotus in
8 Thalia, ubi scribunt, quod cum † Cambyses Persarum Rex sororem, quam deperibat, uxorem ducere constituisset, judices regios legum patriarum interpretes accersiverit, quærens ex iis, an unquam lex lata esset, quâ liceret ejusmodi contrahere nuptias; responderunt illi, nullam se apud Persas legē reperire, qua id concederetur, præterquam, quod Regi liceret quicquid ei liberet.

kere. Idem Plutarch *in lib. de fortuna Alexandri* refert, ipſum Alexandrum docuiſſe Perſas matres revereri, earumq́; nuptiis abſtinere. Unde patet, non ſemper nec ubivis matrimonia inceſtasq; nuptias illis fuiſſe licitas, ſed rem pro tempore hominumq́; moribus fuiſſe variatam.

Pœnam † inceſtus quod attinet, eam ex jure civili definiendam, irrogan- 9
dam diſponit *Conſt. crimin. Car. V. d. loc.* Eſt autem ea, pro delicti gravitate
vel bonorum confiſcatio, *l. ſi quis. C. de inceſt. nupt. novell.* 12. ubi Cujat. vel nõ-
nunquam in exilium miſſio, fuſtigatio, privatio dignitatis & ultimum ſuppli-
cium. *d. Conſt. Carolinâ.* Clar. *in §. inceſtus. n. 2.* Damhoud. *in pr. crim. c. 94.*

CAPUT XIII.

DE INDICIIS INCESTVS.

SUMMARIA.

1. *Inceſtus eadem quæ adulterii & fornicationis ſunt indicia.*
2. *Quæ cauſa inceſtus indicia excludant?*
3. *An clericus conſanguineam ſine ſuſpicione domi alere poſſit?*
4. *Actus venerei palam geſti excludunt ſuſpiciones inceſtus.*
5. *Senectus, corporisq́; imbecillitas inceſtum exc[ludi]t.*
6. *Formoſitas & levitas vitæ aliud ſuadent.*
7. *Turpis conſanguinea tactus inceſtum arguit.*
8. *Traditur regulá quædam generalis de indiciis venereis.*
9. *Mulieris turpitudo ex moribus ſignisq́; venereis dignoſcitur.*
10. *Stuprum virgini veſtali illatum inceſtus dicitur.*
11. *Quibus indiciis hic inceſtus arguatur?*
12. *Impudicitiam olet ſuperbus veſtalium veſtitus.*
13. *Purpura & margaritis induta mulier honeſta non præſumitur.*
14. *Veſtalis extra cœnobium divagans meretrix præſumitur?*
15. *Cujus cellam viri monachive frequentant, eadem præſumitur meretrix.*
16. *Referuntur aliquot inceſtus indicia.*
17. *Indicia violenta, quæ ſunt inſtar probationum, non niſi pœnam extraordinariam inducunt.*

INceſtus indicia † eadem fermè ſe habent, ut ſtupri vel adulterii, niſi quod in- 1
tercedat, præſumptionẽ ſiniſtram elidens. Evertunt † a. inceſtus vel adulte- 2
rii ſuſpicionem. 1. Cohabitatio † clerici cum conſanguinea, vel virginis fœ- 3
minæve cũ conſanguineo vel affine, *gl. in c. abſit.* 2. *q.* 3. Carrer. *in pr. cr. tr.* 3. *de homic. & aſſaſin. §. nono excuſatur. nu* 13. Maſcard *de prob.* 1. *concl.* 64. *n.* 6. & *l.* 2. *concl.* 810. *n.* 13. & *ſeqq.* quod ſi tamen probetur, clericum impudenter allocutum fuiſſe, vel turpiter colluſiſſe cum muliere, res aliter ſe habet, Abbas *in cap.* 1. *de cler. non reſid.* Felin. *in c. præterea. num.* 3. *ext. de teſtib. & in d. c. abſit.* ubi clericos reprehẽdit conſanguineos ſub ſpecie religionis viſitantes, Maſcard. 1. *concl.* 59. *n.* 16. & 2. *concl.* 981. *num.* 5. dicens, quod perſonæ legalitas non ex-

cludat

cludat præsumptionem inhonestatis concurrente circumstantia loci & temporis, Carrer. *d.loc.num.*13. Mascard. *d.loc.num.*16.*verſ.non omnino.*

4 2. Actus, unde † suspicio quædam possit generari, palàm & publicè gestus quoque excludit indicia fornicationis vel incestus potius, ut cum consanguineus palàm & in conspectu hominum, vel ubi scit non procul abesse homines, jocatur cum consanguinea, eamve exosculatur, Cravett. *consil.*205. *num.*4. & 321.*num.*1. Mascard. *de probat.*1.*concl.*60.*num.*3. qui actus publicos quoque ad concubitum, qui palam fit, extendit, Bologn. *in rubr. C. de edendo,* quò spectant versus arguti, quos è Poëta haud triviali amicus noster D. Wilhelmus Antonii hanc ad rem nobis suppeditavit in puellam Rauracam sic concepti:

Noctis ad obscuræ dum sera crepuscula longas
Ducit apud juvenes Raucana virgo moras.
Quæritur, in multam quis cum sua murmura noctem
Misceat, argutos excipiatq; sonos.
Ecquid opus verbis disquirere pluribus isthæc,
Inquit, cognatos esse memento meos.
O pravas hominum mentes! cum sanguine junctis
Dum loquar, admissum qui scelus esse putant.

5 3. Indicia † incestus excludit senectus, Zabarell. *in c. tertio loco. fine de præſ.* infirmitas corporis vel impotentia, Cravett. *consil.* 321. *num.*3. deformitas mulieris, Farinac. *vol.* 4. *tr. crimin. de delictis. carn. q.* 136. *tit.* 16. *in fine.* castitas & pudica vita, famâ publica adprobatâ. Idem *d.loc.* prout ex formositate potius indicium nascitur, *quæſt.*135. *num.* 217. Alphons. Tostat. 3.*reg.n,*6.
6 & 2.*Paralipp.n.* 202. ibi: non est postremum, † ficta pulcritudo, impudicitiæ indicium: nec non indicium hic dictitant mulieris mores obscœni & vita turpis anteactâ, Hector Æmyl. *de testib.in verbo, testis adulterium. c.* 31. *nu.*10. Ripa *in tract. de noct. tempor. cap.* 36. *num.* 10. contrariorum enim contraria
7 est ratio & juris dispositio, Eberhard. *in top.in loc. à contrar.* Sic qui solus † cum consanguinea sola fuerit repertus in lecto, aliòve loco remoto & secreto, non est sine suspicione incestus, adminiculantibus indiciis aliis, de quibus suprà de indiciis adulterii, *c.literis.ext.de præſumpt.* Lucas de Penna *in l.quemadmodum, C.de ægricol & censit. num.* 10. *verſ.* 69. ubi adserit: quod indicium incestus generetur, quando in locis secretis & abditis vir conjunctam turpiter tangat, Menoch. § *præſ.*17.*num.* 4. Cravett. *consil.*321. Alciat. *de præſ.reg.*1.
8 *præſumpt.*34. est quippe regula universalis, quod ex omnibus actibus venereis juncta circumstantia loci & temporis, personæq; qualitate, zu welcher man sich seltzamer Missethat wol versehen möchte/ rc. oriatur copulæ carnalis indicium, Abbas *in c.tertio loco. num.*4. *ext. de præſ.* Angel. *de Malet.in verbo*
9 *che sai adulterato. num.* 41. ubi adserunt: quod † mulieris inhonestas & turpitudo

tudo probetur ex ſignis venereis, Ruin. *conſil.*53. 10. *lib.* 5. Kitchov. *in tomm. opin. cent.* 1. *concl.* 5. *in verbo, adulterium.*

1. Porrò quia † inceſtus etiam ſtuprum virgini veſtali illatum, dici- 10
tur, qualia indicia hoc ſtupri genus arguant, modò diſpiciemus. Inter indicia
autem ſtupri ejuſmodi vel inceſtus conſtituit primo loco ornatũ muliebrem
pluſquam decentem, Petr. Royz. *in decif.* Lituan *decif.* 3. *num.* 48. & ſanè:
conſtat quippe † indicium hoc valuiſſe quoque penes gentiles antiquiores. 11
Minutia enim veſtalis virgo apud Romanos celebrata ob elegantiorem plus
æquo cultum corporis, inceſtus accuſata & damnata fuit: Claudia † quoq; 12
non aliam ob rem impudica credita eſt, quam quod ornatus ſtudioſior eſſet,
quâ de re ſupra *de indic. ſtupri.* Poſtumia verò eâdem de causâ in amiſſi pu-
doris ſuſpicionem vocata, cauſam de inceſtu dixit & abſoluta eſt. Quapropter
Apoſtolus Paulus *ad Timoth.* 1. (ut ſacra prophanis miſceamus) torquere † 13
crines auro, margaritis & precioſâ veſte mulierem uti vetat, & *Petr.* 3. capil-
laturâ ornatiorem damnat auri circumdationem, & omnem deniq; in amictu externo cultum elegantiorem, quo loco interpres Hieron. illud adjicit, ſerico, *inquit*, & purpurâ indutæ fœminæ, Chriſtum inducere non poſſunt, auro, monilibus & margaritis ornatæ, corporis ſcilicet ornamenta pectoris ornatum prorſus exuerunt, &c. Drexel. *in Triſmegiſt. lib.* 3. *cap.* 10. 5. 2. Veſtimentorum luxus, ait, non tantum animi corrupti eſt index, ſed & corporis fons & origo malorum multorum, proinde quoq; Chryſoſt. *in Epiſt. ad Coloſſ. homil.* 1. nunc, *inquit*, multa etiam alia mala naſcuntur ex nimiâ ornandi ſui curâ, manifeſtæ ſuſpiciones (fornicationes, inceſtus,) blaſphemiæ, &c. At quæ grandior deteſtabiliorq; blaſphemiâ in Deum, quàm quæ monialis voti oblita, cor, corpusq; impuro Sathana conſecrat, cum facta, perinde uti verba loquantur, plus ſit injuria factis quam verbis illata homini, *§. atrox. inſt. de injur.* Quidni Deo immortali? audiamus Tertull. *in lib. de cult. fœm.* Quid alteri periculo ſumus, ſcribentem, quid alteri concupiſcentiam importamus? neſcio an impunè abeat, qui alicui fuerit perditionis cauſa: perit enim ille ſimul in tua forma, ſi concupierit, & admiſit jam in animo, quod concupivit, & facta es tu gladius illi, idq; tanto peius, ea in templis conſpici, animadverti in eis, quos ornatus non decebat. Quocirca Anton. Florent. *Epiſcop.* fœminas petulantiori habitu velut illicium Diaboli in templis non ferebat, Suri. *tom.* 3. in *illius vitâ*, quem refert Drexel. *dict. loco*, Laconum & Syracuſanorum ll. cavebatur, ne mulieres auro, veſte floridâ, contextu purpureo uterentur, niſi quæ pudicitiam vulgaſſent, Ælianus *lib.* 14. *c.* 7. Ephoris ad hoc conſtitutis, qui cotidiè inquirerent in impudicos ornatus. Nam ſi Tertulliano credimus *d. l. de cult. fœm. cap.* 1. pudicitia non tantum in carnis integritate, ſed & cultus ſimplici mundicie conſiſtit, veſtis pudoris prænuncia. Carol. Scriban. *in Antwerp. tit.* 5. Et Hieronymus ad Demetriadem, referente Tira-

quell. *de ll. Connubial. l. 4. p. 4. gloss. 1. num.* 19. illa, *ait*, tibi sit pulchra, illa habenda inter pulcras, quæ nescit, se esse formosam, quæ procedens in publicum non pectus, non colla denudat, sed quæ celat faciem, & vix uno oculo, qui viæ est necessarius, patente ingreditur. Ex sententiâ Cratis, ornamentum est, quod ornat: Ornat autem quod honestiorem virginem facit: talem verò præstat non aurum, non smaragdus, non coccineus color; sed quæcunq; gravitatis, moderationis & pudoris speciem adhibent, recensente inter similia Dn. Wilhelmo Antonii *de rescript. morat. conclus.* 68. *num.* 20. *in secunda edit.* Ad hoc indicium respexit Terent. *in Eunuch. scena* 4. ibi:

Mihi puto palmarium — —
Me reperisse, quomodo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores possit noscere
Maturè, ut cum cognovit, perpetuo oderit:
Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius;
Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans,
Quæ cum amatore suo cum cœnant, ligurriunt,
Harum videre ingluviem sordes inopiam,
Quam inhonestæ solæ sint domi, atq; avidæ cibi.
Quo pacto ex jure veterno panem atrum vorent, &c.

14 2. Alia incestus † indicia quoad monialem petenda sunt ex superioribus partim, ut cum vestalis vagatur extra cœnobium, si visa fuerit colloqui cum viro secretiora, Innoc *in c. præterea. ext. de testibus, arg. gloss. in l. quod ait lex. verbo, in ipsis rebus. ff. ad L. Juliam de adult.* cum primis si clericus deprehendatur colloqui cum moniali & confabulari secreta, isq; vel virgo post trinam admonitionem non cessaverit reiterare confabulationes. Canonistæ *post text. in c. si quisq. de cohab. cler. & mulier. gloss in c. literis. in verbo latebris.*
15 *ext. de præsumpt.* Abbas *c. tertio loc. ext. eod.* fortissima † præsumptio vel indicium est, quoties clericus visus fuerit monialis ingredi cubiculum noctu, indeq; postea egredi. Crot. *consil.* 413. quò spectat lepida de Einhardo & filia Caroli Magni historia, quam Johan. Wolff. refert *tom. 1. lect. memor. pag.*
16 3. Porrò incestus indicia † nonnulla refert Joh. Grivell. *in senat. Dolani decis.* 23. *num.* 26. ibi: erant autem ea indicia oscula venerea, de quibus permulti testabantur, item simultanea dormitio in eodem conclavi, de qua pervisum deponebant quatuor vel quinque testes, item uxoris querelæ, quæ de hoc scelere sæpissimè conquesta esse dicebatur: Quibus omnibus accedebat sceleris istius constans viciniæ fama, & fuga ipsius rei post accusationem. Notabis hoc in loco, quòd concubitus in eodem lecto indicium fortissimum inferat, non in eodem conclavi dormitio, quanquam & hæc perinde sit suspecta remotis arbitris & familia, concurrentibus aliis indiciis, Paul. de Castr. *cons.* 45. *n.* 10. *l.* 1. Lupus *alleg.* 35. *num.* 1. Campeg. *de testib. cog.* 385. Ægid. Boss. *in tit.*

tit. de coll.damn.n.58. ubi ajunt, quòd dormitio in eodem lecto probationem
inducat incestus: refert autem Grivell. senatum † Dolanum ex ejusmodi aliis- 17
que indiciis violentioribus solitum esse dictare pœnam extraordinariam reis,
cum ad pœnam ordinariam infligendam requirantur probationes luce meridiana clariores.

CAPUT XIV.
DE RAPTU EIUSQUE POENA.
SUMMARIA.

1. *Raptus quid?*
2. *In causa raptus quid narrare in libello & probare teneatur accusator?*
3. *Muliere vel puellâ illecebris captâ, deinde raptâ, accusatio raptus sibi locum vendicat.*
4. *Raptâ non obnoxiâ potestati vel curæ parentum consanguineorum, pœna raptus ordinaria cessat.*
5. *Dispositio generalis in odiosis generaliter est explicanda.*
6. *Qui mulierem rapit non libidinis causa, pœna raptus non tenetur?*
7. *Raptor vetulæ non præsumitur amore & libidine rapuisse.*
8. *Si virgines moniales rapiantur, pœna raptus locum habet.*
9. *Virginitas semel amissa restitui nequit nedum ab ipso Deo.*
10. *Mulier nupta quoq; rapi dicitur, & pœnæ raptus contra raptorem stringunt.*
11. *Sponsus sponsam rapere non potest.*
12. *Pœna raptus variæ pro circumstantiis delicti & qualitate personarum.*
13. *Parentes raptorem in flagranti crimine deprehensum occidere impunè possunt.*
14. *An Lucretia collaudanda sit, quod seipsam interfecerit, spoliata à Tarquinio pudicitiæ flore.*
15. *Pro defensione honoris licet inire duellum.*
16. *Crudelis qui famam negligit.*
17. *Historia de Blanca Rubæa refertur.*
18. *Pœna stupri violenti est ultimum supplicium.*
19. *Pœna stupri violenti non remittitur, etsi stuprum per vim passa, postea ratificaverit factum.*
20. *Car. V. hâc de re adducitur constitutio ejusq; explicatio.*

QUarta species delictorum carnis est † raptus, id est, per vim libidinis ex- 1
ercendæ causa, mulieris viduæ aut virginis honestæ, abductio, Bart. *in l.
unica, C. de crim. raptus. in princ.* exemplum raptus famosissimum est
Helenæ, unde bellum & exitium Trojanum subsecutum est, *virg. 2. & 3. Æneidos.* ex qua definitione seu descriptione † raptus hoc infertur, ut qui per 2
vim non abducat mulierem atque sic de loco in locum violenter eam transferat, raptus crimine nõ teneatur, quas circumstantias allegandas esse & probandas placuit ab accusatore, Mascard. *de prob. conclus. 1253. num. 23.* Clarus *in d. §. raptus.* Vis & violentia hoc in loco accipitur respectu parentum, maritorum, familiæ, sub quorum potestate vel cura tota rapta versatur, nam quanquam † mulier consentiat se rapi inducta prece aut precio, vi nihilominus & 3
dolo rapta censebitur, Clar. *in d. §. raptus.* Alber. de Rosat. *in l. 1. C. de Episc.*

4 *& Cler.* inde porrò intelligitur, ut siquidem † potestati nulli obnoxia mulier
rapiatur, atque sic à nemine raptor postulari queat, præterquam, cum judex
ex officio nobili inquirit, & per fiscalem accusationem exercet, ne pœnam
raptus ordinariam incurrat. Mascard. *d. loco.* contrariorum enim contraria est
ratio, disciplina & jus. Eberhard. *in top. in loco à contrario sensu.* & cessante ra-
tione legis etiam pœnalis cessat & ipsa pœna. Idem *in loco à cess. rat. leg.* uti ex
5 diverso dispositio generalis † in odiosis & pœnalibus, & si strictè sunt expli-
canda odia, generaliter intelligitur, Tiraq. *in l. 8. C. de rev. don. in prooem. n.* 129.
6 *& in ll. conn. glossa* 7. *p.* 493. deinde & hoc infertur ex suprà dictis, ut nisi quis †
rapiat mulierem non libidinis explendæ causa, ne tunc quidem raptus pœna
7 locum habeat, *d. l. unic.* ut si quis † vetulam rugosam & detestabilem anum
abducat, in quam regulariter non cadit libidinis suspicio, quam rapuisse ne-
mo facilè dicatur. Mascard. *d. loco.* Pœna raptus jure civili, quo se referunt
constit. crimin. Carol. V. artic. 118. est ultimum supplicium, *l. unica. C. de rapt.* §.
item lex judia. instit. h. t. quæ pœna tenet & obligat eos, qui opem & consi-
lium præstitere raptori, quo compos fieret mulieris. *l. 54. C. de Episc. & Cler.*
d. l. unica. C. de rapt. virg. maximè autem huic pœnæ locum esse *d. l. unica.* sta-
8 tuit, ut siquidem viduæ † Deo dicatæ virgines vestales vel moniales vi & do-
lo malo rapiantur, propterea quod tantum facinus non solum ad injuriam
hominis, sed etiam ad omnipotentis Dei irreverentiam cedere censeatur,
9 cum † virginitas ac castitas corrupta restitui non possit, nedum ab Imperato-
re, sed nec ab ipso Deo, *Dd. in d. l. unica.*

10 Porrò hæc pœna & raptores nuptarum complectitur, utpote qui dupli-
ci se commaculant crimine, adulterii scilicet, & rapinæ, *d. l. unica* planè ratio
11 raptus prohibitiva stringit adeò, ut nec † sponsus sponsam impunè rapere &
abducere possit, *d. l. unica. C. de raptu virg.* ubi tamen distinguendum inter
sponsam de præsenti & futuro, ita ut abductâ eâ, quæ uxoris loco, jure habe-
tur, *tot. tit. extra de sponsal.* raptus crimen commissum minimè censeatur, imò
nec libertinum nec ancillam abducere liceat sub eadem pœnæ severitate, *d. l.*
fin. in princ.

12 Præterea mulieris † ingenuæ raptus pœna est omnium rerum tam im-
mobilium quam mobilium seq; moventium perditio, applicandorum pa-
rentibus & his, quorum in potestate & tutela rapta erat, vel si in rapinam nō
consensit mulier rapta, ipsa habeat hanc commoditatem sive cælebs manse-
rit post raptum, aut cuilibet alii, præter raptorem legitimè conjugatur, *d. l. u-*
nica. §. 1.

Deniq; raptoris pœna est, ne mulier rapta sibi unquam debeat despon-
sari, & in matrimonium dari, utpote qui hostili animo in Republica, matri-
monia statuit sibi conjungere, cum oportebat secundum legem & antiquam
consuetudinem parentes, aut alios, quos decet petere, ut eorum cum volun-

tate

tate legitimum fieret conjugium, *textus in d. l. unica.* §. 2. servilis conditionis homines, hujus criminis rei facti, citra sexus discretionem concrementur, *d. l. unica.* § *finali.* deprehensi † in crimine flagranti, à parentibus impunè occidantur, *Novell.* 143. *l.* 54. *Cod. de episc. & cler. d. l. unica.* §. *final. ubi Dd. C. h. t.* neque hic obstat, *c. fin. de rapt. & c. significasti. ext. de elect.* ubi Panorm. dicit, docetq; perniciosè errare authoritate concilii canones hac in re, addens ibidem: uni fideli privato, si meliorem habent rationem, plus credendum quam toti concilio, *arg. l. Æmilius. ff. de minor.* Angel. *consil.* 116. *col.* 6. Quetta *consil.* 48. *in fin.* ubi adserunt justius æquiusque esse illi adhærere sententiæ, quæ optimis fundatur rationibus, licet ipse Cæsar sit in sententia contraria. Sic Hieronymus sese opposuit solus Concilio Aquisgranensi. Hinc Gratian. 38. *quæst.* 2. ait: authoritatem concilii non præjudicare authoritati Hieronymi, inde, quod in testimonio legis divinæ nitatur: Et Paphnutius sese opposuit Concilio Niceno, confirmatus dicto pauli (in causa conjugii sacerdotum) honorabile conjugium & thorus immaculatus, *Hebr.* 9. Sic Concilium Tridentinum nullitatis accusarunt & injustitiæ, & Hispaniæ, Galliæ & Germaniæ Reges ob non restitutum calicem laicis, protestantes contra concilium æquè ac Evangelici nec satis maturum ac liberum, Petr. de Suav. *Polan. in hist. Conc. Trident. lib.* 8. *pag.* 938. 13

Porrò nondum decisa quæstio est, an in pœnalibus jus Canonicum vincat civile, si retrò agamus ubi dominatio Ecclesiastica per tyrannidem evacuabat leges cæsareas, res est expedita, hodie res omni caret scrupulo, nec deniq; vesanæ sacerdotum libidini adeò indulgendum est, ut criminosę ejusmodi subsistant nuptiæ, clericis rapta & adultera, panis dulcis est, Et nota est, ait Wolff. *tom. 2. lect. mem. pag.* 279. mihi mariti cujusdam uxor, quam sacerdos mediocris dignitatis, raptam multos jam annos detinet, hæc hodiernum in diem parochiarum reditus percipit, jam diu totum Episcopatum rexit: si quis ex sacerdotibus illius gratia excidit, isti haud sanè commodè in Episcopatu isto sedes fuit. Conata est pro sua libidine sacerdotes ordinare, parochos vel confirmare, vel munere docendi privare, lictores plus ei honoris, quàm honestissimæ alicui matronæ exhibuere, prælati & sacerdotes lubentiore animo ei, quam Terrænastio Principi, equos currusq; commodarunt.

Porrò raptus species est stuprum violentum honestæ fœminæ, viduæ, aut virgini puberi sive nondum viripotenti illatum, *constit. crimin. Car. V. art.* 119. exemplum hujus stupri est † Lucretiæ à Sexto Tranquinio vim passæ. 14
Livius *lib.* 1. August. *de Civit. Dei, cap.* 19. Quæ an rectè fecerit se ipsam occidendi, adeoque reparationem honoris ac pudicitiæ suæ inde acquisiverit? Disputari solet, omissis iis, quæ ad rem adfert Camerar. 3. *medit. histor. cap.* 78. hoc moveri jure præsenti solet, utrum defendi possit jure facinus Lucretiæ seipsam interficientis zelo, ut vulgò creditur orbatæ pudicitiæ: quod

negamus per tradita eorum, quos allegat & ſequitur D. Wilhelm. Antonii
*in coroll. tract. de reſcript. morat. ſubject. ſect. 1. corol. 7. pag. 11. verſ. id quod facilè
ei conceſſerim.* Et quamquam exempla ab authoribus enarrata ſimilia refe-
runtur, tamen inter ipſa & hanc facti ſpeciem hoc differt, quod ante caſtita-
tem amiſſam mulieres illuſtres ſemetipſas jugulaverint, hæc Lucretia poſt
factum demum ſeſe interemerit: illud vix defendi, hoc culpari poteſt, ſanè na-
turalis ratio nocitura fugere dictitat, Cic. 1. *offic. Dd. in l. 3. ff. de J. & Jur.* ſed
utrum inde homicidia ſui ipſius excuſentur non videmus, à nonnullis excu-
ſantur facta illa, & encomiis quoque celebrantur; At quâ laude proſequa-
mur Lucretiam? ecquid juvit eam in proprium corpus vitamque furore be-
ſtiali magis, quam neceſſitate ſævire caſtitate jam amiſsâ? Porrò, quî malum
malo cumulatum excuſabitur? caſtitas corrupta & amiſſa reſtitui non potuit
internecione ſui ipſius nec quovis pacto & modo. *l. unica. in princ. C. de rapt.
virg.* Cæterùm fœminæ illæ, quæ mortẽ maſculè oppetere maluerunt, quam
ſe proſtituere, à plurimis quibus nos adſtipulari non poſſumus, excuſantur.
1. quod mori præſtet quavis ratione, quam turpiter vivere, & turpitudinem
in ſe admittere per proverbium Ehrlich oder todt / 2. inprimis ſi unà cum pu-
dicitia, vita quoque periclitatur, & rebus extremis expoſita eſt, ut allegata ex-
15 empla à Camerario demonſtrant. Hinc eſt, quod † duellum pro defenſione
honoris ſuſpici jure poſſit, Cephal, *conſil. 57. lib. 1.* Ferdinan. *Vaſ. 1. illuſt. con-
troverſ. 1. cap. 49.* Cagnol. *in l. 125. ff. de R. J.* atq; ſic propter famam, vitam in
diſcrimen deducere, Bart. *in d. l. 3. ff. de J. & J.* Tiraquell. *d. nobilitate. c. 20.*
Hippol. *de Marſ in pract. crim. §. quoniam.* cum vita & honor æquiparentur
& à pari procedant, *l. 5. Cod. de inſtit. & ſubſtit. l. 8. ff. quod met. cauſa. l. 9. ff. de
16 man. vindict.* Jaſon *in l. 3. ff. de I. & J.* Dec. *conſil. 687. num. 8.* crudelis † famam
negligit, *c. non audiendi. q. 3. & cauſa. 12. quæſt. 1.* quæ dicitur res inæſtimabilis,
l. 104. ubi Decius. ff. de R. J. omnique commodo pecunario precioſior, *l. 26.
ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l. 10. §. finali. ff. de pœn.* Juvenal. *Satyr. 1.* ibi:

Quid enim ſalvis infamia nummis?

Imò amiſſione oculorum gravior famæ jactura *l. 8. Cod. de decurion.* Gail. 2.
obſ. 100. Et famam tueri, eamq; amplicare ſummæ prudentiæ & virtutis eſt
indicium, unde Virgil.

Stat ſua cuiq; dies breve & irreparabile tempus
Omnibus eſt vitæ, ſed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus, &c.

Damnatur denique Lucretiæ facinus *l. 13. ff. ad l. Aquil. l. 3. §. 6.* ibi: qui ſibi
non pepercerit, multominus aliis parcet, *ff. de bonis eorum, qui ſibi: & l. 11. C. eo-
dem, conſtit. Carol. V. artic. 135.* Faciunt, neſcio cujus auctoris huc verſiculi,

Si tibi fortè fuit Lucretia gratus adulter,
Immeritò ex meritâ præmia cæde petis.

Sin potius casto vis est illata pudori,
Quis furor est hostis crimine velle mori.
Frustra igitur laudem captas, Lucretia, namq;
Vel furiosa ruis vel scelerata cadis.

Similem huic de Lucretia historiam refert Patavinus *de clar.* mulieribus, *lib.*
3. *class.* 14. de † Blanca Rubæa, quæ cum prece aut precio capta in bellis, expu- 17
gnari non potuisset, quò sponte se prostitueret, atque videret se vi jam iri at-
trectatum luctando & defendendo pudicitiam, tandem datâ occasione, de
fenestrâ sese præcipitem dedit, malens vitam, quam pudicitiam transigere,
quæ ex lapsu semimortua, dehinc curata paucos post dies à tyranno impeti-
tur vicissim, cui cum adhuc indulgere nollet, à ministris ligata, ut resistere
nullatenus posset, tandem vi compressa est & stuprata, illa autem impatiens
tantæ contumeliæ, paulò post dissimulato dolore ob obitum conjugis impe-
travit, ut defunctum maritum, qui in prælio contra Accielinum occubuerat,
cernere posset, aperto sepulchro magnâ cum lamentatione super cadaver
defuncti repentè se projecit, & repagulo, quo lapis sepulturæ sustinebatur,
fracta sub lapide cervice, una cum marito quasi in ultionem pudicitiæ intre-
pidè mortua; & ut optabat, eodem tumulo sepulta est. *Hæc ille.*

Cæterum pœna hujus † stupri violenti jure civili, quod sequitur *con-* 18
stit. crimin. Car. V. artic. 119. ibi: Soll ein Räuber gleich mit dem Schwert
vom Leben zum Todt gerichtet werden/ ultimum supplicium est, *l.* 29. §. 1. *ff. ad l.*
Jul. de adult. l. 1. *ff. de extraordin. crim. constit. crim. dicto loc.* hic etiam casus
exprimitur, † So sich einer solchs obgemelten Mißhandels/ frevenlicher vnd 19
gewaltiger weise gegen einer vnverleumten Frawen oder Jungfrawē vnterstün-
de/ der von solcher Beschwernuß sonst erzettet würde/ daß der Vbelthäter soll
auff Beklagung der benöhtigten/ in Außführung der Mißhandlung/ nach ge-
legenheit vnd gestalt der Person vnd vnterstandenen Missethat gestraffet wer-
den/ Menoch. 2. *de arb. jud. cas.* 291. Clarus *in d.* §. 1. *quæst.* 9. Jehova † ipse 20
sæpenumero flagitium in Magnatibus coërcuit raptus, quos humana solent
præterire judicia. Legitur in annalibus Episcoporum Constantiensium, quod
Johannes VI. Episcop. & nobilis à Weiza ex inferiori Germania Juliano
natus ducatu, quem Papa Episcopum primum designarat Lundæ in Regno
Daniæ, subditi sui cujusdam elegantulam filiam invitis, Deiq; vindictam cla-
mantibus miseris subditis, nocte quâdam, quâ solus cum suo coquo ad puel-
læ ædes venit, rapuit, ac per vim stupravit, & palliolo, quod esset πρὸς φθεγη-
τικὸν, donatum parentibus post aliquot dies remisit, qui & subditis suis Lu-
theranis interminatus erat hisce verbis: Jch will sie putzen / oder die Hand
Gottes soll mich rühren/ sequenti nocte, manus Dei eum tetigit, & repertus
est in lecto mortuus à cubiculariis, qui horribilia sese audiisse in cubiculo
fassi sunt. Wolff. *tom.* 2. *lect. mem. pag.* 564. & ex Casparo Bruscio *in annal.*
iisdem

iisdem pag. seq. ubi recensetur, Ducem Austriæ in Badensium territorio per vim stuprâsse uxorem pulchram Cremsbeccii, maritumq; subinde alligasse columnæ domus, hunc vero sese cultello accepto redemisse, & occidisse Ducem cum adultera placido sepultum somno. *Hæc ille.*

CAPUT XV.
DE INDICIIS RAPTUS.

Summaria.

1. *Qualiter fuga hic indicium producat?*
2. *Indicium ex delicto assimilato depromptum.*
3. *à Pari causa potentiâ, par & effectus profluit.*
4. *Corruptio liberorum honesti patrisfamilias indicium parit.*
5. *Resolvuntur aliquot rationes dubitandi.*
6. *Quid actor vel fiscalis in causa ruptus allegare debeat?*
7. *Amor anteactus, priusquam raptus committeretur adversus personam raptoris indicia parit.*
8. *Nominatio sociorum, qualiter in specie hic arguat delictum?*
9. *Omnes auxiliatores raptus pœna ordinariâ tenentur.*
10. *Supellex raptoris in viâ reperta, indicia parit.*
11. *Indicia parit præparatio instrumentorum ante acta ad transcendendos muros, perfringendas domos.*
12. *Raptus pœna æqualiter constringit & masculas & fœminas rapientes.*
13. *Mulier Florentina puerum rapiens cõbusta est.*
14. *Aurora mulier adolescentes aliquot libidinis explendæ ergo rapuit.*
15. *Mulieres ex canibus, & hircis concipientes, recensentur.*
16. *Quæ pœna hominis succumbentis jumento?*
17. *An Lucretia quæ vulgò casta dicitur meretrix fuerit.*
18. *Ipsæ Musæ à Poëtis fictæ ac pro deabus habitæ Macarei filiæ fuerunt ac insignes meretriculæ.*

1 1. RAptus indicia sunt, † si qui raptus suscepti vel diffamati post commissum tam detestabile, ut loquitur Justin. *in d. l. un. C. h. t.* fuga evadunt inquisitione formatâ & institutâ, Cyn. *in d. l. unica. num.* 4. ubi inter cætera declarat, an & quando sola fuga plenam vel semiplenam inducat delicti probationem, Bald. *ibidem num.* 19. Alberic. de Rosat. *num.* 5. Salycet. *n.* 11. & Hypp. de Marsil. *n.* 47. Paul. de Cast. *n* 8 *in d. l. unica.*

2 2. Porrò raptus indicia sunt, † mores raptoris similes & affines huic maleficio, ut quando miles aliusvè rapuisset pueros non libidinis causâ, sed concussionis ut inde nummorum nonnihil extorqueret parentibus. vide Salycet. *in d. l.* 1 *C. h. t.* Dec. *consil.* 234. *n.* 8. Johan. Neviz. *in sylva nupt. p.* 4. *num.* 4. 6. Alex. *consil.* 1. *num.* 26. *lib.* 3. quanquam hic raptor raptus non teneatur, *ex d. l. unica.* dubium tamen non est, quin famâ accedente etiam raptus mulieris, de quo quæstio, reus præsumatur, parium quippe idem est judicium, & à pari

& à † pari causæ potentia, par effectus procedit. Bald. *in l.15. C. de Episcop. & Cler.* Clar. *in §. raptus. num. 7.* allegans Cæpollam *in l.144. ff. de V.S.* existimantem, quantum milites attinet, pueros parentibus invitis ad castra & bella abducentes, nullâ eos teneri pœnâ, adeoque nec indiciis urgeri hoc passu, quantumvis Clar. *d.loc.* omninò sentiat milites ejusmodi inde conveniendos, proculdubio actione de servo corrupto. Jas. Mynsing. Joh Sneid. *& Dd. passim in §. 24. Inst. de action.* Prosper. Farinac. *vol. 4. tract. crimin. p. 149. tit. 56. num. 76.* 5

3. Præterea indicium parit, quoties suspectus raptus antehac abduxisset † honestorum parentum filias blandiciis, vel quod deterius, incantatione ita corrupisset, ut raptorem etiam nolentes volentes sequi tenerentur, qui etsi raptus pœnis ordinariis non sunt obnoxii, parum tamen vel nihil abest, quin indiciis raptus, siquidem raptum commisisse eosdem quoque proponatur, meritò urgeantur. Neque hic obstat † quod Justinianus *in d.l.1.C.eod.* non distinguat, nolens sive volens rapiatur mulier, virgo, vel monialis. Respondeo, distinguendum esse inter raptum vi, abductumq; blandiciis sine vi apertâ, ut modò quoque diximus, ut ea propter jure placuerit, accusatorem † vel Fiscalem raptum allegantem, cumprimis vim & violentiam, quæ judicium hoc fundat, probare oportere, cum vox rapere vim & violentiam propriè sonet. Cyn. *in d.l.un.n.5 C.de rapt virg.* ubi Alber. de Roiat. *n.19.* Mascard. *de probat. lib. 3. concl. 1235.* Clar. *in §. raptus. num. 14.* 4 5 6

Nec porrò hic adversatur, quod Justinian. *d.loc.* non excludat voluntatem mulieris, ibi: quia hoc ipsum velle, &c. adeò ut licet maluerit rapi, nihilominus raptus pœnâ subeat, ut dicendum sit, blandiciis corruptam abductamq; mulierem, raptum quoque allegare jure posse. Bald. *in d.l.un. num. 17.* dicens, quod voluntas viciata per dolum & machinationem non excludat delictum, & Angel. *d.loc. num. 5.* ait: quod fraudulenta persuasio magis offuscat animum volentis quam metus. Salycet. *in d.l.un. num. 29.* Resp. neque hoc argumentum, utcunque splendet, negotium controversiæ facere videtur, quandoquidem diversa sint quærere, an consensus vel voluntas antecesserit, vel intervenerit mulieris, cum raperetur, quâ de re agit *versic. allegatus d.l unica.* an sola persuasio fraudulenta raptus pœnam mereatur, ubi revera raptus non intercessit, de quâ quæstione superius tractabatur, nec immeritò per negationem decidebatur rationibus ibidem adductis. Aliàs jure expeditum est: quod uti raptus in specie probandus, ita quoque consensus vel dissensus raptæ pro re natâ sit docendus in materia indiciorum, eò tendit hæc conclusio, ut constat retrò † raptorem adamasse vel familiarem extitisse mulieris raptæ, cum eâdemq; sæpenumero solum repertum, confabulantem secreta, indicia inde generentur. vide Odofred. *in d l.unic. num. 4.* Quomodo autem consensus istiusmodi probandus sit? tradit Alex. *consil. 1. lib. 3. num. 16.* 7

*num.*16. Menoch. *de arb.qq.*2.*cas.*29. Boss. *in tit. de rapt. mulier. num.* 7. *vers. eò maximè*. Bursat. *cons.*386.*n.*11.

8 4. Denique inter indicia raptus constituo generalia illa indicia, ut † nominatio sociorum, quoties raptus coadunatis hominibus, assumptis ministris, vel quodam cohorte militari perficitur, *d.l.un.§.pœnas autem.* ubi Bald. *& Dd. C.eod.* Marsil. *d.loc.* ubi hanc regulam constituit, ut qua pœna ipse raptor strupratorq; tenetur, eadem quoque conveniantur auxiliatores, vel mandatarii. Marsil. *ibid.num.*110. & Azo *in summa d.tit.* statuit, quod pœna
9 mortis † quoque decernenda sit omnibus, qui comitati fuêre raptorem vel alias opem raptui præstiterant. Hostiens. *in summ.de pœn.raptor.num.*1.*vers. hæc eadem pœna.*

10 5. Si currus, equi, quibus rapta abducta dicitur, hujus vel illius † supellex, animalia esse proponuntur, si supellex alia relicta ac inventa fuerit in
11 loco, ubi raptus commissus est. Referenda † quoque huc instrumentorum præparatio, scalarum ad transcendenda loca altiora, muros, turres expeditarum, delatio, &c. Atq; hoc crimen quanto atrocius, eò accuratius in inquirendo eo desudabit judex, ne tamen quid remissius vel severius quam lex & ratio admittit, statuat, obnixè providebit.

Delicti hujus immanitas ex solo eo apparet, quod tantopere Justin. idipsum execretur, ac quidem tanta vehementiâ, qua alibi vix ullo in loco, in irrogandis pœnis etiam detestabilium scelerum occupatur, &c. ubi addit:
12 quod quoque † sine sexus discretione raptus pœna æquè in fœminas ac masculos constituatur, etsi enim verecundiam sexui fœmineo congruentem, ut ait Ulpian. *in l.*1.*§.*5. de postuland. in tantam sceleris audaciam vel turpitudinem minimè degenerare posse meritò videri debebant, sunt & extant tamen exempla non rara, ejusdem, etiam à fœminis, perpetrati flagitii, Angel. *in d.l.*
13 *unic.C.h.t.num.*6. attestatur se vidisse † Florentiæ meretricem comburi, quæ
14 rapuerat quondam pulchrum puerum. De † Aurora muliere refert Pausan. *l.*3. quod adolescentes vi rapuerit, quos precibus aut muneribus ad concubitum
15 pertrahere non poterat, & Plinius *lib.* 8. *cap.* 52. scribit: puellam † quandam Hetruriæ tempore in tantam libidinis insaniam processisse, ut ex cane, quem impudicè adamabat, gravida fieret, pareretque semicanem, manibus, pedibus, & auriculis caninis, quoad cætera homini per similem, vide Volator. *in philolog. lib.*32. *cap.*5. & refert Ælian. *lib.* 10. Glaucam Cytharistiam canem amasse, ab eoque imprægnatam fuisse. Herodot. *lib.*2. scribit, in Ægypto insulam esse, Mendas vocatam, in qua passim mulieres cum hircis coëant: quod
16 etiam refert Strabo *lib.*17. cujus flagitii contra naturam nefandissimi † lex divina hanc pœnam dictitat, ut mulier quæ succubuerit jumento, simul interficiatur cum eo, *Levit.cap.* 17. *c. mulier.* 15. *quæst.* 11. taceo mulieres plusquam ferinâ libidinis flammâ exustas, proprias adamasse filios, ut de Semiramide,

coitum filii postulante scribitur, quæ inde à filio occisa fuit, Justin. *lib.* 1. Si-
mile exemplum Orosius 1.*histor. cap.* 4. tradit, adeò ut Augustin. nec † Lu- 17
cretiam ipsam prorsus ab impudicitiâ vindicet; scribit enim *in lib. de Civit.*
Dei, ipsam juveni, quamvis violenter irruenti, etiam suâ libidine illectam,
consensisse, id verò in se puniendo doluisse postea, ut morte putaret expian-
dum maleficium, quò Ovidium respexisse *lib. Fastor.* 2. non pauci statuunt, ibi:

Succubuit famæ victa puella metu.

Quasi scilicet Lucretia famam & opinionem anteposuerit pudicitiæ, quod ex Livio quoq; ad finem *lib.* 1. videre licet, sed nec Martiali satis casta visa est ipsa Lucretia *lib.* 11. ibi:

Erubuit posuitq; metum Lucretia librum,
Sed coram Bruto, Brute recede, leget.

Veluti quæ non castitatis amore, sed timore potius ac reverentia Bruti se
ipsam ferro jugulavit. Sed & nec † ipsas Musas, quas artium liberalium in- 18
ventrices, & Deas celebrat antiquitas, castas fuisse, refert Arnob. *in lib.* 4. qui
inscribitur adversus gentes, addens: Macaræi filias easdem extitisse, & fuisse
meretriculas insignes, quanquam eidem reclamet Tiraq. *in connub. p.* 15. *gl.* 1.
n. 62. sed hæc obiter saltem dixisse sufficiant.

CAPUT XVI.

DE LENOCINIO EIUSQUE POENA.

SUMMARIA.

1. *Lenocinium quid?*
2. *Lenocinium late dictum matrimonium cum adultera contractum dicitur.*
3. *Strictè sumptum significat prostitutionem liberorum.*
4. *Lenocinium aliud manifestum est aliud non manifestum.*
5. *Non manifestum, quando vir adulteram in thoro legitimo retinet, describitur.*
6. *De educatione liberorum loci egregiores.*
7. *Descriptio proba educationis liberorum traditur.*
8. *Iure ff. lenocinii pœna ultimum supplicium est.*
9. *An antiquitus lenones ultimo supplicio sint affecti?*
10. *Generali consuetudine pœna lenocinii ordinaria abrogata est.*
11. *Ecclesia cultrix justitiæ.*
12. *Qualis Rex talis grex.*
13. *Decretum Sixti Quinti de Lenocinio.*
14. *Proxenetæ qualiter puniantur jure novellarum, quomodo jure codicis?*
15. *Barba seu coma olim integritatis signum erat.*
16. *Per barbam fœdera constituebantur, & ad barbam jurabant Græci.*
17. *Pœna eorum, qui barbam nolenti totondissent, describitur ex ll. Alemannorum.*
18. *Explicatur locus juris Feudorum ad constit. Frider. de pace tenenda.*
19. *Iure Canonico prohibetur, ne homo ad imaginem Dei conditus, stigmate inuratur.*
20. *Henricus Auceps ulciscitur bello rasuram legatis suis factam.*
21. *Refertur privilegium Frisiorum de tondendis & ornandis capillis.*

22. *Pœna proxenetarum ex const. Car. V.*
23. *Usufructuaria non debet ex domo, ubi habitationem usurpat, cauponam vel domum meretriciam constituere.*

1 SExta species delictorum carnis est † Lenocinium, id est, omnis actus illicitus, quo per mulieres, quas juxta se habet & alit domi hospes improbus prostituendo eas, mercaturam & quæstum facit, *Novell.* 14. ubi Cujat. *in exposit. lib.* 43. *de R. V.* ubi textus ait, quod si aliqua mulier exercendo cauponam habeat aliquas mulieres prostitutas ad quæstum, lena dicatur, *Dd. in l.* 7. *ff. de usu. & habitat. & in* §. *penult. instit.* eodem. neq; interest homo libera vel ancilla sic usurpetur, *l.* 4. §. 3. *ff. de his, qui not. infam.* Damhoud. *in prax. crimin. cap.* 91.

2 Sublatâ vocis † significatione, continetur & matrimonium cum adultera muliere contractum, *causa.* 36. §. *crimen.* 9. 1. Salycetus *in l.* 9. *C. de adult.*
3 in strictâ † appellatione, quod turpius, est conjugis, recepto precio prostitutio, *l.* 2. §. 2. *ff. ad l. Jul. de adult.* vel adulterii commissi causâ, cum uxore, exacto precio, inita transactio, *l.* 29. *ff. eod.* Salycet. *in l.* 2. *C. eodem. Dd. in l.* 18. *Cod. de transact.* Dionys. Gothofred. *ad l.* 2. §. 2. *ff. adult.* duas Lenocinii species fa-
4 cit, distinguens inter † lenocinium manifestum, quoties scilicet maritus pa-
5 lam quæstum facit ex adulterio uxoris, de quo jam antè, & non † manifestum, ut cum in adulterio deprehensam etiam sine quæstu retinet *l.* 2. §. 2. *ff. de adult.* *l.* 29. *ff. eodem.*

De parentibus liberos bono pudicitiæ, nullâ arte reparando, *l. unica. C. de raptu virg.* spoliantibus agit inter cætera, *constit. crim. Car. V. artic.* 122. &
6 Cic. 5. *in verrem.* parentes reprehendit, † qui ab ineunte ætate liberorum animos honestis artibus & disciplinis inbuere negligunt, qui neglectus delicta ejusmodi tandem producit, qua in parte & reipublciæ, cui partus nascitur, & carni propriæ adeò præjudicant, & nocent parentes, ut melius foret his, saxo qui ad collum depenso, submergerentur in profundum maris, *Matth.* 18.
7 Fabius Quintil. in Dialogo de oratore de Romanorum † liberorum educatione agit, refertq; electam de familia fœminam spectatis probatisq; moribus fuisse, cui totius familiæ sobolis educandæ cura & opera commissa sit, coram quâ nec dicere fas quod turpe dictu, neque facere quod inhonestum factu videretur, imò quæ non studia modò & exercitia, sed & remissiones & lusus liberorum sanctitate quadam verecundiæ temperavit, ut sincera & integra, nullisq; pravitatibus delecta in usus cujusq; natura toto à teneris quasi ungniculis pectore imbiberet honestatē, statim & bonos mores. Jure ff. pœ-
8 næ † lenocinii ut adulterii est ultimum suppliciū. *l.* 2. §. 2. *l.* 8. *l.* 29. §. 3. *l.* 33. §. *fin. ff. ad l. Juliam. de adult. l. si lenones. C. de Episcopal. audientia. l.* 6. *C. de spectaculis.*
9 *Novell.* 14. de lenonibus, pœnam exprimit, ut intelligatur † jure antiquo statutam lenocinii pœnam in suo vigore relictam esse, quanquam Gothofredus *add. no-*

ad d. novellam statuat, lenones nunquam morte naturali affectos, quemadmodum etiam *constit. crim. Carol. V. artic.* 122. pœnam lenonibus jure communi, quo se referunt, decretam infligunt, nihil innovantes: Verba earum hæc sunt.

So jemand sein Eheweib oder umb einiger Gunst willen / wie das nahmen hat / williglich zu unehrlichen unkeuschen und schändlichen Wercken gebrauchen läst / der ist erbloß / und soll nach vermöge gemeiner Rechten gestraffet
werden / Damhoud. *in prax. crim. c.* 91. pœnam illam † consuetudine generali 10
hinc inde sublatam astruit, quod alii præterea affirmant, accusantes clericorum Romanorum conniventiam, idq; in opprobrium & contemtum Eccle-
siæ, † quæ ut justitiæ cultrix nihil suspicionis sinistræ in se admittere meritò 11
debebat, Schenck Baro 1. *feud. tit.* 6. nec publica & tetra hæc scandala tolerare debebat, neque enim abesse potest, quin totius orbis scandalum inde nascatur, quandoquidem ita fieri vulgò contingat, ut exempla eorum, quos admirari & venerari oportebat, veluti contagia serpant ad plebem, existimantem quodcunque illustriores faciant, sibi quoque ab exemplo permissum
censeri, hinc illud proverbium: talis † est civitas, quales sunt principum 12
mores:

Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Chrysost. *homil.* 4. sacerdotum culpa fit, *inquit*, ut vulgi mores sint corrupti, sicut omne bonum à sacerdotio, ita & omne malum inde descendit. Zoppinus, qui tractatum de Romanis meretricibus scripsit, Leno olim fuit, at postea Cardinalis cujusdam famulus, demum fraterculus factus, uti Menard. referente Wolffio *de regula Francisci*, quod nonnullæ fœminæ in habitu monachali cum fratribus pila ludentes, præmium hoc sibi proposuerint, ut utra pars vinceret, ei optio daretur concubitus, *tom. 2. lect. mem. cent. 16. pag.* 21. Dissimulandum tamen non est, multos pios Pontifices flagitium hoc penitus fuisse detestatos, severiores contra Lenones pœnas & supplicia decernentes,
quâ de re extat in anno 1586. † Sixti Quinti promulgatum decretum super 13
temeraria thori separatione, in quo ad orcum simul damnatur lenocinium pœna capitali adversus lenones constituta: utinam hodierno seculo decreta ejusmodi in usum & vigorem executivum reducerentur! unde idem Johan. Wolff. *in lect. mem. tom. 1. pag.* 158. *in l. palam* (ait) *ff. de ritu nupt.* dicitur, qui habet, plura mancipia, & ea prostituit, particepsq; est quæstus, lenocinium facit, ille igitur qui quæstum ex tot meretricibus & concubinariis sacrificulis accipit, & tales quoque in terris suis fert, ex quibus ad minimum vigesimam partem fœnoris capit, quid est? convenit hic Psalmus: si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem captabas, *hæc ille.* De proxenetis
† quorum opera & studia teneræ puellæ & mulieres honestæ multis captio- 14
nibus expositæ, *causa* 38. *q.* 7. *l.* 1. *ff. ad SCtm Vellej*, sive ut Cujat. *in Novell.* 14.

ait: ad corruptelam & periculosum hunc libidinis labyrinthum, ut exiguo precio dato, castitatem prostituant omni lucro preciosorem, *l. 26. ff. si quis omiss. causa testa.* imò quæ sola Deo cum fiducia potis est hominum animas præservare, *Novell.* 14. pertrahuntur, jus est, ut perinde sicut ipsi lenones supplicio severiori afficiantur, non quidem pœnâ mortis naturalis, sed cæsione virgarum, relegatione, cum infamiâ *d. Novell.* 14. *constit. crimin. Caral. V. artic.* 123. ibi: Soll nach Gelegenheit der Verhandlung uns nach der Rechtsverständigen/ es sey mit Verweisung deß Landes/ Stellung an Prangern/ Abschneidung der Ohren/ vnd Außstreichung mit Ruhten/ vnd andern gestraffet werden/ rc.

Jure codicis proxeneta verberari tonderi, & in perpetuum relegari debet, *text. in l. finali. C. ad l. Jul. de adult.* ubi animadvertendum est, quod tonsu-
15 ra infamiæ notam præ se ferat insigniorem, ut enim antiquitus † barba aut coma honestatis & integritatis signum erat, viriq; ingenui honestiq; barbati dicebantur, juxta illud:

——— *Facilè est barbato imponere Regi*:

quod refert Sylvester zum Arenthal *in Iconism. aquil. Rom. coll. 5. vers. deniq; non*
16 *facilè accipitur.* Hinc † obligatio barbæ sanctissimum & indissolubile pignus & fœdus apud Græcos; adeò ut in hodiernum usque diem inter Mahometanos togatos barba quò prolixior, eò certior virum demonstret, utq; ea propter in testimonio dicendo magis credatur feliciter barbato, quam imberbi, ac quod per barbam jurari soleat, testatur Johan. Breun. à Buchenbach *in itinerario lib.* 2. sic ex adverso rasura, tonsura barbæ & comarum, summæ ignominiæ & turpitudinis nota erat. Guilhelm. Paradin. *in Chronol Gall. Sabaudiæ. lib. 2. cap.* 155. idq; vel inter nosmetipsos more & jure hodierno, cùm is, qui alterius honesti viri in despectum barbam ipsi deraserit, actione injuriarum teneatur: *arg. §. si quis aliquem. de pac. ten.* Willhelm. Antonii *de rescript. morat. conclus. 68. num. 33. ubi & n. seqq. alia de ejusmodi re lectu non injucunda videas.* sed etiam probant identidem leges Alemannorum vetustiores, quæ tempore Clotarii Regis sancitæ sunt sub *tit. de eo, qui alium contra legem totonderit*,
17 ubi statuitur, † si quis aliquem contra legem totonderit, caput liberum cum duodecim solidis componat, si autem barbam alterius detonderit volenti, cum sex componat: Sic in lege Salicâ mulcta constituitur adversus illos, qui pueros vel puellas totonderint. In constitutione Friderici de pace tenenda,
18 quæ hodie † feudorum *tit.* 25. relata extat, ita legitur: si quis aliquem ceperit & absque sanguinis effusione fustibus percusserit, vel crines ejus aut barbam expilaverit, decem libras auri ei, cui injuria illata esse videtur, per compositionem impendat, & judici viginti libras persolvat. *in eadem constit.* §. 6. quoque sic legitur: Si quis quinque solidos, aut plus fuerit furatus, laqueo suspendatur, unde *constit. crim. Car. V. artic.* 162. Sin minus, scopis & forcipe excorietur,

tur & tundatur, ubi peritiores legunt *in d.*§. tondetur, id eſt, tonſurâ tanquã
turpitudinis norâ deformetur, fronte, ſicut ſtygmate etiam hodie inuruntur 19
malefici, quibuſdam in locis, ubi id conſuetudine eſt receptum. *vide p.3. cap.
2 de furt. in fine.* Sed ad juramenta per barbam facta redeo, memorabile eſt,
quod de Ottone I. ſcribitur: Qui poſtquam Baſo Epiſcopo Arelatenſi in
vigilia nativitatis Chriſti alapam dediſſet, ultrò ſe vindicaturum injuriam per
barbam juravit, Wolff. *lect. memor. tom.*1. *cent.*10. *pag.*258. Idem per barbam
juravit, cum mulier aliquando ſtupri accuſationem revocaret de viro illo, quẽ
olim vi paſſa, dehinc legitime ſibi junxerat matrimonio: Non ſic *(inquit)*
Rex per Ottonis barbam ſentiet (mulier) dalobrum, neque enim ſacris legi-
bus colluſio facta imperabit, jubens delinquentem ſecuri percuti, ex Cran-
tzio refert idem Wolff. 15. *lect. memor. pag. mihi 967. tom.*1. Johan. Landus
ſcripſit *tractat. de perſecutione* barbæ, ubi multis evincit argumentis, cur cle-
rici barbam alere teneantur. Sixt. Senenſis *in biblioth. ſacr. lib.*5. In jure ſacro
legimus, quod cum Rex Ammonitarum legatis Davidis barbas & veſtes præ-
cidi curaſſet, inde bellum exarſerit, *Reg. cap.*10. Quemadmodum Henricus
Auceps † legatis ſuis injuriam per barbæ & comarum raſionem fuſtiumque 20
cæſionem illatam, in pacis violatores, quæ Hartesbergi propè Goslarium in
Saxonia commorabantur, clade ſeveriſſima ultus eſt. Rein. Renn. *in chron.
Slavon.*2. *cap.*37. Friſiones † ne infames detonſi viderentur, à Carolo V. Ro- 21
mæ privilegium impetrarunt, ut poſſent abituri militatum, eſſe circumtonſi
uſque ad ſummitatem aurium, auro in eorum paludamento undecunque
ſplendentes, ut per hoc valeant oſtendere libertatem novam ſibi delatam &
confirmatam, Guicciard. in deſcriptione Belgiæ.

Denique proxenetis, † de quibus modò ſermo erat, comparantur ho- 22
ſpites, qui patiuntur in ſua domo lenones, non eos expellentes, *Novell.*13.
utpote qui parùm aut nihil à lenonibus ipſis differunt, quorum pœna eſt de-
portatio, cum perpetuâ infamiâ. Hyppol. de Marſil. *in pract. crim.* §. *oportunè.
num.*40. *jure ff.* ut adulteri puniuntur. *l.*8. *ff ad l. Jul. de adult. l.*3. §.3. *ff. de accu-
ſat.* Menoch. 1. *arb. jud. q.*88. *l.*30. *in fin. C. de adult. jure Novellæ* 13. ubi Cujat.
*in expoſit. conſtit. crim. Car. V. artic.*123. ibi: So wiſſentlicher / gefährlicher
vnd boßhafftiger weiſe jhre Häuſer darzu leihen / pœna eſt relegationis, cæſio-
nis virgarum, amputationis aurium, &c. De † muliere fructuariâ, quæ hoſpi- 23
tem, quo cum turpiter vivat, recipit in ædes, quæ ſibi uſum debent, ſtatuitur,
ut jure ſuo & habitatione ſit privanda, *l.*3. *ubi. Dd. ff de uſu & habit.* etenim æ-
tiologia eſt, quod ſervitutes non utendo per modum & tempus amittantur.
§. finitur. inſtit. de uſu & habitat. ubi Sneidewin. *ex Baldo* tradit: quod
ſcholaris invito contubernali in eadem domo alere non poſ-
ſit concubinam aut meretricem.

CAPUT

CAPUT XVII.

DE INDICIIS LENOCINII.

SUMMARIA.

1. *Lenocinii indicia contra caupones, balneatores, & stabularios quomodo stringant?*
2. *Literæ lenocinia arguentes indicium pariunt.*
3. *Assertio puellæ jurata de lenocinio. contra lenones indicium facit.*
4. *Consuetudine adeoq; actibus trinis lenocinium inducitur.*
5. *Argumentum à minori ad majus destructive valet etiam in pœnalibus.*
6. *Vir semel uxorem prostituens leno est & lenocinii pœnis est obnoxius.*
7. *Contra ædium dominum, in quo amatores conveniunt, indicia stringunt.*
8. *Qui ædes præstat adhoc, ut de maleficio nonnulli agant deliberando, opem præstitisse dicitur.*
9. *Indicium oritur, quoties vir uxorem adulteram domi retinet.*
10. *Lenocinii arguitur reus, qui fingit se dormire accedentibus ad uxorem adolescentibus.*
11. *Consequentia arguunt & declarant antecedentia.*
12. *Lenocinii reus præsumitur, qui domi relinquit juvenes solos cum uxore lasciva.*
13. *Nedum uxor sola relinquenda cum consanguineis, qui sæpe numero suspecti sunt.*
14. *Sacerdos ne nimium conversetur cum consanguineis.*
15. *De Lenociniis publicis vide specialiora.*

11. LEnocinii indicia sunt, † si quis caupo, stabularius, balneator, mulieres suspectas, vel potius meretrices juxtà se habet, eo prætextu quasi serviant & famulentur, ad cauponam vel balnea accedentibus, *gl. in l. 4. §. 3. ff. de his, qui not. infam.* Bald. *ibidem.* ubi dicit, quod ex incidentibus ad ipsa maleficia argumentari liceat, cum paria sint, fieri quicquam directè vel obliquè, adeoque in consequentiam, vide Prosper. Farinac. *vol. 4. quæst. 144. tit. 16. n. 21.*

2. Indicium generatur, cum puellæ vel mulieri comes eripitur, comes, ancilla, nutrix corrumpitur, *l. 15. §. 13. ff. de injur.* jocalia munera transmittuntur puellæ, eave † literis ad detestandum hoc facinus invitetur, *arg. Novell. de lenon.* cum primis, quod leno ab alliciendo dicatur, Menoch. *de arb. qq. lib. 2. cas. 534.* Farinac. *d. loc.* ubi hoc indicium in crimen raptus transcurrere dictitat. Petr. Gregor. Tholosan. *in syntag. juris lib. 36. cap. 11. nu. 6.* qui de nutricibus puellas, quas in custodia habent, ad fœdos & nefandos amores incitantibus agit.

3. Judicium facit † assertio puellæ jurata, quæ à lenone vel proxeneta aliquo ad vagos concubitus vel lenocinia fuit sollicitata, hæc enim relatio præstat, ut indubitanter leno sit sollicitator, non secus ut relatio ejusmodi in causa raptus ipsum delictum probat, junctis adminiculis, Menoch. *de arb. qq. l. 2. cas. 29.* Farinac. *d. vol. 4. quæst. 145. tit. 16. §. vis.* Neq; hîc obstat: quod

quod ſola hæc ſollicitatio ipſum inducat delictum, licèt pœnam ordinariam
non mereatur, Matth. de Afflict. *in conſt. regni rub. de lenonib.* 49. Foller. *in*
pr. crim. in verbo. Item quod ſit leno. num. 31. Petr. Gregor. Tholoſan. *in ſyntag.*
lib. 36. *cap.* 11. Reſp. id ἁπλῶς verum non eſſe, cum expeditum jure ſit, quod
nedum leno dicatur, qui ſemel mulierem proſtituit, niſi conſuetudine leno-
cinium exercuerit, quæ † conſuetudo actibus trinis ad minimum introduci- 4
tur, Ludov. Peguer. *in deciſ. crimin.* 15. *num.* 11. Menoch. *de arb. qq. l.* 2. *caſ.* 534.
nu. 49. *cent.* 6. Quod ſi ita eſt, quomodo nudus ſollicitator leno dicetur? † ar- 5
gumento à minori ad majus deducto, quod ubique valet deſtructivè, etiam
in pœnalibus, Eberhard. *in top. in loc. à minori. num.* 3. diſſimulandum tamen
non eſt, ut quod ſi † vir ſemel uxorem proſtituerit, exindeque quæſtum fe- 6
cerit, leno dicatur, pœnasq; lenocinii luat, *l.* 29. *§.* 3. 4. *ff. de adult.* Proſp. Fa-
rinac. *d. vol.* 4. *q.* 144. *tit.* 16. *§. lenones. n.* 36.

4. Indicium oritur, ut ſi quis † concedat homini de lenocinio ſuſpe- 7
cto ædes, quo conveniant perſonæ de committendo lenocinio tractantes,
argum. l. 9. *ff. de adult.* ubi Bart. generaliter tradit ſubdens, ut ſi quis † do- 8
mum præſtet aliquibus, ut commodè loqui de maleficio poſſint, is quoque
auxilium opemvè dare videatur, *d. l.* 9. §. 2. caſum hunc ad agrum & vineam
extendit.

5. Indicium facit, quoties † maritus uxorem adulteram domi reti- 9
net, *Dd. in authent. ut liceat. & auth. ſed hodie. C. ad l. Jul. de adult.* neq; adver-
ſatur communi Dd. calculo receptum brocardicon, quo dicitur, vir ille leno,
qui adulteram domo non expellit, *l. ſi quis.* 33. §. 1. *ff. de adult.* Damhoud. *in*
pr. crim. c. 90. *rubr. de pœn. adult.* dicens: quod † vir quoq; ille leno ſit, qui 10
fingens ſe dormire permittit homines ad uxorem ejus accedere. Reſp. quod
l. 33. authentico jure prædicto ſit ſublata, *gloſſ. in d. l.* 9. *ff. eod.* Proſper. Farinac.
d. loc. num. 93. ubi hoc ſciendum, ut ſiquidem factâ reconciliatione maritus
lenocinii diffamatur, videatur is retrò exercuiſſe lenocinium apertum, atque
hinc fomes & fundamentum hujus indicii: † conſequentia enim informare 11
& arguere ſolent antecedentia, Eberhard. *in top. à deſt. conſeq.* juxta illud: *exitus*
acta probat, & præcedentia declarant ſequentia, Bart. *in l. avia. in princip. ff. de*
cond. & demonſt. Roman. *ſingul.* 772. *in fine.* Cornæ. *conſil.* 44. *lib.* 1.

6. Deniq; indicium parit, quando in ædibus viri de lenocinio ſuſpe-
cti, viſæ fuerint perſonæ libertimè actus venereos exercentes, connivente &
aſpiciente hoſpite, *Dd. in d. l.* 9. *ff. de adult.* adde Foller. *in pr. crim. in verbo.* Itē
quod fuit leno. *num.* 4. ubi † virum quoque lenocinii arguit illum, qui juve- 12
nes ſolos unà cum uxore laſcivà domi relinquit, vel quod magis eſt, ſolum
cum ſolis in camera converſari permittit, niſi, ſubdit, juvenes eſſent ejus amici
intrinſeci & affines vel conſanguinei, quia tunc ceſſat omnis ſuſpicio; addit
autem, quod hæc amicitia ſæpenumero ſit ſuſpecta, ideoq; precatur Deum, ut

ab ejusmodi amicitia & consanguinitate liberet Deus omnes maritos, quos
13 plurimum fatuos appellat, † uxores cum primis pulchras solas cum consanguineis & amicis relinquentes. *Hæc ille.* Idque est, quod populariter inter nostros circumfertur: Wer eine schöne Fraw oder Schwester hat / jedermann liebkoset vnd vettert jhn: adde Farinac. *vol. 4. quæst.* 145. *tit.* 16. *§. retentio & pa-*
14 *tientia. adde c. sed si fortè. dist.* 81. ubi quoq; † sacerdotibus præcipitur, ne nimiâ utantur familiaritate consanguinearum, propter malitias, ut ait textus, Sathanæ. Alciat. *de præs.* 34. *pag.* 101.

7. Indicium dictitat, ut si quis noctu grassantes domo receperit clàm & secreto mulierculas suspectas subinde fovens, non secus ac si hominem vilem juxta domum, ubi furtum patratum est, te vidisse adseris, quem furti suspectum meritò dixeris, infrà *cap.* 2. *part.* 3. *de indic. furto.* adminiculantur hîc adjuncta propria, ut cum indiciatus antehac solitus sit operã dare lenocinio, vel cum lenonibus utplurimum conversari, commorari in lupanari, utpote lenocinio publico, eoque, si Diis placet, licito & concesso, scilicet ut juventus egesto illic libidinis impetu pejora conari desistat, Tolle ajunt, de republica meretrices, cuncta stupris incestis, adulteriis permiscebuntur, nulla matrona integra manebit, nulla vidua pudicitia incolumis persistet, vix virgines ac vestales inviolatæ servabuntur. Hinc tandem impossibile esse concludunt reipublicæ tranquillitatem sine meretricibus posse consistere, &c. de hoc indicio agit Cornel. Agripp. uti eum citat Johan. Wolff. *tom.* 2. *lect. memor. cent.* 16. *pag.* 130. corrupti enim peccatis publicis in lupanari, quomodo abstinebunt lenociniis & prostitutione privata? juxta illud: *Nitimur in vetitum, &c. quod non licet acrius urit, &c.* proinde Wolff. *d. loc.* ex Agrippa: confluunt ad lenocinia, sacras virgines stuprant, viduas vitiant, & hospitum adulterantes uxores, nonnunquam etiam, quod ego scio & vidi, Iliaci prædonis instar abducunt, & Platonica lege compopularibus communes prostituunt: addit author, quod flagitiosissimi lenones scelestissimæque lenæ sæpe sub religionum pellicibus delitescant. Idem refert, nullam esse lenociniis artem accommodatiorem, quam medicina, quæ concupitam venerem à quavis pathica puella facilè obtineat, dum pollicetur resarcinato hymenæo amissam virginitatem restituere, papillas, ne excrescant, cohibere, uterum prohibere, sterilitatis venena in longam securamque libidinem ministrans, aut quassata spina conceptum semen ejicere docens. Proinde Lucret.

Idq; sui causa consuêrunt scorta moveri,
Ne complerentur crebrò gravidæq; jacerent,
Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset.

8. Ut idcirco Agrippa medicinam suspectam haud immeritò inter indicia recenseat, Wolff. *d. loc.* ibi: jam verò nullum lenocinium opportunum tempestivumque magis, quàm quod medicinæ prætextu peragitur, nullæ

nullæ ſiquidem domus tam clauſæ, nulla monaſteria tam recluſa, nulli carceres tam cuſtoditi, quæ non admittant, quæque excludant lenonem medicum, à quibus (teſte Plinio) etiam in principum domibus adulteria perpetrata ſunt, ut Eudeni in Livia Druſi, & Vect. Valentii in Meſſalina Claudii. Quo uno medicorum beneficio (ſubdit ille) jam multæ matronæ ſimul & puellæ ſecuræ fuerunt, faciunt ad rem quoque vetularum incruſtationes & reliqui meretricantium fuci, qui apud medicos de decoratione paſſim tradantur, doceanturque, quibus noxias meretricum merces vendibiliores reddant, & cùm iſtis alia permulta pharmaca libidinum incentiva: cujuſmodi ope gloriatur Ovidius ad novenarium numerum ſe inſcendiſſe; & Theophraſtus ſcriptam reliquit plantam quandam ad ſeptuageſimum coitum vires extendentem.

9. Qui (Agrippa & Wolff. *d. loc.*) ſacerdotia huc transferunt, ſic enim ego, ait Agripp. illos aliquando ſupputantes audivi, habet ille duo beneficia unum curatum aureorum viginti, alterum Prioratum ducatorum quadraginta & tres putanas in Burdello, quæ reddunt ſingulis menſibus Julios octuaginta, uti in Italia rarum non eſt, ut Romana ſcorta in ſingulas hebdomadas Julium pendat Pontifici, qui cenſus annuus nonnunquam viginti millia ducatos excedit, adeoque ſacerdotum id munus eſt, ut unà cum Eccleſiarum proventibus etiam lenociniorum numerent mercedem, &c. Wolff. *tom. 2. lect. mem. cent. 16 pag. 130.*

CAPUT XVIII.

DE SODOMIA EIUSQUE POENA.

SUMMARIA.

1. *Sodomia unde nomen traxerit?*
2. *Sodomia tripliciter committitur.*
3. *Bruteſcere quid?*
4. *Beſtia Sodomitata igni comburatur.*
5. *Ecquis beſtiæ precium domino animalis ſolvere teneatur.*
6. *Hiſtoriæ ſingulares de Cæſaribus huic flagitio deditis referuntur.*
7. *Neronis tempore nuptiæ inter maſculos contractæ.*
8. *De Sodomia Caroli Magni obſtupenda.*
9. *De Sodomia mulierum promiſcua.*
10. *Declaratur hoc hiſtoriis admirandis.*
11. *An ſit delictum, cum mulier veſtimentis viri utitur & contra?*
12. *Qualiter Bellarminus refutet hiſtoriam de Ioanne IIX. parturiente?*
13. *Plures fœminæ ſanctimoniæ prætextu ſe viros oſtenderunt veſtitu.*
14. *Quando licuerit Ethnicis mutare veſtes?*
14. *Pœna Sodomiæ quæ?*
16. *Iudicia Dd. de l. 31. C. de adult.*
17. *Luxuria diabolica dicitur Sodomia.*
18. *Pœna Sodomiæ ex concilio Romano hodie mutata contra clericos cenſebitur.*
19. *Memorabilis vindicta non puniti hujus flagitii recenſetur.*

SEptima & ultima ſpecies eſt luxuriæ contra naturam, quam alii † Sodomiá 1
appellant, ea propter quod à Sodomis igne cœleſti & ſulphure ob hoc

 flagi-

flagitium punitis, *Genes.* 19. *Novell. de his qui luxuriantur contra naturam.* 77.
2 Originem traxisse dicatur, quod † flagitium jure humano pariter ac divino detestabilissimum, tripliciter committi, refert Damhoud. *in pract. crim. c.* 96. *num.* 4.

1. Cum venus exercetur sine masculo vel fœmina in proprio corpore, quam speciem alii mastuprationem vocant, unde Martial. *in epigr.* ibi:

Mastuprabantur Phrigii post ostia servi.

Idemq; alibi in Pontium mollem scribens & ejus sceleris arguens, quod læva pellice uteretur, ait:

Hoc nihil esse putas: scelus est, mihi crede, sed ingens,
Quantum vix animo concipis ipse tuo.

Et de Horatio tres generante & marte geminos, addit:

Omnia perdiderat, si mas turbatus uterq;
Mandasset manibus gaudia fœda suis,
Ipsam, crede, tibi naturam dicere rerum,
Istud, quod digitis, Pontice, perdis, homo est:

quod qualiter & quibus modis fiat, vir bonus nosse haud desiderabit, vel si sciverit, melius est facturus, siquidem verenda, exemplo Sem & Japhetis magis tegenda, quam instar Chami detegenda satagat, cujus flagitii pœnam relegationis, aut corporis coërcitionis statuendam esse ait Damhoud. *d. loco.*

3 2. Cum libido † execranda cum animalibus brutis exercetur, quos Sodomitas brutescentes appellat Menoch. *arbit. jud. cent.* 3. *casu.* 286. pœna abominādi hujus flagitii jure Divino & Canonico est, ut homo interficiatur
4 & † bestia igni comburatur, *Lev.* 18. 20. *Exod.* 22. *c. mulier.* 15. *q.* 1. Damhoud. *d. loc. num.* 13. Jul. Clar. *in pract. crim.* §. *fornicatio. num.* 29. *&* §. *Sodomia. num.* 4. Marscard. *de prob. concl.* 13. *lib.* 3. Hoc quæritur: an interfectæ bestiæ æstimatio domino, qui nihil hac in parte admisit, præstari debeat? affirmat Archidiac. *in c. per principalem. quæst.* 3. Angel. *in l fin. ff. de appellat. recipiendis.* Felin. *in c.*
5 *qui. ext. de constitution.* Sed utrum † sodomita vel magistratus precium animalis persolvat? Resp. siquidem sodomita solvendo sit, ipse ferat damnum illatum, sin minus, magistratus luat ex fisco, cum primis quando dominus bestiæ est tenuioris fortunæ *Dd. d. locis.*

3. Cum in venerem ruit sodomita cum hominibus, quod fit bifariam aut in diverso sexu, aut in eodem. In diverso sexu, cum membro non debito, vel modo non licito, & inusitata libidine abutitur, quod qualiter accidat, similiter nos latet, neque scire id desideramus, quanquam Farinacius *vol.* 4. *tr. crim.* adhuc plures Sodomiæ species recenseat & nonnihil de modo hoc cōmemoret, adde Philipp. Camerar. 2. *med. histor.* 42. pœnam hujus flagitii ignem esse & incendium communi consuetudine receptum tradit Damhoud. *d. loco.* In sexu eodem Sodomia committitur, si vir cum viro, fœmina cum

fœminâ

fœminâ nefandam libidinem exercet, *l. 31. C. de adult. Levit. c.20. 1. ad Corinth. 6. causa. 32. q. 7.* Salycet. *in l. 20. C. de adult.* De Nerone † refert Sueton. 6
in vita ejus, quod Sporum puerum quendam exsectis membris virilibus, in muliebrem naturam transfiguraverit, ac pro uxore habuerit, Augustæ ornamentis excultum, lecticâ circumvectum ac circa conventus mercatusq; Græciæ ac mox Romæ eundem publicè circa sigillaria comitatus, eumq; uti virginem formosam fuerit exosculatus. De Aurelio Heliogabalo scribit Johan. Baptista Egnatius, *in vita ejus*, quod absoluto turpitudinis vitio exactisq; corporis corrupti viribus, effœtus tandem à militibus trucidatus sit, cujus interfecti corpus per urbis vias, more canini cadaveris à plebe pertractũ, qui proinde militari cavillo indomitæ libidinis, catula vulgò appellatus fuit. Refert quoque Sueton. *d. loco.* quod Neronis tempore, delicta hæc Sodomitica impunita fuerint, exindeq; inter masculos constituta matrimonia, dotes constitutas, ac desuper instrumenta conscripta. *argumento l. 31. C. de adult.* Ad quod 7
alludere videtur Juvenalis *satyr.* 2. ibi:

Traditur ecce viro clarus genere atq; opibus vir.

Et eodem loco.

Quadraginta dabit Grachis sestertia dotem
Cornicini &c. Et ibidem:
Quæ causa officii? quid quæris? nubit amicis.

Addo Sodomiam illam nefandam & abominabilem, ut cum mortua muliere adeoq; cadavere libido exercetur, quemadmodum † de Carolo Magno scri- 8
bitur, quod mulierculam quandam nõ tantum perditè & efflictim adamaverit, sed cum ea jam defuncta esset, cognoverit mortuam, balsamo & aromatibus conditam, onustam gemmis, velatam purpura, &c. uti id attestati fuere sacerdotes quidam Leodienses, referente Petrarcha 1. *Epist. de reb. fam.* 3. tacitè identidem annuente Crantzio *de Saxon. pag.* 42. Alii scribunt, Imperatorem optimum arte magicâ ad tantum incantatum fuisse deliramentum, postea mirando modo hoc malo liberatum. Waremund. ab Erenberg *in medit. pro fœderib. p. 1. c. 1. pag.* 242.

Porrò dixi † in sexu eodem fœminam cum fœmina sodomiam exerce- 9
re, quod flagitium qualiter perpetretur, scire similiter non proficit, ut dicit *l. 31. C de adult.* obscurum id haud fuit Martiali, quod arguit hic versus in epigrammatis:

Miraris monstrum Thebano ænigmate dignum,
Hic ubi vir non est, ut sit adulterium?

Recensetur † historia à Busbeq. Oratore Cæsareo, de moribus Turcarum in 10
epistolis, quod mulier decrepita & annosa in balneis publicis amore juvenculæ nudæ apparentis, contra naturam capta, & postquam prece aut precio non vicisset puellam, quantum insania postulavit, sexum ementita mutato

vestium cultu pro viro se gessit, sese parentibus puellæ insinuans, & ambiens matrimonium puellæ, cujus voti tandem compos facta est, peractis verò nuptiarum ritibus, & compertâ sexus veritate publicè anus accusata, damnata, & in vicinum mare projecta & suffocata est.

11 Moveri alias solet, † an sit peccatum, quando mulier vestimentis viri utitur & contra, ad bonum aliquem finem dolo bono ac fraude pia? [1] sacra scriptura abominatur hunc vestitum, *Deuter.*22. Non induetur (*ait text.*) mulier veste virili nec vir veste fœmineâ, abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc, hinc in Gangrensi Concilio *cap.*13. statutum est, ut si qua mulier suo proposito utile judicans, ut virili veste utatur, ad hoc ut in viri habitum mutetur, anathema sit, [2] quod repetitur in decretis canonicis *in cap. si qua mulier.* 31. *dist.* estq; textus apud nos *in l. vestis. §. muliebriæ, &c. §. communia. ff. de auro & argento legat.* viros non facilè uti posse vestimentis muliebribus, nec contra mulieres vestimentis virilibus sine reprehensione, ubi Dd. tradunt eos, qui hæc faciunt infames esse, & à testimonio repellendos.

[3] Si indifferenter hic vestitus concederetur, scandalis publicis non minores suppeditari occasiones cuivis est in propatulo, qua de re exemplum,

12 ut taceam cætera, in Johanne Octavo Papissa Romana: etsi † Bellarminus *in loc. de pontific. tom.*1. referat. Constantinopolitana in Ecclesia tempore Johannis IIX. in sacris constitutam mulierem Joannam dictam fuisse, quæ mentita sexum presbyterum egerit, quod factum indignum dehinc de Romana Ecclesia ejusq; capite à calumniatoribus sparsum ægrè querelatur: Sed hæc sententia parum ex vero habere videtur, si conferatur cum his, quæ post plures tradit Autor novitius *in libello pro verâ Christian. relig. contra Pontif. num.*84. *& seqq.*

13 [4] Nec refert † quicquid prædicatur de Eugenia, Marina, Euphrosine Pelagia, Diva Natalia, Hadriani Martyris uxore, sexũ mentitis, viriliq; habitu in abditissimas nemorum latebras secedentibus, vel in cœnobiis, uti traditur, sanctissimè usque ad finem vitæ degentibus, scilicet qui decenti & sexui congruenti habitu æquè poterant vel debebant meritò preces & pietatem referre Deo, etsi sexum non mentirentur, vana profectò sine Dei oraculo ficta religio est, sine verbo & præcepto institutus cultus, ut non minus nec immeritò reprehendendæ hæ mulierculæ, ac qua aliquando sexum negantes operam dederunt literis in disciplina Platonica, qualis fuit Agnotice Lathe-

14 mia, &c. subinde venerei non oblitæ amoris, ut scribit Valer. Max. Licies † in funere vestes muliebres induisse, ut à luctu & lacrymis (quas viris non satis decoras esse existimabatur) citò desinerent, & Plutarch. refert *in orat. ad Apoll.* Cois fuisse mores, ut quandoq; viri veste muliebri uterentur. Porrò

15 † pœna hujus sodomiæ, civili jure est ultimum supplicium. *§.*5. *instit. de pub. jud. l.*31. *C. de adult.* ibi: jubemus insurgere leges, armari jura, gladio ultore, ut exqui-

exquisitis pœnis subdantur rei. De lege † hujusmodi scribit Bart. quod pro- 16
pter turpitudinem maximam in scholis legi non censuerit, testatur autem Albericus de Rosate *in l.31.* quod ejus sit pulcher stylus, turpis maximè, sententia justa. *Novell.77.* graviter detestatur sodomiam, † appellans eam luxuriam 17
diabolicam, quæ sæpè excitarit vindictam Dei, ut inde perirent civitates pariter, cum hominibus, pœnam sceleris statuens ultimum supplicium, *d. Novell.c.1. l.34.§.1.ff.de adult.* uti stuprum punit, quam tamen sublatam posterioribus legibus existimamus, *Constit.crim. Car.V. art.* 117. sodomiæ pœna supplicium ignis est, verba ejus sunt, So ein Mensch mit einem Viehe / Mann mit Mann / Weib mit Weib / unkeuschheit treiben / die haben das Leben verwircket / und man soll sie der gemeinen Gewonheit nach / mit dem Fewer vom Leben zum Todte richten / rc.

Contra clericos † sodomitas concilium generale Romanum in anno 18
1179. constituit, ut excommunicentur & de clero abjiciantur. Wolff. *cent.* 14.*pag.* 719. quod quoque constitutionibus novissimis imperii mutatum esse nemo ambigit.

Pausanias † primis pubertatis annis stuprum per injuriam passus ab 19
Attalo, quem perductum in convivio solutumq; mero, Attalus non suæ tantum verum & convivarum libidini veluti scortũ vile subjecerat, ludibriumque omnium (ut historiam integram ex Justino depromam) inter coæquales reddiderat, hanc rem ægrè ferens juvenis nobilis querelam Philippo sæpius detulit, cum variis frustrationibus non sine risu deferretur, & honoratum insuper Ducatu adversarium cerneret, iram in Regem Macedoniæ nõ punientem hæc nefanda flagitia, vertit, ultionemq; quam adversario non poterat ab iniquo judice, exegit, Philippum sine custodibus aliquando cum binæ liberorum nuptiæ celebrarentur conspectum occidit. Justin. *lib.* 9. Pausanias quidem ob cædem regiam strangulatus, sed corona aurea cadaveris capiti imposita, & more regio corpus defuncti dolore justo in regem injustum exacerbati humatum fuit ab Olympiade vidua regia, & novissimè gladius quo Rex occisus erat, Apollini consecratus Justin. dicto loco: perelegans neglectæ justitiæ vindicta.

CAPUT XIX.

DE INDICIIS SODOMIÆ.

SUMMARIA.

1. *Ex inspectione pueri suspecti de Sodomia quale indicium oriatur?*
2. *Indicia Sodomiæ quoad virum referuntur.*
3. *Sodomia imprimis clericis usitata.*
4. *Rescriptum Alberti Episcopi Bremensis ad Henricum IV. Imp. Rom. & ecquis inventor sit Sodomiæ.*

5. Iohannes Dellacasa legatus Papalis Venetiis conscripsit librum de Sodomia exactè exercenda.

6. Idem appellat Sodomiam divinũ opus.

7. Idem ipsum Diabolum descripsit & humanis laudibus evexit.

8. Aliquando permissum Petro Ruerio Cardinali, ut in tribus anni mensibus calidioribus masculino coitu uteretur.

9. Symmachus defendit publica clericorum crimina, quasi eadem essent, toleranda postquam in mores abiissent.

10. Aristotelis de Sodomia judicium.

11. Lapsus Aristotelis describitur.

12. Annus 30. plerumque fatalis esse solet.

13. Demostenis delictum Sodimiticum recensetur.

14. Philosophi solo sermone sapientes, moribus stultissimi.

15. Ioannes ab Oldencostel reprehendens Sodomiam clericorum, idcirco catenis suspensus, miserè obiit.

16. Sodomiam Concilium Tridentinum an permiserit?

17. Egregium Francisci captivi Regis Galliæ postulatum à Borbonio, prospicientis de pudicitia puerorum Gallicorum conservanda.

18. Mulieres contra naturam coire solent.

19. Vtrum ex coitu illo abominabili proles nascatur?

20. Quid Martialis hac de re?

21. Iustinianus Imperator quomodo in corruptores puerorum animadverterit?

22. Basileæ clericus pueri stuprator virilibus suspensus est.

23. De Sodomia diabolica vide abominanda.

1 INdicia † Sodomiæ sunt, si in puero suspecto deprehenduntur signa masculæ veneris. Quod expeditur, quando judex obstetricibus, chyrurgis & Medicis inspiciendum puerum committit, qui siquidem papulas, aut quod aliud signum in corpore pueri invenerint, quod non ex apostemate quodam pro-
2 gnatum fuerit, indicium esto contaminati pueri. In viro † cum puero Sodomiam exercente indicia sunt, si clàm & secreto visus sit ingredi vel exire conclave, ubi puer custodiatur, & posthac reperta sint signa masculæ veneris in puero, vel etiamsi linteamenta uno cum hujusmodi puero inveniantur in cubiculo, sanguine passim tincta. Foller. *in pr. crim. p. 2. vers. capiat. n.* 13. Bocer. *in tract. de quæst. & tort. pag.* 277. ubi examinat hasce quæstiones, an indicium ad torturam faciat sola nominatio rei à puero facta, & negat: negat quoque ibidẽm, quod And. Gail. 1. *pp. c.* 14. *num.* 26. & alii ibidem citati statuunt, scilicet per testes etiam inhabiles probari Sodomiam, item solum conatum puniri hujus delicti, *argum. l.* 1. §. *qui puero. ff. de extr. crimin.* quo lectorem hic remitto, videantur Cujat. *& Dd. in Novellis binis just. de his, qui luxuriantur contra naturam*, ubi tanta commotione & severitate hoc flagitium detestatur Imp. ut nihil suprà, &c. At quanto turpius execrabiliusq; scelus mentibus frugi & iis videri debebat, eò usitatius & frequẽtius id Sathan immundus ille
3 spiritus invexit † in clerum, ut meritò Innocent. *sermon.* 2. *in die ciner.* sic exclamans erumpat adversus regulares. Noctu (ait) filium veneris agitant in cubili, mane filium virginis sacrificant in altari: Nocte venerem amplexantur, mane virginem venerantur. Qua de re extat † rescriptum Alberti Episcopi
4 Bremens. Henrico IV. transmissum: Fac omnia (inquit) quæ placent animæ

tuæ,

tuæ, mi fili, hoc ſolum obſervans, ut in die mortis tuæ in rectâ via inveniaris, ſtultum eſt, ſi non in omnibus ſatisfacias deſideriis adoleſcentiæ tuæ. In floſculis *biblior. Pontific.* traditur Cainum fuiſſe Sodomiæ inventorem, qui rem habuerit cũ filio, odio habens genus humanũ ejusq; propagationem, Wolff. *tom. 2 lect. mem. pag.* 703. Porrò ut vitia quoties in mores tandem degenerarunt, turpitudinẽ ſuam exuere: ita impudentia hæc eò pedetentim migrâſſe dicitur, ut non pauci publicè de Sodomiâ exactè exercendâ conſcriberent libros, in quorum numero fuit † Johannes de la Caſa Archiepiſcopus Bene- 5
ventanus, Cameræ Decanus, & in toto Venetorum Dominio, cum poteſtate legati à latere legatus, ea legatione olim fungens Venetiis, ubi librum compoſuit, & edidit de laudibus ſodomiæ. Quis hic non exhorreſcat? Sed horribilius eſt, quod in illo libro affirmat, nefandiſſimum illud ſodomiæ ſcelus eſſe 6
artem & opus Divinum, juxta Molinæ. *in tract. cont. abuſ. annat.* quodq; etiam propria experientia perſuadere & facere credi nititur dicens, ſe non aliâ magis venere delectari, *vid. orat. ſolenn. Tubingæ habitam à Carol. Molinæ. Anno.* 1554. Et refert Wolff. *in cent. 2. lect. memor. 7. pag.* 35. quod hic † Johannes de 7
la Caſa Diabolum ipſum in illo libro deſcripſerit & ſummis laudibus celebraverit. Robert. Licienſ. meminit fratris ſui ordinis in carcerem conjecti, quod dormiiſſet cum moniali, is verò ſeſe excuſans, ſibi injuriam fieri, dixit, quoniam nunquam tetigiſſet monialem, ſed cum maſculis, quorum uſus multo plus delectaret, ſibi res fuiſſent, permiſſum quoque Petro Ruerio Cardinali 8
ejusque fratri venatori, in tribus anni menſibus calidioribus junio, Julio, & Auguſto maſculino coitu frui, ſcribit Jacob. Herbrand, *in ref. aſſert. Jeſuit. p.* 11. Wolff. *cent.* 15 *pag.* 836. Symmachus † Epiſcopus Romanus coram Theo- 9
dorico Rege Longobardorum de graviſſimis ſcelerib. accuſatus, & per adulatores indictâ cauſâ abſolutus, ne videretur talis, ſcripſit libellum de exceſſibus clericorum, quaſi cum vitia eorum in mores abjiſſent, pœnæ quoq; inde ſublatæ meritò viderentur, Johan. Wolff. *lect. memor. p. 1. pag. mihi* 157. Proſper. Aquitanicus citat dictum Apocalypſeos, ibi: qui acceperunt ſcriptionem beſtiæ in fronte, & in manu ſua, & addit: inſcriptio in fronte & in manu eſt, non tantum Diaboli facta imitari, ſed & gloriari in ejus malis operibus, ut ſub figura Chriſtiani Antichriſti facta exercere. Ariſtoteles † ſummus ille 10
Philoſophus quid de Sodomia ſtatuerit, eandem ſalutarem & neceſſariam reipublicæ adſerens *in polit.* in propatulo eſt, uti refert Wolff. *d. loc. part.* 5. *pag.* 158. quem locum fortè ſcripſit, quando amore flagraret, & ex † frequenti 11
coitu viſum tandem amitteret, unde accuſatus à Demophilo, turpiter fugit & Athenas, ubi triginta annos docuerat, reliquit, teſtatur Petr. Boieſt. & Claud. de Teſſer. *in hiſt. prodig.* Incidit hic nobis, quod viri hiſtoriarum obſervantiores commemorare ſoleant † annum 30. plerumque fatalem eſſe, cujusq; re- 12
rum ſtatus ſive mutatio in peius ſive melius cadat, præ ſe ferentem, uti recitat

Wolff. *rer. memor. p.1. pag.* 158. ibi: Anno 30. Christus cœpit concionari & synagogas Judæorum reformare: iterum anno 30. supra 500. Justinianus leges confusas & inordinatas restauravit & lege latâ paganos & hæreticos extirpavit, deinceps anno 30. supra mille Lutherus per Augustanam Confessionem Ecclesiam Christi traditionibus miserè defœdatam repurgavit.

13 Ad rem: de Demosthene † refertur, Gnesionem adolescentem quendam ad se in domum recepisse, & quamvis haberet mulierem ægrè hoc ferentem, tamen cum eo rem habuisse, ut Anaxipp. comicus non abs re dixisse
14 videatur: Philosophos † solo sermone esse sapientes, in cæteris rebus stultissimos, Johan. Wolff. *part.1. pag.* 142. Quod ipsum de clericis prædicat Hieron. super illis verbis Matthæi: sal infatuatum, id est, stultus prælatus insipidus in prædicando & fatuus in delinquendo ad nihilum prodest, nisi ut mittatur foras, id est, deponatur & conculcetur à porcis, id est Dæmoniacis, qui dominantur malo prælato tanquam pecori suo, adeò ut nemo dicere queat:
15 domini cur sic facitis? cum enim Johan. ab Oldensta † eques auratus militiæ armatæ scripsisset contra clericorum Sodomiam, catenis suspensus & vitam in igne finire coactus fuit, Johan. Wolff. *cent. 15. lect. memor. pag.* 796.
16 Cæterùm cum in proximo † Concilio Tridentino produceretur catalogus viciorum clericatui passim inhærentium, nec dehinc tolerandorum, inter cætera relatum fuit de Sodomia abroganda, unde cum canon exire deberet, piis quibusdam ita votantibus, ne presbyteri pro more alerent in posterum pueros venustiores, non tamen obtinuit, sed decretum est, permittendum esse presbyris retinere pueros at numero pauciores. Luther. *in tract.* Von der Absolution binde- und löse Schlüssel / *Tom. Jenens.* 7. Philip. Melanth. *in princ. libell. de pœnit.* adeò ut in Italia Sodomia saltem dicatur peccatillo.

Quam Romæ puero non licet esse mihi?

17 Magis pius & conscientiosior † Francisc. Rex Galliæ ante Paviam captus in acie, primum hoc & præcipuum efflagitavit à Borbonio, ne pueros Gallicos, qui secum capti essent, Italicus miles attrectaret, si quos cepisset, Hispano redderet permutatis captivis, atque id petiit pudicitiæ eorum consulens, Borbonius Lanoiusq; libentissimè hoc concessêre, etenim totis mox castris per tibicines edicto proposito, plusquam sexcenti adolescentes, liberali egregiaq; forma Hispanis redditi, quorum pudicitiam deploratam, si apud Italos mansissent, omnes fassi sunt, Arnold. Ferro. *de reb. gest.* Francisc. 1 *p.* 198.

18 Porrò quibus indiciis † mulieres contra naturam luxuriantes convincantur, haud facilè exponi posse videtur, siquidem detestabile hoc & fœdissimum flagitium occultis adhibitis instrumentis perpetrari soleat, eâ de re adeò turpi plura proferre pudor non admittit, Lucian. *in lib. cujus tit. est* ἔρωτες, refert, Sappho poëtricem habuisse ancillas, quibus ad detestandam li-
19 bidinem abusus fuerit, subagitando easdem, & in † Episcopatu Lincolniensi

inaudiat

inauditâ novitate accidisse, ut mulier ex muliere conciperet tres seorsim infantes, refert Wolff. *tom.1.cent.* 14.*rer.memor.pag.* 713. fides sit penes authorem: unde Martial.1.*Epig.*85.ibi:

Inter † se geminos audes committere cunnos, 20
Mentiturq; virum prodigiosa Venus.

Justinianus † Imperator maximè detestans clericorum modo citata crimina 21 quinquaginta quinq; Episcopos masculorum corruptores ultimo supplicio afficiendos esse statuit, quorum aliis virgam virilem amputari, aliis calamos acutos in meatus genitalium inseri, eosque in forum quasi in triumpho produci fecit, quid hodie? refert idem Johan. Wolff. *lect. memor. tom.* 1.*pag.*158. idem refert *cent.*13 *pag.*582. *d. tom.*1. quod circa † nativitatem Domini cleri 22 co cuidam in urbe Basiliensi virilia propter scortationes detruncata & suspensa fuerint in medio civitatis.

Execrabilius † & longè fœdius Sodomiâ flagitium est, omitto, quod 23 execranda cupiditate fœminæ committunt cùm impuro Sathana, qua de re infrà, *de indic. Magiæ passim.* addo huc solummodò locum Boëtii *lib.* 13. *de Scotis*, ibi: In Marrea regione puella nobilissima & formosissima, complurium aversata cōnubium, in infandam cum Dæmone incidit consuetudinem. Quæ cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem: adolescentem mira pulchritudine frequentius secum nocte, interdiu nonnunquam convenisse, unde venisset, quove inde abiisset, nescire se respondit.

Parentes, etsi filiæ parum crederent, accuratius rem advertentes, Consilio, quis esset, qui puellæ expugnasset pudicitiam, explorandi cognito tertio post die, indice ancilla strupatorem adesse, reseratis foribus, accensoq; tædarum ingenti numero cubiculum ingressi, horrendum monstrum, figura supra humanam fidem terribili, in filiæ amplexibus sunt conspicati.

Concurrere ocius complures ad fœdum acciti spectaculum. Inter eos sacerdos probatæ vitæ, nec sacræ disciplinæ ignarus, cæteris autem trepidè abeuntibus, aut pavore illisis terræ, cū Joannis Evangelii initiū recitare orsus, ad eum locum, verbum caro factum est, perduxisset, malus Dæmon, horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectile incensa abit. Fœmina periculo servata, post triduum enixa est monstrum undiquaq; fœdū aspectu, quale nusquam antea (ut ferūt) inter homines visum; quod obstetrices, ne in familiæ dedecus servaretur, extructa ingenti pyra, exusserunt. Parem & penè immaniorem recenset historiam Cassiodor. Renius *in acromat.* quem citat Wolff. *tom. lect. mem. pag.* 867. ibi: Magdalena Crucia, sive de la Cruz, Hispana Cordubæ primaria Bœticæ urbe, in prima pueritia à parentibus obscuris (incertum, pietatis an paupertatis causa) in cœnobium D. Claræ detrusa (quod illa pòst ex collata stipe de fundamento novum extruxit) Dæmonis cujusdam sub Æthiopis specie sese offerētis, miris blanditiis, qui-

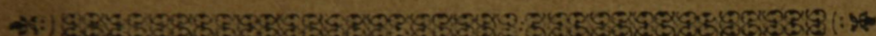
bus ea ætas potissimum capitur, in secata, familiariter illo uti cœpit: severa tamen interminatione interposita, ne quis mortalium hoc rescisceret. Illa interim cum dæmonem in colloquium singulis penè diebus admitteret, supra ætatem sapere, & indolis causa omnibus admirationi cœpit esse, incredibili sanctitatis opinione, quam motam elegantia vitæq; austeritas effingebant.

Vix dum duodecimum ætatis annum attigerat, cum malus ille genius Magdalenæ in solidum possidendæ ansam captans, phaleratis verbis conjugii mentionem injicit, facileq; adeo ex ejus, quam jam degustaverat, sanctimoniæ successu, simplici & ambitiosæ puellæ persuasit. Dantur manus, fiunt sponsalia, concumbitur deniq;. Dotis loco Magdalena sui corporis usumfructum, colloquendo, conversando, concumbendo pollicetur, Æthiops vicissim cõtrà dotem splendidissimam offert, effecturum se, uti Magdalena per 30. amplius annos ea sanctimoniæ autoritate per universam Hispaniam frueretur, qua omnes, qui eo laudis genere unquam fuere celebres, vel æquaret, vel etiam superaret.

Neque enim mendax ille spiritus hac in parte falsus videri voluit, ut universæ scilicet Hispaniæ per hanc suam sponsam imponeret. Quandocunq; furtivis voluptatibus fruerentur, sponsi famulus (nam majestatis causa famulum quoque veterator ille Æthiops sibi adjunxerat) tanquam fossa quædam suppostitius foris in templo & cœnobio, Magdalenæ larva assumtâ, illius vultum, gestus, incessum, cantando, orando, comedendo exactè imitabitur. Si quando verò secessus illius voluputarii pertæsa hera in publicum prodiret, nequid interea temporis ociosè periret, per orbem terrarum vagando, quæcunq; digna memoratu acciderent, Magdalenæ renunciabat. Sic de Francisci 1. Gallorum Regis captivitate, sic de Romanæ urbis direptione certior facta divinitus hæc sibi ab angelo revelata, dictitans, in principum virorum dignationem summam pervenit, & Abbatissæ dignitatem, ultrò cedentibus tantæ sanctimoniæ reliquis monialibus, maxima totius ordinis Seraphici cũ lætitia, qui ad se quoque (tanquam ad Præceptores & institutores) partem gloriæ hujus pertinere, putabant. Miraculis interea clarebat plurimis sed inanibus atque indiciis in solenni pompa festorum dierum, ad tres, & amplius cubitos in sublime efferebatur, sæpe etiam imaginem Jesu recens nati manibus gestans imbre lachrymarum profuso, comam ad tales usque repente enatam producebat, quæ sensim evanesceret. Quotiescunq; monachæ statis diebus communione sacra uterentur, sacrificulo ex dinumeratis prius diligenter mystici panis orbiculis unus semper deerat, quem Magdalena (ministerio Angelorum acceptum) se in ore habere, palam ostendebat. Hinc tanta sanctitatis fama ei accrevit, ut Pontifices, Imperatores, Reges per literas ejus sese precibus commendarent, atque adeò Caroli V. uxor Philippum filium iis fasciis, quas Magdalena suis precibus consecrasset, primum excipi cu-

ravit,

ravit,& involvi. Exactis annis ad minus 30. in hoc Diabolico conjugio tandem sub annum Sal. 1546. Dei Opt. Max. benignitate, nullo suo merito ad seipsam Magdalena redire, & Dæmonem detestari cœpit. Ægerrime autem ferente Æthiope hanc apostasiam, & multis modis illam vexante, visitatoribus ordinis, quos vocant, præter omnē exspectationem scelus ingenue aperit, peccatum fatetur, auxilium implorat, carceri includitur. Neque tamen Dæmon loco excedere, sed matutinis precibus cum summo monacharum stupore & terrore, sub larva Magdalenæ interesse, sæpè etiam alia obire munia. Monachæ larvatam Abbatissam (quam per 12. annos pertulerant) abhorrentes, multis vix tandem precibus impetraverunt, ut cognita ex integro causa Magdalena cœnobio excluderetur, ut sic demum præstigiæ cessarent Imp. Max. II. Papa Pio V.

CAPUT XX.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO ET Necessario.

SUMMARIA.

1. *Homicidium quid?*
2. *Homicidium quotuplex sit?*
3. *Homicidium voluntarium duplex est.*
4. *Significatio teli lata est.*
5. *Violentum homicidium duplex.*
6. *Occisurus hominem quomodo legis Corneliæ pœnâ teneatur?*
7. *Conatus delinquendi an puniatur?*
8. *In atrocioribus delictis conatus & eventus delinquendi parificantur.*
9. *Si Vasallus dominum cucurbitare attentaverit, coërcetur privatione feudi.*
10. *Qui uxorem alterius sollicitat, de adulterio extra ordinem punitur.*
11. *Quæstio de eo, qui ab initio occidendi animum non habuit, at hominem vulneraret, postea autem & eodem momento occidit hominem, an occisor & de vulnere non lethali & de homicidio unà teneatur?*
12. *Vulneratus ex intervallo decedens, an propter vulnus decessisse videatur.*
13. *Lethale vulnus quodnam dicatur?*
14. *Si partes dissentiant, uter medicus adhibeatur ad vulneris inspectionem, judex eligat decreto Medicum, qui peritior & excellentior sibi videtur.*
15. *Si plures in loco delicti commissi sunt Medici, judex singulos adhibere debet ad inspectionem vulnerum.*
16. *An cuilibet in sua arte credendum?*
17. *Appellatione medicorum continentur periti chyrurgi.*
18. *Medici peregrini vagabundi ferro & igni propulsandi sunt.*
19. *Medicus mediante juramento deponit de qualitate vulneris.*
20. *Reus contra Medicos excipere potest.*
21. *Quid si vulneratus recusat inspectionem, vel curam Medicorum impatiens dolorum.*
22. *Cum ex medicorum depositionibus, facti controversi veritas elici non potest, reus extra ordinem punitur.*
23. *Vulneratus, qui contra praescripta medicorum vivens decedit, non ex vulnere decessisse videbitur, quam causam reus in defensionalibus probè allegabit.*
24. *Nemo lethaliter vulneratus ultra dies 40. vivit.*
25. *Homicidii pœna indistinctè est ultimū suppli-*

supplicium explosâ Hyppolyti de Marsiliis sententia.

26. *Responsio Caroli V. refertur de torquendis & puniendis nobilibus.*

27. *Consuetudo prava taxatur Polonorũ, quâ licuit nobilioribus impunè occidere ignobiles.*

28. *Consuetudo Poloniæ, quâ licuit nobilioribus occidere plebejos homines, adhuc in Polonia viget, non obstante contradictione Treutleri.*

29. *Latrones publici & pyratæ famosi rotis tundantur.*

30. *An mos Germaniæ, quo fures suspenduntur, latrones rotis imponuntur, sit laudabilis?*

31. *Cadavera hominum frugi non diu extra terram retinenda.*

32. *Cadavera hostium etiam sepeliri debent.*

33. *Hercules inventor sepulturæ humanæ, secundum tradita gentium.*

34. *Iulius Cæsar caput Pompeji honestè sepeliri jussit.*

ATque tantum de adulterio & stupro, ad tertiam publicorum indiciorum
1 classem pertinet homicidium, † quod est hominis insidiosa, neces-
2 saria, vel casualis interemptio. Unde † triplex dici potest homicidium, 1. voluntarium, 2. necessarium 3. casuale. Nonnulli casuale necessarium aliquod esse dictitant, quod Clarus simplex homicidium appellat *lib. 5. sentent.*
3 voluntarium † subdistinguitur in violentum & non violentum: de homici-
4 dio violento ut sicum telo, quod omne id significat, † quod manu cujusque jacitur, ut est lignum, lapis, ferrum. §. *6. instit. h. t. homo occiditur. l. ait lex Cornelia & tot. tit. ff. ad l. Cornel. de Sicariis,* quemadmodum & de cæteris homicidii speciebus, ut de latrocinio non violento, cùm hominis necandi causa venena præparantur, venduntur, dolosè eadem adhibentur, unde homo liber perierit, *l. 1. 2. ff. eodem.* vel si casu aut necessitate homicidium committitur, eadem lex Cornelia peculiariter & distinctè agit promulgata. *l. 7. 9. ff. eodem.*

5 Violentum † homicidium dispescitur in manifestum & non manifestum illud utrum occidendi proairesi, an præter agentis intentionem fiat, parum, vel nihil interest, verbi causa, ut cum non animo occidendi ense vel alio instrumento ad occidendum expedito, aliquis percussus fuerit, isq; inde statim pereat. *argumento l.* 1. §. 3. ibi: nam si gladium strinxerit, &c. Bart. *in l. finali. ff. h. t.* Ægydius Boss. *in tract. crim. de homicidio. num.* 36. Canonist. *in c.* 1. *extra de præsumpt.* Covarruv. *in clementin. si furiosus. part.* 2. *num.* 3. ex quibus vice versâ infertur, ut si interfecturus hominem saltem eum vulneraverit, qui ex intervallo moriatur, teneatur quoque percussor l. Corneliæ ordinaria pœnâ, sive lethaliter vulneratus sit homo sive non. *d. l* §. 3. ibi: cum hominem non occidit sed vulneravit, *ff. h. t.* siquidem cum telo † ambulans hominis occidendi causa, legis Corneliæ reus constituitur. *d. l. 1. in princ ff. eodem.* quanto magis ille, qui non modo perversum occidendi animum habuit, sed & propositum ad initium & motum planè ordinatum ad ipsum delictum traduxit, tenebitur. Clar. *q.* 92 §. *finali.* Adrian. Gylman. *in symphor. tom.* 2. *in præjud. Cameral.*

Cameral. pag. 248. Meminisse oportet, hoc in loco generali consuetudine conatus † delinquendi hodie non puniri ordinariâ legis Corneliæ pœna juxta 7
d.l. 1. nisi, ut dixi, animum delinquendi actus ad crimen proximè ordinatus subsecutus fuerit, *ord. crim. Carol. V. artic.* 119. Clarus *d. loc.* Baro Schenck *de Feud. lib.* 1. *tit.* 5. *&* 2 *de feud. tit.* 24. Petr. de Ravenate 2. *feud. tit.* 53. Menoch *de arb. jud. quæst. secunda, cent.* 4. *& cons.* 360. Porrò si quæstio fuerit, *ubi vel* de criminibus † atrocioribus, certè conatus æquè ac eventus delinquendi 8
coërcetur: uti in crimine læsæ majestatis, *l.* 14. *ff. ad l. Jul. Majest.* Anonym. *in not. ad Cunradi* Harß *tract. de inquisit. reor. concl.* 4. *n.* 3. raptus, *l. si quis. C. de Episc. & Cler.* sodomiæ, *Novell. de his, qui luxur. contra natur.* ubi Cujat. *in exposit. l.* 31. *C. de adult. d. constit. Car. V. art.* 119. Damhoud. *in prax. crim. cap.* 83. Decian. 9. *prax. crim. c.* 30. *num.* 45. Gilhaus. *in arb. crim. part.* 1. *c.* 6. *§.* 17. Tilman. de Benig. *dec. Cam.* 4. *decis.* 3. *vol.* 5. Ex jure † feudali in cucurbitatione: 9
qui vasallus enim cum uxore domini venerem illicitam exercere saltem attentavit, beneficium perdit, *tit.* 51. *feud. ubi F. F.* de quo casu & totâ illâ materiâ refertissimè agit Autor *libelli, qui inscribitur cucurbitarius, sive repetitio d. t.* 5. *brevi in lucem emergendus.* uti jure communi est constitutum, ut qui † 10
ulterius uxorem saltem sollicitavit, etsi effectu sceleris potitus non est, extra ordinem puniatur *l.* 1. *ff. de extraord. crim.*

11 Cæterùm de eo † qui ab initio quidem nec animum occidendi habuit, nec telo ad occidendum comparato utens, prius vulneravit, quam occidit hominem, quærit Bart. *in l.* 2. *ff. de privat. delict. & consil.* 10. *vol.* 2. An ille & de vulnere non lethali & homicidio teneatur separatim? distinguit: aut vulneravit homicida eodem impetu, quo occidit hominem, & ex eadem causâ aut non eodem momento, sed ex intervallo, & ex causa nova superveniente, quod illo casu de homicidio teneatur tantùm, hoc de vulnere dato & homicidio separatim.

12 Quæri & hoc solet in præsentiarum: an † vulneratus si ex intervallo moriatur, ex vulnere mortuus censendus sit nec ne? Glossa *in verbo, de pulsa. l.* 1. *C. de emendat. serv.* quam sequitur Bart. *in l. fin. ff. ad Cornel. de Sicar. num.* 12. tradit vulneratum non præsumi ex vulnere mortuum, siquidem post triduum surrexerit, & super baculum ambulaverit. Alii distinguunt, quos sequimur, inter vulnus lethale & non lethale, ita ut si lethale fuerit & vulneratus quocunq; temporis intervallo decedat, & vulnere mortuus censeatur.

13 Lethale vulnus appellat Boër. *q.* 323. quod & magnum & profundum, vel ubi continuis doloribus vulneratus cruciatur, ut quia percussus est in nervis, unde facilè provenit spasmus & mors ipsa, ut loquitur Bald. *consil.* 328. *l.* 2. Menoch. *de arbitr. jud. q.* 275. *lib.* 2. *cent.* 3. Nos amplectimur eorum sententiam, qui utrum vulnus lethale sit nec ne? ex medicorum relatione jurata petendum esse affirmant, *c. significasti. de homicidio l.* 6. *C. de re milit. Spec. de homicid.*

14 micid. §.1.num.4. Quo in casu judex † eligere & constituere medicum tenetur ad vulneris inspectionem, siquidem partes dissentiunt, uter aut qualis medicus adhibendus sit: argument. l.3.C.fin.regundor. l.finali.ff. de reb. auctor.
15 poss. d.l.6.§.1.de secund. nupt. † pluribus in loco commissi criminis medicis existentibus prudentius agit magistratus, si singulorum operâ & fide utatur, d.c.significasti.de homicid.l.22.§.sed etsi.C.de administ. tut. vel curat. Bart. in l. final. ff h.t. atque hujusmodi medicis, cum deponunt, vulnus lethale esse nec ne? omninò fides adhibetur. d.l.6. C. de re milit. per certissimam juris regulã,
16 quod † cuilibet in arte sua sit credendum. l. 1.§.1.ff.de vent. inspic. l.15. C. de ad-
17 voc. diversor. judicior. Appellatione autem † medicorum hîc etiam accipiuntur periti & artificiosi chyrurgi. l. 1.§.1.ff.de extr. cognit. Bart. in l. 1. §. ne autem.C.de com.serv.manumiss. Jalon in l. 2.ff. quod quis jur. Quorum judicio
18 æquè, atque medicorum stati debet. Bart. in l.1.ff.de vent.inspic. Medici. † peregrini impostores circumforanei, quos ferro & igni exterminari jubet constit. crim. Car. V. artic. 134. item imperiti, l.7.§.finali.ff. ad l. Aquil. avari malitiosi, l.3.ff.de extraordin. cognit. huc non pertinent. Et quia vulgariter testi injurato
19 fides non habetur. l.9.C.de testib. ita & † medico hac in parte non creditur, priusquam juramentum credulitatis præstiterit coram magistratu, constit. crim. Car. V. artic. 149. Mynsing. cent.3.observat.34. Bald. in l.20. C. de fide in-
20 strument. Contra † medicos imperitiores, neque ex omni asse comprobatos, suspectos, quin excipere, eosve recusare possit vulnerans, nulla dubitatio est, in tantum, ut si judex contra medicorum peritiorum consulta sententiam dixerit, eam revocare tenentur, præsertim cum peritiores exactius reddiderint quicquam de vulnere, nõnunquam arbitrio & cẽsura collegii totius medicorum causa definitur, & retractatur indoctiorum sententia, non secus, ac si sententia super falso instrumento lata retractari solet. argum. l. 3. C. si ex falsi. instrum. l. final. ff. de re judicata. Imò sententia lata secundum consilium sapientis nunquam transit in rem judicatam, scilicet quæ revocari potest, propter consilium prudentioris. Felinus in c. proposuisti. de probat.

21 Sed quid si † vulneratus recuset admittere inspectionem vulneris vel manibus medicorum se committere nolit? Distinguunt hic, ut supra mentio facta est, scilicet utrum post maturum tempus, an ex intervallo decesserit vulneratus, ita ut primo casu vulnerator ordinaria legis Corneliç pœnâ teneatur. Siquidem ex vulnere illato mortuus censeatur homo in posteriori casu,
22 de † vulnere illato, atque sic extra ordinem saltem teneatur, vid. Gail. 2. obs.
23 111.num.20. quapropter constit. Car. V. vulneratum † ejusmodi & vitâ defunctum ante sepulturam inspiciendum esse disponit, artic. 149. ibi: Vnd damit dann in obgemelten Fällen / gebührliche Ermessigung vnd Erkandnuß solcher vnterschiedlichen Verjrrung halber / nach der Begräbnuß deß Endleibten desto minder mangel seyn / ꝛc. adeò ut medici cogi possint ad inspectionem & relatio-

relationem de vulnere, qua de re alibi olim medicorum officia erãt frequentiora, ut cadavera mortuorum visitarent passim eaq; curarent, ne citius putrescerent vel corrumperentur, Joan. de Pined. *in Job. cap.* 21. *vers.* 32. qui & Chyrurgiæ operam dabant, uti de Artagatho medico scribit Briss. 2. *antiq. c.* 4. quod ob nimiam urendi & secandi sævitiam tandem in carnificem denegeratit.

Præterea si dubitetur, neque ex medicorum sententia discrepanti rei veritas exprimi queat, fuerit ne defunctus mortaliter vulneratus nec ne? judex clementiam exercens ex vulnere mortuum hominem esse non facilè judicabit, Menoch. *de arbit. jud. q.* 275. *lib.* 2. *cent.* 3. cùm satius sit in dubio nocentem absolvere, quam innocentem condemnaret, *l. absentem, Cod. de pœnis* Dec. *consil.* 415. *&* 678. præsertim si febris aliqua acuta aut symptoma periculosum dolores cumulaverit, exindeq; paulò post decesserit vulneratus, vel si non obtemperaverit medicis, quorum est edocere ægrotum quæ contraria sint, vel conducibilia sanitati, *c. ad aures. d. c. finali. de homicid.* vel cibis aliisque rebus interdictis usus sit, Gomez. *variar. resoluti.* 3. *c.* 3. Felin. *in c. presbyterum.* de homicidio. quò alludit tandem constitutio criminalis C. V. *artic.* 147. ibi: Wie sich der Verstorbene nach den Schlägen verhalten habe/ rc. Item/ wie lange der Verstorbene nach den Streichen gelebt. Aliàs effatum Medicorum est, quod † nemo lethaliter vulneratus possit perdiu durare, & vivere ultra quadraginta dies. Angelus *in l. tamen. C. de emendat servor.* Gail. 2. *obs.* 11. *n.* 23. Nonnunquam dies criticos observare solent chyrurgi. Levin. Lemn. *de occultis naturæ miraculis.* 2. *c.* 32. Fuchs. *in instit. med. lib.* 4. *sect.* 3. *c.* 10. 24

Pœna † homicidii violenti manifesti (ut ad rem me reflectam) ultimum supplicium est, *ex l. Cornelia. tot. tit. ff. eodem.* §. 6. *inst. de publ. jud.* Clarus *in* §. *homicid.* 5. *sentent.* Menoch. *de arbit. jud. cas.* 361. *etsi lex tertia.* §. *finalis & l.* 16. *ff. eodem.* distinguunt inter homicidam amplioris conditionis, & plebeiæ sortis, ita ut ille deportãdus sit, aut aliam pœnam non mortem naturalẽ sustineat, hic capite puniendus & ultimo supplicio afficiendus sit: quemadmodum in aliis juris articulis comprobatum extat, quod in pœnarum irrogatione mitius agatur cum nobilioribus quam plebeiis personis, Eberhard. *in topica, in loco, de militia seculari ad Ecclesiã,* Hyppol. de Marsil. *in l.* 1. *ff. h. t.* Cassan. *in consuet. Burgund. rubric.* 1. *vers. videndum,* Matth. de Afflict. *in constit. Neapol. lib.* 2. *tit. de homicid.* Didac. *Canter. q. crim. c.* 7. *nu.* 22. qui aliter distinguũt, aut, inquiunt, homicida est humilis persona, & indistinctè punitur pœna mortis, *d. l.* 3. §. *finali. ff. h. t.* §. 6. *inst. h. t.* aut est nobilis & cõstitutus in dignitate, qui vel occidit hominem infimæ sortis, & locus est dispositioni, *d. l.* 3. *d. l.* 16. *ff. eod.* aut virum illustrem, & pœna ordinaria tenebitur legis Corneliæ: hæc Hyppol. de Marsil. & Dd. citati. 25

Quæ utcunq; sunt, non attentâ neq; *d. l.* 3. aut illorum authoritate, existima-

ſtimamus juri illi priſtino ſic conſtituto, moribus & conſuetudine generali rectè derogatum, ut dicendum hodie ſit non conſideratâ perſonarum dignitate, indiſtinctè homicidii pœnam ultimum ſupplicium eſſe, atq; hac in parte juris ſacri auctoritatem reſpiciendam, *Geneſ. 9.* ibi: Qui effundit ſanguinem, ejus ſanguis effundetur, & *Apocal.* 13. Si quis in captivitatem duxerit, in captivitatem abibit, ſi quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: unde talionis pœna ex eodem jure, quæ Græcis ἀντιπεπονθὼ dicitur, deſcendit, *Exod.* 25. *Levit.* 29. *Deut.* 19. deinde nec ordinatio criminalis C. V. *artic.* 1127. diſtinctionem illam *d. l. 3. l.* 16. meminit, ſed indifferenter homicidam, qui commiſſi criminis excuſationem relevantem allegare jure non poteſt, ultimo
26 ſupplicio afficiendum ſancit. Recenſetur † alias de Carol. V. laudato juſtitiæ adminiſtratore & vindice, ſicuti hac de re conſilium manuſcriptum vidimus: quod cum aliquando rogaretur, quomodo procedendum cum nobili homine homicida, qui privilegium allegabat nobilitatis, nè torqueretur, multò minus ordinaria afficeretur pœna? reſpondit, non ſecus cum nobili
27 atque alio nebulone procedendum eſſe. Meritò itaq; † damnatur conſuetudo Bohemiæ, Poloniæ, quæ & in Dania aliquando floruit, cujus vigore nobilibus hominem plebeium interficientibus certa pecunia cadaveri impoſita redimere ſe à reatu licuit, veluti poſt quam plurimos ſelectiſſimos Dd. fuſè & eleganter comprobat D. Wilhelm. Antonii *in coroll. tr. ſuo de reſcript. morat.*
28 *ſubj. ſect. 7. corol. 2.* Et quanquam † in Poloniâ Stephanum I. Regem Poloniæ conſuetudinem eam damnabilem abrogaſſe, teſtetur Hieron. Treutler. *part. 1. diſp.* 1. non tamen reverâ ita eſt, ſcilicet quæ ad præſentem uſque diem perversâ eâ licentiâ in ſuo vigore adhuc durat. Cæterum an homicidiũ pœna pecuniaria poſſit ſaltem puniri, & deſuper ſtatuta fieri, quærit, at negat Covarr. 2. *variar. reſolut. c. 9.* Abbas *in c. fin. de conſt.* Planè homicidii hujus pœ-
29 nam auget & exaſperat delicti atrocitas. Equidem enim † gravius puniuntur latrones & graſſatores famoſi, pyratæ ſcelerati, qui necandi hominis cauſa, terrâ mariq́ue graſſantur, *l. 28. § 15. ff. de pœnis. l. 30. C. de feriis.* unde Poëta:

Ut jugulent homines ſurgunt de nocte latrones.

ex conſtit. Carol. V. crimin. de art. 173. pœna latronum hujuſmodi eſt, ut rotis tundi & affici debeant, ibi: Aber nach gewonheit etlicher gegendt werden die fürſetzliche Mörder vnd Todſchläger einander gleich mit dem Todte gerichtet/ darbey ſoll vnterſcheidt gehalten werden / vnnd alſo/ daß ein ſolcher fürſetzlicher muthwilliger Mörder mit dem Rade / vnnd einander der einen todſchlag auß Jägheit vnd Zorn gethan / mit dem Schwerdt vom Leben zum Todte geſtraffet werden ſoll.

30 Moribus Germaniæ † hodiernis, rotæ, quibus latro occiditur ad palum affixæ, eriguntur, & cadaver, quod ſupplicium ſuſtinuit, iis imponitur, de qua conſuetudine quæri ſolet, an tolerabilis ſit, & ad exemplum trahenda? con-

trover-

troversiam facere videtur Ulpianus *in l.38.ff.de relig.& sumpt.funer.* cum ait: publicè interest, non minus mortuos sepeliri, quàm vivos conservari, & legis Juliæ reatu teneri eos JCtus testatur *in l.5. in princ.ff. ad l.Jul. de vi publ* qui fecerint, quo minus quis sepeliatur, quo magis funus diripiatur & distrahatur. & Imp. *in l.3.C.si reus vel accus. mort.sit.* sic rescribit: Si is, quem homicidii seu cujusvis criminis postulasti reum, vita functus est, frustra ob pœnam desertæ accusationis conveneritis, cum morte ejus crimen cum pœna sit extinctum. Ferd. Vasq. *3.illust.quæst.c.96.*

Respondetur, distinguendum esse inter cadavera famosorum & non famosorum hominum, ita ut non tam religiosum quam salutare reipublicæ sit, cadavera defunctorum in genere non manere insepulta, cum ex fœtore eorum aër inficiatur, pestis aut alia inconvenientia commodo & saluti reipublicæ noxia, inde nascantur, *l.1.§.2 ff.de cloacis.* ex diverso autem famosorum corpora ad terrorem, publico spectaculo exponi, vigor publicæ disciplinæ requirit. *l.16.§.10.l.28.§.15.ff.de pœn.l.10.C.de for.* multis grassantibus enim exemplis & signis est opus. *l.16.* Porrò ad *l.3.C.si reus,&c.* Resp. Reum non fuisse dignum ignominioso hoc supplicio, quo cadaver de furca suspendi vel rotis imponi debeat, licèt usus furcarum & crucium tunc temporis quoque non fuerit incognitus. Præterea ut pium † & æquum est, juxtà tam malorum 31
quam frugi hominum corpora, quam primum anima inde emigraverit, sepeliri, sacra æquè ac prophana historiarum testimonia passim evincunt. Inprimis commendatur in sacris Tobias senior, quod cadavera defunctorum sepulturæ tradi sedulò curarit, *Tobiæ 1.2.Reg.2.* ibi: vos benedicti in domino, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saulo sepelistis eum. & *2.lib.c.4.* legitur: Mortuos, ubi inveneris signans, cõmenda sepulchro, & dabo tibi primam sessionem in resurrectione mea. Maccabæus hostium † defun- 32
ctorum corpora sepeliri jussit. *2.Maccab.10.* De cadaveribus hostium sepeliendis, nec inhumatis relinquendis, apud Hebræos vetustissima lege cautũ fuit, cujus meminit Cassan. *in catalogo gloriæ mundi. part.2.c.5.* primùm autem † omnium, qui funerari docuerit defunctorum corpora, fertur fuisse 33
Herculem: cum ante sua tempora occisorum corpora canibus esca relinquerentur, unde versus ex idiomate Græco Homeri translati:

—— Canibus sunt præda relicta,
— Ut canibus fierent lanienda voluptas.

Julius Cæsar † caput Pompeji devicti hostis sepeliri mandavit, Valerius Ma- 34
ximus *5. de humanitate c.16. in Psalm.79.* deplorat Propheta devastationem templi Hierosolymæ, & quod gentes (intelligit Antiochum Regem *1.Maccab.12.*) objecerint cadavera servorum Dei escas volatilibus cœli carnes sanctorum bestiis terræ, reddidit hunc locum Widebram. Theologus:

Funere sub diô posuêre volucribus escam
Corpora sanctorum dilanianda feris.
Sanguinis effusi Solymorum mœnia rivis
Sicut aquæ fossis, undiq; cincta natant.
Nemo trucidatos dignatus honore sepulchri,
In mediis sancti computruêre viis.

Innocentem IV. Roberti Lencolniensis Episcopi ossa sepulchro eruta, extra Ecclesiam projecturus, in visione nocturna à spectro in forma Episcopi ad mortem percutitur. Wolff. *rer. mem. cent.* 14. *pag.* 1623.

CAPUT XXI.

DE HOMICIDIO OCCULTO ET Clandestino.

SUMMARIA.

1. *Occultum homicidium quid?*
2. *Quid juris, si reus allegat defensionem necessariam?*
3. *Mandator & mandatarius pœna pari afficiuntur.*
4. *Assassini qui dicantur?*
5. *Si homo non unius sed plurium ictu interierit, vel saltem si plures unum aggressi sint, unus autem sociorum interfecerit hominem, sive in rixa vel tumultu, quid juris? accurata enodatio.*
6. *Consultores cædis, ut adjutores & socii puniendi sunt.*
7. *Qualiter consilium dari dicatur?*
8. *Qui acclamat in rixa vel conflictu huic vel alteri, quo vel offensor audacior, offensus timidior fiat, consilium dedisse censetur.*
9. *Clamor in prælio plurimum præstat ad convincendum hostem.*
10. *Populo Israëlitico usitatus fuit clamor, quando prælium inirent cum hostibus.*

1 ATque tantum de homicidio doloso manifesto: Occultum † homicidium est cædes clam & dolosè noctu vel ruri commissa, de qua speciatim agit *constit. crim. Car. V. artic.* 143. disponit autem eadem constitutio, ut si-
2 quidem † occisor prætendat inculpatæ tutelæ moderamen, cujus probatio, quia difficilis est, diligenter judex in facti circumstantias inquirere, omniaq; rimari debeat, & considerare tam occisi quam occisoris mores, vitam anteactam, unde præsumatur reus nocens vel innocens? prout lectorem informabit hac de re ipsa allegata constitutio. Blanc. *de indiciis n.* 189. statuit, aggressorem præsumi hoc in casu qui cæsus sit, cujus sententiam absolutè amplecti non possumus, stringentibus præsertim indiciis, quorum meminit *d. constit.* adde Menoch. 2. *de arbitr. jud. cas.* 363. *num.* 15. ideoq; superstitem absolvendum, quem Numen ipsum justitiæ suæ declarandæ gratiâ servasse videatur, *argum. Exodi* 21. *vers.* 13. Clar. *§. final. q.* 55. Mynsing. *respons.* 53. Wesenb. *consil.* 19. *& in parat. ff. ad l. Corn. de Sicar. num.* 22. Fach. 1. *controversiar.* 27. Augustin. *de civi-*

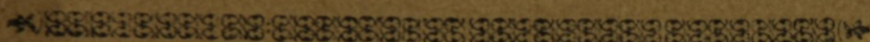
de civitate Dei, lib. 8. *c.* 18. Alciat. *de præsumpt. reg. tertia, præsumpt.* 39. sed de hisce indiciis infrà dicetur, prolixior dicendi locus hic se offert de homicidio, quod ex mandato alterius latro perpetrare ausus fuit, quo de flagitio Ulpianus agit *in l.* 15. *ff. h. t.* Nihil interest, inquit, occidat quis ipse, an causam mortis præbeat?

Planè mandator cædis pro homicida habetur. *l.* 1. §. 3. *ff. de injuriis. l.* 5. §. *finali. ff. eodem. l.* 1. §. *dejecisse. ff. de vi & vi armata.* paria enim sunt aliquid per se fieri, vel per alios. *l.* 1. §. 12 *ff. eodem. l.* 6. §. 1. *ff. quod quis universitat. l. hoc jure. l.* 1. §. 1 *ff. de eo per quem factum, &c.* unde non † dubitandum est, quin æquè 3
ut mandatarius, mandator de homicidio teneatur ordinaria l. Corneliæ pœna: ubi enim par delictum, par pœna sit, necesse est. argumento *l.* 32. *ubi Dd. ff. ad l. Aquil.* pœnæ siquidem commensurari debent delictis, *Dd. in l.* 22. *C. de pœnis.* mandatarii & executores mandatorum turpium ejusmodi, vulgò & assassini appellantur. Covarr. 2. *variar. resol* 20. *num.* 9. Gomez. *de delict. c.* 3. *de homicidio.* Thomas Grammat. *consil.* 40. Didac. Cantar. *in qq. crim. c.* 7. *num.* 45. ab improbo † hominum genere dicti, assassinorum vel Boduino- 4
rum in Oriente, densis in montibus habitantium, Duci cuidam, quem Senem vel Magnum montis dictitarunt, parentium, qui per speciem cujusdam Paradisi voluptatis, quem eorum animis impresserat, tantum ab iis consecutus, velut solenni voto sponderent, sese in principes omnes sævituros esse, qui sectæ ipsorum adversarentur: prout non sine crudeli strage sæpenumero id ipsum factitarunt. Nam Edoardus filius Regis Angliæ, Comes Tripolitanus, Philippus Galliæ Rex propè Hierosolymam in Oriente, miserabili exitio suo respectivè id sunt experti. Camer. 1. *meth histor. cap.* 30. De eo qui auxilium præstat homicidæ, quo homo pereat, quæri solet, an & qualiter ex lege Cornelia teneatur? Et Resp. qui deliberato animo industria, & proposito ad occidendum convenerunt, omnes pœnâ ordinaria tenentur, propterea, quod singuli animum occidendi hominem habuerint. *l. fin. ubi glossa & Dd. ff. ad l. Cornel. de Sicar.* Gail. 2. *observat.* 109. Antonius Blanc. *de indic. n.* 226. ut † nihil intersit sive unum aut plura vulnera sint illata occiso, & sive 5
sciantur aut ignorentur vulnerantes? planè nec hoc: sive unus aut omnes vulneraverint? Clar. *in §. homicid. num.* 37. Cæterùm si in rixâ fortuitò subortâ, plures lethaliter vulneraverint hominem, isq; inde perierit, ignoretur autem, quis primum manus violentas intulerit defuncto, vel cujus ictu occubuerit? omnes & singuli similiter tenentur ordinariis legis Corneliæ pœnis, nisi demonstrari certè possit, cujus ictu lethali potissimum prostratus sit occisus, Bart. *in d. l. final.* Clarus *in §. homicida. num,* 41. quò pertinet *l.* 11. §. 2. *ff. ad l. Aquiliam.* ubi: Siquidem, *ait*, ictus apparet, cujus ictu perierit homo ille quasi occiderit, tenetur, si non apparet quasi occidisse, teneatur, idem Ulpianus *in d. l.* 11. §. 3. refert: Si alius mortifero vulnere periit, posteriorem

teneri, quia occidit. Atque hanc Ulpian. sententiam sequitur & confirmat *constit. crim. Car. V. artic.* 148. ibi: So aber etzliche Personen vngeschickter in einem Schlag oder Gefechte bey einander weren/ einander helffen/ vnd jemand also ohne gnugsame Vrsache erschlagen wird/ so man den rechten Thäter weiß/ von deß Handen die Entleibung geschehen/ der soll als ein Todtschläger mit dem Schwert zum Tod gestraffet werden/ were aber der Entleibte durch mehr dann einen/ die man wüste/ gefährlicher weise tödtlich geschlagen/geworffen vnd verwundet worden/ vnnd man könte nicht beweisen/ von welcher sonderlichen Hand vnd That er gestorben were/ so seind dieselbe/ so die Verläßung/wie obstehet/ gethan haben/ alle als Todtschläger/ vorermelter massen/ zu dem Todte zu straffen/ aber der ander Beysteher Hülff vnd Vrsache/ straff halber/ von welchen Hand/ obbestimpter massen/ der Entleibte nicht tödtlich verletzt/ &c. id est, qui mortiferum vulnus non intulit defuncto, quod constabit ex inspectione vulnerum cadaveris, adhibitis ad hoc medicis & peritis chirurgis *d. constit. artic.* 149. ordinariæ legis Corneliæ pœnæ non subdatur, sed arbitrio judicis saltem puniatur, *d. constit. crim. artic.* 148. *in fin.* Tiraquell. *de pœnis, causa* 63. Clar. *in §. homicid. num.* 38.

6 Porrò de eo qui † consilium dat occisori, ut hominem interficiat, quæri solet, quomodo teneatur? & distinguit Felinus *in c. sicut. num.* 7. *de homicid.* Didac. Cantar. *in quæst. crim. c.* 7. *num.* 17. Hyppol. de Marsil. *in tract. crimin. in §. constante. num.* 40. Boërius *decis.* 167. aut homicida erat alias commissurus delictum aut non: Ita ut priori casu non teneatur consulens, in posteriori reum se constituat legis Corneliæ, idque autem tunc maximè, siquidem tela, arma, instrumenta alia ad occidendum parata suppeditaverit consultor homicidæ, *argum.* §. 12. *ubi interpretes, instit. de furtis. l.* 53. ubi Gœdd. *§.* 1. *ff. de V. S.* Gomez. *de delictis c.* 3. *num.* 48. Bart. *in l.* 50. *§.* 1. *ff. de furt.* Aut quod atrocius est, si ipse armatus, cum maleficium committitur, ad locum criminis vadit, quanquam ipsimet manus violentas non inferat occidendo, *c. sicut dignum.* §.
7 *ille autem, de homicidio.* Innoc. *in c. finali.* de clerico percusso. vel si † fugientem hominem, quo occideretur in via, vi aut quoquo modo detineat, *argum. l.* 4. *ff. ne quis eum, qui in jus vocat. &c.* Hyppol. de Marsil. *in d. §. constante.* Boër. *in d. decis.* 176. *part.* 1. vel si clamaverit, dicendo, ut homo fugiens interficeretur: pro regula enim tradit Bald. *in l.* 5. *C. de accusat.* quod quoties aliquis offendentem reddat verbis aut facto audaciorem, offensum vero timidiorem, dicatur is præstitisse auxilium occisori. Quod certè notandum est adversus † crudele hominum genus, quod dum sanguine humano miserè effuso delectatur in rixis & tumultibus, seditione sæpenumero motâ, modo huic modo illi conflictanti acclamare parti, atq; sic malum quod sedari facilimum erat, potius accedere & augere solet. Quantum enim clamor & vociferatio ad seditionem excitandam præstat, non tam historiæ quam experientiæ quotidianæ perpe-

perpetua exempla convincunt, ita ut antiquitus † ad convincendum hostem 9
publicum, crederetur plurimum præstare clamorem hominum. Est inquit Julius Cæsar *in commentar. de bello civili*, quædam animi incitatio, atq; alacritas naturalis innata omnibus, quæ pugnæ studio incenditur, hanc non reprimere sed augere Impp. debent. Neq; frustra institutum est, ut signa undique concinerent clamarentque universi, quibus & hostes terreri & suos incitari existimarunt. Quintus Curt. *lib.* 3. de Persis refert, quod cum clamore horrendo prælium inchoare sint soliti. De Abbaris Suida *in hist.* testatur, quod in belli primordio sonitum excitarint confusum & agrestem una cum strepitu
bellico pulsantes tympana. Sic † Israëlitis clamor militaris ante prælium usi- 10
tatus fuit, *Jos. c.* 6. Gedeon cum invaderet Madianitas, clamare jubebat milites. En hic gladius Jehovæ & Gedeonis. *Jud. c.* 7. Eumq; morem adhuc hodie servari inter Cæsareanos milites, præsertim eos, quos Grabatos vocant, à multis annis miserùm novimus.

CAPUT XXII.

DE HOMICIDIO NON VIOLENTO.

SUMMARIA.

1. *Veneficium quid?*
2. *Veneficii pœna jure civili est ultimum supplicium.*
3. *Constit. criminalis Car. V. de puniendis veneficis.*
4. *Incantatores, qui & quomodo puniantur?*
5. *An vigore constitutionis Carolinæ capite plectendi sint, qui saltem fœdus cum Sathana constituerunt, damna verò nec homini, nec mortem bestiis intulére?*
6. *Scabini Lipsenses confœderatos ejusmodi virgis caedendos esse responderunt.*
7. *Mulier fustigetur, quæ adolescentem curavit sibi adferri in hirco.*
8. *An ultimo Supplicio afficiendi sint, qui artem magicam exercentes nemini nocuerunt?*
9. *Discursus: an Sathan revera cum hominibus venerem exerceat?*
10. *Iudicium Augustini de lapsu & statu Diabolorum.*
11. *An Diaboli, mundicie & puritate gaudeant?*
12. *Sathan per aruspicia consultus, non nisi pueris vel puellis nondum venere pollutis respondet, & conspiciendum se hisce offert facilius.*
13. *Iulianus Apostata quandocunq; Diabolum consuleret, pueros adhibuit.*
14. *Iulianus in locis subterraneis magiam exercuit.*
15. *Quomodo res occultæ in ungue pueruli ostendantur.*
16. *Qualiter intelligendus locus Leviticorum c. 15. non facias tibi sculptile?*
17. *An Sathanas incalescat in venerem?*
18. *Quid asinis Schyticis accidat cicutam commedentibus.*
19. *Strigæ unde dicantur?*
20. *Historia de Comite Aspremontensi refertur.*
21. *Quomodo Sathanas illuserit scortatorem?*
22. *Historia de ariolo & judice.*
23. *Eventus historiæ recitatur.*
24. *Quæ fides magiæ tribuenda?*
25. *Quantum confidendum confessioni veneficarum?*
26. *Diabolus plurima supra captum humanum*

manum præstare potest.

27. *Explicatio art.* 110. *Carol.V.in constit. crimin.*

28. *De imaginatione melancholicorum quomodo Sathan eis abutatur?*

29. *Historia elegans de Aldo & Gransone recensetur.*

30. *De lycanthropia specialia referuntur.*

31. *An Nabuchodonosor mutatus fuerit in animal brutum?*

32. *An Sathan possit transformare creaturas Dei?*

33. *Qua pœna digni, qui amuletis aliisq; signis & imprecationibus utuntur?*

34. *An characteres vim fascinandi habeant?*

35. *De imagine veneris singularia.*

36. *Quæ pœna sortilegii?*

37. *De cyngaris notabilia.*

38. *De curatione strumarum per Reges Franciæ.*

39. *De Pyrro Epirotarum Rege curante ægrotantes liene.*

40. *De comitibus ab Habsburg notabiliora.*

41. *Receptatores veneficarum qualiter puniantur?*

42. *De ventriloquis.*

43. *Quomodo Aruspices temerarii à Sathana occisi fuerint?*

44. *Necromantiæ ars in Hispania quōdam omnibus permissa fuit.*

45. *Execrabiliora de abusu rerum sacrarum ad incantationem à presbyteris sæpenumero adhibitarum.*

ATque de homicidio violento ejusq; speciebus tantùm. Non violenti
homicidii species sunt proditio, de qua supra sufficienter tractatum est,
1 & veneficium. Veneficia † appellantur *in §.6.in fine inst.de pub.jud.* qui arti-
bus odiosis, tam venenis quam susurris magicis homines occidunt, vel mala
2 medica publicè vendunt, *l.3.ff. ad l. Corn. de sicariis.* Quorum pœna † jure
civili est ultimum supplicium, *l.1.§ 1.ff.ad l. Corn.de sicar.* (*l.3.§ finalis ff. ad l.
Corn. de sicar.* distinguit inter veneficos homines nobiliores & ignobiles)
quandoquidem plus sit veneno occidere hominem quam gladio, *l.1. Cod. de
Matth.& maleficis.* Tum quod qui veneno extinguitur, proditoriè occidi di-
catur, Bald.*in l.4.Cod.de sum.trinit. constit.Car.V.crim.artic.*109.*& art.*130.
distinguit inter veneficos propriè sic dictos, & eos, qui cum veneficio ma-
giam illicitam & sortilegia exercent, susurris & magicis de medio homines
3 tollunt, artibus, *d.§.6.instit. h.t.* de illis † statuit constitutio, ut non secus ac
famosi & publici latrones rotis tundantur, siquidem mares fuerint criminis
rei, sin fœminæ, si uni pluribusve nocuerint, homines aut bruta animalia oc-
cidentes, *constit.eadem.art.*159. pœna eadem in aruspices & mathematicos,
qui sub specie matheseos magiam damnabilem profitebantur, & exercendo
alienas artes, eos quasi polluebant suis sortilegiis & imposturis, constituta ex-
tat, *in l.3.C.de maleficiis & mathemat.* Matth. Coler. *in decis. Germ. decis.*180.
& Dd.in §.6. *inst. de pub.jud.* Clar. *quæst.*68. *Legibus* 12. *tabular.* in aruspices
quoque pœnam statutam fuisse, refert Augustinus *de Civit. Dei, lib.8.cap.*19.
Lipsius ad Tacitum *lib.2.annal.* Magia in sacris prohibetur, *ut Lev.*19.*Deut.*
4 18. Incantatores † qui bestias, segetes incantando occidunt, & corrum-
punt, gladio feriuntur, *l.5.6.7.C.de mathemat.& malefic.l.15.§.13.ff.* de injuriis,
quæ

quæ pœna etiam obligat, qui turbatis elementis ventos, pluvias, tonitrua & fulgura excitant. *l.6.C.eod.* Wierus *de lamiis.* Gœdelm. *in disp. de magis & venefic. passim.* qui spectra aut alia tristia spectacula ad terrorem hominum ostendunt, qua de re Ovid. 1. *lib. amor. Eleg.* 8.

Est quædam (quicunq; volet cognoscere lenam,
Audiat) est quædam nomine Dipsas anus.
Ex re nomen habet: nigri non illa parentem,
Memnonis in roseis sobria vidit equis.
Illa magas arteis Ææaq; carmina novit,
Inq; caput liquidas arte recurvat aquas.
Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valent virus amantis equæ.
Quum noluit, toto glomerantur nubila cœlo:
Quum noluit, puro fulget in orbe dies.
Sanguine (si qua fides) stillantia sidera vidi:
Purpureus lunæ sanguine vultus erat.
Hanc ego nocturnas vivam volitare per umbras
Suspicor, & pluma corpus avile tegi.
Suspicor, & fama est: oculis quoq; pupula duplex
Fulminat, & geminum lumen ab orbe venit.
Evocat antiquis proavos atavosq; sepulchris
Et solidam longo carmine findit humum.
Hæc sibi proposuit, thalamos violare pudicos:
Nec tamen eloquio lingua nocente caret.

Porrò qui super absconditis rebus consulũtur, *ita vulgariter dicuntur*, abutentes invocatione nominis Divini, occulta & ab hominum sensibus remota manifestant, thesauros, ubi reconditi sunt, indicant, *d.l.5.* vel qui malis artibus faciunt ex amicis inimicos, prælia & glades inter mortales suscitantes, *l. 6. C. eodem.*

Dicta constitutione *crim. Car. V. art.* 110. hominum incantatorum, siquidem homini nocuerint pariter, ut supra dictum est, pœna ignis constituitur, ibi: So jemand den Leuten durch Zauberey Schaden oder Nachtheil zugefůhret/ soll man jhnen straffen vom Leben zum Todte/ vnnd man soll solche Straff mit dem Fewer thun/ Johan. Gœdd. *in tract. de magis lib. 1. c. 7. & lib. 3. cap. 11.*

De eo circa eandem constit. ambigitur, qui saltem pactum vel fœdus
cum Diabolo constituit, † utrum pœnæ ignis reus subjiciendus sit nec ne? 5
Controversiam faciunt verba ejusdem constitutionis sequentia, ibi: Wo aber jemand Zauberey gebrauchet/ vnd damit jemand Schaden gethan/ soll sonsten gestraffet werden: unde colligi posse verisimiliter videtur, ne magus,

quanquam arte sua damnabili nemini nocuerit, relinquens conditorem suum, fœdusq; quo per baptismum initiatus est, & inscriptus libro vitæ, Sathanæ mancipium postea factum est, vigore dictæ constitutionis comburatur, cum exceptio confirmet regulam in casibus non exceptis. Eberh. *in top. in loco ab except. ad reg.* quamobrem Matth. Colerus *in decis. juris, decis.* 180.
6 *ex decis. Lips. vol.* 3. refert: quod Scabini rarò † aut nunquam eos, qui saltem Divinationem Diabolicam professi sunt, mortis reos pronunciarint, itaque ariolos vel Christallenseher / vnd die mit Characteribus vnd Worten Abgöttische Künste treiben / ohn jemands Verletzung / virgis saltem cædendos esse, cum perpetua relegatione, judicarint.

De muliere, quæ utitur incantamentis, ut amore potiatur, ne incurrat pœnas sortilegiorum vel incantatorum, tradit quoque Julius Clarus 5. *sentent.*
7 *§. hæres.* quem Colerus *d. loco* sequitur, existimans, cum † mulier aliqua juvenis amore capta, in capro amasium sibi advehi curat, & siquidem inde non nocuerit adolescenti, sufficiat si fustigetur mulier, allegant ad hoc *decis. Lips.* 47. *volum.* 5. Sed hæc singula in hac varietate utcunque proponuntur, dicendum arbitror, 1. thematis resolutionem *in d. constit.* prorsus non latere. Etenim differunt fœdus cum Sathana constitutum habere unaq; magiæ illicitæ operam dare, & magiam solummodò exercere, characteribus ignotis, signis, morbisve peregrinis, ad incantationem præstandam abuti, sine speciali cum Sathana, pacto & fœdere celebrato, sicut de hoc casu omnino loqui videtur constitutio, quæ cum diversæ sint, nihil inde infertur, *argum. l.* 32. *ff. ad l. Aquil.*
8 Non sequitur, † qui solam exercens magiam, nemini nocet, extraordinariè punitur, *d. constit. art.* 110. ergo & is, qui pactum cum Diabolo fecit, & insuper magiam damnabilem exercet, nemini autem nocuit, æquè ordinaria magiæ pœna non tenebitur? Quod si quis regerat: Imò qui characteribus signis ad magiam exercendam usurpat, implicitè cum Sathanæ pactum constituit. Taciti autem eadem, quod expressivis & ἐνέργεια. Eberhard. *in topic. in loco à tacito ad expressum.* Resp. Quod Tacitum secundum εἶναι pro subjecta materia non aliter rei gestæ ac expressum insit. Decius *in d. l.* 142. *ff. de R. J.* Gœdd. *in l.* 19. *ff. de V. S.* Tiraquell. *de ll. con. gloss.* 7. *pag.* 508. *& seqq.* Cæterùm exempla citata à Colero ponderosa non sunt, etenim trita regula juris est, quod nō factis sed legibus judicandum sit, *l.* 13. *C. de sentent. & interloc. omnium jud.* sententiam nostram confirmant *l.* 3. *C. de malefic.* Paulus 5. *sentent. tit.* 25. *Exodi* 22. *Levit.* 10. *Deut.* 18. jus Saxon. Landrecht / *lib.* 2. *artic.* 13. quod sæpè secuti Scabini Lipsens. in responsis & decisionibus, ut *decis.* 32. 33. 34. 37. *volum.* 2. *decis.* 35. *volum.* 3. videre palàm est. Deinde sic argumentamur: Si læsæ majestatis humanæ rei, qui fidem Imperatori vel reipublicæ datam violarunt, perjuri & transfugæ facti ultimo supplicio, dissectis hodie in quatuor partes reis, sunt afficiendi. Bart. *& Dd. in l.* 1. 23. *ff. ad l. Jul. majestat. l.* 5. *C. eodem.* Quidni

& læsæ

& læsæ majestatis, divinæ rei Deo hostes facti, digni quos tellus ima dehiscat, pœnis atrocioribus, igni & flammis concremandi? quorum ut nomen in libro vitæ extinctum est, sic memoria eorum inter mortales deleatur, *argumento l.5. C.ad l. Iul. majestat.* cum magis sit in divinam peccare majestatem, quam humanam *l.4. C. de hæret. & manich.* Atque prius verum est. Ergo & posterius. Atque huic ego sententiæ firmandæ pluribus non immorabor, quoniam eam satis pro & contra examinavit novissimè Cunrad. Hartz *in tr. de reor. & inprimis venefic. inquisit. conclus.1. per tot. & ibid. Dd. allegati*: licet in judicando contrariam sententiam ut mitiorem magisq; conscientiæ in tantà ambiguitate consulentem, sequendam & eligendam præ alterâ fore sibi persuasum habeat inter alios, Anonymus *in not. ad eund.* Hartz *d. concl.1. n.10.*

Atque hanc ignis pœnam, nempe quod magi flammis comburendi sint *ex d. constit. artic.* 110. statuendam etiam esse in eos existimo, qui cum spiritu immundo sodomiam execrabilem exercent, siquidem parum aut nihil potest dubitari, quin hujusmodi diabolica mancipia pacto vel fœdere constituto Sathanæ penitus se devoverint, deinde si homo qui cum bestia sodomiam detestabilem committit, comburendus est: *Levit.*14.20. *Exod.*22. *c. mulier.* 15. *q.* 1. Clar. *in pract. crim.* §. *fornicatio. num.* 29. & §. *sodomia. num.* 4. Mascard. *de probat. conclus.* 1313. *lib.* 3. quanto magis idem, siquidem cum bestia infernali, spurcissimo illo spiritu atrocissimoq; Dei & hominum hoste, contra naturam supra omne, quod fingi excogitarive potest, scandalum, venerem & luxuriam exercuerit, igni & flammis concremandus erit.

Quanquam † non desint, qui inficiantur coitionem hominis cum Sa- 9
thana, tametsi in torturis eadem & similia confiteri sæpe assolent, nonnulli ex Sathana conceptum adserentes, aliqui Diabolum supponere mulierculis sæpe numero infantem compactum ex cōdensato aëre, non secus ut credant verum illum & homogeneum partum ex Diabolo genitum esse, idq; ipsum per somnia persuadere & imaginari posse mille artificem illum mulierculis contendunt, Lactant. *de orig. rer.* 2. *cap.* 14. citat Johan. Salesb. *in Polyc.* 2. Joh. Wolff. *lect. mem. pag.* 427. statuentem, ex diversis stellarū positionibus imaginem ab homine posse formari, quæ si per intervalla temporum & quadam ratione propositionum in constellatione servata formetur, stellarum natu recipiat spiritum vitæ, & consulentibus occultæ veritatis manifestet arcana. *Hæc ille.* Qua de re † judicium Augustini extat *in lib. de magia contra Julia-* 10
num. c.9. ex homine, *inquit*, ad hominem peccatum transit, etsi à Diabolo in Diabolum non transit, qua homo ex homine solo nascitur, Diabolus non ita, ille enim qui Diabolus & Dæmon est factus, lapsus est cum sociis impietatis, angelis, & omnes simul defecerunt, qui hodie Diaboli sunt & Dæmones, seu mali angeli appellantur. Nonnulli autumant † cum Diaboli sint spiritus, qui 11
mundicie & puritate potius gaudent, non sit concedendum, ut impurissimo

coitu cum hominibus se commisceant. Wier. *de præstigiis lib. 3. c. 23.* Natalis
12 Comes *in init. lib. 1.* idque ex eo præsumendum, quod † spiritus maligni maximè diligant virgines, homines puros & castos, propter similitudinem scilicet, quia ipsimet sint casti & puri, Nat. Comes *d. loc.* unde commune ariolorum extat relatum, cum testantur, quando furem aut maleficium in phialâ aquæ, & speculo christallino apparentem cognoscere exceptant virgunculas, aut infantulos impollutos eligant, ut illi simulacra conspiciant, quæ pollutus venere non videat, quanquam sacra Scriptura Dæmonem ubicunq; Spiritum immundum appellitet, Marc. *c. 5. Luc. cap. 11. & cap. 8. vers. 28.* De Juliano
13 † Apostata mago insigni refert Ælius Pacian. *in vita ejus*, quod sæpe inusitatas Romanis sacris hostias immolârit, carminaque cantari curârit, eaq; præsertim, quæ ad speculum dicuntur fieri, in quo pueros præligatis oculis eorum
14 adhibuit. De hoc † Juliano quoq; recenset Abbas Uspergens. *in Chron.* quod cum contra Persas ad prælium, in quo periit, proficisceretur, in itinere speluncam clausam aliquam introiverit, inibiq; exitium suũ explorârit; Scribit porrò: quòd de luce illo reversus, locum latebrarum penitus reclusum reliquerit, foribus consignatis, serisq; multiplicibus munitis & custoditis, sed interfecto eodem in hoc bello, curiosi homines speluncam aperientes, ut intelligerent quid Imp. tam seriò ibidem custodiri voluisset, in ea invenerint mulierculam capillis suspensam, extensis manibus, ex cujus jecore, ventre dissecto, crudelis apostata victoriam scilicet de Persis divinando experiri voluit. Callidior Juliano Lupus Episcopus, qui Aureliis Diabolum vasculo inclusum habuit, pulsando campanas exercitum Clotarii, qui urbem obsidebat, ita terruit, ut omnes se in fugam verterent, Johan. Wolff. *lect. memor. cent. 13. pag. 529.* Bodinus de Dæmon. *lib. 3. cap. 3.* scribit, suo tempore Thosofæ fuisse
15 Lusitanum, qui res occultas † in ungue pueruli videndas exhibuerit, expli-
16 cat † ibidem *lib. 5. cap. 11.* locum Levitic. *cap. 25. in fine.* ubi Jehova lapidem imaginationis adorari graviter prohibet, ibi: non facietis vobis idolum & sculptile, nec statuas erigetis vobis, nec insignem lapidem ponetis in terra, ut adoretis eum: Existimat autem Bodinus, quod lapis ille imaginationis aut adorationis, ad unguem expositus fuerit tanquam speculum, in quo imagines conspiciuntur & divinationes inde petuntur. Sanè vero verius est, licet quãcunque castitatem aut puritatem, qualem quantam simulet Sathanas, existimandum tamen, versipellem illum, artificem supremum, qui alias in Angelum lucis, imò Christum ipsum, quâ de re memorabile exemplum recitat Wolff. *cent. 4. rer. memor. pag. 112.* se transformare potest, ut Scriptura sacra docet, nihil aliud intendere, præterquam, ut malitiam & crudelitatem suam tegat, incautos & simpliciores sub prætextu hoc perniciosè decipiat, affirma-
17 re interea † non possumus, quasi in Sathanam cadat affectus & voluptas veneris, quæ humano generi attributa cum bestiis saltem, quæ in cœlo, terra,

marique nascuntur, omnia competunt, §. 1. *instit. de jure nat. gent. & civ. l.* 1. §. 5. *ff. d* 7. & 7. ut haud immeritò statuendum sit, quicquid simulato libidinis calore fingat aut machinetur Sathan, non sui ipsius causâ, sed hominis, quos in venerem proclives videt, gratia & offendiculo, id prorsus dissimulet, fucoque sæpe & phantasmate eos ita excæcet, ut existiment vera & realia sibi contingere voluptatum oblectamenta, cum tamen vix umbram eorum viderint vel censuerint. Nam ut ait Lactant. *de orig rer. lib.* 2. *cap.* 14. Diaboli cum sint spiritus tenues, insinuant se nonnunquã corporibus hominum, & in somniis motus in iis excitant, mentes pravis affectibus & furoribus concutientes. Planè experientia testatur, ait Camer. 1. *meditat. histor. cap.* 72. sagas & veneficas, ut spiritus immundos ad se pelliceant, nonnunquam se perungere solere unguento aliquo soporifero, deinde se conjicere in lectum, ubi ita profundè dormiunt, ut nec fustibus vel ignibus (sicut author bruti fulminis contra Papam Sixtum Quintum de † asinis Scythicis refert, quod postquam come- 18
derint cicutam, ita profundè dormire incipiant, ut rustici mortuos eos censeant, atque dormientibus sæpe cutem ad partem dimidiam detrahant) possint expergefieri, interim Diabolus illis ita dormientibus multa proponit ludicra, convivia, tripudia, & id genus voluptatum, ita ut incautis illis accidat, quod Galenus de melancholicis vel atra bile laborantibus scribit, nẽpe quod res extra se videre arbitrentur, quæ per phantasiam saltem intra ipsos agitantur, unde & Menippæi amores, quos describit Johan. Baptista Porta *lib.* 2. *cap.* 26. de magia naturali: Accidit (*inquit*) mihi in manus vetula quædam eorum, † quæ à strigis avis nocturnæ similitudine strygæ vocantur, quæq; noctu 19
puerorum sanguinem è venis absorbent sponte pollicita, brevi, nulloq;, temporis spacio allaturam ad ea, quæ rogarem responsa, jubet omnes foras egredi, qui mecum erant: posthac se unguento quodam valdè perfricavit nobis invitis cõspicua in terrã cecidit, profundoq; occubuit somnio, foras redimus, à somno revocata, multa incipit fari deliria, se maria montesq; commeasse, falsaq; referens responsa, nos negamus, illa instat, & pertinaciter resistit, &c. *Hæc ille.* De Comite † Aspremontensi Bodin. refert *dict. loc. lib.* 2. *c.* 4. quòd 20
hospites penes se divertentes magnificè exceperit, adeò ut omniumq; rerum copiâ summoperè, turmis conglomerantibus satisfecerit, hospites verò quam primum discesserint, fame ac siti demum premi cœperint. De viro † 21
militari factum, quod accidit in Ducatu Wirtenbergico, non plures ante annos recensetur, qui cum peregrè in solitudine solus esset, spectrum formosissimi scorti in semita sibi occurrens conspexit, quod quia lascivis gestitus ad venereos actus incitaret virum, is equo descendens, cum monstro fœdam libidinem exercere cœpit, cæterum cum actibus illis impuris occuparetur, sub eo evanuit Sathan, & volucres instar picarum diu de arbore in arborem volitando, mirifico garritu quasi stoliditatem & lubricitatem hominis sub-

ſannarunt, cui accinit, quod *in vitis patr.* legitur: Monachum quendam à Dæmone in mulieris venuſtiſſimæ formâ ad obſcœnos invitatum fuiſſe amplexus, qui ſua inclinans membra effectus eſt ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Atque ubi jam carnalem conaretur inire amplexum, illa deterrimæ vocis ululatum emittens, umbra, ut erat tenuis, & phantaſma inter manus amplectentis elabitur, ipſumq; miſerum cum fœdiſſima irriſione deſerit. Wierus *lib. 2. cap. 46. de præſtigiis Dæmonum.* Rectè ergo Lactantius ait *de lib.* 4. c. 15. ſcilicet præſtigias magicas nihil veri vel ſolidi oſtentare, & ejus artis peritiam nihil aliud, quam ad circumſcribendos oculos valere, vel ut Philoſophus ait, quòd ea quæ faſcinat, ſibi imaginantur, præter imaginamenta nullam habeant vel actionis vel eſſentiæ veritatem.

Ex his & aliis exemplis ſimilibus perſpicuum evadit, quid cenſendum de choræis & conventibus, qui in monte Bructero Saxoniæ nobiliſſimo in Comitatu Stolbergenſi ſito, inter Sathanam & ſagas celebrari cum ſolenni pompa creduntur. De choreis ejuſmodi conſule Autores nonnullos ſelectiſſimos, quos citat Anonymus noſter *in not. ad Cunradi Hartz tract. de reor. inquiſ. concluſ.* 4. *num.* 21. & inprimis Godelman. *in tract. de magis & in diſput.*
22 *hab. Roſtochii de venefic. & magis*, ubi tale factum commemorat: † Cumaliquando prætor aut judex aliquis accuratiſſimam de magis inſtituiſſet inquiſitionem, interea ariolum peregrinum ſe inſinuaſſe ei, atq; promiſiſſe, ſi certa pro induſtria merces ſibi ſolveretur, præſtiturum ſe, ut uno eodemq; aliquo loco omnes & ſingulæ veneficæ illius ditionis convenirent, & quoniam ſciret, quod ipſa judicis conjunx quoque criminis rea eſſet, facturum ut ea etiam conſpiciendam ſe præbere cogeretur: Quid accidit: judex de conjugis fama ſuſpicioſus factus, deſiderat ſpectaculum ipſemet luſtrare, interea autem circa noctem, qua congregatum in ſagarum cætum eductus erat, convivas ad cœnam invitat, quibus in mediam noctem ſecum commorantibus, cum jam inſtaret hora, qua cum ariolo ad choreas perluſtrandas abeundum ſibi eſſet, ſeriò & obnixè rogatis impoſuit, ut certa de cauſa, eâq; graviſſima ſecum retinerent uxorem ſuam, nec ſi abire geſtiret, eam dimitterent, donec rediret,
23 poſt ſe eis expoſiturum, cur id ita poſtularit. Hiſce expeditis: cum † ariolo ad locum choreæ tendit, ubi inter cæteras mulieres propriam cõjugem choreas ducentem vidit. Revertitur domum, diligenter expiſcans à convivis, utrumne ſedulò adfuerit ipſis conjux? Qui ut veritatem profiterentur, ſinguli jurejurando id affirmarunt; unde colligere potuit judex, qualem quantámve magiæ & præſtigiis Diabolicis fidem faceret? Quo aliove exemplo me-
24 ritò † moveantur cauſarum criminalium judices, ut non obiter ſed enixè & medullitus non mediocri ſed ſolerti prudentia volvant revolvantq;, quò uſque in rebus hiſce dubitatiſſimis procedant, ne quid durius aut remiſſius, quam fas eſt, ſtatuant, cum prius fidem quibuſcunque narratis & falſis documen-

cumentis faciant, quam argumentis causam examinent, ut ait JCtus *in l.1.§.4. ff. de quæst.* Deinde, ut considerent, quam dubia & manca sit mulicrcularum propria & sponte facta vel tormentis extorta confessio, scilicet cum somnia pro veritate facti sæpè enarrant, ut ex supra traditis apparet, considerantes insuper, quod nedum in causis criminalibus non adeo gravioribus confessiones reorum pro exploratis facinoribus habeantur, *l.1.§.17.23.27. ff. de quæst.* nec jura credant iis, nisi probatio † certior religionem cognoscentis instruat, 25
cum per sæpè accidat, quod metu aut qua alia causa in se confiteantur rei, *d. l.1.§.17.27.* de quo ante cæteros eleganter haud abs re tractat Anonymus noster pro reorum defensionibus haud vilipendendus *in not. ad tract. Hartz de reor. inquis. conclus. 2. num. 1. & conclus. 10. num. 13.* ubi insimul practicam criminalis judicii Hassiaci conformem circa hanc rem degustat perdignam, quæ omnium locorum statutis & cumprimis cordibus judicum implantetur: tantum abest, ut quæstioni fides indubitata tribuatur, *l.1. in princ. ff. eodem.* Etenim, ut ait Ulpianus *in eadem l.1.§.23.* res est quæstio per tormenta facta, fragilis & periculosa, & quæ veritatem fallit, nam plerique patientia sive duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, ut exprimi ab eis veritas nullo modo possit: Alii tantæ sunt impatientiæ, ut quodvis mentiri quam pati tormenta velint, ita fit ut etiam vario modo fateantur, &c.

Porrò perpendant levitatem & fragilitatem sexus multis captionibus & insidiis expositi, *l.2.§.2. ff. ad ad SCt. Vel:* ex adverso autem versutiam & mille artificia Sathanæ, qui in statu integritatis mulierem quoq; decepit, quam incautam & imprudentiorem viro cernebat, per quam peccatum omnemq; calamitatem invexit in orbem, qui per ἀντιπάθειαν & inimicitias illas, quas ipse Jehova inter Sathanam & mulierem fore prædixit, non cessat hodierno die illi sexui plusquam insidiari, *Genes. c.3.* ibi: ponam inimicitias inter te & mulierem, Luth. *in Gen. d.c.3.*

Deniq; quod mille † artifex antiquus ille hostes supra captum huma- 26
num mirabilia præstare possit, qui nec ignorat mulierculas insontes & pias etiam illaqueare hamo infernali, fucumq; & præstigia eis subjicere, non secus ut credant & confiteantur in se ea, quæ si sub examinationis incudem revocatur, planè vana, incerta, fabulosa, & nulla reperiuntur, quò † respexisse *constit.* 27
crimin. Car. V. artic. 110. videtur, cùm vult, nisi quis nocuit arte sua illicita homini, ne ordinariæ pœnæ subdatur, innuit scilicet Imp. quandoquidem tota magia fallax & vana sit, atque idcircò perdifficile reos criminis convinci, satius esse, nocentes absolvere quam condemnare innocentes, *l.5. ff. de pœn.* Neque dubium est, quia hæc & similia legislatorem commoverint, ne plures ut par erat, de veneficio articulos decisos reliquerit.

Atq; ex his, quæ ita commemorata sunt, quodammodo quoq; arguere licebit, quid statuendum sit & judicare oporteat de lycanthropiâ, lupis illis, quos

quos Galli appellant, loupe garaux, Germani, Beerwölffe. Et sanè si Diabo-
lus, ut supra dictum, tanquam spiritus se insinuare possit corporibus, organa
sensus occupare, atq; sic in somniis varios motus pro arbitrio excitare, seria
vel ludicra per occultam imaginandi vim phantasiæ inprimere, quidni & cre-
dendum? Quin sensus organa præsertim tunc cum atrâ bile, quæ facilè quas-
vis concipere expedita est imaginationes laborant, ita turbare & disponere
possit, ut capti sensibus opinentur aut lupos se esse, vel fuisse, deglutivisse se
20 homines & bestias. Quemadmodum Galen. & Avicen. testantur, repertos †
fuisse, qui putarint, se esse aves, ita ut se non moverint, nisi commotis bra-
chiis ad alarum similitudinem volare crederent, plerosq; atra bile laborantes
se leones, lupos, canes, Dæmones esse, & refert Camer. *in meditat. histor. c. 72.*
suo seculo contigisse nobili cuidam Hispano, ut per deserta & montes vagari
cogeretur se in bestiam conversum phantasiâ viciatâ ratus. Alias Wierus *l. 4.*
cap. 23. ex Plinio refert, quod cerebrum ursi devoratum insignat imaginatio-
nes, quasi in ursum quis trāsmutatus sit, Augustin. quem refert Otto Frising.
Imp. Frideric. patruus cap. 2. lib. 2. suis temporibus Præstantium quendam no-
minè, de patre suo retulisse dicit, quod venenum in caseo sumserit, unde in
lecto quasi dormiens multis diebus jacuerit, evigilans autem caballum se fa-
ctum, ac annonam se portasse retulerit. Narrat etiam idem pater, cum in Italia
esset, se de quibusdam mulieribus audisse, quæ in caseo dare solerent viatori-
bus Diabolica machinamenta, unde in jumenta verti viderentur: qui dum
peractis operibus ad se mentem rationabilem habuisse testarentur. Ipsi novi-
mus studiosum eodem morbi genere affectum, qui muscam se esse credebat,
quare ne flagellis cederetur in museo suo, se domi anxius continebat. Et re-
fert Sennertus *in instit. med.* de homine atra bile viciato, qui noluerit mittere
urinam credens, totam urbem inde fluminibus exundaturam, atque idcircò
omnes cives perituros, quia autem longior compressio & retentio urinæ
periculosa erat ægroto, argute commentum hoc factum esse, ut domesticis
alta voce exclamare juberentur, nempe totam urbem igni conflagrari, citius-
que incendio perituram, nisi ille æger ilicò mittat aquam, & incendio urbem
liberet, qui hac de re motus, turmisq; excitatis attonitus naturæ onere se sol-
vit. Memorabile est, quod refert Wolff. *lect. memor. cent. 8. pag. 200.* nem-
pe Diabolum sese in muscam transfigurasse; ibi: Rex Chunibertus cum stra-
tore suo, quem propria lingua Longobardica Marpahis dicunt, consilium
29 iniret in civitate Ticinensi, quomodo † Aldonem & Grausonem vita priva-
ret, repentè in fenestra juxta quam consistebant, una de aviculis musca con-
sedit, quam Chunibertus cultello, ut extingueretur, percutere volens, ejus u-
num tantum pedem abscidit, cum vero Aldo & Grauso Regis consilium ne-
scientes ad palatium venirent, & Basilicæ sancti Romani martyris, quæ prope
palatium sita est, appropinquarent, repente obvium habuerunt quendam

claudum altero pede truncato, qui eis dixit, quod eos Chunibertus 1. si ad eum pergerent, occisurus esset, quod audientes illi, magno timore correpti post altarium ejusdem Basilicæ confugêre, moxq; Chuniberto Regi est annunciatum, quod Aldo & Grauso in Ecclesiam Beati Romani martyris confugissent. Tunc Chunibertus Stratorem suum arguere cœpit, 1. quod consilium suum prodere ausus fuisset. Cui Strator ita respondit: Domine Rex tu scis, quod postquam istud decrevimus, ego à tuo conspectu non discessi: quomodo igitur id alicui indicare potuerim? tunc Rex ad Aldonem & Grausonem misit interrogans eos, ad quid in locum sanctum confugissent? Qui respondentes dixerunt: quia nunciatum est nobis, quod nos Dominus Rex occidere vellet, iteratò Rex ad eos, misit sciscitans, quis fuerit is, qui eis id annunciaverit, mandans insuper eis, ut nisi indicem seu nunciatorem proderent, ejus gratiam invenire non possent. Tunc illi sicut factum fuerat Regi indicabãt, se claudum hominem obvium habuisse, qui unum truncarum pedem habebat, & crure ligneo pro altero utebatur, eumque fuisse interitus sibi parari nuntium. Tunc intellexit Rex muscam illam, cui pedem truncaverat malignum spiritum fuisse, & ipsum secreta consilii sui prodidisse, qui statim Aldini & Grausoni in sua fide ab Ecclesia dicta revocatis eisdem culpam remisit, & deinceps eosdem in loco fidelium habuit.

Cæterùm de lycanthropiæ morbo, hoc recenset Wierus *de præstig. Dæm. l. 3. c. 11.* si qui obvagari, ait, dicuntur lupi † Beerwölffe/ illi certè vel veri sunt lupi in hujusmodi tragœdiam excitati à diabolo, qui interim horum erroribus & actionibus magis delirorum lycanthropon phantasiæ organa imbuit, viciatq; ut ipsi se excursionum erronearum & actionum vagabundarum auctores corrupta imaginatione arbitrentur, hocq; ipsum confiteantur, vel certè Dæmones sunt censendi ejusmodi lupi, qui eam assumpserunt formam, ut male credulum hominum genus magis irritent suis vaframentis, insontes lædant, & sanguinis innocentis reos plures reddant magistratui. Interea qui se in lupos credunt transformatos, alto immersi somnio alicubi jacere comperiuntur, quorum somnia iis confundit imaginibus, quas hominum oculis præstigiosè, in pueris, vel in sectandis vel vorandis, sive armento lædendo, aut longe lateq; hinc inde vagando objicit veterator ille, ut certè non leviter mirari oporteat, invenire viros cordatos, qui delusorum horum hominum confessioni tanquam veritati innixi mortis sententiam contra eos pronunciare sæpe soleant.

In Italia aliquando medico celebri æger lycanthropia laborans, ut curaretur, oblatus est, erat is ex parte excoriatus à rusticis, ut intelligerent, an pilos inversos haberet, ut errore populari vulgus credit, quoniam sub fœno repertum eum ceperant, qui lupum se esse clamaverat, fugere homines jubens, ne à sese devorarentur.

Ex hiſce rationis & experientiæ argumentis recti judicii compos jam
perpendat, & quid quantumve lycanthropia tribuere liceat fidei, conſideret,
ſed regeris fortè experientiam opponens experientiæ contrarium [1.] imò ac-
cidit ſępenumero, ut cùm lupi ejuſmodi pedibus amputantur, vulneranturve
in facie aut alio corporis membro, plerumq; magi aut veneficæ, quas ſuſpe-
ctas habemus, lycanthropiæ reperiantur orbatæ manu, pede vulneratæ, in fa-
cie aut alia corporis parte mutilatæ, unde veriſimiliter dicendum: hos ipſos
magos aut veneficos lupos fuiſſe, homines infeſtaſſe. (Deinde) infers ab ex-
emplo Nabuchodonoſoris, *Daniel.* 4. ibi: eadem hora ſermo completus eſt
ſuper Nabuchodonoſor, & ex hominibus abjectus eſt, & fœnum ut bos co-
medit, & rore cœli corpus ejus tinctum eſt, donec capilli ejus in ſimilitudi-
nem aquilarum creſcerent, & ungues ejus quaſi ungues avium. [3.] & hoc
quod Plinius naturalium hiſtoriarum *lib.* 8. *c.* 22. ex Græco quodam auctore
refert, qui in Arcadia populos eſſe affirmavit, qui ad ſtagnum aliquod ejus
loci ducantur, veſtituq; in quercu ſuſpenſo, tranare per id ſoleant abeuntes
in deſerta, ibidem transfigurentur in lupos, &c. [4.] quia Diabolus, ut ſupra
oſtenſum eſt, infantem ex aëre condenſato condere poteſt, & præterea, ut ef-
fatum ſagarum eſt beſtias, quæ à variis lac petunt, idq; veneficis adferunt,
creare, Ergo, quod minus eſt, ſcilicet mutando ſpecies præſtare poteſt: Sed
prius verum eſt, ergo & poſterius. Ad 1. Reſp. per inficiationem, probent il-
li fabulam ſuam popularem, & nos ſolliciti erimus quid reſpondendum fue-
rit: & ſanè qui præſtigia illa diabolica, pro veritate & propoſitione ſuo alle-
gant, nihil aliud faciunt, quam ut petitionem primi coquant, quandoquidem
adhuc ſub judice lis ſit, utrum lupi ejuſmodi tranſverſi homines ſint nec ne?
Sicut rationibus & Wieri auctoritate ſuprà demonſtratum id extat. Ad 2.
Reſp. Quod differentia ſit, mutari & alterari ſpecies, id eſt, ut fiat ex homine
lupus, leo, ex leone, lupo homo, & brutorum more vivere. Adeo quidem à
31 Deo † Nabuchodonoſor humiliatus eſt, ut qui Rex erat, nō modo ſervus ſed
& monſtrum abominabile inter bruta vitam degens & rationis expers factū
fuerit, non quod revera mutatus ſit in brutum animal. Diſtinguendum itaq;,
ut modò dixi, animal brutum eſſe, & ſimile eſſe brutis per aliquam compa-
rationem, vivere brutorum more, ſicut de Epicuræis dicitur, nonnulliſq; vi-
ris, qui inter bruta & feras beſtias enutriti vitam brutorum inſtar degerunt, ut
de Romulo & Remo tradit Livius, de Habido filio Regis Gangaris Cureto
Juſtinus *lib.* 24. Deinde poſito veram metamorphoſin accidiſſe in Nabucho-
donoſore, uti Bodinus omninò exiſtimat *de Dæmon. in loc. de lycanthropia.*
ea certè Omnipotentiæ Divinæ, non Diaboli operibus eſt attribuenda, quan-
quam Deus Diabolo ac malis hominibus, unde illud homo homini Diabo-
lus vel lupus, cum iniquitatem corripit ſuorum, eoſq; coërcet, tanquam ſecu-
ri ſua, uti ſolent. Henrici ab Eſſern. *in explicat. c.* 38. Ezech. *de Gog. & Magog.*
Melanth.

Melanth. *in d.c.4.Daniel.* ibi: talis fuit hujus Babylonici Regis imago, qui non solum fuit furiosus, sed ut insania sit celebratior vagatur inter bestias, in hac calamitate non solum amisit regnum, sed quod multo plus est, mentem. Ad quartum. Nullum esse antecedentis consequentiam, licèt enim concedatur Diabolum rem semet moventem excitare posse, quemadmodum experientia probat, quod etiam homo mortalis artificiorem, se ut moveat, producere queat Unde illud de Archita, qui Tarenti columbam ligneam volatilem fecit. Gell. *lib.11.noct.atticar.* Non † tamen sequitur inde, quòd crea- 32
turam Dei præsertim autem hominem ad imaginem ejus conditum realiter transformare & substantiare valeat. Deniq; instas: quinimò in vitis patrum legitur, quòd aliquando puella à Diabolo transfigurata Divo Hieronymo oblata sit, ut precibus ad Deum effusis reformaret ex bestia hominem, qualis ante erat: Argumentaris, si ex homine vaccam, quidni & lupum creare potest Dæmon? Respondit Luther. in postillis dominicalibus, quod virgo illa nequaquam transformata fuerit, quemadmodum nec ipsi patres quicquam aliud conspicere potuerint, quam verum ad se adductum hominē, sed saltem impostor Sathan spectaculum triste aliud exhibens oculos hominum excæcaverit, ut vaccam pro homine aspicerent, etsi non exempla desunt, quod aliquoties specierum sexus revera transmutati sint, sed fato singulari & Divino, ita ut mas fœmina & contrà fœmina mas factus sit, Gœddæus *in l.195.ff.de V.S.*

Atq; tantum de lycanthropia; Cæterùm quæ inter † plebem rudem, 33
inprimis autem aniculas depravata consuetudo passim extat, ut homines aut animalia bruta male se habentia benedictione signóve crucis, recitatione sancti Evangelii Johannis, aut aliis amuletis usurpantes, curare satagunt, dicendum pro re nata ea de materia quoq; esse arbitror, cum ea, quæ frequenter accidunt, plenius sint attingēda, monitore JCto Paulo *in l.25.ff.de liberat.legata.* Et quidem hoc scribit Ammianus Marcell. *l.19.* qui ait, si remedia quartanę vel alius doloris collo gestaret, veneficus reus capitis interibat, & *lib.29.* refert, visum adolescentem in balneis admovere marmori manus utriusq; digitos alternatim, vocatas, quæ literas numerasse ad stomachi sedendas vel tollendas cruditates, remedium prodesse id existimantem, gladio percussum fuisse. Præterea anum quandam simplicem intervallatis febribus carmina recitare consuetam, ultimo affectam supplicio, quoniam vix, aut nunquam sine magiæ suspicione tutò quicquam ejusmodi videbatur, præsumi aut attentari posse. unde Bodin. *de Domin.c.6.* refert, quod mulierem mulier quædam alia miserè ægrotantem liberârit sortibus, procidens in genua, demisso in terram vultu, Diabolum magna voce aliquoties compellans, unde sanata fuerit tradendo versibus aliquot annunciatis, buccellam panis ægrotanti comedendum. De hoc execrabili curandi modo judicium August. *in explic. Psal.34.*

 sic est.

Sic est. Multi (*inquit*) in angustiis mortis constituti quærunt auxilium à Dæmonib.& per obreptitios Dęmones cõsulunt sortilegos, sollicitant, quid hoc aliud, quam invisibiles hostes nostros adire, qui animam expugnant, & nobis persuadent non esse in Deo salutem? obsurduerunt illi ad Dei vocem dicẽtis: salus tua ego sum. Nunc non audiamus, nec aliam salutem requiramus propter Dominum Deum nostrum. Quare si à creaturâ vel ex aliquo medicamento aut medico aliisque mediis ordinariis mihi liberatio contingit, à Deo est, si per hominem subvenit, ab eo est, si per Angelos suos, & illud est à Do-
34 mino, *hæc Augustinus.* Cæterum Strabo *lib.*15. testatur, quod in India sint † incantatores, qui medicari credantur verbis, signis, & characteribus, atq; sola hæc apud eos sit medicina, sicut carmine aliquo Podagricos sanari refert Varro Ischiaticos carmine solenni, Theophrastus & Quintus *ser. in medic. cap.*5. Hemitritæi paroxismum curari putat verbo abracadabra, secundum modum quem exprimunt sequentes versiculi:

Inscribens chartæ quæ dicitur abracadabra,
Sæpius & subter repetes, sed detrahe summam.
Ut magis atq; magis desint dimensa figuris
Singula, quæ semper rapies & cætera figes,
Donec in angustum redigatur litera conum.
His lino noxis collum redimire memento.

Quanquam Francisc. Valesi. *de sacra Philos. lib.*3. disputat, utrum verba ejusmodi, characteres & signa quęvis similia vim fascinandi, aut quod magis medendi habent. Sane hoc extra controversiam manet, quod in nonnullis rebus naturalibus, gemmis, arboribus, plantis, &c. mirandæ obstupendæ vires lateant, quæ sua forma substantiali sive occultâ proprietate, ut divinitus in primâ suâ creatione constitutæ, ita post lapsum hominis & maledictionem terra illibatæ relictæ sint, quæ semper eodem modo agunt in corpora, quibus applicantur, sive sua sympathia vel antipathia. Quod autem ex his & similibus inferre quis putaret (si ejusmodi occulta vis & ἐνέργεια inest plantis, gemmis lapidibusque aliis preciosis, quidni etiam sensibus voci articulatæ, &c. oculis idem tribuamus? Prout de Basilisco, quod ipse aspectu hominem interficiat, tradunt Physici) certè ad ridendi materiam suavis foret: Etenim quod refert, res illas naturales ipsæ sanè, ut terra nascuntur, ac sine dubio singularia & extraordinaria ibi influentia dona recipiunt: Sic à natura peculiares suas ad morbos profligandos vires, & qualitates occultas ab elementis & constitutione influenti cooperante acquirunt, vide Peucer. *de divin. lib.*1. *& seqq.* Godelman. *lib.*1. *cap.*4. *de cura morbi præst.* Cæterùm sermo, character, signum ut figuræ vocis & literarum sunt, *l.* 38. *ff. de oblig & act.* Donell. *in l.* 8. *de non num. pec.* ita quoq; per se & ex se, nisi iis tanquam instrumentis & sacramentis suis ad incantationem perficiendam abutatur Sathanas in suo εἶναι, symbola

bola ad hominum mentem exprimendam saltem naturæ dono inventa & comparata sunt & permanent: Argumentum de Basilisco allatum momenti nullius est, equidem n. constat, ut effatum Philosophorum commune est nō interimi hominē ex solo aspectu bestiæ, sed halitu potius suo admodū venenoso, quem exspirat adeò potentem & perniciosum, ut & totam aliquam regionem contagio inficere possit. Ex his infertur, ut siquidem contingat, prout sæpenumero fit, quemadmodum ex relatis modo apparet, quod verba, characteres, imprecationes & alia similia amuleta operentur quicquam, id non verbis characteribus in se consideratis, nec vi & occultæ cuidam qualitati, quam præ se eamet ferunt, asscribatur, sed Diaboli operibus, sic colludentis, qui enim, ut calamitates propter peccata mortalium generi humano infligendi à Deo sepe permissam potestatem habet, sic easmet quoque curare mille artifex egregiè potest, & sine adminiculo verborum & scripturarum solennium à superstitiosis hominibus interpositarum, vid. Melant. *in Postill. Dominic.* 24. *post Trinit.* ubi refert de puella † quadam scabie incurabili la- 35
borante in fronte, quomodo ea somnium habuerit, ut ex rosis, quæ erant capiti veneris impositi, faceret oleum, eoq; perungeret faciem, quodque hoc unguento sit curata; Subdit ibidem Melanthon: Vnd hiemit hat der Teuffel auch ein sonderlich Vnglück wöllen anrichten/ ut confirmaret scilicet idololatriam ethnicam, vel potuit esse, quod Diabolus fuerit causa illius scabiei, daß er den Einsprunck gemacht habe/ vnd jhn wider weg genommen. Sicut sæpe fit, ut mulieres veneficæ tale quiddam faciant, zaubern einem Kohlen oder sonsten etwas in ein Kleidt/ vnd darnach können sie es wider hinweg nehmen/ wann sie wöllen/ A. Spreng. *in malleo malef. passim.* infausta statua adolescenti aulico Imperatoris Henrici Tertii, ut obiter hoc addamus, qui cum annulum sponsalicium statuæ veneris, è cujus regione pila ludebat, digito extento ne sub ludo annulum perderet, immisisse, reposcens annulum, invenit digitum statuæ usque advolam curvatum, unde annulum diu luctatus extorquere nequivit, vid. Wolff. *cent. 1. lect. memor. pag.* 861. *& pag* 900. Atq; de illo incantatorum genere propriè agit *l. 7. Cod. de malefic. & math.* ibi: vel magicis artibus assuetus, cujus vigore arioli mathematici augures ultimo supplicio damnantur, ibi: cruciatus & tormenta non fugiat *d. l. 7. constit. crim. Car. V. artic.* 110. Pœna hujus † sortilegii non capitalem esse, sed pro arbitrio judicis 36
vel pecuniariā vel leviorem corporis inflictivam esse arbitramur, ibi: Worūber jemand Zauberey gebrauchet vnd niemand schaden gethan/ ꝛc.

Exasperandam † verò pœnam contra Cyngaros, quos vulgò appellamus 37
Zigeuner/ qui sortilegiis & arte divinatoria damnabili turpem quæstum faciunt, ac insuper raptu & latroniciis vivunt falsò affirmantes Ægyptios se esse, cogi extorres domo esse propterea, quod majores sui Deiparam Mariam cum ex Judæa propter Herodes tyrannidem in Ægyptum fugeret, hospitio excipere

excipere recusassent. Quàm falsa commenta hęc sint docet Johan. à Buchenb. *in itin. lib.* 2. ubi dicit: pariter in Ægypto quoque ejusmodi depravatam ardelionum colluviem incertis sedibus circumvagari, Crantz. *in Saxo. lib.* 11. *c.* 2. Camerar. 1. *medit. histor. c.* 17.

Denique dicendum hic esse existimavi pro re nata, quid judicare oportet de † cura & sanatione strumarum, verbis aliquot certis & solennibus recitatis, ut tangit te Rex, sanet te Deus, usitatâ Regibus Franciæ legitime in Regno succedentibus, antiquis & receptis ceremoniis coronatis. Nam de Francisco Ferron. scribit: quod in Hispania ægros curârit strumis, & Comin. *lib. 9. comment.* testatur de Ludovico II. quod more Galliæ Regum curârit ægrotos, qui strumâ vexabantur. Idem attestatur Pap. Mass. *lib. 3. annal. Franc.* quòd cum antecessores Ludovici in curandis strumis signū crucis non usurpassent, ipse cœperit primus omnium signo crucis uti, quam vim & virtutem Regibus Galliæ à Deo datam cœlitus omnes uno ore astruunt, quemadmodum & Plutarchus de Pyrrho Epirotarum Rege, in vitâ ejus scribit: quod è liene laborantibus salutem adferre sit solitus, de eodem refert Plutarchus, quod pollex † Pyrrhi vim Divinam habuerit, qui cremato post mortem corpore, illæsus intactusq; ab igni repertus fuerit. Et testatur Crantz *in Wandal.* quòd Episcopus quidam verbis solennibus precibusq; ad Deum effusis visum cœcis restituerit. De † Comitibus ab Habsburg scriptores, cumprimis Feb. Fabri *in historia Suev. lib. 1. c. 15.* quem refert & sequitur Camerar. *d. loco* referunt, quod tantum donum à Deo acceptum habuerint Habsburgici, ut quicunque strumosus aut gutture globosus de manu alicujus Comitis illius familiæ potum acceperit, illicò sanitati sit restitutus, quod ipsum sæpè visum fuisse testatur idem historicus *d. loco.* & Martin. Crus. *in annalibus Suev.* meminit strumosorum Alsatiæ superioris, in qua, *inquit*, sunt homines strumosi naturaliter, qui passim modò prædicto sanati fuerunt, & quod Comites iidem linguæ balbutientis osculo dato hominem facundissimum effecerint, subdit ibidem auctor: proinde in vita Freder. II. Imperator: recensetur, quod Astrologus ab Imperatore interrogatus, cur tantum honoris Rudolpho Habsburgensi Comiti in aula sua tunc versanti exhiberet? respondit: Mortuis filiis tuis quorum adhuc sunt decem, ipse & posteri ejus ad tua regna pervenient. Johan. Wolff. *lect. memor. cent.* 13. *pag.* 511. *vol.* 1. Atq; tantum de veneficio, veneficis, eorumq; suppliciis. De receptatoribus, sine quibus nemo potest diu latere, ut ait textus *l.* 1. *ff. de recept.* scilicet qui exemplo pessimi maleficæ artis reum occultantes supplicio publico subtrahunt, jus est, ut quoque ultimi supplicii pœna afficiantur. *l.* 1. *C. de malefic. & mathemat.* siquidem parùm aut nihil abest, quin & receptatores veneficii, rei culpabiles quoque videantur. *constit. crim. Car. V. art.* 44. nam similis simili gaudet, & mulus mulum scabit, arg. *l.* 3. § *nullius. ff. de excusat.* ut, quēadmodum

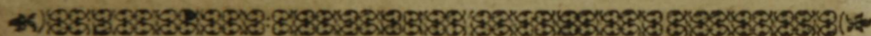
admodum Bannitum recipiens domo mensave, bannum imperii hodie incurrit. *Ordinat. Cam part. 2. tit. 10. constit. Car. V. Noribergensi anno* 1522. & *recessu Augustano anno* 48. *Recessu Ferdin. Anno* 559. Nach dem aber/ *Recess. Imper. de anno* 567. *Ratisbonens.* quoniam nec cum excommunicatis orare liceat. *cap. 2. de exc.* Plato 2. *de ll.* Livius *lib. 6. decad.* 6. Damhoud. *in pract. criminn. cap.* 134. Ferr. *in forma libell. ad revocat. feud.* §. *contra. num.* 4. *Dd. in l. finali. ff. abigeis.* Addit præterea dicta l. finalis † sub comminatione dicti 41
supplicii neve ad hoc quis occultet ariolum, ut ipsemet clandestinis suppliciis opprimat reum, siquidem inimicitias cum eo habet capitales, *d. l. finali.* §. *fin.* id hanc rationem habet, ne quisquam in propria causa jus sibi dicere præsumat. *l. 2. ff. de jurisdict.* cum singulis concedendum non sit, quod per magistratum publicè licet, *l. 167. ff. de R. J.* Deinde ut criminosi, qui publicè delinquere non erubuerunt, publicas quoque & in conspectu omnium sustineant pœnas, præsertim in loco ubi sunt grassati, ut conspectu deterreantur alii à facinoribus. *l.* 28. §. 15. *ff. de pœnis.* quandoquidem multis personis grassantibus exemplo opus sit. *l. 16. §. 10. ff. eodem.*

Cæterum receptatoribus, de quibus modo commemoratum est, comparantur hi, qui aruspices & magos prece vel precio, suasionibus vel præmiis adpelliciunt, opera Sathanæ sibi participantes, consulentes eos super casibus futuris enarrandis & explicandis somniis, manifestandis thesauris, rebus furto vel alia ex causa perditis, non sine scandalo & exemplo pessimo, quæ sortilegia licet à cultibus Ethnicorum diabolicis parùm vel nihil discrepant, & per adventum Christi in carnem, confusâ & debilitatâ Diaboli potentiâ morte & resurrectione Christi ab incarnationis filii Dei seculo oracula aliaq; ea frumenta Diaboli abominanda capriosa & dolosa paulatim silere & obmutescere ceperint, non tamen interea veterator ille planè quievit, sed mille artifex, qui in filiis incredulorum potens est, quod olim per statuas, simulacra, idola sculptilia præstabat, hodie quod deplorandum est, per simulacrum non factum manu artificis, sed ipsius Dei æternâ providentia, ut esset imago ejus perpetua, *Genes. c. 3.* templumq; & officina Spiritus sancti, ut ait Apostolus voto perficit.

Atq; hinc inter † mortales tot arioli, ventriloqui, aruspices, qui in ho- 42
diernum quoque diem, & quidem numero plures, quot apud Delphas Phitonici erant, existunt: ventriloquentem puellam fuisse, cujus in actis *Apost.* 15. fit mentio, auctor est August. Cælius Rodign. testatur, se ipsum ventriloquam vidisse, de cujus pudendis vocula quædã, cum sederet, emigraverit, respondẽtis sciscitantibus, Nicetus. Chron *quoq; in suis annal. c.* 16. scribit, quod ejusmodi mulier Andronico Imperatori ex imperatoribus Græcis exitium suum & interitum prædixerit, quemadmodum Saulus Pythonissam consulens irruentibus contra se Phylistinis suam suorumq; internecionem & exitium

tium exploravit, 1. *Samuel. c.* 20. Ex hac causa pœna jure civili non plus æquo durior adversus hos, qui aruspices illos Diaboli mancipia prece vel precio consulunt, constituta videri potest, *l.* 3. *c. de malef. & math.* est autem pœna illa publicatio bonorum & in insulam missio vel deportatio, *d. l.* 3. *C. de malef. & math.* jure Divino *Deut.* 18. Jehova comminatur extirpare eos à facie sua, qui observant somnia atque auguria, maleficos incantatores, eosq; qui Pythonem consulunt & quærunt à mortuis veritatem, *Deut. d. loco* sæpenumero, ut exempla probant, ipse Deus legem justitiæ suæ exsequitur, permittens Diabolo potestatem in eos, qui per sortilegia & magiam detestabilem, opus & consilium ejus quærunt & requirunt, ita fit, ut regulariter hi pariter ac ipsi consulti aruspices & præstigiatores extremum incurrant corporis animæq;
43 periculum & interitum. De † Lupoldo Duce Austriæ fratre Friderici tertii Imp. Romani narrant historici, quod cum Cacadæmonis operâ, consulens desuper ariolos & magas, fratrem ex custodia Ludovici Bavari liberare attentârit, ita à spectro percussus fuerit, ut paulò post vita defungeretur, Bodinus
44 *in præfat. de Dæmon.* hoc scribit: quòd cum magis † quibus clam captivis ea, quæ confiterentur, non crederent viri nonnulli, placueritque ipsis experiri rem, quæ geri narrabatur, seq; mago uni ducendos permittere, itaq; abducti, cum seorsim in loco aliquo stantes, res quidem mirandas sed abominandas prospectarunt, Diabolus autem, qui ab eis se non videri finxerat, tam strenuè verberavit eos, ut post dies quindecim obirent mortem. Rectè ergo Augustinus *de Civit. Dei, lib.* 3. *c.* 22. ait: quod Dæmones sint spiritus nocendi cupidissimi, à justitia penitus alieni, perfidi, lividi falláciâ callidi. Et Bodin. *in d. libro* toties testatur & refert, quod Sathanas nunquam benefaciat, nisi ut gravius ex eò retrudat malum, adeoq; naturæ Dei adversatur, qui nullum malum permittat fieri, nisi ex malo sequatur bonum. Porrò de juvene aliquo refert Siffridus Presbiter *in Epitome lib.* 11. qui cum opera magi, cui usquam adamatæ puellæ compos fieri speraret, Diabolus ei in forma puellæ apparurit, juvenis manum, ut in complexus illius veniret, extra circulum magicum extrudens, statim à Sathana abripitur, parieti allisus in frustra discerpitur. Quanquam olim in Hispania necromantiæ ars adeo floruerit, ut publicè doceretur in Academia Salamantica, testis est Wolff. *lect. memor. p* 620. *cent.* 14. cujus professor fuit Petrus Aponensis, qui palam scripsit, se gloriam æternam consecuturum necromantiæ auxilio. Wolff. *d. loc.* Eadem arte claruere sacerdotes in oppido Marcorum, quando illud à Ferdinando Neapolitanorum Rege anno 1462. obsidione ingenti premeretur. Traxerunt illi imaginem Christi crucifixi (pro pluviis eliciendis, quoniam obsessi defectu aquæ maximè urgebantur) secum extra urbem noctu, maledictis illam prius ac diro prosecuti carmine, post in mare exsecrabundi immiserunt, cœlo mari terrisq; tempestatem imprecari. Quo tempore asino ante fores constituto templi, fune-

funestum carmen tanquam animam agenti cecinêre, subinde divinâ Eucharistia in os asini palatumque injectâ, jumentum pro templi foribus vivum humavêre. Quo peracto scilicet sacro, ventus & pluviæ creatæ passim decidêre eæq; tam validæ, ut cisternæ non modo implerentur, sed tonitrua quoq; grandia in aëre audirentur, Wolff. *cent.* 15. *pag.* 907. Eadem edoctus Magia
quidam † presbiter in Francia prædii alicujus ad alium locum sacrum perti- 45
nentis decimis inhians, à prædii illius Domino in judiciũ vocatus, atq; damnatus est, qui propter hanc jacturam prędii Dominum odio quam maximo prosecutus, cum venefica quadam conspiravit, atq; cum ea de ulciscendo hoc facto communicavit, illa ulciscendi rationem ita suasit, ut nimirum bufonem acciperet (quem ipsa in olla ei datura sit) quem tanquam infantem baptizaret, & ei nomen Johannis imponeret: præterea ut etiam hostiam consecraret, eamq; Johanni bufoni comedendam præberet, &c. deniq; hoc exacto restitueret veneficæ bufonem. His omnibus secundum veneficæ jussum expeditis Ecclesiastes bufonẽ veneficæ reddit, qui ab ea ad pulverem combustus aliisq; veneficiis commixtus alicui liberorum suorum traditur, cum mandato, ut in ædes Domini prædii prandii tempore perferret, curaretq; ut vel in cibum vel in potum conjiceretur. His ita à puella secundum matris præceptum peractis, intra triduum dictus prædii dominus una cum uxore atque filio è vita discessit, venefica capta & combusta fuit, Ecclesiasticus verò per munera & collegarum favorem liberatus est. Engueran. *de monstr. in Chron. Gallic.* quem refert Wolff. *cent.* 15. *pag.* 959. *tom.* 1.

CAPUT XXIII.
DE HOMICIDIO NECESSARIO.

SUMMARIA.

1. *Homicidium necessarium quid?*
2. *Defensio est juris naturæ.*
3. *Quid si quadrupes occiderit vel læserit?*
4. *Si quadrupes hominem occiderit, an teneatur dominus?*
5. *Aggressor occisus semetipsum occidisse dicitur.*
6. *An provocato dolus imputari possit?*
7. *Dolus quomodo probari debet?*
8. *Bonus quisq; præsumitur.*
9. *Ex quibus circumstantiis dolus probetur?*
10. *Vim vi repellere licet.*
11. *Necessitas doli præsumptionẽ excludit.*
12. *Quid constit. Car. V. de moderamine inculpatæ tutelæ?*
13. *Quid allegandum in puncto probandæ innocentiæ?*
14. *Quis dicatur insultare?*
15. *Nemo tenetur primum expectare ictũ.*
16. *Quid si provocatus in fuga occidat provocantem?*
17. *Quomodo amicus possit juvare amicũ vel consanguineum periclitantem?*
18. *Qui intercedere possunt ratione consanguinitatis pro aliis, ipsi manu defendere possunt alios, & allegare defensionem necessariam,*

19. *Pater defendit filium & vice versa.*
20. *Frater fratrem defendit & maritus uxorem.*
21. *Sponsus sponsam defendit.*
22. *An corrivalis corrivalem occidens extraordinariâ pœna sit afficiendus.*
23. *Socius defendit socium.*
24. *Servus defendere tenetur dominum, uti & vasallus vel famulus dominos suos.*
25. *Fidelitas servi Panopionis commendatur.*
26. *Extraneus clamans, accurrite, accurrite, defendi debet.*
27. *Amicus amicum defendere debet & quivis patriam.*
28. *Fur se telo defendens occidi potest.*
29. *Maritus occidens adulterum in flagranti crimine, non tenetur pœna l. Corneliæ ordinariâ.*
30. *Minister justitiæ occidens reum quando teneatur?*
31. *Præsumptio præsumptionem tollit.*
32. *Iudex pessimum animal justitiæ expers.*
33. *Pater occidere potest filiam in adulterio deprehensam.*
34. *Author seditionis impunè occiditur tumultuante turba.*
35. *Furi offendiculum poni potest, quid si is inde pereat, an tenatur ille, qui struxit insidias?*
36. *Injustè carceratus an occidere queat custodes carceris?*
37. *Debitor vagabundus occidi potest, si telo se defendat adversus creditorem, ipsum in fuga capturum.*
38. *De duellis vide notabilia.*
39. *De probatione per ferra candentia & aquam frigidam.*
40. *Bannitus ob delictum sive ob contumaciam, occidi potest impune.*
41. *An bannitus insultatus se defendere possit?*
42. *Omne homicidium ex proposito præsumitur factum, donec contrarium probetur.*
43. *An occidens bannitum, salvum conductum habentem, teneatur pœnâ ordinariâ?*
44. *Facta scire nemo præsumatur.*
45. *Bannum decernit solus Imp. Camera vel judicium Rotvveilense.*
46. *Si bannitus insultatus dicat se habere salvumconductum offensor verò nihilominus ipsum lædat, an & quomodo teneatur?*
47. *Bannitus à sententia banni appellans an offendi debeat.*
48. *Appellans qui attentat pendente processu, causa cadit.*
49. *Exploditur distinctio Bartoli & Blanci quoad quæstionem præsentem.*
50. *An pendentibus fatalibus appellandi bannitus occidi possit impune?*
51. *Adversus fœminam defensio necessaria allegari potest.*
52. *Fœmina ipsa hac defensione uti potest.*
53. *Historiæ aliquot recensentur fœminarum armis assuetarum.*

ATque tantum etiam de homicidio voluntario nō violento: dicendi nunc
1 locus se offert de homicidio † necessario, quod est cædes de necessitate ad suam suorumq; defensionem commissa. *Constit. crim. Car. V. artic. 139.* de homicidio hoc ita disponit, welcher eine rechte Nothwehr zu Rettung seines leibes vnd lebens thut/ vnd den jenigen der jhnen also benöhtiget/ in solcher Nothwehr entleibet/ der ist darumb niemand nichts schuldig.

2 Idq; 1. cum defensio † sit juris naturalis, omni jure permissa, brutis pariter ac hominibus propria, & competens, *l. 45. §. 4. ff. ad l. Aquil. l. 3. ff. de just. & jur. l. 1 C. unde vi. l. 1. §. l. 3. §. ff. de vi & vi armata. l. 1. 2. C. quando licet unicuiq; &c.* Gail. 2. *observ.* 110. Julius Clarus 5. §. *homicid.* Cujat. 5. *observat.* 18. Hyppol. de Marsil. *in §. quoniam. num.* 79. atque hinc decisio & distinctio Quinti M. siquidem pauperiem quadrupes fecerit, relata ab Ulpiano *in l. 5. §. 11. ff.*

§.11.*ff.si quadrupes pauper.fecisse dicat.* ut si quadrupes † bos, aries, aliudve a- 3
nimal, provocavit feritate & lasciviâ commotum, idq; ab animali provocato
lædatur vel occidatur, cesset legis Aquiliæ actio. Cæterùm sin animal pro-
vocat occidatur, dominus animalis occisoris teneatur. *d.l.1. §.* 11. Porrò con-
stitutio criminalis Car. V. *artic.* 136. de quadrupede pauperiem faciente,
hominem vel bestiam occidente, lædente, hoc statuit: ut siquidem † animal 4
tale sit, cui genitalis inest feritas idq; dimittere de se negligat, vel custodia cul-
pa aut casu evadere sinat dominus, pœna extraordinaria homicidii, si homo,
de damno ex l. Aquilia cum bestia inde perierit, eoq; gravius mulctetur, si
ante à judice vel loci magistratu feram custodire vel demittere jussus præce-
pto non paruerit. *argumento d.l.1.l.3.ff.si quad.paup.fecisse. Exod.* 21. Menoch.
2.*de arbit.jud.casu* 366.

2. Quoniam † aggressor in alium faciens impetum, non ab aggresso, 5
sed à seipso, qui causam homicidii dedit, occisus videatur. Clement. *unica. de
homicidio.l.*52.§.1.2. *ubi Dd. ff.ad l.Aquil.constit.crim.artic.*138.*Exod.*21.*versic.*
17. ibi: occisum in manus occisoris dedit dominus: August. *de civitat. Dei.
lib.*18.*c.*18. ut idcircò non paucis placuerit concludendum, † provocatum nō 6
videri in dolo existere, *Dd. d. loco.* qui delictorum causa formalis est, quoad
pœnam ordinariam inferendam, *c.significasti.* Clementin.2.*de homicidio.l.*1.*C.
ad l.Cornel. de Sicar.l.*1.*§.*3.*l.*4.16.*ff.eodem.*Bart.*in l.*1.§. *non autem. n.* 1.*ff.si is qui
test. lib.esse.* Dec. *consil.*482.*num.* 7. *& consil.* 622.*num.* 1. Paris. *consil.* 161. *vol.*
1. Et hoc usque adeo verum esse constat, ut nedum lata culpa hic æquipare-
tur dolo, non refragante *l.* 32.*ff. depositi*, nempe quæ in contractibus saltem
habet locum, tradunt *ex l.*4.*ff.ad l. Cornel.de Sicar.* Bart.*in d.l.*1.*& l.*7.*de agri-
colis & censitis.*Salyc.*in l.*1.*C.h.tit.* Anton. Blancus *de indic.§.visis indiciis, n.* 13.
Inde juris hæc nata ætiologia: Quod † dolus non nisi certis rerum argumen- 7
tis probetur, nunquam præsumatur. *l.*18.*§.*1.*ff.de probat.& præsumpt.l. dolum.
C.de dolo malo.* ergo nec animus occidendi.*l.*51.*ff.pro socio.* Decius *consil.*243.
num. 5. ubi hoc addit: ut si actus aliquis, res patrata sinistram æquè ut bonam
recipiat interpretationem, ea passim admittatur sententia, quæ vitio caret.*l.*9.
*ff de ll. d.l.*51.*ff. pro socio.* Batt. *in l.*8 §.5.*ff.de novi operis nunciat.* Blanc.*d.§.num.*
130. Quilibet enim † præsumitur bonus, donec contrarium probatur. *c.fi-* 8
nali. de præsumpt.l. 77.§.25.*ff.de legat.*2. Natura bona est à suis principiis, qua-
lia autem principia, talia præsumuntur principiata. *d.c finali.* à dolo excuset,
quælibet causa, quidni fatalis, si fatua sufficit?*l.*12.*ff.de liberali causa.l.*1.*ff.si quis
jus dicenti non obtemp.* Blanc. *de indic pag.*249. Ex adverso autem dolus pro-
batur ex eo, quod reus rei illicitæ dederit operam. *l.*5.*C.de injuriis. l.* 52. §. 1. *ff.
ad l. Aquil.l.*2.*§.doli mali.ff.de vi bonor.rap.* vel ex aliis † causarum figuris vel 9
circumstantiis, ut à loco, tempore, genere armorum & ex ipsa vi & violentia
prævaricantis. Bart.*in d.l.*1.*C.de dol.malo.* Alexand.*consil.*103.*volum.*1.

10 3. Quod † vim vi repellere liceat. *d.l.3.ff.de just.& jur. l.1.§.ut crim.ff.de*
vi & vi armata. quod si licet jure permittente propulsio violentiæ pœnam
non mereri potest, *l.22.C.de pœnis.* Bald.*in l.11. C. de his qui accus.non poss.* Ad-
de quod insultatus vi & vi armata, præsumatur fecisse quævis ad sui defensio-
11 nem, nam & † necessitas doli præsumptionem excludit. *c. 1. §. si quis. ubi FF.*
de pace tenenda. in usib. feudor. c. significasti. Clement. 2. *de homicidio.* Bart.*in*
d.l.51.ff.ad l.Aquil. c. non inferendo. 23.q.3. Decius *consil. 678.num.4.* necessi-
tas legem nescit, cujus causâ contra communes juris regulas plurima per
conniventiam tolerantur. *l.7.ff.ad SC. Trebell.l.1.ff.de damn.infecto.* Tiraquel.
de pœnis causa 33. informatur verò vis propulsata demum, & producit hanc
juris prærogativam, siquidem defensio, vis illatæ propulsatio cum modera-
mine inculpatæ tutelæ fiat. *d constit.crim.Car.V.artic.* 139.Bart.*& Dd.in l.3.de*
just.& jur.l.1.C.unde vi. ut cum non potuerit insultatus aliter ab offensione se
liberare & tueri, præterquam si occideret aggressorem.

12 Porrò † moderamen hujus necessariæ & inculpatæ tutelæ & quibus in
terminis ea consistat? declarat eadem constit. Car. V. *artic.* 140.ibi: So ei-
ner jemand mit einer tödtlichen Waffen oder Wehr vberlauffet / anficht vnnd
schlägt/vnd der Benöhtigte kan füglich ohne Fährlichkeit vnnd Verletzung sei-
nes Leibes/Lebens/Ehr vnd guten Leumuts nicht entweichen/ der mag sein Leib
vnd Leben/ohne alle Straffe durch eine rechte Gegenwehr retten/vnd so er also
den Benöthiger entleibte/ ist er darumb nicht schuldig/ ist auch mit seiner Ge-
genwehr biß er geschlagen wird/zu warten nicht schuldig/rc.

13 Ex quibus † practica elicitur talis secundum Dd. communiter, nempe
quòd ad obtinendã absolutionem & abolitionem homicidii commissi reus
in puncto purgationis vel innocentiæ allegatione duo hæc ponere & proba-
re debeat. 1. provocationem. 2. necessariam defensionem. Bart.*in l.45.§.4.ff.*
ad l.Aquil.& in l. 9. ff. h. t. Dd.in l. 1.C. unde vi. provocatio autem sufficienter
allegata inde videtur, siquidem narratum sit, quòd armata manu & gladio stri-
cto reus ab occiso fuerit insultatus, quandoquidem per ejusmodi armorum
terrorem in vita discrimen adduci quis dicatur, *l. 1. c. unde vi. l.3.§.9.§.6.ff.de*
14 *vi & vi armata.* Alexand. *consil.* 109. *volum.*1. hinc Italicum illud: humo † as-
sultato, mezo perduto: licet plagis & ictibus nondum sit infestatus, quos ne-
mo expectare tenetur, *l.sed etsi.ff.ad l.Aquil.l.3.l.4. C.ad l. Cornel.de sicar.l.1.c.*
15 *quand.lic.unicuiq; se defend. constit. Carol.V.artic.*140. etenim † satius est ma-
turato currere tempore, quam post vulneratam causam, remedium quærere,
d.l.1.c.quand. licet unicuique, &c. & optimum prævenire quam præveniri:

Helleborum frustra cum jam cutis ægra tumescit,
Poscentes videas, venienti occurrite morbo.

Sed quæritur hoc in loco, quid si provocatus modum tutelæ inculpatæ exce-
dat, & aggressorem in fuga occidit, an, pœnâ ordinaria legis Corneliæ tenea-
tur, ne-

tur? negat *Dd. in l.3. ff. de ?. & ?.* idq; propterea, quoniam, ut modo dictum est, in provocato non præsumatur dolus, animusq; occidendi, nec vindictæ studium, sed potius defensionis necessitas: Adde quod peccata mortalia accipiant species non ab his, quæ per accidens veniunt præter intentionem agentis, sed ab eo, quod est per se intentum, ut dixit Thomas de Aquinat. 2. *q.* 158. Imò ex voluntate & proposito delinquentis maleficia distingui ait JCtus *in l. 53. ff. de furtis.* Deinde † provocatum relevat, quod commotus intenso & 16
justo dolore, qui delicta extenuare solet, adversarium occiderit, *l.* 3. §. 8. *ff. ad Jul. de adult.* allegari quoque potest, quod vulgo solet adduci, aggressum ex improviso carere plenitudine intellectus: Et quod improvisus instãtis periculi casus rectum judicium & consilium deliberandi tollat, hinc quoq; cõmuniter dicunt: Quod provocatus non habeat stateram in manu, ut possit dare ictus vel vulnera ad mensuram, *c. olim. de restit.* spoliat. *d. l.* 38. *§.* 8. *ff. de adult.* Bald. *in l. 3. ff. de ?. & ?.* Alexand. *consil.* 119. *volum.* 7. Planè tam favorabilis defensio est, ut quoq; † amicus provocati, si intercedendo, opemq; præstan- 17
do periclitanti, occidat aggressorem, excusetur à pœna ordinaria, Angelus *in tract. malefic. in verbo, idem Titius. num.* 19. Bald. *in d. l.* 3. Quod theorema per rationem urgentiorem stringit, quoties necessitudo aut vinculum sanguinis cum provocato intercedit. Cum injuria uni illata de domo intelligatur facta toti consanguinitati, Bald. *in l.* 4. *c. si quæcunq; præd.* Gail. 2. *observ.* 110. *nu.* 19. Blanc. *de indiciis. pag.* 307. referuntur autem † ad classem personarum ejus- 18
modi, quibus jus est allegandi moderamen inculpatæ tutelæ pro amicis, omnes in genere, quæ pro defensione aliorũ intercedere jure possunt, in quorum numero se offert.

1. Pater † defendens filium, Bald. *in l.* 1. *c. unde vi. num.* 19. Quoniam 19
pater & filius pro unâ & eadem persona, fictione juris habentur, *§.* 5. *ubi interpp. instit. de inutil. stipul.* ita ut injuria illata filio, patri facta censeatur, Bart. *in l.* 1. *ff. de injur.* uti in relato filio & heredi incumbit, defuncti existimationem defendere offensam, vindicare ab injuriis, *d. l.* 1. §. 6. *ff. de injuriis.* cum filius hoc ipso offensus meritò etiam dicatur scilicet pars & portio viscerum paternorum, *l.* 1. *ff. de cont. & comm. stip. l.* 8. *ff. quod metus causa,* unde Dido ad Æneam:

Forsitan hanc gravidam Dido scelerata relinquis,
Parsq; tui latitat, corpore clausa meo.

2. Filius defendens patrem, Bald. *in d. l.* 1. *num.* 20. *c. unde vi.* qui si negliget salutem patris, eumq; reliquit indefensum, pœnâ extraordinaria est afficiẽdus, vide Bart. & *Dd. in l.* 6. *ff. de parricidis.* de nepote idem est receptum, *arg. l.* 120. *ff. de V. S.* ubi Gœd.

3. Frater defendens fratrem, *argum. l.* 54. ibi: placuit affectus rationem habendam, *ff. mandati. l.* 1. 2. *ff. de tutelis.* Atque hinc est, † quod frater 20

de injuria facta fratri, si cognitionem de maleficio habeat, judicare non possit, ne in causa propria jus dicere videatur, *l.10.ff.de jurisd.*ubi Zasius Blancus *de indiciis.pag.*309.quod ipsum etiam ad consanguineos & affines extendit Bart.*in d.l.3.ff.de J.& J.*Salycet.*in l.unica.c.de raptu virg.* Car. *in prax.crim.§. circ.num.*46. Tiraquell. *de pœn. caus.*51.*n.*66. ibi: æquè non punitur interficiens aggressorem consanguinei ac sui ipsius, &c.

4. Maritus defendens uxorem, cum carnem eandem constituere, unumque corpus cum eadem facere censeatur, *c. admonere.* 3. *quæst.* 2. *l.* 3.*ff.de liberal.causa.* non contra uxor defendens maritum, siquidem defendi uxores à viris, non viros ab uxore æquum est. Paul. *in l.* 47. *ubi Dd ff.de injuriis.*

21 5. Sponsus † defendens sponsam, Bald. *in d. l.* nempe ex causa zeli & amoris intensi, quo invicem combinantur, vel quod de sponsa non secus ac de uxore idem hic, uti in aliis juris partibus, jus & judicium statuendum sit, *l.16.ff.de sponsalibus.l.13.§.8.ff. ad l. Juliam de adult. l. 5. C. de bonis, quæ liberis.*nuptias enim non concubitus sed consensus facit, *§.* 1. 2. *ubi Dd. instit.de nupt.* Unde & hoc promanare videtur, quod sponsus amoris æstu occidens
22 corrivalem extraordinaria pœna plectatur, Clarus *in §. finali. q.* 60.*num.*10. Tiraquell. *de pœnis causa.* 4. Andr. Gail. 2. *obs.*110. *num.* 23. qui existimat, eo saltem casu procedere illam doctrinam, quoties circumstantiæ delicto insunt, quæ alias homicidii causam extenuare solent, utpote si proponatur provocatio † corrivalis, vel quæ magis jure communi excusat, vis armata facta corrivali. Dd. citato loco. Sed quorsum hæc additio? sanè si requirantur hę circumstantiæ, res in regulas juris communis cadit, & nulla hic datur prærogativa, si amor planè venereus illaudatus nescio qua in parte excusabit homicidiũ remotis illis circumstantiis, quidni amor honestus? cui nonnihil concedendum: vulgò distinguitur inter sponsam de pręsenti & de futuro, cum n. de præsenti à legitima uxore non differat, certè sponsus non nisi adulterum corrivalẽ habet. Cæterum quomodo vero marito permittatur vindicta adulteri, supra de adulterio passim est enucleatum, quoad sponsam de futuro sustineri potest doctorum præcitatorum traditio: De amoris furore scribit Seneca *in Medea.*

Cœcus est ignis stimulatus ira,
Nec regi curat, patiturve frenos.
Haud timet mortem, cupit ire in ipsos
——————— Obvius enses.

Detestabile facinus Cæsaris Borgiæ filii Alexandri 6. Papæ, qui cum suspectum haberet corrivalem, quendam germanum Basiliensem, ante fores amasiæ eum noctu suspendi curavit, Wolff. *cent.* 15. *lect. mem.p.*948.

23 6. Socius † propriè sic dictus, *in tit.ff.pro socio.* vel cohabitationis cõtubernalis, itineris comes dictus, defendens socium: Bald. *in d.l.*1. *C. unde vi. num.*24. *argumento l.*15.*§.*19.*ff. de injuriis.* Addunt Doctores ibidem paritate

rationis

rationis id dictitante, quod hoc casu socius non modo defendi sociũ debeat, sed quod socius occisoris impunè possit occidi. Bald. *d. loco*. Blanc. *de indiciis. pag.* 311. *per l.* 1. *C. de raptu virg. l.* 54. *C. de Episc. & Cler.*

Servus † defendens dominum, *l.* 9. *de manumiss. vindict.* quandoquidẽ jure ita comparatum sit, ut servus periclitanti domino opem ferre teneatur etiam cum jactura & discrimine vitæ & salutis sui ipsius. *Dd. in d. l.* 40. Quapropter † commendatur servus Panopionis, is enim cum vidisset latrones ad occidendum dominum advenisse, mutatâ cum domino veste & annulo, eum clam postico emisit, se autẽ in lectum recipientem, ut Panopionem occidi passus est, Valerius Maxim. *de fidelitate servor.* Quod jus alii ad libertum & vasallum extendunt, Eberhard. *in topica in loco à libert. ad vasall.* Frid. Schenck. Hottoman. Petr. de Rav. *tit.* 5. *lib.* 1. *feud.* Alii ad famulos & hodiernos ministros domesticos extendunt. Blanc. *de indiciis pag.* 311. 24 25

8. Extraneus † ignotum defendens in periculo vitæ constitutum atque clamantem: accurrite, accurrite, *Dd. in l.* 3. §. 9. *ff. de vi & vi armata. l.* 12. §. 1. *ff. quod metus causa.* 26

9. Amicus † amicum defendens, nam amicitia singularis necessitudini & juri sanguinis comparatur. Bald. *in l.* 3. *de just. & jur.* Jason *in l. quæ dotis. ff. soluto matrimonio. num.* 7. 4. Hyppol. de Marsil. *in tract. de fidejuss. num* 143. & *ad l. unicam. num.* 210. *C. de raptu virgin.* Blanc. *de indiciis. pag.* 311. & *pag.* 338. & amicorum una mens & anima est in diversis habitans corporibus, tradit Cic. *ad Scævolam.* Homini amico qui amicus est, ita ut nomen possidet, præter Deum nihil præstare arbitror, ait Comicus. Pares causis hisce sic recitatis innocentiæ & inculpatæ cædis excusationis relevantes sunt: 27

1. Defendens patriam ac subinde homicidium committens. *l.* 35. *ff. de relig. & sumpt fun.* ubi Marcell. JCtus minimè lugendum ex instituto majorum putat eum, qui ad patriam delendam & parentes & liberos interficiendos venerit. Adeò ut si filius patrem, ut patrem filius occidisset, sine scelere id esse, imò præmio afficiendum occisorem, *d. l.* 35. major siquidem & antiquior est patria, parens, parenti & amicis præferenda, Cic. *lit.* 1. *de Republ.* hinc Alexander Magnus parentes & amicos, quos malos reperit, à se dimisit, dicens: His charior est mihi patria & respublica. Si igitur homicidium pro defensione parentum amicorum commissum inculpabile est, quanto magis patriæ & reipublicæ hostem occidere impunè licebit. *d. l.* 35. *ff. de rel. & sumpt. fun.*

2. Occidens † furem telo se defendentem, *c.* 2. *de homicidio. l.* 9. *ff. ad l. Cornel. de Sicar. l.* 54. §. 2. *ff. de furt.* 28

3. Maritus † occidens adulterum deprehensum in flagranti crimine. *l.* 38. §. 8. *ff de adult.* Etenim hunc dolor justus, quem temperare difficillimum est, excusat, *d. l.* 38 *l.* 7. §. 5. *ad l. Jul. repet.* atque hinc est quod judex, qui calore iracun- 29

iracundiæ interfecit innocentem, puniatur pœna extraordinaria. *l.1.§.5.ff. ad SC. Turpillian. l.* 48. ubi Decius *ff. de R. J.* Cæpolla *consil.* 42. *num.* 6. ubi ait: lex parcit justissimo dolori, tamen ut non teneatur, sed mitius puniatur pro arbitrio judicantis. Hippol. de Marsil. *in* §. *quoniam. num.* 66, Blancus *de indiciis pag.* 233.

30 4. Minister † justitiæ occidens reum criminis ad mortem condemnatum, *c. homicidium. quæst.* 5. utpote quem excusat officii, quo fungitur, necessitas, *l.* 22. *ff. de iis, quibus ut indig.* Adde militantem præsumptionem pro magistratu & executore, qui rectâ & justa ratione & intentione nō injuria videatur quenquam voluisse prægravare, *l.* 13. *§.* 1. §. 7. *ff. de injur.* ubi Bart. *Alc. de præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 9. Gylman. *tom.* 2. *in præjud. Cameral. p.* 285.
31 modò ne quid intercedat, quod præsumptionem illam elidere possit, cum † præsumptio fortior & verisimilior præsumptionem consumat debiliorem, *c. quia verisimile. ext. de præsumpt.* Blanc. *d. indic. pag.* 339. Bald. *in l. final. C. de hered. instit.* Quare si ex adverso ministrum illum justitiæ, vel magistratum officii limites excedentem præter fas justitiamque dolosè & hostiliter sæviisse proponatur, non secus ac grassatores publici & famosi latrones id expiabunt. Quemadmodum ex adverso si delatum ad se crimen punire neglexerint, statuitur, ut eandem pœnam ipsi subeant, quam criminosis connivendo remiserunt, *Dd. in l.* 3. *Cod. de Episcop. audient. & l.* 3. *C. de his, qui accus. non possunt.* Quandoquidem judex dicatur quasi jus dicens populo, unde intelligendum est, ut siquidem à justitia alienus, tyrannus & homicida factus fuerit, inde omninò conveniendus sit, quemadmodum in casu converso, ubi dimittit reum nocentem, exindeq; homicidam audaciorem facit, ulteriorem delinquendi licentiam eidem permittens, homicidii causam præbere dicatur, *Dd. in l.* 1. *ff. ad l. Corn. de sicar.* qui ne judex dici potest, *c. forus* §. 11. *omni. extra de V. S.*
32 Imò † nec homo quidem, sed potius inter animalia bruta connumerandus, cum optimum animal sit homo lege fruens, pessimum verò à lege & justitiâ separatus. Mindanus *lib.* 2. *process. execut. c.* 13. unde Cic. *pro Cluentio* ait: Illud est hominis magni atque sapientis judicis, habere in consilio legem, secundum religionem æquitatem, libidinem autem atque invidiam metum cupiditates omnes amovere, maximè æstimare conscientiam mentis suæ, quàm à Diis immortalibus accepimus, quæ à nobis divelli nō potest, & Bald. *in l.* 2. *C. de senect. ex brevic. recit.* ait: judicem debere duplicem salem habere, salem scientiæ, sine quo insipidus, (juris siquidem ignorantia stultitia dicitur ab Ulpian. *l. final.* §. *penult. ff. de juris & fact. ignorant. l. si per prudentes. ff. de evict.*) & salem conscientiæ, sine quo est Diabolicus. Wilhelm. Antonii *in coroll. tr. de rescript. morat. subject sect. ult. corol.* 3. *p.* 36. Joan. Bapt. Magon. *de rat. rect. patroc. cap.* 35. *n.* 4.

33 5. Pater † occidens filiam in adulterio deprehensam, siquidem in potestate

testate sua eam habent, non emancipatam, *l.21. 12. 23. §.penult.final ff.ad l.Jul. de adult.* Idque tam ex ratione *d. l. 38. §. 4. ff. eodem.* quam patriæ potestatis prisco jure. *Dd. in l.5.ff.l.Pomp.de parricid. & in l.11.ff.de lib. & post.hered.instit.*

6. Occidens † auctorem rixæ alicujus, propter seditionem & tumultum vulgi sedandum, qui sedari aliter non potuit, *l.16.ff.h.t arg.l.1.§.11.ff. si qua d.paup fecis dicat.l.4.l.45 ff.ad l.Aquil.* Blanc. *de indic.pag* 317. Vulgus siquidem bestia multorum capitum, cum sævire incipit, nisi ilicò reprimitur, non modo infinita mala, latrocinia, scandala, in republica excitat, sed & sibi ipsi tandem exitium & perniciem turpissimam accersit, Crantz. *in Saxonia. lib.9.c.final.& lib.10.c.20.* Papyrius Masson. *l.3.annal. Francorum.* 34

7. Ponens † offendiculum ad fenestram pro capiendo fure nocturno, nam si fur inde cadit & moritur, non tenetur homicidii supplantator ille. Alexand. *consil.140.volum.2.* Blanc. *de indic. d.loco.* 35

8. Incarceratus † injustè, notorieq; innocens delicti: Cujus reus culpatur occidens commentarienses, & custodes carcerum, *l.26.ff.de captiv. & post.reversl.l.28.§.7.ff.de pœnis.* cum vim vi repellere omnes leges juraq; permittunt. *l.1.§.27.ff.de vi & vi armata.* 36

9. Creditor † debitorem fugientem & se telo defendentem occidens, ut voluit Bald. Salyc. referente Blanc. *de indic.pag.*316. Quam sententiam veram arbitror esse [1] si debitor notoriè impostor sit nec solvendo; quandoquidem in effectu parum aut nihil differat ille à fure, qui si telo se defendat, occidi potest. *l.9.ff.h.t.l.54.§.2.ff.de furtis.l.4.§.1.ff.ad l.Aquil.* [2] Si idem in fuga apprehensus telum adversus persecutorem stringat adeò, ut creditor necessariam pene subire cogatur defensionem, *d l.1.§.27.ff.de vi & vi armata.l.54. §.4.ff.ad l. Aquil.l.3.ff.de J.& J.*

Sed quid si telo creditor vagabundum insultet, & hic se defendens creditorem interficiat, utrumne allegatione moderaminis inculpatæ tutelæ à pœna l. Corneliæ se defendere possit? Affirm. Nam quanquam licebat creditori capere vel arrestare fugientem debitorem, ex eo tamen non vim & violentiam injustam exercere debebat, sed legitimis juris, aliisq; capturam subsequentibus remediis, jus suum prosequi. *l.extat.ff.quod metus causa.l.10.ff. de jurisd. l.187.ff.de R.J.*

10. Occidens adversarium † in duello licito. *c.1.§.siquis.* de pace tenenda. duellum licitum videtur fuisse, quod olim per modum probationis committebatur. *FF. in dicto c.1.§.si quis.* Cephal. *consil.57.lib.1.* Bodinus *lib. 4.de republ.c.7.* Hœno. *disput.polit.7.thes.3.* Quemadmodum sub Otthone I. propè Trevirim nepotem cum patruo certasse constat singulari certamine de legitimarum hereditatum successione. Cujat. *in c. unic. de success. feud.* Hottom. *illust.quæst.3. & in c.de alien.feud.prohib. per Frid.* ubi inter alia excusat duellum, quod cõmisit David cum Goliath 1.*Reg.*17. cui simile fuit duellum, 37

quod habuit Gallus quodam cognomine Lando, homo pusillus cum Christophoro Corbulo Genuensi, vasti & immensi corporis viro, à se devicto & trucidato, ut testis est Arnoldus Ferron. *de reb. gestis Gall. in vita Car. VIII. Regis Galliæ lib.* 1. Torquati filius cum hoste singulariter pugnavit, licet viriliter evaderet, capitis tamen damnatus est à patre, Valer. Max. *lib.* 2. *de discip. milit.* Johan. Carnogius cum Jaqueto Griso duellum habuit, quod uxorem suam compressisset, Rob. Gang. *lib.* 10. Et Roe Danorum Rex cum Saxonum Rege duellum inivit. Albert. Crantz. *in Sax. c.* 46. Cunibortus Rex, quando cum Alahi Longobardo de Regno certaret, ob quod, cum Cunibertus peteret duello rem dirimi, Alahim id facere, propter periculum amici prohibuerunt, sed ejus Diaconus clam arreptis armis quasi ipse Alahis esset, congreditur cum Cuniberto, qui vincitur & occiditur, cumq; sublata casside caput ejus amputari jussisset, cognovit clericum se occidisse, iratus valdè altâ voce exclamavit: Tale itaque nunc votum facio, si Deus mihi iterum victoriam dederit, unum me puteum de testiculis clericorum impleturum sanctè promitto. Plura de monomachiâ vide apud eos, quos magno numero allegat ex professo de illâ scribentes Wilhelm Antonii *in tract. de rescript. morat. conclus.* 70. *nu.* 13. 14.

39 Simile † probationis genus erat moribus priscis periculum aquæ frigidæ & ferri candẽtis, ubi prius aqua, quæ veritatem aperire debebat, consecrabatur hoc modo: Deus judex juste, qui es amator & auctor justitiæ, tu hanc aquam per ignem ferventem sanctifica, qui tres pueros jussione Regis Babylonis missos in caminum, servasti, tu præsta, ut si quis innocens in hanc aquam serventẽ manum mittat, sicut dictos tres pueros de camino ignis eripuisti, & Susannam de falso crimine liberasti, ita manum illius salvam & illæsam perducas. At si quis culpabilis, vel suadente Diabolo cor induratum præsumpserit manũmittere, tua justissima pietas hoc declinare dignetur, ut in ejus corpore tua virtus manifestetur, & anima illius per pœnitentiam salvetur. Quo pertinet exemplum *Num. c.* 5. *in causa* 2. *q.* 4. repetitum. Mulieri enim stupri suspectæ potio ejusmodi propinabatur, qua sumptâ, si rea objecti criminis erat, pertransibat eam aqua maledicta, & inflato ventre, computrescebat fæmur ejus in exemplum omni populo.

Probatio & periculum ferri candentis ad eundem fermè modum instituebatur: prius ferrum consecrabatur ita: Deus judex juste, qui auctor pacis es, & judicas æquitatem, te suppliciter rogamus, ut hoc ferrum ordinatum ad justam examinationem cujuslibet dubietatis facienda benedicere & sanctificare digneris, ita ut si innocens hoc ignitum in manus acceperit, illæsus appareat, si culpabilis reus est, justissima sit ad hoc virtus tua in eo cum virtute, quatenus justitiæ non dominetur iniquitas, subdatur falsitas æquitati, per dominum nostrum, &c. Quod quidem probandi genus vetustissimum

& genti-

& gentibus usitatum fuisse colligitur ex Sophocle *in Antig.* ibi:

Nec signa erant bestiarum, aut canum
Venientium, nec rapientium.
Sermones inter nos sonabant mali.
Custos arguebat custodem, & poterant fieri
Plagæ: tandem neq; aderat quisquam prohibens,
Vnusquisq; enim erat, qui fecisse videbatur:
Et nullus certus, sed excusabat, se nescire unusquisq;.
Eramus autem parati ignitum ferrum manu capere,
Et ire per ignem & jurare,
Quod non fecissemus, nec sciremus quenquam
Fecisse de nostro consilio, &c.

Quo probandi genere se purgavit & impudicitiæ suspicionem à se declinavit Cunigunda uxor Cæsaris Henrici Bavari & mulier nobilis cujusdam viri, quem Maria conjux Ottonis tertii falsò accusaverat, quod se de stupro sollicitasset, ignitum ferrum in conspectu omnium illæsa pertulit. Albert. Crantz. *in Sax. lib. 4. c. 26.* Cæsar idem innocentiam mariti, quem comitem fuisse refert Wolff. sollicitatum de adulterio ab imperatrice ipsa, intelligens, in manus fœminæ tradidit puniendum, interventu tamen Pontificis 10. dierum inducias, deinde 8. porro 7. & 6 à vidua accepit, tunc Imperator uxorem vivam cremari fecit, dans viduæ castra ad vitam, Wolff. *cent. 13. p. 557. & cent. 15. pag. 970.* & refert Fulgos. *lib. 9. c. 5.* cum clericus Atrabacensis hominem domi occidisset, atque cadaver sororis suæ auxilio sepelivisset, re detectâ, ad supplicium utrumque postulatum fuisse, qui postquam delictũ confiteri, nec veniam adeò expetere nollent, soror, quæ ipsius homicidii innocens erat, nisi quod juvisset sepeliri cadaver, divinitus admonita, animam confessione lustrare decrevit, ut idem faceret, fratrem adhortata, at frustra succensa pyra clericus solus, incolumi atque omni ex parte illæsâ sorore combustus est: *Hæc ille.* Hodie obsoleta ejusmodi probationum genera tanquam dubia, incerta, furiosa, ut ea appellat Franc. Hottom. *de feud. passim.* Thom. de Aquin. *9. quæst. 5. artic.* 8. & superstitionis plena meritò improbata, ut damnata sint partim generali consuetudine, jure Canonico *causa 2. q. 4. c. consuluisti. c. delicti. de purgat.* partim constit. imperii, & concilio proximo Tridentino *session. ultima.* contra quod decretum expresse protestatus est Rex Galliæ, qui certis in casibus id permittendum sibi reservavit. Petr. de Suav. *in hist. Concil. Tridentin. lib. 8. pag. 957.* Hanc sententiam pluribus confirmant Theologi Marpurgenses *in quodam consilio apud Georg. Dedeken. vol. 1. fol. 444. & 446.* Damhoud. *in prax. crim. cap. 43.* Joachim. à Beust. *ad rubr. ff. de jurejur. num.* 204. Gerhard. *quæst. polit. disp. 6. quæst. ult.* Cunrad. Hartz *in tract.*

de inquisit.reor.concl.6.num.23.& seqq. & ibi sparsim Anonymus *in not. intercal.* ubi plures selectissimas auctoritates invenies.

11. Cæterum occidens † Bannitum, in specie ob delictum vel contumaciam, ita ab imperio declaratum, pœna legis Corneliæ non tenetur, cum utrumque bannum delicti aut contumaciæ, quoad effectum & pœnam nihil differat. Gylman. *tom.2.symphorem.in decis. cameral.pag.56.* Gail.2.*de pace pub. cap.6.* vel in genere; utpote cum bannum contra universitatem decretum est, quod singula personarum capita & bona civium afficit. Gylman. *d. loco. pag.*
41 56. Gail.2.*de pac.pub.c.9.* Ubi quæri communiter solet, an † bannitus insultatus armis se defendere, aggressoremq; ob necessariam sui defensionem trucidare impunè possit? Distinguit And. Gail. 1.*de pac.pub. c.16. cum Baldo in l.3.ff.de J. & J.* inter aggressorem, qui vel publicæ disciplinæ favore, vel odio privato offendit bannitum, quandoquidem voluntas & propositum delinquendi maleficia distinguant. *l.35.ff.de furtis.* Ita ut huic resistere, atque sic vim vi repellere jure queat aggressus. *l.4.5.ff.ad l.Aquil.* ille nequaquam: cum quod ubi offensio licita est, defensio regulariter sit prohibita. *Dd. in l.29.§.7. ff. ad l. Aquil. & in l.13.§.1.ff.de injur.* Sed argumentari hic aliquis possit ita: Quæcunque sunt juris naturalis, jure civili tolli nequeunt, quandoquidem id divinâ quadam providentiâ constitutum sit, adeoq; immutabile & perpetuũ sibi constans. §.1.*§.pen.instit.de jur. nat. gent. & civ. ubi interpret. l.§.3.ff. de just. & jur.* Atqui defensio est juris naturalis. *l.3 ff. eodem. d.l.4.l.45.§.4 ff. ad l. Aquil.* Ergo jure civili tolli nequit, ut sic bannitus quovis modo offensus defendere atq; vim vi illatã propulsare possit. Resp. Quod major & minor nihil inferant nam, ut major habet: quanquam jus naturæ immutabile sit, quoad εἶναι suum & proprietates substantiales, tamen non est dubium, quin secundum accidentiâ & prout causâ & subjecta materia requirit, limitari & coarctari possit. *l.6. ff. eodem.* Alii distinguunt inter jus naturale primarium & secundarium *Dd. in §.1.2.3. inst. de jur. nat. gent. & civ.* Ad minorem Resp. defensio est juris naturæ quoad originem, non quoad formam, quam limitatam ac solennem à jure civili accepit. Neque enim sufficit & relevat occisorem, qui allegat defensionem, nisi eam probet necessariam, & coactum fuisse homicidium
42 in genere, quippe † voluntarium & ex proposito factũ persumitur nisi necessitas, quæ leges nescit, etiam probetur: Omne homicidium actus dicitur illicitus, cui dolus inest præsumptione juris qui docendus est & purgandus exceptione illa necessariæ & coactæ defensionis. *arg.l.2.§ doli.ff.de vi bonor.rapt. Dd. in l. dolum. C.de dolo malo.* Matth. de Afflict. *in c.1.§.si quis hominem. de pac. tenenda.*

43 Cæterum hoc quæritur, an si quis † occidat bannitum, salvum conductum habẽtem, teneatur ordinariâ l. Cornel. pœna? Distingui solet, utrum salvus conductus sit publicatus, nec ne? sic ut illo casu non teneatur, hoc utique

que, Baldus *conf. 9. volum. 3.* Castrenſ. *conſil. 199. volum. 1.* idque idcircò, cum ut quis. l. Corneliâ teneatur, dolus vel culpa ad pœnam extraordinariam infigendam requiratur, *l. 1. ff. ad l.* Cornel. *de ſicar. l. 11. §. 2. ff. de pœnis.* De culpa patet hoc: Quia † nemo divinare præſumitur & ſcire ea, quæ in mero conſiſtunt facto, imò facti ignorantia excuſabilis eſt, *tot. ff. de juris & fact. ignor.* præſertim in cauſis criminalibus, ubi error injuſtus & cauſa fatua à dolo excuſat, *l. 12. ff. de liberali cauſa. l. 1. ff. de vent. inſpic.* Atque occidens talem bannitum non doli ac culpæ argui reus reverà poteſt. 1. Quia animum habuit non niſi occidere bannitum, ſine ſalvo conductu exiſtentem, operam daturus rei licitæ, ut ſic fraus & dolus abeſſe intelligatur. 2. Quia ignoravit conditionem banniti, utrumne haberet ſalvum cõductum nec ne? Alii diſtinguunt inter ſalvum couductum datum à Principe vel ab alio inferiori magiſtratu, ita ut primo non teneatur, ſecundo caſu reus conſtituatur, Blancus *de indic. pag. 295.* & alii ab eodem citati, quæ ſententia hodie non ſubſiſtit, cum † præter Imperatorem, Cameram imperii vel judicium Rotweilenſe, nemo ſtatuum, banni pœnam infligere poſſit, Gail. *2. de pac. p. c. 1. in fin.* 44 45

Quid ſi † bannitus infeſtatus armis proteſtetur, & dicat, ſe habere ſalvum conductum? Reſp. Non credendum ei aliter, præterquam ſi inſtrumentum ſalvi conductus oſtendat, *argum. l. 5. §. finali. ff. de re milit.* Bart. *in l. 8. §. 6. num. 40. ff.* de novi operis nunciat, Jaſon *in d. l. 8. num. 35. c. ſicut. ubi gloſſa extr. de ſententia excomm.* Ulterius quæritur de eo, qui bannitum, † qui à ſententia banni appellavit, ſicut fit in judicio Rotweilenſi, de quo ad Cameram appellatur, vel reviſionem petiit, occidit, an ordinariâ legis Corneliæ pœnâ teneatur? affirmatur, modò ad notitiã occiſoris pervenerit vel pervenire potuerit ſuſpenſio banni per appellationem inducta, introducta. Quia appellatione pendente nihil eſt innovandum, *tot. tit. ff. nihil innov. appell. pend.* ſive recepta ſit appellatio ſive non, uſquequo de appellatione fuerit cognitum. Atque hoc adeò verum eſt, ut nedum ipſe judex ad quem, quicquam innovare poſſit niſi in caſibus, *cap. 5. de appell. gloſſ. in c. ſignific. extr. de appellat.* ſi † attentaverit, ut obiter hoc ſaltem addamus, appellationis cauſa cadit, *c. conveniſſem. de teſtibus. cap. 20.* de officio delegati. Gail. 1. *obſerv. 146.* Mynſing. *2. obſerv. 50.* Chriſtoph Schwanman. *lib. 2. proceſſ. cameral. c. 9. n. 23.* 2. quam ſententiam probat *l. 2. § final ff. de pœn.* ubi JCtus ait: eum accipiemus † damnatum, qui non provocavit. Cæterum ſi provocet, nondum damnatus videtur, *l. 1. in fin. ff. ad SC. Turpill.* ibi: provocationis remedio commendationis extinguitur pronunciatio. 3. Probatur *per l. 24. ff. de liberali cauſa. l. 14. c. eodem l. 1. ff. qui tut. dare poſſ.* Bart. & *Dd in l. 3. §. ſi ſervus. ff. de acquir. poſſeſſ. & l. 13. ff. de teſtib.* Blanc. *de indic. pag. 269.* Alii diſtinguunt inter appellationem frivolam & juſtam, ita ut ſi temerè appellaverit bannitus, impunè occidi poſſit, cum paria ſint, nihil aut minus legitimè aliquid fieri, *l. 12. ff. ne quis eum, qui in jus* 46 47 48 49

voc. Vant. *de nullit. tit.* 27. Speculat. *de citat.* Gylman. *tom.* 2. *in decis. Cameral. pag.* 69. sin legitimè, ne occidi jure queant. Quæ sententia similiter ex eo suspecta est. [1] cum ut appellatio frivola vel legitima dicatur, non hominum rudi opinione definiendum sit, sed totum hoc à judicis, ad quem auctoritate & decreto pendeat, atque judicantis decisionem requirat, *tot. tit. ff. de apellat.*

50 Ex illis ita positis & hoc infertur, quod nec bannitus † pendentibus fatalibus appellandi occidi impunè possit, quandoquidem jure idem valeat pendentia temporis ad appellandum præfixi, quod operatur pendentia appellationis ipsius, *t. t. nihil innovand. appell. pendent.* sed pendente appellatione bannitus impunè offendi nequit, ut modo ostensum est, ergo nec durante appellationis interponendæ termino, [2] ut jus quæsitum nemini auferri debet, ita nec spes & actio, quam ad jus adquirendum quis habet, *l.* 15. *ff. de R. J.* Atqui appellatio nemini auferri potest invito, Ergo nec & beneficium appellationis, scilicet securitas & salvus conductus, quem appellatione receptâ acquirit bannitus. [3] probat *c. non solum. de appellat. in* 6. ibi: verum omnia ea, quæ medio tempore inter sententiam & appellationem innovata fuerunt, retractanda sunt. Sed adversatur huic sententiæ, [1] *l.* 1. *ff. de re judicat.* ex qua inferunt, Dd. quod ultimo supplicio damnati statim perdant civitatem & libertatem post sententiam latam, [2] *l.* 2. §. 1. *l.* 10. §. 1. *ff. de pœnis. causa.* 2. *q.* 1. [3] *l.* 6. *C. de Episcop. aud.* Resp. ad [1] ex *d. l.* 1. *ff. de re judicata*, quod à diversis inferatur, à quibus malè infertur, *l.* 3. 2. *ff. ad l. Aquil.* Etenim in cæteris causis, si quid pendente appellationis termino attentatur, appellatione recepta redintegrari potest, quod secus apparet in præsentiarum, cum homo occisus ante appellationem cum effectu devolutam resuscitari, atque sic causa in statum pristinum restitui nequeat. Porrò respondetur *ad l.* 20. §. 1. *& l.* 10. §. 1. *ff. de pœnis, d. causa.* 2. *quæst.* 1. distinguendum esse inter sententiam, factum hominis requirentem, nec ne? ita ut d. ll. hoc respectu accipiendæ sint, utpote ubi statim, postquam sententia dicta est, & judicium finem suum sortitur, *d. l.* 10. §. 1. *ff. de pœn.* quod secus est in banno, quod præter sententiam declaratoriam, executionem realem adhuc desiderat, *ordinat. Cam. part.* 3. *c. ult. & pen. ubi Cisner. Ad causam* 2. *q.* 1. Resp. quod loquatur de eo casu, ubi appellatio non concedebatur, quia renunciarant litigatores beneficio appellandi, quod facere licet. Eadem responsione diluitur *l.* 6. *C. de Episc. aud.* Bart. *in l.* 29. *ff. de pœn.*

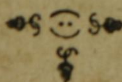
51 Deniq; quid si † defensionem necessariam quis adversus fœminam, quam interemit, allegat, quæritur? *Constit. crimin. artic.* 144. casum ejusmodi accidere posse statuit, quod & Virgil. *lib.* 11. *Æneid.* testatur, ibi:

Hoc concussa metu mentem juturna virago, &c.

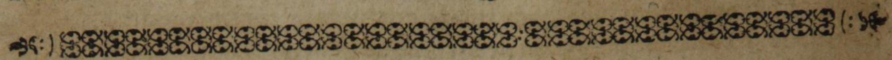
atq; idcircò probationem allegatæ tutelæ admittit, ibi: So were doch müglich / daß ein grausam Weib / ꝛc. Sicut ex adverso fœminæ virum occidenti, eun-

eandem exceptionem inculpatæ tutelæ competere existimandum est, quandoquidem statutum etiam pœnale utrumque generis sexum obligare pariter ac comprehendere soleat, Johan. Gœd. *in l. 1. ff. de V. S.* Theophilact. *in comment. ad Epist. 2. Timoth.* 4. fœminarum genus, inquit, non est inferius virili, Tiraquel. *de pœnis, c. 9.* Blancus *de indic.* 110. Hyppol. de Marsil. *c. de rapt. virg n.* 223. Quæ ratio sine dubio movit feudistas nonnullos, qui uti eos refert & refellit Cujat. *de feud. part.* 3 *num.* 18. statuerunt, quod † fœmina armis as- 52
sueta à feudi successione non sit arcenda. Quemadmodum de † uxore My- 53
tridatis Regis, quæ amore mariti, ut sedula præsens ei esset, etiam in belli discrimine didicit tractare arma, testatur Valerius Maxim. *in c. de amore conjug.* Et quod de Pantasilia Amazonum Regina scribit idem *d. loco.* & Niceta *in lib. de reb. gest.* Manuel. in loco, ubi describit profectionem Alemannorum cum Gallis & Conrado Rege Romano ad Palæstinam recuperandã, in quorũ exercitu, martio vultu & habitu militavit quædam mulier animi magnitudine insignis, & Mercur. *Gall. lib.* 14. *histor.* ut & historiæ Ungaricæ de Anno 1593. continuatæ contestantur, mulierem virili habitu captam, anno 1595. à Turcico milite, & Constantinopolim transductam, quod cum Suldanus experiretur, mulierem ad se adduci jussit, quærens, utrum sexum mentita, aliquando ne etiam hostium quenquam interfecisset? illa nihil aliud rata, quam ut ad supplicium pertraheretur, respondit intrepida: Cæsaris Romani castra se plures annos secutam, ea quæ militem decet, optimâ fide præstitisse, admiratus Suldanus, mulierem per urbem duci, ut ab omnibus conspiceretur, jussit, deinde gynecæo suo emancipavit. Sic in bello Brunsvigico militavit habitu fœmineo Gesa Magdeburgensis Anno 1600. Sic cum paucos ante dies Cæsariani socios Hildesheimenses obsidione ingenti pressos liberare conarentur, exindeque profligati fuga turpissima cedere cogerentur, inter cæsos reperta est habitu & armatura virili induta mulier speciosa prope Hannoveram patriam nostram. Bellum virginum crudele Bohemicarum, annos 9. durans in Boëmiâ, describit Æneas Sylv. *in hist. Boëm.* & Crantz. *in Wandal. c.* 18. ibi: sed puellæ enutritæ, &c.

* * *

CAPUT

CAPUT XXIV.

DE HOMICIDIO CASUALI, CULPA PROXIMA casui, in persona delinquentis consideratâ.

SUMMARIA.

1. Homicidium casuale quid?
2. Casualia quæ dicantur?
3. Leges & senatuscõsulta non ita conscribi possunt, ut quosvis casus emergẽtes contineant.
4. Distinctio casus à culpâ hominis traditur.
5. Sine culpa homicidium commissum, pœnam nullam habet.
6. Constitutio criminalis Carol. V. hac de re explicatur.
7. Culpa alia proxima, alia remota.
8. Culpa proxima quæ dicatur?
9. Minor non tenetur ordinariâ legis Corneliæ pœnâ.
10. Pubertatis definitio.
11. Senes bis pueri.
12. Senes homicidæ an teneantur ordinariâ legis Corneliæ pœna?
13. Senectus venerabilis antiquitati.
14. Penes Deum non est respectus personarum.
15. Explicatio l. 2. ff. de term. mot. traditur.
16. Delirium quibus indiciis demonstretur in senibus?
17. Furiosus an de homicidio teneatur?
18. Furiosus habetur pro mortuo?
19. Furiosus non tenetur l. 7. C. unde vi, nec l. Aquiliæ actione.
20. Furiosi comparatio cum tegula.
21. Furiosus factus suamet culpa extra ordinem puniendus est.
22. Phyltra insaniam procreant.
23. Qualiter coërcendus furiosus remissâ insaniâ?
24. De furioso habente dilucida intervalla.
25. Constitutio criminalis Car. V. de hac quæstione recitatur.
26. Furiosus in delictis atrocissimis non meretur veniam.
27. In bruta exercentur supplicia.
28. Quâ pœna teneantur agnati custodiâ dimittentes furiosum.
29. Mente capti furiosis æquiparantur.
30. Quid de stultis nequam in aulis principum?
31. De simulata stultitia.
32. Stulti principum qualiter ferendi in aulis?
33. Iracundi quando excusentur à pœna homicidii?
34. Explicantur loci sacri de ira & furore Dei.
35. Ebrietas peccatum est lege divina.
36. Effectus ebrietatis describuntur in recess. imperii.
37. An ebrietatis pœna sit ultimum supplicium vigore constitutionum imperii?
38. Ebrietas comparata joco.
39. Incestus Lothi an excusetur?
40. Omnis comparatio duos terminos contineat.
41. Quomodo ebriosus delinquens plectatur?
42. Refertur distinctio Gailii & Blanci in decisione hujus quæstionis.
43. Pononus Hispaniensis Consiliarius Aurelii Imp. quantumlibet bibens, semper sobrius remansit.
44. Peccata mortalia accipiunt species ab eo, quod fit principali intentione.
45. Mos Norvegiæ potatorius.
46. Deus est vindex justitiæ adversus potatores.
47. Potator est homicida sui ipsius.
48. Exempla potatorum tragica.
49. Ebrietatis descriptio ex Augustino.

50. Nisso-

50. *Historia ex Athenæo.*
51. *Dormiens & noctuambulans, si homicidium committant, an puniendi?*
52. *Discursus de noctuambulonibus.*
53. *Descriptio morbi, qui incubus dicitur.*
54. *De noctuambulone igni quid statuendum sit?*
55. *Historia Euphormionis Lusinini.*
56. *Ambulone igni grassante, viatores periclitantur.*
57. *Stratagema bellicum ex Ranzovio recensetur.*

ATque tantum etiam dixisse sufficiat de homicidio necessario. Porrò ho-
micidium † casuale est cædes absque dolo malo & delinquendi proposi- 1
to commissa. *l. 15. C. ad l. Cornel. de sicar. l. 7. ff. eodem. l. 11. ubi Dd. ff. ad l. Aquil.*
Thomas de Aquin. *lib. 2. art. 2. q. 64. artic.* 8. dicens: casualia † non esse in- 2
tenta nec voluntaria, imò homicidia, quæ ex improviso casu potius, quàm
fraude accidunt, fato plerumq; non noxæ imputari, rescribunt Impp. *in l. 1.
C. eodem.* & Ulpianus scitè *in d. l. 5. §. 2. ff. de pœn.* refert in majoribus delictis,
ait, consultò quid admittatur, an casu? & sane in omnibus criminibus di-
stinctio hæc pœnam, aut justam, id est ordinariam eligere debet, aut tempera-
mentum admittere, pro varietate factorum. Committitur autem homici-
dium hoc modis variis, qui pro diversitate factorum definiri vel describi vix
poterunt, quandoquidem † nec leges aut SCta ita conscribi queant, ut ca- 3
sus omnes incidentes comprehendant. *l. 10. ubi Zasius. ff. de ll.* sed sufficiat, ea
quæ plerunque & ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ut dicit Theophrastus, accidunt, contineri. *l.
3. d. l. 10. ff. eodem.*

Inprimis meminisse hic oportet † casum hoc in loco, unde à cæteris 4
homicidium casuale nomen & formam distinctam sortitur, dupliciter consi-
derari, aut casus facto hominis mediante quidam, at sine culpa hominis pro-
ducitur in actum, aut casum præcedit culpa, cujus beneficio cooperantis ca-
sus in actum transit, *l. 11. § 2. ff. de pœnis.* Salycet. *in l. quæ fortuitis, C. de pignorat.
act.* De primo, scilicet ubi † nulla culpa apparet, jus est, ut homicida in nul- 5
lo penitus teneatur. *Dd in l. 18 l. 17.* Commodat. Althus. *in jurisp. Rom. lib. 1. c.*
55. Clarus *in §. homicid. num. 2. Novell. 17. §. sed neq; Exod. 21. vers. 13. Num. 35.
Deut. 17. vers. 3.* ubi scriptura sacra per Asyli indulgentias casibus ejusmodi
connivet; potissimùm pertinent huc exempla *l. 9. §. fin. ff. ad l. Aquil. §. 1. in-
stit. eod.* ubi Schneid. *num. 9.* Decius *consil. 9.* Carer. *in pract. crim. in §. homi-
cid.* Domhoud. *in prax. crim. c. 85. num. 3.* quæ omnia sic explicat *constit. crim.
Car. V. artic. 146.* Ein † Balbierer scheret einem den Bart in seiner Stuben/ 6
als gewöhnlich zu scheren ist/ vnd wird durch einen also gestossen vnd geworffen/
daß er dem so er schieret/ die Gurgel wider seinen Willen abschneidet. Item
so ein Schütz in einer gewöhnlichen Zielstatt stehet oder sitzet/ vnd zu dem Platz
schiesset/ vnd es läufft jhm einer vnter den Schuß wider seinen willen/ sein
Büchse oder Armbrust ehe vñ er recht anlegt vnd abziehet/vnd schiesset also je-
mands zu todt/ diese beyde seind entschuldiget/ & quæ exempla alia, &c. De

Cc secun-

7 secundo scilicet cum culpa † casum præcedit, eadem *constit. d. artic.* conjunctim agit. Ubi priusquam ad ea, aliave procedam, distinguendum puto esse,
8 inter culpam ad casum ordinatam, † proximam, & remotam, ita ut pro culpæ hujusmodi commissæ statu vel exasperetur vel minuatur homicidii casualis pœna: arguere hoc eadem constit. videtur *in fin. d. art.* ibi: **Jedoch haben dieselbe zu zeiten jhren subtilen Unterscheid/ꝛc.** Culpa proxima casui est, cum quis rei illicitæ operam dans, occidit hominem, atque hæc culpa etiam diversimodè consideratur, aut ex persona delinquentis, aut ex seipsa, suiq; ipsius qualitate, & personâ delinquentis, aut ex se ipsa suiq; ipsius qualitate, & persona, ut in minori, furioso, mente capto, ebrio, dormiente, etenim respectu harum personarum homicidium alias voluntarium est casuale, atque hoc casuale, fatale jure intelligitur, &c.

9 De minore jus est, ne ex delicto teneatur pœna ordinariâ, utpote quem innocentia consilii excusat. *l. 20. ff. h. t. clemen. unica. extra de homicidio.* nisi sit pubertati proximus, aut doli capax, qui defectum ætatis legitimæ supplet. *l. 23. ubi Dd. ff. de furtis. §. pen. inst. eodem. l. pupillus. ff. de R. J.* quo tamen casu, nec ordinariæ legis Corneliæ pœnæ subjiciendũ impuberẽ existimat Bart. *in l. 9. C. unde vi. per l. 73. §. 1.* ibi: in delictis autem, &c. *l. sacrilegii. ff. ad l. Jul. peculat.* Jul. Clar. *in pract. crim. §. 60. num. 2. adde l. 5. §. impubes. ff. ad SCtm Syllan. l. 38. §. 4 & l. 5. ff. ad l. Jul. de adult. l. qui contra. C. de incest. nupt. constit. crimin. artic.* 179. Menoch. 2. *arbitrar. qq. casu* 329. Tiraquell. *de pœn. causa* 44. Andreas Gail. 2. *observat.* 110. *num.* 23. Blanc. *de indic. pag* 209. Cunrad. Hartz *in tract. de rer. inquis. legit. instit. conclus.* 1. *num.* 20. *& seqq.* ibiq; Anonymus *in not. & ad conclus.* 7. *num.* 21. ubi à Collegio JCtorum Marpurgens. in puncto grassa-
10 turæ 12. Aug. Anno 1633. ita responsum esse meminit. Est autem † pubertas definita in masculis quatuordecim annorum, in fœminis duodecim. §. 1. *ubi Dd. instit. quib. mod. tutel. fin. interpret. in* §. 1. *&* 2. *I. de nupt.* quis autem proximus pubertati dicatur aut doli capax sit? latissimè pertractat Joh. Gœdd. *de contrah. & committ. stip. conclus.* 12. alii hoc arbitrio judicis decidendum relinquunt. Porrò quod de impuberibus juxta prædicta jure cõstitutum est, non-
11 nulli ad decrepitæ ætatis senes extendunt, juxta illud: † senes bis pueri, & ut Lucanus Poëta canit:

Sed parcimus annis, donamusq; nefas.

argumento l. 2. ff. de termino moto. canonistæ in c. quoniam. ut lite non contestatâ. Gail. 2. *obs.* 110. *num.* 34. *l.* 3. *§.* 5. *l.* 16. *ff. ad l. Cornel. de sicar.* ubi tamen di-
12 stinguitur, † quoad pœnam ex l. Cornelia infligendam, inter occisorem in honore aliquo positum, & plebejum hominem infimæ sortis & conditionis, ita ut ille deportari, hic capite plecti debeat, (*subsume*) atqui senes patriciis & dignitate coruscantibus comparantur, ita ut quod de iis jus est, hi idem habeant, quoad privilegia & immunitates. *l. 5. ubi Dd. ff. de jure immunitat.* Ergo: verba

verba dictæ legis speciosa sunt hæc: semper in nostra civitate (ait JCtus) † se- 13
nectus venerabilis fuit, namque majores nostri sæpè eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant, unde usitatus & tritus versiculus factus est.

Credebant hoc grande nefas, & morte piandum
Si juvenis vetulo non assurrexerat olim.

Quanquam jura personarum status respicientia generali consuetudine hodie sublata esse supra demonstrârim, utpote damnabilia jure sacro, quorum dispositione, anima quæ peccavit, mori jubetur, quoniam † apud Deum nulla 14
sit personarum differentia & respectus. *Deut.c.*17.*lib. Regum c.*14.*Ezech.* 18. Gail. *d.loc.in fin.* Tiraquell. *de nobilitate.c.*20. Præterea non stringere arbitror † allegatam *l.*2.*ff. de termin.moto.* nam quod pœna termini moti ex parte 15
senioris mitigetur, non ea causa est, quasi seni tanquã impuberi parcatur, sed quod relegatio remissior, æquè gravis sit, si non durior seni quàm exilium juveni longum & intensius, quare si statueretur par relegationis hinc inde pœna, judex qui æquitatem ante oculos habere debet, *l.*4.*ff.de eo, quod cert. loco.* & commensurare pœnas cum delictis, *l.*22.*C.de pœnis.* non sine injuriâ procederet, cum tamen judicanti inprimis hoc sit prospiciendum, ne pœnæ delictis graviores sint, sed in justitia clementia appareat. Chrysost. *apud Stobæum. serm.*149. unde apparet, quod tota illa à puero ad senem facta translatio vacillet, & sanè quanquam in senibus mentis imbecillitatem statuamus, ecquis idcirco omnem honestatis memoriam, æqui & boni recordationem, in iis obsoletam & extinctam esse existimabit? nisi aperto mentis † delirio agi eos 16
proponatur, quod inde constabit, siquidem probetur senem futura sine spiritu prophetico, locutum fuisse. *argumento l.* 29.*ff.de condition. instit.* Item, quod ambulans per vias, jecerit lapides, more insanorum. *gloss in l.*27.§.7.*ff. solut.matrim.* quod sibilaverit in Ecclesiâ, vel cœtu hominum, *l.* 9.*C. qui testa facere possunt.* quod ostenderit virilia membra in loco publico sine verecundia, Grammat. *consil.*16.*num.*8. quod memoriam habeat inordinatam. Grammat. *d.loco.*

Cæterùm † de furioso jus est, ne de homicidio commisso quoq; teneatur. 17
*c.*15.*q.*1.*l.* 14.*ff.de offic.præs. penult.l.* §.*sanè.ff. ad l. Pomp. de parricidis. Clementina unica. de homicid. l.finali.ff.de admin.tut. l.*12.*ff.ad l.Cornel.de Sicar.l.*9.*C. qui test.fac. poss.* cum doli & fraudis argui reverâ non possit, utpote qui mente & sensu communi caret, & satis ipso furore punitur, *d.l.* 14.*ff. de offic. præsid.* Atqui deliquisse dici illum nequit, qui mente & intellectu destituitur. Porrò peccata ex voluntate procedunt, quæ libero mentis arbitrio & delinquendi proposito committuntur. *d.c.*15.*quæst.*1. Atqui furiosus patitur mentis exitium. *d.l.*14. imò in omnibus pro absente & ignorante, adeoq; † pro 18
mortuo habetur, fati infelicitas eum excusat, *d.l.*12.*ff.ad l. Cornel.de Sicar.l.*14.

ff. locati.l.24.ff. rem rat.hab. l. Julianus.ff.de divort.§.furiosus.instit.de procurat.
19 *l.2.§.furiosi.ff.eodem tit.* atque hinc est, quod † furiosus invadens vi & violen-
tia rem alienam, non teneatur, *l.7.C.unde vi.* Bart. Menoch. *& Dd. in d. l. 7.*
Blanc. *de indic. pag.* 223. nec si injuria damnum dederit, conveniatur ex lege
20 Aquilia, non secus, ac si quadrupes faciat pauperiem, vel † tegula de ædificio
in hominem labatur, eumq; offendat vel prorsus interimat. *l.5. §.2. ff. ad l. A-
quil.* Blanc. *d.loco.* Gail. 2.*observ.*110.*num.*20. Clarus *in pract. crim. in §. si ad
&c. q.60.num.*7. Jason *in d.l.9.C.qui test.fac.possunt.*

Quæ & alia similia exempla utcunque se habent, distinguendum tamen
est hoc in articulo, etenim ἁπλῶς modò dicta accipienda non sunt, ne supra
21 casualis homicidii tradita distinctio, ut cum † suapte quis in furorem incidit
culpâ, evacuetur, qui casus huc propriè spectat, quod sæpenumerò accidit,
22 verbi gratiâ, indulgens veneri, sicq; rem illicitam tractans, † philtrum, quod
animis nocet, vimq; furoris habet, secundum poëtam, imbibit, atque sic cul-
pâ sibi accersit insaniam, aut naturâ furiosus apparet, illo casu, mediante vide-
licet culpâ, extraordinariâ legis Corneliæ pœnâ tenetur reus. *causa 15.q.1.
gloss. in caus. aliqua. d. q. 1. Dd. in clement. unic. de homicidio.* Blanc. *de indiciis.*
23 *pag.*223. qui † remisso furoris paroxismo, vel mulctâ vel relegatione coërce-
bitur. *Dd.citat.loc.* hoc respectu, cùm naturâ furiosus evadit, naturali vicio
parcendum est. *l.1.§. hæc autem.ff.de aq. & aqu. pluv. arcend.* ne afflicto affli-
ctio addatur. *c.at si clerici.§.finali. de judiciis. c. penult.de clericis ægrot. l.* 20.*C.*
24 *de Episcop.audient.l.*14.*ff.de offic.præsid.* De furioso, qui † dilucida habet inter-
valla, delinquente, quæri solet, quid juris? & distinguitur, aut delictum com-
mittit tempore furoris, aut eo momento, quo remissiones morbi habet,
ita ut primo casu non teneatur, *d.clementina* 1. nec inde puniri possit resipi-
scens aut sanæ mentis factus, cùm furiosus eo ipso, quo fati calamitate pre-
mitur, pro mortuo habeatur. *d.l.*20.*ff.rem rat. hab.* Clarus *in pract. crim.§.fin.
q.*60.*num.*7. atqui mortuus non potest condemnari, pœnas reverâ sustinere.
l.defuncto.ff.de pub.jud. Gail. 2. *obs.* 110. *num.* 22. Sebast. Medices *in tract.*
mors omnia solvit, *in princ.* Jason *in d.l.9.C.qui testam.fac.possunt.* Secundo
casu subdistinguitur? aut pro delicto capitur furiosus & condemnatur, eo
tempore, quo mentis sanitate gaudet, aut condemnatur tempore furoris, ut
illo casu puniri possit, *arg.1 l. ubi Bart ff de pœnis* Blanc.*de ind.p.*224. hoc ne-
quaquam. Menoch. 2 *de arbit.jud.cas* 325. Bald. *in d.l.9 C. qui testam.fac.pos-
sunt.* etiamsi quoad hunc articulum postremum, eundem dissentientem inter
25 cæteros alleget Blanc. *de indic. d. loco.* constit. crim. Car. V. † in præcedenti
propositione *artic.*179. hoc vult, & disponit. Wird von jemand der Jugend
vnd anderer Gebrechlichkeit halber/der wissentlich seine Sinne nicht hette/eine
Vbelthat begangen/das soll mit allen Vmbständen an den Orten vnd Enden/
wie zu Ende dieser vnser Ordnung angezeiget/ gelangen / vnd auch nach dero-

selben/

selben / vnd anderen Verständigen / darinn gehandelt vnnd gestrafft werden.

Postremò hoc addo, quod † furiosus indistinctè de crimine atrocissi- 26
mo puniri debeat propter exemplum, Hyppol. de Marsil. *in l. 1. num. 58. ad l. Cornel. de sicar.* quemadmodum † animalia bruta eo casu occidi solent, non 27
quidem propter peccati conscientiam, sed quod facta ejusmodi tam detestabilia indignam refricent memoriam, *c. firmissimè, c. mulier. 15. q. 1.* Hyppol. *in l. 14. §. 9. n. 9. ff. de quæst.* Gail. 2. *obs.* 110. *num.* 13. De parentibus & consangui- 28
neis furiosorum hoc jure constitutum apparet, ut si furiosum † de custodiâ, culpâ dimittant, unde damna inferantur vicinis, vel quibuscunq; aliis, mulctentur illi drachmis centum, sive servus sive liber furiosus custodiâ evaserit, *l. Divus. ff. de off. præsid. Plato.* 12. *de ll. inde c. 1. c. 2. de inv.* Si furiosus est, agnatorum gentiliumq; in eo pecunia esto. Et Varro *de re rust. 1. c. 2.* qui salubrem locum negliget mente captus est, atq; ad agnatos & gentiles deducendus, &c.

De mente † captis & fatuis, quos quoque consilii excusat innocentia, 29
argum. l. 12. ff. ad l. Cornel. de sicar. idem jus est, quod de furioso relatum modo extat, utpote qui eadem fati calamitate, naturâ novercâ, quâ furiosus laborat, affligitur, ita ut meritò etiam in delictis pœnæ remissionem mereantur, *argum l. 1. §. hoc autem. ff. de aqua. pluv. arc. l. 14. ff. de offic. præsid. l. 14. ff. locat. l. 24. ff. rem rat. hab.* ne miser miseriâ graviori prematur, *c. at si clerici. §. final. de jud. l. 28. C. de Episc. audient.* Intellige autem hic mente captos, natura sic natos, non qui moribus perversis ac sceleratis, † stoliditatem quandam si- 30
mulant, Schalcks-Narren / qui passim, & ut maximè in aulis Principum vivunt, & quanquam virum politicum stultitiam simulare pro re natâ posse, imò id decori cedere viro prudenti affirmet Horat. *in lib. carm.* ibi:

Misce stultitiam consiliis brevem,
Dulce est desipere in loco. Vel,
Stultitiam simula, cum tempus postulat, aut res.

Non tamen inde arguere licebit, quasi † stultitiam nequitiosam commen- 31
det Horatius, vel eandem simulare, indeque lucrum & quæstum facere virtutis & verecundiæ sit opus egregium & laudabile: de hisce stultis ita jus est, ut † qui Princeps, Dux, Comes, eos alat, ipsos habeat, ne nequitia & ficta stul- 32
titia alios offendant, damnum injuria faciant, *recessu Augustano Maxim. de anno* 550. *& reformat. polit. August. Car. V. de anno* 548. *in §.* Von Schalcks-Narren / licet hodie proh dolor! eò deventum sit, ut id farinæ hominibus in aliorum contemptum nihil non permittatur, stultiq; illi in aulis Principum melioris conditionis existant & reputentur, quam prudentes & vel vigilantissimi quique consiliarii, *l. 4. ff. quod vi aut clam.* qua de re Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. conclus.* 68. *num.* 50. Cæterùm furioso comparant nonnulli iracundos, lacessitos commotione justa, quò pertinet difficilimum esse continere justum animi dolorem, *l. 38. §. 8. ff. de adult.* Dec. *in l. 48. ff. de R. J.*

Hyppol. de Marsil. *in pract.crim.§. quoniam.num.* 162. Gail. *lib.* 2. *observ.* 110. *num.* 36. vel quicquid calore iracundiæ vel fiat, dicaturve, non prius pro rato habendum, quam si perseverantia appareat judicium animi adfuisse, *d.l.* 48. *ff.*
33 *de R. J.* adeò ut furor † delicta excuset, vel extenuet pœnas, ita quoq; iracundia intensa homicidii mitiget vel prorsus tollat pœnas, *Dd. in l.* 5. *Cod. de injur. & l.* 2. *C. de reb.cred. caus. si quis iratus.* 2. *quæst.* 3. modò tanta probetur iracundia, quæ mentis alienationem inducat, commotio ob pudorem ac honorem hominis violatum, multo magis vitam periclitantem casu improviso suborta, ut sunt homicidia flagranti adulterio, à patre cujus filiæ nuptæ violatur pudor, vel pro defensione famæ, honoris, & bonorum commissa, qua de re suprà de adulterio; quò etiam pertinet cædes Moysis. *Exod.* 2. Samsonis *jud.* 15. Judæ Maccabæi, *Maccab. c.* 6. explosâ iracundia populari, cum non nisi iracundi occidere soleant, qui quoque, uti conspicimus, plerumq; rationis usu carent, adeò, ut præ dominantibus affectibus vel loqui nesciant, membris tremulantibus palpent, ut nec pes nec manus suum faciat officium, unde Persius *satyra* 3. ait:

Nunc face suppositâ fervescit sanguis & ira,
Scintillant oculi dicisq; facisq; quod ipse,
Non sani est hominis non sanus juret Orestes.

Quamobrem non immeritò furorem ipsum, iram dixêre Poëtæ, ut ira furor
34 brevis est; quemadmodum † sacris literis furor ira Dei justa dicitur, *& Psal.* 6. Domine ne in furore tuo arguas me, & 1. *Paralyp. in c.* 22. ubi furore Domini David correptus est, quòd numerari jussisset populum, neque tamen hæ & similes phrasiologiç & loquendi formulæ hanc significationem habent, quasi in Deum, qui est immutabilis, *Exod. cap.* 3. cadat aliqua commotio, & affectus, verum reputare oportet locutionem hanc potius esse à nostro sensu desumtam, quam vulgo ἀνθρωποπάθειαν appellamus, cum faciem excandescentis, iratiq; præ se ferat Deus, quoties suum exercet judicium, sicut pari ratione, quando pœnitentia Deo attribuitur, statuere quilibet debet non factorum mutationem aliquam, & lubricitatem consilii in Deo, ut homines solent facta sua mutando testari, sibi priora displicere, §. 4. *ubi Dd. instit. quib. modis test. l.* 28. *ubi Bart. l.* 21. *& authent. hoc inter. C. de testamentis.* sed per similitudinem & analogiam quandam ejusmodi attributa quoque de numine perpetuo constanti & immutabili prædicari, atq; hinc loquendi formulæ illæ: Si agimus pœnitentiam, Deum quoq; pœnitebit suæ sententiæ, *Amos cap.* 5. *& Jeremiæ c.* 18. August. hac de re *in lib.* 26. *contra Faustin. & Manich.* ita quærit: numquid quomodo hominem, ita pœnitet Deum? minimè: nam in illum nec error nec mutatio ulla cadit sed pœnitere dicitur, cùm juxta æternum suum justissimumq; decretum aliquid mutat, quod mutari voluit, & certa cum conditione denunciaverat, sic pœnitet eum mali, quod nobis minatus est, quando illud

do illud à nobis mutatis avertit, id enim fert Dei decretum, ut si pœnitentiam agamus, à nobis mala tollantur, reo mutato, mutet judex sententiam, eodem perseverante in viis iniquitatis, quod adversum eũ decrevit, exequitur: unde Theodoretus *lib.5.c.1. Ecclesiastic. histor.* Benignus Dominus, *inquit*, quasi mensura quadam ac trutina misericordiæ & justitiæ utens, ubi intelligit magnitudinem scelerum superare mẽsuram benignitatis, tunc justa animadversione ulteriores progressiones iniquitatum coërcet: atq; huc spectant scripturæ dicta: pervenerunt peccata usq; ad cœlum, id est ad conspectum Dei, ut puniat, *Apocal. cap.* 18. & clamor Sodomiæ & Gomorrhæ, & peccatum eorum grave venit usque ad cœlos, *Gen.c.*18. *&* 20.

De ebrio † qui ebrietatis vehementiâ, atq; sic culpa casum præceden- 35
te cædem perpetrat, dicendi nunc locus est. Notatum itaq; primo loco esto, quod ebrietas peccatum sit lege divinâ relatum inter opera carnis à Paulo Apost.1 *ad R. Epist.* 4. *Esa. cap.*5. *&* 8. *Joelis.c.*1. & culpa jure civili, præsertim autem const. imperii damnata, *Anno* 1512. 1500. 1530. & recessu reformatæ Politiæ Augustanæ *de Anno* 548. ibi: Daß † das zutrincken sey eine endliche 36
vrsache alles Vbels / vnd dem Menschen an seinen Ehren / Seelen Seligkeit / langem Leben schädlich / auch an Manheit / Gunst / Vernunfft nachtheilig / unde eodem recessu immoderata bibendi consuetudo damnatur & prohibetur pœnâ corporis afflictivâ, & licet constitutiones † posteriores pœnam 37
pecuniariam dictitent potatoribus, Camerales tamen contendunt, posse pœnâ mortis affici potatorem cotidianum, quod disputatum in Camera, in causa Monfort contra Königsack / ut refert Gylm. *in p.* 2. Symph. *cam. in præjud. in fine.* prout corporalem pœnam Canones clericis, quos ebrios fuisse constiterit, dictitant, expressus *text. dist.*35.*cap.*9. disciplina militaris solet utplurimum quoque absq; ullo respectu coërcere ebrios delinquentes pœnis ordinariis, Frider. Hortled. *lib.*3. *histor. cap.* 7. *pag. mihi* 227. Non attento, quod constitutiones illas usu haud receptas viribus carere tradit Andr. Gail. 2. *observ.* 110. *num.* 25. Wilhelm. Antonii *de rescript. morator. conclus.* 68. *num.* 12. 13. adeò ut non desint, qui ebrietatem defendere, & ebriorum delicta prorsus excusare satagunt, quod probare nituntur. 1. *cap.* 15. *§.*1.*quæst.*1. ubi textus ait, quod vino indulgentes jaceant sepulti, ebrii apud sapientes indies venia sint digni, nisi ut levitatis damnentur auctores. 2. per auctoritatem, Bart. *in l.*16.*§.*1.*ff. de pœn.* ubi † ebrietatem joco comparat, unde arguunt, 38
sicut ex joco non oritur pœna delicti, ita nec ex ebrietate, Romanus *in l.*1.*§.* 1.*ff. de V.O.* 3. quia in ebriis nulla sit ratio, nullum vitæ rectè gerendæ consilium, nec ulla gestorum & lectionum dextra memoria, *in l.*11. *§.* 2 *ff. de pœnis. & in caus. sane, & caus.* 15. *quæst.* 1. ubi incestus Lothi prætextu ebrietatis excusatur, *c. crapula.* de vita & honestate clericor. ubi dicit textus: quod ebrietas indu-

tas inducat mentis exitium non secus ac furor & insania, subsumunt. Atqui furor delicta excusat, ut supra demonstratum est; Ergo & ebrietas.

Ad 1. distinguo inter ebrium, ut ebrium, & temulentum sive ebrium delinquentem, de ebrio saltem agi *d. causam.* 15. non de ebrio, qui deliquit,
39 si regeris proponi ibidem de † Lotho, ut quæstio ex exemplo resultat, regulam illustrans, &c. Resp. quod nec hoc probet, utpote à singulari ad universale facta illatione, *l.16.ff.de ll.* prout nec saniores Theologi statuunt, non peccasse Lothum 1. propter ebrietatem 2. incestum commissum, utcunque facinus hoc coloretur, prout in simili canonistæ, defendi, ajunt, posse excessus Pontificis Romani, ut furta Hebræorum, homicidia Samsonis, & adulterium Jacobi.

40 2. Resp. quod † omnis comparatio legitima duos terminos habeat, unum à quo, qui sit dubius, alterum ad quem, qui certus & declarativus existat termini dubii. Jam autem crinomenon nec ex omni asse certũ est, utrum sub joco vel lusu occidens hominem sit immunis à pœna, quandoquidem lusus sæpe noxius sit, adeoque culpandus, *l.10.ff.ad l. Aquil.l.50.§.fin.ff de furt.* Ergo inde nihil infertur, quomodo enim dubium per æquè dubium probabitur? *l.ex quo.§.2.C.de ædif.privat.* Wilhelm. Antonii *de rescript.morat.conclus.26.num.22.*

Ad 3. Resp. ex suprà traditis, ubi distinxi inter furorem culpabilem & inculpatum, quæ distinctio huc repetita, rem facit liquidam. Et sanè ecquis
41 inficiabitur, quod † ebrietas culpa non sit, ut ex relatis demonstratum est argumentis, præcedens casum vel actum subsequentem, uti forma formatum, causa effectum, *c.unic.de commodat.c.2.ext.de deposito.l.30.§.3.l.27.§.9.ff.ad l.Aquil.l.6.C.ad l.Jul.de vi publ.* Roland. à Valle *consil.* 81. *vol.*1.

Cæterùm si accidit, uti sæpenumero contingere potest, quod viri boni & pii præter Lothum vini vehementia labantur, ita ut si præscivissent vini efficaciam, nedum id degustassent, placuit hac de re differentiam aliquam con-
42 stituendam, *argum. l.6.§.7.ff.de re milit. caus.* 15.*quæst.*1. Distinguit † autem Andr. Gail. inter ebrietatem & ebriositatem, ita & ebrietas sit ex casu quodam & ignorantia, ebriositas verò ex habitu vitioso nata. (1. casu) cum quis non ex proposito & industria, sed vini ignorantia deceptus inebrietur, ne pœna legis Corneliæ ordinaria, si homicidium committat, teneatur, *c. venter.distinct.35.d. caus.*15. *quæst.* 1. quandoquidem nec secundum Theologos ebrietas ejusmodi sit peccatum mortale, sed veniale saltem dicatur, *c. unic.§. crim.distinct.25.*(Altero casu) cum quis per habitum consuetudinemvè prudens sciens inebriatur, qui quoniam peccat mortaliter, & de homicidio commisso, cum primis si soleat esse rixosus & excitare turbas, tenetur ordinariâ legis Corneliæ pœnâ, hactenus Gail. 1. *observ.*110.*nu.*89. Damhaud. *in pract. crim. c.* 84. Bart. *in l.pen.ff.ad l. Pomp. de parricid.* Francisc. Ripa *in l.fin.n.*79.

C. de re-

C. de revoc. donat. Paul. Matth. Wehner. *pract. observ. verb.* zutrincken / *p.* 724. *vers.* das zutrincken / ubi tamen ex Consult. Sax. & Tiraq. ob ebriositatem quoq; non mitigandam pœnam esse arbitratur, nisi sit furori similis, seu mẽtis alienationem inducat; quod secus esse ait in bono viro ebrio: Dann einem ehrlichen Mann ein ohngeferdes wol zu gut zu halten. Sanè Ant. Blanc. *de indic. pag.* 229. in hoc artic. ita distinguit ex Thoma de Aquino 2. *quæst.* 150. *artic.* 123. aut, *ait*, paulisper quis alteratus est vino, neq; tamen alienatus ratione, ut si modica sit ebrietas, puniatur pœna ordinaria delictum, allegans Bald. *in d. l. 2. C. de dolo mal.* Aut quis est ebrius eo modo, ut ignoret quid agat: subdistinguens: aut ignorabat potentiam vini, quod esset illius qualitatis, ut facilè possit inebriari, quia erat clarum, & videbatur parvum vinum, & iste 43
hoc credens & sciens bibit, vel facta est mixtura vini à sociis, vel aliquid appositum est utpote sal, &c. ex quo facilius ebrietas oritur, & talis potator in nullo peccat, quoniam in eo non sit voluntas peccandi, vel operã rei illicitæ præstandi, *argum. l.* Gracchus. *ff. de adult.* Pergit Blancus, aut quis scit potum esse immoderatum, sed putat non esse potentem ad inebriandum, credens se posse ei resistere, ita ut hic venialiter peccans mitius debeat puniri, *d. l. 6. §. 7. ff. de re milit.* Aut quis scit potum immoderatum & inebriantem, & tamen mavult inebriari, quam à vino se temperare, & quia hic propriè ebrius dicatur, committat peccatum mortale, & puniendus sit ordinaria delicti pœna. Cum † 44
peccata mortalia accipiant species non ab iis, quæ per accidens eveniunt prę ter intentionem, sed ab eo, quod est per se intentum, *c. unum. §. criminis. distinct.* 25. Gail. 2. *observ.* 110. *nu.* 81. Quam distinctionem prolixius adhuc prosequitur Blanc. *d. loc.* quæ tamen singula ad Gailii distinctionem relatam accuratè tendunt, ita ut pluribus pertexere eam non sit operæ precium.

De potatoribus, qui præmiis propositis propter potandi victoriam certant, & vini calore perfusi temerè delinquunt, prout factitâsse quondam † 45
Norvegos, tam clericos quam laicos, ad haustus æquales potantes, refert Wolff. *cent.* 15. *lect. memor. pag.* 793. adeò, ut qui scyphos grandiores exhausisset, virtute præstantior vulgò haberetur, jus est secundum statuta & leges Græcorum, ut nedum ex delicto, vigore ebrietatis consummato, sed & ex ipsa temulentia, quæ per se delictum est, pœnam sustineat ebrius, pro facti qualitate meritum, Plato 1. *de ll.* 2. sæpenumero Jehova trinunus, † justitię suæ 46
legem immutabilem exequitur ipse, & pœnas potatoribus verbo suo divino denunciatas, lentâ & crudeli infligit severitate, *Esa. c.* 5. 8. evertendo bellis, seditione & tumultu intestino regna & provincias, incitatâ nonnunquam gente barbarâ & peregrinâ, quâ delinquentes, magistratum pariter ac subditum, regem & populum, quâ tanquam suo flagello vel securi utitur, pro merito corripiat & ad extremum confundat, Henr. ab Effer. *in explic. cap. Ezech. c.* 38. *de Gog & Magog. c.* 2. 3. *& seqq. passim.* Unde inter cætera conspicimus,

penes singulos tot morborum tormenta, corporis supplicia, podagricos, hydropicos & febriles affectus, quorum certam ne ex millibus causam investigare possibile credas ipsi Æsculapio. Nonnunquam ut perpetua experientiæ argumenta evincunt, accidit, ut potator morte immaturâ præventus sine pœnitentia ad gehennam & perpetuam calamitatem mittatur, *arg. distinct.* 90. *per tot.* unde illud:

Ense cadunt multi, perimit sed crapula plures.

Idem Peuc. *de divin. cap.* lamentatur: ita divinitus constitutum est, ut rectè facta comitetur perpetua quædam felicitas, malos mores sequantur pœnæ & æterna contritio: ait idem Peucer. *de divinat. pag.* 80. Balthasar Babyloniæ
47 Rex in temulentia miserè periit, *Dan. cap.* 5. quem trucidasse scribit Xenophon Gobiam & Gadatam Principes duos ex regno Balthasaris, qui illius filium in venatione injustè occiderat, hunc quoque non levi affecerat offensa, Philip. Melanth. *in explic. d. c.* 5. *in fine. in vita Alexandri.* Plutarchus refert,
48 quod is defuncto † Calano Indo multos ex Ducibus & amicis convocârit ad cœnam, certamen poculorum coronamq; ei, qui plurimum meri ebibisset, proponens, victorem autem hujus certaminis Pomadum quendam extitisse verum eum tres dies tantùm supervixisse, reliquorum verò conpotatorum mortuos quadraginta unum. Unde Divus Augustinus *in tit. de pœnit.* dicit: Ebriosus si vinum sorbet, ab eo absorbetur, Deo fit abominabilis, ab Angelis despicitur, ab hominibus deridetur, à Dæmonibus confunditur, conculcatur ab omnibus. Ebriosus confundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriam,
49 incurrit damnationem æternam. Idem alibi ebrietatem describens, inquit: † Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culparum materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subversio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, ignominiosus languor, turpitudo morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæ corruptela. Memorabilem historiam Athenæus *lib.* 2. *c.* 1. refert, juvenes, inquit, duos ob ebrietatem amentes, vino calefacti eo usque dementiæ processerunt, ut se in triremis navigare, & mare magnopere perturbatum esse, arbitrarentur, Deinde ita dementes facti sunt, ut omnem domus supellectilem una cum lectis projicerent, nam visus erat navis gubernator navem exonerare oportere ob tempestatem dixisse. Verùm cum multi congregarentur, diriperentq; ea, quæ projecta erant, neque tamen juvenum dementia idcirco vel die sequenti deferbuisset, accesserunt militum duces in domum, ubi juvenes jacebant, quibus interrogantibus responderunt, se ob tempestatem defatigatos, supervacaneis oneribus navem exonerari oportuisse. His admirantibus dudum juvenum stuporem, alter juvenum, ego, inquit, amici mei, ob timorem me in hos lectos recepi, ut quam maximè liceret, inferius jacerem. Veniam autem duces mentis eorum alienationi concedentes,

jubentes

jubentes non plus vini bibere, quam conveniat, eos dimiserunt. *Hactenus Atheneus.* Unde rectè Ecclesiastes dixit: Ebrium similem esse dormienti in medio mari,& dormienti in fastigio maris.

Denique de † dormiente jus est: Ut siquidem homicidium committat, ne teneatur pœna ordinaria, *clementina unica de homicidio, l. 2. §. aliquis. ff. de adquir. possess.* Bald. *in l. 3. ff de just. & jur.* Tiraquell. *de pœn. causa* 5. Blancus *de indic. pag.* 232. Gail. 2. *observat.* 30 *num.* 30. unde versiculus ille: 51

Stulte quid est somnus? gelidæ nisi mortis imago.

Quandoquidem in maleficiis voluntas & proairesis delinquendi consideretur. *l. 1. C. ad l. Cornel. de Sicar. l. 35. ff. de furt.* Atqui dormiens, rei necessariæ naturæ, & licitæ indulgens, in nullo est dolo, culpa, aut peccandi suspicione. Ergo. *c. 15. q. 1. gloss. in c. testam. distinct. 6. in verbo: reo.* Blancus *d. loco.* modo ne dormiens soleat surgere & lædere homines, ex malesanâ cerebri cõstitutione, vacillante scilicet sensuum cooperatione, ideò quod natura forsan imbecillis est, & singulos corporis actus, obstruendo nervorum principia, convincere, & somno quietos eos præstare nequeat.

Quo casu jus est, ut qui naturæ vitio illo laborat † nocte solens surgere, 52
& deambulare, nisi sibi conhabitare curat dormienti socios, qui observent eum, & ne mali faciat quicquam, sedulò advigilent, si homicidium interea committat, non secus ac ille, qui culpa casu præcedenti delinquit teneatur: Sicut putator arboris, qui non admonuit transeuntes *l. 3 ff. ad l. Cornel. de sicar. l. 31. ff. ad l. Aquil.* Blancus *de indic. pag.* 232. Gail. 2. *observat.* 110. *num.* 30. Philosophi hoc hominum genus noctambulones dicunt, vulgus mares nuncupat mirâ superstitione de iis judicans. Narrat enim, quòd incredibili mobilitate hinc inde capiantur, & non aliter ac spiritus claustra & domus penetrare possit onere & dolore impatientissimo prævalentes & infestantes alios, alto immersos somnio, ita ut spectra vel cacadæmonem ipsum eos ambulones existere aliqui conjiciant: Verum & quicquid vulgus pro certo habet, à veritate remotum esse solet, dixit Joan. 23. Papa Romanus, teste Balæo *in vitis Pontificum*, addens hoc: vulgus quicquid laudat, vituperio dignum est, quicquid cogitat, vanum est, quicquid loquitur, falsum, quod improbat, bonum est, & quicquid extollit, infame. Ita quoque quantum huic errori populari (nullum siquidem mendacium est adeò impudens & crassum, ut careat teste) fidei veritatisq; tribuendum sit, penes quemq; esto arbitrium. Hoc quidem per tradita medicorum constat, describentium morbum, quem appellant † incubum, ut affirment, comparatum eum sic esse, ut non secus, ac 53
febris atrâ bile ut plurimum æstuante laborantibus, ita incubo affectis, non rarò variæ imaginum species & simulacra turbatâ phantasiâ appareant, non aliter, ut nocturnas apparitiones & lemures ob oculos sibi versari credant, unde Cassius Bruto metum ob conspectum phantasma eximere volens, respondit.

spondit. Non ita existimemus, Brute nos affici revera iis, quæ videmus, aut videre ea, quibus affici nos, aut quæ cernere nobis videmur. Nam & sensus mobiles sunt ac facilè decipiuntur, & mens multò celerius se ipsam pellente causa concidit, & quasvis species concipit, quippe hæc imaginum formatio ceræ quandam habet similitudinem, & animo hominis, in quo & effingendi & effigiem recipiendi inest vis, id quoque suapte natura adest, ut quam facilimè variet idem atque formet. Demonstrant hoc insomniorum tam variæ vices, quibusvis imaginandi ex levi initio ita convertitur, ut omnis generis visiones & affectiones existant. Etenim animi natura ea est semper, ut moveatur, motio autem illa imago aliqua aut intellectio est: porrò corpus natura afflictum mentem exagitat, atqui minus sui compotem reddit. Plutarchus *in vita Bruti.* Ita nonnullis exigentibus cordatioribus, præceptisq; solidioribus philosophiæ apprimè imbutis persuasum fuit, teste Casparo Peucero *de divin. in lib. de meteoris.* Viris bonis & fortibus simulacra & visiones nocturnas nunquã apparuisse, sed pueris, mulierculis vecordibus atque ægrotis, qui per animi imbecillitatem assidua formidine exagitantur. Non secus
54 ac terrere solet imprudentiores † ignis erraticus vel fatuus, de quo tradunt philosophi, quod similiter naturali modo appareat, incautosq; decipiat, quem vulgo nasci constat, cum exhalationes ab aëre frigido & nimis condensato propè nos detineantur, per vehementem quarundam exhalationum invicẽ succedentium compulsationem calefieri & inflammari, diversos quoque colores & figuras recipere, prout vapor crassior subtiliorve fuerit, & prout diversimode fuerit configuratus rubram apparere vel nigram flammã, in materiâ crassiore, candidiorem & clariorem in materia subtiliori & certam figuræ varietatem ex lucis reflexione præsentare, Tholosanus *in tom art. mirab. lib.3.c.1.* Quod autem noctu potissimum appareat, causa est, quod exhalatio ea calida & sicca sit, aër autem frigidius & crassius, quæ duo tantisper occurrunt & ventilantur, donec ab agitatione flamma excitetur, Miraldus *lib. 1. Cosmogr. c.15.* Alii volunt, quod & interdiu accendantur & exardescunt fuliginosi illi vapores, nisi quod ita conspici queant, ut nocturno tempore sicut lucerna magis lucet noctu quam die, causa est, quia sol ut lumen majus obfuscat minus. Inde nemo inficias ire potest, quin Diabolus se immiscere possit rebus hujusmodi naturalibus, hominibusq;, quibus apparet ille ignis terrorem incutere, viatores in flumina aut periculosa præcipitia, ut exempla testantur, sequentes ignem, deducere. Bodinus *in theal. lib.2 pag.179.*
55 Extat hac de re narratio † Euphormionis Lusinini ad Percam in Satyrâ. Exaudiebatur, *inquit*, apertius decurrentium undarum fremitus, quoniam aliis rebus nox quietem indixerat, & liberalius non mitius quasi ubique obices morarentur, sese spumanti impetu effundebat, cum improviso amnis tanquam & ipse nocti cederet, obmutuit, facesq; aliquot fluctibus emerserunt,

& voces tanquam viarum judices nos ad se non obscuro clamore vocabant, tot miracula, an vero metus prudentiam meam interceperit, haud facilè judicarim, certè jam à via deflectebam, itaque ad illum ignem destinaveram cum Percas (id est, Comes itineris sic dictus) lacertum meum tenuit, & à mortis limine revocavit ad vitam. Quo te inquit subducis, ait: quid te miserabili letho, involvis fluctibus, tanquam in terra mori non possis? Irascebat mihi fortissimè: Sed tantum cum hæ faces non uno in loco fulgerent, & nunc secundo nunc adverso amne decurrerent, hinc extinctæ, alibi nascerentur modo numeroso lumine, modo in frequenti igne & malignè lucerent, cœpi ipse damnare impetum meum, & interrogare socium, quis illius flammæ auctor? quæ alimenta igni in tanto undarum cursu, quis ille deniq;, qui nos tanquam ad se errantes benignius evocasset? tum ille, spectra, inquit, & infelices spiritus, quibus est nihil hominum ruina potius, non in hoc modo gurgite, sed in omnibus propè fluminibus nocturna hæc incendia excitant. Incauti † via- 56
tores his utuntur ducibus, se plerumque vel nodosis verticibus implicant, vel si meliori genio ducuntur, cœnosis paludibus impediti longissimam noctem inter preces & vota consumunt. *Hactenus ille.*

Pertinet huc denique † stratagema bellicum ad terrendos hostes, ab i- 57
gni fatuo transductum, quod ex Julio Frontino 1. *cap.* 5. recenset Heinricus Ranzovius in commentario bellico *lib.* 2. *c.* 9. Reductus, *inquit*, in angustias, ex quibus difficulter elabi potes, noctu armentorum cornibus fasces virga- 58
rum atque arida sarmenta alliga, ex his incensis armenta dimitte. Hæc quam primum adolescens flamma succreverit, in montes discurrent, arbusta incendent, iisdemq; passim lucentibus ostenti loco habebuntur, si dolus patefiet, insidias metuent hostes seq; in castris continentes, tibi proficiscendi non obstabunt.

CAPUT XXV.

DE HOMICIDIO, VBI CVLPA CASVI PROXIMA *ex qualitate ipsius facti, cooperante homine, explicatur.*

SUMMARIA.

1. *Qui lascivitate bombardam solvit, indeq; hominem imprudens interimit, quæritur quomodo teneatur?*
2. *Percutiens mulierem prægnantem unde abortum faciat, qualiter punitatur?*
3. *An respublica bello infestata se defendere possit?*
4. *In duello illicito hominem occidens ordinaria tenetur pœna.*
5. *Quomodo constitutio imperii de pignorationibus in huncjuris articulum coincidat.*
6. *Litium eventus exitiosus esse solet.*
7. *Qualiter mandata veri suppositione revocentur?*

8. Occidens Titium volens interficere Cajum, quomodo teneatur?
9. Quomodo plectantur castratores?
10. Pœna talionis antiquissima.
11. Locus Valerii Maximi de castratis.
12. An castratus habeat testamenti factionem.
13. Eunuchi in sacris literis qui dicantur?
14. Præcipitans hominem per levitatem de ponte, quomodo puniatur?
15. Qui parat foveam, in quam cadat homo, isq; inde pereat, an teneatur fossor?
16. Feræ bestiæ non habentur pecudum numero.
17. Quomodo dominus vel custos feræ bestiæ teneatur, quæ noxam dedit vel hominem jugulavit?
18. Qualiter æstimetur corpus hominis liberi truncatum vel deformatum?
19. Noxa & damnum relata sunt.
20. An dominus noxæ dedendo pecus ex omni asse liberetur?

ATque sic dictum quoque sufficiat de culpa casui proxima ex persona delinquentis. Ex se ipsa, suiq; ipsius qualitate culpa considerata dicitur, cum factum, in quo occupatur homo sanæ & perfectæ mentis, est illicitum ac sic comparatum, ut nisi accurata cum animi industria & providentia id expediat, inde malum aut damnum injuria nasci queat. Recenseri possunt factorum ejusmodi species multæ & variæ. Ex pluribus paucas referre sufficiat.

1. Jaculatur aliquis telo intra mœnia urbis, ubi statuto vel consuetudine prohibitum est jaculari, isq; dum telum emittit volens interficere bestiam, vel
1 quia † ex mera lascivitate bombardam solvit, si inde homo perierit, jaculator tenetur extraordinaria legis Corneliæ pœna, ut qui rei illicitæ operam dedit scilicet culpâ casum præcedente, *§. 5. ubi Schneid. Myns. & Dd. instit. ad l. Aquil.*

2 Percutiens † mulierem prægnantem, unde partus pereat, mulierq; abortum faciat, tenetur pœna extraordinaria legis Corneliæ, utpote qui dedit operam rei illicitæ, nam illicitum est, nedum manus † adversus aliquem levare, *l. 15. §. 1. ff. de injur.* multominus hominem librum injuriis & verberibus afficiere, *§. 9. & 10. instit. de injur.*

Defendens se telo, ubi offensio est licita, atq; idcircò hominem interficiens, *Dd. in l. 4. C. de his qui ad Eccles. confug. gloss. in l. 3. ff. de J. & J.* Neq; obstat, quòd defensio sit juris. *d. l. 3.* Resp. quòd defensio sit præcepti naturalis non vero formæ respectu, quam limitatam accepit à jure civili. Paulus de Ca-
3 stro *consil.* 149. Anton. Quetta *consil.* 14. ubi disputat, an † respublica communitas rebellis bello & armis infestata jure se defendere potuit? Deinde utrum belli expensas in oppugnationem contra se factas, belli Imperatori refundere teneatur. Prius negat, posterius affirmat.

4 In † duello, quod hodiè illicitum est, occidens hominem, tenetur pœna extraordinaria, *argum. recess. Imp. de anno* 1552. 1555. Schurff. *consil. finali cent. 3.* Gylman. in Symp. *tom. 2. pag.* 249. *in præjud. cam.* Cæph. *consil. 57. lib.* 1. Ferdinand. Vasq. *illustr. controvers.* 59. Cagnol. *in l.* 125. *ff. de R. J.* qui duella

pro

pro defensione honoris & famæ, præsertim à viris equestris ac nobilioris ordinis commissa toleranda esse statuunt, statuto autem & consuetudine prohibita duella hodie vigore const. Imp. pœnam ordinariam præ se ferunt, quoties duello pugnator occubuerit. Quo casu quoque pœnam ordinariam adversus occisorem statuendam esse arbitror, neq; admittendam allegationem causæ ad purgandum quodammodò comparatam. Est siquidem Ætiologia juris, quod cum prohibitio hominis addatur ad prohibitionem legis, quod tunc prohibitio etiam operetur in casibus vulgò permissis, propter concursum duplicis vinculi. Anton. Quetta *consil.* 20.

Capiens & incarcerans hominem ex causa pignorationis, isq; carceris squalore & iniquitate decedat, tenetur pœna extraordinaria legis Corneliæ
argum. l. 30. §. 1. *ff. ad l. Aquil.* Quandoquidem † pignorationes inter imperii 5
status omni jure reprobatæ & damnatæ sint, præsertim novissimis imperii cōstitutionibus *ordin. Cam. part.* 2. *tit.* 22. *recessu de anno* 594. §. Da aber/ ꝛc. Gail. 1. *de pignor. c.* 3. 4. *& seqq.* Johan. Tileman. *de Benig. syntagm. jur. Camer.* 4. *decis.* 1. 11. *volum.* 8. *&* 10. Ne in propria causa sibi jus dicere cuiquam permittatur, *l.* 10. *ff. de jurisdict. l. ext. ff. quod metus causa.* Tum quòd par in parem non habeat potestatem & imperium, *l.* 85. *ff. de judiciis.* Nec singulis concedendum sit, quod per superiorem publicè licet, ne occasio sit majoris tumultus faciēdi, *l.* 176. *ff. de R. J.* Et licèt Camera in causis criminalibus regulariter judex competens non sit, se intromittit tamen hìc propter causarum scilicet continentiam, ne actor & reus, eadem super re & causa, in diversis judiciis litigare cogantur, *tot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. jud. l.* 5. *C. arbitr. tut. deputat. Spirens. de Anno* 600. §. Bey unsern / Felin. Abbas *in c. prudentia.* §. *si vero. extra de offic. delegati.* Jason *in l.* 18. *Cod. de procurat.* Bart. *in l.* 15. *ff. de re judic.* Sebast.
Vantius *de nullitat. rub. fin. num.* 68. Quo enim plures sunt controversiæ, dis- 6
sidia & expensæ (nam δίκηδίκην βλάλβην βλέβη ἔλιπε, juxta proverbium) plura, & quæ inde nascuntur odia & inimicitiæ, quæ non rarò à servitiis & cultibus divinis homines abstrahunt, & morte sine pœnitentia & reconciliatione præventos mittunt in gehennam ignis, *distinct.* 60. *per tot.* Neque verò, si ex maleficii causa, non ut res tertia innocens, sed rea nocens pignoratur, aut capitur subditus, homicidii aut criminis alterius reus, se competentem pronunciat Camera, quandoquidem casum ejusmodi expresse excipit constitutio; ibi: Allein Malefitzsachen außgenommen / *recessu Ratisbon. de anno* 549. §. Aber die Personen / *deputat. Spirens. de anno* 600. §. Fürters wann ein gefangener Ubelthäter. Imò maleficii causam, ut exceptionem in puncto paritionis opponere licet, atque inde mandatum probatâ in continenti pro conditione processus hujus, exceptione, tanquam sub & obreptitium revocatur. Etenim omnia Principis rescripta & mandata cum & sine clausula emanata hanc tacitam habent conditionem, si preces justitia & veritate nituntur, *c.* 2.

de re-

de reſcriptis.l.4.C.de precib.imp.offer. Bart.*in l. 2.C. ſi contra jus & utilitat.pub.*
7 Gylman.*in ſymphor.* 1.*c.* 15. Anchor. *conſil.* 240. Gail. 1.*obſervat.*14. Atque †
exceptiones ejuſmodi ſub & obreptionis generaliſſimas eſſe, nempe quæ o-
mnibus reſcriptis, mandatis monitoriis, per falſi ſuggeſtionem & veri ſup-
preſſionem obtentis, tanquam ſcutum opponi poſſunt, Mindan,*c.*15.*lib.* 1.*de*
proceſſ. Gail. *d.l,loco.* Canoniſt. *in c.ſuper. de reſcript.* Curtius *jun. conſil.* 246.
Specul.*in* §. 34. *de reſcript.*

8 Occidens † Titium qui voluit interficere Cajum. Bart. *in l. cum ſervo.*
*ff de injur. gloſſ.in l.*11.§.2.*ff de pœnis,& in cauſa.*15. *quæſt.*1.Bald. *in l. ſi quis.C.de*
*Epiſc.& cler.*Cœpolla *conſil.*33. Sed verius affirmant, qui ſtatuunt interfecto-
rem ordinariæ legis Corneliæ pœnæ ſubjiciendum eſſe nempe, qui dolo ma-
lo, quem ut cauſam formalem requirit lex Cornelia, occiderit hominem,*lib.*
18.§.3.*ff.de injur.* ubi dicit JCtus, quod ſi quis putet Lucium Titium eſſe, cum
ſim Cajus, Sejus, prævalet, quod principale eſt, injuriam eum mihi facere vel-
le, Blancus *de indic.pag.*299.*&* 301. Non ſtringunt rationes, quas dicto loco
adfert, licèt enim ejuſdem ſubjecti reſpectu dolus commiſſus non ſit, quia
tamen dolus malus hic præſupponatur, cum certum ſit, voluiſſe interfecto-
rem occidere hominem, non dubium eſt, quin occiſor ordinaria teneatur
pœna, etenim ſi telo hominis necandi cauſa obambulans, legis Corneliæ
pœnæ reum ſe aſtringit, quanto magis ille, qui & telo doloſè ambulavit &
hominem occidit, *l.*1.*ff. ad l. Cornel. de ſicar.*

9 Caſtrari † faciens liberum vel ſervum, isq; inde moriatur, *l.*4.§.2.*ff.ad*
ad l. Cornel. de ſicar. nempe qui operam rei illicitè dans, culpâ enormi, caſum
præcedente interimit hominem, quo caſu & mandator, & caſtrator manda-
tarius, ſeu medicus, qui excidit, ut ait textus, pro homicidis habentur,*d.l.*4.
*§.2.in fin.l.fin.l.*15.*ff.ad l. Cornel.de ſicar.* Jure authenticorum, *Novell.*142.*cap.*1.
caſtratorum pœna eſt, ut publicatis bonis eorum, idem hoc, quod aliis fece-
runt, & ipſi patiantur, id eſt, viciſſim caſtrentur, Cujat. *in expoſit.d. Novel.* ta-
10 lionis ſcilicet pœna, quam Ariſtot. *ex pythagor.ſent.*5. *Ethicor.*5. definit, jus
quod retro debetur, & reciprocatâ pœna compenſatur. Unde Radamanti lex,

Quod fecit, ferat hæc, fuit hæc directio juris.

in l. 12. *tabul.* legitur ſi membrum ruperit meum ex pacto talio eſto, ſic in li-
bro ſapientiæ dicitur *cap.* 2. quod per quæ quis peccat, per ea puniri debeat,
legibus Moſaicis hęc talionis pœna uſitata quoq; fuit, ut videre licet *Exod.*25.
*Levit.*24. *Deut.*19.*Judic.c.*1. *Matth.*5. *Geneſ.*9. *Apocal.* 13. Cur placuerit au-
tem imperatoribus Romanis adeò ſęvire, animadvertere in caſtratores? expli-
11 cat Valer. Maxim. *lib.*7.*cap.*7. Imperatoribus † Romanis (*ait*) ſemper in-
viſi fuerunt, & inter eos habiti caſtrati, qui neq; virorum neq; mulierum nu-
mero jure potuiſſent recenſeri. Unde *de Gerutio* quodam teſtatur idem, qui
12 ſibi ipſi genitalia abſciderat, quod † idcircò pro perſona turpi & obſcœna
reputa-

reputatus sit, indignus quoq;, qui ex testamento capere quid potuisset. Perinfame fuit (addens) hujus monstri tertiiq; generis hominum, inquinata voce sub specie juris tribunalia pollui, unde versus Claudiani:

Alter quos pepulit sexus, non suscipit alter,
Exsecti veneris stimulos & vulnere casti.
Masta duplex ætas, inter puerumq; senemq;.
Nil medium. ———
Adde quod eunuchus nullâ pietate movetur,
Nec generi natisq; favet.

Refert Casp. Brusch. *in annal. const.* quòd monachus juvenis annorum 17. nomine Sigismundus Justelius audiens in Colloquio monastico ab Abbate, monachos ad castitatem adhortante, Origenem sibi ipsi religionis ergo testiculos exsecuisse, ipse juvenis sibi facere idem nocte quadam non dubitaverit. Exspectans ergo diem lotioni destinatum in balneis se eleganter lavit, posteà noctu ad ędiculam corporis Domini genua flectens, & precibus ibi ad Deum præmissis, in cubiculum inde reversus, reliquis dormientibus solus vigil animi propositum magnanimiter aggressus est: Cumq; ad eum decumbentem paulò post nobiles ex Bavaria fœminæ accessissent, pudore suffusus est, correptus etiam ab Abbate, post pauculos menses ex cœnobio profugit, in quem Bartolomæus Abbas tale lusit tetrastichon:

Sigmundus variis noster celebrabitur oris,
Exsecuit propriis qui sibi testiculos.
Est aliquid regnum cœlorum quærere: sed sic
Cœlorum quæram non ego regna mihi.

Joan. Wolff. *tom. 2. lect. memor. pag.* 577. alias de Franciscanis pluribus sibi testiculos adimentibus scribit Leland. in vita Richardi, quem refert idem Wolff. *d. tom. 2. pag.* 503. Idem de testiculis Papæ agens ex decretalibus, ait, constat Papam habere testiculos, ut quod non possit esse Papa, nam per subtilem Philosophiam decretalium consequentiam talem esse necessariam. Ille est Papa. Ergo habet testiculos, & non nisi cum defecerint testiculi, Papas nullos in mundo. Ex quibus infertur nullius esse pensi vates illos, quicunque in hac maximâ testiculorum copiâ de interitu Papatus quicquam præsagire velint, hæc ille ex Francisc. Raballo Doctore Pontificio; ubi scribit cur monachi magis incalescant in venerem quam cæteri ordines, vide Wolff. *d. p.* 599. *& pag.* 420. Qua denique ratione placuit, ne castratus adoptare posset, *§.* 10. *instit. de adopt.* quoniam adoptio naturam imitetur, *§.* 5. *instit. eod.* licet spadones adoptare non prohibeantur. *d.* §. 10. Differunt siquidem defectus, nam

Castratos natura facit violenta spadones,
Improbitas amor eunuchos & fœda libido.

Quemadmodum nec matrimonium contrahere castrati jure possunt, *tot. tit.*

extra de frigidis & maleficatis. Prioribus & præsertim §.10.*inst. de adopt.* non obstat Novell. Leonis *constit.26.in princ.* ibi: Nam quid ea quæ in libris percipitur voluptate, ad oblactandos hominum animos suavius, aut vero quid in humanæ vitæ negociis cum aliis, tum quæ in senectute nobis se offerunt, utilius? levari senectutis molestias liberorum ministerio videmus.

Porrò in fine ratione & oratione non minus pereleganti: ibi. Eunuchis autem præcipuè liberorum acquisitio, quæ per legem fit, est necessaria, eoq; magis, quòd una hac ratione, ut patres sint, consequantur, itaque liberorum ministerio ipsis frui contingat, quo inhumanum esset, si quod genitalibus privati sint, insuper etiam privarentur. Sed quemadmodum cui vocis usus ademptus est, quæ linguæ munia sunt, per manum adimplere, & qui sermonem labris fundere nequit, per scripturam ad ordinandas res suas procedere non prohibetur, ita neque qui quod genitalibus privati sunt, liberos non habent, horum indigentiam alio modo compensare vetandum est?

Ad quod argumentum respondetur ex communi Dd. theorica, quod novellæ Leonis Imperatoris Græci Constantinopolitani, in occidentali imperio nuspiam sint receptæ, ita ut ex iis, tanquam minus Authenticis nulla argumentandi vis & effectus jure depromi queat. *argumento l. penult. ff. de ll.*
13 quanquam mentio fiat in † sacris literis toties Eunuchorum, regum ministrorum, ubi sciendum, quod satellites præcursores & famuli Regum, eunuchi significatione impropria dicantur.

14 Præcipitans † aliquem de ponte vel navi, lascivitate & petulantia, homoq; inde submersus aut lassatus vi fluminis perit, extraordinariâ legis Corneliæ pœna pro culpæ qualitate tenetur, *argumento l.7.§.7.ff.ad l.Aquil.l.27.§.21.ff.eodem.*

15 Parans † foveam ferarum capiendarum causa in loco publico, quo communiter ambulare ire & redire solent homines, in quam homo cadit & ex lapsu moritur, extraordinariè tenetur. *l.28.ff.eodem.* Quemadmodum ramum dejiciens putator in loco publico non acclamat, hominem prætereuntem, *l.32.ff.eodem. l.7.ff.ad l. Cornel.de Sicar.*

16 Dimittens † feram bestiam, quam in custodia quis habebat, utpote leonem, ursum, pantheram, lupum, canem, quæ pecudum numero non habentur. *l.2.§.9.ff.ad l. Aquil.* §.2. *inst.eod.* à quibus dilaniatur homo, tenetur pœna legis Corneliæ extraordinaria. *argum.l.1.§.5.l.finali.ff.si quad. paup. fecisse dicatur. constit.crim. Car.V. artic.136.* Sed quid si dolo malo aut lascivitate perversa feram bestiam cõtra hominem instigavit custos bestiæ aut alius, quivis? Resp. Si dolo malo, qui ex probabilibus circumstantiarum argumentis
17 colligitur, id factum demonstretur, Blanc. *de indic.pag.349.* pœna † homicidii ordinaria teneatur dominus vel custos bestiæ, dolo ipsam dimittens, adeò ut quoque pro criminis atrocitate contra reum exasperanda sit pœna.
l.1.ubi

l. 1. *ubi Dd. ff. h.t. l.* 11 *ff. de pœnis.* Cæterum si mera ex lascivitate vel petulantia custos dimittit bestiam, existimans, feram ex parte mansuefactam nil nocituram vel præstare citius, si in quem hominem fecerit impetum, minis aut verbis revocare, eam sedere, extraordinariæ legis Corneliæ pœnæ reum se astringit. *l.* 1. 3. *ff. si quad. paup. feciss. dicat.* §. 1. *ubi Dd. inst. eod. d. artic.* 136. *constit. Car. V.* Par judicium esto: siquidem irritata bestia vel de custodia in naturalem libertatem se recipiens hominem liberum læserit saltem, ut bestiæ dominus aut custos de damno dato teneatur, quo casu JCtus *in d. l.* 3. ait: potissimum † deformitatis rationem habendam esse, cum liberum corpus non 18
recipiat æstimationem. *d. l.* 3. *l.* 13. *ff. ad l. Aquil.* ubi impensarum in curationem factorum & operum amissarum, amittendarumq; dehinc, dum inutilis foret ad operas, ratio jure haberi debet, *d. l.* 3.

Sed utrum hoc casu noxa dedendo bestiam liberetur dominus aut custos, ne scilicet de damno injuria dato amplius conveniri queat: Quæritur? Negatur.

1. Quia † inter noxam & damnum datum datur quædam relatio, ete- 19
enim noxa seu caput animalis succedit loco precii & æstimationis, quâ recompensatur damnum ita, ac si nunquam esset injuria datum, *Dd. in l.* 1. *ff. eodem.* atqui corpus liberum precium & æstimationem non recipit. *d. l.* 3. *ff. eodem.* Ergo.

2. Si noxæ † dedendo bestiam liberaretur dominus, frustra diceretur 20
in d. l. 3. dominum teneri de damno dato, & præstare impensas in curationem factas, &c. Atqui verba ita accipienda sunt ut aliquid operentur. Bald. *in rub. de contrah. empt.* Quet. *consil.* 9. Ergo.

3. Adde, quod si noxa seu caput bestiæ non inveniret emptorem, nihil consequeretur pro damno accepto offensus: ecquis verò sanæ mentis damnum (quod omnes natura aversamur declinantes ea, quę nocitura videntur) precio comparabit? *d. l.* 3.

4. Probat hanc sententiam *constit. crim. Car. V. artic.* 136. Jus Saxon. Landrechts *artic.* 62. *lib.* 2. Decis. Lipsiens. 99. & 100. quas allegat & sequitur Matth. Coler. *in decis. Germ. decis.* 168. Neque obstat *l.* 1. *ff. eod. tit.* §. 1. & 2. *inst. eod.* Resp. 1. quod loquatur de pecudibus iis, quorum genere non comprehenduntur animalia, quibus feritas naturalis inest. *l.* 2. §. 2. *ff. ad l. Aquil.* 2. Quod ut ratio & subjecta materia arguunt de damno injuria dato non homini, sed bestiæ aut rebus inanimatis, suppeditat hanc explicationem phrasis: pauperiem fecisse, &c. *tot. tit. ff. si quad. paup. feciss. dicat.*

* * *

CAPUT XXVI.

DE CULPA REMOTA CASUM HOMIcidii praecedente.

SUMMARIA.

1. Culpa remota quae?
2. Iaculator ex improviso telum emittens, unde homo pereat, quomodo puniendus sit?
4. Iaculator imperitus puniri debet, qui feram bestiam jaculaturus, hominem petiit.
4. Quando statuto vel consuetudine cavetur, ne portentur sclopetae à privatis, si homo ex improviso bombarda interficiatur, quomodo occisor teneatur?
5. Tonsor in loco, ubi pila ludebatur, ex improviso praecidens gulam tonsi, quomodo puniendus sit?
6. Antinomia inter Ulpiani & const. Car. V. sententiam.
7. Fatum Caroli Navarri regis refertur.
8. Aggressus dum laborat pro defensione sui & amicorum, occidens tertium an teneatur actione legis Corneliae?
9. Quae ratio stringit in antecedenti, eadem in consequenti quoq; dominatur.
10. Infirmitas est intellectus quaerere legem, ubi habemus rationem naturalem.
11. Ratio generalis subjecta dispositioni extenditur ad similia.
12. Genus sub se comprehendit species.
13. Pater quomodo corrigere debeat filium.
14. Pater an filium hodie adhuc occidere possit impune?
15. Patriae potestas est officium merae pietatis.
17. Necessitas legem non habet.
17. Vasallus beneficium vendere potest, sine consensu domini propter necessitatē extremam.
18. Descriptio famis.
19. Tempore pestis conditum testamentum coram duobus testibus valet.
20. Tempore pestis Deus cum hominibus praeliatur.
21. Dominica potestas hodie limitata est.
22. Umbricia matrona Romana eo, quòd plus aequo pulsasset ancillas, ad quinquennium relegata est.
23. Dominus famulum ingenuae conditionis plus aequo corrigens, tenetur actione injuriarum.
24. Dominus intolerabiliter tractans vasallus, feudum amittit.
25. Dominus vasallum amare debet ut filium.
26. Non natura fert, ut eos amemus, à quibus patimur mala.
27. An Tyrannus expelli possit à subditis de regno?
28. Si subditi plus aequo à magistratu molestantur, possunt illi implorare auxilium superioris, ut liberentur de potestate iniqui domini.
29. Explicatur l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alien. jur.
30. Qualiter in Camera processus extrahantur contra dominos iniquè subditos tractantes.
31. Requies à labore vitam sustentat.
33. Subditis adversus magistratus primo loco mandata non decernuntur.
33. Fallit hoc, quoties domini malè audiunt de saevitia notoria.
34. In genere pro magistratu praesumitur justitia & bona fides.
35. Ratio, cur difficulter subditis decernantur mandata contra magistratum.
36. Narrata supplicantium fundant judicium, etsi narrata meritorum causae sunt falsa.
37. Citationes decernuntur periculo partium.
38. Qui bene narrat, bene impetrat.
39. An l. 3. ff. de in jus vocand. pertineat ad subditos respectu dominorum?

40. Fen-

40. *Feudum non tribuit jurisdictionem.*

41. *Subditus contra dominum verbis modestis agat in judicio.*

42. *Appellans qui criminatur judicem à quo, sit infamis.*

43. *Magister sub disciplina pulsans puerum unde moriatur, non tenetur ordinaria legis Corneliæ pœna.*

44. *Exemplum legis 5.§ fin. ff. ad l. Aquil. declaratur.*

45. *Mala non sunt, nisi quæ mentem crimini implicant & conscientiam vulnerant.*

46. *Homicidia sine fraude commissa potius fato quam noxæ imputari debent.*

47. *Præceptor discipulum disciplina castigans vel verberans in tantum, ut paulò post decedat puer, quid juris?*

48. *Discipulus hodie magistrum sine venia in jus vocare potest.*

49. *An sublata sit l. 13. ff. de in jus vocando.*

50. *Quid si discipulus à præceptore pulsatus repercutiat, vel prorsus occidat magistrum, quomodo puniatur?*

51. *Si impubes damnum dat, perinde est ac si tegula de domo cadit in hominem.*

52. *Animalia bruta fustibus cæduntur, ut plaga in iis aliquam refricent memoriam.*

53. *Vbi offensio licita est, defensio prohibetur.*

54. *Explicatur l. 38. §. 4. ff. ad l. Iulian. de adult.*

55. *Explicatur l. 14. ff. ad SCtm Syllan.*

56. *Professores in Academiis Studiosos dictis aut factis corrigentes, non conveniantur actione injuriarum.*

57. *Iuris executio non habet injuriam.*

58. *Bona disciplina ut pupilla oculi custodienda est.*

59. *Studiosi luxui & inertiæ dediti, quid tandem consequantur præmii?*

60. *Referuntur memorabilia philosophorũ dicta, pro detestandis voluptatibus.*

61. *Maritus uxorem corrigens, quod ipsi licet, si adeò pulsaverit eam, ut inde moriatur, extra ordinem puniatur.*

62. *Vir destinato ad occidendum proposito interficiens uxorem, quomodo puniatur?*

63. *Pœna parricidii recensetur.*

64. *Conciliatio l. 1. & 9. §. 1. de parrid.*

65. *Conciliatur d. l. 9. cum §. 7. Inst. de p. j.*

66. *Inter pœnam & delictum debet esse quædam proportio.*

67. *Si vir uxorem prægnantem pulsat, quæ abortum facit, qualiter is puniendus sit?*

68. *Partus animatus quis dicatur?*

69. *Dolus à jure præsumptus, quis propriè dicatur?*

70. *Ignorantia juris neminem excusat.*

71. *Explicatio regulæ, judex clementior lege esse non debet.*

72. *Pœna viri, qui manus in vulvam mulieris intrudit, ut sanguis erumpat, secundum decisiones Lipsiensium est fustigatio.*

73. *An fœminæ in viros sævientes, eadem pœnâ, quâ viri, sint coërcendæ?*

74. *Referuntur variæ antiquorum dicta & sententiæ de viciis & improbitate fœminarum.*

75. *Pactum lepidum conjugum ex historiis Suidæ citatum.*

76. *Quâ dote ducenda sit uxor, variæ veterum & jucundæ sententiæ.*

77. *Quæ culpa medico imputetur? & quando sit extra culpam?*

78. *Nova curandi methodus suspecta est.*

79. *Mos de Locris relatus in rebus novis constituendis.*

80. *Medici jactabundi sunt impostores.*

81. *In quantum medici distent à latronibus?*

82. *Cur ars medicandi non cuivis concedenda?*

83. *Per conjecturas mortem hominibus inferre quid?*

84. *Abusus medicinæ pluribus taxatur.*

85. *Cur gratis servire teneantur medici pauperibus?*

86. *Avaritia medicorum coërcenda.*

87. *Ægroto non mortis hora denuncianda.*

88. *Non est secanda vena membro, in cujus signo luna existit.*

89. *De corruptis materialibus quid jura disponant?*

90. *Quando medicus ordinariâ l. Corneliæ pœna teneatur?*

91. *Quid pœnæ, cum homo sub ludo colluctationis*

ctationis, pancratiis vel torneamentorum occidatur.

92. *Locus in omni delicto vel pœnam minuit vel auget.*

93. *Regula Eberhardi à Middelburgo, qua omnes in jure contrarietates solvi posse contendit.*

94. *Indicia gravia aliquot authorum de ludis sanguinolentis Romanorum.*

95. *Quæ persona ad certamen admittenda.*

96. *De juramentis colluctatorum?*

97. *De certaminibus fœminarum notabiliora, & quando ea demum fuerint sublata.*

98. *Certamina & in privatis conviviis, uti theatris instituta fuere.*

99. *De ludis taxillorum, chartarum.*

100. *Quænam leges in lusu licito servandæ?*

101. *An lusor condicere possit, quod lusu perdidit?*

102. *An mulier ludere possit sine viri consensu?*

103. *An patre omnia bona sub ludo perdente filii possint vindicare legitimam à collusore victore?*

104. *An parans foveam vel offendiculum ad defraudandos hostes, si quis in illud incidat, vitamq; perdat, inde teneatur fossor?*

104. *Stratagemata bellica aliquot recensentur.*

ATque tantum de culpa propinqua casum præcedente, quæ homicidii
1 pœnam mitigat & extenuat, culpa † remota est hoc in loco ex distinctione superius traditâ, cum factum in quo occupatur homo, quidem licitum est & jure permissum, verum ex accidenti aliqua causa, loco, tempore, & circumstantiis aliis, sic comparatum, & nisi accurata ex omni parte solertia & prudentia perficitur, inde damnum injuria aut homicidium provenire possit exempla sunt.
2 1. Tendit † quis arcum in cœtu hominum publico, arcus præter spem & opinatum, telum fortè emittit, & hominem transfodit, quia scire debebat jaculator in frequenti hominum cœtu non tendendum arcum esse, extraordinaria legis Corneliæ pœna tenetur. *argum. l. 11. ff. ad l. Aquil. constit. crim. Car. V. artic.* 146. utpote culpa casum præcedente, & si non sit ordinata proximè ad delictum, etenim arcum tendere res per se est licita, modo id suo loco & tempore debito fiat. *argum. d. l.* 11. Carr. *in pract. crim. 5. homicid.* Damhoud. *in c. 25. n. 3. 4.*

2. Jaculator cum arcu tenso vel bombarda ambulat & proficiscitur, interim comes lascivitate vel ex improviso brachium illius torquet & movet, ita arcus telum bombarda globulum emittat, similiter tenetur jaculator, modo antedictæ circumstantiæ hic quoq; intercedunt. *d. l.* 11.

3. Jaculaturus aliquis bestiam, † imperitus artis jaculatoriæ, confodit
3 hominem, extraordinariè punitur, cum imperitia culpæ annumeretur. *l. 36 ff. de R. J.* & affectare nemo debeat, in quo vel intelligit vel intelligere debebat imperitiam suam aliis periculosam fore. *l 8. §. 1. ff. ad l. Aquil. constit. crim. Car. 5. artic.* 146. ibi: Der Thäter keiner wird gnug entschuldiget / dennoch ist mehrer Barmhertzigkeit an solcher Entleibung die ungefehrlich auß Geilheit dann Unvorsichtigkeit / doch wider deß Thäters willen geschehen / rc. Quod si tamen
4 † jaculator in numero eorum sit, qui bombardam gestare publicè prohibentur,

bentur, delicti veniam & commiserationem haud meretur, etenim à jure est alienum, ut quis eâ lege juvetur, quâ ipse impugnavit. *c. quia. de usuris.* Quetta *consil.* 14. portare autem sclopetas interdicitur plebejis. *Constit. Reform. Polit. de anno* 530. editâ Augustæ.

4. Tonsor † in loco insolito tondens hominem, puta ubi consuetudine ludebatur, vel transitus frequens erat, cum pilâ quidam luderent, vehementius quis pilâ percussâ, in tonsoris manus eam dejecit, & sic hominis, quem sub manu habebat, gula adjecta cultello, præciditur, tenetur extraordinariè tonsor, *d. constit. crimin. Car. V. artic.* 146. etsi † Ulpianus *in d. l.* 11. non attentâ Proculi sententia, quam dicta constitutio sequitur, culpam hîc in tonsum potius transferat, scilicet qui se commiserit tonsori sellam in loco periculoso habenti. *d. l.* 11. Unde trita regula : Quod damnum, quod quis culpâ sentit, pro damno reputari jure nequeat, *l. quisquis de R. J. c. damnum. de R. J. in 6.* quo pertinet fatum Caroli Navarræi regis, qui cum longè senex esset, & calore defecisset, linteo cum insuendum & aqua, quæ viva dicitur, perfundendum quidam suasissent, eam enim aquam efficacem calefaciendi vim habere constans opinio est Hoc ministeriũ, dum sutor noctu exequitur, filum (ejus abrumpendi causa) ad lucernam admovens exceptam filo flammam ad linteũ, priusquam animadverteret, raptim delabi videt, nec mora, linteum omne exuritur, miserabiliter vociferante Navarræo, qui & die tertio post continuo dolore maceratus extinctus est. Wolff. *cent.* 15. *pag.* 918. 5 6 7

5. Aggressus † telo & armis occidens alium, præterquam aggressorem, cum pro tutela & defensione corporis sui laborat, ordinaria L. Corneliæ quoque sublevatur pœnâ, Menoch. 2. *de arbit. jud. cas.* 324. *n.* 9. Clar. *in §. homicid. num.* 56. Carr. *in pract. crimin. §. homicid. num.* 56. Harprecht. *in tract. crimin. in § item lex Cornelia. n.* 187. *inst. de publ. jud.* Utpote qui operam dat rei illicitæ, *l.* 2. 3. 4. *C. ad l. Cornel. de sicar.* etenim adversus pericula naturalis ratio permittit se defendere, *l.* 4. *ff. ad l. Aquil.* & vim vi repellere, omnes leges omniaq; jura permittunt, *l.* 45. *§.* 4. *ff. eodem. constit. crim. Car. V. artic.* 145. hunc casum sic decidit. So einer in einer rechten beweißlichen Nothwehr/ wider seinen Willen/ einen vnschuldigen mit stechen/ streichen/ werffen/ oder schiessen/ so er dann nöhtiger meinet/ treffe/ vnd entleibt hette/ der ist von Peinlicher Straffe entschuldiget/ non obstante eo, quicquid in medium pro contraria sententia dicit & astruit Bart. *in l.* 11. *§. final. ff. de pœn.* Gomez. *tom.* 3. *var. resolut.* 3. Quæ conclusio etiam stringit, quoties pro defensione & salute propinquorum amicorum aliquis occupatur, intereaque casu, non data opera occidit alium, præterquam latronem, aggressorem. Si enim propinquis, amicis intercedere, intercedendoq; si aliter periculum instans propulsare nequit, occidere aggressorem licet, uti supra plenius dictum est, utiq; hoc sequitur, quod si defendendo ille propinquos amicos aliquem ex proviso occidat, neque 8

quoq;

quoq; pœna ordinaria teneatur. Etenim quæ ſtringit ratio in † anteceden-
9 te, eadem quoque dominari debet in conſequenti, neceſſe erit, *argum.l.32.*
10 *ubi. Dd.ff.ad l. Aquil.* infirmitas † enim eſt intellectus, quærere legem, ubi
militat eadem ratio, inquit Conrad. Lag. *part. 1.juris civil. met.c.13.in fin.*Fer-
11 din.*Vaſq lib.1.illuſt.contr.c.21.num.*32. Imò † ratio generalis ſubjecta diſpo-
ſitioni extenditur ad aliud, quod ex diſpoſitione immediatè fluit, Quetta *con-*
12 *ſil.31.* Sicut † genus comprehendit ſpecies ſuas, ita ratio diſpoſitionis gene-
ralis comprehendit diverſas ſpecies caſuum emergentium, ait Bald. *in l.32.R.*
*de ll.*Socin. *in l. cum avus.ff.de condit.& demonſtrat.* Wilhelm. Antonii *de re-*
ſcript.morat.concl.20 n.33.

13 *6.* Pater † caſtigans filium, ut jure licet, *l. unica. C. de emendat. pro-*
*pinq.*quem in poteſtate habet, isq; ex plagis durioribus decedat, pœna mor-
tis extraordinaria tenetur, modò ne telo ad occidendum comparato, corri-
piendo filium abuſus fuerit, ex quo pœna adverſus eum ordinaria ſtatui &
exaſperari poſſe dubium non eſt, ſiquidem ex armorum genere occidendi
animus præſumatur. *Dd. in l. 1. ff. ad l. Cornel. de ſicar.* Neq; adverſatur huic
concluſioni. 1. Patria poteſtas, cujus vigore jus vitæ & necis in liberis habe-
bant patres, quam reſtituendam eis eſſe, diſputat Bodinus 1. *de repub. cap.5.* 2.
l.1.2. C.de patribus qui lib.diſtrax. Unde argui etiam poſſe videtur, ſi pater fi-
lium vendere poteſt: quidni occidere ipſum? cùm ſervitus morti naturali
comparetur, *l.209.ff.de R.J.*ſed prius verum eſt, ergo & poſterius.

14 Reſp. Ad 1. quod † jus illud priſcum pietati paternæ haud conſenta-
neum ſit, cum placuerit patriam poteſtatem in pietate debere conſiſtere, non
in atrocitate, *l.1.ff. ad l. Pomp. de parricid.*& jam dudum ſit ſublatum, *Dd. in §.*
final.de his, qui ſunt ſui vel alien.jur. & in princ. inſtit. de patria poteſtat.

15 Reſp. Ad 2. nullam eſſe antecedentis connexionem, nam † etſi ven-
di poſſent liberi, non tamen ſequitur inde, ut occidi debeant impune: Illu-
ſtratur hoc exemplo poteſtatis dominicæ, cujus vigore, hodie non amplius,
ut olim licet præter modum ſævire in ſervos, *d.§.finali,inſt.de his, qui ſunt ſui*
vel alien. jur. quanquam vendi eos non prohibeatur. Adde quod *d.l.2.* exce-
ptionem & exorbitantiam involvat, à jure communi ſeparatam, quæ conſi-
16 ſtit † neceſſitatis cauſa legem neſciente, cujus reſpectu extra ordinem mul-
ta permittuntur, quæ directo & ἁπλῶς concedenda non erant, *l.1.ff.de damno*
infecto, Tiraquell.*de pœn.cauſ.*33. Bart. *in l. 11. C. de murileg lib.* 11. Dn. Wil-
helm. Antonii (*quem ideò ſubinde non ægrè allegamus, quod rectè alleget, manu-*
ducens ad cæteros, ſimilia habentes, quos illius nomine diſſimulato exſcribere ſine
plagii & furti anomali vitio non deceret) *in tract.de reſcript. morat.concl.6.n.55.*
17 Hinc eſt † quod tempore extremæ neceſſitatis, præſertim ob caritatem an-
nonæ & magnam famem, qui caſus etiam *in d.l. 2. C. de l. patr. qui fil. diſtrax.*
exprimitur, vaſallus beneficium alienare poſſit ſine conſenſu domini. *in le-*
ctionib.

ctionib feud. nost. c. 8. pag. 56. Sanè enim † tormentum est fames, corporis la- 18
bes, magistra peccandi, durissima necessitatum, deformissima malorum, Joseph. *lib. 6. de bello. jud c. 14.* Unde tritus versiculus:

Dura quidem miseris, mors est mortalibus omnis,
At periisse fame, res una miserrima longa est:

quemadmodum necessitatis casus à solennitate legali etiam excusat, ut cùm
testamentum ad imitationem militiæ humanæ † tempore pestis, quæ militia 19
seu bellum nonnullis inter Deum & homines dicitur, coram duobus vel tribus testibus conditum valere traditur, hinc est, ut nostri loquuntur vulgò,
tempus belli & pestis à pari procedere, quoniam † peste grassante sagittæ di- 20
vinæ non secus ac in præliis volitent ac feriant lethaliter, Bart. *in l. 5. ff. de usurpat. & usucap. num. 23. & l. unic. de bon. poss. ex test. milit.* Bald. Jason *in l. 31. C. de testib. Dd. in l. 8. C. eodem.* Andr. Fachin. *5. controv. 92.* Mynsing. *cent. 5. obs. 96.* Gail. *2. observ. 108. in fin.* Adrian. Gilm. *in sympho. tom. 2. decis. Cam. pag. 336.* Arum. *exercitat. justinian. thes. 11.* Adde Sylvestr. zum Arenthal / *in suo Iconism. Aquilæ Roman. collat. 11. prope ad fin. vers. Atq. hi quidem tantum*, ubi de Homodei JCti uxore, Aquila dictâ, hisce conformia quædam summè notanda traduntur.

7. Dominus plus æquo corrigens servum ita, ut ex plagis & fustigatione moriatur, extraordinariè tenetur, *§. pen. instit. de his, qui sunt sui, &c. ubi Dd.* scilicet diminuta hodie † & limitatâ dominicâ potestate violentâ, quam 21
exercere antiquitas consuevit contra mancipia, *d. §. fin. instit. eod.* Unde Divus
Ant. imp. Umbriciam † quandam matronam, eò quòd ex levissimis causis 22
ancillas atrocissimè tractasset, ad quinquennium relegavit, *l. 2. ff. de his, qui sunt sui, &c.* Quod jus ut maximè ratione fortiori stringente obtinet in casu, cum
proponitur, dominum † famulos, homines ingenuos, plus justo tractare, vel 23
planè trucidasse, *Dd. in d. l. 2.* Ita ut injuriarum actione teneantur domini & legis Corneliæ pœna in occisores statui debeat, *tot. tit. ff. ad l. Cornel. de sicar.*
Alii extendunt hoc ad dominum feudi, inferentes, ut si † intolerabiliter tra- 24
ctet vasallos, dominium directum, quod in feudo habet, dominus perdat.
Vasq. *1. controv. illust. 8.* Ludov. Rom. *consil. 27.* † quos potius (intellige va- 25
sallos) amare oportebat ut filios & nepotes, Jas. *in l. si quis. C. de inj. test.* Rol.
à Valle *consil. 15. volum. 4.* † neque enim natura fert, ut eos amemus, à quibus 26
patimur mala, Æneas Sylv. *in histor. Boëm. in fine.* Unde Augustin. nulla major est ad amorem incitatio, quam prævenire amando. Ita enim foret, ut rursus ab iisdem diligeretur, & munitissimas civitates detineret, Crav. *cons. 241.* quemadmodum in casu converso jure expeditum est, ut siquidem Vasallus subditos plus æquo molestet & infestet, feudo privari possit, cum par utrobique stringat juris ratio, qua placuit, ut quo jure dominùs se habeat vel habere debeat ad vasallum, ita vasallus ad subditos, & amore ipsorum merito in ob-

ſequium flagrare teneatur,cum neque numen divinum patiatur amantem ſu-
perno videlicet inſtinctu, concitum non redamari, Tiraq. *in ll.conn. gloſſ.1.*
part.13.in fine. Lucas de Penna *in l. 54.C.de agricol.& cenſit.* Gail.1.*obſervat.*17.
Sed ad prius redeo, quæri ſolet, an vaſalli poſſint expellere & offendere do-
minum intolerabiliter eos opprimentem? Negat Curt. *de feud. part.num.* 2.
27 idq́; rectè; Cum † nec ſubditi & perſonæ privatæ poſſint reſiſtere tyranno,
Bodin. *de repub.2.c.5.* Lambert. Dan. 2.*politic. Chriſt.* 2. Antimachiav.*lib.3.de*
reg.adminiſt. c. ad unius. lib. 4.*inſtit. cap.* 20.*ſection.* 23. Althus. *cap.* 14.*polit.*
Keckerm.*in ſyſt. Polit. c.* 28. Hinc Apoſtolus Paulus *ad Timoth. c.* 3. ſubditos
monet, ut placidè colant magiſtratum Politicum, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτά-
ττεσθαι καὶ πειθαρχεῖν: modo ne abſque ullo titulo regnum occupaſſet, ſcilicet
cui etiam populus, nullo jurejurando vel jure eſſet obligatus; Quo caſu du-
bium non eſſe, politici tradunt, quin quiſque & reipublicæ civis tyranno re-
gnum uſurpanti tanquam privato & latroni publico poſſit reſiſtere, Petr.
Gregor. Tholoſan. *lib.* 27.*cap.*7.*de repub.* Jure noviſſimo, quo utimur & con-
28 ſtitutionibus imperii conſtat, uſuq́; receptum eſt, ut † ſi dominus Princeps,
Dux, Baro aut alius imperii ſtatus in ſubditos nimium ſæviat, eosq́; ad in ſoli-
tas operas angarias ſive perangarias præſtandas vi compellat, ſubditi ſupe-
rioris auxilium & officium implorare poſſint, ut mandatis ſine clauſula de-
cretis ſub pœnæ comminatione coërceatur, ne pro libidine, & ut pro ratione
ſtet voluntas, affligere & infeſtare ſubjectos amplius valeat, *argum. l.* 2.*ff. de*
his, qui ſunt ſui vel alien.jur. ibi: dominorum quidem poteſtatem in ſuos ſer-
vos illibatam eſſe oportet, nec cuiquam hoc, ut jus ſuum detrahi, ſed domi-
norum intereſt, ne auxilium contra ſævitiam famem vel intolerabilem inju-
riam denegetur his, qui juſtè deprecantur, cognoſce de querelis eorum. Qui
29 textus † licet de ſervis propriè loquatur, quos hodie Romanum imperium
non amplius alit, adeò ut à diverſis malè inferatur, *l.* 31.*ff. ad l. Aquil. quia ta-*
men ratio larga eſt, & omninò ad homines liberos pertinens, argumento à
minori ad majus ducto, quod in jure fortiſſimum eſt, teſte Eberhardo *in loco*
30 *legal.in loc. à min. ad maj.* non dubium eſt, quin *d.* §. pro hominibus liberis
ſervorum more hodie ſervientibus quoq; militet. In Camera imperiali ſub-
diti mandata ſine clauſula contra magiſtratum impetrant, ſi non alium judi-
cem habent competentem, quam Imperatorem Romanum aut Cameram,
modò notoriè conſtet judicem, quẽ præter Cameram habet, utpote ſi actor
mediatè imperio ſubjectus eſt, denegaſſe requiſitum, vel dehinc denegatu-
rum adminiſtrare juſtitiam, quoniam hoc caſu etiam omiſſo judice medio re-
ctâ poteſt provocari ad Cameram. Petr. Denaiſ. *de jure Cam. in verb. appell.*
ubi requiritur, ut documentum unà cum ſupplicatione pro impetrandis mã-
datis exhibeatur, unde ſuperficialiter appareat, quod magiſtratus vel ex cauſa
civili ſubditos cõtra oblatam cautionem in carceres miſerè detrudat, *argum.*

l.1.C. de custodia reor. vel si novas exactiones proprio motu, nova vectigalia indicat: Aut si inops vel censu prodigus sub umbra officii turpiter & flagitiosè eos emungit & assiduis operis excruciat, adeò ut non suppeditet eis tempus se suosque alendi, *argum. l.22.§ 2.ff.de op. liber.* ubi verba speciosa sunt: In † omnibus operis, *ait JCtus*, præcipuè observandum est, ut temporis spacia, 31
quæ ad curam corporis necessaria sunt, liberto relinquerentur, unde tritum illud:

Quod caret alterna requie, durabile non est.

Vel, ut Plinius ait: nihil est in opere naturæ, quòd non aliquas feriarum vices vehat, Zasius *lib.1.singul.c.3.num.*70. Gail.1.*observ.*17.& 2.*observ.*62. Mynsf. 32
*cent.5.observ.*8. Petr. Frid.*lib.2.de processf. cap.* 13. & 46. Nonnunquam † Camera priusquam decernit mandata hæc, solet rescribere ad magistratum delatum & accusatum, Umb Bericht / Gilman.*tom.2.symph. in præjud. Cam.pag.* 526. Prout id quoque in causa relaxationis ad effectum agendi fieri communiter consuevit, Gail.1.*obs.*23. Gylman. *d.loco. pag.* 72. & 296. Quetta *cons.* 28. & *aliquot seqq.* Mynsf. *cent.2.obs.99.add. Recess. imperii Ratisbon.de an.*594.§. Sowol auch. *deputat. Spirens. de Anno* 600.§. Damit aber. & §. Dieweil aber. modo † ne alia conjectura subsit, ut quando magistratus solitus sit pro 33
cedere ordine juris inverso, *c.conquerente.de restit.spoliat.l. prohibitum.5. C. de jure fisci.* si consuevit sævire in subditos, Ferdinand. Vasq. 1.*controvers.illust.*8. Innoc. *in c. diversis.num.3. de clericis conjugatis.* juxta illud: qui semel malus est, semper præsumitur malus: quanquam alias præsumptio pro magistratu militet, scilicet quod recta & justa motus causâ, neutiquam vero injuriarum animo faciat ea, quæ facit. *d.l.*13. ubi Bart. *ff.de injur.* unde vulgò traditur: in genere † pro magistratu præsumi justitiam & bonam fidem. Gylman. *tom.* 2. 34
*in præjud. Cameral. pag.*251. Alciat. *de præsumpt. regula 3. quæst. 9.* quæ ratio præstat potissimum † cur adeo difficulter, nisi relatis modò circumstantiis in 35
tercedentibus, hæc mandata decernantur. Accedit alia causa, ne si ad quamvis subditorum narrationem decernantur mandata, immorigeris & refractariis, qui raro aut nunquam obsequio passi juga servitii, ut Poëta canit, rebellandi contra ordinarium magistratum occasio præbeatur, quod ipsum tamen omni via & conamine est præcavendum. Gail.1.*observat.*17. Frid. Mind. 4. *de processf. c.*13. & 64. Planè Imperator Romanus, qui summus est magistratus, inferiorum judicum à se dependentium auctoritatem libentius & fortius defendit, quam eandem evertat, ne in suis subditis experiri cogatur idem, quod in aliorum causa approbavit. Ludovic.Rom. *consil.*30. Bart.& Dd.*in l.1.ff quod quisq; juris,&c.* Quanquam alias † narrata supplicantium saltem jurisdictio- 36
nem Cameræ fundare soleant. *argum l.1.ubi Dd.ff.de jurisdict.* unde Panorm. *in c. sic erit. extr. de foro competenti* testatur, quod ad hoc, ut judicium inchoetur, tanquam coram judice competente, sufficiat in libello allegasse qualita-

tem tribuentem jurisdictionem, etiamsi narrata meritorum causæ ex omni asse non sint vera. Bart. *in l. 2. ff. si quis in jus voc. & in d. l. pen. ff. de jurisd.* unde
37 hoc: quod † citationes regulariter decernantur periculo partium. Gilman. *in decis. Cam. tom. 2. sympho. pag.* 71. ubi dicit: quod citatio quidem sit sine causæ discussione, sed non sine causæ propositione, quia judiciorum princi-
38 pia initiantur ex narratis, non ex veris causis, ita ut qui in libello supplici † bene narret, cito petita impetret. Gail. 1. *obs.* 31.

Addunt alii, ad extrahendos processus ejusmodi necessariam esse veniæ
39 petitionem, † siquidem reus supplicantium non modo ordinarius magistratus sit, sed & feudi dominus, *arg l. 13. ff. de in jus vocando. ubi Bart. Zasius.* vide Gail. *de pignor. observat. 15. num.* 4. Hartman. *in pract. obs. tit. de feud.* 54. *obs.* 44. Myns. *cent.* 4. *obs.* 92. Laurent. Kirchov. *in com. concluf.* 97. Eberh. à Midelb. *in loco à liber. ad vasallum.* Speculat. *in §. quoniam. tit. de feud. q.* 17. *Jus Saxon. de feud. c.* 22. Nach deß Vatters Tode binnen Jahr vnd Tag. Separata siquidem sunt vasallum esse, & esse subditum, ex vulgato & trito juris brocardico
40 quo dicitur, quod † feudum non constituat subjectionem, *Clement. pastoralis. de rejud.* Roland. à Valle *consil.* 1. *vol.* 3. Natta *consil.* 4. *num.* 45. *volum.* 2. Gail. *de pignorat. c.* 15. *num.* 3. prout de liberto & filio, ne patruum patremve sine venia in jus vocare possit, jure constitutum est. *d. l.* 13. *ubi Dd. ff. de in jus vocando.* Johan. Schneid. *part.* 5. *num.* 57. *de feud.* Vant. *de nullitat. in rubr. de nullitat. ex defectu inhab. person. n.* 56.

Cæterùm si magistratus solus est, nec feudi dominus, supplicans nihil-
41 ominus † tenetur modestiâ uti, nec injuriosis verbis eum compellare in supplicatione, Gail. *d. loco.* Zas. *de feud. c.* 7. *num.* 49. quemadmodum aliâs juris quoque est explorati, quod sequitur Cameræ ordinatio, ne in augusto illo judicio convitia & criminationes fiant, nedum signo, verbis, aut scriptis. *depu-*
42 *tat. Spir. de anno* 600. §. So ist auch / &c. *l.* 8. *C. de appell.* plane cum † ab appellatore convicium fit judici à quo criminator secundum juris civilis præcepta, infamiâ notatur. *l.* 24. *ff. de jurejur.*

43 8. Magister in disciplina corrigens & pulsans discipulum, qui objectus, & flagellationes duriores vel etiam leviores puta, quæ eam corporis partem & membrum pertingunt, ubi levis æquè ac gravis percussio corpori erat quã maximè nocitura, moriatur, propter sævitiam, quæ culpæ annumeratur, *l.* 6. *ff. ad l. Aquil.* extraordinariâ legis Corneliæ pœnâ tenetur. *argum. l.* 5. §. *final. ff. eodem.* scilicet quòd percussor vel corrector discipuli operam dederit rei licitæ. *l unica. C. de emendat. propinq. d. l.* 5. §. 3. Donell. 1. *Commentar. c. final.* quæ causa dolum, quem lex Cornelia pro causa formali requirit, excludit, *d. l.* 5. §. 3. ubi JCtus lege Aquiliæ teneri eum statuit, qui puerum ingenuum in disciplina corrigens luscum, cœcum, claudum, vel debilem fecerit, adeò, ut si sutor discipulo discenti & parum benefacienti, quod demonstraverat, forma calcei cervi-

cervicem percutiat, ut oculus puero perfundatur, ne injuriarum teneatur, quoniam non faciendæ injuriæ causa, sed monendi & docendi gratiâ percusserit discipulum. *l.5.§.fin.l.13.ff. de injur.* denique si ex ictu moriatur percus- 44
sus nedum de occiso tenetur.*d.l.5.§.3.* (intellige de ordinaria homicidii pœna, *Dd. in l.123.ff.ad l.Corn. de Sicar.l.1. C.eodem.*) & quanquam textus *d.l.5. ff.ad l. Aquil.* ibi: Multò magis igitur in occiso, &c. non de puero ingenuo sed servo loqui videatur, de quo sermonem primum agere incipit, tamen nō est dubium, quin eadem oratio & ratio ad caput liberum respectum habeat, indicat hoc exemplum subjectum, quod est quasi membrum & pars antecedentis, nam subsequentia explicare solent præcedentia, *l.quoties.ff.familiæ herciscū.* quam sententiam confirmare videtur. *c.fin.q.1.* Gail. 2. *obs.* 110. *num.* 38. unde trita canonum regula est, quod † mala non sint, nisi quæ mentem crimi- 45
ni & dolo malo implicant, & conscientiam ligant, *c.1.c. illa. q.* 1. planè † ho- 46
micidia, quæ ex improviso casu potius, quam fraude accidunt, fato plerumq;, non noxæ imputantur, *l.1.C.ad l.Cornel de Sicar.* & Ulpianus scitè *in l.* 11. *§.* 2. *ff.de pœn.* ait: in majoribus delictis referre, consulto aliquid admittatur an casu? talem enim distinctionem in omnibus criminibus aut justam pœnam infigere, aut temperamentum admittere. *Hac ille.*

Cæterum quæ de magistris artium mechanicarum sic relata sunt, eadem ratione & jure pari obtinent † in professoribus artium liberalium, si- 47
quidem proponatur Scholarcham vel ludimagistrum in disciplina puerum vel adolescentem plagis aut verberibus tantis excepisse, ut paulò post diem obiret, *argum.d.l.5.ff.ad l.Aquil l.6.ff.eodem.* ubi Paulus ait: quod nimia Præceptoris sævitia culpæ annumeretur, Donell.1.*com.c.fin.&* 3.*com.*24. Zas. *in §. pen.instit. de act & in l.*19.*ff. de in jus voc.* ubi inter cætera movet quæstionem, an & quando † discipulus Præceptorem in jus vocare possit, & si absq; venia 48
Præceptorem in jus vocaverit, mulctam 50. aureorum, uti id juris est in filio, patrem sine venia accusantem, incurrat? quod affirmat, quanquam rectius id negari potuisse videbatur. 1. Quod d. lex 13. sit pœnalis ac odiosa, ideoq; ad casus similes non trahenda. 2. quod major ratio stringat in parente, propter causam patriæ potestatis, quam in Præceptore & artis magistro, ille enim jus vitæ & necis in filium habebat, *l.5.ff.ad l. Pomp.de parricid.hi nequaquam.l.6. ff.ad l. Aquil.* 3. Affirmare † possem cum Cujac.10. *observ.* 15.*d.l.* 13. penitus 49
hodie sublatam esse, scilicet sublata ratione & causa προκαταρκτικὴ legislatoris, nempe violentam illā de domo extrahendi, & ad prætorē deducendi damnatâ consuetudine, Costal. & *Dd. in l.*18.*l.* 21.*l.* 23.*l.* 24.*ff. de in jus voc.* Duar.1. *disputa.ann.*1. Cujac.*d.loco.*

Sed quid † si discipulus contumax & immorigerus pro merito corre- 50
ptus, vel nonnunquam plagis exceptus Præceptorem repercutiat, aut furiarum œstro percitus planè occidat magistrum? Resp. 1. casu considerandum

 esse,

esse, utrum discipulus impubes vel pubes factus sit, doli capax nec ne? *l. 5. §. 2. ff. ad l. Aquil. §. pen. inst. de furt.* Ita ut si pubes vel doli capax, & impubes adhuc sit, cum dolus ætatē suppleat, *l. 1. ff. ad SCt. Syl.* pœnâ fustigationis aut relegationis plectatur, non secus ac si naturales parentes, parentes adoptivos, tutores, curatores, exemplo pessimo contumeliis & injuriis realibus affecisset, *§. 10. ubi Dd. instit. de injur.* impubes & minor, in quem dolus & injuciandi effectus non cadit, † si damnum vel injuriam dedit, non secus teneri ait
51 Ulpianus *in l. 5. §. 2. ff. ad l. Aquil.* ac si tegula caderet de domo in hominem, ne tamen in mores, cerea in vicium flecti, (ut Poëta ait) hæc ætas abeat, longè deteriores acerrima virgarum cæsione eaq; aliquoties coram amicis & domesticis paulò durius repetitâ, coërcebitur, ut intelligat, resistendum nequaquā esse Præceptori, sed castigationes ob nequitiam acceptas, mente æquâ perferendas, quandoquidem † animalia bruta fustibus cædi, loris flagellari con-
52 spicimus, non quidem propter peccati conscientiam, sed ut plagæ in ipsis aliquam retineant prætergressionis vel noxæ datæ recordationem, *c. multa. 15. quæst. 1.* Hinc Philosophus ait: quod bos pontem, in quo pedem fregit, plerumq; soleatq; præterire, proinde Marcell, Palingen. *in leone pag. mihi 121.* ibi:

Si tibi lascivi aut alia ratione pudendi
Contingunt nati, tutu culpandus, & hujus
Causa mali es, demens pater, & quatiendo flagellis,
Qui pueros neglexisti, nec moribus, ætas,
Dum mollis poterat flecti, faciliq; labore,
Institui, nondum vitiorum astricta catenis,
Curasti imbuere, & virtutibus exornare,
Neglectis animis, aluisti corpora tantum,
Ut pecudes faciunt, hinc est urtica, filixq;,
Et caprificus iners, quibus urbs nunc omnis abundat.
Quisq; illos mores, quos primis hausit ab annis,
Cum senuit, retinere solet: peccabit adultus,
Si puer hoc fecit, tenera est dum virga recensq;,
Flectitur huc illuc, ut vis, quæ post, ubi crevit
Jam robusta arbos, flectenti cedere nescit:
Et quem parva locum tenuit, non deserit ultra,
Sic puer ad vitæ partem est quamcunq; paratus,
Dum tener est animus, qui postquam duruit ævo,
Quam prius ire viam assuevit, mutare recusat.
Nimirum quicquid primis inolevit ab annis,
Non facile aufertur: naturam parturit usus,
Ipsaq; non multo est natura potentior usu.

Cæterùm cum optima pueros castigandi & ad meliorem frugem redigendi

gendi

gendi sit ratio illa, quæ in Scholis trivialibus censura audit, & corycæorum ministerio à Præceptoribus Classicis annuatim sæpenumero peragitur more & ritu majorum: & verò Clarissimus Vir Dn. Burchardus Wormbser consul Marpurgensis, primus in Hassiâ coronatus Poëta felicissimus, nunc senex jubilatus, eandem quondam adolescens pulcherrimo carmine descripserit, M. Joanne Ferinario Pædagogiarcham jam tum agente, utriusque sane nostrûm amicus Dn. Wilhelmus Antonii pro eâ, quam à nobis impetravit licentiâ, hoc loco illud subjiciendum putavit:

Si quis in hoc populo censuræ fortè tenorem
Non tenet, hunc faciam præsenti carmine certum.
Wildener & Kirchner, Palthenius *atq;* Schorejus,
Regulus, *unanimi corycæos quisq; fideles*
Consensu instituit, queis chartis prodere mandat,
Si quoties pueri germanâ voce locuti,
Vel si certàrunt pugnis, colaphosq; cruentos
Impegêre genis, caput est si vulnere læsum,
Tempore si dicto Phœbi sprevére palæstram,
Vel simili aut alio meriti sunt crimine pœnam.
Interea vigili corycæi mente notantes
Crimina, per servos, quoniam non sufficit unus,
Rem peragunt, scriptisq; notant, traduntq; Magistris.
Octiduo elapso cum dictis quinq; Synergis
Mox Coryphæus adest, qui dicitur esse Scholarcha.
Acribus ille instat dictis monitisq; sacratis,
Dentibus ac manicâ pueros spoliare laborat
Vulpinâ, aut virgâ culumq; natesq; molestat,
Vel dum castigant alii, tunc ora fatigans
Ictibus, ingentes clamores ille coërcet.
Stentoreâ exclamant reliqui sed voce Magistri,
Porrige mordaces puer huc ex tempore virgas.
Acceptis virgis sic pergunt deinde Magistri:
Sic dixit, sic dixit item, sic dixit & alter,
Mox preme scamna puer, caligasq; exolve lutosas,
Sed miseri dudum ligulas dissolvere cessant,
Et quidam dubios constringunt pollice nodos,
Quos Præceptores coguntur scindere cultro.
Prostrati tandem caligis ad crura solutis
Sic pueri clamant: ô mordio, mordio, væ, væ,
Optime Præceptor non fient illa secundò,
Parce malis natibus, quas ulcus vexat hiulcum

Et ma-

Et manibus vapidum cupiunt defendere culum,
Quas Præceptores curant removerier inde,
Ut melius possint merdosos tangere clunes:
Unius hoc pacto spatium consumitur horæ;
Deniq; discedens dat talia verba Scholarcha:
Impie Lauser *abi, meliorem ducito vitam,*
Sin minus, huc rursus veniemus vindice virgâ.
Hic modus & tenor est non falsus, lector amice,
Censuræ, hunc præsens percepit sæpius auctor.

2. Casu jus est, ut si discipulus pubes vel pubertati proximus, aut doli capax occiderit præceptorem, sive ante habito ad delinquendum consilio, sive quod monendo corripitur à magistro, pro delicti qualitate, vel ordinariâ legis Corneliæ, vel Juliæ de parricidis pœnâ teneatur. *Dd. l. 1. ff. ad l. Cornel. de Sicar. & l. 1. C. ad Cornel. de Sicar. l. 13 ff. de in jus vocand.* quam conclusionem non pauci haud inconvenienter extendunt ad casum, ut quoties plagis exceptus justis aliquis, hominem, qui offendendi potestatem publica auctoritate sibi permissam usurpabat, & quem officii necessitas à dolo & injuria excu-
53 sabat, occiderit. *l. 13. ff. de injuriis.* per tritam regulam juris: quod † ubi offensio licita sit, defensio regulariter prohibeatur: Quanquam Clar. *in pract. crim. §. si quæstio. 60. num.* 2. tradat, puberem aut doli capacem pœnâ ordinaria nō plectendum esse. Bart. *in l. 7. C. unde vi.* And. Gail. 2. *obs.* 110. *num.* 32. ubi pro
54 assertione hac citant *l. 38. § 4. ff ad l. Jul. de adult.* quæ tamen † ad propositum nihil facit, quin potius confundat hanc sententiam ibi, cum alias adulterii crimen, quod pubertate delinquitur, non excusetur ætate: Neque controversiam movent verba præcedentia legis, ibi: Imperatores crimen incesti propter ætatem remiserunt. Nam, ut vocem ætatis rectè interpretemur ibidem, necesse est, ut eam pro ætate impuberis accipiamus, ne scilicet verba sine effectu sonent; quod verò incestum ætas excuset, facit error juris, & ignorantiæ graduum præsumptio in minore, qui bona fide matrimonium, non dolo, aut animo incestum committendi, contraxit: Explicationem hanc suppeditat ipse textus *d. §. 4. l. 38.* ibi: mulieres in jure errantes, &c. quo pertinet trita regula, quod voluntas & propositum distinguant delicta, *l. 33. ff. de furt.* Planè sententiam priorem adeò veram & ratam existimamus, ut pro delicti atrocitate ordinariam homicidii pœnam exasperari jure posse, etiam atque etiam rectè dicamus, *argum. l. 2. 3. ff. ad l. Pomp. de parricid. const. Car. V. art.* 137.

Porrò de minore jus est, ut quemadmodum in genere delicta excusat pueritia, ita quoque veniam reatus habeat, nisi proponatur ipsum quoque doli capacem extare, tantoq; corporis vel animi robore præstare, ut ferro vitum vel dormientem, vel veneno hominem sciens prudens interficere potuerit

tuerit. *l.* 14. *ff. ad SCt. Syllan.* ubi † Trebius legatus Germanus de impubere 55
supplicium sumi jussisse, refert Marcianus, qui ad pedes domini cubuerat, cum occideretur, nec cædem manifestaverat. Sic Athenienses puerum auream laminam, quæ ex Dianæ coronâ deciderat, suffurantem, occidisse scribit Ælian. *lib.* 5. *hist.* 16. Tiraquell. *de pœn. causa* 7. *in fine. unde constit. crim. Carol. V. art.* von jungen Dieben / rc.

Porrò quæ † de magistris artium vel Rectoribus scholarum particula- 56
rium diximus, ut plurimum locum habent in scholis universalibus, earumve antecessoribus, injuriam verbalem aut realem à studiosis, quos corrigunt, ferentibus, quanta enim hi præpollent dignitate, respectu Scholarcharum, tanti quoque eis illata injuria meritò est æstimanda. §. 8. *&* 10. *instit. de injur.* ibi: veluti si magistratus injuriam passus est, &c. *arg. l.* 13. *ff. de injur. d. l.* 5. §. 3. *ff. ad l. Aquil.* scilicet quos officii necessitas, quo funguntur, excusat à dolo, hinc
est, quod † juris executio non habeat injuriam. *d. l.* 13. §. 1. *ff. de injur.* Alciat. *de* 57
præsumpt. 3. *præsumpt.* 9. Planè si quâ unquã vitæ in statu vel genere disciplina requiritur, profectò Academica societas eandem ut maximè desiderat, juxta illud: quod bona & exacta disciplina fulcrum & basis sit omnium actionum feliciter gerendarum. Unde Germani, Wo keine Zucht / da ist auch keine Ehre. Nam ut terra cultu, sic animus disciplina melior uberiorq; redditur, ut dicit Quintilianus, non secus ac si inculta tellus lappas tribulosq; parit, adeò ut non immerito dixerit, quicunque dixit, disciplinam, quæ leges ac statuta potissimum continent & conservant, ac in distributione pœnarum & præmio-
rum occupantur, † ut pupillam oculi asservandam esse; hinc Plato *de ll.* mo- 58
nuit, assuefaciendos præsertim adolescentium animos esse, ut honorificè de magistratu, de statutis & legibus, quæ bonam disciplinam exequuntur, sentiant, nempe quæ non solùm vincula sunt communis societatis, sed & pulcherrimè temperant civilem communionem, & gradus omnium officiorum efficiunt. Vidimus (nos) juvenes, in Academiis immorigeros passim, qui vel præceptores sedulò turbarent conviciis noctu, vel exagitarent juniores indefesso conatu, partim immatura morte periisse, partim in extremam egestatem redactos, alios animi intranquillitate actos, alios continuis corporis cruciatibus ac morbis correptos fuisse, ut viva vindictæ divinæ imago in ipsis
quodammodo manifestaretur: Sciunt † scholares, magni nominis capricor- 59
nos sive *Stutzeros*, nec quicquam solidi in literis valentes, nummis perditè absumptis, tabellarios, piscatores, æditos, vix schultetos, non dicam stultos, nonnullos mercatores, & quod turpius est, latrones, fures, vel lictorum generos factos, &c. Cretenses acerbissimâ executione flagrantes adversus juventutem ociosam, imprecabantur illi, quæ prorsus erat refractaria, ut malâ consuetudine, absque certa vivendi ratione, quam disciplina tradit & prosequitur, delectarentur, molesto voti genere, luctuosissimum vitæ eventum

certissimè ominantes, Et sanè inutilia qui concupiscet, atque in iis perseveranter commoratur, exitio ea dulcedo vicina est, unde Lucretius *lib.4.*

———— Medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat.

60 Unde Emblema illud: voluptalis usuræ mors est. Diogenes † apud Laërt. *lib.6.*ait:ut venenum mulso commixtum ob dulcedinem bibentibus primum gratum est, paulo post autem inde mortis agonem sentiunt, sic quoque voluptatibus operam dantes, initio jucunditatem percipiunt, quam tamen perpetuus dolor consequitur, Seneca *in Epist.* 51. ibi: voluptates præcipuè exturba & invisissimas habe, etenim qui eas amplectuntur, ab eis strangulantur. Unde Itali *la gola laputanna lamor inanci dulce fai, mai dispoi torpo amaro.*

Extant quoque hac de re versus Thomæ Chaloveri Angli ad Hispaniæ Regem memorabiles, quos pro re natâ subjicere placet.

Unde hodie in bellis quisquis mirabimur artus
Pulposis proavis non respondente nepotum?
Audiat infelix ferali carmine bubo
Accinit, hæc nuper turrito culmine sidens,
Scorta chori, cytharæ calamistra unguenta, clitellæ,
Et redimita toga in mediam convivia noctem,
Balneaq; & pictæ vestes, & candida strata
Et somno pingues, per vultus solis adusti,
Perdiderunt Grajos olim post inde Quirites
Mutarunt versos variarum in monstra ferarum,
Nunc alias autem circæa pocula porcis,
Supplementa parant, Comitum subjungere Ulissi
Lapsa retro postquam conanima prava juventæ
A cultu videas ita degenerasse priori.

61 9. Ad rem redeo. Maritus † deniq; corrigens pulsansq; uxorem, eaq; natura mollis & fragilis propter ictus & flagellationes nimias decedat, ob excessum & sævitiam, quæ culpæ annumeratur, *l.6.ff. ad l. Aquil.* pœna legis Corneliæ extraordinariâ tenetur, tanquam qui homicidium casuale commiserit, quoniam percutere mulierem, pro culpa admissa omni jure licebat, *l. unic.C. de emendat. prop. ubi Dd.* Donell. 1. *comment. c.fin.* punitur itaque vir, ut dixi, propter excessum, quem interdicit quoq; Apostolus exhortans conjuges, ut inter se vivant pacificè, virq; mulieri cohabitet cum ratione & judicio, quod si vir vero προαιρήσει & occidendi destinato proposito, quod ex circumstantiis certisq; causarum signis & indiciis arguere licet, uxorem occiderit, jus est
62 *const. noviss Carol.V. artic.*137. ut non secus vir, ac publicus & professus latro rota frangi debeat, ignitis forcipibus prius tortus, adustus, & trabi impositus ad locum supplicii raptus, *d. constit.* ibi: Vnnd wann in vorgesetztem

Mordt

Mordt so der an hohen vnd fürtrefflichen Personen/ deß Tädders engen Herrn zwischen Eheleuten/vnd nahen Freunden geschicht/durch etzliche Leibes Straffe / als mit Zangen reissen / oder Außschleiffung / vor der endlichen Tödtung vnd grösser Fahr wellen die Straffen mehren. Jure civili pro parricida habetur hic latro, pœnæ utiq; parricidis constitutæ jure eodem obnoxius est, *l. 1. 3 4. ff. ad l. Pomp.* de † parricid. quam delicti speciem asperrimum crimen 63
appellat Justin. *in* §. 7. *inst. h. t.* quod lex nova pœna persequitur, scilicet, ut pœnæ reus insutus culeo cum cane & gallo gallinaceo & vipera & simiâ, & inter eas ferales angustias comprehensus, in vicinum mare vel in amnem projiciatur, ut omnium elementorum usu vivus carere incipiat, & ut cœlum superstiti, & terra mortuo auferatur. Huic cõtradicere videtur *l. 1. ff. de parricidis.* ubi parricidam ea pœnâ teneri, quæ est legis Corneliæ de sicariis dicitur quomodo concilianda hæc quæris? videtur † controversiam *in l. 9. §.* 64
1. ff. eodem. tit. prorsus tolli, dicit enim textus, quod qui alias personas occiderint, præter patrem, matrem, avum, aviam, quos more majorum puniri supra diximus, id est, pœnæ modo relatæ genere, capitis plectantur, aut ultimo supplicio puniantur, ubi Modestin. perspicuè distinguit, in quibus personis, aut quousq; pœna illa obtinere & definire debeat. Imò quo pacto *d. l. 1 ff. eod.* generaliter cõcepta ad habitudinem suam, & subjectam materiam sit restringenda & disponenda, quò respicere constat, *d. const. Carol. V. art. 137. in fine.* Deinde hoc in loco videtur difficultatem & nodum involvere, quod Justin. *in* §. 7. *h. t.* pœnam parricidii novam appellitet, quam tamen Modestinus antiquissimam esse autumat, ibi: pœna † parricidii more majorum hæc instituta 65
est, &c. *l. 9 in princip.* §. 1. *ff. de parricid.* quæ quomodo accipienda sint, explicandum restat. Notatum itaque esto, quod particula, nova, *in d.* §. 7. non temporis aliquam diuturnitatem significet, quasi novissimis legibus aut constitutionibus pœnam eam introductam esse dictitet, sed respectu aliquo se habeat ad ea, quę *in §§. præcedentibus*, de homicidiis in genere tractabãtur, nẽpe cum atrocius multo turpius sit occidere parẽtes, liberos, quàm extraneos, ut idcircò pœnâ alia, præterquam vulgari, quæ de Cornelia lege promanat, & pene novâ delinquentes coërcere opus fuerit. Cum † inter pœnam & deli- 66
ctum proportio quædam debeat subesse, *l. sancimus, ubi Dd. Cod. de pœnis.* & crescentibus delictis pœnæ etiam crescere debeant, *l. 16. §. fin l. 28. §. pen. ff. de pœn.* Sed quid si vir † crudelis & iracundus conjugẽ gravidam & plenum uterũ 67
gestantem pulset, eaque abortum faciat, vel partum integrum seu mortuum edat? Respond. quòd primo casu extra ordinem puniri debeat fustigatione vel relegatione, aut alia pœna corporis afflictiva, pro loci consuetudine facinoris qualitate, per ea, quæ paulò suprà diximus in præcedentibus capp. Secundo casu distinguendum est, inter partum animatum & inanimatum, † 68
animatus secundum Philosophos, quos ICti hac in parte sequuntur, dicitur

partus intra 40. dies proximos, antequam mulier pariat, *gloss. in l. 4. ff. de extraord. crimin.* Anton. Blanc. *de indic. pag.* 110. quem partum poculo abortionis suffocans, pœnâ ordinaria legis Corneliæ tenetur, *l. 39. l. 28. §. 5. ff. de pœnis. l. 8. ff. ad l. Cornel. de sicar.* Clarus *in §. fin. q.* 68. Damhud. *in pract. cap.* 47. Ergo parricidii pœnam ordinariam quoque statuēdam in patrem partus animati occisorem, necesse est, cum partium idem sit judicium, *d. l. 30. l. 39. eod. tot. tit. ff. de parricid.* neque refert, quòd animo violandi partum, non pulsaverit uxorem, sed corrigendi saltem proposito, quod jure ei permittebatur, cum voluntas & propositum maleficia distinguant, *l. 35. ff. de furtis.*

Resp. Distinguendum esse inter animum occidendi manifestum &
69 non manifestum, vel † dolum, ut loquuntur, præsumptum, quæ duo extrema in effectu juris ad eadem pariaq; judicantur, licet enim dolus manifestus hic non appareat, sufficit tamen legem hic dolum præsumere, juxta illud: præsumptio legis habeatur pro liquida probatione, *l. 1. ubi Dd. de testamento militari.* Quetta *consil.* 35. Anton. Blanc. *pag.* 379. præsumit autem dolum lex inde, quod vir rei illicitæ operam dans, castigaverit uxorem tunc temporis, quo parcere ei meritò & indulgere nonnihil jure debebat, *argumento. §. 1. ubi*
70 *Dd. inst. de ingen. l. 39. ff. ad l. Aquil.* † neque ignorantiam aliquam prætendere potest occisor, nempe quæ juris est, nec veniam vel excusationem admittit, *tot. tit. ff. de juris & fact. ignor.* quâ in parte tamen plura dispicere & rimari debet judex, qualitatem scilicet occisoris, & circumstantias factorum, ne vel lege crudelior nec clementior lege videatur, *l. 4. §. fin. ff. ad SCtum Turpil l. lex Julia. §. fin. ff. ad l. Jul. repet.* ubi dicitur: quod judex sustinere debeat ipsam pœnam, quam aliis injuria dictavit, non secus ac si in casu converso à pœna legis ordinaria recessisset, unde se ipsius criminis conscium fecisse intelligatur, *text. l. 2. Cod. de comm. & mercim.* adeò ut Carol. 1. judicem suspendi jusserit, qui homicidam pœna manus saltem punierat, Andreas de Isern. *in c. 1. quæ sunt reg.* nec verò hæc strictè explicanda sunt, adeò quin liceat
71 judici ex causæ circumstantiis motum animi sui justè pertingentibus, etiam † remittere vel minuere pœnam. *l. 3. C. ex quib. caus. infam. irrogatur.* Cæterùm si partus inanimatus lædatur, pœnis extraordinariis coërcetur rei sævitia,
72 *constit. crim. artic.* 133. Matth. Coler. *in decis. German. decis.* 187. refert, † maritum, qui ira prædominante manus violentas in vulvam conjugis intrusit, adeò ut sanguis erumperet, necem mulieri minitantem, fustigationis pœna affectum fuisse, probat *per decis. Lips. decis.* 441. *volum.* 2. Planè nimia mariti sæ-
73 vitia inter causas recensetur jure civili & Canonico, quæ divortium præstat mulieri querulanti. *Novella* 117. *cap.* 8. 9. ubi Cujac. *in expos.* Sed quid si ipsa † mulier adeò crudelis sit, uti narratur in historiis Suidæ, qua de re infrà, *& in const. Carol. V. artic.* 144. ut vel seviratum & ad generandum ineptum faciat virum, an eadem in ipsam irroganda pœna, vel utrum vir divortium inde obtinere

nere queat? qui casus, licèt vulgò non ventiletur, non tamen dubium est, quin idem jus hoc passu meritò debeat valere, non tam quòd in pœnalibus in viro & uxore par idemq; judicium habeatur, Johan. Gœdd. prolixè *in l. 1. ff. de V. S.* quàm quod detestabile sit facinus inverecundumq; sexui, facinora tanta de se pessimo exemplo audiri, juxta illud:

Omne animi vicium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto rarus, qui peccat, habetur.

Ubi autem eadem ratio stringit, jus idem constituatur, necesse est, *l. 32. ff. ad l. Aquil.* est siquidem ratio anima legis, quæ extendit vel limitat legis constitutionem. Quetta. *consil. 31.* Planè ut genus suas species, ita ratio subjecta legi generalis comprehendit diversas species casuum emergentium, Bald. *in l. 32. ff. de ll.* Johan. Gœdd. *in l. 1. ff. de V. S.* nec dicitur tam extensio legis, quàm juris comprehensio, Quett. *d. loc.* Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. concl. 20. num. 47. & seqq. ubi eleganter hoc declar.* De † fœminarum sævitia & crudelitate veterum tot extant querelæ, quas si referre luberet, charta potius, quã materia deficere videretur. Simonides † interrogatus, quid esset mulier? viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vitæ captivitas, pœna quotidiana, pugna sumptuosa, bestia contubernalis, canis ornata, malum necessarium. Alius rogatus Resp. fœminam esse hominis confusionem, insatiabilem bestiam, continuam solicitudinem, indesinentem pugnam, quotidianum damnum, solitudinis impedimentum, viri naufragium, adulterii vas, perniciosum prælium, animal pessimum, pondus gravissimum, aspidem insanabilem, humanum mancipium. Et Johan. Andreæ referente Tiraquello in ll. connubialibus, appellavit mulierem Deam in templo, angelum in accessu, Dæmonem in domo, bubonem in fenestra, picam in porta, capram in horto, fœtorem in lecto; in eandem sententiam Chrysostomus quoque *in Matth. c. 9.* quid est, *inquit*, aliud mulier, nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum prælium, delectabile detrimentum, & Johannes Coras. *in lib. de jure in art. red. c. antepen.* testatur, quod mulier proba sit rara avis in terra. unde Ecclesiastes *Proverb. 21.* ait: quòd meliùs sit habitare in terra deserta, quã cum muliere rixosâ, iracundâ, idem eandem in sententiam, inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagitta cor ejus, &c. quo pertinet pactio lepida conjugum transigentium de lite matrimoniali, relata in historiis Suidæ hisce verbis ibi: continenter cum uxore jurgans coram amicis pepegit, se neq; verberare, neq; vapulare, neq; mordere, neq; morderi, neque mulierem capillis trahere, neq; ab ea testiculis trahi velle. Ludov. Vives *lib. 2. de Christiana fœmina* monet viros, † sibi uxores ducturos, ut eligant sibi eam, quæ sit bene instituta, licet re tenui; unde illud Plauti: *mulier morata satis dotata.* Nec, ut cum Juvenale *satyr. 3. loquar,*

74
75
76

 Proti-

Protinus ad censum, de moribus ultima fiat
Quæstio, &c.

Siquidem experientiæ argumenta perpetua evincunt, quod *dote imperium vendatur*, idem Plautus *in asinaria, veniantq́, ex dote sagittæ.* Juvenalis *satyr. 6.* quod etiam præclarè testatur Arist. *lib. 5. moralium* viri & uxoris societatem (id est matrimonium, quod JCto *in l. 1. ff. de rit. nupt.* societas dicitur omnis vitæ, unde apud Justinum *lib. 23.* Theogena uxor Agathoclis ait: Nubendo se non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ etiam adversæ inivisse societatem) Aristocraticam esse scribit, hoc est, quæ ejus reipublicæ formã habeat, in qua præstantiores, meliores & optimates imperent, quapropter infert virum administrationi præesse debere, cum uxori virtute præstet, licet interdũ iniquè imperare mulieres gestiant bene dotatæ juxta illud: dotata peculiotenus regit virum, conjux, verè dotata, hoc est, virtute ornata decenti, nullum affectat regimen. unde Plaut. *in Amph. non quæ dos vulgò dicitur, dotem esse, sed pudicitiam, pudorem, sedatam cupiditatem, Deûm metum, parentium amorem, & cognatorum concordiam*, alludente Horatio *lib. 3. Carmin.*

Dos est magna parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Cœco fœdere castitas.

Themistocles consultus utrum viro bono pauperi an diviti parum morato collocaret filiam? ego *(inquit)* malo virum sine pecuniâ, quam pecuniam sine viro, Cic. *lib. 2. offic.* unde Baldus *in l. fin. C. de divortiis & repudiis.* in eandem sententiam transiens testatur pauperem eum esse, qui malis utatur moribus. Alexand. *cons. 209. vol. 6.* planè quod boni mores vitæq; integritas nobilitati præferantur, comprobat Ulpian. *in l. 46. §. 1. ff. de V. S.* Tiraquell. *de nobilitat. c. 3. 4. 5.* Bart. *in l. 1. C. de dignitat.* Johan. Gœdd. *in d. l. 46.* Gail. *d. observ. 95. in fin.* Johan Nevizan. *in sylva nupt. c. 1.* an sit nubendum & sequeqq. Colophonis loco adjicere placet disticha Andr. Gail. *in Epigram. de uxore ducenda.*

Si qua mihi virgo continget, nubilis esto,
Non mendica nimis, non opulenta nimis,
Par opibus, generiq́, meo, par relligioni,
Non ea pulchra nimis, non ea fœda nimis.
Sed medios habeat, laudati corporis artus,
Non ea parva nimis, non ea longa nimis.
Vestibus incedat mundis, at semper honestè,
Non ea compta nimis, non ea sparta nimis.
Conjugis ut servet multis irrisa decorem,
Non ea crassa nimis, non ea macra nimis.

Expe-

Expectans patiens, & ſeri debita lecti,
Non laſciva nimis, non pudibunda nimis.

O bone Gaili, ubinam gentium ejuſmodi reperies conjugem, relatis hiſce cu-
mulatam virtutibus? votum inane, ſpem vacuam ſectaris!

10. Porrò ad rem redeo, † medicus curans ægrotum, qui ſub cura per- 77
peram & parum accuratè inſtituta decedit, propter inperitiam, quæ culpæ an-
numeratur, *l.132. ff. de R.J. §.præterea. I. ad l. Aquil* ubi Johan Schneid. *l.8. ubi*
Doct. & l. 7. §. fin. ff. eodem. l. 9. §. 5. ff. locati. aut negligentiam, d. l. 8. in princ. c. ad
aures. de ætate & qualitate, &c. & c. fin. de homicid. d. §. præterea, pœnâ legis
Corneliæ extraordinariâ tenetur. *d. l. 8. l. 3 ff. ad l. Corn. de Sic. conſtit. crim. Car.*
V. art. 134. Cravetta *conſ.* 132. *num.* 4. Clar. *in §. homicid. verſ. item medicus* vel
ut Schurff. *conſil.* 41. *cent.* 2 *num.* 6. ait, qui non facit id, quod ſcit, vel ſcire de-
bet, ſe teneri ratione officii ſibi injuncti, eſt in dolo præſumpto, unde vulga-
ta juris regula: magna negligentia culpa eſt, magna culpa dolus. *l. 226. ff. de*
V. S. ubi Johan. Gœdd. Donell. *in l. 1. C. depoſiti. Dd. in l.* 1. *§.* 1. *ff. de his, qui teſt.*
liber eſſe, &c. quamobrem Apulæ. *l.* 10. ait: Medico non convenit cauſas ul-
li præbere mortis, nam ſaluti hominum quæſita medicina eſt, *gloſſa in d. l.* 8.
ubi ſtatuit, medicum de culpa ante factum, non prævidendo in facto, male ſe-
cando, & poſt factum, deſerendo infirmum, teneri, quam gloſſæ ſententiam
ſecuti Innocent. Panormitan. *in c. tua nos. de homicid.* quatuor conſiderandos
caſus eſſe (*ajunt*) pro medico, ne teneatur decedente defuncto, 1. ſi non ex-
cedit profeſſionis ſuæ metas, quoniam culpa ſit immiſcere ſe rei ad ſe nõ per-
tinenti. *l. 36. ff. de R. J.* etenim affectare nemo debeat, in quo nec intelligit vel
intelligere debet, infirmitatem ſuam aliis periculoſam futuram. *d. l. 8. §. 1. ff. ad*
l. Aquil. Schneid. *in d. §. præterea. inſtit. eodem.* vel ſi inventor † novæ curandi 78
methodi, præter communes & uſitatas medicorum principum regulas cura-
re voluerit, nimium propriæ confidens & tribuens opinioni. *arg. conſt. crim.*
Car. V. artic. 134. ibi: Vnd ſich vngegründeter Artzeney die jhm nicht geziemet
hat vnterſtanden. Locris † morem fuiſſe ſcribit Valer. Max. *lib. 6. cap.* 5. ut ſi 79
quis novam legem eſſet laturus, prius eam populo exponeret, inſerto collo
in laqueum, qui ſi ea diſplicuiſſet, ſtatim conſtrictum novæ legis auctorem
ſtrangulabat, *hæc ille.* Parum enim vel nihil abeſt, quin novitas ſubita in me-
lius non evidenter converſa, nec ſuffulta ratione conſpicuâ, mox nocitura
ſit, & detrimentum ingens illatura, quò reſpexit JCtus: In rebus novis con-
ſtituendis, (inqniens) evidens debet apparere utilitas: neque etiam medicis
cauſas & naturas ægritudinis ſubtiliter dicentibus, dantibusq; ſanitatem ver-
botenus credendum, ut ait Hieron. referente Wolffio 15. *cent. 1. rer. mem. pag.*
888. ſcilicet, qui dum res moliuntur novas, ut credibilia † jactitant, mortuos 80
ſe ſuſcitaturos. Et idem: quare nec ego ſentire audeo, quod omnes clamant,
latrones enim ſicarii, venefici, inhumaniter homines occidunt, † medici ta- 81
men

men humanissimè atque officiosissimè & solenniter interimunt. Taceo quot morborum prolongationes, quot pestiferas potiones, quot infirmitatum comminationes miseris infirmis ingerant, & quos abstinentia aut simplici victu vel herba, si scirent, curare poterant, sumptuosis ultramarinis, quippe & adulterinis materialibus curare, aut potius inficere humana corpora moliũtur, *hæc ille.*

Si in arte, quam profitetur, peritus est, ac desuper etiam documenta & testimonia habet. *lib.6. Cod. de professor. & med.* etenim imperitia culpæ annumeratur. *d.l. imperitia. l.8. §.1. ff. ad l. Aquil.* unde Horatianum illud: *lib. 2. Epistol.*

——————— abrotanum ægro
Non audet, nisi qui didicit dare, quod medicorum est
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

82 Hinc à medicorum † consortio non immeritò arcentur mulieres, quas partim sexus verecundia & pudor ab officiis virilibus repellit. *l.2. ff. de R. J. l.1. ff. de postul.* unguentarii, judæi, empyrici, qui solâ quadam experientia medicinam tractant, neque hominum naturam cognitam habentes, nec morbum causas investigantes. *l. finali. ff. de extraord. crim. d. const. Car. V. artic.* 134. *Cujac.* 17. *obs* 27. Clar. *in §. homicidium. vers. item medicus*, Levin. Lemin. *in præfat. de occult. nat. miracul. & lib.1. c.17.* ubi medicos circumforaneos atque impostores publicos publicè exterminandos censet, qui non verentur in hominum
83 vitas & corpora grassari, atque juxta proverbium, † in vasis jactura artem figulinam experiri, hoc est, interprete Plinio, hominum periculis discere, & per experimenta fallacia ac conjecturas mortem hominibus inferre, unde Aristotelem ægrotantem contra Medicum in hæc verba prorupisse testatur Ælianus *libro 9. histor. c.23.* Ne me cures vel bubulcum, vel ut mangonem, sed prius causam edisce, qua ratione etiam Seneca *in Epistol.* ait: in morbis nihil esse tam periculosum, quam immaturam medicinam præbere ægroto, quapropter attestante Cornel. Agrippa, si neque ars neque judicium, neque tempus & affectus ægri observentur, res periculo præsentissimo non caret. *de vanit. scient. in c. de medic.* quod exemplo memorabili illustrat L. Levinus
84 Lemn. *in lib. de simil. lib. c.41.* Novi, *ait*, † quendam sacrificum, qui cineres buxtæ deustæ, ritu Romanæ Ecclesiæ dominica palmarum consecratæ, cuidã adolescenti ebibendos propinaret, aqua lustrali immersos, adhibito inani ridiculo quodam exorcismo, ad dispellendas, ut astantibus persuasit, febres, non ita multò pòst febris quidem repulsa, sed adolescens mox vitam clausit, deinde imperitiæ accusat medicos Galenus, quos appellavit ἀμεθόδους, scilicet quorum ars medicandi continetur paucis regulis, ut omne laxum astringendum, omne strictum laxandum, omne cavum implendum, non considerantes in his neque ætatem, neque complexionem, nec sexum ægrotantis, neq;

anni

anni tempus, neque consuetudinem, efficaciam medicinæ, nec alias qualitates & circumstantias. Mira certe res est, *inquit* Hieron. quem supra citavimus, fullones, metallarii, fabri, lignorum cæsores, ipsa quoque vilia officia exercentes, qui absque doctore esse non possunt, nec experiri audent, quæ non noverunt, sola est medicandi ars, quam sibi passim unusquisque vendicat. Alii enim à crebro infirmantibus medicinam addiscunt, alii à fœminis, ut viros curent, alii ab infidelibus audiunt, ut fideles necent: alii nescio in quibus libellis legunt, ut in miseris corporibus uniformiter exequentur, & (ut ajunt) uno collyrio eis incognito, omnium oculos volunt curare, quo fit, ut cæcus natura videntem cæcum faciat, Hi medicinam nescientes, medicinâ abutuntur, & artem egregiam, quam non noverunt, profitentur, atque medicinæ excellenti & illustri nomine gloriantur, quippe quæstus gratia, pecuniam, ut finem quærunt, præmium vero medico non modo exiguum, sed sordidum, & tanto labori impar nec ingenio dignum. *Hæc ille.*

Cæterùm si diligens medicus est, culpæ prædictæ manet expers, *c. ad auras. de ætat. & qualitat. c. finali de homicid. §. præterea. inst. ad l. Aquil.* jura siquidem vigilantibus non dormientibus subveniunt, nec quem sub cura habet, semicuratum perniciosè relinquit, fortè si æger ære pariter ac corpore impotens fuerit. Etenim canonum regula est, quod medico carior esse debeat amor proximi quam nummi, Joh. Schneid. *in d. §. præterea. institut. ad l. Aquil.* Siquidem enim advocati & procuratores in Camerâ pauperum causas gratis suscipere & ventilare tenentur, quorum officium nobile est, *l. 1. in fin. l. 4. in fin. ff. de accus.* nec rei pecuniariæ aut precio quovis æstimandum, *l. 1. §. 5. ff. de extraord. cognit. l. 14. C. de advoc. divers. judic.* quanto magis † medici officium 85
gratis impartiri tenentur pauperibus in tantum, ut placuerit jure in honorariis medicorum decernendis, ita versari oportere judicem, ut pro modo curæ proque medici peritia & industriâ, lociq; consuetudine æstimationem adhibeat, dummodo licitum honorarium qualitas non egrediatur, *d. l. 1. §. 10. ff. de extra. cognit.* Planè † non ferendus medicus, qui mala medicamenta adhi- 86
bendo excruciat ægrum, ut exemplo pessimo nummos, resve preciosas ab eo, quæstione quasi vel tortura mediante, extorqueat, prout Ulpianus *in l. 3. ff. d. tit.* de medico agit, cui curandos oculos, qui eis laborasset, commiserat, periculum amittendorum eorum, per adversa medicamenta inferendo, compellente, ut possessiones contra fidem bonam æger sibi venderet, quod factum incivile coërcendum, remque restitui jubendum subjicit Ulpianus *in d. l. 3.*

Postremò si medicus edocet ægrotum de his, quæ contraria sunt morbo, *d. c. ad auras. c. fuit. de homicid. exemplo l. 25. §. 7. ff. locati.* videlicet certiorando ipsum, quomodo in diætis vivat, quousque dormiat, vigilet, quo cibo aut potu utatur, & quæ sunt similia, † prohibetur tamen, ne medici, qui ar- 87

tis astronomicæ peritiam callent, ægro horam mortis manifestent, *c.* 13. *ex-
tra. de pœnit.* De chyrurgis idem jus est, quod de medicis, item de his, qui ali-
cujus saltem partis corporis vel certi doloris sanitatem pollicentur, *l.* 1. §. 3. *ff.*
88 *de extraord. cognit.* Cum primis † de chyrurgo hoc dicitur, ut siquidem se-
cuerit membrum hominis, in cujus signo luna existat tum temporis, pro-
pter imperitiam tanquam culpam, teneatur. *l.* 7. §. *final. ff. ad l. Aquil.* Hisce
causis sic relatis concurrentibus, si mors rapiat ægrotnm, concludunt Dd.
communiter, medicum tutum esse etiam in foro conscientiæ. And. Gail. 1. *obs.*
11. *in fine. etenim.*

Non est in medico semper relevetur ut æger,
Interdum doctâ plus valet arte malum.

An autem infirmus inobediens medico, item ministri & familia, curam præ-
89 scriptam non observantes, sed noxia infirmo exhibentes, peccent? deinde †
an medicus teneatur, si peritè quidem & dextrè medicinam præscripsit, sed
species mixturæ sive ingredientia sunt exoleta & adulterata aut vetustate cor-
rupta, quærit & exanimat Innocentius *in d. c. tua nos. extra de homicid.* per-
tinet huc inprimis roformata politia Carol. V; *de Anno* 1548. §. Von Apotecke-
ren/ubi notabiliter statuitur. Nach dem in der Apotecken zu Zeiten die verläge-
ne vnd vntügliche materialia, vnnd ander dergleichen species, so man in den
Recepten vnd Artzneyen pfleget zugebrauchen/ befunden werden/ die dem Men-
schen zu erlangung der Gesundheit mehr schädlich als nutzlich seyn / so mei-
nen wir hiemit ernstlich/vnd wollen/ daß die Apotecken/vnter denen Apotecken
seynd/dieselbe durch jhre dazu verordnete/vnd der Sachen verständige / Jähr-
lich auffs wenigeste visitiren, vnnd besichtigen/ gute Ordnung/ vnnd reforma-
tion, darin fürnehmen/ vnnd die materialia gebührlichen wider ersetzen lassen/
damit ein jeder vmb sein Gelt/ gute frische vnd tügliche Materialien vnnd Artz-
neyen bekommen vnd haben möge.

90 Deniq; de † Medico, qui sciens prudens tollit hominem, de medio or-
dinariæ legis Corneliæ pœnæ reus est, *gl. in* §. *præterea. inst. ad l. Aquil.* Clarus
lib. 5. §. *homicidium. num.* 17. *l.* 5. § *fin. ff. ad SCt. Syllan.* cum plus sit hominem
veneno extinguere, quam gladio occidere, *l.* 1. *C. de med. & Mathemat. l.* 3. *ff.
ad l. Cornel. de sicar.* Gail. 2. *observ,* 111. *in fin. const. crimin. C. V. d. art.* 134. *in fin.*
qui non secus ac famosus latro rotâ tundi & ad mortem plecti jubetur, ait:
Marcian. *in l.* 3. §. 3. *ff. ad l. Cornel. de sicar.* cumprimis pigmentarius, qui temerè
cicutam, salamandram, aconitum, pituocampas, aut bubrosdim, mandrago-
ram, & id quod lustramenti causa dederint, Cantharidas. *d. l.* §. 3. *ff.* Gell. 3. *noct.
attic. cap.* 8. Euseb. *lib.* 7. *histor. Eccles. c. pen.* Camer. 2. *med. hist. c.* 5. *in fin.* Occi-
dens † hominem vel adversarium collusorem in colluctatione, pancratio,
vel pugiles cum concertant, alius alium occiderit, jure ff. pœna nullâ tenen-
tur, quoniam gloriæ causa & virtutis non injuriæ videatur cædes facta, *l.* 1. §.

4. *ubi Dd. ff. ad l. Aquil.* quanquam noviſſimè prohibiti ſint ludi & ſanguino-
lenti ejuſmodi conflictus, *l. 1. Cod. de gladiatoribus. c. 12. ext. de torneamentis.*
Porrò quod ludos non ſanguinolentos attinet, ut jaculationis, projectionis
lapidis, pali, curſus, & elevandi ponderis, *l. 2. §. 1. ff. de aleatorib.* colluctationis,
pancratici, pugillationis, *d. l. 7. §. 4. l fin. C. de feriis.* præſertim, quæ cum Princi-
pis auctoritate & conſenſu fiunt, Johan. de Anania *cap. 1. de torneam.* hactenus
permittuntur. [1] ſi virtutis & gloriæ cauſa non fortunæ gratia committun-
tur, quo caſu ſiquidem luſor colluſorem interficiat, pœnam legis Corneliæ
haud incurrit, ita tradunt *Dd. in c. latro. c. continebatur. extr. de homicidio.* Jo-
han. de Anania *in d. cap. 1. de torneamentis.* Blanc. *de indic. pag.* 236. [2] Si luſus
colluctatio, pancratium committitur in loco conſueto, ubi ex inſtitutis ma-
jorum, pro more ludi conſuevit, *l. 9. §. finali. l. 11. in princ. ff. ad l. Aquil.* Etenim
† locus delicti in omni juris parte pœnam vel tollit, minuit, vel auget. § *atrox* 92
ubi Dd. inſtit. de injur. argumento d. l. 11. conſtit. crimin. Carol. V. art. 146. Eber-
hard. *in top. legal. loco de prædicam.* unde verſus hi vulgares ad facti ſpecies
quaſvis accommodabiles, quorum beneficio omnia in jure argumenta con-
traria dilui poſſe, † affirmat Eberh. *in præfat. loco legal.* 93

Cauſa, locus, tempus, perſona, rigor, novitasq;,
Antiquum, bonitas, veto, conſule, præcipio.

[3] Item ſi tempore legitimo ludus inſtituatur, ſcilicet ad certandum certo
die, & momento, à principe vel republica conſtituto, Bald. *in l. 7. §. 4. ff. ad l.
Aquil.* quo pertinet locus Petronii Arbitri *c. 15. de lud. & ſpect.* mane (*inquit*)
cum beſtiis depugnabant, poſt meridiem verò ii, qui ſuperfuerant inter ſeſe,
& meridiani gladiatores dicebantur, cæterum nec docti factiq; ad pugnam
erant, nec armis in ea utebantur aut arte, cædes tantùm promiſcua & laniena,
unde Seneca *Epiſt.* 7. ait: † caſu in meridianum ſpectandum incidi, luſus ex- 94
pectans, ut ſales & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruo-
re acquieſcebant, contra eſt, quicquid ante pugnatum eſt, miſericordia fuit,
nam omiſſis nugis, mera homicidia ſunt. Nil habent quo tegantur, ad ictum
totis corporibus expoſiti repellitur ferrum, quo munimenta? quo artes? o-
mnia iſta mortes meræ ſunt? Mane leonibus & urſis homines, meridie ſpe-
ctatoribus ſuis objiciuntur, interfectores interfectis objiciuntur, ut victo-
rem in aliam detineant cædem, exitus pugnantium mors, & idem *Epiſt. 96* di-
cit: homo ſacra res, homo jam per luſum vel jocum occiditur, ut quidem ex-
ordiri ad accipienda inferendaque vulnera nefas erat, is jam nudus inermisq;
producitur, ſatisq; ſpectandi in homine mors eſt. *Hactenus Seneca.* Hanc mi-
ſeram gladiatorum conditionem deſcribit quoque Lipſ. *in ſatur. lib. 2 cap. 4.*
Illa verò tum demum obtinent jure, quoties perſona ludens talis eſt, † quæ 95
ludere licitè poſſit, prohibentur enim ludere in palæſtrâ ſervi (niſi beſtiis ob-
jiciuntur,) *l. 7. §. 4. ff. ad l. Aquil. Scholares, §. illud. in proœm. ff. Dd. in Authen-*

 tica.

*tica.habita.C.ne filius pro patre. Clerici,tot. tit. extra de vit. & honest.cleric.*impuberes,nempe quos respectivè ætas & fati infelicitas à palæstris luctatoriis
96 arcet, *argum.l.15.ff.ad l.Cornel. de sicar.* deinde quod † gladiatores juramentum solenne,antequam certamini se committebant, præstarent, quod minori vel dementi non defertur, *Auth.sacramenta.C.si adv.vend.* Eberhard.*in top. in loco à juram.* in tria enim jurabant gladiatores ustionem, verbera, necem cum cecidissent, flammam & verbera, si quando dimidii pugnarent aut fugerent, Lips.*d. loc.* Petron. Arbiter *d. loc.* sacramentum juravimus uri, vinciri, verberari, ferroque necari.

97 Denique † palæstram subire & ludere quoq; prohibentur: mulieres, quas sexus pudor & verecundia potissimum ab officiis virilibus removet, unde Martem quidam à maribus dictum statuere, quod maximè maribus præsit in bello, & à maribus unicè coli velit, Plato *in cratilo.* quanquam Hyppol. de
98 Collibus *in lib.de increm. cap.19.* sub Severo Imperatore † certamen mulierum institutum fuisse asserit, in quo tanta hominum convenerit multitudo, ut dubitarent omnes, num soli athletæ stadium caperent? isto in certamine, *inquit*, cum mulieres crudelissimè pugnassent, atque eam ob causam cæteræ nobilissimæ fœminæ, quæ non pugnassent, conviciis insectatæ fuissent, cautum est, ne qua mulier in posterum gladiatorio munere fungeretur: sic Nicolaus Damascen. *hist. Roman.* 110. scribit, gladiatorum spectacula non in conventibus solum & theatris, verum etiam in privatis conviviis instituta fuisse, adeò ut æquè mulieres ac masculi certaminibus sese exercuerint, qui tamen mos quoq;, ut beluinus & barbarus, paulatim in desuetudinem abiit, quò pertinent versus Statii, ibi:

Hos inter fremitus novosq; lusus
Stat sexus rudis nesciusq; ferri,
Et pugnas capit improbas viriles, &c.

99 Cæterùm quod attinet † ludos jure permissos, ut scacorum, taxillorum, chartarum respectivè, qui licèt ita comparati sint, ut magis fortuna & industria, quàm corporis labore & cum periculo expediantur, quia tamen contingit sæpenumero, ut non minus ludi illi scandalis occasionem præbeant, juxta illud canonicum: Lusus inventum Diaboli est, Lusori cupido semper gravis exitus obstat, &c. De ludis ejusmodi, quousq; scilicet jure subsistant, subjicere placet, at quidem de ludis hujusmodi talis statuitur maxima, qui ludi magis pendent ab industria hominum, quam fortunâ (ut est ludus charta-
100 rum, taxillorum) non prohibentur, ut est ludus scachicus. 1. Modò ne † fraus fiat in ludo. 2. si servantur leges ludi. 3. si ludentes habent liberam potestatem in pecuniis, quas lusui exponunt. Alii distinguunt, aut lusus fit saltem recreationis causa, aut quæstus faciendi gratia, ita ut primo casu nullus ludus damnetur, nedum in clerico. 2. casu, ut puniatur lusor, siquidem lusus illici-

illicitus est, id est, qui potius de fortuna quam industria humanâ dependet: qua autem pœnâ puniatur lusor? arbitrio judicantis relinquitur, *authentica* 101
aleam.C. de relig. & sumpt.fun. Porrò an lusor † condictione indebiti repetere possit id, quod lusu perdidit, disputat Covarruv. *in reg.peccatum.part.2.§.4.num.1.* & decidit, ut siquidem collusor fraude & dolo potius, quàm fortunâ socii pecuniam acquisiverit, ea demum condici queat, Didac.Canter. *in tract. crimin.quæst.crimin.59.in fine.* referuntur hic bullarum atque indulgentiarum lusibus expositarum mores, quâ de re Thomas Gascoignet. *in d. Theolog.* circa annum Christi (*ait*) 1440. populus Angliæ ob profusissimas indulgentiarum copias vulgò dicebat, Roma ad nostras fores nunc pervenit, quia jam cuique se exposuit pecuniam offerenti, ut cum omnia essent condonationibus plena, indulgentias tantum dabant negotiatores pro cœna, pro concubitu, pro haustu vini, pro pilæ lusu, & interdum actu venereo, *hæc ille.* De mu- 102
liere, an † ludere possit sine cõsensu viri? vulgò etiam quæri solet, item si quid in lusu etiam licito perdiderit, an id repetere queat maritus? prius negant, posterius affirmant. *Canon. in c. Clerici. de vit. & honest. Cleric.* Par. de Put. *in tr. de lud. chart.* adde hic, quòd scribit Bald. *in rub. Cod. de cond. ob turp. caus.* quod qui in ludo scienter lucretur pecuniam hominis, sub alterius potestate constituti, furtum committat, allegat ad hoc *l. servus. C. de cond. indeb.* Item
in l.1.in fine. C. si quod in fraud.patron. vult, ut siquidem † pater lusu perdat o- 103
mnia bona sua, filii revocare ea queant usque ad legitimam. Barbat. *consil. 65.* Jason *in l. si arrogator. ff. de adopt.* Ripa *in c. sæpe. de rest. spoliat.* Tiraquell. *de ll. Conn. gloss.5.pag.465.*

12. Parans † foveam vel offendiculum struens hosti in via publica, qua 104
homines ire redire communiter solent, homoq; non ex hostium grege, nec miles inopinato in periculum incidat, ac desuper moriatur? quæritur an fossor vel Capitaneus mandans fossam fieri extraordinariâ teneatur pœnâ de homicidio? videtur dicendum quod sic. 1. *argumento l.26. ff. ad L. Aquil.* quia putator, qui ramum de arbore dissectum dimissurus in terram, proclamare debet, ne in homines prætereuntes ramus cadat, eosq; opprimat. Ergo hic in simili videtur dicendum, cum parium idem sit judicium. Eberh. *in top. in loc. à pari.num.1.& seqq.* 2. quia hæc parificantur, occiderit quis ipse, an causam mortis præbuerit? *l.15. ff. ad l. Cornel. de sicar.* Ergo. Sed hæc utcunque se habent, verior tamen sententia est, ne teneatur fossor vel Capitaneus, quia operam rei licitæ dedit, qui studuit dolo, arte, vel marte illudere hostem, *l.1. ff. de dolo malo.* quâ in re parum consideratur salus singulorum, interitus hujus vel illius personæ privatæ: Etenim publica privatis anteferenda sunt, imò quod per accidens ita fit, fati calamitati potius, quam humano facto acceptum ferendum est: unde Ulpian. *in l.5. ff. ad l. Aquil.* dicit: Ejusmodi casus non secus se habere, ac si tegula cadat de domo, hominemq; offendat. 2. quibus sic

bus sic præsuppositis utique nec culpæ imputari quicquam dici potest, quoties aliud quodvis moliatur, stratagemata nova comminiscatur, quibus mediis consilia sua ad effectum perducit, hostes confundit, & decipit. Cui autem concessum est posterius, eidem sine dubio prius, sine quo posterius assequi non poterat concessum videbitur, *argumento l.2. ff. de jurisdict.* imo qui vult consequens, ipsum quoque velle existimatur antecedens. *d.l.2.* [3] sic dux
105 † Albanus contra equitatum principis Aurentiæ in Belgio superioribus annis, quo tutius castra locaret, prius in via, quâ hostem adventurum opinabatur, fossas fecit, positis itidem in viis muricibus aculeatis, & terrâ viminibus coopertis, prout similes insidias Columbo ejusq; æquitatui struxisse dicitur, Indiani cum primum sub jugum Hispanorum redigerentur. Ad objectam legem 28. *ff. ad l. Aquil.* Resp. quod putator arboris dejiciens ramum, in locum publicum non proclamante facto, in culpâ sit, atque si inde hominem prætereuntem interficiat, recte legis Aquiliæ teneatur. Cæterum Capitaneus belli foveam vel aliud offendiculum parans hosti, nō modo dum sic occupatur, operam dat rei licitæ, verum rem præstat necessariam, dummodo technas structas nedum militi privato notas facit, cum in bello consilia in secretis habere tutissimum sit, proinde accidit, ut sæpenumero belli Imperator legatis vel nunciis Capitaneorum quid fieri velit sciscitantibus, expresse non respondeat, ne paulatim hostes consilia suboleant per proditiones, quare prudentiores quid faciendum sit signo aliquo, sibi & Capitaneo soli noto, quid faciendum, indicant, quod legati vice responsi referant, ita tamen ut qualiter res gerenda sit, acutus & sagax dux non tam ex signis, quam aliunde, certissima re divinare possit, sic Tarquinius Superbus nolens occultè filii literis respondere, nihil ad nuncium verborum præsentem protulit, aut literarum ei tradidit, sed in horto ambulans, ubi erant papaverum nata capita, eorum præsente tabellario aliqua dissecutum patris responsum esse facile intellexit, ut Gabiorum primores decollaret, quod factum est. Livius *decad.* 1. *lib.* 1. Julius Front. *lib.1.c.1.* Henric. Ranzov. *in tract.bell.lib.2.c.3.num.3.* Ad 2. Resp. quod *d.l.* 15. *ff. ad l. Corn. de sicar.* agat de mandatore cædis, sicut in eadem lege subjectum exemplum id arguit, quæ cædis causa longè diversa est à proposito nostro, ut itaque à separatis nihil inferatur. *l.32. ff. ad l. Aquil.*

13. Provocatus provocantem vulnerans vel occidens quoq; huc spectat, de quo jure statutum apparet, ut siquidem saltem vulneret adversarium, nulla pœna teneatur, *l.52.§.1.ff. ad l. Aquil. l.1.§. 11.ff. si quad. paup. fecis. dicat.* Sin occidat, extra ordinem plectatur, nisi consuetudo & lex localis aliud suaserit, Pingiz. *quæst.* 59. adeò ut nec ad solvendas expensas in curando vulnere teneatur, Moll. *ad Const. Saxon. p.* 4. *const.* 10. quoniam in provocato fraus & dolus deficiat, utpote delictorum causæ sed inconsultus calor, dolor, *l.4. C. ad l. Jul. de adult.* Gail. 2. *observ.*110. *num.*11. *per l.*14. *§.*6. *in fin. ff. de bon. libert.* ubi textus

textus ait: ignoscendum illi esse, qui se ulcisci voluerit provocatus. Subsume: sed ut pœna l. Corneliæ ordinaria locum habeat, requiritur dolus verus & evidens, haud sufficiente lata culpâ, quæ dolo non æquiparatur, *l.7.l. qui cædem.ibi: dolo malo.ff.ad l.Cornel.de sicar.Dec.consil.*482. Felin.*in c.dilecti.ext.de re judic.num.*10. Marsil. *consil.68.n.6.* Bertazol. *consil.*433.*& consil.*434.*vol.*2. Tiraquell.*de pœn. caus.*1. *num.*5.neque distinguitur sive tutelæ inculpatæ moderamen excessit sive non? Marsil. *in pr.§. quoniam.num.* 63. Gail.*d.obs.*100. *&* 110.*num.*15.modo ne ex intervallo se ulciscatur provocatus remisso primo calore, dolore, Farin.*p.4.de homicid.*14.*num.* 403. Tessaur. *decis.*178.*num.6.* quod si verò provocans mortem minatus esset provocato post primã rixam, ex intervallo occidens minitantem, pœnam effugit ordinariam, scilicet ut mortem, quam minator inferre volebat, incurrat ipse, & quod struebat malum proximo, ipse sustineat, *tot.tit.C.quand.sine jud. se liceat, &c.* hinc illud Jobi: vidi exarantes scelus, injustitiam ipsam metere, vel ut Euseb. 9.*Eccl.hist.* 9.ait: rectè revertitur labor viri mali in caput ejus, & in verticem injustitia descendit, in tantum, ut quoque milites circumforanei pagatimq; discurrentes & vexantes colonos miseros, licitè possint occidi, *l.* 2. *C. quand.sin.jud.* Gail. *de p.p.*

Planè conclusionem principalem non pauci eò extendunt, ut etiamsi tertius sub duello à provocato occidatur, pœna ordinaria hic non teneatur, per text.*l.7.§ fin.*ibi: quid enim si ad hominẽ, *ff. ad l. Jul. repetund.* Tiraquell. *d.loc.* Ludov.Roman. *in l. cum mulier. ff. solut. matrim.* nisi tamen provocatus causam dedisse provocationi non vulgarem, ut quia colaphum impegisset provocanti, quam nemo deglutire tenetur, Ægid. Boss. *de inquis. n.* 118. Berlich.*p.4.conclus.*17.*num.*21.uti nec mendacii reduargitionem, quam vir egregius per colaphi dationem retorquere potest. Idem Berlich.*part.5.conclus.64. n.*30. Porrò provocatione sub scyphis factâ, atque duello ab ebriis commisso, non immeritò videtur majorem excusandi rationem militare pro provocato, vino scilicet calorem à provocatione conceptum augente, prout in genere delictorum pœnas mitigare solet ebrietas, Gail. *d. cap.* 110. quæ pro re nata quoque prodesse poterit provocanti, qui alias pœnâ l. Corneliæ ordinaria indistinctè tenetur, occidens provocatum, cum animum occidẽdi habuisse eum jura præsumant, Obrecht. *in tract.de defens.cap.*11.*num.* 56.Dan.Moller.*d.loc.* Berlich. *d.conclus.*17.*num.* 27. *& concl. antecedent.* 16. *num.* 3. ubi statuit permissu Principis duella permitti posse, *num.* 7. enarratque quomodò Joannes Lang. Regius Thurini præfectus duella odiosa fecerit militibus, provocantes se invicem, includens super ponte solos usque ad noctem, nemine conspiciente, &c. *vide ibidem.*

Illud notatum esto, quòd quacunq; in parte inculpatæ tutelæ moderamen excedatur, nunquam homicidium ordinaria pœna plectatur, Tiraquell. *d.cons.*

d. consil. 1. Marsil. *in §. quoniam, num.* 63. Joan. Andr. *ad specul. lib.* 4. *part.* 4. *de homicid.* adeò, ut qui pro defensione rerum, moderamen hoc transiliat, extra ordinem plectatur, Felin. *in c. significasti.* 18. *ext. de homicid. num.* 14. ubi tamen accuratè distinguatur necesse est, utrum dolo, latâ vel levi culpa moderamen excessum fuerit, si dolo, amputatione manus, si culpa, relegatione vel mulctâ occisor puniatur, Coler. *de process. exec. p.* 1. *c.* 9. *n.* 65. Farin. *de homicid,* 4. *tit.* 14. *q.* 145. *num.* 398.

CAPUT XXVII.

DE INDICIIS HOMICIDII VOLUNTARII.

SUMMARIA.

1. *Cum telo visus ambulare in lolo patrati flagitii, homicidii reus arguitur.*
2. *Vestes sanguine tinctæ identidem significant.*
3. *Si per saltus dumeta non procul à loco delicti reptare videatur inquisitus.*
4. *Supellex occisi penes diffamatum inventa indicium parit.*
6. *Si detentor supellectilis authorem suum nominet, quid juris?*
7. *An nominatio sociorum hic indicium pariat?*
8. *Quid si occisor prætendat, se ad sui defensionem occidisse hominem?*
9. *Quibus indiciis provocatio arguatur?*
20. *Probatur fama provocatio facta.*
11. *Inter provocationem verbalem & realem an hic distinguatur?*
12. *Verba injuriosa sunt provocatoria.*
13. *Homicidium nunquam præsumitur animo præmeditato commissum.*
14. *Fiscalis omninò probare tenetur animũ occidendi deliberatum,*
15. *An occisor juramento docere possit, se habuisse animum occidendi?*
16. *Ex armorum genere præsumitur animus occidendi.*
17. *Multitudo adjuvantium arguit animum præmeditatum.*
18. *Confessio extrajudicialis indicium parit voluntarii homicidii.*
19. *Occidendi animus præsumitur de eo, qui eodem in genere aliquando fuit occupatus.*
20. *Qui ante cædem factam vendidit maximam bonorum suorum partem.*
21. *Qualiter ex fuga & inimicitia hic indicia formentur?*
22. *Quomodo fuga occisi hic consideretur?*
23. *Consociatio cum amicis ante cædem animum deliberatum arguit, quoties adjutores habuit occisor.*
24. *Homicidio in ædibus commisso, inhabitantes omnes cædis arguuntur rei.*
25. *Mendacio in domo exorto, omnes inquilini præsumuntur culpabiles.*
26. *Noctu occisus, præsumitur animo præmeditato trucidatus.*
27. *Clandestinæ coitiones animam deliberatum arguunt.*
28. *Ingressio viatorum suspecta ad monstrandam viam indicia parit.*
29. *Occisor solitus commorari eo in loco, ubi cædes facta est, indiciis gravatur.*
30. *An in locis sacris præsumatur committi flagitium?*
31. *Rixa affectata animũ occidendi arguit.*
32. *Animus malus delinquendi occasiones quærit.*
33. *Quousq; calor rixæ durare dicatur?*
34. *Author rixæ homicidii reus, cæde in rixâ commisśâ arguitur.*
35. *Constitutio crimin. Car. V. hac de re.*
36. *Generales regulæ de homicidio in rixa commisso.*

1. INdicia homicidii voluntarii deliberati vel doloſi ſunt, ſiquidem † reus 1
delatus inquiſitus vel accuſatus in loco delicti perpetrati viſus ſit cum ar-
mis, vel ut textus, *l.1.ff.ad l. Cornel.de ſicar.* loquitur, cum telo ambulare, aut ſi
telum, quod fortè abjecit, non habeat, † veſte indutus ſanguine tinctâ con- 2
ſpiciatur, licet teſtes de immediato actu nihil deponant. *conſt. crim. Carol.V.*
art. 33. Si † per ſaltus & dumeta non procul à loco commiſſi criminis repta- 3
re, hinc inde ſpaciari per devia fuerit viſus. Porrò ſi arma † ſupellex, veſti- 4
menta accuſati in loco eadem ſint reperta. *d. conſt. art.* 29. Quemadmodum
in caſu converſo pariter receptum eſt, ut quoties † arma, veſtes, annuli, ar- 5
millæ, equi ephippia, lora, &c. inventa ſint penes hominem alioquin de cæde
haud ſuſpectum, qui proculdubio rationem tenetur reddere, unde & à quo
ſupellectilem ejuſmodi mutuatus ſit, emerit, permutaverit, conduxerit. *arg.*
d.art.33.conſt.Car.V. ibi: Ob er deß vermordeten Haab genommen/verkaufft/
vergeben oder bey jhm hette/ꝛc. Sed quid ſi hic † nominaverit authorem ſuum, 6
venditorem, locatorem, anne hæc profeſſio liberabit hominem, faciatq́; in-
diciis urgeri auctorem vel nominatum? Utrumque negari poteſt, ſiquidem
in nudæ theſeos terminis res conſideretur, ille non liberatur nominatione
à ſe facta, quoniam æquè mentiri poteſt, ac verum dicere, prout regulariter
jure accidit, quod † ſola nominatio etiam de ſocio facta per quæſtionem, non 7
plenum inducat idq́; torturæ ſufficiens indicium. *qua de re de ind. general.*
Sic aggravari non debet relatione illa, eandem quam diximus ob cauſam
& rationem, niſi indicia alia accederent vel particularia vel generalia.

Cæterùm ſi † reus ſecundum indicia antedicta confiteatur occidiſſe ſe 8
hominem ſed ad ſui defenſionem? Reſp. vulgò Dd. confeſſionem hanc in-
dicium generare. Maſcard. *de prob. vol.2.concl.867.num.* 13. Alciat. *in l.* 1. §. 2.
num.22.ff. de V. O. Zanger. *de qq. & tort. cap.2.num.*175. & pro re nata ipſum
ſupplicium, quoties nempe defenſio allegata probari nequeat. Bald. *in l.* 1. §.
11. *ff. ſi quad.paup.feciſſ.dicat.* Anchar. *in c.ſignificaſti.* 2. *ill. num.*11. *ext. de ho-*
micid. Quapropter notanter Bart. *in l.*28.§.11.*ff.de liberat. legat.* Quod con-
fitens (ait) occidiſſe ſe hominem ad defenſionem ſui omninò puniendus ſit,
rejecta qualitate defenſionis, ſiquidem eam probare non poſſit. Jaſon *in l.* 3.
*num.*13.*ff.de juſt.& jur.* Felin. *in d.c.ſignificaſti.ill.*2.*num.* 13. Gomez. 3.*reſol.* 3.
*de homic. num.*26. quinimò nedum defenſio probata præſtat, niſi eadem ne-
ceſſaria adeoq́; qualificata exiſtat, *c.*1. *§.ſi quis. ubi FF. comm. de pac. tenend. in*
*uſib. feudor. gloſſ. in clem.*1. *in verb. non valens. de homicid.* ubi ſubjicit, probari
per circumſtantias, utrum occiſor evadere potuiſſet nec ne? quo gloſſæ bro-
cardico una quoque evincitur, qualiter ſcilicet probatio hæc comparata eſſe
debeat? videatur Farinac. *de homicid. quæſt.*125.*part.*7.*§.*1.*volum.* 4. Provoca-
tio † autem, quibus indiciis demonſtretur? hac in re non minoris eſt dubii: 9
Provocationem factam non pauci exiſtimant, quoties demonſtratum ſit,

 eum,

eum, qui defensionem allegat, fuisse retro hominem pacificum, frugi & mo-
destum, occisum verò virum ferocem, Felin. *in c. dilecti. de except.* Cæpoll. *in*
consil. crim. 28. *num.* 11. Marsil. *consil. crim.* 41. *num.* 13. Alberic. de Ros. *l.* 3. *ff. de*
just. & jur. & in l. 1. *§.* 11. *ff. si quad. paup. feciss. dicat.* audacem, rixosum, Cæpoll.
d. loc. Menoch. *de arb. qq. lib.* 2. *cas.* 363. *num.* 7. Mascard. *de prob.* 1. *concl.* 72.
juniorem occisore, Fulgos. *in d. l. §.* 11. *si quad. paup. &c.* Socin. *in c. ad aures. n.*
175. *de homicid.* Riminald. *consil.* 359. *num.* 10. ambulantem in loco delicti so-
lum ante pugnam: Cæpoll. *consil.* 28. Blanc. *in pract. crim. de homicid. & assa-*
sin. §. 4. *num.* 64. Menoch. *de arb. qq. lib.* 2. *cas.* 363. insequentem fugitivum
Mascard. *de probat.* 3. *conclus* 1128. *num.* 13. Cæpoll. *d. consil.* 28. Riminald. *con-*
10 *sil.* 359. *volum.* 4. Alciat. *de præs. reg* 3. *præs.* 39 *num.* 12. Alias † fama probatur
provocatio facta, Riminald. *consil.* 217. *num.* 21. *lib.* 1. adeoq; juramento occi-
soris fama adstipulante, Carrer. *in pract. crim. in tract. de homicid. & Assasin. §.*
11 *circa quantum. num.* 73. Modum † provocandi quantum attinet, parum vel
nihil refert, armis an verbis aliquis impetum in alium faciat. Mascard. *de prob.*
lib. 3. *concl.* 1244. *num.* 4. Cæpoll. *consil.* 29. *num.* 6. Gramm. *decis.* 37. *num.* 5.
12 Cravett. *consil.* 119. *num.* 12. neque hoc interest † verba illa minatoria provo-
catoria, diffidatoria, vel alias superba superciliosa & injuriosa fuerint, Ma-
scard. *d. loc.* Provocator verò ut maximè dicitur, qui pridem arma strinxit,
Bolognett. *in d. l.* 3. *ff. de just. & jur.* qui alapam adversario impegit. Idem *d. loc.*
qui literas diffidatorias emisit, Cæpoll. *consil. crim.* 28. qui rixam primus se-
minavit, vel causam rixandi dedit, Bald. *in l.* 1. *num.* 15. *C. unde vi.* hinc *in l. qui-*
cunq. C. de serv. fugitiv. is provocator dicitur, à quo incipit malitia. *l. si quis.*
C. de furt. & quæ aliæ hic recenseri possent provocationis species, quas con-
jecturas vel indicia provocationis potius passimq; appellitat Mascar. *de prob.*
d. lib. 3. *concl.* 1244.

Sed ad rem nos reflectentes paulatim decidimus thema posterius cum
Farinac. *d. vol.* 4. *q.* 125. *tit.* 4. *p.* 6. §. 3. *in fine.* aut (ait) contra superstitem adsunt
indicia aggressionis, scilicet quòd ipse aggressus sit occisum, & is omninò
torquendus est. Rimin. *consil.* 361. *num.* 4. *volum.* 4. indicia ejusmodi petit par-
tim ex classe indiciorum generalium, ut quia occisor erat inimicus defuncti,
homo sinistræ famæ & vilioris vitæ, allegans Hondæ. *de caut. cap.* 30. *num.* 5.
existimantem, quod ex conjecturis hoc in passu quoque procedatur ad quæ-
stionem, quod tamen non nisi de indiciis perspicuis iisdemq; decenter pro-
batis exaudiendum est, & addit Farinac. quod si superstes sub quæstione per-
severet inficiari aggressionem à se factam, totaliter absolvendus sit, & ita ob-
servatum fuisse in judiciis attestatur. Atque hinc trita & usitata criminalista-
13 rum conclusio, quod in dubio † homicidium præsumatur haud commissum
animo præmeditato, quoniam delictum minus utplurimum conjiciendum
sit. Boss. *in tit. de homicid. nu.* 64. *in fine.* Menoch. *de arb. qq. lib.* 2. *cas.* 361. *n.* 23.
ubi

ubi volunt quod ab hac præsumptione, tanquam à regula immotâ nunquam sit recedendum. Farin. *d.loc. p.3.pag. mihi* 555. subjiciens, quod nisi † Fiscalis 14
vel accusator probet animum deliberatum occisoris, corruat inde inquisitio instituta: Confer tamen practicam singularem, quam exhibet Anonymus *in not.intercal.ad Conradi* Harß *tract.de inquisit.reor. conclus. 6. num.* 8. adeò ut non pauci quoque tradidêre, posse † occisorem juramento probare, sibi haud 15
consilii vel propositi fuisse, hominem occidendi. *gloss.in l.1.in verbo, non occidendi. C.ad l. Cornel.de sicar.* & refert Marsil. *consil.*90.*num.*8. quod juramentum hoc sit magni momenti, quotiescunque nonnulla innocentiæ indicia pro reo militant. Carrer. *in pr. in* 3. *tract.de homicid.* §. *homicidii autem species. num.*77. Bursat. *consil.*271.*num.*16. Mascard. *de probat. lib.*1. *concl.* 71. ubi asserunt, quod juramento huic substernantur mediocres conjecturæ, ut fama & integritas vitæ anteactæ.

2. Porrò indicia † homicidii voluntarii depromuntur ex tremorum 16
genere, quibus homo interfectus proponitur, *argum. l.*1. §.4. *ff. ad l.Cornel.de sicar. l.*1. *C.de emend.servor. c.sicut dignum.ext.de homicid.* hinc *in l.* 7. §.6.*ff.de re milit.* miles gladio feriens commilitonem, ultimo supplicio afficitur, lapide offendens vel petens aliquem commilitonum, militiâ saltem rejiciatur, ut textus loquitur, idq; procul dubio inde, quod animum accidendi præ se ferre videatur gladio hominem percutiens, qui non sic inest offensioni, quæ lapide committitur. Carrer. *in pr.crimin.tr.de homicid. & assasin.* §. *homicidii.n.*59. Boss. *in tit. de homicid, num.* 37. Menoch. *de arb.qq.*2.*cas.*361. & 5.*præs.*40.

3. Præterea † indicium resultat ex confessione extrajudiciali, Foller. 17
*in pract.crimin.pag.*2. *part.*3. *num.* 27. Carrer. *in pr. tr. de homicid.* §. *homicidii autem species.num.*75. Cui par est, ut si quis ante crimen commissum dixerit, se hominem occidere velle, Menoch. *de arb.qq.lib.*2.*cas.*361. Mascard. *de probat. lib.concl.* 98.*n.*29.

4. Indicium † homicidii voluntarii est, ubi quis visus fuit stipatus 18
coadunatis hominibus, posito, homicidium à pluribus fuisse patratum, Farin. *d.q.* 126. *tit.* 14. ubi dicit, quod multitudo coadjutorum pariat indicium deliberati homicidii, Menoch. *de arb.qq.lib.*2.*cas.*361. Bursat. *cons.*271.*nu.*14. alii hoc indicium ita declarant, ut non aliter stringat, nisi una probetur, homines coadunatos aliquãdo antehac & retro adstitisse facinoribus inquisiti, etenim † animus occidendi præsumitur de eo, qui in eodem delicti genere 19
quondam fuit occupatus, Gandin. *in tit.de homicid. num.*28. *gloss.in l.*1. *in verbo non occidendi animo. C.ad l. Cornel. de sicar.* quod si tamen in hominum copia casu offendisset homines confligantes, subindeq; occumbentem alterutrũ, dicendum potius occisorem occidendi animum haud habuisse, scilicet qui præsumatur maluisse se fuga salvare, quam facinus præmeditatũ & conscien-

tiosum coram adventantibus exequi juxta illud, qui male operatur, lucem fugit, Clar. *in pr. in §. homicidium. n. 6. vers. ex proposito post med.*

20 5. Indicium inde quoq; desumitur, ut † siquidem diffamatus homicidii paulo antequam occidatur, vendidit maximam bonorum suorum partem. Menoch. *de arb. jud. lib. 2. cas.* 361. Mascard. *de probat. 1. concl.* 98. *num.* 26. scilicet, ut cum fugiendum sit, ilicò & absq; remoris dilabi possit, cui consentaneum est hoc, ut si quoque equos, quorum beneficio vel facinus scelestum committat, vel eo exacto facilius erumpat, ante cædem patratam sibi comparet, Cason. *de indic. & tort. tr. 4. c. 5. n. 2.*

21 6. Indicium hic pariant † minæ occiso factæ, ut si dixerit quis ante cædem commissam, se subtracturum occiso pennam de alâ, &c. ut loquitur Farinac. *d. loc. pag. mihi 366. volum.* 4. Alber. de Rosat. *in tr. de stat. p. 3. quæst.* 64. Cumprimis cum jactator minas exequi soleat, Mascard. *de prob. lib. 1. conclus.* 97. *num.* 14. huc pertinent ex præceptis indiciorum generalium inimicitiæ capitales, Bart, *in l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar.* ubi generaliter dicit: attendendum esse in hujusmodi indiciis, quæ præcesserint inter homicidam & occisum ante cædem commissam, Clar. *in pract. §. homicidium. nu. 6.* Menoch. *de arb. qq. lib. 2. cas.* 361. quomodo autem inimicitia capitalis probetur? Vide Farinac. *d. loc. pag. mihi* 363. Pertinent quoq; hic indicia generalia, quæ ex fuga depro-
22 muntur, Cæpoll. *consil.* 31. † fuga occisi quoque hic spectat, ut siquidem homicida visus sit ruri insequi fugientem, qui mox occisus reperiatur, Bursat. *consil.* 271. *num.* 29. Vel si saltem colloqui ante cædem visus fuerit cum occiso, Blanc. *in pr. crim. §. iis sic præmissis. n.* 23. Mascard. *de prob. l. 1. concl.* 98.

23 7. Indicium † voluntarii & præmeditati homicidii est, quando cum amicis & sociis visus fuerit reus exire foras, Cason. *de ind. & tort. tr. 3. cap. 7. num.* 10. ubi indiciis quoque demonstranda est voluntas amicorum maligna adeò, ut licet probatum non sit amicos una juvisse occisorem, manus violentas simul intulisse occiso, siquidem tamen constiterit conspexisse eos facinus, neque adorto forte vociferanti opem non tulisse, suspicione conspirationis omninò prægravantur, Menoch. *de arb. q. lib. 2. cas.* 361. *n.* 52. hinc Bald. *in l. 1. num. 1. C. h. t.* notanter ait: Quod sola personæ qualitas, ponamus aspectores retro habitos fuisse pro viris bonis, non sufficiat ad excludendum occidendi animum, nisi etiam facti qualitas accedat, coadjuvetque præsum-
24 ptiones bonitatis, Salyc. *d. l.* 1. Affine est huic indicio, ut quod si † homicidium factum in ædibus, omnes inhabitantes inde irregulares fiant, *Canonistæ in c. significasti. ext. de homicid.* referente Laurent. Calcan. *consil. 65. in fine*, non
25 secus ac si † incendio exorto omnes de domo videantur culpabiles, *l. si vendita. ff. de comm. & pericl. rei vend.* Alber. de Rosat. *part. 3. de statut.* Cumprimis si domestici quidam spectantes malum emergens subrisisse, nec opem ferre, quo ignis exstingueretur, voluisse proponatur, Laur. Calcan. *d. loc.*

quos

quos primo loco quæstioni subjugandos esse tradit ibidem. Tametsi regula-
riter ipse paterfamilias incendium fecisse, haud præsumatur, nec dominus
ædium sat dives cædem commisisse sine maxima causa, Farinac. *d. vol.* 4. *q.* 125.
tit. 14. *p.* 3.

8. Indicium † depromitur ex circumstantia temporis, loci, qui enim 26
noctu occisus traditur, homine diffamato, nocte, absente, non est noctu ab-
sens sine suspicione juxta illud:

Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones.

adeò ut occisor allegans rixam vel insultum, inde non audiatur sine luculenta
demonstratione, quam præsumptionem validam appellat Farinac. *dict. loc.*
Mascard. *de probat.* 1. *concl.* 98. *num.* 22. Menoch. *de arb. qq. lib.* 2. *caf.* 361. *n.* 36.
Cui convenit, ut siquidem † stetêre clàm & secretò in domo invicem col- 27
loquentes, homines cædis suspecti ante patratum homicidium, vel si paulò
antè convivarunt, epulati sunt, quam domo exirent, homicido postea in vi-
cinia subsecuto, Cason. *de ind. tract.* 3. *cap.* 1. *&* 4. *c.* 1. Boss. *de homicid. num.* 36.
Alber. de Rosat. *in tract. statut. p.* 3. *quæst.* 64. quò pertinent † etiam insidiæ 28
viatoribus structæ, ut quoties nebulones noctu diuq; iis sese ingerunt, subse-
qui potius quam præcedere itinerantes, viam monstrare eis per dumeta sata-
gentes, hinc latrones, quasi adverso latere ingredientes dicti, Cason. *d. loc. tr.*
2. *cap.* 1. *num.* 6. Menoch. *de arb. jud. qq. lib.* 2. *caf.* 361. *num.* 27. Circumstantia
loci consideratur hoc pacto: Ut quoties † occisor solitus sit frequentare lo- 29
cum, ubi cædes commissa dicitur, Menoch. *d. l.* 2. *caf.* 361. *n.* 44. Mascard. *de
probat. lib.* 1. *concl.* 98. *num.* 31. nonnunquam autem indicia enervat locus, ut
cum in loco publico factum fuit homicidium, Bursat. *consil.* 272. *n.* 14. neque
enim præsumitur voluisse animo præmeditato aliquem publicè delinquere,
ubi vel homines adsistere poterant aggresso, vel factum celerius deferre ju-
dici, Bursat. *d. loc.* imò si in prætorio, foro † in Ecclesia quis deliquisset, Boss. 30
in tit. de homicid. num. 63. Menoch. *de arb. qq. lib.* 2. *caf.* 361. *n.* 38. quæ circum-
stantia tamen, ni tempus adminiculatur, vix est ut subsistere queat, ubi enim
magis committuntur stupra, quàm intra aras & delubra, ait Wolff. 1. *lect. me-
mor. pag.* 97. latrocinia, lenocinia, adulteria ubinam quæso potius, quàm in
templis? Deniq; in ædituorum cellulis magis, quàm in ipsis lupanaribus fla-
grans libido Arnob. *lib.* 6. Sic Zachariam Barachiæ filium intra templum &
altare occiderunt. Judæi *Matth.* 23. & quam nefandum flagitium in templo
Isidis sacrificulos Ethnicos patrâsse, enarrat prolixè & jucundè Joseph. 18. *rer.
judaicar. c.* 6. Ægesipp. 2. *hist. judaic.* 4.

9. Indicium depromitur † ex rixâ, quam homicidium machinans, 31
levem prorsus ob causam seminavit, qui nec inde excusabitur, licèt sub rixa
& tumultu cædes subsecuta fuerit, † malus animus enim occasionem quæ- 32
rit, ait Cason. *de ind. & tort. tr.* 4. *c.* 4. Boss. *de homicid. n.* 56. imò nedum atten-

 ditur

ditur hoc, tametsi post rixam ex intervallo homo occidatur, dummodo rixæ calor adhuc duret, Dec. *in l. quicquid. ff. de R. J.* Menoch. *de arb. qq. lib. 2. cas.* 361. *num.* 18. & refert Boss. *in tract. de homicid. n.* 61. ut siquidem † commo-
33 tus ob internecionem socii, aliquis insequatur homicidam, hic verò se abdat domo munitâ, ille obsideat domum, donec occupet eam, vindicetq; cædem socii, dicatur homicidium hoc rixæ calore adhuc durante factum, Menoch. *d. loc.* ubi adserit, homicidium dici in rixa commissum, etiam quod patretur post litigium, durante scilicet iræ impetu & dolore præconcepto, Bajard. *ad Jul. Clar. in* §. *homicidium. num.* 21. existimat id quoque sub rixâ factum videri, quod die sequenti gestum est. Farinac. *d. loc.*

34 10. Cæterum † homicidii in rixa vel tumultu suborto, si nesciatur verus homicidii reus, indicia sunt, ut modo adstruximus, auctoramentum vel initium litigii à quoquam factum, vel rixa inter defunctum & occisorem (qui homicida proponitur) ab occisore pridem mota, vel sub litigio acriter exorta, porrò qui in præsenti quoque arma parata habeat, vel acuare tela ante tumultum visus fuerit, Cason. *de indic. tr.* 3. *cap.* 4. *&* *c.* 8. *nu.* 4. Clar. *in pr. in* §. *homicidium. num.* 6. Farinac. *d. loc.* Bald. *in l.* 11. §. 3. *ff. ad l. Aquil. l. fin. ff. ad*
35 *l. Cornel. de sicar. c. significasti. de homicid.* † *constit. crimin. Car. V. art.* 34. ibi: Ist dann der Verdacht bey dem schlagen/ auch dem entleibten widerwertig gewesen/ sein Messer genommen/ vnd auff den entleibten gestochen/ gehawen/ oder sonst mit gefährlichen streichen geschlagen/ solches ist eine redliche Anzeigung der geübten That/ vnd peinlich zu fragen.

36 De homicidio † in rixa commisso quomodo id puniatur, sequentes observa regulas.

1. Si plures deliberato animo ad occidendum hominem convenerunt, turba commotâ, omnes pœnâ capitali afficiendi sunt, nisi constat, ex cujus vulnere, quod lethale fuit, homo occubuerit, *glossa in l. fin. ff. ad l. Corn. de sic.* Gail. 2. *obs.* 110. *const. crim. Car. V. art.* 148. 2. Si non animo deliberato, sed casu rixam moverunt, unde homo occideretur, siquidem is, qui cædem fecit, monstrari certò & deprehendi possit, solus hic pœnam homicidii sustinebit, & quod ipse fecit, expectabit, *l. nemo. C. de episc.* aud. quo inprimis pertinent indicia modò citata. *d. const. crim. art.* 148. 3. Cum in turbâ vel rixa nõ quidem industria & animo præmeditato plures convenerunt, verùm singuli vulnus lethale inflixerunt occiso, ut nesciatur, cujus manu occubuerit defunctus, homicidii ordinaria tenentur. *d. l.* 11. §. 23. *ff. ad l. Aquil. d. artic.* 148. Clar. *in* §. *hom. q.* 41. Porrò Celsus JCtus scribit, referente Ulpiano *in d. l.* 11. §. 3. si alius mortifero vulnere percusserit, alius postea exanimaverit, priorem quidem non teneri quasi occiderit, sed quasi vulneraverit, quia ex alio vulnere periit, posteriorem teneri, quia occidit, quod responsum tamen non adversatur conclusioni proximè præcedenti, quippe cujus sententia est, ut quoties

ties obſcurum ſit, cujus ictu proſtratus, cujus vulnere potiſſimum mortuus fuerit defunctus, omnes pœnâ ordinaria teneantur, ſecus ſi conſtat cujus ictu ceciderit, deceſſerit, quo ſenſu reſponſum Ulpiani accipitur.

Sed ad indicia in rixa commiſſi homicidii revertor, 11. Sùnt indicia adverſus rixantes & pulſantes omnes, omnes in unũ more pluſquam canino irruentes, atq; clamãtes, occidite, occidite, ſchlag todt/ſchlag tod/quod retrò occidendi animum præmeditatũ cuncti habuerint, ut proinde ſinguli pœnâ teneantur ordinaria, Damhoud. *in pract. crim. cap.* 76. *num.* 27. *verſ.* ac poſtea quò pertinet Alciati dictum memorabile, ibi: Quando duo pluresq; ob unius homicidium puniuntur, lex fingit, quaſi homo bis terve ſit occiſus. *de præſumpt. pag.* 4. quod ſi verò appareat, reusq; docere poſſit in defenſionalibus ſuis, ſe neque vociferaſſe nec pulſaſſe, res ſeſe aliter habebit, cum delicta tenere debeant ſuos authores per notiſſima.

12. Præterea indicia in rixa commiſſæ cædis ſunt, quandocunque conſtat unum præ cæteris eſſe rixoſum, iracundum, & ad ciendos tumultus pronũ & expeditum, Gail. 2. *obſ.* 109. Hypp. de Marſil. *in pract. crim.* §. *diligenter. n.* 101. Bart. *in l. fin. ff. de qq.* Zanger. *de qq. cap.* 2. *n.* 164.

13. Indicia cædis contra individuum ſunto, quoties ex pluribus aliquis candelam exſtinxerit, primus enſem denudaverit, primus clamare cœperit, primus manus occiſo intulerit, primus ſemina rixæ ſparſerit. Boſſ. *in tract. crim. de homicid. n.* 28. *& ſeqq.* Farin. *p.* 3. *tit. de pœn. temp. q.* 69. *n.* 92.

14. Cumprimis cum quis enſe accinctus ad conventum perveniat, qui regulariter ſecum arma portare haud ſolebat, Zang. *d. c.* 2. *num.* 164. cumq; ſibi occupet locum in ſeſſione, ubi aſſurgere ocius, impetumq; celeritate, quâ par, facere queat, Caſon. *de ind. tract.* 4. *c.* 4. cum animus depravatus malitiæque plenus occaſionem nocendi quærat. Boſſ. *de homicid. num.* 56. hinc illud: negotioſa res eſt nequitia, & delictorum gradus non tam objectis quam cogitatione cauſarum προηγουμένων ſunt conſiderandi. Victor. Strigel. *in l.* 7. *exod. pag.* 102.

15. Indicia ſtringant, ut maximè contra eum ex numero moventium turbas, cujus enſis ſanguine conſperſus fuerit. *conſt. crim. Car. V. art.* 34. ibi: Wird ſolcher Verdacht noch mehr geſtercket/ ꝛc. Menoch. 1. *præſ.* 89. Gandin. *de ind. dubit. in* 6. *indic.* Carrer. *in pr. crim. pag.* 54. *indic.* 21. quod ſi verò inquiſitus docere ſit paratus, vulnus mortiferum ab alio non ſeſe eſſe illatum, vulnere admodum ebulliente, nec non ſtipante catervâ, unum atque alterum, eorumve arma, veſtimenta cruore eſſe polluta aliunde, aut quod arma alteri bonâ fide accommodaverit, eaq; ante cædem commiſſam vel perdiderit vel vendiderit, audiendus eſt. Boër. *deciſ.* 165.

16. Si indiciatus recuſat præſtare juramentum vel calumniæ vel purgationis ſibi à judice delatum, qua de re latè & eleganter *de indic. gener. cap.* 45.

Aretin.

Aretin. *in tract. malef. in verb. juram.* Alexand. *in annot. ad Bart. in l. fin. ff. de qq.* Carrer. *in pract. crim. in indic.* 37. cumprimis quod calumniæ juramentum dolum, fraudemq; malitiosam excludere, omnemq; doli mali suspicionem removere soleat quoque in civilibus, Bald. *in l. pen. C. deposit.* Anton. de Petruc. *in tract. de jurament. effect.* 68. *pag.* 144. intellige hic, indicatum sive diffamatum agere ex l. diffamari, quandoquidem regulariter reo convento non competat juramentum calumniæ, nisi id προληπτικῶς acipiendum esse adstruamus, cum excipiendo reus, actoris partes quasi subire etiam dicatur. *l. 2. ff. de except.* Petr. *d. loc.* ubi ait: quod juramentum calumniæ non excuset à litigandi temeritate, adeoq; nec expensarum restitutione. Bart. *in l. eum quem. ff. de jud. & in l. 1. §. 1. ff. ad Turpill.* modo ne authoritate & consilio eruditi cujusdam Doctoris lis causaq; fuerit cœpta. Tiraquell. *de pœn. caus.* 51. *n.* 108.

17. Si vulneratus in rixâ jam moribundus aliquos exculpaverit, quosdam inculparit, illi quæstionibus ne tradantur, etiamsi indicia nonnulla contra hos stringant, scitè Alciat. 3. *præsumpt.* 4. *num.* 10. *& præs.* 39. *pag.* 394. *& pag.* 411. *num.* 4. Cunrad. Hartz *de reor. inquis. conclus.* 8. *num.* 17. ibiq; Anonym. *in not.* hinc aliud axioma, dicto socii exculpativo sine quæstione creditur magis, quàm inculpativo cum quæstione. Farinac. 20. *num.* 5. juxta illud: quod tutius sit peccari in absolvendo, quam condemnando. Bald. *consil.* 400. *num.* 7. *vol.* 5. Hieron. Grat. *resp.* 43. *num.* 22. Cothman. *consi.* 48. *num.* 39. *vol.* 1. hinc textus *c. vera justitia.* 45. *dist.* melius esse, reddere rationem propter misericordiam, quam credulitatem.

18. Indicium est, quoties vulnera reperiuntur ad mensuram ensis vel securis rei diffamati. Carr. *in tract. crim. indic.* 36. ubi idem ait, cum gladius vaginâ vacuus reperitur in loco delicti, Boër. *decis.* 166. *num.* 5. non secus, dicente Alb. de Rosate, ac si forma pedis, furti diffamati, quadrat illi impressuræ, quo terræ limosæ arenosæ, vel nivi correspondet. *in l. indicia. nu.* 2. *C. de R. V.* qua de re pluribus *de indic. gener. c.* 7. Cæterùm si tot sunt vulnera quot personæ rixantes, vel etiam plura, tunc sine indiciorum indagine enixa omnes quæstioni subjugabuntur. Boss. *in tract. crim. de homicid. num.* 28. Farin. *in pr. crim. p.* 3. *de pœn. temp. q.* 96. *num.* 92. ubi parum vel nihil constabit, quis propriè vulnus lethale inflixerit, non omnes pœna plectantur ordinaria, Harpr. *in tract. crim. §. item lex Cornelia de sicariis. num.* 109. Menoch. 2. *arb. jud. q. cent.* 4. *cas.* 36. *num.* 17. Covar. *in clement. si furiosus de homicid. p.* 2. *§.* 2. *num.* 4. quanquam constitutio criminalis Car. V. aliter hic decidat *art.* 148.

19. Indicium non modicum præbet fuga. Gail. 2. *obs.* 109. Farin. p. 3. *de pœn. temp. q* 96. *num.* 84. *& consil.* 19. *num.* 6. ubi eleganter disputat, an & quando fuga indicium in genere pariat? vide de indiciis nostris in generalib. *cap.* 12. porrò inimicitia anteacta, Zang. *de qq. & tort. cap.* 2. *num.* 164. (ex quibus causis autem inimicitia oriatur, quibuscunque signis eadem appareat,

vel pro-

vel probetur, tradit Blanc. *de ind. in l. fin. ff. de qq. num.* 91. *& seqq.*) cum de inimico præsumatur omne malum, Bonacoss. *de præs. lit. i.* hinc est, ut si cuidam de salvo conductu mittantur literæ, non tamen tenetur fidem habere cautioni, quæ animum pravum non mutat, ut ait Justin. *in §. fin. inst. de susp. tut.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 49. *num.* 46. ut vadat ad domum inimici, quia pro nihilo habebit inimicus ejusmodi literas. Cæpolla *consil.* 17. *num.* 5. & alibi sola inimicitia inter culpam connumeratur, *l.* 25. *§.* 4. *ff. locati.*

20. Denique inter indicia non pauci referunt sanguinis profluvium ex cadavere, præsente, ut ajunt, reo, Gilman. *in symph.* 2. *decis. Cam. pag.* 311. Paris de Put. *in tract. syndic. in verb. tortura.* quo pacto vel proba plures innotuisse sontes refert Sueton. *in Caligul.* Hypp. de Mars. *in §. diligenter. num.* 131. & attestatur Berlich. 4. *concl.* 11. *num.* 74. quod anno 608. Marpurgi suo tempore tres homicidæ, interfecto quodam rustico, hoc modo fuerint manifestati. adde Tholosan. *in syntag. lib.* 36. *c.* 2. Menoch. 1. *præs.* 89. *nu.* 128. *qui ex Nicol. Florent.* refert casum persimilem. & Gomez. 3. *var. resol.* 13. ait anno 1546. *de tort. reor. num.* 15. in oppido Lesmæ regni Hispaniæ idem accidisse. Idem accidisse Venetiis dicit conciliator in problemat. Arist. *lect.* 7. *problem.* 6. quem citat Menoch. & Gomez. *d. loc.* ubi addit, quod quidam mutus & frater ejus in itinere quendam interfecerint deprædandi causa, qui sub quæstione examinati indiciis præcedentibus confessi sunt, & posteà adducti ad cadaver, quod ilico sanguinem emisit. idem testatur Bodin. *de Dæmon. c.* 7. Levin. Lemnius rationes hujus indicii adfert, & ait: Quod in cadavere remaneat imaginandi vis quædam, eaq; tanta, ut bile effervescente, in trunco adhuc calido, sanguinem moveat atque effundat. *hæc ille. de occult. nat. mirac. c.* 7. Porrò recensetur de populis innatam & fatalem hostilitatem invicem foventibus, quod sanguis utrorumq; confusus motu perpetuo agatur, erumpat, nec quousque asservetur, sedari queat, uti de bestiis quibusdam scribit Joh. Spinæ. *de tranquill. anim. lib.* 4. *p.* 179. ibi: Majus est eo, quod inter Aquilam & Draconem, cornicem & noctuam, gallum & leonem, aprum & elephantem, ægithalos & achantilides intercedit tantum à natura, ut nec post mortem sanguis eorũ commisceri queat. Cæterum de Corbe & Orgua fratribus de principatu disceptantibus seq; invicem duello vita spoliantibus sic scribit Sil. Italicus *lib.* 16. *de bello punico. pag. mihi* 618. ibi:

Nec manes pacem passi, nam corpora juncta
Una cum raperet flammâ rogus impius, ignis
Dissiluit, cineresq; simul jacuisse negarunt.

Ad L. Lemnii rationem responderi potest, quod credibile non sit imaginandi aliquam facultatem remanere in corpore jam corrupto, & putrefactioni proximo, multo minus bilem respirare posse post mensis intervalla,

cum Berlich. *d. loc.* dicat, post mensem cædis demum, probam prædictam fuisse adhibitam, prout alias ratio valde videtur contingens, etiam inconti-nenti cædis auctore producto, bilem respirare, facultate imaginandi resusci-tatâ, quin potius, si quandoq; sanguis effunditur, motui cadaveris, ejusq; de loco in locum translationi, uti sæpenumero fit, magis, quam causæ allegatæ merito sit imputandũ, hic motus facit, ut sanguis residuus erumpat, uti vide-re licet in bestiis mactatis, ut parietibus affixæ pavimentum & parietes san-guine humectent, deinde non stringit citatum exemplum, si verum est, cum motus ejusmodi ex alia causa non minus possit generari, quam ut hostilitati defunctorum adscribatur, nec enim probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.

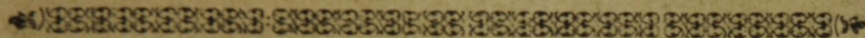
Nec denique Dd. authoritates hic causam decidunt, cum veritas non auctoritate, sed à ratione dependeat, Parthen. Litig. *c. 7. lib. 1. n. 436.* adeò ut ne quidem opinionis communis legum textibus aut rationibus minus suffultæ ulla sit habenda ratio. *l. 1. §. sed neq; C. de vet. jur. enucl. cum simil.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 49 *num.* 76. hinc illud: justius meliusq; est illi adhærere sententiæ, quæ saniori fundatur ratione, etiamsi Imperator sit in opinione contraria, *arg. l. Æmilius.* 38 *ff. de minor.* Ang. *consil.* 110. *col. 6.* Anton. Quetta *consil.* 48. *in fine.* cum justitia in argumentis naturalibus subsistat. Bald. *in l. ædem. C. locati.* Matth. de Afflict. *in decis. Neap. decis.* 86. *num. 6.* Non dubium tamen est, quin indiciis concurrentibus proba illa suum faciat offi-ciũ, stabiliatq; quæstionis fundamentum, modò tanquam πεκμήριον non præ-ponderet. vide Gomez. *d. loc.* ibi: sed istud indicium nullo jure vel causa, quæ juridice concludat, nobis constat, Ergo non valet, nec ex eo veniret reus tor-quendus. *Hæc ille.* Atq; ita porrò sentiunt Godelm. *in tract. de venef. & mag.* 3. *cap.* 3. *num.* 32. Zanger. *de qq. & tortur. cap.* 2. *num.* 160. Valent. Arithmæus *in suis pericul. orat.* 12. *pag.* 618. *& seqq.* Gerhard. *disp. 6. quæst. polit. 9.* Gœhausſ. *in quæst. Acad. peric. 5. q. 29.* Cunrad. Hartz *de inquisit. reor. conclus.* 8. *num.* 22. *& seqq.* ibiq; Anonymus *in not. intercal.* plures selectiores Dd. autoritates ci-tat, quorum hic meminisse supervacaneum.

21. Indicia parit vociferatio obruti sub rixa. Sic: Tu N. quid me cædis, vulneras, confodis? &c. cum, ut amodo diximus, exculpatio vel inculpatio in-juriam passi instante periculi vel mortis agone, ultrò credatur, cum morti jam vicinus non præsumatur mentiri, Dd. *in l. fin. C. ad l. Jul. repetund. c. sanci-mus. q. 7. c. literas. ext. de præsumpt.* & quanquam dicatur vulgò, moribundum non esse S. Joannem Evangelistam. Cephal. *consil.* 276. *num.* 142. *lib.* 2. Ruin. *consil* 73. *lib.* 2. existimandum tamen est, virum retrò frugi & conscientiosum, non voluisse in mortis articulo conscientiam suam demum aggravare, cum-primis quòd mors imminens vel mortis instantis metus & periculum di-catur tortura quædam spiritualis ac longè certior eâ, quæ per fidiculas &

quæ-

quæstiones immaniores infligitur. *d.l.fin.C.ad l.Jul.repet.* Alciat. *de præs.reg.* 3. *præsumpt*, 4. *in fine*. Menoch. 5. *præs.* 5.

22. Denique indicia parit, siquidem impetitum aut insultatum fugientem insequatur, retrahatq; sub manus tumultuantium, vel si constat, ecquis impetentium proximus adsteterit defuncto, vel quod plus, colluctatione exacta prostratoq; occiso, visus sit paulo ante ejus exspirationem incubuisse occiso sive humi sive scamnis, qui hactenus presumitur vulneris lethalis reus, donec authorem sceleris vel cædis manifestaverit, cum vicinus præsumatur dedisse damna vicino & furta, ut maximè à vicinis ad stantibus vel adhabitantibus malæ famæ præsumantur commissa. Titaquell. *de pœn.caus.* 23. *n.* 10.

CAPUT XXIIX.

DE INDICIIS HOMICIDII NON voluntarii.

SUMMARIA.

1. *Qui baculo percutit, non præsumitur occidere velle.*
2. *Unum indicium non removet indicia plura.*
3. *Quomodo ex bastunatione animus occidendi colligatur?*
4. *Quæ circumstantiæ in hoc juris articulo bene consideranda?*
5. *An ex percussione calcis, projectione lapidis animus occidendi præsumatur?*
6. *Pugno seu manu hominis caput pulsans, ut decedat pulsatus, qua pœnâ teneatur occisor?*
7. *Cucuma, quale armorum genus?*
8. *An occidens amicum præsumatur occidendi animum habuisse.*
9. *Vulnus lethale quid dicatur?*
10. *Ad officium judicis spectat citare medicos ad inspectionem vulneris, utrum lethale id sit nec ne?*
11. *Relatio medici nunquam transit in rem judicatam.*
12. *Medici quandoq; à partibus tanquam arbitri eliguntur, nonnunquam ut testes.*
13. *Unius medici relatio non facit fidem.*
14. *Quæ indicia concurrere debent ad relationem medicorum, si de absolutione rei agatur?*
15. *Quando in veneficii causa pœna extraordinaria infligenda sit?*
16. *Indicia perspicua, quæ propriè dicantur?*
17. *Dolus quomodo probetur.*
18. *In diversitate opinionum, glossæ autoritas prævalet.*
19. *Glossa navicula juris.*
20. *Super glossam equitare debent jurisperiti.*

1. INDICIA homicidii non voluntarii sunt, ut cum † Titius hominem per- 1
cusserit baculo, isq; inde interierit, Barr. *in l.1.§.Divus.ff.ad l. Cornel.de sicar.* Marsil. *in sing. sing.* 176. juxta illud: voluntas & propositum distinguunt maleficia, *l.* 53. *ff. de furt.* Foll. *in pr. crimin. in verb. de pœnis debitis feriantur num.* 32. quanquam Gomez. *c.* 3. *de homicid. num.* 17. contrarium sentiat, &

Damhoud *in pract.crimin. c. 69.* instrumenta lignea, quibus homo cæditur, inter arma lethalia referat. Sed ut ut res sit, consideranda in præsentiarũ erunt
2 circumstantiæ, quoniam vero verius sit, quod uti † indicium unum quæstionem non generet, ita nec unum idemque eadem tollat pro defensione & innocentia rei scilicet adductum, *argum.* §.1.*inst. de his, qui sunt sui vel alien. jur.* aliqui distinguũt inter baculum minorem, quo mors verisimiliter infligi non poterat, & majorem fustem, quo nempe homo occidi possit, prout Cainum fuste occidisse fratrem creditur, *Genes.* 4. alii distingunt inter fustigationem
3 sive † bastunationem præmeditatam vel in rixa factam, ita ut primo casu percussor ordinaria pœna plectendus sit, posteriori non utiq; Fulgos. *in l.1. §. Divus. ff. ad l. Cornel. de sicar. Dd. in l.1. C. de emendat. propinq. & in l. 5. § fin. ff. ad l. Aquil.* Dec. *consil. 9. num.* 3. Mascard. *de probat.* 1. *concl.* 97. *n.* 29. Denique nonnulli distingunt inter membra hominis percussa, adeò ut siquidem caput vel tempora capitis baculo fustigentur, percussor inde ut homicida teneatur, Bart. *in l.1. §.4. ff. ad l. Corn. de sicar.* licet Gram. *vot.* 23. decidat, mulierem accusatam inde, quod fustè ancillam ad mortem usq; tractaverat, ad septennium in insulam fuisse relegatam, quemadmodum idem de Umbricia dicitur, quæ tamen non occiderat ancillas, *in l. 2. in fine. ff. de his, qui sunt sui vel alieni juris.* ratio diversitatis ab ipso authore citatur ibidem, quia ait, mulier justo dolore inducta tractaverat tam atrociter ancillam, gravidam à viro suo factam, Ma-
4 scard. *lib. 2. conclus.* 864. ait: † considerandas esse in hoc juris articulo accuratè factorum casuumque emergentium circumstantias, ut referente Farin. *volum. 4. de homicid. p. 4. tit.* 14. 1. percussio in capite. 2. eaq; aliquoties reiterata. 3. inimicitia antecedens nec ne? 4. an in rixa fiat percussio. 5. an si extra rixam ea committitur, percussor penes se alia arma habeat nec ne? Si alia arma portavit, non præsumitur habuisse animum occidendi, *Dd. in l.1. Cod. de emendat. propin.* Menoch. *de præs.* 3. *præs.* 40.

5 2. Si cum lapide † calce, homo percutitur exindeque moritur, idem per omnia est judicium, Farinac. *d. loc.* ubi dicit: se in facto habuisse & obtinuisse de quodam Judæo in rixa hominem occidente, qui inde ad triremes fuisset condemnatus. Idem sumitur de projectione lapidis judicium, quod de baculi fustigatione modò statuimus, Boss. *in tr. de homicid. num.* 39. nec dubium est, quin si duo convenerint in arenam, alterque lapide petierit adversarium, quem ense jugulare non poterat, ordinaria plectatur pœna occisor, Felin. *in c. significasti. ill. 2. num.* 11 *ext. de homicid.* Carrer. *in pr. in 3. tr. de homicid. § homicidii autem species. n.* 54. Blanc. *in pr. crim. § iis sic præmissis. num.* 62. Menoch. *de præs. lib. 5. præs.* 40. Boër. *decis.* 323.

3. Occidendi animus non præsumitur de eo, qui hominem manu obverberans occidit, uti paucos ante menses rusticus puerum ovium grege
6 segetes suas depascentem, † pugno caput pastoris percussit, ut puer ilicò vita de-

ta defungeretur, quam percussionem colonus appellavit lingua sua nativâ einen Dumschlag/ transigebat percussor cum parentibus occisi, & nonnihil mulctæ pensitabat judici, Decius *consil.9.num 3. vers. & hoc.* in simili casu existimat relegandum ejusmodi esse occisorem, quanquam Carrer. *d.loc.* statuat, non secus hunc homicidam puniendum esse, ac si armis occidisset, quòd de eo subintelligendum est, qui animum occidendi habebat, Clar. *in §. homicidium.num.* 8.

4. Occidendi animus non præsumitur de eo, qui clava, funiculo cucuma, vel ligone hominem percutiens, inde cædem committit, *l.1.§.4.ff ad l. Cornel. de sicar.* ubi † cucumam de clavâ ferreâ, quam vigiles Witebergen- 7
ses & Lipsenses noctu portant, exaudit, *gloss. in d.§.* 4. alii cucumam quasi lupum vel morsum freni ferreum exponunt, *l.1. ubi gloss. & Dd. C. de emend. servor.* Alex. *consil.*140.*num.*6.*vol.* 2. Cotta *in memorab. in verb. cucuma.* Marsil. *in consil.*7.*nu.* 45. ubi cucumam vas coquinatorium ad calefaciendum aquam ex ære terraque conflatum appellitant, Carrer. *in pr.3 tr. de homicid. n.*37.

5. Occidendi animus † non præsumitur de eo, qui occidit amicum, 8
consanguineum, affinem, Gandin. *in tit. de homicid. num.* 29. Alber. de Rosat. *in l.1.§.4.ff. ad l. Cornel. de sicar.* idque cumprimis obtinet, siquidem antehac inter defunctum & cæsorem nulla fuit lis vel controversia, *gl. in d. l. 1. ff. eod.* Vel cum de mane ante homicidium se invicem salutassent, Mascard. *de probat. 1. conclus.* 98.*num.* 30. tametsi Fulgos. *in d. l.1.§.* 4. existimet cessare hanc præsumptionem, quoties vulnus occiso illatum fuerit omninò mortiferum, quæ limitatio suspecta est, quod contradictio hîc in adjecto, ut loquûtur, committatur, cum non nisi ex vulnere lethali processus moriatur, modo ne vulnus non lethale fideliter curare neglexerit chyrurgus, quâ de re infrà.

6. Occidendi animum non præsumi de eo, qui obviam inimico veniens, eum trucidavit, tradit Cason. *de ind. & tort. tr.* 4. *cap.* 1.*n.*2. Sed ut ut se res habeat, non videtur rationi consentaneum, quòd in medium adfertur, quanquã enim occisor, ejus nõ esset affectus, cum exiret forâs vel peregrè, occidendi hominem, quia tamen tantum in hominem concepit furorem, quem eventus prodidit, ut quam offendendi consequeretur occasionem, eam non flcci penderet, adversarium subinde jugulans, dubium non est, quin occisor hic æquè teneatur, ac qui Titium volebat interficere, casu Sejum trucidavit, quam quidem præter intentionem primævam occidere nolebat.

7. Dixi modò, præsumi animum non occidendi ex vulnere lethali haud illato, posito vulneratum obiisse potius incuria & negligentia medicorum quam vulnere sibi inflicto: ubi necessariò scire oportet, quodnam vulnus dicatur mortale nec ne? Aliqui existimant ex vulnere quem mortuum censeri, quandocunque vulnere nondum sanato decedat, *gloss. in l. 1. C. de emendat. servor.* Menoch. putat † vulnus lethiferum fuisse, quando vulneratus intra 9
dies

dies quinque post vulnus acceptum moriatur, *de arb.qq. lib. 2. cas.275.num.2.* alii 8. dies constituunt, Marsil. *in l.fin.num.57.ff. ad l. Cornel. de sicar. c.continebatur. de homicid.* nonnulli dies 40. Angel. *in d.l.1. C. de emendat. servor.* Plures hunc articulum judicis arbitrio relinquunt decidendum, Bald. *consil.328.* non pauci statuunt ex vulnere mortuum existimari percussum, quoties morbus indies creverit, nec quocunque temporis intervallo intermiserit, quanquam post octo menses homo decedat, Marsil. *in l.fin ff. h. t.* Felin. *in c.presbyterum.n.2.de homicid.* Porrò quibusdam vulnus dicitur lethale, quando febris acuta accumulatur, Cæpoll. *consil.* 40. nisi febris post intervalla accesserit, Marsil. *consil.7.num.* 30. Boër. *decis.323.num.13.* Sed utcunque opiniones hæ sese habeant, verius dicendum apparet, standum esse videlicet medicorum relationi hac in parte, utrumne mortale vel non mortale fuerit vulnus? Bart. *in l.fin.ff. ad l. Cornel. de sicar. text. in c.significasti. de homicid.* Bald. *consil.137.* Alexand. *in l.* 10.*§.1.ff.solut.matr.* Menoch. *de arb.qq.lib.2.cas.*272. adeò ut
10 ipse † judex ex officio teneatur citare medicos ad inspiciendum vulnus, referendumq; de vulneris quantitate; *Dd.in l.30.§.fin.ff.ad l. Aquil.* Blanc. *in pr. crimin.p.1.defensionis.§.iis præmissis.num.* 71. Just. Oldekop *in caut. crim. syllog. tit.2.cap.7.num.2.* subjiciens *n.seq.* aliàs processum fore nullum, qua in parte plus creditur medicis duobus, quàm 10. testibus, imò 20. viris, artem medicam non callentibus, Alexand. *consil.148.lib.2.* Corn. *consil.283.lib.3.* neque tamen ita creditur medicorum relationi, ne assertio peritionis quoq; admittatur, Bald. *in d.l.10.§.1.ff.sol.matr.* etenim jure placuit, medicorum
11 † assertionem, sententiamq; desuper latam, nunquam transire in rem judicatam, quin didicitis quoque attestationibus attestatio veritati magis consentanea admittatur, exindeque quoq; sententia mutetur, Bald. *d.l.* Prosper
12 Farinac. *vol.4. de homicid. quæst.127.tit.14.pag.4.* atque hi † medici sæpe numero à partibus eliguntur, producuntur, qui si à parte alterutrâ requiruntur ad ferenda de vulneris qualitate testimonia, dubium non est, quin hoc respectù, testium vice fungantur, vide Bald. *in l.data opera.C.de accusat.* neque
13 ignorare oportet, medici unius relationem, plenã non facere fidem, Pacian. *de probat.lib.1.cap.47.n.35.* Marsil. *in l fin. num. 60.ff.ad l. Cornel.de sicar.* Bald. *consil 137.lib.2.* Alexand. *consil.348.lib.2.* Corn. *consil.194.lib.2.* nisi indicia concurrerent cum relatione medici, ageretur ve de absolutione rei, Corn. *consil 194.lib.2.* Ancharan. *consil.283.* Bald. *consil.137.lib.2.* indicia ejusmodi
14 esse possunt, pone † medicos referre non ex vulnere mortuum hominem esse. 1. Quoties vulneratus opportuno tempore, ac debito decentiq; modo, non usus est chyrurgiâ & curâ corporis, *gloss.in d.l.10.ff.sol.matr.* Bald. *consil.137.lib.2.* Cæpolla *consil.28.num.24.* ubi agunt de vulnerato, nimis serò ac post aliquot dies adhibente medicos, Marsil. *in pr.crimin.§.& quia.n.18.& consil.7.num.46.* Perindè est, si ægrotus medicum consuluit imperitum, unde potius

tius

tius quam ex vulnere perierit, *l. si ex plagiis. ff. ad l. Aquil.* 2. Siquidem curam admiserit, non tamen juxta medicorum præscripta vivit, Felin. *in c. presbyter. ext. de homicid.* Ecquis autem medicorum regulas neglexisse propriè dicatur, nervosè pertractat, Farin. *d. vol.* 4 *q.* 127. *p.* 3. *tit.* 14.

8. Quantum cædes casu accedente facto hominis, factas concernit, ubi de non præmeditato occidendi animo nihil dubitatur, ratio juris diversa dictitat, quandoquidē inde rarò vel nunquam quæstioni locus fiat, dicendum quoque est, neq; hoc passu de indiciis enixè inquirendi necesse videatur, juxta illud: frustra exspectatur, cujus eventus nihil præstat.

Interea autem ambigendum non est, quin facto hominis culpam crassam præ se ferente, proindeque pœnam l. Corneliæ extraordinariam producente, nonnihil quoq;, licet respectu diverso, de indiciis investigare judicem oporteat, cumprimis quoties factum adeò prægnans & intricatum appareat, ut initio dubitetur de non occidendi animo, Paul. de Castr. *consil* 299. *Dd. in c. afferte. de præsumpt.* ubi tradunt, quòd † in veneficii causa, ubi sententia ordi- 15
naria infligi non possit, indicia examinanda sint, quibus liquido apparentibus magistratus pœnam dictare queat extraordinariam, Farinac. *vol.* 4. *q.* 112. *tit.* 14. *p.* 4. *pag. mihi* 209. quę autem dicantur indicia liquida, vel, ut Imp. *in l.* 6. *C. de dolo* ait, indicia perspicua, quibus fraus vel dolus probandus sit, adeò & iis deficientibus ordinaria quoque pœna deficiat, sin stringant indicia perspicua, quisq; juxta admissum scelus dignam patiatur pœnam, Bart. *in d. l.* 6. existimat † indicia perspicua esse indicia non levia, *gloss in d. l.* 6. indicia per- 16
spicua appellat probationes manifestas, quæ non nisi in malam partem possunt trahi, Socin. *consil.* 37. *num.* 27. *volum.* indicia perspicua vocat indicia manifestissima, Bald. *in d. l.* 6. indicia hæc vocat urgentiora, alii præsumptiones valde evidentes, alii indicia indubitata, alii perspicua quasi perspicacia indicia, Cravett. *consil.* 8. Bald. *consil.* 250. *vol.* 1. Sichard. *in l.* 6. *Cod. de dol. malo.* Alii hunc juris articulum arbitrio judicis relinquunt, Decian. *in tr. crimin. p.* 1. *c.* 5. *num.* 7. Alii nihil decidentes rem sicco prætereunt pede, Farinac. *cons.* 85. *l.* 2. Nos per hasce turbines glossam secuti statuimus † dolum probationibus in- 17
dubitatis vel manifestis, ut ipsa loquitur, probandum esse, non tam inde, quod dolus utplurimum in concreto, non abstracto, ut loquuntur, consideretur, *Dd. in d. l.* 6, ut autem factum quoad infligendam pœnam & effectum juris, ex omni asse probari debet, quod extra controversiam positum est. Ergo & una dolus, qui distinguit maleficia, *l.* 35. *ff. de furt.* hæc enim copulata sunt seq; ad invicem ita habent, ut causa causatum.

Taceo hic tritam Dd. theoricam, quâ placuit, quod † in diversitate 18
opinionum, glossæ opinio prorsus sit sequenda, quæ à Cyno idolum appellatur in *l.* 8. *Cod. de contr. & committ. stip.* Curt. *sen. consil.* 41. navis ad portum veritatis, Idem *d. loc.* Roland. à Valle *consil.* 14. *volum.* 3. dicens, quod † quisq; 19
cum

cum glossa incedere debeat, quam nuncupat naviculam, quâ portum arduum invehamus, postea in naves latiores transituri ad portam claræ & sinceræ veritatis. Alii glossam vocant carrotium (juxta Bononienses, vel etiam Germanos, qui currum quasi carrum dicunt) cui fideliter sit insistendum, Curt. Ro-
20 land. *d.loc.* Quapropter Bart. *in l.20. C. de pact.* non inscitè dixit, † adverte tu (*ait*) pro Deo, qui practicas vel consulis, ne à glossatore recedas, ut enim equitare nesciens inhæret arzono, ita judex super opinione glossę teneat, &c. Matth. de Afflict. *in decis. Neapol.* 384.

CAPUT XXIX.

DE INDICIIS HOMICIDII QUOD MANDATO commissum dicitur.

SUMMARIA.

1. *In delictis mandatum non præsumitur.*
2. *An familia delinquens præsumatur domini mandato delinquere?*
3. *Quomodo familiæ delicta dominus rata habere videatur?*
4. *Allegata facti ignorantia quomodo probetur?*
5. *Mandator injuriæ, injuriarum tenetur.*
6. *Quid narrandum ad impetranda mandata in causa pignorationis coram Camera?*
7. *De stylo Cameræ partim submirando.*
8. *Quale indicium inde generetur, si in aurem dicat dominus secretæ famulo, hicq; paulo post occidat hominem?*
9. *Cultellus an arma lethalia?*
10. *Assistentia delicti est actus delicto proximus.*
11. *Spectator cædis factæ habetur pro auxiliatore vel mandatore.*
12. *Interpositio, ut sejungantur dimicantes, an & quando indicia pariat?*
13. *An depositio mandatarii contra mandantem indicia faciat?*
14. *An revocatio nominationis mandatarii indicia purget?*
15. *Confessio in perniciem alicujus facta sine indiciis ulterioribus nihil stringit.*
16. *Nedum propinquorum nominatio indicia parit.*
17. *Quale indicium parit, si post nominationem factam nominanti nonnihil in aurem dicatur, isq; dehinc revocet nominationem?*
18. *Resolvuntur quædam dubia.*
19. *Sola nominatio sine aliis indiciis nedum ad inquisitionem formandam præstat.*
20. *Aliquot traduntur regulæ de reo, sine indiciis legitimis, iisq; probatis, non torquendo.*

1 QUanquam dicitur vulgò, quod † mandatum in delictis non præsumatur etiam ex diuturnitate temporis. Bald. *consil.* 283. Natta *consil.* 499. *c. ad sedem. ubi gloss. ext. de rest. spoliat.* ubi disertè dicitur, quod ob spoliationẽ ab amicis vel familiâ factam, Dominus non teneatur, nisi de speciali ejus mandato vel ratihabitione constiterit, *c. quia præsulatus.* 1. *q.* 4. non tamen id in factis scandalum insigne generantibus ἁπλῶς obtinere arbitramur, *c. constitutis. ext. de test.* cui accinit gloss. *& Can. communiter ibidem* Bart. *in l.* 5. *§.* 7.
2 *ff. de novi op. nunciat.* arguens à verisimili, quod † non præsumatur familiam respe-

respectu domini deliquisse, nisi expressum subinde habuerint mandatum,
Anton. de Butr. *in c.fin.de appell.* & Marsil. *in consil.3.num.*20. ait, quod † fa- 3
mulus judicis appellantem malè tractans verbis vel verberibus, non videatur
id factum jussu domini. Batt. *in l.1.§.fin.ff. quod vi aut clam.* nisi judex præsens
adfuerit vapulationi, neque inhibuerit famulo. Anchar. *in c.constitutis. ext.
de testibus. gloss. & Dd. in c. Petrus. ext. de homicid.* quod cumprimis obtinet,
siquidem dominus ipsemet rixæ vel injuriæ à familia factæ auctor fuerit: qui
de subsecuta cæde, vel damno injuria dato, omninò tenetur, Joan. Andr. *in d.
c.Petrus.* Anchar. *d.loc.* ubi generalem hanc constituunt regulam: Quod † 4
dominus hactenus non teneatur ex delicto, modò probabilem facti com-
mittendi scientiam non habuerit, quàm inscitiam, quia solius animi est arca-
num, juramento probandam esse asserit Archidiacon. *in c. quia præsulatus.* 1.
*q.4 num.*3. Aliâs vulgò hic distinguitur pro faciliori controversiæ resolutio-
ne inter facta continua & successiva, ita ut facta successiva non videantur sine
domini mandato commissa fuisse. Alexand. *in d.l.5.§.7.ff.de nov.oper.nunc.l.
quod jussu ff.de R.J. c. qui facit.eod.in 6.* per regulam: quod † injuria per inter- 5
positam personam facta, ab ipso committente facta dicatur. *l.sed etsi.*17.*§.si
jussu.ff.de injur.l.1.§.dejecisse.ff.de vi & armat.* hinc est quod † in Camera, quo- 6
ties in causa pignorationis pro mandato supplicatur, expressa mentio fieri
debeat, familiam vel præfectum domini pignorasse in rem & contemplatio-
nē domini, quod nisi fiat, processus denegantur ob nō fundatam respectu rei
(officialis) jurisdictionem, qui siquidem motu proprio vel affectu privato pi-
gnoravit, coram judice competenti est conveniendus. *l.1.§.quoties. & §. quod
igitur.ff.de vi & vi armat.* Quanquam Andr. Gail. *de pignor. c.5. num.9.* exi-
stimet, non necesse esse, ut narretur in supplicatione, pignorationem intuitu
domini factam, quoniam mandatum vel ratihabitio præsumatur, vel demum
exceptione domini opposità de non facto jussu vel rato, processus evacuen-
tur. Sed ad quid refert decernere processus, qui cautela illa poterant com-
modè præcaveri, quandoquidem processus alias delicati sint, ac sæpenume-
rò, nescio ob quam clausularum non syllabarum omissionem (dicam) dene-
gentur, ut qui processibus mandatorum super constitutione de pace religio-
nis supplicant, siquidem pontificios non appellitarint catholicos, inde pro-
cessus denegentur, & quæ alia passim à Thileman. de Benig. Gylman. & Fri-
dero citata præjudicia. Porrò, † quænam quæso ratio, cur nemo nisi bis 7
terveq; præsentatus fuerit assessor, admittatur ad munus illud illustre? cur a-
liquoties præsentatus præferatur primâ vice se sistenti etiam longè eruditio-
ri? & quorsum sumptus illi à præsentatis facti, quorsum repulsa inde passa?
Ego minimus, quod sine jactantia scribo, versatus in Camera aliquando, re-
præsentabar ab augusto Saxoniæ inferioris circulo in anno 1624. una cum
viris Magnificis Christophoro Meisisch & Wolffgango Awern J. U. D.D.

Ll vacan-

vacante Assessura locoq; Nobilissimi Lothi à Weißbach / sed stante illa difficultate, consilio Dn. Georgii Gollii J.U.D.& Procuratoris Cameræ celeberrimi, amici mei fraterni & sincerissimi, nolui me tantæ vanitati, & fluctuanti reum fortunæ committere, sed hæc sine fraude & præjudicio augusti illius judicii dicta sunto.

8 Quæri hic solet † quale indicium inde oboriatur, quoties dominus vel paterfamilias famulo vel amico in aurem secreta dicat, cujus (domini) inimicus paulò post occisus reperiatur? Resp. vulgo præ se ferre hanc insusurrationem mandatũ. Jason & Dd. *in l.1.C de serv.fugitiv.* Alex. *consil.*127.*vol.*4. Ruin. *consil.6.l.*5. Marsil. *cons.*132. Dec. *consil.*234. quod in tantum valere quidam existimant, ut licet dominus plagis saltem excipere, non occidere per loquelam tacitam mandaverit, Matthesil. *in sing.sing.* 187. cui Fulgos. reclamat *in l si quis mihi.§ sed quid si.ff.de acquir.hered.* dicens: quod siquidem dominus graviter haud offensus sit ab occiso, non posse videri majorem commissam vindictam injuria, quam ipse sustinuit ab adversario. Jason *in d.l.* 1. idque potissimum, quando dominus solummodo expressisset bastunationem. Jason *in d.l.si quis.* imò si dixisset, fac ut cum isto cultello sentiam nova, qui cultellus erat parvus neque ad occidendum aptus. Carrer. *in pr.3.tract. de homicid.§.circa secundum.num.*3. Farinac. *d.vol.*4.*pag.mihi* 482. Confer subsimilem casum apud Johan. Aurpach. *epist.jurid.lib.*4.*ep.*9 *pag.mihi* 153. *& seq.* quod tamen hodie non benignam hanc admitteret interpretationem, pro-
9 pterea, quod † cultellus inter tela armaq; lethalia referatur.

Sciendum autem hic esto, quod nisi stringentibus indiciis aliis hæc præsumptio nihil præstet, cum fieri sæpenumero possit, ut homines de relicitâ per susurrationes colloquantur etiam subsecuta cæde. Bald. *consil.* 250. *lib.* 1. quoniam jure expeditum sit, in re dubia sententiam mitiorem amplectendam esse. *l.*55.*ff.de R.J.* Blanc. *de indic.num.*232. Farinac. *d.loc.*

Sed quid si famulus in aurem domini loquatur, isq; mox cædem committat, an famulus mandasse delictum videatur: Negat idem Farinac. *d. loc. pag.mihi* 484.*vol.*4. Secus est si famulus astitisset domino inimicum interfi-
10 cienti. Innoc. *in c.fin. de cler. percuss.* juxta illud, quod † assistentia delicti dicatur actus delicto proximus. Bart. *in l.66.ff.de furt.* Bald. *in l.1.C.de nili agger. non rump.* idq; tantò magis, quotis assistens vel præsens cædi, arma portasse convincatur, quæ circumstantia indicium assistentiæ & pravi colloquii retrofacti, omnino arguit. Angel. *de malef.in verbo. Et Andream auxiliatorem.n.*3. Cæpoll. *consil.crim.*2. Equidem enim vero verius indicium est, ut qui armatus occisori adsistat, cogitare illum rixas & bella, ut idem Angel. loquitur, & si quando necessitas urgeat, unà manus inferre aggresso: Ut idcirco non pau-
11 ci statuant habendum esse hunc † spectatorem pro mandante vel auxiliatore, cumprimis si occisorem comitetur, eumve sequatur patrato homicidio, vel quod

quod turpius, ad evadendum ei opem præstare satagat. Blanc. *de indic. n.* 237. Boss. *in tit. de homicid. num.* 25. Si quis autem adstitisset pugnæ hoc pacto & fine, ut † dimicantes sejungeret, quod officium pietatis est, absit illum in- 12
currere relata jam indicia, quæ interpositio quoque non nisi conjecturis liquidis colligi & argui debet. Clar. *in pract. crim. § fin. q.* 90. *num.* 8. *vers. quæro numquid &c.* quoniam nemo se exponere periculis temerè voluisse credatur, etenim experientia dictitante, mediator utplurimum & quamprimum soleat præ cæteris vapulare, juxta illud: Qui amat periculum, peribit in illo.

De depositione † mandatarii adversus mandantem, an & quale indi- 13
cium faciat, supra partim traditum est. *lib.* 1. *de nom. socior. & de indic. quæ ex mandato resultant, &c.* quibus addo, quod depositio hæc non aliter indicium faciat, nisi mandatarius non fuerit retro ante cōmissum flagitium homo infamis, perjurus, adulter, vel in præsentiarum varius, mendax, pauper admodum, vilis, sibiq; in relatione criminis contrarius. Socin. *consil.* 118. *nu.* 8. *vol.* 1. *Dd. in c. fin. de testib. cogend.* Marsil *in sing. singul.* 385. ubi adserunt, quod uti plura adminicula probationem juvant, ita quoque defectus plures annullare & destruere eandem. Barbat. *consil.* 65. *vol.* 4. Salycet. *in l. qui judic. ff. de accusat.* varietas relationis hic tantisper consideratur, quousque de veritate aliun- 14
de non apparet, adeò ut † revocatio nominationis mandatorum, confessionem antea factam prorsus evacuet, Hypp. *in pract. §. diligenter. num.* 153. Farinac. *consil. crimin. consil.* 20. *num.* 4. quod tam de confessione judiciali quam extrajudiciali jure constitutum apparet. Bart *in l.* 1. *§* 23 *ff. de qq.* Farinac. *d. loc.* regulâ tritâ hic cumprimis militante: Quod † confessio in præjudicium & 15
necem alterius regulariter sine indiciis evidentioribus haud subsistat. Blanc. *de indic. num.* 20. Cason. *de torment. c.* 21. *rubric. de confess. ratificat. num.* 6. Theod. Reinkingk *in resp. de process. cont. sag. null. instit. num.* 677. ibiq; Wilhelm Antonii *in not. & ad tract.* Harß *de inquis. reor. conclus.* 50. *num.* 5. quod † 16
nedum inter propinquos obtinere placuit, licet haud præsumatur, patrem filium, conjugem maritū, & vice versa, falsò nominare voluisse, hinc est, quod mulier in virum torqueri nequeat, non secus uti lege Julia cavetur, ne testimonium litis quis dicat contra socerum, generum, vitricum, privignum, &c. *l.* 4. *ff. de testib.* Bald. *in l. fin. C. de accusat.* Farinac. *d. consil.* 20. *num.* 7. *& consil. anteced.* 19. *num.* 14. ubi diputat de eo, † cui in aures post nominationem man- 17
datoris vel socii, quis nonnihil dixerit, isq; (reus) revocârit posthac confessionem? Et respondet, quod hac in parte standum sit primæ depositioni, quandoquidem hoc in aures alloquium non secus indicium pariat alicujus simulationis, vel de revocanda confessione pactionis, ac si suprà ante delictū commissum ejusmodi colloquutionem indiciū generare diximus. Sed stringere hic videtur commune brocardicum, quò placuit, socii dicto exculpativo sine quæstione magis credi, quam inculpativo cum quæstione. Idem *d.*

18 *consil.20.num.5.* Respondeo, id † verum esse κατά τι non simpliciter, scilicet ubi nondum præcesserat confessio judicialis, cujus revocationem magis ma-
19 gisq; indicia acuere tradidimus *de indic. gen. c.* Cæterum ubi † mandatarii nominatio extra quæstionem facta est, vel si facta quidem, at non indiciis legitimis præcedentibus, nedum hæc confessio illi nocet. Bald. *in consil.* 97.*lib.5.* & Marsil. *in pract. §. diligenter. num.* 60. imò nec ad inquisitiouem formandam contra mandatarium præstat. *Dd. d. loc.* Gram. *decis.* 28. *& consil.* 44.*num.9.* quoniam quod ipso jure nullum est, nullum possit producere juris effectum. *gloss. in l. penult. ff. de qq.* Salycet. *in l. 2. Cod. de custod. & exhibit.*
20 *reor.* Alexand. *consil.5.vol.1.* Jason *consil.*188.*lib.2.* ubi † in terminis de quæstione sine indiciis legitimis habitâ agunt, in tantùm nullitatem illam taxantes, ut quanquam reus postea perseveret in relatione sua, planè si indicia supervenientia eò disponere jure posse viderentur judicem, ut fidem haberet quæstioni, nedum tamen confessio vires acquirat. Alexand. *d. consil. 5. lib. 1.* Bart. *in l.20.ff. de qq.* quam conclusionem non pauci quoque ad exceptionem fori declinatoriam, ut si judex incompetens reum capiat, faciatq; torqueri indiciis sufficientibus antecedentibus. *gloss. in l.1. C. ubi de crimin. agere oport.* Angel. *consil.*28. Bart. *in d.l.1.*

Præterea evacuatur nominatio mandatarii, quoties urgentissima indicia unà non concurrunt contra nominatos mandatores, qui sunt in numero propinquiorum, ut parentes, filii, conjuges sorores, &c. nisi odium capitale inter eos intercedere dicatur, quo pacto nominationi tanto minus credendum quoque videri posset: Sed ut ut res sit, in eo vertitur cardo, an indicia illa urgentiora ita comparata sint, ut jusdicentem merito movere possint ad enixã inquisitionem, Farinac. *d. consil.* 19 .*num.*19.

CAPUT XXX.

DE INDICIIS HOMICIDII SUI IPSIUS.

SUMMARIA.

1. *Ius naturæ homini cum brutis commune.*
2. *Homines malè affecti sibi ipsis mortem inferunt.*
3. *Quæ indicia hic propriè stringant?*
4. *Nemo Dominus est membrorum suorum.*
5. *An bona sibi mortem inferentium publicabuntur?*
6. *Quomodo conatus hujus delicti plectatur?*
7. *Explicatur l.23.§.2.ff. de ædilit. edicto.*
8. *Nonnunquam boni angeli impedire volunt hæc homicidia.*
9. *Mors Dioxippi describitur ex Quinto Curtio.*
10. *Pomponii Attici interitus narratur.*
11. *Gypso epoto Proculejus sibi mortem conscivit.*
12. *Romana mors quid Martiali dicatur?*
13. *Haustus sanguinis taurini mortem infert.*

14. *Ex-*

14. *Explicatur difficilis lex 2. §. 7. ff. de pecul.*
15. *Quid si servus seipsum vulnerat?*
16. *Non licet servo in se admittere, quod homini libero non licebat.*
17. *De hæreticis asserentibus, licere homini seipsum occidere.*
18. *Explicatur locus Ionæ c. 1. seipsum offerentis morti.*
19. *Ex patribus ventilatur quæstio, & deciditur, an quis voluntarium eligere martyrium possit?*

ETsi † jus naturale, humano generi cum brutis commune, hoc præci- 1
puum impressit naturæ, ut qua valet, industria, studio, & cura declinet, quæ sibi nocitura videntur, ut ait Cic. *in off.* adeoq; nihil tam inimicum naturæ, quàm vitæ privatio, avulsio animæ, de suo corporis domicilio: Quia tamen experientiç exempla non rarò dictitant, † homines vel conscientia sce- 2
leris, timore mortis, periculi instantis, mœrore & conturbatione animi, alios affectu quodam phrenetico, melancholico, vel furore ipso acti sibimet mortem conscivisse, Reinkingk *in resp. de process. contra sag. null. instit. n.* 523.

Hoc itaque delictum quantum à naturâ abhorret, tantò gravius est, & pœnis gravioribus coërcendum, unde JCtus *in l. fin. §. videri. in fin. de bon. eorum, qui ant. sent. &c.* ait: Qui consciscendæ sibi mortis causa quid fecisse probatur, nihil eum in alios non ausurum, id quod in se ausus esset, respondit, quin existimandum sit, nemo dubitat, qua de re *part.* 1. abundè tractatum est, quinimò ut separatam infert speciem hoc flagitium, ita quoque sua peculiaria habet indicia. Sunt autem † ejusmodi, ut si reus ante obitum confessus 3
fuisset ipse, flagellari se conscientia sceleris perpetrati, finem se facturum angustiarum suarum. Isque dehinc domi vel foras exanimis reperiatur, vel si funiculos emere, eosq; secum gestare visus fuerit, qui postea mortuus inventus, neq; satis exploratum sit ipsum aliena non propria manu occubuisse, præterea si amicis, liberis, valedicens domi, dehinc amissus, & in flumine, in fonte, piscina suffocatus reperiatur. Accidit, proh! nuper, ut duæ matronæ nuptæ diversis tamen temporibus & locis, se in amnes præcipitarent, quas, ut fama referebat, sævitia maritorum & domi res angusta ad tantam desperationis immanitatem compulerat.

Atque hos proprii corporis reos, quorum † nemo dominus est, *l. li-* 4
ber. 13. *ff. ad leg. Aquil.* Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. conclus.* 1. *num.* 12. in sterquilinio cum canib. communem habituros esse sepulturam dicit *gl. in c. placuit.* 23. *quæst.* 5. Roman. *sing.* 264. Jacob. de sanct. Georg. *de feud. §. dictiq; vasalli. num.* 19. & JCtus *in d. l. fin. §.* Videri attestatur, † bona mortem sibi ir- 5
rogantium in fiscum cogenda, non relinquenda heredibus. Quod hanc sententiam habet, modo defuncti tanti criminis rei arguãtur, unde bona eorum publicanda essent, *l.* 3. *§.* 1. ubi Marci. rescribit, eum, qui modici furti reus fuisset, licet vitam suspendio finierit, non videri in eadem causa esse, ut bona heredibus adimenda essent, sicuti neque ipsi adimerentur, si compertum in eo

fuisset furtum, Imp. *in l. 1. C. eod.* in quo responso apertissimè demonstratur, etiam in quovis criminalis capitalis genere, siquidem reus, metu supplicii sibi manus intulerit, publicanda bona esse. Itaque quod [1.] dicebatur, non nisi in crimine excepto, ubi aliàs bona delinquentium publicantur, bona defunctorum fisco applicāda esse, videtur hoc ipso Antonini responso evacuatum, sublatum esse, [2.] idemque in causa furti quin statuamus, hodierno seculo nullam videtur habere controversiam, quandoquidem hodie tam constitutione Friderici quam Caroli V. adeoq; generali Germaniæ, Galliæ aliarumq; nationum consuetudine & jure, quo utuntur, furti accusatio judicium publicum inferat, ejusq; pœna hodie sit capitalis.

Ad 1. Resp. unius inclusionem non esse destructionem alterius, adeò ut tam jure *ff. d. l. 3. in princ. quam C.* hæ duæ causæ conjungantur. [1.] Si non ob perduellionis causam, ubi intelligere licet, quia hîc species pro genere usurpetur, quod etiam quævis & singulæ criminis læsæ majestatis species ibi contineantur. [2.] nec ob metum criminis mortem sibi consciverunt, &c. bona ad successores transmittantur.

Ad 2. Resp. concedendo *d. §. 1. l. 3.* consuetudine quodammodo limitatam, interim autem hoc manet, quod non indiscretè in quavis causa criminali bona sibi mortem inferentium publicari debeant, distinguit itaque *d. l. 3.* utrum causa furti modici ventiletur, idq; confessus sit reus, non meritò existimandum, quòd si causa non ita comparata sit, etiam bona ex contrario sensu auferenda non esse heredibus, innuit tacitè rationē hanc JCtus, quoniā non nisi delati admissiq; criminis (intellige probati ex omni asse, unde mors naturalis infligenda reo) hæc transmissio bonorum toleretur: consequens ergo ut crimine delato nondum autem ex omni parte probato, eademq; pœnam sanguinis vel mortem non ingerente, rei bona fiscus non vindicet, propterea quod reus non metu pœnæ, sed alia accedente humanâ calamitate, morbo caduco, desperatione, tędio iniquioris sed diuturni carceris, sibi mortem conscivisse potius videatur, quod expresse evincit quoque *l. 3. §. 3.* Ergo ita demum dicendum est (*ait textus*) bona ejus, qui mortem sibi intulit fisco vindicari, si eo crimine nexus fuerit, ut si convinceretur, bonis careat, & *ibid.* §. 7. Si qui autem sub incerto casu eventu in vinculis vel fidejussoribus decesserint, horum bona non esse confiscanda, mandatis cavetur.

6 Sed quid si tœdio vitæ non conscientia sceleris, quis † attentaverit saltem sibi immittere manus violentas, ut dum seipsum suspendens laqueo rupto in terram cadat, si gladio se petiit, non tamen ex vulnere confestim cōcidit, utrumne propter attentatum facinus saltem puniendus sit? quod affirmamus, *argum. d. §. videri. l. 3. ff. eod.* ibi: qui sibi non pepercit, multominùs aliis parcet, *argum. l. si cum dotem. §. si mar tus. ff sol. mat.* Royz. *in decis.* Litv. *decis. 1. pag. 16. & seqq.* qua injuria quippe corpus & caro aliena offenditur, eo

gravius

gravius in seipsum inferuntur manus iniquæ, ille in legem positivam, hic naturalem perversa & detestandâ machinatione delinquit. Coercendus itaq; reus est pro qualitate criminis in se admissi extra ordinem, pro arbitrio judicantis, prout justitiæ candor & vigor disciplinæ publicæ id admittere sibi visum fuerit, modò ne furore vel affectu melancholico furori proximo, agatur reus scilicet, qui ipso furore satis superq; puniatur, *l. Divus. ff. de off. præs.* unde Ulpian. *in l. 23. §. excipitur. 2. ff. de ædilit. edicto.* Cum de † furiosis & impuberibus esset locutus, quos fraudem capitalem admittere negavit, excipitur, *inquit*, & ille, qui mortis sibi consciscendæ causa quid fecisset, &c. Meminimus nos mercatorem variis implicatum & innodatum negotiis, indeq; fallitum, ut vocant, factum, vulnera lethalia sibi cultello inferentem, humiq; postratum repertum fuisse in cubiculo, qui vulnere curato confitebatur, quod dum moliretur facinus, sibi ad latus stetisse puerum laternâ, manu dextra tenentem, totiesque, quando manus adversus se movisset, retrahentem eas, ne in se delinqueret, proinde commotum, ut extra cubile puerum detruderet, quo absente, tandem subsecutum esse flagitium, ut videre liceat, † angelos bonos sæpe resistere melancholicis, ne attentatum in se facinus absolvere & perficere valeant, ut sic haud immeritò inter indicia hujus flagitii statuamus malorum externorum incommoda gravia, ut jactura bonorum, honorum, & voluptatis anteactæ, Johan. Spinæ. *de tranquill. anim. lib. 7. pag.* 344. quæ uti tristitiam adferunt non leviorem, tristitia vero hic indicia faciat, Rebuff. *in tr. concord. pag.* 722. Ergò & passiones ex illa natæ, nam quicquid est causa causæ, est quoque causa causati, Alphons. Tostat. 2. *Paralipp.* 178. Sic † Dioxippum vita excessisse Quintus Curtius *lib. 9.* suæ historiæ refert, cum enim post Horratam Alexandri Magni militem singulari certamine superatum, flagrantibus odio in eum Macedonibus Alexandro Regi surrepti aurei poculi, quod in ipsius necem ex composito ministri subduxerant, falsò accusatum, dum conjectum oculorum, quibus uti fur destinabatur, sustinere non posset: convivio excedens, epistolâ, quæ Regi redderetur, conscriptâ, sua se manu occidit. Sunt quibus idem consilium, ut mori quam vivere mallent, morbi impatientiâ suggessit, quod † Pomponio Attico viro M. T. Cicer. amicitiâ & literis claro accidisse memoriæ proditum est, eum enim senem admodum morbo diu vexatum inito moriēdi consilio, victu suopte abstinuisse, & mortuum fuisse tradunt historici. Proculeium Augusti Cæsaris familiarem in maximo stomachi dolore † gypso poto, mortem sibi conscivisse Plinius refert.

7 8 9 10 11

Laudat Valerius Martialis Festum, qui fœdissimi lichenum morbi, in se curam non recipientis impatientia gladio incubuit, de quo hi repeririuntur descripti versus *lib. 1. epigram.*

Indignas premeret pestis cum tabida fauces,
Inq; ipsos vultus serperet atra lues.

Siccis ipse genis flentes hortatus amicos,
Decrevit stygios Festus adire lacus.
Non tamen obscuro pia polluit ora veneno,
Aut torsit lenta tristia fata fame.
Sanctam Romana vitam sed morte peregit,
Dimisitq; animam nobiliore via.
Hanc mortem fatis magni præferre Catonis
Fama potest: hujus Cæsar amicus erat.

12 Romanam † mortem appellavit Martialis, ut obiter admoneam, quam Romani sanguinis viri perditis afflictisq; rebus erant oppetere soliti: in quibus Scipio, partibus Cn. Pompeji generi sui parum feliciter defensis, in Hispaniam navigans, qua vehebatur nave à Cæsariano milite capta, ferro se transverberavit, ne Cæsaris esset captivus. Similis exitus mortisq; appetendæ causa Catoni Uticensi viro Clarissimo Romanæq; sapientiæ Principi fuisse commemoratur, qui, ne & ipse in Cæsaris victoris veniret potestatem, districto gladio se interemit, quem M. T. Cicero præclarè periisse scribit, & sic è vita abiisse, ut se causam moriendi nactum gaudere videretur. Nec segnior mulierum Romanarum animos subiit cogitatio: nam Porcia hujus, de qua nunc diximus, Catonis filia, cognita Bruti mariti sui nece, ferro, quod sibi poposcerat negato, candentium carbonum haustu inusitata mortis specie vitam reliquit, de qua idem Martialis *lib.1.epigramm.* ita scripsit.

Conjugis audisset fatum cum Porcia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor.
Nondum scitis, ait, mortem non posse negari,
Credideram satis hoc vos docuisse patrem.
Dixit: & ardentes avido bibit ore favillas,
I nunc & ferrum turba molesta nega.

13 Themistocles ut à patria oppugnanda, unde exul erat, se abstineret, † sanguinis taurini haustu mortem sibi conscivit. Est & memorabilis ille Charondæ Tyrii excessus, qui cùm ex rure forte reversus, indictam derepentè concionem gladio, ut erat accinctus, adversus legem, quàm tulisset ipse, per imprudentiam adisset, facti per errorem admonitus, legem, quam non solverat, capite suo sanxit ferro, quo erat accinctus, protinus in se converso.

Sed refragari videtur decisioni antedictæ de coërcendis scilicet reis seipsos offendentibus, *l.2.§.7. ff. de pecul.* ubi JCtus ait: licere servis naturaliter in corpus suum sævire, &c. ad quod Resp. † considerandum esse hic, vocem (naturaliter,) nam si ponderamus rationem, quam reddit citatis verbis Ulpian. subjungendo eam quæstioni propositæ, juridicè eam dictatam fuisse apparet à JCtis. Quid enim proponitur? Quærit JCtus, an & quomodo de peculio servi, sive ex rationum reliquis sive ex delicto quid debeat, dominus de-
14

ducat

ducat de servi peculio, ubi inter cætera hoc proponit JCtus: Quid † si se 15
ipsum vulneraverit servus, an ratione interesse hujus, peculiotenus quoque conveniat servum, & distinguit, utrum servus curatus sit domini sumptibus, vel sumptibus ipsius servi: Secundum posterius Resp. dominum non deducturum impensas, propterea quòd inde nihil detrimenti redundasset ad dominum, subintelligendo scilicet, nisi servus ita in corpus sæviisset, quoad servitia & operas dehinc præstandas, prorsus inutilis factus esset, quòd ratio in contrarium sensum deducta evincit, cæterum in servo vulnerante se ipsum, damnum inde non emergeret in perniciem domini, subnexa ratione decidit JCtus, nihil quoq; deducendum de peculio. Præterea si quæratur, an jure publico liceat servo se ipsum vulnerare, alia quæstio est & de facto proposito *in d.l.* 2. §. 6. longè remotissima. Deinde distinguitur inter corpus servile & liberum, hoc inæstimabile est, eoque *l. liber homo. ff. ad l. Aquil.* spectat, illud æstimationem recipit, neque ita in consideratione est, uti corpus liberum, quanto minus autem hominem liberum occidere vel in seipsum sævire licet, eò magis caput servile offendere, caput in seipsum insurgere & vulnerare sese permittitur, cum contrariorum contraria sit ratio, contrarium jus. Eberh. *in top. in loc. à contr.*

Sed nec hoc obstare posse videtur, sequeretur enim, si liceret servo id quod domino † permissum non est, servum esse melioris conditionis homi- 16
ne libero, quod absurdum est, sed ut scopum teneamus, ita restringendus *d.* §. 7. scilicet quod servo liceat se vulnerare respectu domini juxta antedicta, non vero respectu fisci & juris publici, cujus interest, ne quis re sua malè utatur, cum nec supra modum sine causa cognitâ, dominis in servos sævire licet, ut ait Justin. *in* §. 3. *inst. de his qui sunt sui vel al. jur.*

Nec denique obstat † quorundam sententia, qui existimant licere ho- 17
mini Christiano semetipsum occidere, ut carnem humanam exuentes intentione piâ, eò citius in cœlos animam transferant, qua de re Joh. Papp. *de haeret. & concil. œcum. pag. mihi* 392. cujus sententiæ adsertores patricianos appellat, jus Canonicum eos Paternianos nuncupat, *caus.* 24. *q.* 3. Respondeo non nisi hæreticos illam opinionem fovisse. Papp. *d. loc.* exindeq; nihil inferri posse nec debere. *arg. d. caus.* 24. neque postremo adversatur *c.* 1. *Jonæ* ibi: tollite me & mittite in mare, ubi Hieronym. *in comment.* existimat, † licere in 18
persecutionibus mortem sibi inferre, non est nostrum, *ait*, mortem quidem arripere, sed illatam libenter ab aliis excipere, nisi ubi castitas periclitatur. Ambros. uti refert Sixt. Senens. *in biblioth. sanct. lib.* 5. *annot.* 235. ejus fuit sententiæ, is enim *in lib.* 3. *de virginib.* respondet Marcellinæ, neces earum fœminarum, quæ ut pudicitiam tuerentur, sibiq; manus violentas inferrent, coram Deo haberi instar martyrii. Verba anthoris memorabilia sunt, quæ addenda operæ precium esse duxi. Jam (*inquit*) ad finem † orationis vela pan- 19

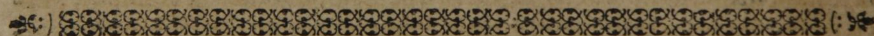
denti suggeris soror sancta, quid super eorum meritis existimandum sit, qui se præcipitaverunt ex alto, vel in fluvium demerserunt, ne persecutorum incide-rent manus, cum divina scriptura vim sibi Christianum prohibeat inferri, & quidem de virginibus, in necessitate custodiæ constitutis enodem habemus assertionem, cum martyris extet exemplum. Sancta Pelagia apud Antiochiã quondam fuit annorum ferè quindecim soror virginum, & ipsa virgo, hæc primo classico persecutionis domi inclusa, cum se à prædonibus fidei, vel pudoris circumsederi videret, absente matre & sororibus, vacua præsidio, sed Deo plenior, quid agimus, inquit, nisi prospicias, captiva virginitas? & votum est, & metus est mori: quia mors non excipitur, sed adsciscitur, moriamur scilicet, vel si nolunt licere, moriamur. Deus remedio non offenditur, & facinus fides ablevat. Certè si vim ipsam nominis cogitemus, quæ vis voluntaria? Illa magis est vis, mori velle nec posse, nec difficultatem veremur, quis enim est, qui vult mori, & non possit, cum sint ad mortem tam proclives viæ? Jam enim sacrilegas aras præcipitata subvertam, & accensos focos cruore restinguam, non timeo, ne dextera deficiens non peragat ictum, nec pectus se dolore subducat, nullum peccatum carni relinquam: non verebor, ne desit gladius, possumus mori nostris armis, possumus mori sine carnificis beneficio. Matris in gremio fertur ornasse caput, nuptialem induisse vestem, ut non ad mortem ire diceres, sed ad sponsum. Ast ubi detestandi persecutores ereptã sibi viderunt prædam pudoris, matrem & sorores cœperunt quærere. Verum ille spiritali volatu jam campum castitatis tenebant, cum subitò hinc persecutoribus imminentibus, inde torrente fluvio exclusæ à fuga, inclusæ ad coronam, quid veremur? inquiunt: ecce aqua, quis nos baptizari prohibet? & hoc baptisma est, quo peccata donantur, regna quæruntur, & hoc baptisma est, post quod nemo delinquit; excipiat nos aqua, quæ regenerare consuevit; excipiat nos aqua, quæ virgines facit; excipiat nos aqua, quæ cœlum aperit, infirmos tegit, mortem abscondit, martyres reddit. Te, rerum conditor precamur Deus, ne exanimata spiritu corpora vel unda dispergat, ne mors separet funera, quarum vitam non separavit affectus: sed sit una constantia, una mors, una etiam sepultura. Hæc effatæ & suspensæ paululum, incincto sinu, quò pudorem tegerent, nec gressum impedirent, consertis manibus tanquã choros ducerent, in medium progrediuntur alveum: ubi unda torrentior, ubi profundum arruptius, illuc vestigia dirigentes, nulla pedem retulit, nulla suspendit incessum, nulla tentavit, ubi gressum figeret, anxiæ cum terræ occurreret, offensæ vado, lætæ profundo. Videres piam matrem stringentem nodo manus, gaudere de pignore, timere de casu, ne sibi filias vel fluctus auferret. Has tibi, inquit, hostias Christe immolo, præsules virginitatis, duces castitatis, comites passionis. Sed quis jure miretur tantam viventibus fuisse constantiam, cum etiam defunctæ immobilem stationem corporis vindicaverit;

verit; Non cadavera unda nudavit, non rapidi cursus fluminum volutarunt, quin etiam sancta mater, licèt sensu carens, pietatis tamen adhuc servabat amplexum, & religiosum, quem strinxerat, nodum nec morte laxabat: ut quæ religioni debitum solverat, pietate hærede mereretur, nam quas ad martyrium junxerat, usque ad tumulum vindicabat.

Hæc Ambrosius: ante quem ejusdem sententiæ se fuisse ostendit Eusebius Cæsariensis Episcopus: qui inter multa sanctarum virginum martyria, octavo ecclesiasticæ historiæ libro descripta, aut eodem, aut non dissimili Antiochenæ matris & filiarum exemplo idem persuasit his verbis: Admirabilis quædam fœmina fuit genere nobilis, pulchritudine pariter & pudicitia formosa, cui erant duæ filiæ virgines, ad maternæ pudicitiæ regulam nutritæ, pulchritudine simul & moribus æmulâ sibi probitate certantes. Has declinandæ persecutionis gratia absentes, missi in hoc ipsum milites Antiochiam venire cogunt. Sed cum perurgentibus militibus vehiculo impositæ iter agerent, talibus religiosa & pudica mater ad filias utitur verbis: Scitis dulcissimæ mihi filiæ, quomodo vos in disciplina Dei educaverim: scitis, quod à parvulis Deus nobis pater, Deus nutritor, Deus institutor extiterit, & quod pudicitiæ & castitatis bonum ita mecum pariter dilexistis, ut ne oculus quidem vester unquam sicut vobis conscia sum, lasciviore fuerit maculatus aspectu. Quid igitur nunc agimus? videtis, quod ista omnis vis aut à Deo nos studet, aut à pudicitia separare, præstituentur ergo publicis lupanarib. membra, quæ aër penè ipse publicus habuit incognita? ne, quæso, filiæ: quia nec tam parva nobis in Deo fides est, ut mortem pertimescamus: nec tam despecta pudicitia, ut vivere etiam cum turpitudine cupiamus. Quin potius, si placet, quod in omnibus tenetis, etiam in hoc sequimini matris exemplū, præveniamus impuras carnificum manus, & impudicorum præripiamus incursus, mundumq; hunc, qui nos ad impuram & impudicam compellet, ac pertrahet vitam, pura & pudica morte damnemus. Cumq; talibus adhortationibus filias ad simile propositum videret accensas, ad fluvium quendam, in itinere positum, venerunt: Ubi cum se humanæ necessitatis causa descendisse simulassent, & paululum custodes, cogente naturali reverentia secessissent, adductis diligentius hinc inde vestibus, minacis se fluvii rapidis injecerunt fluentis. Sed & aliæ duæ virgines per omnia insignes sorores, genere nobiles, vita mirabiles, primæ adhuc ætatis specie pulchræ satis, sed anima pulchriores, ornatæ moribus magis, quàm monilibus, studiis apprimè probabiles, non ferentes violari publicis edictis ac legibus castitatem, marinis se fluctibus demersere. *Hactenus Euseb.* Idem exemplum non minus memorabile recenset. *cap.* 17 *lib.* 8. Et de Latroniani Almiridensium Ducis assessore, Hieron. Drexel. *in heliotrop. lib.* 3. *cap.* 3. *§.* 2. qui permotus martyrum constantia & vocibus: Christiani sumus, exclamantium, fiat voluntas tua in nobis do-

bis domine,&c. ex sella judiciaria prosiluit in medium forum, & uti Martyres, exclamavit, poscens martyrium, quod consecutus est.

Respondeo ad hæc: non exemplis esse judicandum. *l.13, C. de sent. & interloc. omn. jud. l.1. §. numquid. ff. de postul. l.1. ff. quod cui univers. nom. &c.* adeò ut ex patribus quoque facta ejusmodi improbarint, referente Senensi *d. lib. 5. de Bib. S. pag.*103. nulla ratione ad consequentias trahenda. Augustin. *de civ. Dei, lib.1. c.26.* de hisce martyriis agit, & decisionem quæstionis in medio relinquit, ibi: Sed quædam sanctæ fœminæ tempore persecutionis, ut insectatores suæ pudicitiæ devitarent, in rapturum atque necaturum se flumen projecerunt, eoq; modo defunctæ sunt, earumq; Catholica Ecclesia veneratione celeberrima frequentantur, de his nihil temerè audeo judicare, utrum enim Ecclesiæ aliquibus fide dignis testificationibus, ut earum memoriam sic honorat, divina persuaserit authoritas, nescio, & fieri potest, ut ita sit. Quid? Si hoc fecerunt non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ, nec errantes sed obedientes, ex his inferendum est cædes voluntarias harum virginum fuisse peculiares divinæ voluntatis œconomias, non omnibus imitandas, ait Sixt. Senens. *d. loc.* Idem de Assessore Latroniani est judicium, cui indubitato Spiritus sancti motu raptus ejusmodi & conversio inopinata contigit. De cæteris sui ipsius cædibus, ad avertendam hostium tyrannidem, plagam & servitutem, scribit Arist. 3. *Ethic.*10. ibi: Mortem autem sibi consciscere ob fugiendam inopiam, aut amorem, aut aliud quippiam grave, non fortis est hominis sed timidi: Est enim mollities laboriosa fugere; non enim, quia mors honesta sit, appetit ipsam, sed quia malum devitare se putat. Senens. *lib. 8. in hæresi* 12. *pag.*347.

CAPUT XXXI.

DE VENEFICIO EIUSQUE INDICIIS.

SUMMARIA.

1. *Veneficium quid & quotuplex?*
2. *Veneni notatio describitur.*
3. *Venenum bonum quid sit?*
4. *De compositione simplicium veneni, ne noceat.*
5. *Pœna veneficii quæ?*
6. *Conatus occidendi veneno plectitur.*
7. *Quale indicium præbeat præparatio & emtio veneni?*
8. *Suspectus est, qui culpam manifestam inficiatur.*
9. *Pœna vendentis venena quæ?*
10. *Indicium ex minis, conversatione, nominationeq; collectum.*
11. *Collectio herbarum noxiarum indicia parit.*
12. *Præparatio amuleti ad pervertendos hominum animos ad amores illicitos, indicia refert.*
13. *An herbis, carminibusve amores conciliari possint?*
14. *Declaratur affirmativa exemplis variis.*
15. *Quæ probatio requiratur in causa veneficii?*

16. *In*

PRæterea ad l. Cornel. de sicariis spectat † veneficium, cujus etymon non 1
tam cædem per venena homini insidiosè illatam, *l.1. C. de mal. & mathem.* (ubi dicitur, plus esse hominem extinguere veneno, quam gladio, quia minus præcaveri & vitari potest, ait Wesenbec. *in parat. h.t.n.28.* Georg. Adelbert. Burchard. *in appendic. ad tr. Valent Voltzii ad l. Cornel. de sicar. num.* 94. ubi illud Ciceronis *in orat. pro Rosc. Amer.* ad hoc subjicit: Tantò graviora esse crimina & majore animadversione digna, quantò difficilius caventur) quam præparationem, possessionem, venditionem, cujus scilicet commercium penitus interdictum est, *l.35. §. veneni. ff. de contr. emt.* complectitur. *l. 3. ff. h. t.* Wesenb. *d. loc.* Hypp. de Marss. *in l. ejusdem §. adjectio. ff h. t.* affirmans eos teneri legis Corneliæ pœnâ ordinariâ, quicunque aromata venenosa, ut verba ejus sonant hominibus fatuis, perversis & ignotis, suspectis vendant, text. juris Saxonici huc quadrat *art.13.* Landrecht/ *lib.2.* Wer mit Vergifftnuß vmbgehet/ vnd deß vberwunden wird/ den soll man vff einer Hordten brennen.

Porrò JCtus *in d. l. 3.* ait, veneni appellatione contineri omne, quod adhibitum naturam ejus, cui adhibitum est, mutat, † diciturq; venenum quasi 2
per venas eat, per venas siquidem transiens halitu & efficacia sua naturam penitus evertit, bonos & salubres humores educit, reliquos inflammat, venas perrumpit, ulcerat, eradit vel obstruit, Fernel. 3. *de comp. med. cap. de effect. medic.* alias † in bonam quoque partem capitur vox veneni, quoniam me- 3
dicina quoque celerrimè per venas transeat, ac de omnibus & singulis venis viscosos & malos humores extrahat, hinc potiones medicorum pharmaca nec non venena à JCto *in d. l. 3.* appellantur: quod diximus veneni mali nullum esse commercium, sic † subintelligi debet, nisi id à peritis tractetur & 4
possideatur, non hominis necandi, *d. l. quod sæpè. 35. ff. de contr. emt. vend. l. 236. ff. de V. S.* sed sanandi ejus gratia, prout aconitum, quod calore suo intenso & vehementi hominem citò suffocat, mixtum oxymeli, prodest morbis frigidis, sic arsenicum & Mercurius sublimatus artificiosa compositione possunt fieri salubria, Fernel. *d. l. 3.* cui cum ars & bona fides deest, propinantes ejusmodi venena, indicia homicidii non effugiũt. *l. illicitas. §. sicut medico. ff. de off. præsid.*

5 Deniq; † pœna veneficii describitur *constit. crimin. Carol. V. artic.* 109.
ubi textus ait: Ut si quis veneno damnum dederit hominibus, injuriamve
fecerit, is morte mulctandus sit, igneque comburendus, qui verò utatur ve-
neno, neq; dum alicui damnum illo intulisset, puniri quidem ac corripi juxta
qualitatem causæ debeat. Idem jure civili constitutum apparet contra præpa-
rantes, vendentes venena, uti paulò ante diximus, quòd ejusmodi prævarica-
6 tores puniantur capite. *d. l. ejusdem.* quoniam in † delicto hoc nefando ipse
conatus coërceatur. *Dd. in d. l.* Buchard. *in append. ad tr. Voltzii ad l. Cornel. de
sicar. num.* 95. prout Gobler. refert *ad dict. art.* 109. vidisse se Lutetiæ Parisio-
rum sacerdotem sexagenarium antea ex more degradatum, in foro piscino
propter attentatum, in herum suum nobilem quendam, veneficium, vivum
exustum fuisse, quæ pœna eò fortius constringit veneficum, quoties magiæ
& sortilegii quoq; reus proponatur, convincatur. Demirandum autem con-
stitutiones criminales & veneficam & lamiam earumq; pœnas, *in d. art.* 109.
passim confundere, cum veneficium sine magia & viceversa exerceri possit.
Sed de indiciis veneficii jam dicendi locus.

1. Indicia † sunt præparatio & emtio veneni suspecta, *d. l. illicitas. §.*
7 *sicut. ff. de off. præsid.* quorum nullum, ut diximus, est commercium, & modo
latius dicetur, idq; in secreto habitum & custoditum, *quâ de re Livius* 4. Va-
ler. Max. 2. *cap.* 5.

2. Cum primis verò, siquidem venena emens coram magistratu, dif-
fiteretur neque confiteri vellet, ad quid ejusmodi veneno usus sit, aut uti vo-
luerit? nō tam quod res per se sit periculosa veneni possessio, maliq; exempli,
const. crimin. artic. 36. Bart. *in l. 1. ff. de parricid.* Dec. *in l. 6. num.* 7. *ff. de R. J.* unde
Cajus *in d. l. 35 l. 2. ff. de contrah. empt.* Veneni mali non contrahi emptionem,
ait, quia nec societas nec mandatum rei flagitiosæ, ullas vires habeant, quam
quod mendacium dicere coram magistratu, indicium delicti, scelusq; haud
8 immeritò videatur juxta illud Plutarchi: Mihi † suspectus videtur, me paren-
te (magistratum parentem appellat) proloqui mendacium, culpam depre-
hensam pertinaciter tueri altera culpa est. Imò rem manifestam inficiari, au-
gentis erat crimen, non minuentis, Tiraq. *in tract. de pœn. caus.* 30. Ventur. de
Valent. *in part. litig. lib. 2. cap.* 7. Unde Pontifex *dist. 5. cap.* 4. Bonarum men-
tium est, culpas suas agnoscere, ubi culpa non est. Wilhelm. Antonii *de re-
script. morat. conclus.* 30. *num.* 51. quia sæpè sine culpa agitur, quòd venit ex
culpa.

De venditione veneni mali agit Menoch. *lib. 2. arb. jud. cas.* 369. & *const.
9 crim. artic.* 37. ibi: † Es sollen auch alle Obrigkeiten an jeden Orten / die Apo-
tecker vnd ander so Gifft verkauffen / oder darmit handthieren / in Gelübt vnnd
Eydt nehmen / daß sie niemand einig Gifft verkauffen / noch zustellen / ohn an-
zeigen vorwissen vnd Erlaubung derselben Obrigkeit.

3. Porro

3. Porrò minæ inter indicia veneficii quoq; referuntur, *argum. const. crim.* 44. *art.* adminiculatæ scilicet præsumptionibus aliis, ut odio, inimicitiâ fama, Prosper Farinac. 1. *tit.* 5. *de ind. ad tort. quæst.* 1. Mascard. *de prob.* 2. *conclus.* 1057. Cason. *de ind. tract.* 7. *cap.* 1. *num.* 13. Gomez. 3. *res.* 12. *nu.* 25. levitate vitæ & exequendi facilitate consuetâ, Farin. *de homicid. q.* 25. *tit.* 14. *num.* 7. *p.* 4. ubi adserit, quod si minator sit juvenis assuetus armis & militiæ, præsumatur mox eum minas executurum: idem est, si minans est potens stipatus sodalicio, Farin. *d. loc.* quæ circumstantiæ tamen ad causam homicidii violenti potissimum spectant. Aliàs vulgò & verè dici solet, quod minæ probari possint testibus singularibus ad faciendum indicium. Bertazol. *consil.* 116. *n.* 18. Grammat. *dec.* 5. *n.* 15. Blanc. *de ind. p.* 179. *in repet. l. fin. ff. de qq.* 10

4. Indicium faciunt familiaritas cum suspectis de veneficio, à quibus venenum mutuari vel veneficium addiscere poterat reus *argum. d. const. crim. Carol. V. art.* 44. quò pertinet, siquidem vel † hominis necandi causâ collectæ fuerint herbæ venenosæ, ut napellus, unifragium, cicuta, esula, aconitum, pituo campas aut bubostris, aut id quod lustramenri causa datur cantharides, Ulpian. *in l.* 2. §. 3. *ff. ad l. Cornel. de sicar.* Vel † pervertendi hominis in inordinatas & depravatas concupiscentias, ut anaca, stergetrum, catanance, charitolepharon, mandragora, &c. unde Apulej. *apo.* 1. 11 12

Philtra omnia undiq; eruunt
Antiphates illud quæritur.
Frochiscili ungues teniæ.
Radiculæ herbæ surculi.
Aureæ illices bichordilæ.
Hinnientum dulcedines.

Quanquam verò pleriq; † negent, venerem herbis, amuletisve conciliari posse, ubi alias in sensibus vegetiva quædam generandi vis & facultas deficiat, unde Ovid. *de med. fac.* 13

Sic potius nos tanget, amor quam fortibus herbis,
Quas modo terribili subsecat arte manus.
Nec vos graminibus nec misto credite succo,
Nec tentate nocens virus amantis equæ.
Nec mediæ Marsis findantur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda supina suos.

Id tamen vel ex unico eo refelli potest, quod Imp. *in l.* 4. *Cod. de malef.* palàm profiteatur, pudicos scilicet animos, artibus magicis ad libidinem deflecti posse. Et Accurs. *in authent. quod pro. Cod. de episc. & cleric.* §. *hoc autem. in verbo, propter quædam.* & Alberic. *in rub. Cod. de hæret. col.* 111. & Matth. de Afflict. *in constitutione Siciliæ, incip. mala noxia, & in aliâ constitutione, cujus est initium, poculum amatorium*, hanc sententiam exemplis comprobant, nec

non

non Hyppol. Marsil. *in l. ejusdem. §. adjectio. ff. de sicar. ubi est text.* loquens de amatorio veneno, sicuti & de amatorio poculo, *in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis.* Et hoc pluribus rationibus quoque & exemplis confirmat Jacobus Sprenger in eo libro, quem malleum maleficarum appellat *in prima parte. quæst. 7.* D. Hieronymus, de quo D. Augustinus, si is est, tale perhibet testimonium, quasi nemo sciverit, quod ille ignoravit, in vita D. Hilarionis, hujusmodi rei exemplum retulit, cum juvenis quispiam virginem (*ait*) Deo dicatam tactu, jocis, nutibus, muneribus, cæterisq; hujus generis, quæ solent inescandæ virginis esse principia, in amorem sui pellicere non potuisset, tãdem magicam artem exercens, quam Memphi didicerat, eò amoris puellam traduxit, ut abjecto amictu capitis rotaret crinem, strideret dentibus, inclamans nomen adolescentis usque adeò, ut magnitudo amoris in furorem verteretur, quò pertinet locus Virgil. 4. *Æneid.*

Hæc se carminibus promittit solvere mentes,
Quas velit ast aliis duras immittere curas.

Et Juvenalis *Satyr. 6.*

Hic † magicos affert cantus, hic thessala vendit
14 *Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.*

Venusta sunt verba Plutarchi: Sicut inquit piscatio, quæ fit medicamentis, illico quidem & facile piscem capit, licet eum labefactet & mẽsæ haud idoneum reddit, sic qui perversis modis explendæ voluptatis gratiâ, conjuges subigere vel capere conantur, cum attonitis dementibusq; & labefactatis ætatem agunt. *Hæc ille.* Sed ut faceta intermisceamus nonnulla, refert Pogg. Florent. *in facet.* quod cum Abbatissam, quam ipse noverit, amaret frater ordinis minorum, petierit sæpius concubitum ejus, deneganti verò id mulieri, eo quod subvereretur, ne conciperet, exinde pœnam metuenti, pollicitus est frater quoddam breve (uti appellari mos est) illi daturum, quod si ad collum filo serico suspensum ferret, prohiberet prolem, & eo modo securè ipsam coituram cum quocunque vellet, credidit illa quod optabat: Frater mulierem sæpius compressit: Post tres menses mulier gravida reperta est, id resciscens frater aufugit, Abbatissa se delusam conspiciens, breve illud solvit, aperuitq; ut videret, quod intus esset scriptum: verba hæc fuerunt vulgaria: *Asca imbarasca, non facias te supponi, & non implebis tascam.* Optima ni fallor ad sistendam fœcunditatem incantatio. *Hactenus ille.*

De fœcunditate monialium arte vix sistendâ plura refert Wolff. *cent. 14. pag. 597. & cent. 15. rer. memor. p. 907. part. 1.* ubi inter cætera scribit, quòd Valẽtiæ, Hispaniæ citerioris vestalium ædes & monasteria ita patuerint quõdam amatoribus, ut instar lupanarium fuerint frequentata. *Sed hæc obiter.* Cumprimis autem (ut ad rem redeamus) moveri solet hoc in loco, cum veneni delictum difficilioris sit probationis, Salicet. *in l. 1. vers. vel si teneas. C. de malef.*

malef. & mathem. per text. l. 1. §. *occisorum. ff. ad SCtum Syllan.* in quo facilius indicia quam probationes allegare præstet, quomodo hîc procedendum, qualiter probatio formanda, & quænam probatio in causa veneni dati sufficiat?

Aliqui † existimant judicem ex indiciis violentis procedere posse ad poenam, haud vero capitalem, Paul. de Castr. *consil.* 299. *lib.* 2. *Dd. in c. afferte. ext. de præsumpt.* Foller. *in pr. crim. in verbo, quod suffocavit uxorem. num.* 24. ubi & hoc statuunt, quòd magistratus in hoc passu ex indiciis levioribus, ut proportio vel disparitas potius detur in puncto probandorum indiciorum quoad quæstionem & pœnam infligendam, jure procedere queat, Carrer. *in pr. crimin. num.* 1. *tr. de appell. §. ibi in text. venef. n.* 5. Foller. *d. loc. §. item quod sororem. n.* 3. Alexand. *consil.* 77. *lib.* 1. ubi tradit: quod loco indiciorum sufficiant hîc præsumptiones leviores. Hinc est quod Hypp. de Mars. statuat, judicem † in criminibus exceptis & atrocioribus, qualis est quoque veneficii causa, transgredi posse communes juris regulas, Decian. *in tract. crim. lib.* 9. *cap.* 24. *num.* 16. Sed hæc utcunque se habent Dd. tradita, non tamen inde moveamur idem facere cum ipsis, neque enim sequitur, veneficii causa probationis est difficilioris, uti & adulterii, stupri, ergo probationes cum indiciis confundendæ, quæ causæ sive argumenta, ut Ulpianus loquitur, *in lib.* 1. §. 4. *ff. de qq.* ubi causam indiciorum argumentis discutiendam esse dictitat, indiciorum sunt peculiares ad quæstionem producendam, easdemque ad infligendam pœnam quoque sufficere, quod absurdum est, vel indicia adeò hic ad quæstionem inferendam levia præstare, quo urgentiora pœnam mereri dicuntur. Reluctatur idem Ulpianus *in d. l.* 1. *in princ.* ubi dicit: à tormentis non esse incipiendum, id est, quod toties inculcavimus; nemo torqueri debet sine indiciis decenter & legitimè, testibus duobus, iisque juratis, in judicio probatis, *Dd. in d. l.* 1. An verò & quatenus judici in crimine veneficii aliisque criminibus exceptis jura transgredi fas sit? Diligenter sanè & accuratè ante alios enucleâvit Cunrad. Harß *in tract. non contemnendo de reor. & inprimis venefic. inquis. jurid. instit. conclus.* 4. *num.* 7. *& seqq.* ibique fusim Anonym. *in not. intercal.* 15 16

Modus autem † procedendi hic erit, ut indiciis legitimis extantibus, eo, quo par, deinceps ordine & modo quæstio instituatur, quàm si sustinuerit reus, uti communiter receptum est, indicia purgantur, quæstio ejusq; judicium demum evacuatur, nisi novæ emergant præsumptiones, unde quæstio bis terve repetenda esset, judex, qui καρδιογνώστης non est, hoc ipso satisfecisse suo videtur officio, divinæ id relinquens ultioni, quòd ipse sua industria investigare & punire nequeat. 17

5. Addo autem indiciis antecedentibus famam & conversationem rei, in domo venenati, quòd potius una, quàm alia persona curaverit adportari cibos

ri cibos venenatos, ut loquitur Farinac. *volum.4.q.11.22.p.4. tit. 14. num.62.*

6. Præterea indicium suggerit, cum quis clanculum habuerit venena, Gram.*vot.3.n.11.*referente Farinac. *d.loc.* ubi ait: † repertum fuisse penes in-
18 quisitum, mortarium Arsenico repletum, quæ causa non modicum suppeditârit indicium quæstioni, Foller. *in pr. crimin. in verbo. item quod sororem.n.5. vers. constat in eadem chartâ magnam veneni repertam fuisse copiam, &c.* quæ & alia applicat Farinac. facto, ubi vir pertæsus conjugii, cui cum malâ muliere inhærebat, fata præparaverat uxori; subinde de novo matrimonio cum alia tractans.

19 7. Porrò indicia sunt † veneni dati, siquidem inquisitus vomitus infirmi clam effuderit, eosq; medicis requirentibus ostendere noluerit. Paul. de Cast. *consil.299.lib.2.* Decian.*in tr.crim.lib.9.c.24.n.12.*

8. Inter indicia ejusmodi enumeratur, quoties reum reamve clauso ostio seu occultè cibos coquere vel coxisse compertùm est. Paul. de Cast. *d loc.* Farinac. *d.loc.* adminiculatur hîc, novumq; suggerit indicium, siquidem coquus vel ciborum coquina ipsamet comedere noluerit cibum, quem venenosum fuisse proponitur. Paul. de Cast. *d. loc. vide finem hujus capitis.* corroborat hoc indicium, cum diffamatus veneficii lætetur super morte defuncti Farinac. *d.vol.4.q.122.tit.14.p. 4. pag.mihi* 210. non secus ac si incendium exortum est, quibusdam astantibus in risum conversis, quos quæstioni subjugandos esse, tradit Laurent. Cavalcan. *consil.65.in fine.* uti ex adverso fletus indicia hujusmodi purgare existimat Foller. *in pract. crim. in verbo, quod suffocavit uxorem. num.46.* quod ridiculum apparet *per text.l.19.ff. de off. præs.* quia
20 † sub persona flentis heredis, sæpenumero risus profundus latet. *c. irrisor. de pœn.dist.3.* Wilhelm Antonii *de rescript.morat. conclus.* 68. *num.* 86. *ad fin. edit. alterâ, ubi & alia jocunda videre licet.*

9. Denique indicium veneni dati est, quoties venenum fuit inventum in aliqua mixtura parietis domus, cum caseo & pane, & multo magis,
21 si † emtum sit venenum ante tres menses, quam decederet venenatus. Farin. *d.vol.4.pag.mihi* 208. nec dubium quoque est, quin venena passim vendens indicia incurrat, licet ea emant pueri, fatui, & dementes, imo prudentes viri,
22 idq; ideo, quod † venena vendere non liceat sine speciali magistratus permissione, *const.Car.V.art.37.qua de re suprà.* qui dum rei illicitæ operam dant, non sunt prorsus absque culpa, tametsi pœnâ mortis indistinctè venena vendentes mulctari non debeant. Gomez. *de delict. c. 3. rubr. de homicid. num. 9.*
23 Menoch.*de arb.qq.lib.2.cas.*359. Sed † an venena vendens murium captatori sine mandato, incurrat dictam constitutionem? vide Marsil. *in l.3.§.3.ff. ad l.Cornel.de sicar.* Farinac. *cit. loco.* facit huc consilium Hippocratis ὀ δώσω δὲ ὀδενὶ φάρμακον ἀιτηθεὶς, θανάσιμον, ὀδὲ ὑφηγήσομαι συμβόλιον τοιῶδε, ut medicus seu myropola vel rogatus lethale venenum nemini daturus sit, neque id

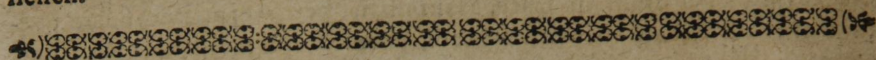
etiam

etiam cuiquam consulturus juret. Paratum tamen † semper habebant vene- 24
num Romani ad malos fortunæ casus, hinc Masinissa Rex, cum amoris impatientia laboraret, fido ex servis aliquo accito, sub cujus custodiâ, more regio ad fortunæ incerta venenum erat, ei mistum in poculo ferre ad Sophronisbam jubet, ac simul nunciare, Masinissam libenter ei primam fidem præstiturum fuisse, quam vir uxori deberet, quoniam ejus arbitrium qui possint, adimant, secundam præstare fidem, ne viva in Romanorum potestatem veniret, vide Gobler.*d.loc.*

10. Inter indicia refert *constit. crim. art.* 35. † inimicitiam capitalem, 25
cum de inimico omne malum præsumatur. Hypp. Bonacoss.*de præsumpt.lit.i.* quæ indicia verò inimicitiam arguant, docet Menoch. 5.*præs.*43.& licèt constit. nihil disponat, utrum sola inimicitia cum venenato indicium quæstioni sufficiens præbeat? dubium tamen non est, quin solum hoc unicumq; indicium quæstionem non pariat per regulam tritam & vulgarem: Quod unum indicium nunquam pariat quæstionem, præterquam de delicto testis unicus immediatè deponat. Blanc.*in l.fin.ff.de qq.n.*175.

11. Et quanquam † nominatio regulariter non pariat indicia, *qua de* 26
re capite præcedenti 27. in veneficii tamen causa res sese aliter habet, *per text.in l.fin.C.de malef.& mathem.* Farinac. 1.*tit.*5.*q.*43.*num.*97. Brun. *de ind.p.* 1.*q.* 3. *num* 20. Gomez. 3.*resol.* 12. *num.*16. Menoch. 2.*arb.jud.qq.*5.*cas.*474.*num.*33. adeò ut quoque indicatura, indiciis concurrentibus, capturæ fundamentum
struat. Farin. *d.loc.* † denunciationi persimilis, *de quâ de indic. gen. c.* 3. hinc 27
Demosthenes meminit veneficæ scelestæ Lemniæ dictæ, in oratione contra Aristogitonem, quam dicit Athenienses penè omnes occidisse, ab ancillis delatam atque indicatam. Sic fides ex SC. dabatur Romæ delatori veneficiorum, ut refert *Liv.*8.*decad.*1.cum primores (*ait*) civitatis similibus morbis eodemq; eventu ferè omnes morerentur, ancilla quædam ad Q. Fabium M. Ædilem Curulem, indicaturam se publicæ pestis causam, professa est, si ab eo fides data esset, haud futurum noxæ indicium. Fabius rem ad consules, consules ad senatum referunt, consensuq; fides indici data est, tum patefactum muliebri fraude civitatem premi, matronasq; ea venena coquere, & siquidẽ sequi extemplò velint, manifesto deprehendi posse, secuti indicem & coquentes quasdam medicamenta & recondita alia invenerunt, quibus in forum delatis, & viginti matronis, apud quas deprehensa erant, per viatorem accitis, duæ ex eis Cornelia ac Sergia patriciæ utraque gentis, quum ea medicamenta salubria esse contenderent, ab confutante indice bibere jussæ, spacio ad colloquendum sumpto, quum summoto populo in conspectu omnium rem ad cæteras retulissent, haud abnuentibus & illis bibere, epoto medicamento suamet ipsa fraude omnes interierunt. Comprehensæ extemplo earum comites, magnum numerum matronarum indicaverunt, ex quibus ad

centum & septuaginta damnatæ. Neque de veneficiis ante eam diem Romæ quæsitum est. Prodigii ea res loco habita, captisq; magis mentibus, quàm consceleratis, similis visa. *Hactenus Livius.* Et tantum de indiciis veneficii.

CAPUT XXXII.

DE INDICIIS MAGIÆ ET SORTILEGII.

SUMMARIA.

1. *Continuatio capitum pertexitur, & de primo indicio agitur, ut si saga alios magiam docere satagat.*
2. *Magiæ suspectus, si damnum minatur, indiciis gravatur.*
3. *Conversatio cum ariolis & magis indicium præbet.*
4. *Libri sortilegiorum indicia pariunt.*
5. *Pactum cum Sathana factum, si proponitur constare per schedulas, indicia facit.*
6. *Contractus sagæ, unde homo confestim se male habeat, indicia generat.*
7. *Colloquia audita in secreto, indicia pariunt.*
8. *Quale inde indicium, si homines ab ariolo requirunt restitutionem rei furto subtractæ.*
9. *Arioli cristallis & speculis utentes indiciis gravantur.*
10. *Diabolus vera sæpè dicit.*
11. *Quid de hisce, qui spiritibus familiaribus utuntur.*
12. *Eusebii de spiritibus locus.*
13. *Omnes dæmones maligni sunt.*
14. *Qualiter dæmoni sacrificabatur olim.*
15. *Quomodo comedentibus spiritus maligni per cibos sese insinuent & ingerant corporibus ad obsidenda ea.*
16. *Diis gentilibus tres pluresq; quotannis aliquando etiam personæ illustres fuerunt per sacrificia oblatæ.*
17. *Decimæ quotannis in Italia collectæ hominum atq; immolatæ Dæmonibus.*
18. *Subtractæ hæ decimæ nefandam calamitatem invexerunt.*
19. *Carthaginenses ex filiis excellentiores sacrificare cogebantur.*
20. *Si saga pridem capta dixerit, actum est de me.*
21. *Cautela egregia traditur, cur confestim saga, cum capta est, examinanda sit?*
22. *Qualiter rea de sociis interroganda?*
23. *Requisita nominationis describuntur.*
24. *Perjuro non deferendum juramentum.*
25. *Quid de revocatione nominationis? explosa veterum opinione.*
26. *De nominatione à filiabus sagarum factâ notabilia.*
27. *Peregrinari coguntur sagæ & arioli, item nec facile plorare possunt.*
28. *Contemptus tormentorum indicia parit.*
29. *Quibus amuletis illa patientia (ut vulgò creditur) contrahatur.*
30. *Cur novæ vestes induendæ veneficis.*
31. *Quid de curâ vel antidoto amuletorum ejusmodi judicandum.*
32. *Schedula sanguine conspersa vel scripta penes sagas quid arguat?*
33. *Vtrum magus, nomine Faustus, vixerit quondam VViteberga?*
34. *An mortui evocari & sisti possint à sagis? declaratur jucundis exemplis.*
35. *An verus Samuel sit reproductus à Pythonissa, quòd videtur probari proverbiis Salomonis.*
36. *Qui libri Bibliorum pro apocryphis reverâ habeantur?*
37. *Animæ non ritè sepultorum ab ethnicis creditæ fuerunt post emigrationem circumvagari.*
38. *Quid de spectris judicandum?*
39. *An diversi ordines gradusve Dæmonii.*

40. Notn-

40. *Notulæ sagarum corporibus inustæ indicia sunt.*

41. *Cur sagæ apertâ fronte neminem aspiciant?*

42. *Sagâ extra judicium, veniam delicti petente, quid juris?*

43. *Quare adulterium, veneficii indicium præbeat?*

44. *Magiæ indicium infanticidii & vice versa.*

45. *Bodini judicium de Manasse rege Israëlitarum.*

46. *Muliere in stabulis adibusve sola repertâ alterius, quale inde generetur indicium,*

47. *Nicromantia magiæ indicium.*

48. *Iudicium Bodini de translatione Psalmorum, & applicato merito Christi, Sanctæ Mariæ.*

49. *Bodinus falsò putat, vi astrorum Lutherum reformasse Ecclesiam.*

50. *Occasio invocationis sanctorum.*

51. *Iudicium veterum scriptorum de multitudine altarium.*

52. *Sagâ hominem vel jumentum sanare, satagente, ecquid inde indicii?*

53. *Characteres in magia maximas habent operationes.*

54. *Magiæ indicium est, novos nuptos facere impotentes,*

55. *Per sensum mystum ne definiatur Cabala.*

56. *Circumvagatio cum cyngaris indicium facit.*

57. *Quid de chiromantia? ejus usu & abusu.*

58. *An sola veneficii suspicio indicia pariat?*

59. *Quid si fascinatus in agone sagam nominet?*

60. *Denunciatio Fiscalis indicium præbet.*

61. *Experimenta & explorationes sagarũ.*

62. *De diffidationibus, earumq; pœnis.*

63. *Mulieres minantes coguntur quoq; de non offendendo cavere.*

64. *Nulla ira intensior est furore muliebri.*

65. *An mulieres ad juratoriam cautionem admittendæ?*

66. *Quando minator inimicus privati, propter solas minas ultimo supplicio sit afficiendus?*

67. *Confessio extrajudicialis sub spe veniæ & dimissionis facta, indicium parit.*

68. *Taciturnitas non nisi indicium parit in causa criminali.*

69. *Sagæ fœdissimè olent, & cur id fiat?*

70. *Conversatio cum missificantibus quid operetur?*

71. *Historia horrendæ de missificantibus magiæ studiosis..*

72. *Iudicium Bodini de prælatis Ecclesiæ.*

73. *Incestus indicium magiæ.*

74. *Sagæ potant sanguinem humanum.*

75. *Superstitiones de laqueis membrisq; suspensorum.*

76. *An Cabalæ scientia indicium pariat magiæ?*

77. *Iudas Maccabæus beneficio Cabalæ devicit Antiochum.*

78. *De indicio vel proba sagarum per aquam frigidam.*

79. *Argumentum à communiter accidentibus est probabile.*

80. *Quæ causæ dicantur occultæ?*

81. *De indiciis reatus apud Siculos admirandis.*

82. *Vera miracula jam annos 600. in Ecclesia siluère.*

83. *De admirandis aquarum virtutibus latus discursus.*

84. *Impii dicuntur leves in sacris paginis.*

85. *Discursus Philosophicus de hoc indicio.*

86. *An noctu ambulones aquas supernatent?*

87. *Historia de fatuo, Sathanam ambulantem super aquas conspicientem.*

88. *Plagæ & vulnera in corporibus sagarum reperta, quando indicium magiæ faciant?*

89. *Sathan tarde venientes sagas ad conventus sæpe crudeliter tractat.*

90. *Sine venia Sathanæ non potest veneficus curare homines.*

91. *Etiam incarceratæ mulieres sæpe plagas accipiunt à Dæmone.*

92. *Absentia sagæ sub mediam noctem indicium præbet.*

93. *Silentium vel in tempesta nox quid dicatur?*
94. *Somnus profundus indicia parit.*
95. *Lassitudo insolita, indicia generat, per triduum continuata.*
96. *Sagæ plerumq; larvatæ ad conventus properant.*
97. *Canes insolitæ sagacitatis penes sese habere sagæ solent.*
98. *Canis Cornelii Agrippæ, nec non quarundam monialium describitur.*
99. *Venefica indurata difficulter socias nominat, & unde hoc eveniat, & ratio redditur.*
100. *Immundicies indicium parit.*
101. *Mundicies contra insidias sagarum præstat.*
102. *Simulata pietas in Deum veneficis non inusitata.*
103. *Loci aliquot egregii de simulata pietate recensentur.*
104. *In sacrificiis sibi administrandis, Sathan munditiem requirit.*
105. *Cur sæpe veneficæ utantur sacrâ synaxi.*
106. *Si veneficii suspecta, hominem tacite sanaverit, indicium nascitur.*
107. *Veneficæ vi specialis mandati Diabolici tenentur nocere inimicis.*
108. *Tactus, collaudatio veneficæ, unde damnum sequitur, indicium præbet.*
109. *Mendicitas an indicium referat?*
110. *An per solum aspectum fascinatio fieri possit?*
111. *Verbis fascinationem fieri posse extra dubium est.*
112. *De execrationibus sacerdotum Ethnicorum.*
113. *Cur Onias Iudæorum summus præsul noluerit maledicere Aristabulo.*
114. *De Massiliensibus, hominem dira civitatis in sese recipientem, alentibus.*
115. *Quænam imprecatio tyrannos occidat?*
116. *De indiciis physiognomiæ in causa veneficii.*
117. *Plaga septentrionalis utplurimum veneficis scatet.*
118. *Sagæ septentrionales, notas corpori inustas, præ cæteris haberi solent.*
119. *Nota corpori impressa omnis sensus est expers.*
120. *Quæ pœna Magiæ jure civili.*
121. *Quâ pœna teneatur, qui nemini nocuit, pactum vero cum Sathana fecerit, seq; cum eo carnaliter miscuerit.*
122. *Qui sine expressa pacto jumentis saltem nocuerunt, fustigabuntur, eadem pœna quoq; tenentur, qui non nisi cristallis utuntur.*
123. *Vltimo supplicio afficiendi, qui ligulas nodantes impediunt amores conjugales vel conceptus.*
124. *Gladio feriuntur, qui super furtis consulentibus dant responsa.*
125. *Qui arte magica utuntur, sine pacto Diabolico, ad conciliandos sibi amores virgis cædantur.*
126. *Quæ pœna iis dictitanda, qui sumunt sibi curare homines maleficiatos vel incantata pecora?*
127. *Quæ pœna deniq; eorum, qui ariolos consulunt.*
128. *Qui comburendi sunt, strangulari aut decapitari interdum prius solent.*

CÆterum veneficio affinis est Magia Dæmoniaca vel sortilegium, cum magiæ beneficio veneficium ut maximè exerceri soleat, unde συνονιμικῶς veneficia, & saga, sortilega, alrumna vel maga passim dicitur, operæ haud precium statuimus de definitione Magiæ vel sortilegii hic pluribus retardare, multisq; antea traditis tritisq; hominum aures prægravare, cumprimis, tot libris inde per multas paginas, & definitionum, distributionum nec non respectivè modorum magiæ & sortilegii extantibus, instituti nostri ratio de indiciis solummodo agere actum requirit, à quibus rectà auspicabimur asserentes indicia Magiæ vel sortilegii esse.

1. Si diffamatus † magiæ artem execrandam docere alias præsumit, ac 1
proinde operam suam locat, vel gratis offert, qui hoc ipso proculdubio fatetur, se magiæ scientiam callere. *ordin. crim. Car. V. art.* 44. ibi: Wann jemand sich erbeut andern leuten Zauberey zu lehren/ etc. Gobler *ad d. art.* Zieriz. & Anton. Bull. affinis & amicus noster *ibidem*.

2. Si magiæ † suspectus minetur damnum, nocumentum, incanta- 2
mentum, prout fœminæ vindictarum cupidæ, grandia sæpenumero minari solent, hinc illud Sophoclis *in œdip. Colonen. p.* 290. celebrata vindicta Jovi assidet, &c. qua de re infra prolixius. *constit. crim. Car. V. prædict.* ibi: oder jemand zu zaubern betrawet/ vnd den betraweten dergleichen beschehen/ etc. Cunrad Hartz *de reor inquis. conclus.* 4. *num.* 18 ibiq; Anonym. *in not. intercal.*

3. Cùm sortilegii suspecto frequens est † consuetudo & familiaritas
cum ariolis & incantatoribus *d. art.* 44 ibi: auch sonderliche Gemeinschafft mit
Zauberern hat juxta protritum, simile gaudet simili, 3

Noscitur ex socius, qui non cognoscitur ex se.

l. 15. 47. §. 18. *ff. de injur. l. nullus.* §. 1 *ff. de act. emti. l.* 25. *§. Pedius. ff. de ædil. edict.* hinc illud ejusdem Sophoclis *in Antigone p.* 207.

Multos decipiunt leves cupiditates,
Et ignari opprimuntur,
Priusquam in igne pedem posuerint, ibidem,
Malum videtur bonum
Illi, cui mentem
Deus impellit ad exitium.

4. Si penes reum vel in conclavi ejus venena mala seu opus magiæ
quod arguat incantationem, veluti olla impleta bufonibus, membris huma-
nis, item si † liber magiæ, aliave instrumenta ad incantationem comparata, 4
inveniantur, aut si proponatur effossum limen domus, stabuli, inibiq; defossum veneni quicquam, quo homines inficerentur, fuisse inventum. *constit. crim. art.* 44. ibi: Oder mit solchen verdächtlichen dingen/ geberden/ worten vnd weisen vmbgehet/ die Zauberey vff sich tragen/ vnnd dieselbige Person desselben sonst auch berüchtiget/ das gibt eine redliche Anzeigung der Zauberey/ vnd gnugsam Vrsach zu peinlicher Frage. Hartz *d. conclus.* 4. *num.* 20. ibiq; *in not. Anonym.*

5. Quo pertinet, ut siquidem penes † sagam veneficam reperiatur, 5
infans interfectus, instrumentum seu obligatio cum Satana facta, item si † sa- 6
ga suspecta hominem tangat, qui è vestigio morbo quodam incurabili corriperetur, membrorum distorsione, apoplexiâ subitove morbo statim afficeretur. Remig. *lib.* 3. *c.* 3. *de dæmoni.* quâ de re infra.

6. Planè si saga Dæmonem colat, invocet, eidemq; sacrificium faciat,
vel si cum sathana colloquatur, & ille invisibiliter respondeat, porrò si † ea- 7
dem

dem sæpe noctu abesse dicatur, si per aërem volitare visa, si præstigia oculis fecerit, fruges pecora incantando, indicia ad torturam sunt. Bodin. *d. dæmon, lib.4.c.2.*

7. Similiter si mulier in amne stans à tergo in aërem aquam consperserit, si saga visa fuerit animali infundere potionem, quâ id periret, Pet. Binsf. *in l.4. C. de malef.*

8. Vel si venefica polliceatur aliquem curare, qui ab alia venefica sociâ sua infectus sit, si liberaverit infantes à continuo cruciatu illo, quem vocant die gute Hollen/ item quæ Diaboli nomen semper ore effutiat, & pueros proprios vel alienos, aut etiam animalia in nomine Sathanæ execrari solita fuerit, indicia ad torturam sunt, Jason. *in l.2.num.15.ff.de jurejurand.Dd.consil. tom.2.consil.12.num.17.* ubi dicitur, quod sortilegia ad curandos homines vel alium similem bonum finem ordinata permittantur, improbatur hac in re indiciũ, quod † consulentes ab ariolis aliisq; magis petuntur, *const.crim.art.21.*
8 Item es soll auch auff der anzeigen / die auß Zauberey oder andern Künsten wahrzusagen sich anmassen / niemands zu Gefengnuß / oder Peinlicher Frage / angenommen / sondern dieselben angemasten Wahrsager vnd Ankläger sollen darumb gestraffet werden.

9 9. Alias ipsa divinandi ars † quoties per cristallos & specula furtum aliudve simile manifestatur, satis indicii est adversus ariolos, qui speculis hujusmodi utuntur, per infra deducenda, neque obstat, quod unum maleficium tollatur per aliud, quippe cum de aqua turbida sæpe sit bibendum, ubi stagnantis fluminis aqua deficit, vulnusq; interdum vulneri addatur, ut curetur utrumq;. Bald. *consil.364.volum.3.* Brun. *de ind.p.1.q.3.num.3.* Hyppol. de Marsil. *in pr. crim. §. diligenter. n.181.* ubi ejusmodi divinationes non ad torquendum, sed inquirendum sufficere autumant, nec porrò refert, quantumvis responsa ariolorum nonnunquam prosint, *Dd.var.consil.12.* & quoque Sa-
10 than sæpenumerò † vera loquatur, *Samuel. 1.cap.28.caus.26.quæst.6.* quod ascribendum vel profundæ ejus scientiæ, Peucer. *de divinat.pag.38. & gloss.in c.sciendum.26.q.4.& c.pudor.32.quæst.2.* ubi Dæmon dicitur sapiens propter senectutem & seram experientiam, qui cotidie quoque addiscat, vel intelligentiarum reliquiis & feci corruptæ penes Sathanam remanenti, scilicet qui angelica virtute quondam spiritus præditus fuit, de quo Apost. An nescitis, inquit, altitudinem Sathanæ, *2.Cor.2.Apocal.2.1.Reg.22.*

Resp. Ad 1. quod mala non sint patranda, ut bona eveniant, per vulgata. 2. nihil solidi inferendum esse ex Diaboli responsis, qui postquã à creatore suo defecit, æquè ut homo post lapsum, intelligentiarum virtutes perdidit, mendaciorum atque omnis mali pater factus, nec non angelus tenebrarum, *Johan.8.* Euseb. 4. *de proph. Evang. cap.2.* ubi graviter contra Chrysippum, divinationes hominibus utiles esse, adeoque ubivis ariolos colendos, statuen-

ſtatuentem, graviter diſputat, ibi : At quænam utilitas ſequeretur, ſi futura omninò mala prædiſcas, quæ nemo evitare poteſt, nulla igitur utilitas, imò vero & dolor inde ſequitur. Mœror enim propter futura mala hominum animos perturbat. Nec vero è contra tanta ex prædictione bonorum lætitia homines afficiuntur. Non enim tantum ſolent homines expectatione bonorum gaudere, quantum timore malorum exagitari. Præterea mala nobis imminere niſi audiamus, nullo modo cogitamus, bona verò humanum genus expectare ſolet propter naturæ mirabilem ad ea inclinationem, ita fit, ut bonorum nunciatione non magnopere augeatur lætitia, imò autem nonnunquam etiam minuatur, ſi majora ſponte ſperavimus, quæ vaticinio prædicuntur. Malorum autem prædictione, quoniam præter ſpem ſæpenumero annunciantur, vehementer turbemur, quod ſi quis dicat ideò ipſam conferre hominibus, quia futura mala prædicit, niſi caveamus, is fatorum vim abſtulit, ſiquidem noſtrarum virium non eſt cavere & non cavere. Quod ſi neceſſario id quod fieri quiſpiam contendat, ut fati neceſſitas univerſa complectetur, ſic divinationis commoditas nulla erit. Fiet enim omninò, quod fatale eſt, etiam ſi omnibus oraculis prædiceretur, oxdipoda quidem & Alexādrum Priami filium ipſe quoque Chryſippus aſſerit non potuiſſe à parentibus interimi, quamvis ſummopere id facere ſtuduiſſent, ut malum quod ab illis ſibi futurum erat, effugerent, ſic nec divinatio nec ſtudium eis ſuum profuit propter fatorum neceſſitate, *Hæc ille.*

De † ſpiritibus (ut vocant) familiaribus, unde quoque reſponſa de futuris, informationes in artibus & diſciplinis, petuntur, quibus labores cōmittuntur literarii, domeſtici vel rurales, res ſanè peſſimi exempli, & inter cætera indicia ad quæſtionem pertinens indicium eſt, qua in parte ſimiliter non militat uſus & utilitas, ſors ſpirituum vulgò commendatorum, præſertim à ſimplicioribus, quibus tanquam fragili objecto, ut primum ſe inſinuare poteſt Sathan, demulcendo animos ipſorum, non ſecus ac ſi auceps fiſtula utitur ad decipiendas & illaquendas aviculas gratioſo quodam obſequio, quę perſuaſio nedum nova, ſed priſca Diaboli verſutia eſt & calliditas, quâ eo pertraxit pectora mortalium, ut ſpiritum hunc immundum familiarem & bonum angelum nominarent, contra falſiſſimam hanc ſententiam hoc utitur argumento Euſeb. *de prop. Evang. cap. 6.* † omne quod bonum eſt, non prodeſſe non poteſt, & contra, quòd malum, non niſi nocere poteſt, † dæmones autem in genere mali ſunt, qui per ſimulacra vel in ſimulacris operantur, non ſolum brutorum immolationibus, ſed quod abominabile, Theophraſto & Porphyrio teſtibus, cæde & ſanguine hominum ſummoperè gaudent, quomodo ergo boni erunt Dæmones & non ſceleſti atque pernitioſi ſpiritus? Refert idem, novem homines una vice in arvis branchidarum interiiſſe mor-

11 12 13

te repentina interrogantibus, quænam causa necis eorum esset? sic respondisse Apollinem.

Torvus Dionysi famulus pana auriq; cornis,
Per nemora obscura gradiens montesq; per altos,
Pinum una atq; alia resonam Syringa tenebat,
Gestabatq; manu, multos in corpore vasto,
Prostravit mortiq; viros dedit horridus ille.

Audis homicida? vides figuram? perspicis res gestas panos, quas Apollo exposuit: Quomodo igitur bonus est Dæmon, qui talia faciebat?

14 Cæterum quam horrenda † infernalis ille serpens animis incredulorum, quo primum cultum in ipsis instituat, se ingerere possit, non tam sacræ quam prophanæ literæ abundè contestantur, Euseb. *c.* 12. *d. lib.* 4. refert, comedentibus hominibus advenire spiritus immundos, & ipsis cum cibis & po-
15 tu inhauriri eos, *ibi*: † comedentibus n. nobis adveniunt & inhærent corpori, idcircò jejunium & castitas maximè laudantur, non quia principaliter Deus bonus istis placetur, sed ut recedant illi, qui sanguine & immundicia gaudentes, ut his fruantur, in utentium corpora ingrediuntur, certum enim est, quia vehemens caducarum rerũ cupiditas, & appetitivi spiritus impetus non aliunde quam ex præsentia istorum maximè crescunt; Quare cum appetitio nimiùm inflammata est, & voluptatis ardor animum ita exagitat, ut omnis cogitatio ad exteriora vagetur, tunc hujusmodi Dæmonum præsentiam esse cognoscas, quorum præsentia facit, ut appetitus in corpore nostro multiplicetur. Qui hominum sensus ita obsedentes impuri spiritus adduxêre ad colendum dæmonum infelicem turbam, *quâ de re idem author c. 6.* qui paucorum manibus inesse arbitror, adscribere lubet nonnulla memorabilia, existi-
16 mans benevolum lectorem inde non offendi posse. In templo † Palladis Agravelæ & Diomedis, homo immolabatur, qui ab adolescentibus ter circum aram ductus, tandem à sacerdote hasta percussus & in rogo impositus, igni cremabatur. Apud Ægyptios in Heliopoli homines immolatos fuisse, Maneth. *in lib.* 2. *de piet.* testatur; Junoni tres quotidiè, quos inquirebant, an mundi essent, *idem auth.* Lacedæmones quoq;, ut Apollodorus scribit, hominem Marti sacrificare solitos, & Phœnices bellorum aut pestilentiæ calamitatibus amicissimi Saturno solebant immolare. Aristomenes Mesenius Jovi, quem illi appellant Ithometem, trecentos simul sacrificavit, in quibus Theopompus etiam Lacedæmoniorum rex fuit, nobilis scilicet ac regia ho-
17 stia. Et refert Dionys. Hall. 1. *de antiq. ital.* † decimas hominum exactas, &
18 immolatas fuisse Sathanæ, quòd cum aliquando † intermitteretur, Italiæ maximam cladem natam fuisse: Verba ejus sunt: nullus in arboribus fructus, *inquit*, ad maturitatem usque permansit, sed immaturi omnes defluebant, nec spicæ semine replebantur, nec herbæ pecori sufficientes germinabant,

bant, fontes quoque ipsi bibi non poterant, alii æstatis tempore deficiebant, & aut mulieres abortum patiebantur, aut nati pueri manci & discerpti erant, cætera quoque hominum multitudo ægrotatione ac morte crebrius quam solebat, vexabatur, sciscitantibus ipsis, quid in Deos commiserint, quidque facturi, ut ab his pestibus liberarentur? responsum fuerat, quia cum impetrassent, quæ petierant, non reddiderunt omnia, quæ voverunt, sed majora adhuc debeant, quæ si reddiderint, mala conquiescent, Pelasgi enim & Aborigines nihil sibi terrà producēte voverāt, Jovi atq; Apollini ex nascituris, decimam se partem immolaturos, cessavit postea talis calamitas, & illi fœcundissimo rerum usi proventu decimam nascentium omnium partem sacrificabant; sunt verba Eusebii *d. loc.* Simile enarrat exemplum *in eodem capite.* Dicebant Carthaginenses Saturnum sibi iratum esse, quoniam prius ipsi † excellen- 19
tiores ex filiis suis sacrificabant, postea verò clam emptis infantibus atque educatis liberorum loco immolabant, cumque diligenti factâ inquisitione, multi ex suppositis invenirentur, sacrificari facile animos induxerunt, ut crederent ad obsessionem urbis hostes idcirco divinitus missos fuisse, quoniā priscos Deorum honores non servarent. Itaq; Deos placare studentes ducentos ex nobilissimis adolescentibus publicè sacrificarunt. Trecenti verò alii, quoniam suspectos se esse videbant, sponte se tradiderunt. Erat autem apud eos ænea Saturni statua magnitudine mirabilis, cujus manus in terram extensæ ita erant in gyrum, ut qui ad eum provenire adolescentes cogebantur, ingentem foveam ignis repletam inciderent.

An & qualiter indicium ad torturam faciant impositio muliercularum in aquam frigidam, item si reperiantur signa sive notæ quædam corporibus sagarum impressæ, vel si altera confiteatur venefica sociam nominatam, habere reconditam domi ollam adipe impletam, quali inungi soleat convolatura ad ludos & choreas sagarum, aut asserant in hujus vel illius mulieris scrinio reconditum esse globum cæreum, cui serpentis sint insertæ exuviæ, quo globo mulier utatur in perniciem hominum, atq; hæc ita reperiantur in cistâ vel scrinio fœminæ, vide Bocer. *in tr. de qq. & tort. cap. 3. nu. 99. n.* 100. 10. *& seqq.* ubi hasce quæstiones examinat, quas & similes, nos ordine prosequemur. Præterea indicium pariunt magiæ vel sortilegii.

10. Si saga † capta dixerit tristabunda, actum de me est, vel ne morte 20
vel tortura afficiatis, veritatem sponte loquar, & cætera. Godelm. *de magis & venef. lib. 3. c.* 10. *num.* 26. Matth. Berlich. *in concl. pract. p.* 4. *concl.* 4. *num.* 150. Bodin. *de dæmon.* 4. *c.* 4. *pag. mihi* 557. *in idiomate germanico.* ubi hanc tradit cautelam, ut nempe saga, quam primum capta sit, examinetur, † rationem 21
reddit, quia (*inquit*) capta recens à Sathana deseritur, itaque obstupefacta & pusillanimis inde effecta, citius veritatem dixerit, quam si sola, diuq; carceribus teneatur, Sathan enim temporis intervallo se associat vicissim mulieri,

eamq; quid respondeat judici, instruit, Berlich. *d.loc.pag.* 115. *num.* 164. Prædictum verò indicium inde potissimum causatur & instruitur, quod certum sit, in genere maleficii notam esse, cùm quis se ante condemnat quam accusatur, ut ex Bodin. post Gylman. notavit Anonymus *in not. ad Cunrad.* Hartz *tr. de inquis. reor. conclus.* 4. *in art. n.* 24.

11. Nominatio quoque indicium hic suggerit, concurrentibus indiciis. Cardinal. Tusch. *tom.* 8. *pract. concl. lit. V. concl.* 69. *incipit, regula quod venenum. num.* 13. Clar. 5. *sent.* §. *fin. q.* 21. *num.* 8. Boër. *decis.* 319. Menoch. 2. *de arb. jud. qq. cent.* 5. *cas.* 474. *num.* 56. Cunrad. Hartz *d. tr. conclus.* 2. *num.* 21. &
22 ibi *in not. Anonym.* 1. Siquidem † ea sub quæstione emanaverit. *constit. crim. Car. V. art.* 31. §. 1. ibi: In der Marter/ꝛc. Hartz *d. concl.* 2. *nu.* 20. *ibiq; in notat. Autor.* 2. reo non de individuo, sed in genere de sociis interrogato, *d. art.* 31. ibi: Vnd also auff dieselbe Forschen/ꝛc. Anonym. *in not. intercal. ad d. tract. Hartzii conclus.* 10. *nu.* 22. *ubi innumeri citantur Dd.* 3. eoq; nominante socios cum aliquot circumstantiis, loci, temporis, subsidii, *d. art.* 31. ibi: Zum andern gebühret sich es/ꝛc. 4. magistratu subinde, num nominatus quoque retrò fuerit inimicus rei & vice versâ, diligenter sciscitante. *d. art.* 31. ibi:
23 gebühret sich es zu erkündigen/ꝛc. 5. ac de indiciis aliis, † cum sola hæc nominatio, ut monuimus, non sufficiat, inquirente. *d. art.* 31. ibi: Daß die besagte Person/ꝛc. 6. ut reus confessor perseveret in nominatione, neque eam judicialiter revocet. *d. art.* 31. ibi: so soll der Sager/ꝛc. 7. ut juratò eam possit repetere, modo persona sit non prorsus desperabunda, adeoq; Sathanæ vinculis constricta, ut juramentum de ipsa frustra requiratur. juxta illud, wer vorhin deß Teuffels ist/ hat gut schweren/ Hyppol. de Mars. *in pract. crim.* §. *diligenter. num.* 62. *class.* 5. *sent.* § *fin. q* 21. Boër. *decis.* 319. Menoch. 2. *arb. qq. cent.* 5. *cas.* 474. Ludov. Gilhaus. *in arb. crim. c.* 6. *p.* 7. *de qq. sect.* 2. *num.* 41. Godelm.
24 *de venef.* 3. *cap.* 9. Roland. à Valle *consil.* 73. *num.* 18. *lib.* 1. ubi tradit, quod † perjuro reo hoc juramentum deferri non queat: de quo & consulendus Cunrad. Hartz *de inquis. reor. conclus.* 6. *num.* 18. *& seqq.* ibiq; Anonym. *sparsim in not.* Interea vero manente hoc, ut siquidem unum prædictorum cesset requisitum, nominatio prorsus evacuetur, nec quicquam efficaciæ præ se ferat. Jul.
25 Clar. *d. lib.* 5. §. *fin. q.* 21. Berlich. *d. p.* 4. *concl.* 4. *num.* 120. non secus, ut † nominatio rite facta à reo ad supplicium deducto publicè revocatur. Foller. *in pr. crim. pag.* 659. *num.* 184. Salycet. *in l.* 11. *C. de testib. num.* 6. quam omnino stringere pleriq; proponunt, quoties nominatus aliis indiciis non erat gravatus, *const. crim. art.* 31. ibi: Wo aber der Sager seine Besagung. Godelm. *d. lib.* 3. *c.* 11. in tantum licet magiam confessus fuerit nominatus sponte vel necessitate. *d. text. Car. V.* Berlich. *d. concl.* 4. *num.* 124. quam sententiam tamen nos tam erudè imitari non possumus, nisi unà demonstratum sit, quæstionem sine indiciis legitimis præcedentibus institutam fuisse. Quivis enim subornate posset

posset nominatus nominatorem revocantem dicta sua, quod facilè admitti non debet, ne delicta maneant impunita. *Dd. in l. 3. C. de episcop. audient.* Bodin. *d.c.1.lib.4.pag. mihi* 561.

12. Indicium est nominatio facta à filiabus sagarum, Bodin. *de dæmon. lib. 4.c.1.* ubi adserit, viam expeditissimam esse inquisitionis, ut † si quam filiam habeat illa, quæ confiteri sponte nolit, ipsa ut spe promissi præmii vel veniæ, de matre interrogetur. Rarò aut nunquam enim non fieri affirmant, quin filiæ sagarum unà consciæ sint facinoris materni in hoc passu, adeò ut quamplurimum filias adhuc in utero soleant sagæ offerre Sathanæ. *d.c.1. pag. mihi* 558. *in idiomate germanico.* ibi: Dann vnter diesem Gesinde nichts gemeiners/ als daß die Mütter jhre Töchter verführen/vnd sie dem Sathan ergeben/ auch offt so bald sie gebohren werden/ rc. & idem *pag.* 556. vnd auff diese weise hat Herr Bovin Burgvogt *en chateau Roux* durch ein junges Töchterlein/ welches die Mutter verführet gehabt/ alle der Vnholden Händel erfahren/ vnd die Hexen zu Longuy in Potez/ deren wir droben gedacht/ seyn auch durch ein junges Töchterlein verkundschaffet worden. 26

13. Indicium parit † peregrinatio & circumvagatio, dann gemeinlich spüret man (inquit Bodin *pag.* 55.) daß die Hexen vnd Hexenmeister nicht stets an einem Ort wonhafftig bleiben/ rc. ubi etiam inter indicia refert, siquidem saga antehac nunquam flere visa fuerit, cum alias lacrymari & plorare fœminarum sit proprium, juxta illud Ovidii: 27

Vt flerent oculos erudière suos.

De quo indicio posteriori consulendi Dd. quos suffertim citat Anonymus *in not. intercal. ad tract.* Hartzen *de inquis. reor. legit. instit. conclus.* 4. *in artic. num.* 22. *ad fin.*

14. Indicium est † patientia tormentorum, cujus meminit Ulpian. *in l.1. §.23. ff. de qq.* ibi: pleriq; patientia seu duritie ita contemnunt tormenta, ut exprimi veritas nullo modo possit, quam duritiam, imprimis verò quoties sub quæstione dormire deprehenduntur sagæ, indicium facinoris esse statuit Bodin. *d.c.1.lib.4.pag.* 562. Damhoud. *in prax. crim. cap.* 37. *num.* 21. Hypp. *in pract. crim. §. nunc videndum num.* 52. Berlich. *d.p.4. concl.4. num.* 169. ubi dicit cum Marsilio, quod † farina cum lacte matris & filiæ mixta epotâ & sumptâ à reo, vel placentâ inde factâ devoratâ sistat dolores tormentorum. Expertum quoque sæpenumero, reos chartas vesti vel capillis insertas fovisse, quibus inscripta erant hæc verba Poëtica. 28 29

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis
Dismas & Mesas, in medio est divina potestas
Dismas damnatur, Mesas (gestas alii legunt) *ad astra levatur.*

Fuerunt hi duo, intra quos crucifixus est Messias mundi à Judæis, latrones Godelm. *de mag. & venef. lib. 3. c. 10 num.* 39. Wier. *de præstig. dæmon.* 5. *c.* 5.

30 Quapropter Bodin. *d.loc.* suadet seriò, ut † vestes exuantur, crine tondeantur rei, priusquam torqueantur, ibi: Da soll man jhnen die Kleider verändern/ vnd alles Haar miteinander abschneiden.

31 Prout ad confundenda illa elogia vel † amuleta, quibus dolores sisti creduntur, nonnulli scribunt sufficere verba hæc ex Propheta recitanda à judicibus: dominus labia mea aperiat, & os meum annunciabit veritatem, vel eructavit cor meum verbum bonum, vel dicam ego cuncta opera regi, vel cõfundatur nequitia peccatoris, perdas omnes, qui mendacium loquuntur. Bodin. *d.c.* 1. ubi testatur, quod ipse nunquam voluerit hæc verba scripturæ sacræ usurpare in gratiam magiæ eruendæ. Paul. Chirland. *de qq. q.* 4. *num.* 14. Wier. *de præstig. dæmon.* 5. *c.* 12. Nec desunt, qui immissa in os rei aquâ frigidâ, dæmonem fugari opinantur, Nicol. Remig, *de dæmon.* 3. *cap.* 9. quæ proba ridicula est, nec adsertores justos habet, uti & verba illa scripturæ recitanda, vel quæ remedia alia adversus recitationem historiæ passionis Christi ab illis verbis, quem quæritis Jesum Nazarenum: cœptam, & ad verba: & inclinato capite emisit spiritum, &c. continuandam, usurpanda, relata à Matth. Berlich. *d. concl.* 4. *num.* 170. *&* 176. Hyppol. de Marsil. *in prax. crim. §. nunc videndum. num.* 52. *vers. item judex in quantum potest, &c.* Jodoc. Damhoud. *in pr. crim. c.* 37. *num.* 21. *verb. tandem quibusdam astantibus.* Utrum verò præcedentibus his & similibus casibus judex atrociorem & maximè inusitatum tormentorum modum decernere possit? Videndum est ex his, quos more suo allegat, edecumatis scriptoribus, Autor Anonymus *in notis intercal. ad tr.* Hartz *de inquis. reor. conclus.* 9 *n.* 29.

32 15. Indicium est, quando † penes reum ejusve supellectilem reperta fuerit schedula, sanguine vel atramento scripta, qua certo pacto Sathanæ sese
33 quis devoverit. Bodin. *d. lib.* 4. *cap.* 2. *pag.* 571. uti † Faustum famosum magum factitasse dicitur, quem Witebergæ habitasse quondam, Witebergenses passim inficiantur, & memini Fridericum Taubmannum Poëtam publicè hac de re disseruisse, idemq; pernegâsse: tantum quidem per historias constat extitisse quidem magum insignem cognomine Faustum, natione patria Wirtenbergicum, referente Camerario *in horis succis. med. histor. lib.* 2. *c.* non Witebergicum, grandi à scriptore commisso æquivoco, juxta illud:

Errorum genetrix est æquivocatio semper.

Sed nihil nobis, cum Faustis illis, properemus ad ulteriora.

34 16. Indicium est, quoties reus † obfascinare possit vel perstringere oculos hominum objiciendo phantasma, vel res ludricas & inusitatas proferendo, mortuos producendo. Quemadmodum Pausanias Bizantius animam virginis Cleonicis exorcismis diris evocavit ab inferis, à quâ Paulo ante nocturno tempore miserè divexatus erat, stupraverat autem virginem viventem. Spectrum apparens, quod evocatione placare studebat, prædixit ipsi, fore

fore, ut mox morte immaturâ extingueretur. Plutarch. *in lib. de serv. num. vindic.* Petr. Gregor. Tholosan. *de immortal anim. tom. 1. art. mir. c.* 16. Simile exemplum evocati à Pythonissa Prophetæ Samuelis, 1. *Samuel.* 28. Bodin. *lib. 2. de dæmon. c. 3. circ. med.* ubi † existimat verum Samuelem fuisse evocatũ 35
non phantasma vel spectrum, quod probat *proverb. Salom.* 46. quem textum luculenter affirmare dicit, Samuelem defunctum vaticinatum fuisse, prædicentem Saulis interitum *&c. eodem pag. 266. idiomate germanico* (*mihi*) ibi: Daß Gott seinen willen gleich so wol durch Zauberer/ Hexen vnd böse Buben/ als durch seine Außerwehlte könne offenbahren vnd kund thun. Sed quia communis theologorum schola id ἀπλῶς negat, Tertull. *in lib. de anima. circ. med.* soli Bodino fidem hîc habere periculosum est, nec obstat locus proverb. qui ab orthodoxis pro authentico non habetur, non minus ut libri † Judith, To- 36
biæ, Sapientiæ, Ecclesiastici, Maccabæorum; ex Novo Testamento Epistola ad Hebræos, Epistola Jacobi & Judæ, Apocalypsis Joannis, quanquam Isidorus *in Proœm. de lib. Vet. & Nov. Test.* attestetur, hebræos non recipere nisi solummodo libros Judith, Tobiæ & Maccabæorum. Augustin. *c.* 11. *contra Manich. in lib. de bonitate perseverantiæ* longè aliter sentiens (*inquit*) scriptura non cujusvis privilegio, nô dicam sacrilegio, modo recipienda partim, modò rejicienda argumento 1. *Petr. 2. vers.* 21. cum simus exstructi super fundamentis Prophetarum & Apostolorum. Becanus Jesuita *in fascic. contr. theolog. in loc. de lib. canon.* rem omnem Concilio Romano definitam ac decisam esse statuit.

Obiter quoq; hoc in loco notari possunt tradita Philosophorum vete- 37
rum, animas defunctorum † haud ritè sepultorum solummodò vivẽtibus apparere credentium, sive arte magicâ, sive extra magicã idipsum contingant. Qua de re Homerus *Iliade* 23. *ibi*: θάπτε μὲ ὅττι τάχιστα. Sepeli me quam citissimè. Plato autem in phœdone, malorũ animas aberrare cogi ait, pœnas inde scelerum dantes. Et legitur *in c. Theodosiano Novell. de sepulchris tit.* 5. amant animæ (*ait Novella*) sedem corporum relictorum, & nescio, quâ sorte rationis occultæ, sepulchri honore lætentur. Lutherus *in lib. de abus. Missæ Pontif.*
† spectra ejusmodi appellat leichtfertige vnnd betriegliche Geister. Gregor. 38
Tholosan. 2. *art. mirab. cap.* 6. vocat hosce Dæmones, qui homines noctu terrent, joculatores, quoniam (*inquit*) non Diaboli omnes inferni profundi claustris, sed partim super terram, partim terra conclusos, partim in aquis, aëre conclusos à spiritibus superioribus demandari, teneri. Tholosan. *d. loc.* hinc est, quod Dionys. Carthus. *in Areopag. cœlest. sive angel. Syrach. cap.* 4. *art.* 18. † in inferno & inter Diabolos respectu divinæ providentiæ diversos 39
ordines quoq; apparêre, Warem. ab Erenberg *de fœd. p. 1. pag. mihi* 98.

17. Indicium est, quoties rea, vel reus magiæ delatus, † notulas 40
corpori inustas, quibus quasi signatus sit, habeat, Godelm. *de mag. & venef.* 3.

cap. 3.

cap.3.num.26. Matth. Berlich. *d.p.4.concl.4.num.153.& 154.* ibi: ut autem hæc nota eò facilius à judice cognoſcatur, ea utplurimùm habet ſignum ſeu veſtigium leporis, & locus ille, ubi inuſta eſt, prorſus ſenſus expers eſt, ut quamvis acus ad oſſa uſque indatur, tamen ſaga vel venefica nullum omninò ſentiat dolorem, nec ſanguis inde profluat, Bodin. *d. lib. 4. pag. mihi 551.* ibi: Da hieß er vmb Erkennung derſelben / ſich offentlichen groſſen Verſamblungen führen/vnd derjenigen/ ſo ſeines gleichen wahren/die Schulter/ oder ein ander Theyl an dem Menſchlichen Leibe beſchawen / das gewärbe der Teuffeley Verwandſchafft daran zuerkennen. *Hæc ille.* Hinc cum nuper juvenes ſeptem, certo pacto ſe commiſſent Sathanæ, aliquis eorum ſponte confitebatur, ſocium, quē Sathan abducere deſtinârat, notaſſe primum puſtulis atris, poſtea totum ejus corpus, inſtar æthiopis denigraſſe. Porrò de hoc indicio quoq; conferendus erit Anonym. *in not. ad tr. Hartz/ de inquiſit. reor. concl. 4. in art. n. 22.* & inprimis allegati ibid. Dd.

41 18. Indicium eſt, ſiquidem diffamatus vel diffamata, † erectâ & apertâ fronte non aſpiciat inquiſitorem, Bodin. *d. loc. pag. 559.* ibi: Weiln diß Geſind keinem redlich vnter die Augen ſiehet / idq; fortè idcircò, quod ut idem refert, *d. pag. 551.* ſagæ peculiares notas in palpebris ſoleant præ ſe ferre, quod
42 indicium cumprimis ſtringit, quoties † extra judicium ſaga veniam delicti petat, & ſub quæſtione nihil dehinc confiteri velit, Bodin. *d. c. 4. lib 4* Berlich. *d.p.4. concluſ. pract. 4. num. 152.* qua in parte non vulgare facit indicium fama frequens & vehemens. *conſtit. criminal. Carol. V. art. 44.* Zanger. *de qq. cap. 2. num. 201.*

43 19. Magiæ vel ſortilegii indicium eſt † adulterii crimen, Cunr. Hartz *de reor. inquiſ. legit. inſtit. concluſ. 1. num. 6.* Barnab. Briſſon. *in lib. ſing ad l. Jul. de adult.* ibi: nec verò ullum tantum ſcelus, ullum tam magnum facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum libido voluptatis, violatæque pudicitiæ audacia ne impellat. M. Catonem dixiſſe quoque fertur, Quintil. *lib. 5. cap. 10.* nullam adulteram, non eandem veneficam eſſe, videlicet homo prudentiſſimus ſentiebat (ait Briſſon. *d. loc. in princ.*) nullum eſſe ſcelus, cujus non facilè ſuſpicio in eam caderet, quæ fide ruptâ ſacrique lecti genio contempto adulterum admittere auſa eſſet. Multæ ipſis etiam viſceribus vim adferre non dubitarunt, medicamentisque conceptos ex adulterio partus abigere, ne materna adulteria in lucem editi liberi diſſimilitudine formæ proderent. Notæ ſunt Candaulis, Herod. *lib. 1.* Agamemnonis, Paterc. *lib. 1.* Fabii Fabricani, Plutarch. *in parelel.* Romani Argyropoli Conſtantinop. Imperatoris ex adulterio natæ cædes, Baptiſt. Egnat. *in epitom. hiſt.* & quæ alia ex hoc veluti fonte ſcelerum rivuli, flagitia profluentia, repetitis ab ultimâ antiquitate exemplis recenſere hic poſſent.

20. Prout Magiæ facinus execrandum rarò aut nunquam ſcelera nefanda

fanda quævis, ut umbra corpus, certissime subsequi, nemini obscurum esse potest, adeò ut Magia indicium vel homicidii, adulterii, proditionis, idololatriæ hæreseos, Sodomiæ præ se ferre regulariter soleat, de quibus ex parte alisque Johan. Jacob. Speidel *in notab. jur. hist. polit. lit. H. n. 34. verb.* Hexen. *vers. primò. & seqq.* prout allegatur inter cæteros ab Anonymo *in not. ad tr. Cunradi* Hartz *de reor. inquis. conclus.* 1. *num.* 5. *ad fin.* ac quidem in homicidii vel † infanticidii causa, ut siquidem infans dicatur periisse illius, qui sortilegii arguitur reus, sortilegus præsumatur etiam propria enecasse viscera, Bodin. *de Dæmon. lib.* 4. *cap.* 4 *pag. mihi* 613. ibi: Auch wenn man eines Zauberen Kindt misset / da soll man nichts anders muthmassen / dann er habe es dem Teuffel geopffert / er thue dann das Widerspiel klärlich dar / rc. De Rhodiis scribitur, quòd hominem Saturno sacrificarent, quam rem postea mitigare volens antiquitas mortis supplicio aliquem damnatum ad Saturnia usque conservabant, quem in ipso festivo, vino gravatum immolabant, Euseb. *de præparat. Evangel. cap* 7. *in princ.* hodie publicis illis lanienis antiquatis, nihilominus vident sagæ, quò sumant, quorsum depromant victimas Sathanæ gratas, clam & nefariè offerentes, Bodin. *d. loc.* In Laodicæa Syriæ singulis annis virgine litabatur, in Libiâ magi adolescentem sacrificantes sub ara sepeliebant, Euseb. *d. loc. c.* 8. Unde oraculum Apollinis, de quo idem *cap.* 4. circa medium: 44

Hæc age, quæ nutu divorum ingressus amice es.
Hujus iter vitæ, mactanda est hostia cunctis
Multa deis, seu qui terram, seu qui mare vastum,
Aera seu qui habitant, latum seu qui æthera, seu qui
Alta colunt cæli, seu qui infima regna barathri.
Quæ quibus observanda modis, sint singula, dicam:
Tu memori conscripta animo mea dicta teneto,
Terna quidem divis cælestibus hostia, & ipsa
Candida mactanda est terna & terrestribus atq;
Astra eadem, gaudent porrò & capiuntur apertis
Terrestres aris foveas cum numina contra
Exposcant atro ambutas inferna cruore,
Nec placeat, nisi quæ terræ mandetur humata
Hostia, mel vero Nymphæ atq; liquentia vina
Offerri lætantur, & ignem accendier aris,
Quæ circumvolitant terram sibi numina quærunt,
Imponiq; atrum corpus, tum thura simulq;
Injicier salsas fruges & dulcia liba.
Hæc facito, verum quibus est data cura profundi,
His ipso semper fer sacra in littore, totum

Projiceq; in fluctus animal, cœlestibus autem
Extremas reddas partes, atq; igne cremabis, &c.

45 Sic de † Manasse rege Israëlis scribitur, quod filios Moloch, id est, Diabolo
consecraverit, quem inter sortilegos nobiliores refert Bodin. *d. loc, p.* 620.
21. Indicium est, quoties negocio, nescio, quo conficto, mulier suspe-
cta stabula ædesve alicujus intraverit, cujus jumentum ilicò vel paulò post
decedat, Bod. *d. loc. pag. mihi* 619. ibi: Weitters ist eine præsumption wenn ein
46 Vnholde (præsupponitur diffamari hominem) in eines andern Hauß oder
Stall betretten vnd begriffen wird/ vnd gleich darauff jemands entweder plötz-
lich kranck wird oder stirbet/ ob auch schon bey der Vnholden kein Pulver oder
Gifft gefunden wird/ noch man sie das verzaubert hat hinwerffen gesehen/
Bart. *in l. fin. in fin. de qq.* Salycet. *in l. fin. C. eod.* Par. de Put. *in tr. syndic. verbo
viso. per l.* 1. §. *quid ergo. ff. ad SCtm syllan.* Bodin. *d. loc.* ubi adserit: quod so-
leant sagę ad evertendos homines sublinire fores, earumq; stylos, Handha-
ben/ Handgriffel/ certo quodam unguento, unde homines & bestiæ moriā-
tur, & tradit *cap. seq. lib.* 4. *in fine*, quòd nisi ilicò sagæ de medio tollantur, quo-
tiescunque suboleatur de subversis aut subvertendis hominibus vel jumen-
tis malum nascens magicum, vel homines vel pecora brevi sint emoritura.
47 22. Indicium est invocatio mortuorum † nicromantia aliis dicta,
quæ jam olim pio forte zelo sanctis fuit attributa, Bodin. *de invocat. spirit.
pag.* 263. & *pag.* 103. So siehet man nun/ daß diß das gewisseste Mercke ist/ dar-
auß man die Frommigkeit oder Gottlosigkeit erkennen kan/ ob einer vmb Auß-
führung seines fürhabens vnnd geschäfftes sich zu den Geschöpffen wendet/ rc.
& *pag.* 93. *de discrimine spirit.* ait: quòd ad orcum relegandus damnandus sit,
48 qui † Psalterium Davidis per certas paraphrases de S. Maria fuerit interpre-
tatus, non secus uti ille igni seculari concremandus, quicunq; Psalmos vel
dicta sacra ad incantationem usurpaverit, ibi: Der jenige so solcher lästerlicher
Weise den Psalter verstellet/ ist viel weniger zuentschuldigen/ als der alle Psal-
men von dem Messia auff seine Gebärerinne die heilige Jungfraw Mariam
verwendet hat/ rc. *Hæc ille*, qui alibi Lutherum hæresiarcham appellat, invo-
49 cationem ejusmodi seriò quoque improbantem, *pag.* 143. ubi ait † Lutherum
vi astrorum factum fuisse hæreticum, rationem addens, ibi: Dieweil der ein
Planeth jhm ein Königreich/ doch ohn ein Scepter/ angedeutet vnd zugewie-
sen habe/ rc. quasi scilicet regnum Christi de hoc mundo esset, neque id sine
sceptro carnali gubernari posset, *Paul. ad Roman.* 8. unde Chrysostomus,
quem refert Wolff. *cent.* 1. *rer. memor. pag. mihi* 135. Propter duas potissimum
causas perit mundus, aut propter magnitudinem peccati, aut altitudinem di-
50 gnitatis † occasionem verò mortuorum invocationis quod attinet, eam
plerique Gregorio adscribunt, spectrum ingens oblationibus, pro mortuis &
in honorem defunctorum factis, Africâ expellenti, ut refert Melanth. *in lib. de
us. mess.*

u∫.meſſ.contr. Cler. Colon. vel quod animæ balneatrices apparuiſſent noctu, offerentes officia lavatoribus aquam adportando, &c. pro quarum quiete & receſſu felici ad inferos, primæ inventæ fuêre oblationes pro mortuis, prout à Poëtis fabulatur de filiabus Danai, quas poſt fata aquam cribris hauſiſſe dicitur, narrat Melanthon. *d. loc.* Hinc omnibus ante pedes poſita eſt cuique vetuſta arula, ait Petr. de Brutis, quam † altarium multitudinem ab Ethnicis 51
mutuatam dicit idem, addens ſumptuoſa fieri altaria, pauperes autem ſubinde negligi, Johan. Wolff. 1. *mem. lect. pag.* 116. & idem *p.* 1. *pag.* 97. Ut olim inter gentiles exiſtimabant, ſe ab aliis fieri ſalvos, licet propriæ ſalutis curam abjicerent, ſic hodie hoc aucupio quoque maxima divitiarum pars comparatur in Eccleſia, Theodor. *lib.* 2. *de provid. Dei.* quanquam in Eccleſia Romana hodie plures mortuorum invocationes abominentur.

23. Indicium parit † quoties ſaga hominem vel pecus curare geſtiens, mediis vel medicamentis utitur inuſitatis, incongruis, & ſuſpectis, ut ſi 52
cerebrum felis, quòd venenum præſentiſſimum eſt, adhibet, Bodin. *d. c.* 4. *l.* 4. *pag.* 662. Si hyppomanem, & quæ alia rariora uſurpat. Idem *lib.* 1. *c.* 3. *pag.* 107. ubi quid Hyppomanes ſit, explicat. Porrò ſi ſub curæ labore verba ignota & obſcura obmurmurat, ſi characteres chartæ inſcriptos adhibet, zumaln † 53
in magia nichts gröſſere Krafft hat / dann die Figuren und characteres, Bodin. *lib.* 1. *cap.* 5. *pag.* 156. Si herbis, quæ ethiopida, Achimenida, Cataca dicitur, utuntur. Idem *pag.* 161.

24. Indicium eſt, cum ſaga (quæ & ſtryga & alrumna dicitur) † no- 54
vos nuptos feciſſe impotentes convincatur, quam inde ſolummodo, licet atrociora non patraverit, ultimo afficiendam ſupplicio eſſe ſtatuit Bodin. *d. lib.* 4. *c. fin. pag.* 666. *& ſeqq.* nec refert, quanquam rebus licitis, verbisq; ſacratis ſe uti ſaltem adſerat, præſupponendum tamen eſt, ſagam retro pepigiſſe cum Diabolo, nec credendum, verba ἁπλῶς, quòd prætendunt, efficere, nedum quoque elementa verbis copulata, vel ſenſus crypticus in verbis latens, ut proindè pernitiosè errent, qui † cabalam (ut vocant) per ſenſum myſticum 55
definiunt. Bodin. *d. c.* 5. *pag.* 158. *& pag.* 251. Aliâs dubium non eſt, daß je gröſſer die *impietet* zu ſeyn pfleget / je mehr ſie mit der Religion und Gottesfurcht vermantelt werde / Idem *d loc. pag.* 272.

25. Indicium eſt, ſi quidam † magus vel venefica cum Cyngaris cir- 56
cumvagari, vel coiiſſe retrò dicatur. *d. l.* 4. *c. fin. quâ de re lib.* 1. *h. t. in c. de peregrinat. ſuſpecta.* Georg. Adelbert. Burckard. *in appendic. ad tr. Valent. Voltii ad l. Cornel. de ſicar. num.* 113. Alii huc transferunt chiromātiam, quam in genere interdicendam eſſe ſuadet Bodin. *d. loc. pag.* 669. Peucer. *de Chyrom. in tract. de divinat. pag.* 269. χειρομαντεῖαν inter divinationum ſpecies colloco, nimirum quatenus intra phyſicas verſatur metas, neque his egreſſis prolabitur in impoſturas. Eas enim † ab omni divinationum genere procul ſeparo, & ex- 57

plosas volo in universum. Idq; eas ob causas potissimum, quod characteres in manibus singulorum plus minusve, non specie, quæ in omnibus eadem est, sed accidentibus discrepent, & ex omni asse varient, in tenellis infantum manibus fere rugarum copia obscurentur, præsertim quæ natura exiliores sunt, certoq; durant tempore, & ætate ingravescente sensim attenuantur, tandemq; à siccitate cute tensa, & ceu compage membrorum laxata evanescunt velut extritæ & obliteratæ, denique vehementioribus morbis aut abolentur, aut communiuntur, adeo ut sensum fugiant. *hæc Peucer.*

58 26. Nonnulli † solam suspicionem sine fama stringentem inter indicia referunt, Francis. Ponzen. quem refert Berlich. *concl.* 4. *p.* 4. dissentiente communi Dd. opinione, declarat autem suam sententiam ita, ut eam in terminis formandæ inquisitionis valere demum existimet famâ quali quali concurrente. Berlich. *d. loc. n.* 21. *pag.* 74. ubi quoque indicium parere ait, quoties
59 † fascinatus in articulo mortis nominet sagam vel veneficum. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 88. Francis. Brun. *de indic. p.* 1. *q.* 3. *num.* 26. Clar. 5. *sent.* §. *fin. q.* 20.
60 Blanc. *de indic. num.* 369. † denunciationem Fiscalis, alteriusve officialis de hoc flagitio referentis, quoque inter indicia transferens, Menoch. 1. *præs. q.* 88. *num.* 21. Marsil. *in pract. crim. num.* 22. *in princ.* Bart. *in l. divus. ff. de custod. & exhib. reor.*

61 27. Porrò inter indicia quidam ponunt, ut si quis in die Philippi Jacobi picas nidis eximat, & antequam terram pedibus alisve tangant, abrumpat capita, cruoremq; sub stillicidio quodam in terram distillet, & terram serat cannabe, quâ herba inde decerptâ, indeq; serto facto, quod die Nativitatis Salvatoris imponat capiti, possit veneficas, quæ mulctrum capiti impositũ gestare videantur, cognoscere & palam observare. vide Wier. *de præstig. dæmon. lib.* 6. *c.* 7. consimilem de bubulo refert experimentum, pedo suo sacculum, cui aliquot nodos inviserat, percutiente, atque sic mirandum in modum sagas manifestante. Berlich. *d. loc. pag. mihi* 78. & refert author libri, qui dicitur mysterium iniquitatis, *considerat.* 86. *pag.* 306. carnificem quendam Trevirensem ex oculis sagas & veneficas cognovisse.

28. Præterea indicium suggerunt minæ, *constit. crim. Car. V. artic.* 44. ibi: oder jemand zu bezaubern betrawet / Gilhaus. *in arb. jud. crim. c.* 6. *q.* 7. *sect.* 2. *num.* 103. Wier. *de præstig. dæmon.* 2. *c.* 4. Godelm. *de mag. & venef. lib.* 3. *c.* 8. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 89. Marsil. *in pr. crim.* §. *diligenter. num.* 85. Fr. Brun. *de ind. p.* 1. *q.* 3. Blanc. *de indic. num.* 183. Clar. 5. *sent.* §. *fin. q.* 21. *num.* 37. Bodin. *de dæmon.* 4. *c.* 4. quæ scilicet cæde, quam reus minabatur, non subsecutâ, quoq; delictum inferunt, nunquam impunitum relinquendum. Bodin. *d. loc. pag.*
62 *mihi* 654. Pœna † verò minitantis, utplurimum est ultimum supplicium. *recess. Imper. de anno* 1555. §. Solches alles. & §. Wir setzen vnd ordnen / Gilhaus. *in arb. crim. c.* 2. *de diffidat. tit.* 8. Petr. Heig. *quæst.* 32. Frider. Mindan. *de*

process.

process. extr. c. 25. ubi de scriptore literarum diffidatoriarum unà agunt, statuentes eundem gladio quoque feriendum, quam sententiam Scabini Lipsenses mitigant ac dicunt, virgis hunc esse cædendũ, & in perpetuum relegandũ. Consult. const. Sax. *tom.* 1. *p.* 4. *q.* 5. notatum autem hic esto, quod diffidationes privato factæ, non pari atrocitate, quàm si in publicum sonent, coërceantur. Wesenb. & Dd. *in* §. *item lex Julia. inst. de public. jud.* privatæ minæ sunt, ut cum quis ita dicat iracundus, Ich wills mit dir zu thun haben/ ich will mich an dir rechnen/ ich wills eyffern/ quæ verba, cum de vindicta judiciali adeoque licità quoque subintelligi possint, minator carceribus tantisper mancipari debet, donec sufficientem præstet cautionem, se non aliter, quam modo, jureve concesso minas executurum. *l. hæc autẽ. ff. si cui plus quam per l. Falcid.* Wesenbec. *d. loc.* Joach. à Beust. *in l. admonendi.* 31. *ff. de injur. num.* 179. usque adeò, ut siquidem † mulieres verba ejusmodi minatoria protulissent, 63
etiam incarcerandæ sint, coganturq; de non offendendo cavere. Dan. Moller. *lib.* 3. *semest. cap.* 29. Etenim vero verius esse experientia docet fœminas vindictæ multo appetentiores esse, quam viros: juxta illud Juvenalis *satyr.* 13.

—— —— *vindicta* ——

Nemo magis gaudet, quam fœmina &c.

quam sententiam refert Lucas de Penna *in l.* 1. *C. de mul. lib.* 10. hinc mulier illa Apulejana apud Apulæum de aureo asino *c.* 5. indignanter increpans mulieri, quæ ultionem non ilicò sumeret de sorore. Tiraquell. *de ll. connub. l.* 9. *gloss.* 1. *p.* 9. *num.* 200. hinc Erasmus *Chyliad.* 4. *cent.* 1. *cap.* 28. † Hebræorum 64
(*inquit*) sententiæ negant, ullam iram atrociorem esse ira muliebri. Irritabile enim & vindex mulierum genus, partim ab rationis inopiam, partim ob animi humilitatem, præsertim cum od sexus vicium senectus accedit, canis irritatus tantum oblatrat, interdum & mordet, at aniculæ præter linguæ venenum, interdum instructæ sunt malis artibus veneficiis & incantamentis. *Hæc ille.* velut Tiraquell. *d. l.* 9. *num.* 184. *pag. mihi* 255. ait: præcipites in ferrum, in necem tam suam quam suorum mulieres. Unde Juvenalis *satyr.* 6.

—— —— *Quoties facit ira nocentem*
Hunc sexum, & rabie, jecur, incendente feruntur
Præcipites, ut saxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoq; latus pendente recedit.

Sed an † ad juratoriam cautionem admittendæ sint mulieres in hoc casu dis- 65
quiri solet? Matth. Coler. *in decis. germ. decis.* 232. *p.* 1. affirmat; negat Moller. *in semest.* 3. *cap.* 29. distinguit autem Clar. 5. *sent.* §. *fin. q.* 47. *num.* 5. ut si nimis rixosæ & vindictæ cupidiores sint, nunquam ad juramenta hæc admittantur, sed in exilia, donec cavent, mittantur. Farinac. *in pr. crim. p.* 3. *q.* 107. *num.* 38. Francisc. Ripa *de damn. infect. in rubrica. num.* 11. Cardinal. Tusch. *t.* 1. *pr. concl. concl.* 169. incipit timens offendi. *n.* 13.

Prout idem quoque de viro, qui vel nolit nec possit idoneè cavere, jure constitutum apparet, Tuscus *d. loc.* Farinac. *ibid.* ubi & illud attendendum
66 est, ut † quoties minæ scriptis transmissæ sint actori, illæ pro diffidatione publicâ habeantur, modo verba scripturæ sint evidentia, non obscura nec ambigua, quæ in diversum trahantur sensum. Joach. à Beust. *in d. l.* 31. *num.* 1179. *pag. mihi* 527. ibi: Quia verò differentia constituenda inter drauworten/ absagen vnd vehden/ cum ille, qui tantum minatur (verbis) possit carcere detineri, donec cautionem præstet, alter verò gladio puniatur, ideoq; inter Scabinos convenit, wann einer einem absaget/ oder jhm feindschafft zuschreibet/ rc. nec refert licet minator cum conditione scribat, nempe dofern man sich mit jhm nicht abfinden wolte/ quæ clausula quoque pœnam mortis infert. Beust. *d. loc. allegans constit. Saxon. p.* 4. adde Matth. Berlich. *p.* 4. *concl. pract. concl.* 22. *de pœn. minit.*

67 29. Indicium est † confessio extrajudicialis, quæ hoc in loco delicti præsumptionem infert, *const. Car. V. art.* 32. Gœdd. *de venef. & mag. lib.* 3. *c.* 7. *num.* 21. *& c.* 10. *num.* 19. Clar. 5. *sentent.* §. *fin. q.* 21. *num.* 31. Felin. *in c. olim. de rescr. num.* 5. Gomez. 3. *resolut. cap.* 13. *num.* 8. Dec. *in c. si clerici. de jud. num.* 17. uti & confessio tœdio vitæ per melancholiam facta non delicti probationem, sed solum indicium parit. Bodin. *d. lib.* 4. *c.* 13. Godelm. *l.* 3. *c.* 7. *num.* 10. idem de confessione, quæ sensum ambiguum admittit, receptum jure videtur. Godelman. *d. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 36. Cæpoll. *consil.* 77. Idem de confessione illecebris à reo petitâ, ut cum judex spe gratiæ & dimissionis eò induxit hominem, ut confiteretur. Godelm. *d. loc. num.* 24. Clar. 5. *sent.* §. *fin. q.* 55. *num.* 7. Sed an hæc gratia sagæ promissa servari debeat? vide Cagnol. *in l.* 65. *ff. de R. J.* Clar. 5. *sent.* §. *fin. q.* 55. *n.* 16. Cunrad. Hartz *de reor. inquis. concl.* 10. *n.* 21. ibiq; Anonym. *in not.* negat Godelm. 3. *c.* 7. vide distinguentem Matth. Berlich. *d. p.* 4. *concl.* 4. *pag.* 90. quæ conclusio tamen jejuna est, nec satisfacit proposito, quâ de re alibi, sufficiat hic confessionem ejusmodi indicium parere, quod si indicia agnata & conjuncta habet, non dubitatur, quin quæstio non levis & modica (solâ illâ confessione stante, neque enim unum idemq; indicium, nisi unus testis de delicto per sensum visus immediatè deponat) sed regularis eaq; instituatur, ut reus veritatem nolens volens fari cogatur. *l.* 1. §. 24. *ff. de qq.* Porrò licet taciturnitas in jure habeatur pro confessione, *l. is qui. ff. de R. J.* id tamē
68 in causa criminali quoque non procedit, ubi † taciturnitas non nisi indiciū generare potest. Bodin. *d. lib.* 4. *c.* 3. *pag. mihi* 628. Anonymus *in not. intercal. ad tract.* Hartz *de reor. inquisit. conclus.* 4. *in art. num.* 14. ubi elegantissimè hoc illustrat. Malè exindè autem probat Berlich. *d. loc.* taciturnitatem plenam probationem inferre, quòd Bodinus non somniavit in loco citato.

Deniq; confessio nedum judicialis præjudicat reo, processu retro malè formato. Bart. *in l.* 1. *ff. ad l. Jul. de adult.* Anonym. *ad d. tr.* Hartz *conclus.* 6. *num.*

num.37. interea tamen non ambigitur, quin indicium faciat ingens, talis cõfessio, quæ an conjungi possit indiciis posthac demum emergentibus ad inferendam quæstionem? vide Damhoud. c.9. in tract. crim. Berlich. d.p.4. conclus.4. num.44.

30. Indicium præbet magiæ damnabilis, quoties † saga nimium olet, idq; ideo, quod vulgò credatur, experientiâ dictitante, Dæmones ubicunque degant, fœtore inficere habitationes, sagas nimium facere olere. Bodin. lib.2.c.3. Gallis inde fetilleres dictas: existimat autem Bodinus, Sathanam attrahere fœtorem ex cadaveribus suspensorum, quorum corpora eum sæpenumero induere dictitat, comprobatur hæc sententia inde, quod obsessi ut plurimum quoque soleant olere hircum, attestante Hyppocrate, quem refert Bodin. d.loc. 69

31. Porrò indicium generare statuit, nimiam reorum † cum missificantibus conversationem. Bodin. lib.4.c.5. pag 677. ratio est, quod magia sine adjumento Eucharistiæ hostiæq; consecratæ vix possit expediri. Sæpenumero quoque in sagarum gratiam solennes missæ celebrantur, annuli, claves, matriculæ, characteres, chartellæ, aqua lustrali consperguntur, oder es wird auch wol etwas anders dergleichen auff den Altar oder unter den Altartuch gelegt/ inmassen diß sehr offt befunden worden/ ait Bodin. d.loc. 70

Nec dubium est, quin ipsi quoque parochi, sacrilegii tanti complices, indiciis urgentioribus inde quoque premantur, adeò ut indiciis adminiculantibus exauctorari & quæstioni subjugari jure possint. Equidem enim novum non est, missificantes sæpissimè nobiliores extitisse magos, plurimaque pietatis specie non intermisisse flagitia beneficio magiæ.

Refert Joh. Wolff. 1. lect. memorab. † historiam illã immanem, de clericis hostiam consecratam asino comedendam præbentibus, unde obsessum castrum Suessæ regni Neapolitani liberatum fuit. Bodin. idem recenset lib.2. de Dæmon. c. fin. pag.399. Sic Parochus in Soisson Galliæ, bufonem baptisavit, eique hostiam consecratam degluttiendam dedit, quâ magiâ multum nocuit inimicis suis. Idem Bodin. d.loc. pag. 395. Et parochus quidam Leonis, Anno 548. quo insidiaretur laicorum animabus, quibus cum litem fovebat forensem, hostiam nunquam consecravit, existimans, populum inde salute æternâ iri privatum, qui tandem igni concrematus fuit, Bodin lib.4.c.5. pag. mihi 675. prout Luther. in tract. de missa privatâ, von der Winckelmesse attestatur, suo tempore, cum Romæ degisset, ingenuè fassos fuisse missificantes, omittere se consecrationem sacramentalem, dicentes: Sis panis, maneasque panis, &c. in tom.6. Jenens. pag. mihi 88. Quapropter Mediolanenses, ne hujusmodi vitium sibi accersatur, cavisse, ne Romani clerici missam Mediolani celebrarent, prætendentes sibi pro regula canoneq; esse institutionem divi Ambrosii. Idem in libello de cœna Domini contr. sacrament. excus. Lipsiæ anno 1562. circa med. 71

*ca med.*ibi: Also daß ich *anno* 1510. da ich dadurch zoge / an keinem Ort könte Messe halten / vnd die Priester vns sagten / nos sumus Ambrosiani, non poteritis hîc celebrare, &c.

Cumprimis vero lamentandum est, Sathanæ regnum eò excrevisse, ut quoq; summi Ecclesiarum antistites magiâ infecti res execrandas diabolicas perfecerint. Quemadmodum Beanus, Nauclerus, Platina aliiq; historici non obscurè tradunt, Pontificum quinque fuisse magos, alii numerant. 22. Bodinus duos saltem nominat, ut Sylvestrum secundum & Benedictum nonum *lib.3. cap. 2. pag.* 457. *& pag.* 507. Nicolaum V. in causa Magiæ dispensasse scribit, ut Episcopus quidam æger curationem Sathanæ, impune posset implorare, unde saga, restituto Episcopo, demum ipsa propter impressiones morbosque retro labētes morte immaturâ decessit. Also siehet man hierauß/
72 saget Bodin. *d. pag.* 507. † daß der Sathan den Bapst / den Bischoff vnnd die Zäuberinnen zu Todschlägern gemacht / rc. Refert Aug. Lerchem. Wolffio attestante 2. *lect. mem. pag.* 924. conspirasse clericos cum Magis passim, ubinam lateret Lutherus in Pathmo existens, at non potuisse resciscere id, subdens Sathanam non omnia posse prodere & manifestare, uti nec infantem Christum in Ægypto latentem prodere potuit Herodi, &c.

73 32. Denique inter † indicia magiæ nonnulli referunt incestum, uti supra adulterium veneficio indicium suppeditare diximus, Bodin. *d. loc. pag.* 641. ibi: Daß die Blutschande vnter Zauberern gemein sey / rc. nec non latrocinium, cædes clandestina, quoniam experientia rerum magistra quoque
74 tradiderit, † Magos sagasuè sanguinem humanum potare, vel carne infantum vesci solitas esse juxta illud Horatianum.

Neu pransæ lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Et refert Bodin. *d. loc.* quod siquidem magi non valeant opportunas committere cædes, cadavera mortuorum recentia effodiant, & ad incantandum usurpent, unde Lucan. *in poëmat. lib. 6.*

——————— laqueos nodosq; nocentes
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasit cruces, percussaq; viscera nymbis
Vulsit, & incoctas admisso sole medullas.

Hinc Apulejus, cum de ferali officina Pamphiles Thessalicæ mulieris, artis illius peritissimæ loqueretur *lib. 3. metamorph.* hic (*ait*) nares & digiti, illic carnosi clavi pendentium. Plinius non magis *lib.* 28. *cap.* 1. Antheum, scribit, ex calvaria suspendio interempti catapotia, adversus canis rabidi morsus
75 facere, & *cap.* 4. ejusdem libri † laqueum suspensi circundatum temporibus, sedare dolorem capitis, hinc Tiraquell. mirum est (*refert*) quod de superstitionibus suspendiosorum à bonis authoribus quoque scriptum traditur, nec non peritissimos artis magicæ multa ex carnibus ossibusque suspensorum ad rem

ad rem magicam conficere ſolitos, eaque in artibus magicis exiſtimare medicatiſſima, *hæc ille: in tract. de pœn. cauſ.* 31. *num.* 8. narrat Bodin. *lib.* 4. *c.* 5. *p.* 643. piſtorem Pariſienſem cadavera ſuſpenſorum furatum, exinde aſſaturas, quas in tucetis venderet, confeciſſe, qui vivus igni concrematus fuerit.

33. Cabalam † quoque terminos ſuos egredientem non pauci inter 76
indicia referunt, quæ licet ars illuſtris ſit, adeoque in Phyſicam, hyperphyſicam & eam, quam ſephiroth vulgariter dicunt, quâ vel arcana Philoſophiæ in allegoriis latentia pandant, vel ſecreta Theologiæ figuris ſignisque modo ſpirituali impreſſa, literis, ſyllabis, punctis radicalibus, aliisq; notis abditis eruenda, vel per vocem ſephyroth, numeris, characteribus multa abſtruſa reſerant, manifeſtent, & in apricum deducant, diſtinguatur, cujus ſcientiæ non inexpertum fuiſſe Judam Maccabæum, ſcribit Cornel. Agrippa, † qui 77
beneficio cabalæ, literis hiſce 4. incluſæ, quas ſignis militaribus inſcribi fecerat (ut מבבכ) Lyſiam & Antiochum bello ſuperaſſet; Dubium tamen non eſt, quin experientiâ dictitante, prætextu Cabalæ magia execranda foveatur, quæ ſi partim apparet, nam ex ungue leonem cognoſcimus, indiciorum materia jam nata proculdubio videbitur, Bodin. *lib.* 2. *de dæmon. c.* 2. Confer tamen Cunrad. Hartz *de inquiſ. reor. concl.* 5. *nu.* 28. *& ſeq.* ibiq; Anonym. *in not.* Imperator Valens Cabalæ nimium inhærens cum ex magicis vanitatibus intellexiſſet poſt ſe regnaturum, cujus nomen à litera Θ inchoaret, omnes interfici juſſit, qui hanc literam ſuo nomine gerebant Theodoras, Theodocos, Theodolos, & quendam virum fortem ex Hiſpania Theodoſium, ut territi nomina ſua plures interverterint, fertur autẽ eam diminutionem factam per Libavium ſophiſtam & Prochi diſcipulum Jamblichum hoc pacto: In pulvere 25. literæ diſtribuuntur, & unicuique ſingulum frumenti vel hordei granum apponitur, emittitur demum Gallus, enunciatisque inter hæc incantationibus quibuſdam, animadvertunt, à quibus literis grana gallus ſumpſerit, literisque illis compoſitis creditur quæſitæ rei indicium fieri. Id igitur cum illi feciſſent, viderunt Gallum literarum, θ. ε. ο δ. grana comediſſe. At viſa eſt deinceps dubia hæc demonſtratio, cum plura nomina ab iis literis ordiantur pluresque eſſent interfecti, quorum nomina haſce literas habent, juſſit Valens divinationis hujus authoris inquirere, cum autem iræ eſſet implacabilis, veritus Principis crudelitatẽ jamblichus ſumpta veneni potione vitam exuit, Johan. Wolff. *tom.* 2. *lect. mem. pag.* 473. Ad hanc materiam plura vide apud Adam. Contzen *in piaz. univerſ. diſc.* 29. *per tot.*

34. Cæterum inter indicia non obſcura à quibuſdam numerari quoque ſolent vulgariter ſupernatationes ſagarum, † aquæ frigidæ injectarum, 78
quæ procul dubio reliquiæ ſunt probationis illius ſolennis deſcriptæ, *tot. tit. ext. de purgat. vulg.* & à nobis ſupra traditæ fuſiusque explicatæ *de ind. gener.* Cumprimis verò prodigioſa, nec in genere exploſa hæc probatio videtur eſſe

affinis purgationi illi, ubi manus indiciati vel diffamati immittebatur aquæ frigidæ, transmutatâ naturæ efficacia in contrarias prorsus actiones; etenim qui aquæ diris consecratæ sic imponebat dextram, modo præternaturali ipsa adurebatur. *supra d.l. de ind. d. loc.* Borcholt. *de feud. cap.* 8. Non multum abludens à purgatione per ferrum candens, quod probandi genus antiquissimum esse non obscurè constat ex Sophocle *in Antigone pag. mihi* 195. ibi:

Eramus parati ignitum ferrum manu capere,
Et ire per ignem & jurare,
Quod non fecissemus nec sciremus quenquam,
Fecisse de nostro consilio, &c.

Perindè apparet per ea, quæ Silius Ital. refert *lib.* 5. *bellor. punicor. pag. mihi* 167. ibi:

Cum pius arcitenens accensis gaudet acervis,
Exta ter innocuos latè portare per ignes,
Sic in Apollinea semper vestigia pruna,
Inviolata teras, &c.

Qui indicium hoc stringere, neque omninò rejiciendum esse contendunt, fundant suam opinionem inde, quod communiter accidat, sagas, siquidem nocentes sint, supernatare, sin immerentes & inculpabiles, submergi. Subsu-
79 munt. Atqui † argumentum à communiter accidentibus est probabile, *text.*
in c. 1. *ext. de cler. non resident. argum. l.* 9. *§.* 1. *ff. de edendo. l.* 40. *ff. de ll.* Omne jus, ait Modestinus, aut consensus fecit, necessitas constituit, aut firmavit consuetudo, Eberhard. *in topic. à commun. accident.* ibi: ita præsumitur sese habere veritas, uti communiter & frequenter accidit, cumprimis quod jura secundum varietates factorum contingentia ἐπὶ τὸ πλεῖστον non ἐκ παραλόγου sint accipienda. *l.* 3. *ff. de ll. l.* 3. *ff. si pars heredit.* petat. Et licet ratio viva & palpabilis dari nequeat, cur supernatent partim corpora gravia, partim submergantur, inde ἁπλῶς haud inficiandum, ut si quod usus rei longæque experientiæ exempla passim comprobarint, vel quorum causa nos lateat, id impossibile factum existimari, cùm effectus causam arguat, sive ea obscura sit homini, sive conspicua & aperta, Peucerus *de divinat. de sortib. pag. mihi* 178. ut non immeritò dicatur,

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas.

80 Hinc † occultæ illæ qualitates & causæ, sub quam cadunt Deus ipse, vel angeli vel Dæmones. Paul. *d. loc.*

2. Adeò ut non pauci arbitrantur, supernatationem ejusmodi nedum Dæmoni ex omni asse attribuendam, verum spiritibus bonis, qui sustentant corpora, ne mergantur, quò scilicet occulta hæc facinora in apricum producantur, quæ dehinc Deus Ter Opt. Maximus diutius grassari nolit. Scribon. *in absoluto illo discursu de hoc indicio.* Herman. Goehausen *in decis.* 3. *q.* 1. *excus.*

Rinthel. anno 619. addo huc, non parum lucis allatura exempla huic decisioni, quæ recenset Alex. ab Alexand. 5. *gen. dier. cap.* 10. Apud † Siculos crater 81
est, inquit, ad quem multiplici scaturigine ebullientem litigaturi jurant, & qui castè juravit, illæsus, qui verò fidem abjuraverit, morte pœnas dat, & crater origine cœcâ globos igneos emittit, quibus perjurus statim prosternitur. Ventur. de Valent. *lib* 2. *c.* 6. *& lib. eod. cap.* 13. *num.* 40. ex Athenæo *lib.* 12. *c.* 4. Rex regionis (*ait*) quam thuris feracem vocant, usurpabat, & judices litibus judicandis dabat, sed si quis minus justè litem decidisse putabatur, fenestra erat in altissimo loco, quæ ferreâ catenâ ligabatur, quàm qui injustè judicatum putabat, apprehendebat, & fenestram trahebat, quâ re admonitus Rex causam ad se vocabat, & si viderentur judices minus justè judicâsse, moriebantur, sin minus, litigator, qui fenestram moverat, *hæc ille. d. c.* 13. *lib.* 2. *num.* 41. Sic Palicorum urbs templum religione vetusta horrendum habebat (uti refert Herman. Busch. *in annot. ad Sil. Italic. pag.* 519.) in quo perjuri statim obescebantur, unde Silius Ital. *lib.* 12. ibi:

Et qui præsenti domitant perjura Palici
Pectora supplicio, Trojanaq; venit Acesta.

Sanè ecquis rationem admirandæ istiusmodi vindictæ vel potius probationis heterogeneæ & inusitatæ recensebit. Cur itaq; fidem omnem probæ illi pervulgatæ penitus detrahamus? ratio diversitatis silescit, neq; movet, quod hic reverâ non possit allegari miraculum divinum, cùm miracula utplurimū soleant antecedere vel subsequi singulares quædam promissiones, &c. Respondeo, hoc κατά τι quantâ miracula merè divina attinet, verum solummodo esse, quæ † jam silent & siluerunt in Ecclesiâ à tempore ascensionis Chri 82
sti annos 1300. uti refert Chrysostom. & multi post illum *in lib. de vera relig. cap.* 25. Machiavell. *de repub.* & Wolff. *tom.* 2. *lect. mem. pag.* 811. ajunt circa annum 600. à nato Salvatore dogmata veteris Ecclesiæ cum miraculis novæ pugnare cœpisse. Nam spectrorum apparitiones & alias imposturas Sathanæ miraculorum, veterem illam formam religionis prorsus evertisse. Unde Italorum sententia hac de re: Ma intra tante variationi non fudi minore momento il variare della religione, per che combattendo la consuetudine della antica fede con i miraculi della nova si genera vano tumulti & discordie gravissime intra gli huomini. Et le pure la Christiana religione fuisse stata unita, &c. Lyra *in Daniel. c.* 14. ibi: maxima deceptio fit populi simplicioris in Ecclesiâ per miracula ficta à sacerdotibus & eorum adhærentibus propter lucrum temporale. & Melch. Caur. *lib.* 2. *loc. comm. c.* 6. Ecclesiam Christi, ait, incommodârunt sacerdotes, quòd res divorum præclarè gestas fictis miraculis commaculârunt, &c.

3. Quod si ita est, uti verissimum est, ecquid scrupuli subest, cur probæ huic † aquatili antiquissimæ & tot præjudiciis exemplisq; infallibilibus 83

instructæ non parem tribuamus fidem? Cumprimis quod experientiâ dictitante rerum magistrâ, Deus triunus per elementum æquæ sæpenumerò plura in rebus abscondita manifestaverit. De fonte Paliscorum in Siciliâ Aristoteles commemorat, ad quem juraturi si accessissent, eaq;, quæ jurejurando affirmare voluissent, inscripta tabulis & obsignata in fontem dejecissent, fluitârint tabulæ, nec unquam submersæ fuerint, quando vera continerent, si falsa haberent dolóve malo structa, mox subsidebant delatæ ad fundum, flammaq; exiliens perjurium correptum exurebat. Sic non procul ab Epidamno Laconum oppido, si quis in paludem, quę Junonis fovea dicebatur, placentas frumentaceas injiceret, signa dabat palus non indubitata. Cum enim acceptas mersasq; placentas palus retinuisset, prospera, sin innatantes non admisisset, tristia portendi experientia docuit. Peucer. *de divinat. in c. de Magiâ pag. mihi* 125. Pausanias fontis cujusdam meminit, qui fuit patris Achaicis ante Cereris templum. In eum, quando qui ex morbis de vitâ periclitabantur, speculum tenui alligatum funiculo immittebant, seseq; contemplebantur, si effigiem cadaveris conspexissent, extinguebantur, si hominis vivi & valentis, reconvalescebant, hinc veterum hydromanticæ divinationes & indicia ex impressionibus aqueis, aquarumq; fluctibus & refluctibus, exundationibus, diminutionibus, tempestatibus, coloribus & imaginibus, quæ in aquis refulgebant, Peucer. *d. loc.* ubi dicit Varronem annotâsse puerum quendam, in aquâ effigiem conspexisse, quæ quinquaginta versibus omnem Mithridatici belli eventum expresserit. Ecce causas aquarum elementis admirandum in modum attributas, quas nec homo sagax indagare, rationesq; inde latentes referre reverâ poterit? Ecquid itaque obstaculi, attributa illi lotioni vel probæ aquaticæ, prorsus subtrahere nō aliam ob causam, quàm quia Philosophus rationem exinde dare nequeat. De Aristotele commemoratur, quod cùm nesciret dare rationes maris adfluxus & recessus, inde desperabundus sese in fluctus redeuntes maris præcipitaverit, dicens: Quoniam ego te capere non possum, tu me capias, &c. Procop. *lib.* 4. Bodin. *de dæmon. lib.* 1. *c.* 1. Joan. à Buchenbach. *in itiner. p.* 2. locum ubi hæc commissa sint, sibi demonstratum in Græciâ commemorans, quanquam Scaliger *Exerc.* 51. *&* 52. impellente lunâ accessum & recessum maris contingere scribat. Joan. Gœdd. *in l.* 96. *ff. de verb. sign.* Ego in disputat. meis Justinianeis Witebergæ habitis, respondente Augustino Preilio *disp.* 5. *th.* 24.

4. Probationem legitimorum vel illegitimorum liberorum aquaticam, Celtis (populis Rhenanis) usitatam passim ab historicis illustrioribus relatam meminerimus. vid. Herman. Neuwald. *in discursu contra Scribon. de hac probâ aquaticâ per aquam frigidam.* adeò ut elemento aquarum efficaciā viniq; magnam & incredibilem inesse occultâ quâdam causarum operatione autumat Bodin. *de dæmon. l.* 2. *c.* 1. ibi: Die verborgene Krafft der Wasser/ etc

vide

vide Nicet.Choniat. *lib.2.annal. pag.mihi* 160. Solin.*de fonte Dianæ.* & Joan. Wolff. *tom.2.lect.memor.pag.*418. ibi: Mirum eſt, ſi quæ mulier impudica aquam ejus vino immiſcuiſſet, fontis indicio, qui in unum corpus laticem cum mero coire non pateretur, vitam illico ſcelusq; ſine fuiſſe, ut quivis ſuſpectam adulterii uxorem in hoc fonte probaret: fontis alterius cujuſpiam meminit vim admirandam Sil. Italic. *lib.* 3. *bellor.punic.* ibi:

Stat phano vicina (novum & memorabile) lympha,
Quæ naſcente die, quæ deficiente tepeſcit,
Quæq; riget medium cum ſol accendit olympum,
Atq; eadem rurſus nocturnis fervet in undis.

Scribon. *in Phyſiolog. de mag. vel ſagar.nat.pag.* 121. aquam idcirco intra ſuum alveum recipere nolle ait, quod abjuratione execrandâ ſagæ renuncient fœderi baptiſmatis cum S. Trinitate contracto, & quoniam aquâ baptiſmati tam enormiter fuerint abuſæ, fieri ut arcano Dei conſilio, juſtoq; ejus judicio ſagarum delicta ulterius non graſſentur, nocentiâ projectarum in aquas, elementis atteſtantibus demum manifeſtatâ, qui exinde peculiarem quandam inter ſagas & aquas ſtatuit ἀντιπάθειαν, quam Melander *in tract. de ſagis pag.*75. irridet, & ἰδιοκρασίαν â ſpecificâ corporis compoſiti propriè fluentem incongruam nec homogeneam appellitat, quod enim magnes ferrum attrahat, id conjunctâ attrahendi inquit proprietate contingere, ſecus ſi aquam magas rejicere nec admittere velle videamus: quid ſi idem hic diceremus parem ebulliendi proprietatem, quoad ſagas, aquis attribuendam?

5. Et licet cæteris Scribonii argumentis ἁπλῶς ſubſcribere non poſſim, formam ſagarum per immutationem, quæ in ſenſus corporis non cadat, tacitam vel quod dicta craſſius naturalem corruptionem regenerationemq; præ ſe ferentem, fieri exiſtimantis. *in Epiſt. ad Lemgov. de probâ hâc aquat.* Diſſimulandum tamen non eſt, quocunque res definiatur reſpectu, impios Sathanæq; addictos homines ut plurimum † ſacras paginas nominare leves. 84 *Daniel.cap.*5. ubi idioma Germanicum ſic ſonat ad Balthaſarem, Man hat dich in einer Wage gewogen / vnd zu leicht gefunden. Et à Pſalmiſtâ paleis, quæ vi ventorum hinc inde rapiuntur, impios comparari conſtat, *Pſalm.* 1. Sed utrum hæc levitas ad corpus, quod natura grave eſt, referri jure poſſit, maximè ambigitur, quin potius immutationem Phyſicamq; metamorphoſin illam Diabolo prorſus impoſſibilem eſſe credamus, non tam quod levitas quoque dicatur corpus in abſtracto, quod Sathanæ haud attribui poſſe apparet, quã quod mutatio hæc alterationem præ ſe ferat, ſeq; invicem ut cauſa & effectus arguant, alteratio enim augmentatio vel diminutio motus ſunt, generatio & corruptio mutationes, quæ non niſi morte hominis queant contingere, reſuſcitare autem corpus mortuum Sathanæ eſt impoſſibile (neque hic obſtat reproductio Samuelis *quâ de re ſup. hoc cap.*) multò magis autẽ novas creare,

mutare formas, aut enim forma totius compositi, ut loquuntur, mutatur
85 κατ' ȣσίαν, i. e. essentiam, aut κατὰ ποιότητας juxta qualitates. Forma † corpo-
reitatis non mutatur, quia manente causâ effectus manet, mixtio elemento-
rum est causa formæ corporeitatis, quæ inde quasi surculus demum efflore-
scit, at mixtio manet. Ergo & actio inde resultans, mutabitur ergo hominis
forma ut homo vel per quam homo, id quod est, existit, quo tamen essentiæ
respectu, non nisi corruptione & interitu interveniente, mutari potest, tan-
tum abest, ut ex alteratione accidentium vitiorum vel peccatorum, quibus sa-
gæ à Deo deficiunt, inde corporis ac animæ mutationem physicam nasci sta-
tuamus, quod absonum & absurdum apparet. Ecqua quæso animæ & corpo-
ris in qualitatibus disparatis affinitas, quæ cognatio, concomitantia? sive
ὑπομένης qualitatem mutationis ratio.

6. Sed utut sit, res est controversiæ expers, rationem hic dari solidam
omninò non posse, interea verò manente hoc, mulierculas nonnullas aquæ
injectas supernatare, ac quidem deinceps sontes reverâ repertas, ut hîc me-
ritò dicendum sit, rem credimus veram, modum ignoramus, sive arcano Dei
omnipotentis nutu aquæ elementis, quasi digito nocentiam sagarum demō-
strantis, sive latente id contingat Sathanæ mille artificis fraude, vetularum
consuetudinem amoresq; jam fastidientis, sive ut Nicol. Henning. *in adnot.
de superst. mag.* inquit, ne aquæ elemento pereat, quæ igni perire debeat,
86 soli illi, qui scit omnia, constat, & refert Bodin. *de dæmon. pag. mihi* 522. † no-
ctu ambulonem quendam à Sathanâ ad amnem profundum deductum aquā
supernatasse, usque dum ab insequente domestico nominetenus sit vocatus
87 somnoq; suscitatus, quē tamen suffocatum aquâ refert. Sic non ita pridem †
fatuus miser, noctu ruri obambulans, à Sathanâ ad devia, corpus rustici nu-
per defuncti præ se ferente, & tandem ad amnem profundum, quod lanum
accolæ appellitant, traductus est, illo super aquam deambulante & advocan-
te hominem, ut sequeretur, morio rem periculi plenam videns ejulavit, spe-
ctro indesinenter reclamante, veni stulte, veni modo: fatuus indignanter re-
spondens ait: hem te stultum ipsummet: tu, siquidem talis non esses, non
natares hic in aquis: memorabile, mehercle, natationis fanaticæ super aquā
frigidam à fatuo illudente profectum indicium. vide Godelman, *de venef. &
mag. lib.* 3. *c.* 5. Remig. *de dæmonol.* 3. *c.* 9. Zanger. *de qq. & tortur. c.* 2. Vult. *in §.
item lex Cornelia. instit. de pub. judic.* Borcholt. *de feud. c.* 7. *p.* 3. Beust. *de jurejur.
num.* 204. Wier. *de præstig. dæmon. lib.* 6. *c.* 7. Bodin. *de dæmon.* 4. *lib.* 4. Dam-
houd. *in pract. crimin. c.* 43. Otto Meland. *in sing. tr. de sagis. pag.* 70. *& seqq.*
Camerar. 2. *med histor.* 18. Martin. Delrio *in disquisit. mag. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 4.
quæst. 4. *sect.* 4. Berlich. *in pr. qq. concl.* 4. *part.* 4. *num.* 178. Pacian. *de probat. lib.*
2. *c.* 2. Theodor. Reinkingk *in resp. de process. contra sag. null. instit. quæst.* 3. *num.*
499. *& seqq.* ibiq; Wilhelm Antonii *in claust.* Cunrad Hartz *de regr. inquisit.
jurid.*

jurid. instit. conclus.6. num.23.& seqq. ibiq. Anonym. in not. Herman. Gœhaus. *in decis.3.quæst.*1. sed ad indicia alia propero.

35. Indicium magiæ est, quoties † in sagarum corporibus plagæ vul 88
nerave authore incerto reperiantur, Remig *de dæmonolat.*1.*cap.*13.*pag.*83.& 84.88.& *pag.*94.*pag.*111.*pag.*118.& *p.*117. refert *pag.*83. Cuninum Gugnotium Ancherii anno 1585.4. non.Jan.fassum,eò quod † ad conventus indi- 89
ctos nunc tardius nunc infrequentius accessisset, non semel se à Diabolo vapulasse ad interitum. Nicolæam Moreliam tantas aliquoties sustinuisse plagas à Sathanâ, ut intercepto præ verberûm atrocitate spiritu pene exanimaretur, neque id mirum videri confessum, ferreas enim (dixisse) illi esse manus, quibus ceu malleo, caput uniuscujusq; sic contundat, ut attrectantibus exossatum videri possit. Gravissimas † quoq; luisse pœnas filiã dominici Raii, 90
quæ non impetratâ veniâ à Diabolo, sanitati restituerat hominem, quem veneno paulò ante offenderat. Nonnunquam in os etiam sic unguibus involat, ut id totum lacerum ac dilaneatum sæpè relinquat, ait *p.*84. Sicuti Rosa Gerhardina commonstratis vestigiis judici fecit hoc manifestum: par idemque exemplum refert *lib.*1.*c.*12.*pag.*94. Belhoria saga dæmonis mandato maritum occidere nolens, aqua intercute sic afflicta est, ex cujus tumoribus cum sex menses integros laborâsset, non prius convaluit, quam sextarias fœtidissimi humoris duodeviginti per imos pedes facto vulnere ejecisset. Sic Bal. Bajolus, cum mandatum Dæmonis de miscendo cuidam veneno, quem fortè exosum habebat, neglexisset, tam duras in propriis ædibus pœnas dedit, ut mallet (quantum inquiebat) alios similes cruciatus, si iterum essent ferendi, morte præsenti depasci, nec tulit etiam inultum alia quædam venefica, quod facinoris socias ab incœpto esset dehortata, cum fortè ad stagnum Wapenburg convenissent, ac de more ejus aquas perdendis arborem fructibus exagitarent: id verò faciebat quod meminisset, se non semel earum pomis & duram & longam famem tolerasse: nam de hoc graviter objurgata, multis præterea verberibus castigata, parum illud consultum non multo post luit consilium. Joanna à Banno cùm testium autoritate obruta tormentorumq;, quæ offerebantur, metu permota judici omnes suas noxas maleficiaque patefecisset, ac præterea eo verbis prætereunte, Dæmonem, cui se ipsa addixerat, perpetuum facessere jussisset, non multò pòst solam in carcere repertam, sic is pugnis calcibusque conscidit, ut illum sibi jam postremum esse diem putaret, sed commodum intervenientes custodiæ impedimento fuerunt, ne suam ille immanitatem ac sævitiam longius exerceret. Certè illi totum tergum recentibus verberum vestigiis adhuc fœdum erat, cum hæc quæstori denarraret. Porrò alia † ob eandem agniti criminis causam tam duros magistello suo in carcere 91
dedit, ut ab eâ editi præ intolerabili plagarum dolore clamores castellani domesticis longissimè etiam exaudirentur. Ecce ut inclementissima injustissimaq;

maq; semper est servitus apud Diabolum iis etiam, qui se totos ad arbitrium ejus comparaverunt. Porrò *idem lib.1.c.17.* ibi: Et quod miserrimum est atque iniquissimum, excusationem contra nemini afferre licet: Sed si quis laborem ætatis aut valetudinis occasione detrectat ac defugit, huic præsto sunt verbera, pugnis aut calcibus non aliter contunditur atque accipitur, quam quæ exossantur malteis salsamenta. Et idem *lib.1.c.10.in fine*, ibi: Ac cum his pene enecti sunt omnes, qui intersunt: tamen priusquam dimittantur, gratias Dæmoni ingentes ab illis agi oportet, quod eos videlicet beârit adeo festivis ac lepidis concionibus: si quis enim hoc facere aut negligit aut detrectat, præstò illi sunt verbera, ac adeò tam sæva crudeliaque, ut sæpe integrum biduum ex eorum dolore ei, qui sentit, sit decumbendum.

92 36. Indicium facit sublevatio in somniis, & † absentia sagæ sub mediam noctem, Remig. *lib.1. cap.14.* ibi: suppositæ personæ, quæ absentium uxorum, loco maritis occubarent, &c. hinc Aristomenes apud Apulejum *l.1.* à Meroe & Panthiâ lamiis insignibus, una cum contubernale Socrate se appetitum fuisse circa tertiam vigiliam recenset, & Plinius Jun. *lib. 7. cap.6. & lib. 7. epistol.* narrat, quomodo Athenodoro Philosopho insultasset idolum senis macie & squalore confecti, addens id factum per noctis silentium. Alex. ab Alexand. *lib.5. genit. dier. cap.24.* terribiles larvarum tumultus Romæ fuisse

93 se auditos, medio fere noctis silentio. Silentium † authores passim interpretantur intempestam noctem, id est, ut Censorin. *de dieb. nat. lib. 9.* ait, quæ mediam proximè antecedit, Plutarch. in Bruto eam profundam mediamque noctem appellat, Euseb. Cæsar. *in confut. contr. Hierocl.* 4. noctem intempestam ait esse eam, quæ gallicinium proximè præcedat, convenientiorē nempe Dæmoni ad nefarios sermones vel actus evocando, alii noctem intempestam, mediam vocant noctem, Macrob. *in Saturn.* 1. *cap.* 3 quod tempus tenebrarum Principi accommodatissimum esse ad res agendas cum hominibus, hinc Telephion Miles. apud Apulej. *lib.* 2. Larissæ cadaveri cuidam custos adhibitus contra sagarum insidias, ex quibus unam mustelæ specie, ea noctis tempestate sibi observatam fuisse dicit, Ecce (*inquit*) crepusculum, & nox provecta, & nox altior, & deinde concubiæ, & jam nox intempesta, &c. adeò ut hisce temporibus sagæ absentia suspecta, non leve & supervacaneum faciat indicium, Remig. *Dd. locis.*

94 37. Porrò indicium suggerit decumbentia † somnusque profundus mulieris, dies aliquot durans. Idem Remig. *d. loc. pag.* 118. *& pag.* 145. ubi attestatur communi experientia & confessione unanimi sagarum compertum esse, ut quæ conventibus Diabolicis interfuerint, sæpe integrum biduum præ

95 † lassitudine obdormiant vel decumbant, Remig. *lib.1. cap.14. d. pag.* 145. ibi: Sathanæ ubique perniciosa sunt officia, solatia molesta, damnosa liberalitas, intempestiva studia. Ergo si quando sublevandi laboris occasione suos per

aërem

aërem transmittit, longè graviore languore confectos relinquit, quam si incitatissimo cursu viam asperam pedibus confecissent, & paulo pòst Barbolina Rayel se sæpe ex ea gestatione in tantum exagitatam, dixit, ac defatigatam fuisse, ut domum reversa perpetuum triduum decumbendum esset, priusquam pedibus consistere posset.

38. Indicium non vulgare suppeditat, quoties larvæ penes mulierem veneficii vel sortilegii suspectam fuerint passim inventæ, Remig. *lib.*1.*cap.*18. argumentis multis adserens, sagas † non nisi ob larvatas ad tripudia & con- 96
ventus peragrare, quod ne cuiquam commentum videatur, Nicolea Morelia (*ait*) cum quæstor illius tentandæ gratia diceret, meras esse nugas, quas de circumvagatione sua referrent, ad ampliorem fidem indicavit, se suam illam larvam adhuc habere domi in arca reconditam, quam ipsa in usum ejusmodi adaptasset, cum primum una ad nefarios conventus properaret, quo videtur allusisse procul dubio Virgil.2. *Georg.* ibi:

Ora vel obducti cortice horrenda cavato.

Longobardi mascas appellarunt larvas, unde Mascaradæ, qui Hilariis persosonati circum compita currunt, Remig. *d. loc.* ibi: en & semper sunt integumenta atq; involucra iis, qui agunt, quod sciri timent, quibusq; & peccatorum conscientiæ metus semper aliquis exoritur.

39. Indicium præbet, siquidem sortilegii suspecti † canes in- 97
solitè gesticulantes, vel præstantes, juxta se habuerint, eos unicè colentes magnique facientes, Bodin. *de dæmon. pag. mihi* 537. & Remig. *lib.* 1. *cap.*23. ubi attestatur, Andream quendam Italum, canem cœcum & ruffum secum ducentem, qui uniuscujusque arcana aperiret, stupendaq; alia ederet. Rusticum quoque apud Vogesos aluisse canem, quem pedibus advolutum, si quando cum popularibus discumberet, jacuisse refert, à quo demissa clam manu venenum accepit, quod cui vellet, inter epulandum, infunderet, ex coque satis multos periisse, priusquam illius fraudis in eum ulla transferretur suspicio.

Cornelium† Agrippam Cacodæmonem nigri canis specie cotidianum 98
juxta se habuisse, attestatur idem *d.loc.* cui collare fuit loreum magicis per clavorum emblemata natis inscriptum, qui canis (teste Bodino) hero suo Agrippâ defuncto se in vicinũ amnem præcipitavit & evanuit. Idem refert *lib.* 3.*c.*6. uti mulier Tholosana cum Sathana sub canis specie rẽ habuerit, & subdit, Lutetiæ veneficam cani succubuisse, *d. loc. p.*537. Sic Coloniæ anno 1566. canem quendam fuisse in cœnobio, qui vulgò pro spiritu haberetur, tradit idem *d.loc.* solitus fuit hic canis gestu inverecundo monialium tunicas sublevare. In cœnobio Hassiæ quodam quotquot monialium in eo fuerint, consuetudinem Sathanæ per canem usurparunt, unde omnes à Sathanâ obsessæ fuêre. Dessen habe ich den Leser deßhalben erinnern wollen/ damit er sich für-

sehe den willen der jungen Töchter / welche zum Gelübde der Keuschheit keine Neigung tragen / nicht nach seinem Kopff und Fürschlag zu nöhtigen. Johan. Fisch. *in translat* Bodin. *pag.* 538. Sic cum pecuniæ indulgentiarum per Germaniā essent collectæ in magna copia per legatos Romanos, eæq; furtim surreptæ in Cronas & Freyburg oppidis Saxoniæ Electoralibus, in Cronas à filio rustici, in Freyburg à Pastore, fures ambo fuêre confessi, Diabolum se juvisse ad patranda furta in forma hominis & canis. Wolff. *cent.* 1. *lect. memor.* 15. *pag.* 921.

99 40. Indicium exoritur, quoties † magiæ pene convicti vel saltem delati socios omnino nominare velint, quæ res hanc rationem præbet, quoniā experientia dictitârit, sortilegos inter se religiosissimè cavere, ne si quando in reatu ejus criminis esse contingeret judicium, in se invicem, vel exquisitissimis tormentis adhibiti confiterentur, utq; semper esset præcipua ejus silentii fides. Quod & illis sic in religionem vertitur, ut violati in eo jurisjurandi pœnas existiment esse sempiternas. Id adeò Martha Margeloria (ait Remig. 1. *cap.* 17.) ostendit, quæ cum post admissorum confessionem sese vehementius cruciaret, ac rei ejus causam à judice rogaret, respondit se in magno motu esse, ne quia Dæmoni de se sociisq; celandis promissum non servaret, vita defunctę luendum esset flammis æternis tale periculum. Hactenus Remig. *d. loc.*

100 41. Indicium parit † immundicies corporis nimia & obscœna. Remig. *lib.* 1. *de dæmon. c.* 10. hinc Gregor. *in Matth. c.* 12. *& Marc.* 1. Behemoth, pro animali impuro explicat, hinc Dæmon spiritus inmundus dicitur, *Luc.* 11. *Matth.* 12. non tam quoad vicia studia & actiones, sed & secundum objecta exteriora, Sathanâ corpus cadaverq; sordidum, fœtidum & immundum sæpenumerò, quo apparet, assumente, proinde fit, ut ministri, non nisi hircum, magistellum suum oleant, imitentur, juxta illud ὅμοιον ὁμοίῳ ἐφίεται, hæcq; ob id præcipua cautio est *(ait Remig.)* ne mane solito aliorum hominum more manus lavent, quo nempe ea res fascinationibus suis indubitato occurrat, uti ex adverso experientia prodidit, sæpenumero ab insidiis veneficii fuisse tutos, quorum manus sedulò lavarentur: hinc saga quædam Galliæ jam jam in ignem conjicienda ultimum cum marito prandens, multis eum audientibus
201 amice monebat, † ne numine insalutato, illotisq; manibus domo pedem manè efferret, si se à veneficarum insidiis tutum cuperet, atque securum, hinc tritum diverbium: χέρσιν ἀνίπτοις, ne quis scilicet manibus illotis opus aliquot attingat, inchoet, auspicetur. Erasm. *Ch.* 1. *cent.* 9. *ad d.* 55. *ubi eleganter* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 1. *num.* 3. *in alterâ edit.* Sic Judæi sacrificaturi, ante omnia manus abluebant, *Deut.* 21. Sic Telemachus apud Homerū Palladi oblaturus victimas, marina aqua lavabat digitos, unde vers. Virgil. *Æneid.* 4. ibi:

Die

Dic corpus properet, fluviali aspergere lymphâ.

Etidem *Æneid.* 7.

Tu genitor cape sacra manu patriosq́; penates
Me bello, è tanto digressum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec in flumine vivo
Abluero &c.

14. Denique indicium generat † simulata & fucata pietas, Remig. *de dæmon. lib.* 1. *c.* 9. ibi: pleræq́; omnes ejus criminis compertæ, quantum mihi ex earum confessionibus hactenus comprehendere licuit, sic ficta dissimulatâq́; pietate scelestissimam vitam semper obtenderunt, neque enim juxta regulam tritam, πολλοὶ βούνεκται, παῦροι δὲ γῆς ἀροτῆρες, potest quippe fieri, ut sit aliquis justus in conspectu hominum, & non in conspectu Dei secundum illud *Lucæ* 2. ibi erant autem justi ambo in conspectu Dei ambulantes in omnibus mandatis, &c. secus quod Pharisæo & telonario scribitur *Lucæ* 18. Qui enim justus videbatur, injustissimus erat & vice versâ. Quapropter Origen. *in d. c.* 2. Beatus, qui in conspectu Dei justus est atque laudabilis, homines enim quantumvis certum judicium habere videantur, tamen non possunt ad liquidum pronunciare. Sæpè enim evenit, ut † laudent eum, qui non est laudabilis, & ei detrahant, qui detractione minimè dignus erat. Solus Deus in laude & vituperatione justus est judex. *& in c. citius. in princ. de pœnit. dist.* 2. dicitur, quod homo sæpè multis occultè peccatis involvatur, qui in virtute magnus appareat, &c. Erasm. *in Chyliad.* 1. *cent.* 7. *cap.* 8. attestatur, compluribus mortalium adesse virtutis insignia aut etiam famam, qui tamen vera virtute vacent. Et Plin. 3. *Epistol. ad Cornel. Hispull.* Vita hominum altos habet recessus magnasq́; latebras, ut idcirco vix cuiq́;, nisi soli Deo possibile, justum ab injusto, probum ab improbo, bonum sanctumve à malo & prophano discernere. Cicero *Epist.* 1. *ad Q. fratr.* quoque refert periculosum judicare, probusne sit quisquam an improbus. Multis enim (ait) simulationum involucris tegitur & quasi velis quibusdam obtenditur unius cujusq́; natura, frons, oculi vultus persæpe mentiuntur, oratio vero sæpissimè. *hæc ille.* vide supra *p.* 1. *cap.* 54. Remig. *d. lib.* 1. *cap.* 9. ubi ait: Quod † Sathan pietatem, religionem, sanctitatem nusquam non in ore suorum habeat. *pag.* 67. adeò ut Sathan primum incautas invadens mulierculas, non alium apud eas sermonem habere soleat de sanctimonia, de pudore, religione ac sacrorum studio, hinc sacra illa Dæmoniaca Ethnicorum, quæ Plutarch. *in lib. de cohib. iracund.* Nephalia & Melispondа appellat, in quibus vinum attingere, aut luxui indulgere summum erat nefas, nec est, quod submiremur: cum scriptum sit, in angelum lucis quoque se transfigurare posse Sathanam, 2. *Corinth.* 11. nemo quippe adeo securus stolidusq́; est, ut quem primo videret aspectu cornua ostendentem, ungulas præ se ferentem, non confestim fugeret. Et licet Diabolus

102 (at "Denique indicium generat †") · 103 (at "ut † laudent eum") · 104 (at "Quod † Sathan")

nihil tam exoſum habeat, quam cultus divinos, quia apertus Dei hoſtis eſt, præſtigiis tamen atque incantationibus ſuis non ceſſat intermiſcere votivas peregrinationes, anathemata, libationes, ſacra, luſtrationes, precationes ſolennes, expiationes, eleemoſynas, & id genus alia, quod religionis aliquod ſtudium præ ſe ferre videntur. Etenim convenit ſecundum Lucret. *lib.* 1.

— — Pueris abſynthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Aſpirent mellis dulci, flavoq; liquore.

Sic Sathanæ pediſſequæ (ſagæ) non niſi probitatem, pietatem inſignem co-
105 ram mundo ſimulant, ſacra templaq; frequentant, S. Euchariſtia † ad damnationem graviorem utuntur, ad incantandum preces, jejunia, vota, ceremonias devotas, dicta ſcripturæ temerè & vafrè uſurpant, nempe ne videantur ſagæ, ne judicentur vetitis & ſuſpectis mediis remediiſve ſalutem hominum reſarcire, cædentes interea, ut cum Poëta loquar, jactatis vilia membra modis. Nunquam enim non gaudet Bellona cruentis, dicente Horat. *lib.* 2. *ſatyr.* 3. inde Ulpian. *in lib.* 7. *de off. proconſ* hoc hominum genus bellonarios per bellè appellat, referente Remigio *d. l.* 1. *c.* 9.

106 43. Indicium eſt, ut quoties ſortilegii † ſuſpecta, ad minas, verbera, hominem, cui nocuerat, tacitè ſanârit, in confeſſo fere eſt omnibus, ait Remig. *lib.* 3. *c.* 3. quæ de hoc interrogantur, ſagis, quo plus metuuntur, eò audacius nocere, ac minis & injecto de carcere motu, apud ſe multum profici, ut faſcinationes ſuas repercutiant. Diſerta eſt atque expreſſa ad id Claudii Morelii oratio agnoſcentis, ſe nulla adeo re magis adactum, ut levaret, quas ſemel intulerat injurias, quam cum de comprehenſione, verberibus, ac vi aliquâ terror offerebatur, hæc ille. Quanquam Bodin. *de dæmon. lib.* 4. *cap. fin.*
107 minas, verbera ſerio diſſuadeat, exiſtimans, ut plurimum † ſagas quoque teneri vi ſpecialis mandati nocere inimicis. Etenim experientia ſatis ſuperq; evictum adſerit, Sathanam quoſcunque conventus hoc ſermonis genere paſſim concludere ſolitum: Rechnet euch an ewren Feinden / oder jhr müſſet ſterben.

Porrò indicium potius eſt, quoties magiæ ſuſpecta vel vir ſuſpectus ho-
108 minem † tangat, isq; inde confeſtim incidat in morbum, vel ſiquidem ex propinatione alicujus potus vel cibi homo ægrotare cœperit, quod exemplis declarat Remig. *d. loc.*

Nonnulli quoque inter indicia ponunt nimiam ſuſpectæ perſonæ laudationem pecoris vel frugum, hinc Virgil. *Ecloga* 7. ibi:

Si ultra placitum laudârit baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Et refert Plin. 7. *c.* 1. novum non eſſe reperiri, qui bene ominando atque impenſius laudando arbores, ſata, ipſosq; adeo homines effaſcinent ac prorſus

perdant.

perdant. Gell. 9. *noct. att.* 4. Petr. Gregor. *in syntag. jur. univers. lib.* 34. *c.* 11. *n.* 14. *& seq. ubi & alia videas.* quæ causa, teste Aristotele 20. *sect. probl.* 34. fuit antiquitus atque etiamnum hodie, ut laudaturi aliquid, præfari soleant, ne verba laudato obessent, vel ut nostrates præloquuntur, Gott segne es / ꝛc. Sic prudentiores patresfamilias nedum in conspectum quorumvis deducunt tenellum pecus, existimantes etiam ipso aspectu sagas nocere pecori posse, juxta illud Virg.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos?

Utrumque nos fallax & superstitiosum credimus.

43. Inter indicia à quibusdam etiam refertur † mendicitas juncta fa- 109
mâ, ut si mendicanti mulieri, quæ suspecta habetur, eleemosynæ, vel quævis alia denegantur, Remig. *lib.* 2. *de dæmon. c.* 11. unde malum aliquod homini vel jumento mox adferatur. Sic cum Nancæi, Lotharingiæ sagæ, mendicanti ante fores, non daretur panis, confestim illa patrisfamilias viri nobilioris filium forte domo egredientem præsens adhuc sagâ obfascinavit, ut in planicie terræ pene pedem frangeret, puerum reconvalescentem paulo post per Diabolum è sublimi ejecit per fenestram. Remig. *d. loc. pag.* 279. ubi prolixè hoc exemplum describit. Submirandum vero est, puerum tam ilicò, cum domo exiret, infortunio tactum, quod an solo conspectu vel diris imprecationibus sagæ evenerit, judicandum aliis relinquimus. Bodinus opinatur etiam aspectu & collaudatione, qua de re modo diximus, incantationes fieri posse, narratq; in Africa & Italia reperiri familias aliquot, quæ † solo aspectu vel lau- 110
datione homines potuerint interficere, unde diverbium Italicum natum affirmat: Di gratia nogli dia te mal d' ochio, id est, Deus custodiat oculos tuos, Gott laß jhm kein Aug darumb schweren. Bodin. *lib.* 4. *cap. fin. pag. mihi* 293. eodem pertinet gentilium illa vox, *præfiscine* vel *præfiscini:* de quo Muret. *lib.* 9. *c.* 3. ait: Vetus erat opinio, periculum esse aliquod à fascino, ubi quis impensius aut laudaret ipse se, aut præsens ab alio laudaretur: ex eâ opinione receptũ erat, ut in laudando plerumq; adderent vocem, præfiscinè aut præficiscini, quâ invidiam & fascinum à se amolirentur ac deprecarentur: in cujus locũ hodie usurpari videtur: *dicto absit invidia*: vel, *sine invidia dixerim*, Germani ajunt, Gott gebe daß ichs zur guten Stund rede. Matth. Martini *in lex Etymol. ad d. verb. præfiscini. pag.* 2832.

Exsecrationibus diris fascinationes repentinas contingere credibilius, quoniam illæ gentibus quoque fuêre usitatæ & quidem haud sine effectu & energia, qua de re Æschines in oratione ἐπεύχεται (*inquit*) κατὰ Κτησιφῶντος μήτε γῆν καρποὺς φέρειν μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα ἀλλὰ τέρατα, &c.
quæ † exsecrationum verba nunc quoque sagis nostris in buccam veniunt, si 111
quid fortè mendicantibus denegetur, ait Remig. *lib.* 2. *de dæmon. cap.* 9. vel ut idem Æschines ait ibidem, γέγραπται γὰρ τοῦτο ἐν τῇ ἀρᾷ εἴ τις τάδε φησὶ παρα-

βαίνοι ἡ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος ἐναγὴς ἐςὼ τȣ̃ ἀπόλλωνος καὶ τȣ̃ ἀρτέμιδος. Nam non
modo res singulorum domesticas, sed & communes totamq; rempublicam
diris imprecationibus pessundant & evertunt. Illis boves, vaccas, porcos,
oves, his liberos & omnem salutem, istis segetes vindemiam, ac sæpe oppida
& pagos integros, & habẽt, qui pro arbitrio vota sua exequatur, Dæmonem,
si modo res, in quas conceptæ sunt exsecrationes, Dei præsidio sint destitutæ,
112 hanc Balaamus Israëlitis maledicere non poterat, quia Deus propriaq; asina,
adjuncto angelo, illi resistebant, *num.* 12. Sacerdos Atheniensis populi jussu
execrari noluit Alcibiadam, dicens non imprecandi, sed precandi causa, se
113 sacerdotium inivisse Plutarch. *in probl.* 43. Et Onias † summus Judæorum
sacerdos, qui antehac precibus siccitatis tempore pluvias impetraverat, ad
instantiam Judæorum Aristobulo maledicere noluit, sciens populum jam à
Deo desertum, quapropter dilapidatus miserè occubuit, Joseph. *lib.* 14. *antiq. Juda. c.* 3.

114 Massilienses † publicis & delicatioribus cibis, quendam egenum, quãdo
fatorum diris premerentur, alebant, quem postea verberis, vestibusq; sacris
ornatum circumducebant per urbem cum execrationibus, precabanturq; ut
in hominem mala omnia civitatis, quæ vel peste aliove infortunio eis impenderent,
inciderent, quibus peractis hominem in mare projiciebant, Quintil.
Mandos *in cas. annalib. pag.* 57. quam rem, anniversariam urbium expiationem
vocat Budæus *in l. 2. ff. de pœn.* non audiendi sunt, quicunque *Psal.* 54.
& 108. ad imprecationes diras præstolare adserunt, quibus vel magistratus
iniquus vel privatus aliquis possit fascinari, Remig. *d. lib. 2. cap.* 9. quem respective
contritione, pœnitentia potius enecandum docent Theologi 1. *ad
Timoth.* 2. Parthen. *litig. lib. 2. c. 3. num.* 6. ibi: Den Underthanen wird kein
besser Mittel gelassen/wider die böse Obrigkeit zuhandelen / dann daß sie dieselbe
zu todte beten / non Psalmis illis antedictis, sed orationibus piis ad Deum,
115 D. Thomas *de regim. princ. cap.* 6. quod si contra † tyrannum (*inquit*) haberi
auxilium humanum non possit, recurrendum sit ad regem omnium, Deum,
qui est adjutor in opportunitate tribulationis, in cujus manu cor regis est, ut
tandem tyrannis defunctis flere possint quasi noverca tumularetur, Watem.
ab Erenberg. *de reg. subd. & oner. subd. c.* 11. *num.* 46. Monsi. de la Noe *disc.* 10.
op. 3. Alias effatum politicum est, ut obsequio Principes malos faciamus bonos,
& patientia frangamus malorum feritatem, Fr. Jun. *lib. de transl. imp.
c.* 2. Alber. Gentil. *de vi civ. in reg. semp. injust. disp.* 3. *pag.* 107.

44. Petenda huc denique indicia, repetendique loci de indiciis ge-
116 neralibus, † physiognomiæ, patriæ, natalium, qua de re in terminis Cunrad.
Hartz *in tract. de inquis. reor. legit. inst. concl.* 4. *num.* 17. ibiq; Anonym. *in not. intercal.*
& videndum supra *c.* 22. & 23. *part.* 1. Bodin. *de Dæmon. lib. 1. c. 5. p.* 142.
tradens, prælucentes & lœcopeos oculos, felum vel simiarum instar crude-

litatem præ ſe ferre, cujuſmodi oculos Syllam Dictatorem, Catonem cenſorium habuiſſe conſtat, idem de oculis, guttis ſanguineis quaſi notatis & aſperſis prædicatur. Qui naſum ſimum geſtant, præſumuntur iracundi & vindictæ cupidi, qui ſublimẽ, magnanimitatẽ, qui depreſſum habent naſum, humilitatem plerumq; referre exiſtimantur, adeò ut Jehovæ ipſi in ſacris relationes phyſiognomicæ attribuantur, ut *Exod.* 31. ubi Deus appellatur, אןָּאחכ cujus ſacroſancta & veneranda facies naſum ſublimiorem, quaſi magnimitatem præ ſe ferat: de quo ſingularia quæq; videbis apud Dn. Sylveſtrum zum Arenthal amiciſſimum noſtrum *in iconiſm. Aquilæ Romanæ, collat. ult. verſ. amplius videre licet.* Patriæ ſagarum reſpectu, opinatur Bodin. *c.* 5. *lib.* 2. illas utplurimum præſumi nocentes, quas † ſeptentrionalis plaga terræ, Diabolo ſedu- 117
ctore, producat, juxta paraphraſin, Fiſch. ad Bodin. *pag.* 324. Daß vom Nord her alles Unglück kommen ſolle / *Sapient. c.* 2. *Eſa. c.* 14. 41. 49. Hier. *c.* 34. 6. 13. 15. 23. 25. 46. 47. 50. 51. *Ezech.* 8. 48. *Daniel.* 11. *Zach.* 2. hinc illud Eſaiæ *dict. loc.* Ich will auff den Nortwindt ſteigen / vnd Gott gleich ſeyn / ꝛc. Cum primis, concurrentibus indiciis. Idem *lib.* 4. *cap.* 4. *pag.* 627. allegans Lamberdum Danæum, exiſtimantem raro vel nunquam † Sagas ſeptentrionales non ha- 118
bere notas corpori impreſſas, modo admirando, & refert nobilem Gallum fide dignum fuiſſe atteſtatum, ſagas ſigna, labris, ſuperciliis, dorſo certiſſimè expreſſa præ ſe ferre, ſicque comparata ea eſſe, ut quæ ſigno notata corporis pars reperiatur, † tactus atque ſenſus ſit omninò expers, Fiſch. *in verſ. Bodin.* 119
ibi: Daß ob man ſchon ein Nadel biß auffs Bein hinein ſteckete / ſie es doch nicht fühlen würden / welches zwar / ſo man es an einem oder einer ſpüret / ſchaffet es eine kräfftige Vermuhtung / ꝛc. Sed hactenus de indiciis ſortilegii, magiæ & veneficii, quorum criminum pœna eſt jure civili, capitalis, *l.* 5. §. *fin. C. de malef. & math.* §. *item lex Cornelia. inſt. de publ. jud. l.* 4. §. 1. *ff. famil. herciſ.* textus verò *l.* 3. §. 5. *& l.* 13. *ff. ad l. Cornel.* diſtinguit inter delinquentes, ut humiliores ſaltem † ultimo ſupplicio afficiantur, honeſtiores in inſulam relegen- 110
tur. Conſtitutione criminali Caroli V. *art.* 109. cui applaudit *l.* 3. *C. de malef. & math.* in genere magis dictitatur pœna ignis, Johan. Harprecht. *in tract. crimin.* §. *item lex Cornelia. de ſicar. inſt. de publ. jud.* Vult. *& Dd. paſſim. d. loc.* ubi tamen quoque hoc adhibetur diſcrimen, ut ſiquidem magiam ſaltem exercuêre rei, nemini verò nocuêre, extra ordinem pro arbitrio judicis, puniãtur, *d. art.* 109. ibi: Wo aber jemand Zauberey gebrauchet / ꝛc. qua in parte ſubdiſtinguit practica, ut quando † ſaga vel magus pactum cum Sathana fe- 121
cerit, vel ſeſe cum Diabolo carnaliter miſcuerit, licet nemini per incantationem nocuerit, igni comburatur, Vult. *d. loc. Dd. in d. art.* 109. de quo ex profeſſo, Cunrad. Hartz *in tract. de inquiſit. reor. in cauſ. crim. inſtit. concl.* 1. *per tot.* Egoque ipſe *in cap. proximè anteced. de indic. venefic. ad quod recurre.* cui accinunt jura Saxonica *lib.* 2. Landrecht *art.* 13. † qui jumentis nocuêre ſine ex- 122

preſſo

presso pacto Diabolico, fustigatione, junctâ relegatione coërcentur, *constit. Sax. tom. 2. p. 4. quæst. 7.* nisi noxa hæc sive damnum excedat quinq; solidos, quo casu furum pœnâ eos teneri, capiteq; puniri sancitur eadē *const. d. tom. 2. p. 4. q. 7. n. 6.* ibi: Es were dann die Verbrechung vnd Schade mercklich/rc. eadē constitutione cavetur, ut qui neq; pactum fecisse, neque nocuisse cuiquam, sed cristallis aliisq; instrumentis usum fuisse cōvincatur, fustigatione & rele-
123 gatione mulctetur. De his, qui † ligulas nodantes impediunt, ne vir cum muliere possit efficaciter coire, vel ne mulier concipere possit, præstant, capitali quoq; pœna digni judicantur, Damh. *in pr. crim. c. 73. n. 2.* Bodin. *de Dæmon. lib. 4. cap. 5.* quanquam pro re natâ in nonnullis casibus alia mitiori eos plecti receptum sit, ut videre est ex Dd. & præjudiciis partim suopte marte observatis apud Anonymum *in not. ad Cunradi* Hartz *tr. de inquisit. reor. concl. 4 in art.*
124 *num. 23.* Porrò qui cum Diabolo colloquuntur, divinationes exercent & † responsa dant consulentibus super furtis aliisq; de causis, gladio feriuntur, *jure Saxon. Elect. p. 4. cap. 2.* neq; Bodini sententiam amplecti possumus, statuentis, ut siquidem parentes vi compellant liberos ad magiam addiscendam, hi inde saltem pœna extraordinaria plecti debeant, *lib. 4. c. 5.*

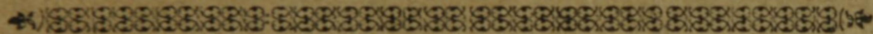
125 Præterea qui ad † amorem sibi conciliandum illicitum, veneremque fovendam arte magica sive pacto Diabolo utuntur, pœnâ virgarum juncta deportatione feriantur, quale supplicium Scabinos Lipsenses irrogasse amatoribus, attestatur Moller. *ad const. Saxon. p. 4. const. 2. n. 5. arg. l. 4. C. de malef. & mathem.* quod si tamē ad incantandos amores hostiæ sacræ adhibitæ, dæmonesq; subinde invocati fuerint, pœna hæc exasperanda & ad mortem usq; est extendenda, Damhoud. *in pr. crim. cap. 61.* Novimus adolescentulum hostiam consecratam affigentem arbori, existimantem, siquidem sclopeta posset offendere hostiam, fore, ut quidquid dehinc jaculaturus esset, certissimè consequeretur, qui quoniam intervenientibus hominibus ad effectum perducere non poterat, conatus exinde perpetuâ relegatione mulctatus fuit. Scimus insuper studiosum, quò gratiam puellæ sibi compararet, fabri alicujus consilio inscripsisse cultello nonnulla verba exotica & peregrina, cui sub manu culter evanuit.

126 Sed quid de hisce, qui quidem nulla suspicione hactenus laborarunt, † gestiunt tamen curare maleficatos, incantatos homines vel jumenta ægrotantia? jus civile hoc hominum genus prorsus impunitum relinquit, *l. 4 §. 1. C. de malef. & math. ut Bart. & Dd.* jus Canonicum verò id ita plectendum disponit ut clerici deponantur, Laici vel excommunicentur, vel pro circumstantiis delicti, ut quia sæpenumero hoc delictum repetière, fustigentur, vel si compertum est, eos invocasse Dæmonem ad depellendos morbos, ultimo supplicio afficiantur, *c. nec mirum. 14. §. ad hæc omnia. c. 26. q. 5. & c. admoneant. 15. c. 26. q. 7.* Damh. *in pr. crim. c. 65. n. 97.* Bodin. *lib. 4. c. 5.*

Pœna

Pœna eorum, † qui consulunt ariolos, pœnitentiam agere publicè te- 127
nentur, nonnunquam quoque carcere vel pœnâ pecuniaria plecti debent, *c. tuarum tenore. 2. ext. de sortil. c. admoneant. 15. c. 26. quæst. 7.* Georg. Adelbert. Burchard. *in append. ad tract. Valent. Voltzii ad L. Cornel. de sicar. num.* 112. Porrò, qui ad nocendum proximum magos ariolosve consulunt, licet revera nondum nocuerint, propter affectum sceleratum relegatione coërceri possunt, *l. 3. C. de malef. & math.*

Deniq; in nonnullis locis salubertimè receptum est, ut † rei veneficii 128
vel sagæ ultimo supplicio afficiendæ, ut eò magis in pœnitentiâ perseverent, ac ne lenta mors ob magnos cruciatus eas in desperationem præcipitet, non soleant vivæ exuri (ut alioquin in his, quæ antesignanæ sunt, & inter alias familiam ducere probantur, in exemplum hujusmodi malitatis satius est observari) sed antequam igne subjecto comburantur, priùs strangulari vel decapitari conspiciantur: Atq; hæc consuetudo etiã probatur Anonymo nostro *in not. intercal. ad tr. Hartz de inquis. reor. conclus.* 1. *num.* 10. *ad fin.* Georg. Adelbert. Burchard. *in append. ad tr. Voltzii ad l. Cornel. de sicar. n.* 109. *ad fin.*

CAPUT XXXIII.

DE INDICIIS PARRICIDII EIUSQUE speciebus.

SUMMARIA.

1. *Parricidium quid?*
2. *Explicatur vox affinitatis.*
3. *An parricidii pœna liberos naturales quoq; teneat?*
4. *An pater patriæ hostis & bannitus possit à filio occidi licitè?*
5. *An mandatarii asasinii teneantur parricidii pœna?*
6. *Quomodo explicandæ leges generaliter conceptæ, notabilis regula.*
7. *An ætas minor pœnæ mitigationem mereatur in hoc delicto?*
8. *Argumenta dubitandi resolvuntur.*
9. *Regula de præjudiciis notabilis.*
10. *Quomodo minores puniendi sint?*
11. *Explicatur l. 14. ff. ad SCtm Syll.*
12. *An conatus hic plectatur pœnâ ordinariâ?*
13. *De occisore novercæ, vitrici & patris adoptivi, item patris hæretici.*
14. *An filius contra patrem possit allegare moderamen inculpatæ tutelæ?*
15. *Quid de parentibus, liberos occidentibus?*
16. *Quomodo pœna parricidii sese habeat, deficiente amne in loco supplicii inferendi?*
17. *Frater sororem occidens, qualiter puniatur.*
18. *Auxilium præbens matri infantem occidenti, qua pœna teneatur?*
19. *Mater avia adjuvans mulierem ad occidendum partum, pœna ordinaria tenetur.*
20. *Contradictiones Berlichii demonstrantur.*
21. *Quando feris bestiis objiciendi parricidæ?*
22. *Quomodo cædes partus in utero puniatur?*
23. *Ecquis partus dicatur animatus vel inanimatus.*

24. Partus inanimati corruptio vel abolitio quæ? & de pœna hujus facinoris.

25. Abortionis poculum exhibens propter solum conatum puniendus est, quanquam partus non occidatur.

26. Qualiter percussor mulieris gravidæ plectatur?

27. Quomodo maritus hac in parte coërceatur?

28. Quid de eo, qui tumultum clamorẽ excitat, ut mulier abortum inde faciat?

29. Expositionis infantum quæ pœna?

30. Nota paraphrasen & mysticum quid de orphanis in jure sacro?

31. Immanis admodum tyrannorum sævitia indicium est liberationis mox securæ.

32. Exempla aliquot illustriora recensentur de expostitiis.

34. Quomodo occisor uxoris puniatur.

35. De occisore fratris subjicitur.

1 PArricidium † definitur homicidium in parentes liberosve, aut qui loco
parentium liberorumq; continentur, commissum. Justin. *in §. 7. instit. de*
pub. jud. l. 1. & t. t. ff. ad l. Pomp. de parricid. l. unica. C. de his, qui parent. vel liber.
2 *occid.* Justin. *in d.* §. 7. vocem † adfinitatis usurpat, quâ pœnæ terminos concludat, eam *d. l. unica*, pro affectione id est propinquiori exponit, ad removendam nempe dubietatem, quæ sic ex eodem §. 7. in verbis finalibus resultare poterat, *ait*, enim Justin. quod occisor affinium vel cognatorum pœnâ L. Corneliæ de sicariis teneatur. Cæterùm quod ascendentes in infinitum attinet, qui quoniam omnes parentum loco sunt, non dubium, quin cædes in eos cõmissa reverâ parricidium, id est cædes parẽtum sit, subindeq; ordinaria pœna nascatur, *l. 9. §. 1. ff. h. t.* Farin. *sect. 5 de parricid. vol. 4. q.* 120. Menoch. *de arb. jud. cas.* 356. Clar. 5. *sentent. §. parricidium. num.* 3. neque distinguitur
3 hoc in loco † naturalis pater, sive legitimus à filio occidatur, cum filius naturalis tantum, juxta sanguinis vinculum indissolubile revera filius sit, eandemq́ue patri naturali teneatur exhibere reverentiam, quam legitimus debet patri legitimo. *l. 6. ff. de in jus voc.* Alexand. *in l. 2. ff. de in jus voc.* Menoch. 2. *arb. jud. qq.* 4. *cas.* 356. Clar. 5. *sent. in §. homicidium. num.* 2. *& seqq.* quod theorema non pauci quoque ad spurios, quorum pater vulgò præsumitur, extendunt, Daniel. Moller. *in comm. ad constit. Saxon. p. 4. constit. 3. num.* 20. Farinac. *tit.* 14. *q.* 120. *sect. 5. vol.* 4. nec non ad incestuosos & adulterinos. Moller. *d. loc.*
4 Utrum † pater bannitus & hostis patriæ possit à filio occidi, quæstio Sabbathina est, & quotidiana? text. clarus est *in l. 35. ff. de relig. & sumpt. fun. juncta lege* 19. §. 7. *ff. de capt. & postlim. rev. l.* 13. §. *fin. ff. de re milit.* Controversia verò est, siquidem non venerit pater ad evertendam patriam, oppugnandam civitatem, depopulandos agros, vineas. Tiraquell. *de pœn. caus.* 20. Menoch. 1. *arb. jud. q.* 90. Roland. à Valle *consil. 45. vol.* 1. Clar. 5. *sent. §. homicidium. n.* 59. Bart. *in l. 11. ff. de relig. & sumpt. funer. & in l. 38. §. 9. ff. ad l. Jul. de adult.* Jason *in l.* 10. *ff. de J. & J. num.* 49. Salyc. *in d. l. unica. C. de his qui par. vel lib. occid. &c.* Valent. Voltz. *in comment. ad l. Cornel. de sicar. cap. 7. nu. 31. & seq.* & ibi Georg. Adelb. Burchard. *in not. margin. lit. o. p.*
5 Porrò tenentur † parricidii, non tam conjuncti affectione uti loquitur

d. l. u-

d.l.unica, sed & extranei, delicti hujus immanioris conscii, hoc tamen moderamine & respectu, ut filius parricidii mandator, parricidii pœnâ ordinaria, mandatarius solâ legis Corneliæ de sicariis pœnâ, Bart. *in l.6.ff.ad l.Pomp. de Parricid.* & versâ vice mandatarius filius Parricidii, mandator l.Corneliæ teneatur. Bart. *d.l.6.* Jacob.Schultes *in addit.ad part.* 1. *decis. Matth. Coleri* 157. *num.*2.3. ubi pronunciando ita rescripsisse Scabinos Lipsens. ad Judicem in Hadersleben meminit. Neque movet *l.1.ff.eod.* ibi: cujusve dolo malo id factum erit, &c. quæ verba ad subjectam materiam, ut siquidem conjunctus juverit ope vel consilio filium ad patrem occidendum, is utiq; teneatur, omninò debeat restringi, non tam quod extensio in odiosis plerumq; reprobetur, *c.odia.de R.J.in* 6. quam quod interpretatio omnium ll. penes authores juris sic accipienda sit, ut quoties lex generaliter scripta est, nec quicquam adjicit, 6
quod ad hanc vel illam personam, rem, vel speciem, scriptum referri intelligamus, toties putetur ea pertinere ad illas personas vel res, quæ verbis comprehendantur. Donell. 14.*comment.*29. At quæ personæ propriè parricidii teneantur, exprimit *d.l.*1. Ergo extra verba legis nihil addendum est textui præsertim in causa adeo exorbitanti, pœnâ extendendâ desperationis plenâ. Wesenbec. *in d.*§.7. nimis itaque acerbæ crudelesq; sunt conclusiones Berlichii *p.*4. *conclus.*6.*num.*38.39.40.41.43.44. puniendi quidem omnino, quicunque filio adstitêre, mandato, ope, consilio, veneni vel armorum suppeditatione, sed modo, ut diximus, præfato, non ultra. Bart. *d.loc.* hinc *in l.* 2. *ff. ad l. Pomp.de parricid.* Scævola non obscure ait, scilicet quod nedum frater ejus, qui parricidium commisit, non ignorans hominem interfectum iri, neque id indicans teneatur ordinaria pœnâ, quanquam Terbius legatus Germanus de † impubere sumpserit supplicium, qui ad pedes domini cubuerat, cum 7
occideretur, nec postea cædem prodiderat. *l.* 14. *ff. ad SCtm. Syllan.* Deinde crudele admodum est, quod scribit idem Berlich. *d.loc.num.*26. parricidam minorem, pœnâ ordinaria parricidii plectendum indistinctè, *arg.d.l.*14. *constit. crim.Car.V.* von jungen Dieben. Neque momenti quicquam parit, quod scribit Bodin. *de dæmon. lib.* 4.*c.*5. minorem † veneficii vel magiæ reum ulti- 8
mo supplicio esse afficiendum, refertq; præjudicium, uti contra minorem 11. annis, qui puellam lapide adeò petierat, ut inde moreretur, Parlamentum Parisiense pœnam câpitalem dictitârit. Et ita etiam in simili casu respondisse illustre Collegium JCtorum Tübingense colligitur ex Christoph. Besoldo *part.*2.*cons.*90.*per tot.* Resp. non quid fiat, sed quod fieri debeat, considerandum [1]. neque enim † exemplis judicandum, hinc illud: præjudicia, 9
quorum decidendi rationes nos latent, infirmiora esse, quam ut inde validum peti possit jure argumentum, quippe quæ sæpe ex leviculâ circumstantiâ quoad juris dispositionem mutarier apta sint, ut ex multimodis Dd. autoritatibus evincit Dn. Wilhelm Antonii *de rescript.morat.conclus.*58.*n.*2.

ſubjiciens, quod ut Chamæleon Africus ſubinde colorem mutet: ita ſa-
cta circumſtantiarum intuitu aliter atque aliter ſe habere poſſint, ut de iis æ-
qualiter ſtatuendum non ſit. Deinde non quid Romæ, ſed quid ibi fieri de-
bebat, attendendum, Arr. Felſ. *de re numm. pag. mihi* 89. 2. Reſp. Bodinum
exiſtimare, minorem veneficum vel ſortilegum ultimo ſupplicio afficiendum
quidem eſſe, at non addere, qua pœnâ, an igni concremandi ſint ejuſmodi
minores nec ne? in eo ſileſcit. Sanior ſententia & tolerabilior Joan. Papon.
*de arreſtis lib.*22.*tit*.4. ibi: *avoet jette* (intellige filium quempiam) *au viſage,*
un chaliel plein d' hui le, tout la mer fut ſi deplaiſant que elle en fut malade lon-
gemant, &c. & addit, quod mater inde diem ſuum obierit, ob quod facinus
10 † filius minor ad triremes, confiſcatis ejuſdem bonis, ad ſexennium conde-
mnatus fuit. Papon. *d.loc.* neque adverſatur *d.l.*14.*ff. ad SCtm Syllan.* illa enim
11 non tam de impubere à puberi ætate non multum abſente, ut ipſe textus ſe
explicat, quam de ſervo proditore loquitur, de quibus tanquam à diverſis
male infertur. *l.*32.*ff. ad l. Aquil. l. fin. ff. de cal. l. neq; natales. C. de probat.* Nec
nos fugit, ipſam quoque delicti hujus machinationem ſive conatum ordi-
12 nariam Legis Pompejæ pœnam incurrere, *d.l.*1.*ff. h.t. in fine.* † quod ut ut ſit,
neque exinde ſequitur, extraneos vel minores ordinariâ hujus legis pœnâ te-
neri, in tantum ut non pauci ex noſtris dubitent, veneritne aliquando in ob-
ſervantiam diſpoſitio *d.l.*1. juxta modo dicta, nihil hic moventes, utrum co-
natus in criminibus exceptis præcisè mereantur pœnas ordinarias. Farinac.
*in pr. volum.*4.*tit.*14.*q.*120.*ſect.*5.*num.*152. Weſenbec. *in d.l.*7.*inſt. de pub. jud.*
Atqui diſtinguunt inter actus remotos & propinquos delicto. Covar. *in lect.*
*clem. furioſus.*2.*tit. de homicid. in princ. num.*11. Menoch. 2.*arb. jud. qu. cent.* 4.
*caſ.*360. Cardin. Thuſcus *tom.*6.*concl. pract.*90.*num.*22. videntur quoque ad
ridendi materiam ſuaves, ut loquitur Donell. 1.*com.*1. qui verba finalia *d.l.*1.
ad conatus veneficii ſolummodo reſtringint, neque ea de conatibus aliis au-
diri velint. Thuſc. *d. tom.*6.*concl.* 90. non verò jejunum admodum apparet,
13 pœnam hanc dominari contra † occiſorem novercæ, non ſecus ac ſi quis ne-
caverit vitricum, licet Harpr. *in tr. crim. §. alia deinde lex. inſt. de pub. jud. num.*
27. diſſentire videtur. probatur autem adſertio iſthæc *l.*3. *ff. h. t.* Menoch. 2.
*arb. jud. qu. cent.*4.*caſ.*356. Farinac. *in pr. crim. volum.*4.*tit.* 14. *quæſt.* 120. *ſect.* 5.
*num.*111. Burchard. Berlich. *in tract. eleganti de jure novercar. art.*3.*ſect.* 7. *num.*
967. *& ſeqq.* De adoptivo patre nihil hac in re conſtitutum apparet. Menoch.
*d. caſ.*356. *num.* 26. Sic qui imprudenter patrem occidit, pœnâ l. Pompejæ
non tenetur. Farinac. *d. tit.*14.*q.*120 *ſect.*5.*num.*182.*vol.*4. Menoch. 2.*de arb. qq.*
*cent.*4.*caſ.*356. Decian. *in tr. crim. lib.*9.*c.*15.*n.*1.*& n.*35. ubi exiſtimant, filium à
patre exhæredatum patrem occidentem non teneri ordinariâ hac pœna. Me-
noch. *d. loc.* Bart. *in l.*5.*ff. h.t.* Jaſon *in l.*5.*ff. de* 7. *&* 7. *num.* 28. Farinac. *d. vol.* 4.
*tit.*14.*q.*120.*ſect.*5.*num.*169. de filio, patrem hæreticum occidente, idem tra-
dit Me-

dit Menoch. *d. caſ.* 356. *num.* 34. Farin. *d. loc.* additq; † filium contra parentem 14
allegare poſſe moderamen inculpatæ tutelæ. Cæpoli. *conſil. crim.* 5. *num.* 26.
gloſſ. in l. 35. *ff. de relig. & ſumpt. fun.* Felin. *in c. dilecti. ext de except. num.* 7.

Cæterùm † de parentibus liberos occidentibus, par idemq; jus eſto, *d.* 51
§. 7. *Inſt. de p. j. l.* 5. *l.* 1. *h. t. l. unica. C. de his, qui par. aut lib. occider.* Farin. *d. vol.* 4. *tit.* 14. *q.* 120. *ſect.* 5. *num.* 106. Damhoud. *in pr. crim. cap.* 87. *num.* 1. Hoſt. Panorm. *in ſumm. ext. de his, qui lib. occid.* tametſi JCti Witebergenſes aliquando in hoc diſcreparunt, pœnam gladii parentibus dictitantes, ut refert Berlich. *in concl. pr. concl.* 6. *p.* 4 *num.* 68. ſententiam priorem retinens, atq; hanc concluſionem multis ampliationibus, limitationibus & notabilibus illuſtrans, quò hic remitto dominum lectorem.

Pœna parricidii ſatis luculenter deſcribitur *in d.* §. 7. *inſt. de publ jud. l.* 9. *ff. de parricid. l. unic. C. de his, qui par. vel lib. occid.* Ratio immanioris ſupplicii eſt, quia parricidium crimen inexpiabile eſt, quo terra carere voluit, ait Clemens Alexandrin. *lib.* 3. *Pædag.* & conſtat, ſicuti aqua & igni quorundam criminum expiationes, ita aſperſione terræ & cineris delictorum purgationes eſſe factas, Johan. de Pineda *in Job. tom.* 2. *cap.* 42. *in fine.* At pœnam illam abolitam, nec uſu frequentem eſſe referunt Dd. infiniti à Berlich. paſſim citati. *d. loc. num.* 5. *pag.* 160. In Saxonia ſuperiori pœnam ejuſmodi reis irrogatam fuiſſe, ipſimet atteſtamur, ubi loco ſimiæ, felis, ſerpentis vivi, ſerpens quidam pictus in linteo vel chartâ, culeo una cum cæteris animalibus, fuit intruſus: in Saxonia inferiori remotis beſtiis ſolos reos ſacco incluſos & ſuffocatos aquâ, meminimus, Jacob. Schultes *in deciſ. Coler. deciſ.* 157. *n.* 4. ſtatuit &
firmat duplici præjudicio, ut ſiquidem pro conditione regionis, † nec aqua 16
profluens nec beſtiæ illæ juxta *d.* §. 7. haberi queant, reus forcipibus ignitis
tortus & aduſtus, rota tundatur. *Hæc ille.* De † fratre ſororem occidente hoc 17
ſancit *conſtit. Elector. Saxon.* 3. *p.* 4. ut facinoroſus trabi alligatus ad locum ſupplicii trahatur & gladio feriatur; Atq; ita Scabinos Lipſenſes ad conſultationem Godeſchalci ab Haugwitz pronunciâſſe Anno 1549. refert Schultes *d. loc. num.* 5.

Sed tantum de parricidio in genere, cujus ſpecies eſt infanticidium, partus nati vel nondum nati cædes, affine ſibi infantum expoſitionis delictum faciens.

Partus nati cædes eſt exindeq́ue tenetur mater, ſive pater, partus vel infantes ſuos ſcelerato auſu occidentes, *conſt. crimin. Carol. V. artic.* 131. approbare non poſſumus hic concluſionem Berlichii *d. p.* 4. *concl.* 7. *num.* 18.
exiſtimantis † auxiliatorem mulieris, homicidæ, ἁπλῶς teneri infanticidii 18
pœna atrociſſimâ, *argum. l.* 6. *ff. ad l. Pomp. de parricid.* movemur cauſis modo ad explicationem, *l.* 1. *ff. eod.* allatis, ratione utrobique eâdem pariq; militante, adeò ut conſcios delicti propinquos occiſi, non extraneos. quoad in-

fanticidii ordinariam pœnam infligendam, adſeramus, ſicque accipiendam
eſſe, *d.l.6.ff.eod.* omninò arbitremur. vide Eberhard, *in topic.in loc.à.rat.leg.
largâ,&c.pag.mihi* 440.ibi: Ut ſcilicet pœnæ locum non habeant in caſibus
evidenter non expreſſis: quare ſtricta ſit interpretatio, ne tam latè ſumantur
verba, quam ſumi poſſit verborum ſignificatio, præſertim quando ſubeſt re-
ſtringendi æquitas, *c.ſi compromiſſarius.§.reſtringitur.de elect.in 6.* rectè autem
19 infert, quod ſuadens & † adjuvans avia partus, ordinariâ plectenda ſit pœnâ
20 infanticidii. *num.*19. Contradicit † idem Berlich. ſibi *concl.6.* ubi minorem
parricidii teneri affirmat, *concluſ.7.n.22.* negat, contradictio craſſa & intolera-
bilis eſt.

Pœnam infanticidii decernit *d.conſtit.crimin.Carol.V.art.*131.ubi textus
diſponit, ut reus reave defodiantur viventes, & peracuto ſtipite transfigan-
tur, vel vivæ in aquam, forcipibus prius aduſtæ, conjiciantur, ut deſperatio-
nis evitetur periculum, Weſenb. *in parat.ff.h.t.* atque hoc tum cumprimis
tenendum, ſiquidem non plures ſed unum partum reus occiderit, *d.loc.artic.*
131.ibi: Wo aber ſolches vbel offt beſchehe/ alias diſponitur ibidem, ut judex
hoc in paſſu poſſit alternative procedere, vel defoſſione ſub terram, vel in
21 aquam projectione, ubi † amnis vicinus non eſt, vel fons commodus, in quo
ſubmergatur reus, placuit, lupis, leonibus aliisq́, feris beſtiis damnati obji-
ciantur, *l.9.ff.ad L.pomp.de parricid.* Damhoud. *in pr.crimin.c.*87.*n.*2. Salyc.
in l.un.C.de his, qui par.vel fil.accid. Farin. *in pr.crim.volum.*4 *tit.de homicidio.*
14.*quæſt.*120.*ſect.*1.*num.*7. in Saxonia deficiente fluvio rotis imponi, forcipi-
bus prius aduſtas & membratim diſtentas, refert Scultes. *in deciſ.Coler.deciſ.*
58.*& deciſ.*157. quam conſuetudinem confirmavit *Conſt.Auguſti Electoris p.
conſt.*3.*§.*1.*in fine.* ibi: Würde aber die gelegenheit deß Waſſers. *conſtit.eadem.
p.*4.*conſtit.*3.§. Vnd woferne/ habetur, ut quoties mulier plures, quam infan-
tem unum occiderit præter ordinariam pœnam, tot aduſtiones forcipibus,
quot infantes occiderit, ſuſtineat. Bald. *in c.*1. *§.naturales.tit.ſi de feudo fuer.
contr.int.dom.& agn.Vaſalli.num.*12. teſtatur ſuo ſeculo monialem, quæ in-
fantem occiderit, igni fuiſſe concrematam, Carrer. *in pract.crim.§.homici-
dium.num.*134.

22 Porrò nondum † nati partus cædes eſt abortus, facto hominis partui
illatus, *gloſſ.in l.4.ff.de ext.crim.c.conſuluiſti.ubi Dd.c.2.quæſt.*5. neq; enim
lex Cornelia diſtinguit, propriisne manibus aliquis occidat, an cauſam mor-
tis præbeat, *l.3.l.15.ff.ad l.Cornel.de ſicar.* nam qui ſpem animantis occidit,
reus mortis quoque dicitur *l.2.ff.de mort.infer.l.4.ff.de lib.exhib.* nec refert,
quod partus nondum natus, homo propriè dici haud mereatur, *l.9.§.fin.ff.ad
l.Falcid.l.14.C.de fideic.hered.* lex Cornelia autem eum, qui hominem occide-
rit, ſaltem puniat, *l.1.ff.ad l.Cornel.* Ergo.

Reſp. Regulam hic ſuccedere, quâ vulgò dicitur, cingendum haberi
pro

pro cincto, nascendum pro nato, quoties de commodo ejus quæritur, qui in utero est, inquit Paulus *in l. 7. ff. de stat. hom.* Perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quæritur; in tantum, ut non pauci statuerint, subvertentes partuum ordinariis legum pœnis teneri, sive partus animatus fuerit nec ne? Vide Harprecht. *in §. 5. inst. de p. j. num. 46.* Cujac. 19 *observ. 9.* tametsi communis JCtorum Schola distinctionem ejusmodi obnixè teneat, neque ab ea in judiciis recedendum tradat, *text. c. sicut literarum. 20. ext. de homicid.* ubi inter abortum vivificatum, & nondum viventem luculenter distinguitur, *junct. l. 8. C. ad l. Cornel. de sicar. & art. 133. in const. crimin. Car. V.* quam sententiam quoque præ priori illâ amplectitur Georg. Adelbert. Burchard. *in appendic. ad tract. Valent. Voltzii ad l. Cornel. de sicar. num. 110. & seq.* Sed qui partus propriè dicatur animatus nec ne? variè discrepant interpretes. Aliqui arbitrantur, † partum animatum fieri diebus 40. 23
Blanc. *de indic. pag. mihi* 211. alii diebus 35. alii 120. alii 300. Damhoud. *in pract. crimin. c. 74.* Cassan. *in consuet. Burgund. in rub. des infans. § 4.* Greg. Tholos. *in syntag. c. 15. num.* 18. nonnulli ajunt, fœmellam diebus 40. masculum 80. vivificari, Farin. *volum. 4. de pœnâ abort. fac.* 14. *q.* 122. *num.* 139. alii folium vertunt, & dicunt masculum diebus 40. fœmellam 80. dierũ intervallis demum animam spiritumq; vitalem ducere. Claud. Battand. *in prax. crim. reg.* 85. Hyppocrates dies 30. masculis 40. fœmellis tribuit. Thessaur. *in dec. pedem decis.* 12. alii fœmellis 90. masculis 40. adscribunt, Menoch. 2. *arb. jud qq. cent. 4. cas.* 357. alii rursus, fœmellis dies 60. maribus 40. adscribunt, Bald. *in l. 4. ff. de extr. crimin.* Angel. de Aretin. *in tract. malef. verb. & ex intervallo. n.* 10. alii deniq; statuunt, fœtum animatum esse post dimidium uterum gerentium tempus. *const. Sax. Elect. p. 4. const. 4. §. 1.* ibi: Und solches noch unter der helfftenach der Empfengnuß / ꝛc. Melius facescunt, qui causam hanc adeo ancipitem dubiamque relinquunt arbitrio judicis prævio consilio Physicorum saniori decidendam, Harprecht. *in d. tr. crim. in §. 5. de p. jud. n. 56.* Burchard. *in append. ad d. tr. Voltzii n. 102. ad fin.*

Denique pœna partus † inanimati, corrupti, & per artes medicas soluti & abacti, est relegatio, fustigatio, & virgarum cæsio, pro qualitate facti & personarum differentia. Mulier autem acceptâ pecuniâ, fœtum ipsa per medicamenta noxia corrumpens, capitali supplicio plectenda est, nempe propter detestabilem pecuniæ receptę turpitudinem, quam assasinii speciem appellant, *Dd. in l. 39. ff. de pœn. in l. divus. 4. ff. de extraord. cognit.* Damhoud. *in pr. crimin. c. 74. num.* 13. Præterea, quæ sumpsit abortionis poculum, præter spem & exspectationem tamen nihilominus partum vivum & integrũ edit, ob conatum ejusmodi perversum, remq; mali & tristissimi exempli, pœnam extraordinariam quoq; subibit. *l. 38. §. 5. ubi Dd. ff. de pœn.* 24

Imò licet fœtus nondum conceptus esset, tenetur tamen † abortionis 25
poculum

poculum præbens vel usurpans, nempe propter conatum remq; exempli pessimi, *Dd. in l.* 38. *ff. de pœn.* Farin. *volum.* 4. *de pœn. abort. fac.* 14. *q.* 122. *n.* 98. ubi ait, quod pœna arbitrariâ reus plecti debeat, quam quoque decernunt aliqui medicis imperitioribus, medicinam gravidis exhibentibus, unde partus suffocetur, abigatur, Daniel. Moller. *ad const. Saxon. p.* 4. *d. const.* 4. *num.* 6.
26 magis est, siquidem † mulier gravida durioribus plagis excipiatur, unde aborttiret, quo in casu percussor pœna extraordinaria pro judicis arbitrio coërcebitur, Covar. *in clem. furiosus.* 1. *tit. de homicid. p.* 2. *§.* 3. Thessaur. *d. decis. Pedem. decis.* 12. Menoch. 2. *arb. jud. qq. cent.* 4. *quæst.* 357. Farinac. *d. vol.* 4. *tit.* 14.
27 *q.* 122. quam conclusionem non pauri quoque ad † maritos nimis severè & duriter tractantes, pulsantes fœminas gravidas extendunt, qui non minus, ut extranei pœna extraordinaria relegationis vel fustigationis plectantur, Berl. *d. part.* 4. *concl. pract. conclus.* 8. *num.* 50. ubi una quærit, deciditq; thema, ut si
28 quis † clamorem, rixam vel tumultum temerè moverit, unde mulier territa abortum faciat, partuq;, per quem (puta viduam mulierem existere) hereditatem amplam lucrari poterat, privetur. *d. concl.* 8 *num.* 56. 57. *& seq.* ubi dicit teneri reum ad damna & interesse ejusmodi, *argum.* §. *illud ex verbis.* 10. *inst. ad l. Aquil. l.* 21. §. *fin. l.* 37. *§.* 1. *l.* 5. 1. *§.* 2. *ff. eod.* prout jure receptum videmus, quod occisor, qui allegavit defensionem necessariam, vel cædem casualem, obligetur heredib. occisi præter mulctam aliamve pœnam extraordinariam, etiam ad æstimationem damni, interesse & lucri cessantis, Berlich. *d. loc. pag.* 254. *allegans Coler. de process. execut. p.* 1. *c.* 9. *n.* 61.

29 Affinem huic delicto † expositionem infantum esse, supra diximus, quæ nonnunquam in ipsum parricidiũ, decretâ in expositores parricidii pœnâ ordinariâ, incidit. Jacob. Scultet. *in decis. Coler. decis.* 158. Quæ jure civili pro arbitrio judicantis infligitur, *l.* 2. *ubi gloss. Cod. de exp. infant. l.* 1. §. 4. *ff. de lib. agnoscend.* Jul. Clar. *in pr. crimin. q.* 83. *Col. d. decis.* 158. *adde Novell. de infant. expos.* 153. *gloss in l.* 2. *ff. ad l. Cornel. de sicar.* Menoch. 2. *arb. jud. qq. cent.* 4. *cas.* 396. & refert Clar. *d. loc.* decreto senatus Palosinam puellam nobilem, quæ ad evitandam infamiam exposuerat partum, absolutam fuisse. Exposito autem infante in loco ab hominum cõspectu, ut vel inediâ pereat, vel à bestiis consumatur, expositor ultimo supplicio ex L. Cornelia affici debet, *l.* 4. *ubi* Bart. *de agnos. & alend. lib.* Harprecht. *in tr. crim.* §. *item. l. Cornelia de p. j.* quo casu conatus, licet eventus non sequatur, coërcetur. Gilhaus. *in arb. jud. crim. c.* 2. *tit.* 15. *num.* 1. Wesenbec. *in parat. ff. ad l. Cornel. de sicar. num.* 14. existimat relegatione vel fustigatione saltem conatus plectendos, quæ sententia ut mitior & humanior observari debet. Coler. *d. decis.* 58. Dan. Moller. 2. *semestr.* 4. *c.* 45. denique partu projecto in fata concedente, pœnam mortis expositor sustinere debet. *constit. crim. Car. V. art.* 132. ibi: Stürbe aber das Kind von solchem hinlegen/ so soll man die Mutter nach Gefährlichkeit deß gefährlichen

hin-

hinlegens/an Leib vnd Leben straffen/ & sanè quod crimen hoc detestabile à sensu humano eò remotius esse debebat, quantò feris bestiis id inusitatum esse conspicimus. Dd. *in §. 1. inst. de I. N. G. & C.* Lactant. *6. inst. c.* 20. Tertull. *apolog.* 1. *& 9. Dd. in l.* 19. *C. de Sac. Eccles.* Laudanda hac in parte respublica Argentinensis expositities paternè suscipiens, eousque educans, donec adoleverint, adultos ad honesta opificia vel officia pro cujusq; genio vel ingenio addiscenda, subeunda, promoveant. Etenim quis non misereatur, miseri ejusmodi partus? Quis scelus paternum unquam imputabit innocenti? hinc illud: Findel-Kinder/ arme Kinder. Paginæ sacræ & perpetua experientiæ argumenta evincunt, † Jehovam omnis bonitatis & misericordiæ 30
fontem, nunquam oblivisci suorum, *c. 1. de pœn. dist.* 3. sed mirando sæpenumero & modo expositios & ab omni humanâ ope exclusos conservare, *Exod.* 2. ubi Moses scirpeæ fiscellæ inclusus conservatur, quam historiam Ecclesiæ typum appellitat insignem Victorin. Strigel. *d. loc. pag.* 8. juxta illud Plutarchi *in vita Thesei, de statu Athenarum futuro:*

Ἀσκὸς βαπτίζῃ· δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστί. Id est:

Ipse manebis uter, sed non fas mergier unquam.

Strigel. *d. loc. & cap.* 22. ubi orphanos & Ecclesiam, quoad Dei altissimi præsidium, æquiparat, atque hanc, per vocem Hebraicam Alemanniam appellitat, elegans hodierno seculo paraphrasis, nihilq; afflictæ, exulanti, & miseræ Germaniæ, bellis undiq; pene oppressæ convenientius, cui solatium esto (ex eodem Strigelio *in c. 6. Exodi pag.* 25. relatum dicente) ut tempestatum certa quædam signa animadverti possunt, ita † immanis tyrannorum sævitia in sub- 31
ditos, certissimum signum atque indicium est mutationis mox, quod Deus faxit, subsecuturæ, qua de re adpunctum huberrimè Dn. Sylvester zum Arenthal *in iconism. Aquilæ Romanæ, collat.* 10. *sect.* 3. Sed ad expositios redeamus. De Habide Curatum Rege, infante exposito scribit Justin. *lib.* 42. Gorgoni *(ait)* cum † ex filiæ stupro nepos hic provenisset, pudore flagitii variis gene- 32
ribus parvulum extingui volebat, sed per omnes casus fortuna quadam observatus, ad postremum, ad regnum tot periculorum miseratione pervenit. Primum omnium, cum exponi jussisset, inventus est vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite angusto, quo armenta commeantur, projici jubet, crudelis prorsus, qui conculcare nepotem, quam simplici morte interficere maluit, ubi quoque cum inviolatus esset, canibus jejunis, & multorum dierum abstinentia cruciatis, mox & subjici suibus mandavit. Itaque cum non solum parcerent animalia, sed & quorundam uberibus aleretur expositus, ad ultimum in Oceanum abjici jussit, tum planè manifesto quodam numine inter furentes & reciprocantes undas, velut nave non fluctu veheretur, leni salo in littore exponitur, nec multo post cerva adfuit, quæ uber offerret parvulo. Inde denique conversatione nutricis, eximia puero

velocitas fuit, interq; cervorum greges diu montes saltusq; haud inferior velocitate peragravit. Ad postremum laqueo captus regi dono datus est, à quo lineamentorum similitudine, aliisq; circumstantiis nepos agnitus admiratione omnium regni successor destinatur. Simile exemplum de Romulo & Remo refert Liv. *d.1.c.1.* Par nec absimile de Joanne Chrysostomo *ex legendis patr.* Luth. *tom.4. in fine:* Idem de Juda Iscariote, Airer. *in process. pag. 611.*
33 quem adhuc vivere, monachumq; agere scribit Brendan. *Canon.* 38. à Wolfio *6. lect. memor. pag.* 163. relatus, Petr. Gregor. Tholosan. *in syntag. art. mirab. tom.*4. forte Judæ phantasma, dicente scripturâ, quod Judas medius disruptus viscera ejecerit. Idem & nec impar exemplum Camerar. *2. med. histor. c.* de Agathocle, filio figuli, à quo fuit expositus, factoq; dehinc Siciliæ Rege, de quo communes Ausonii versus:

Fama est fictilibus cœnasse Agatoclea Regem
Atq; abacum, sermo, sæpè onerasse luto.
Ferculo gemmatis componeret aurea vasis,
Et misceret opus pauperiemq; simul.
Quærenti causam: respondit rex ego qui sum,
Paupere de figulo qui genitore status?
Fortunam reverenter habe, quicunq; repentè
Fortis ab exili progrediêre loco.

Cæterùm affinis est parricidio, cædes conjugum, ut si vir uxorem occi-
34 derit & contra: adeò ut † non pauci statuant interfectorem ordinariâ parricidi, pœna plectendum, *l. 9. §. 1. ubi Dd. ff. ad l. Pomp. de parricid. l. fin. C. ad l. Cornel. de sicar.* Boër. *decis.* 262. Farinac. *vol.4 tit.14. q.120. num.129. num.130.* Menoch. *2. ard. jud. qq. cas.356.* quanquam quidem hic distinguant inter sexum interfectorem, ut siquidem vir interficiat uxorem, ordinariâ illa parricidii pœnâ teneatur, uxor l. Corneliæ supplicio. Hostiens. *in summa ext. de his qui filios occider.* Damhoud. *in pr. crim. cap.* 87. *num.*1. Azo *in summa, C. de his qui par. occid.* Decian. *in tr. crim. lib.9. c.11.* addunt rationem ejusmodi, quod vir occidens uxorem, gravius delinquat, interficiendo nempe carnem propriam, & quasi semetipsum. Farin. *d. loc.* Menoch. *d. loc. consult. Saxon. tom.* 1. *p.4. q.76.* contrarium planè statuit, disponens, ut hoc in casu mulier virum interficiens ordinaria legis Pompejæ pœna, maritus saltem gladio vel rotâ plectatur. Novella autem constitut. Augusti *p.* 4. indistinctè ordinariam parricidii pœnam conjugi utriq; dictitat, quod supplicium quoque in causa mandati parricidii contra mandatorem stringit. Jacob. Schult, *add. ad Coler. decis.* 57. Boër. *decis.*262. item quoties maritus juvit occisorem uxoris ope vel consilio, Boër. *d. loc.* vel contra: aut si uxor sciverit necem instare viro, eam non indicârit marito, Boër. *d. loc.* Bart. *in l. 6. ff. ad l. Pomp. de parricid.* non vice versa, Bart. *d. loc.* adeò, ut quanquam effectus secutus non sit, mulier propter conatum

natum occidendi legis Corneliæ pœnâ regulariter teneatur. Weſenbec. *ad ad tit. ff. ad l. Pomp. de parricid.* Daniel. Moller. *ad conſtit. Saxon. p.4. conſt.3. num.26.*

35 Denique parricidio affinis eſt † cædes fratrum, conſanguineorum & affinium, cujus authores ordinariâ parricidii pœnâ quoque teneri, nonnulli tradunt, Damhoud. *in pr. crim. c.*87. Jul. Clar. 5. *ſent. §. parricidium. num.*4. obtinuit autem communis Dd. calculo, ne ordinaria pœnâ ſed quadam mitiori plectantur, ut ignitis forcipibus diſtrahuntur artus reorum, crati vindemiæ impoſiti trahantur ad locum ſupplicii, decollentur, capitaq; rotæ vel palo imponantur. Weſenbec. *in §.6. inſt. de p. j.* Joan. Harpr. *in tr. crim. d. §.6. num.*27. Farin. *vol.*4. *tit.*14. *q.* 120. *ſect.*5. atque hæc pœna adeo ſtringit, ut perpetuò duret, nec ullâ temporis præſcriptione tollatur. *l. fin. ff. ad l. Pomp. de parricid. l.*13. *ff. ad SCtm Syllan.*

CAPUT XXXIV.

DE INDICIIS PARRICIDII, INFANTICIDII & abacti partus.

SUMMARIA.

1. *Lites forenſes ad quodvis machinandum homines ſeducunt.*
2. *Iehova ut aliis calamitatibus, ita homines caſtigat jurgiis forenſibus.*
3. *Indicia ſeſe invicem arguunt perpetuo nexu & copula.*
4. *Declaratur hoc illuſtribus exemplis.*
5. *Hirundines parricidam produnt.*
6. *Conſcientia ſuperat omne teſtimonium.*
7. *Magni facinoris reus, vix ſomnum capiet.*
8. *Quæ infanticidii indicia.*
9. *An lac in mammillis, deflorationem arguat?*
10. *Quid ſi mulier fatetur ſe enixam, at periiſſe ilico partum?*
11. *Quando minori ætate fœminæ nonnihil indulgendum?*
12. *Indicia contra aviam partus occiſi referuntur.*
13. *Quid de gravida ventrem pugnis prementem, verberantem?*
14. *Compreſſa graviditatem celans ſuſpecta eſt occiſi partus.*
15. *Si alleget ſtuprata in latrinam decidiſſe infantem?*
16. *Limitatio univerſalis ad excludendam ſimplicitatem allegatam.*
17. *Abortionis remedia ſumpta vel ſumenda indicium pariunt.*
18. *Malus ſemel præſumitur dehinc malus.*
19. *Plus eſt inſidiari partui nondum nato per mala pharmaca, quam minari mortem homini vivo.*
20. *Ficta omnia quaſi floſculi citò decidunt.*
21. *Indicia à ſe invicem catenatim dependent.*
22. *In materiâ indiciorum cuncta ſunt rimanda.*
23. *De patre partus, prægnantem verberante, unde abortus ſequatur.*
24. *Indicia expoſitionis infantum quæ?*
25. *Quid ſi mulier exponat partum monſtroſum?*
26. *Thelogi monſtroſis non tribuunt reſurrectionem.*

27. *An occisor partus monstrosi teneatur l. Cornelia de sicariis.*

28. *De bipartito & monstroso partu Scotiæ admirando.*

PArricidii in specie sic dicti indicia, partim ex indiciis generalibus petenda, ut minæ, inimicitia capitalis, quæ cum semel inter personas sanguine con-
1 junctas, egerunt radices, solent in immẽsum crescere citius, jurgia anteacta, † litesq; forenses calidiores ad machinandum quodvis, homines nonnunquam seducentes, hinc illud, qui in litibus versantur, omnia mala norunt. Bodin. *in*
2 *method. hist. c. 4. pag.* 50. vel ut Vent. de Valent. ait *in part. litig.* Deus † cum suos tentat vel punire decrevit, non minus litibus ac dissidiis, quam morbis, bellis, ac reliquis calamitatibus permittit implicari, *lib. 2. c.* 1. nominatio à mandatario infectore parentum vel liberorum facta, præparatio, inventio, armorum, visus & deambulatio in loco, quo quis periit, junctis indiciis urgentioribus, qua de re in locis de indiciis generalibus passim, quò remitto lectores. Partim indicia hæc aliunde generaliter haurienda. Quandoquidem
3 indiciorum hæc materia ita comparata sit, ut † indicium unum, aliud, delictum unum, alterum delictum arguat, seq; invicem mutuo afficiant, & conglutinentur quasi indicia perpetuo nexu & copula. Barnab. Brisson. *in tr. solen. de adult. in princ.* ibi: nec verò ullum tantum scelus, ullum tam magnum facinus, ad quod suscipiendum libido voluptatis, violatæq; pudicitiæ audacia
4 non impellat, &c. vel ut Remig. *in tr. de dæmon. lib. 2. c.* 1. ait: hunc † dæmon insidiis, captionibusque suis fructum ponit longè maximum atq; uberrimũ, eumq; præterea, quod fœneratores improbi facere solent, semper accessione aliqua novæ impietatis cumulat atque adauget, errorem errore trahens, & semel flagitiis pollutos in ea magis magisq; ingurgitans. Beat. Hieron. *in lib. 2. comm. in Zachar.* & Remig. *d. loc.* ibi: huic rei argumento est ea, in qua nunc versamur, historia, nam primum ad infandam libidinem, pestiferosq; amores illectum scelerato unici filii parricidio obstringit, tum propter tanti facinoris conscientiam, ultimâ ferè desperatione affectum ad impios cultus, qui nequitiarum omnium est cumulus, &c. & idem *lib. 1. c.* 13. Sic ut à delicto adulterii, sodomiæ, sortilegio, veneficio, ad parricidium, & vice versâ in hac juris parte liceat probabiliter argumentari.

Inter indicia hæc generalia quoque non postremum meretur locum, ut siquidem captus vel ad judicem ductus, semetipsum quasi damnans dicat: actum de me jam est, aliaq; nocentiæ signa, per gestus moresve edat, juxta illud:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

5 Refert ex Plutarcho Bodin. *de dæmon. lib.* 4. *c.* 4. *pag. mihi* 616. uti † parricida pullos hirundinum, nidis devastatis, enecaverit, & quæsitus, cur ita pullos innocentes pedibus conculcaret, respondit, sat superq; aviculas decantasse,

sibiq;

sibiq; exprobrasse scelus parricidii, qui inde captus ilico parricidium confessus est. Quapropter profunda hominis tristitia, mœror & augustia, hic non immeritò transfertur, raro aut nunquam enim abesse potest, quin tanti sceleris rei, † conscientia premente, occultus sentiant carnifices, qui magis lan- 6
cinant torquentq; vitalia, quam cruces, verbera, quam tormenta: quam ob causam Poëtæ finxerunt, Orestem matre interfectâ furiis agitatum, à quibus stimulo perenni rodatur. vide Gregor. Tholosan. *in syntag. art. mirab. c.* 10. *in prolegom. pag.* 138. hinc vers. Satyr.

Pœna etenim vehemens & multo sævior illis,
Quas & ceditius gravis invenit & Rhadamantus,
Nocte dieq; suum gestare in pectore testem.

Hinc filius quispiam parricidii suspectus, cum † in lecto non ita pridem so- 7
mnum mollem capere decumbens reperiretur, existimarunt judices insontem illum fore, cum tanti flagitii reum tam dulci somno frui, credere fas non sit, Gregor. Tholos. Bodin. *d. loc.* Valer. Max. *lib.* 8. *cap.* 1. ibi: Somnus innoxiæ securitatis certissimus index miseris opem tulit, judicatum est enim, rerum naturam non recipere, ut occiso patre, supra vulnera & cruorem ejus quietem capere potuerint. *Hæc ille.* Vide penes eundem *lib.* 5. *cap.* 9. perquam notabilem locum, adde Johan. de Pined. *cap.* 20. *in Job. vers.* 11. ibi: interiora impii ossa propter peccata atrociora nō dormient securè, neq; sinentur quiescere, juxta illud Jobi: Ossa ejus implebuntur viciis adolescentiæ ejus, &c. Notatum autem hic esto, quæ indicia cum generalia tum specialia, in causa homicidii in genere stringunt, huc deniq; repetenda, revocanda esse, quo remitto lectorem. Hinc vulgò dici solet: Quod genus de speciebus suis prædicetur vel affirmetur, Eberh. *in top. in loc. à gen. ad spec. num.* 3. Depropero itaque ad infanticidii indicia, aliasq; parricidii species subalternas. Illius indicia sunt.

1. Cum † mulier solito majorem portârit uterum, & deinde solito de- 8
crescere eundem, faciei viriumque corporis imbecillitate subsecutâ, visa fuerit, & obstetrices vel matronæ peritæ, inspecto mulieris corpore, attestentur juratò, illam non modo virginem non esse, sed quoque peperisse, *const. crimin. Carol. V. artic.* 35. Nec verò inde solum, quòd uterus intumescat, & decrescat dehinc, arguatur gravidam mulierem fuisse, cum tumor ejusmodi aliunde poterat existere, Mascard. *de probat. concl.* 1147. *volum.* 3. Requiritur itaque ad fundandum hoc indicium, virginitatis claustra non modo perrupta, sed revera mulierem enixam esse, quæ duo copulativè hic concurrere debent, cum alias experientia sæpenumero dictitârit, quam lubrica fallaxque virginitatis corruptæ probatio sit, Menoch. 6. *præs.* 989. uti cumprimis compertum est, nedum ob menstrua remittentia, † lacque in mammillis inventum, 9
deflorationem præcisè arguendam, Galen. *in aphoris. cap.* 93. Menoch. 1. *præs.*

 q. 3. qua

q.3. qua de re ſupra de indiciis adulterii, *adde conſtit. crimin. Car. V. art. 36.* ibi: Demnach aber etzliche Leibartzen ſagen/ ꝛc.

2. Indicium naſci autem non pauci ſtatuêre, ſiquidem infans ab hac luce ſubtractus in platea, flumine, vel cloaca, fonte vel ponte reperiatur, & mulier quædã diffamata in vicinia lac in mammillis habeat, ipſa vero ſe pepe- riſſe neget, *d. conſtit. art. 36.* ibi: Jtem/ wo aber das Kindlein/ ſo kürtzlich ge- tödtet worden/ daß der Mutter die Milch in den Brüſten noch nicht vergan- gen/ die mag an jhren Brüſten gemolcken werden/ vnd da rechte vollkommene Milch funden wird/ die hat deſſelben ein ſtarcke Vermuhtung peinlicher Frage halber wider ſich. Nachdem aber etliche Leibärtze ſagen/ daß auß etlichen natür- lichen Vrſachen etwann eine/ die kein Kindt getragen/ Milch in Brüſten ha- ben möge/ darumb ſo ſich ein Dirne in dieſem Fall alſo entſchuldiget/ ſoll deß- halben durch die Hebammen oder ſonſten weiter Erfahrung geſchehen/ ꝛc.

10 3. Indicium eſt, quoties † mulier fatetur infantem quidem ſe enixam eſſe, obſtetrice nullâ adhibitâ, at exanimem & defunctum, vel ſi ex utero par- tum decidiſſe affirmet, atque hinc eum objiſſe, præſertim ſi ante diſſimulavit virginitatem, *d. conſtit. artic.* 30. Bart. *in l.* 15. *ff. de donat.* Jaſ. *in l.* 21. *nu.* 4. *Cod. de tranſact.*

4. Porrò ſi ad vituperium evitandum celaſſe ſe partum ſolummodo dictitet, eum vero ſubinde deceſſiſſe, Bod. *de dæmon. lib.* 4. *cap.* 5. Berlich. *p.* 4. *concl. pract. concl.* 7. *num.* 20. *& num.* 21. ubi ſtatuit hanc mulierem pœna parri- cidii ordinaria plectendam eſſe, mitigandam verò, ſiquidem mortuum edide-

11 rit partum, eum abſconderit, ne manifeſtaretur facinus, Theſſaur. *deciſ.* 13. † minori mulieri hoc in paſſu nonnihil parcendum, quæ matris conſilio infan- tem necaverit, Farin. *vol.* 4. *q.* 122. *n.* 156.

12 5. Atq; hæc matris † nominatio contra eandem hactenus militat, modo de corpore infantis occiſi plenariè conſtet, nec, quod non rarò accidit, infans à ſuibus ſit devoratus, quibus objectus erat, vide Scult. *in addit. ad de- ciſ. Coler. deciſ.* 58. indiciis vero contra matrem ſtringentibus adhuc aliis, non eſt dubium, quin nominatio hæc maximè operetur, faciatque indicium ad torturam.

13 6. Si mulier ante partum viſa fuerit † pugnis vel verberibus affice- re, comprimere ventrem, quæ ſi allegat poſtea partum ſe enixam mortuum, non creditur, ſed ſufficiens hinc oritur indicium quæſtioni. vide Theſſaur. *de- ciſ.* 13. Berlich. *d. concl.* 7. *num.* 29. ibi: mulier, quæ infantem mortuum ſe pepe- riſſe dicit, hoc ſufficienter probare debet, ſi verò hoc probare non poteſt, & in ſua aſſertione perſeveret, torturæ ſubjiciatur, *hæc ille. & concl.* 8. *n.* 29.

14 7. Indicium præſtò eſt, quando † mulier graviditatem ſuam conti- nuò celaverit, peperitque remotis mulieribus, adſerens fœtum ſub partu pe- riiſſe, quem nequaquam occidere ſed ſtudioſè educare, ſiquidem ſupervive- re eum

re eum contigiſſet, voluerit, ratio hujus indicii eſt, quod omne clam geſtum dolum fovere præſumatur, *l. 27. ff. de dol. malo.* clam autem facere dicitur, qui ſe opus facturum non denunciat amicis, quibus, erat etiam abſentibus denunciandum, *l. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam.* Tiraquell. *de pœn. cauſ. 22. num. 71.*

8. Idem de muliere adſerente, cum † ventrem exoneraſſet decidiſſe 15
partum in latrinam, ſtatuendum, ut quoque eam et quæſtioni ſubdatur, cumprimis ſi gravida conticuerit & celaverit tumorem ventris, ſeque à viro compreſſam pro virgine geſſerit, repetitâ clandeſtinitatis doloſæ ratione modo adducta, hinc illud: Qui malè operatur, lucem fugit, *c. conſuluit. de off. & poteſt. jud. deleg. & c. porrò. de ſent. excomm. c. quoniam. de Simon.* adeò ut clam geſtum quoque ſimplicitatem & ignorantiam excludat, conſtituatque agentem in dolo & fraude, *l. fin. ff. de rit. nupt. gloſſ. in l. 1. C. de interd. matr.* ubi Baldus atteſtatur haberi hinc † limitationem legum univerſalem, quæ dicunt ſexum, 16
ſimplicitatem vel ruſticitatem excuſari, præclarè Tiraquell. *in d. tr. de pœn. cauſ. 11. n. 11. & ſeqq.*

9. Indicium præbet, ſiquidem probetur, † mulierem retro & ante 17
partum ſumpſiſſe, vel ſumere voluiſſe abortionis remedia, *arg. Novell. Elect. Auguſt. p. 4. conſt. 4.* cum malus tempore præterito, præſumatur talis in futurum & de præſenti, *c. mandata & c. ſcribam. ext. de præſumpt.* Sic † qui an- 18
tehac fuit calumniatus, præſumitur in futurum calumniari velle, *l. ſi cui. §. iiſdem. ff. de accuſ.* qui olim fuit perjurus, erit & de futuro perjurus, *c. literis. de præſumpt.* Menoch. *de præſ. 1. quæſt. 24 n. 22. & ſeqq.* Eberhard. *in top. in loco à temp. ad tempus*, atq; hinc eſt, ut ſiquidem quis alteri fuerit minatus mortem, & is poſtea reperiatur occiſus incerto authore cædis, præſumatur illum, qui minatus erat, homicidium patraſſe, Spec. *de præſ. in verbo. ſed pone.* Panorm. *in d. c. ſcribam. & c. literas. de præſ.* Subſume: Atqui † plus eſt inſidiari partui 19
nondum nato per mala pharmaca, quam minari. Ergò. Pertinent huc trita juris brocardica, eum, qui bonus retro fuerit, nunc quoque præſumi bonum & viceverſâ, rationemque vitæ anteactæ conſiderandam eſſe, id eſt, æſtimanda metiendaque facta dictave hominum, *l. fin. in fin. ff. de O. & A. l. 3. §. 12.* ibi: inſpecto vitæ ejus antecedentis actu, *ff. de re milit. & Cicer. 2. off.* † ficta omnia 20
tanquam floſculi decidunt, res de facili ad ſuam naturam revertitur, *l. 27. §. 2. ff. de pact.* Tiraquell. *de pœn. cauſ. 51. num. 3. & 18.* Equidem enim naturam mutare difficile, & mixta naſcentium elementa convertere, Seneca. *de ira. c. 18.* Remig. *de dæmon. lib. 2. cap. 9.* Johan. Wolff. *tom. 2. lect. memor. cent. 16.* ubi abortionem procurare, ait, venarum quarundam inciſionem, luridas potiones, & lotiones pedum exquiſitas, &c.

10. Et quanquam hæc aliaque ejus generis indicia ad crimen partus in utero occiſi propriè pertinere videantur, ut hinc quoque indiciorum affinitas,

21 nitas, quæ † à se invicem catenatim dependent, colligere licet, non dubium tamen est, quin & rei præsenti quoque rectè fuerint accommodatæ, nõ tam, quod saltem pœnæ infligendę respectu hæc delicta distinguantur, cumprimis si de animato partu occiso quæratur, quam quod † in materia indiciorum
22 cuncta sint rimanda, inquirenda expiscanda, atque præsumptiones undiquaque depromendæ, idque sanâ & optimâ rationes, nempe ne delicta maneant impunita, hinc vulgò à Dd. traditum extat, quòd in causis indiciorum omninò stringat axioma pervulgare:

Et quæ non prosunt, singula multa juvant.

Cunrad. Hartz *in tract. reor. inquis. conclus. 5. n.* 21. ibiq; Anonym. *in not. interc.* indicia vero partus occisi adduntur superioribus, ut siquidem mulier suspecta, pharmaca purgantia partubusq; nociva emerit, penes se habuerit, fortè ab aliis emta & allata mulieri.

Porrò si onus ponderosum idque utero impositum, eive lateri ventris, quo uterum gerat, portarit, si sola nimium se movere, saltare, subsilire, visa sit: item si uterum comprimat, manibus plagisque corpus offendat, verberet, tundat. Thessaur. *decis. pedem.* 13. Berlich. *d. p.* 4. *concl.* 206. *n* 28.

23 11. Deniq; si vir † (Pater) partus mulierem temerè & atrociter pulset, & malè tractet, Berlich. *d. p.* 4. *concl.* 8. *num.* 52. ubi adserit, quòd hoc in passu ad conjecturas recurrendum sit, ad qualitatem facti percussionis, causæ, personarum aliarumq; circumstantiarum, Covarr. *in clem. furiosus.* 1. *tit. de homicid. p.* 2. §. 3. *num.* 1. latè Farinac. *volum.* 4. *tit.* 14. *quæst.* 122. Daniel. Moller. *ad constit. Saxon. p.* 4. *const.* 4. arbitratur, percutientem in dubio indistinctè quæstioni subdendum esse, sive neget sive affirmet, qua mẽte gravidam mulierem percusserit, Berlich. *d. loc.* adeò ut marito quoq; mulierem prægnantem atrociter tractare inhibeatur, qui si eo usq; in costam sævit, ut abortum faciat, pœnâ fustigationis, cum perpetuâ relegatione plectatur, Berlich. *d. loc. num.* 50. quæ pœna quoque eos tenet, qui dolo malo clamorem vel tumultum excitant, unde mulier perterrita paucos post dies dolorem sentiat, faciatque abortum, juncta actione civili, ad damna & interesse tendente, ut si quis viduam prægnantem terreat, aliterque abortui causam det, sicut ipsa, partu deficiente, perdat hereditatem, aliave lucra hereditaria, §. 10. *inst. ad l. Aquil. l.* 21. §. *fin. l.* 22. *§.* 1. *ff. eod.* non secus ac homicida, qui etiam defensionem necessariam allegavit, præter pœnam extraordinariam heredibus ad æstimationem damnorum interesse & lucri cessantis tenetur, Coler. *de process. exec. p.* 1. *c.* 9. *num.* 61.

24 12. Cæterum † expositionis infantum indicia sunt, dolosa graviditatis celatio, pharmacorum adversus generationem usurpatio, attentatio uteri subvertendi, si infans in nemore, platea, vico, via regia, agro, horto, reperiatur, & mulier quædam diffamata in vicinia, lac in mamillis habeat. *arg. constit. crimin.*

*crimin.art.*36. Item si mulier paulo ante in loco, ubi infans exponitur, deambulare visa fuit, depromenda quoque hic indicia sunt ex horoscopia & delineamentis infantis expositi & matris suspectæ, Justin.*lib*.44.

13. Sed quid † si mulier partum occidat vel exponat monstrosum? 25
Distinguunt vulgò Dd. cum JCto Paulo *in l*.14. *ff. de stat. hom*. non sunt liberi (*ait JCtus*) qui contra formam humani generis converso more procreantur: veluti, si mulier monstrosum aliquid aut prodigiosum enixa sit; partus autem, qui membrorum humanorum officia ampliavit, aliquatenus videtur effectus: & ideò inter liberos connumerabitur, adeò ut siquidem partus prorsus sit monstrosus, cui † Theologi nec resurrectionem, animamq; immor- 26
talem tribuunt, Johan. Gœd. *in l*. 136. *ff. de V. S.* nihil hic de indiciis quærendum, nisi facinus, quod de opprimendo vel oppresso & occiso partu allegatur, sit enorme, & mali exempli. Cùm enim ea mulier extra ordinem plectitur, quæ malis medicamentis ejecit molem, id est, carnem informem, sine semine virili genitam in utero, *Novell. Elect. August. Saxon. p*.4.*constit*.4.*§.fin.* ibi: Oder das abgetriebene kein Kindt gewesen / ꝛc. quanto magis ea punienda, sub inquisitionem vocanda, quæ extra cubile honestatis partum monstrosum eumque vivum enecavit, *argum.d.constit*.4.

Porrò † partum non omni ex parte prodigiosum quòd attinet, du- 27
bium non est, quin de eo metjura singula, quæ de partu integro recepta statuimus, prædicari debeant, quò cumprimis pertinet † partus ejus generis 28
monstri, quòd describit Buchan. *lib*. 13. *de reb. Scot.* inferiori corporis parte specie maris, nec quicquam à communi formæ hominis discrepans, umbilicum vero supra trunco corporis & reliquis omnibus membris geminis & ad usum & speciem discretis, quem bipartitum hominem Rex diligenter & educandum & erudiendum curavit, & maximè in musicis, in quibus mirabiliter profecit. Quin & varias linguas edidicit, & variis voluntatibus (*ait author*) duo corpora secum discordia discutiebant, ac interdum litigabant, interdum veluti in commune consultabant. Illud etiam in eo mirabile fuit, quòd cum inferne crura lumbiq; offenderentur, utrumque corpus communiter dolorem sentiret, cum vero supernè pungeretur aut alioquin lœderetur, ad alterum corpus saltem doloris sensus perveniebat, quod discrimen quoque in morte fuit magis perspicuum, nam cum alterum corpus complures ante alterum menses exstinctum esset, quod superstes fuit, dimidio sui computrescente paulatim contabuit,

Hæc ille.

CAPUT XXXV.

DE FALSO, EIVSQVE SPECIEBVS.

SUMMARIA.

1. Falsum quid & quibus modis committatur?
2. Falsum in nomine qualiter committatur?
3. Nemo judæorum docere potest, ex qua tribu natus sit.
4. Cur Herodes magnus annales Iudæorũ combusserit?
5. Nullum falsum sine dolo committitur.
6. Falsum in verbis quomodo committatur?
7. Quam grande peccatum, falsum testimonium.
8. An testi juramentum possit remitti?
9. Testis latebras quærens, ne testificetur, puniatur?
10. An testi præmium debeatur pro officio suo?
11. Pars testem corrumpens quoq; falsi tenetur.
12. An judex delegatus possit punire testem falsum?
13. Commissarius mandatis pœnalibus cõpellere testem potest, ut compareat?
14. Actiones pœnales se invicem non consumunt.
15. Quomodo clericus vel servus ob falsum puniantur?
16. De pœna talionis memorabilia.
17. Lingua falsorum testium perforanda.
18. Falsum testimonium Deum ultorem habet.
19. Quæ pœna eorum, qui urphedas violant?
20. Quæ causæ criminales ad Cameram per appellationem devolvantur?
21. Quæ sine appellatione eo spectent?
22. Quando citatio omitti possit?
23. Quomodo procedendum in causis absolutoriis ad effectum agendi?
24. Si de fraudis Vrphedæ inter partes & judicẽ lis oritur, qualiter se Camera intromittat?
25. Procurator falsus quâ pœna plectatur?
26. Numellæ quid?
27. Quomodo advocatus prævaricator coërceatur?
28. Satius est rem non attingere, quam malè tractando perdere.
29. An levissima culpa unquam jure civili coërceatur?
30. Quomodo falsum in scriptis committatur.
31. Pœna falsi quænam?
32. Effringens vel resignans literas principum qualiter puniatur?
33. Quâ pœnâ clerici falsis bullis utentes puniantur?
34. Historia de Marcello fratre.
35. Scribens, celans vel corrumpens testamenta, instrumenta quomodo puniatur?
36. Quâ pœnâ teneatur literas privatorum aperiens?
37. Quam varie Notarius puniatur falsus.
38. Pœnam mortis de jure civili Canones vertunt in perpetuos carceres.
39. Qualiter statuta intelligenda sint, pœnæ mortis mentionem facientia?
40. Quomodo advocati sibi lucrari possint bonam vestem?
41. In odiosis protocollum non supplet instrumentum.
42. Protocollo producto in causa mutui, promotoriales non mandata sine clausula decernuntor.
43. Protocollum solenne quid?
44. Creatio notariorum olim insinuabatur præfecto urbi.
45. Comites Palatini sæpè indignos notarios creant.
46. Falsum in signis quomodo cõmittatur?
47. Sculptores falsorum sigillorum, pœnæ falsi tenentur.

48. Quæ

48. Qua pœna mendici teneantur falsis diplomatibus utentes, morbosq; fingentes.
49. An spurii nobilium usurpare possint insignia familiæ?
50. De pœnâ falsificantis terminos.
51. Falsum in mensura quid?
52. Pœna hujus falsi quæ?
53. Quomodo in mercibus falsum committatur?
54. Quomodo falsum in mercibus liquidis, vino, mulso, &c. patretur?
55. De fructibus pendentibus non vendendis ac tabernis pannariorum.
56. De falso in animalibus venditis.
57. Quid si res duobus vendatur?
58. De gratiâ Principis duobus facta?
59. De sponso duabus fidem conjugalem promittente.
60. Quomodo in moneta falsum committatur?
61. Historia de Henrico Pulcro, Rege Galliæ.
62. Pœna falsificantis in causa monetaria.
63. An unquam liceat Principi mutare leges monetæ in perniciem subditorum?
64. Quamnam præstare teneatur cautionē Princeps mutans monetam?
65. Minorennitas non excusat ab hoc falso, quin pœnâ ordinaria teneatur minor.
66. Domus, ubi falsa moneta cuditur, confiscanda est.
67. Status imperii, regali monetæ cudendæ abutentes, eo privabuntur.
68. Quâ pœna teneantur rasores, circumcisores monetæ?

QUinta publicorum judiciorum species est lex Cornelia de falsis. Definitur † falsitas ab Azone & Hostiense, mutatio veritatis, dolosè facta, 1
cum injuriâ vel jacturâ alterius. Nonnulli verba posteriora (jacturâ alterius) omittunt, *in c. ne falsariorum. ext. de crim. fals.* & falsum committi adserunt 1. in nomine, 2. verbis, 3. scriptis, 4. signis, 5. aut re ipsa, ut loquuntur.

In † nomine falsum patrari dicitur, quoties dolosè quis ad alterius da- 2
mnum, nomen, cognomen mutat, vel titulum aut dignitatem dolo malo usurpat. *l. 13. ubi Dd. ff. ad l. Cornel. de fals.* Ut cum vir plebejus, Ducem, Comitem, nobilem se esse profitetur, uti in Camera contra Judæum, qui se falsò appellaverat, einen Regierer gemeines Jüdischen Volckes/ mandata sine clausula, ne turbas motusve in R. imperio excitaret, decreta, eumq; Fiscali Cameræ in 2. marcas auri puri damnatum fuisse refert Gylman. *in symphor. præs. Cam. vol. 2. pag. 180.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus. 19. num. 52.* ibiq; elegantes Dd. Cujusmodi Judæus quoque in Italia nuper degit, qui Judæorum Dux dici voluit, adserens se ex tribu Judæ verissimè natum, cum tamen certò certius sit, † neminem Judæorum hodie prosapiam suam liquidò 3
demonstrare posse, quod proculdubio inde evenit, quoniam Herodes (quē magnum appellant) Judaicam originem familiæ suæ affectans, † omnes Ju- 4
dæorum annales & genealogias in archivis, ab Abrahami seculo usque, sedulo asservatas, igni combussit, ne inspectis & computatis genealogiis quid superesset, quo ipse & posteri ejus notari possint alieni sanguinis, refert Philip. Camer. *in med. hist. 2. cap.* Et quia, ut diximus, † falsitas omnis dolū præsupponit, 5
consequens est, ut siquidem haud dolosè alienam dignitatem, honores, nomen quis pro tempore assumat, isq; dolum liquidò purgare possit, falsi cri-

men ejusq; pœnam evitet. *l.unic.ubi Dd. C.de mutat.nom.vide supr.lib.1.de indic.quæ ex mutat.non descendunt.*

6 Porrò † in verbis falsitas committitur, quoties testis in judicio falsum perhibet testimonium, quo actor reusve, famâ, honore, jure, quod sibi debe-
7 tur, spoliatur. Qui testis † noxius constituitur 1. Deo, quia scriptum est, ne falsum testimonium dicas contra proximum tuum. *c.1.de crim.fals.* 2. Judici, cujus aures offendit, totumq; judicium, in quo Dei præsentia viget, ut ait text. *l.13.C.de jud.* illudit & perniciosè seducit. Ruin. *consil.6.vol.5.* Vant. *de null.ex def.jurisd.* 3. parti, quam falsis testimoniis insigniter lœdit & offendit. *d.c.1.* Falsum autem adserere testem vario modo dicitur. 1. falsum dicit, mendacium apertum proferendo. *l.1.ff.h.t.* quanquam Dec. *in c.licet causam.de prob. num.2?* distinguat inter causam principalem, ejusq; accessoria, ita ut illo, ordinariâ, hoc casu, extraordinariâ pœnâ plectatur, Ægid. Boss. *in pract.crim. tit. de perjur.* nec refert, jurato testis, sive sine juramento deposuerit, quoniam
8 secundum nonnullos, juramentum † testi possit remitti. Covarr. *2.var.res.13.* Didac. Cantar. *in qq.crim.c.8.num.43.* reclamante communi Dd. scholâ. 1. Quod jus publicum pactis privatorum mutari nequeat. *l.38.ff.de pact.* Sed receptio testium jurata est juris publici. Bart. *in l.1.ff.de test.* hinc est, quod vulgò quoque dicatur, non credi injurato testi, licet authoritate magnâ præpolleat. Farinac. latissimè in solenni & absoluto suo tractatu de testibus passim, ubi vide tamen aliquot insignes & notabiles limitationes. 2. Quodcunque præstat occasionem scandalis & injustitiæ, non temerè est admittendum, *l.15.ff. de con.inst.ordin.Camer.p.1.tit.23.* Atqui relinquere testi juramentum, est aperire fenestram falsitati, mendaciis, & fraudibus. *l.3.ff.de testib.* Ergo.

3. Jus alterius remittere nemo potest, nedum etiam socius in re communi, *arg.l.120.l.54.ff.de R.J.* sed qui remittit testi, ne juret, disponit super eo, & illud sibi soli sumit, quod aliis quoque jure competebat. Etenim, ut dictum est, testis non parti producenti solummodo, sed & Deo judiciq; jurat. Ergò. Atque hanc sententiam quoque non obscurè firmant, quæ tradit Wilhelm Antonii *de rescript.morat.conclus.30.num.42.48.*

2. Testis falsum deponit, veritatem tacendo, *c.1. de crim.fals.* neque enim hic testis vult prodesse ait *c.11.q.3.l.29.ff.h.t.l.8.C.de Episc.& Cler.* alias
9 † testis subterfugiens, ne veritatem dicat, stellionatus se adstringit. Boss. *in d. tit.de fals.* refert autem testis fideliter & diligenter super omnibus causæ meritis circumstantiisq; examinetur, *c.cum dilecti.ext.de accusat.*

3. Pecuniam recipiendo, ut testimonium diceret vel non? *l.1.ff.h.t.vide distinguentes Dd.* Boss. *d.loc.num.143.* Didac. Cantar. *qq. crim. cap. 8.num. 45.*
10 Licitum tamen † testi est, post depositionem nonnihil recipere, modo ne conventio de pecunia numeranda ante testimonium facta fuerit. Hyp. de Marsil.

Marsil. *in l.1.ff.ad l. Cornel.de fals.num.*8. denique ipsa † pars producens, quæ 11
testem corrumpit, falsi quoque tenetur. *l 1.ff eod.*

4. Porrò si testis extra judicium nonnihil jurato affirmârit, nisi juramentum fuerit levioris notæ, quale incogitanter proferre solent idiotæ, militesque circumforanei, jurasse perinde habentes, ac si cum æluro quodam jocati fuissent, schweren ins Gelach hinein / daß die Balcken krachen / ut scripsit Wilhelm. Antonii *de rescript.morat.conclus.* 30.*n.*58. juxta illud Lucani:

Nulla fides, pietasq; viris, qui castra sequuntur.

quod in judicio revocaverit, Bart. *in l.*27.*ff.eod.n.*4.

De delegato judice quæritur, † an possit punire testem falso jurantem? 12
Affirm. Specul. *in tit.de test.*§.1.*vers.*44 Bart. *in c.praeterea.de off.deleg.*Raph. Fulgos. *in l.*1.§.*fin.ff. de off. ej.cui mand. est jurisdisd.* Quia, *ajunt*, delegatus modicam habet coërcitionem, *c.ex literis.de off. deleg. d.l.*1. *§.fin.* scilicet, qui testem comparere nolentem coërcere possit, eumq; mulctare, *argum.c.praeterea.ext.de testib.* & refert Gylman. *in symph.tom.*2.*præjud. Camer.p.mihi* 339.
uti † Commissarius testem contumacem mādatis pœnalibus compescuerit, 13
quam coërcitionem Camera approbârit, Ludovic. à Peguera *decis. Cathal.* 79.*num.*3. ubi cum hâc sententiâ in effectu transire videtur. Quidam hic distinguunt inter delegatum principis, & ordinarii, ita ut ille punire queat contumaces testesque falsos, hic non utique. Bald. *in l.*14. *C. de testib.* Didac. Canter. *in qq.crimin.c.*8.*num.*48. Abbas *in c.1.de crim.falsi.* ubi quoq; & hoc quærunt, an Princeps vel ordinarius adhuc punire possit testem contumacem vel falsum, quem antea commissarius mulctaverat? Quod affirmare videtur ex Bossio, qui ita communiter teneri à Dd. refert *in pract.crimin.tit.de fals.n.*104. & Clar. *in pract.quæst.*38.*vers.sed quæro.* Peguera *d.decis.*79.*n.*2. At enim rectiùs negatur: ne aliquis ob unum idemque delictum bis puniatur, quòd incivile est, Salycet. *in d.l.*14.*C.de test.l.*22.*Cod.de pœn.* unde Chrysost. *apud Stobe.sermon.*144. hoc judicanti perspiciendum est (*ait*) ne pœnæ delictis graviores sint, sed in justitiâ appareat clementia: Quanquam in aliis juris civilis partibus, † actiones præsertim pœnales, alia aliam non consumant, §.*fin. ubi In-* 14
terpp.inst.si quad.paup.fecis dicat.

Cæterum pœna falsi jurantis † Clerici est, pœnitentia triennalis 15
falsi testis ejusdem in causa criminali degradatio status, & supplicium jure civili contra laicos constitutum, *c.presbyteri.*25.*quæst.*6. Pœna falsi communis est deportatio, bonorumque confiscatio, *l.*1.*§.*13.*ff.h.t.* junctâ infamiâ, *c.*6.*q.*1. Servi falsum committentes ultimo supplicio afficiuntur, *d.l.*1.§.13. Quia verò falsi pœna falsarii puniuntur testes, *l.* 21.*ff.eod.* non dubium est, quin pœnæ antedictæ contra falsarios testes omninò stringant. In causa criminali specialiter obtinet, ut testes plectātur eadem, quâ reus testimoniis falsis convictus, puniendus vel punitus erat pœnâ, *l.* 1.§.1.*ff. ad l.Cornel. de sicar.* quod jus

16 veteris † talionis legem adhuc redolet, quam ad unguem, etiam dictitante
Scripturâ sacrâ observavit antiquitas indistinctè, *Carolus* 4. nobilem nomine
Zacharam, qui parochum suum utroque privaverat oculo, vicissim excœcari
mandavit, Dubrav. *in histor. Boëm. lib.* 22. quam talionis pœnam quoque con-
firmavit *Carol. V. const. crimin. artic.* 107. ibi: Wo aber einer / durch einen fal-
schen Eyd / jemand zur Straffe schwüre / derselbige soll mit der Pön / die er
fälschlich auff einen andern schweret / gestraffet werden. Item: Wer solch falsch
schweren mit wissen / fürsetzlich vnnd arglistig dazu anreitzet / der leidet gleiche
Pön / Vigel. *de fals. cap.* 10 *reg.* 11. *de pub. jud.* Gilh. *in arb. jud. crim. cap.* 2. *lib.* 4.
Nonnunquam etiam duobus digitis, quibus erectis falso juravit, testis ampu-
tatur, *d. constit. crimin. art.* 107. Menoch. 2. *de arb. jud. cas.* 192. 319. Sichard. *in
l. 2. C. de jur.* Hyppol. de Marsil. *in tract. crim. §. super. n.* 160. D. Amanell. ait,
17 † linguam falsorum testium perforandam esse, *in tr. de clariss aqu sing.* 34. *al-
legans glossam in l. omninò. C. de delator. lib.* 10. Joan. Boëm. *in tit. de Africa c.* 5.
testatur, quod perjuri capite plectantur apud Ægyptos, tanquam qui duplici
18 teneantur crimine, ut qui † pietatem in Deos violent, & fidem inter homi-
nes tollant, maximum humanæ societatis vinculum, Gylm. *tom.* 2. *symph. in
decis. Camer. pag.* 255. & refert Johan. Wolff. *cent.* 13. *p.* 1. *rer. memor.* quod in-
venta fuerit in Hatstadt manus integra in modum jurantis, alio corpore pu-
trefacto, & cum eam secundario sepelire voluissent, guttæ sanguinis emana-
rint, & propterea secundario eam sepelire noluerint. *Hæc ille.*

Cæterùm pœna illa *ex const. crimin. art.* 108. *&* 176. quoq; adversus hos,
19 † qui urphedas violant, stringit, Schurff. *consil.* 87. *cent.* 3. *Menoch.* 2. *arb. jud.
cas.* 335. modò ne absolutionem impetraverint ab Episcopo, *c. fœneratores. de
elect. c. contingat. de perjur. c. fin. de for. compet.* Wilhelm. Antonii *in tract. de
rescript. morat. conclus.* 30. *num.* 36. vel hodie in Camerâ, *part.* 2. *ord. Cam. tit.* 24.
idq́ue ex jure communi, *l. fin. ff. ad munic l. fin. ff. qui satisd. cog.* Anton. *d concl.*
30. *num.* 37. *ubi Dd. turmatim citantur.* Qua in re adversarius, contra quem
absolutio petitur, citari solet, ad videndum relaxari actorem à juramento, ubi
20 casus vivus depingitur competentiæ † Cameralis, in causis criminalibus, cu-
jusmodi præjudicia multo plura passim occurrunt observatione digna. Sic
quoque promotoriales in causa criminali decernuntur sub pœna banni, Gil-
man. *in symph. tom.* 2. *in præjud. Camer. pag.* 185. *&* 188. in causa nullitatis rerum
criminalium. Gilman. *d. loc. pag.* 196 *&* 103. Cunrad. Hartz *in tract. de reor. in-
quis. juri. instit. conclus.* 12. *num* 13. ibiq; Anonym. *in not.* Sic cum quis seipsum
occiderit, ubi agitur de confiscatione bonorum interemti, vide Gylman. *d.
loc. pag.* 305. in puncto restitutionis cadaveris, causa pignorationis coram Ca-
21 mera ventilatâ, Idem *d. loc. pag.* 158. Sic cum † propter merum imperium li-
tigiosum capitur maleficus, Camera nonnunquam se intromittit, Gilman.
d. loc. aliquando etiam mandata sine clausula decreta fuisse in causa veneficii,
ne mu-

ne mulier capta sine indiciis sufficientibus torqueretur, constat, *pag.* 193. Item ne ordinarius magistratus expelleret, relegaret civem subditum. In causa Hallensium denique contra Comitem de Hohenloë decreta fuisse mandata in causa criminali, idem attestatur, *d. tom.* 2. *in præjud. & decis. cam. pag. mihi* 193. Aliàs vero verius est, quòd causæ criminales capitales, vulgò, peinliche Sachen/so Leibstraff auff sich tragen / ad Cameram non solùm per viam appellationis sed & simplicis querelæ neutiquam pertineant, prout Cunrad. Harß deduxisse videtur *in tract. de reor. inquis. conclus.* 12. *ibiq; in not. Anonym.* & inprimis ampliter & ex professo eminentissimus quondam JCtus & Præceptor noster Dn. Gothofredus Antonii *in orat. hâc de re peculiari eò loci subjectâ. num.* 19. *per tot.*

Sed quinam processus in terminis hisce absolutoriis ad effectum agendi requiratur? disceptari solet, nonnulli libellum producunt & contestationem litis urgent, sed malè. Idem Gylman. *in decis. Cam. symph. vol.* 2. *pag.* 269. existimans, quod ubi de injustitiâ notoriè constet, nedū citatio ad videndum sit necessaria, quæ tamen, causâ principali ipsâque juramenti materiâ jam in controversiam deductâ, omitti salvo processu nequit, ætiologia juris est, ut sicut omitti potest † citatio, quotiescunque evidenter constat citando non 22
competere defensionem, Marian. Sociu. *de citat. art.* 7. *n.* 35. Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. conclus.* 10. *num.* 19. ita citatio ex omni asse requiritur, quandocunque de exceptione rei relevanti adhuc dubitatur, quæ brocardica non nisi in causis summariis & executivis locum sibi vendicare juris est indubitati, *Dd. in l.* 6. *ff. de fid. libert. l.* 13. §. 3. *ubi Bart. ff. de usufr.* adeò ut sæpenumero † actor relaxationem à juramento prorsus omittere, & in causa fractæ 23
pacis, ubi captivus non nisi juratò, de non vindicanda injuria, dimissus est, in Camerâ rectâ agere jure possit, Gail. 1. *observ.* 22. nonnunquam etiam in causa civili captivus mandata sine clausula rectè petere & impetrare potest, omissâ illa absolutione, dirigens supplicationem auff die vier Fälle / *part.* 2. *ord. tit.* 23. ubi respectu supplicantis requiritur, is ut status sit imperii, quoniam privati rarò aut nunquam auff die vier Fälle / agere valeant, latè ego hoc deduxi in disputatione mea prima inaugurali, quam habui Heidelbergæ, in anno 1617. præsidente *Dn. Reinhardo Bachovio* JCto incomparabili, amico meo colendissimo, de mandatis sine clausula, alteram in Academia Julia quę est Helmstadii, anno 1628. respondente Ernesto Godekenio Hildesheimensi, de indiciis delictorum, ubi gradus Doctorales suscepi, quos reformata Heidelberga mihi conferre non potuit.

Porrò si de juramenti † formula, quoad securitatem vel urphedam dubitatur, exindeque inter magistratum captivumque exoritur dissensio, Camera quoq; implorari potest, unde recepta hæc passim responsa & rescripta Cameræ: Daß auff einen allgewöhnlichen Vrpheid der Gefangener seiner hafft erlassen 24

lassen werde/ Gylman. *d. loc. in præjud. Camer. pag.* 296. ubi addit notabile hoc, ut, ut siquidem magistratus stare contendat juri, nec in frontispicio appareat jus supplicantis, is remitti debeat ad forum Ecclesiæ, ut ibidem absolvatur à juramento. Paul. de Castro *consil.* 259. *vol.* 2.

25 De † procuratore falso, qui dolo malo causas principalium negligit, prodit, constitutum jure apparet, ut damna & expensas partibus refundere cogatur, *argum. l.* 1. *ff. de prævar.* Menoch. 2. *arb. qq.* 323. qui pro delicti gravitate nonnunquam exhiberi numellis publicè debet: Numella, auctore Fe-
26 sto, † vinculi genus est, quo canes venatici solent alligari, quâ voce etiam Varro de canibus loquens utitur, 2. *de re rust.* Cujac. 9. *observ.* 22. vel etiam vir-
27 gis cædi & in exilium mitti, *constit. crimin. Carol. V. art.* 115. Advocatus † prævaricationis reus extra ordinem punitur, *l.* 1. *§.* 2. *ff. de prævar.* Gilhaus. *in arb. crim. c.* 2. *tit.* 31. Sed an Cliens restitui possit in integrum hoc casu? Ita communiter adseritur, quoties procurator solvendo non est, *gloss. in l.* 12. *ff. de furt. & in c.* 2. *ext. de in int. rest.* Bald. *in auth. hodie. C. de appell.* solvendo existente ad damna & interesse, uti modo statuimus, tenetur, *l.* 12. *§.* 1. *l.* 8. *§.* 4. *ff. mandati. l.* 28. *l.* 42. *ff. de procur.* imò quoque ob culpam levissimam, *l.* 13. *ubi Donell. C. mandat.* idque ex tacitâ industriæ adsertione, *§.* 2. *inst. de obl. quæ ex quasi. &c.*
28 cum † satius fuisset, rem non attingere, quam malè tractando perdere, Donell. *in l.* 8. *C. mandat.* quam sententiam in Camera receptam esse refert Gilman. *in symph. volum.* 2. *præjud. Camer. pag.* 284. errant autem, qui procurato-
29 rem propterea † culpa levissima non teneri ajunt, cum levissimæ culpæ nullibi fiat in jure mentio, quæ assertio convincitur *l.* 44. *ff. ad l. Aquil.*

30 Deinde † in scriptis vel literis fit falsum, cum quis falsificat bullas apostolicas, diplomata, rescripta, privilegia, mandata Principum, testamenta, instrumenta, *l.* 2. 4. 6. *ff. ad l. Cornel. de fals.* vel cum Notarius falsum scribit. *c. ad falsariorum. de crimin. fals.* ubi tria veniunt consideranda in personis falsariorum. 1. ipse falsificans, 2. utens falsis scriptis publicis, 3. adservans solummodo literas falsas.

De primo statuit *d. c.* ad falsariorum. quod clericus falsificans bullas Apostolicas, actualiter degradetur, tradaturq; foro seculari ad luendam pœnam falsi, Ludov. à Peguera *decis.* 81. *num.* 9. quæ hoc casu est impressio characteris in faciem & in exilium missio, *c. audientiam. ext. de crimin. falsi.* Laicorum pœna est excommunicatio, *d. c. ad falsar.* bonorumque publicatio. *l.* 1. *§.*
31 *fin. ff. h. t.* quæ † pœna homines liberos solummodo obligat, servorum pœna mors est & ultimum supplicium, *d. l.* 1. *§. fin.* neque hîc distinguitur inter actores, sive superiorem recognoscant sive non? Quanquam quoad clericos pœnam hanc falsi quodammodo mitigatam appareat, *c. clerico. c. Episcopo. distinct.* in laicis non mutatam passim tradunt *in d. l.* 1. *§. fin.* hinc Scabini Lipsen-
32 ses ei, qui † resignatis & apertis literis Electoralibus ad Equitem auratum N.

scriptis,

ſcriptis, contenta earum legerat, dictitarunt fuſtigationis pœnam, & venditionem bonorum, junctâ commigratione de territorio, Matth. Coler. *in decis. Germ. decis.* 179.

De ſecundo caſu jure conſtitutum apparet, quod † clericus literis Apo- 33
ſtolicis vel Cæſareis falſis utens, deponatur ab officio, & pro delicti gravitate carceribus perpetuis coërceatur. Canoniſtæ *in d. c. ad falſar.* De † Marello fra- 34
tre minorita falſas indulgentiarum bullas circumferente ſcribit Crantz. quē refert Wolff. *cent.* 15. *p.* 1. *lect. memor.* Quod ab Archiepiſcopo Colonienſi ad perpetuos carceres fuerit damnatus, qui non ita pridem ob crimen idem Venetiis incarceratus, cuſtodiâ elapſus erat, ſimulando ad mortem ſe ægrotare, ſcribens receptum, quod potione formari juſſit in Apothecâ. Quâ acceptâ rogavit ad ſe dimitti fratrem ordinis minorem, ut coram Deo ſincerā faceret moriturus conſcientiam, adventantem ad ſe in carcerem, fratrem blandè invitat, ut de ſuo potu guſtare non detrectet, ſimplex frater nihil doli ſubolens, potat, nec diu poſt in ſomnum ſolvitur graviſſimum. Marcellus detractâ illi veſte monachali, ipſe induitur, & clamans carcere extrahi poſcit, jam impleto circa carceratum officio, extrahitur falſarius ille cum cucullo alieno, & pro fratre abire ſinitur, *Hæc ille.* Laicorum pœna excommunicatio eſt, *d. c. ad falſariorum. ext. de crim. falſi.*

De caſu tertio idem jure ſtatuitur, modonè facti ignorantia probabilis allegari poſſit. *Dd. in d. c. ad falſar.* Præterea de eo, † qui teſtamenta, inſtru- 35
menta delevit, corrupit, interlevit, reſignavit, quiq; falſum ſcripſit, ſciens prudens ſubſcripſit, amovit, celavit, ordinariâ falſi pœna tenetur, *l.* 2. 6. *ff. eod.* Cujac. *in tr. ad African. in d. l.* 6. *ff. h. tit.* Falſificans † ſcripturam privatam pu- 36
nitur arbitrio judicis, prout ac qui aperit literas privatas perinde plectitur. Bart. *in l.* 2 *ff. eod.* Jul. Clar. *lib.* 2. *ſent. recept. in §. falſum. num.* 25. Paul. IV. Papa literas Regis Hiſpaniæ reſignans, atque legatos regios carceri includens, ab Albano, bellis impetitus, graves inde luit cum totâ Italia calamitates. Pet. de Suav. *in hiſt. Concil. Trident. lib.* 5. *pag.* 470. *& ſeqq.*

Pœna † notarii falſum committentis, relegatio eſt, omniumq; bonorū 37
confiſcatio, *d. l. fin.* officii amiſſio, Bart. *in l.* 12. *C. de ſuſcep. præpoſ. &c.* & infamia, *l.* 21. *ff. de his, qui not. infam.* nonnulli diſtinguunt. *gloſſa in l. fin. C. de ſuſp. tut.* Bart. *conſil* 174. *vol.* 1. *num.* 7. Didac. Cantera *in qq. crim. c.* 4. *num.* 16. Dec. *in c.* 2. *de judic.* falſi gravitas ſæpenumero pœnam hanc auget, qui enim Notarius inſtrumentum immunitatis falſum ſcribit, igni cremandus. *l.* 1. *C. de imm. non conced.* qui ſimulatæ venditionis inſtrumentum facit, manu amputandus. *c.* 1. *§. ſcriba. de feud. prohib. alien. per Frid.* 2. *feudor. ubi* Schenck baro. Pet. de Raven. Hottoman. Roman. *in ſing. ſing.* 38. qui falſa reſcripta Principis, bullas Apoſtolicas ſcribit, decollandus eſt. Canoniſtæ *in d. c. ad falſarior.* ubi regula hæc obſervatione digna notanda: Quod quoties † jure civili infligatur 38

pœna mortis, de jure Canonico ea ut plurimum mitigetur vertaturq; in per-
petuos carceres vel deportationem, ita in casu converso, quando jus Cano-
nicum pœnam non mortis sed levioris supplici decernat, ea plerunq; in foro
seculari mutetur in pœnam mortis. vide Didac. Cant. *in qq. crim. c. 4. num.* 16.
Salycet. *in l. 1. C. de sepulch. violat.* adeo ut licet notarius vigore *d. c. ad falsar.*
pœnâ mortis non puniatur, plectatur tamen hac pœna de jure civili, juxta ca-
nonem prædictum. Didac. Cantar. *d. loc.* Aliâs notanda hic est Jasonis decla-
ratio *in l. transigere. num. 9. C. de transact. & in l. divortio. num. 6. ff. solut. matrim.*
39 ubi tradit: quod quando lex vel † statutum mentionem faciat pœnæ capitalis,
ea non de morte vel ultimo supplicio, sed de pœna non mortis, utpote de-
portatione, quæ quoque capitis pœna dicitur, propter maximam scilicet ca-
pitis diminutionem, §. 1. *&* 2. *inst. de cap. min.* sit intelligenda. Subdit Jason, in
utroque loco se hac doctrinâ Bononiæ quendam monetariũ falsitatis reum,
liberasse de pœna mortis. Felin. *in c. ex literis. num. 22. ext. de constit.* idem atte-
40 statur refertq; Joan. de Imola *num. 3. de publ. jud. in instit.* quod hac cautela †
advocati sibi possint lucrari unam bonam vestem. Joachim. à Beust. *in lectur.
l. admonendi. ff. de jurejur. n.* 1179. *pag. mihi* 526.

41 De † protocollo falsificato, an Notarius id falsificans perinde ac si in-
strumentum publicum corruperit, teneatur? disquiri solet: communiter au-
tem id negatur, quia in pœnalibus & odiosis protocollum non supplet instru-
mentum. *c. odia. de R. J. in 6.* & nihil frequentius evenit usu, quam protocolla
transmutari transcribi, modò salva maneat & incorrupta veritas, nec casus de-
tur, ubi perdito instrumento, ad protocollum esset recurrendum, quod sic
42 demum falsificaretur. Aliâs producto † protocollo solent decerni promo-
toriales de solvendo in causa mutui, & dehinc causa paulatim auditâ, manda-
ta sine clausula, quæ regulariter super instrumento & chirographo mutui de-
bent pronunciari. *deput. Spirens. de anno* 600. §. ob auch/ *&c.* Gilman. *in supp.
vol. 3. p. 3. sup. 1. & tom. 2. in decis. Camer. pag.* 55. *&* 64. Coler. *de process. exec.
part. 1. c. 3. num.* 212. Quint. Mandos. *de monitor. q.* 71. adeò quod Andr. Gail.
2. *obs. 25. & de arrest. c. 7.* Italiæ & Domus Austriacæ judicia, quoad celerem cau-
sarum executivarum expeditionem, celebret, meritò etiam de stylo Curiæ
Brunsvicensis Guelphicæ prædicandum sit vigore const. Ducalis *de anno* 617.
quæ sedulò & seriò prædicatur. Sed ad protocollum redeo, ubi subticendum
43 non est, ut siquidem id † solenne sit, id est, quod continet diem & consulem,
circumstantias loci, temporis, personarum, quantitatis, parum vel nihil di-
stare in effectu debeat ab ipso instrumento publico. *constit. Max. de anno* 512.
Colon. in tit. von Notarien. Menoch. *de arb. qq. cas.* 137. Frid. Mindan. *de man-
dat. lib. 2. c. 69.* Cujac. *in Novella* 44. Joan. Andr. *ad spec. in §. videndum. de instr.
edit.* Cujac. *in l. 15. C. de decur.* testatur, quòd uti certum JCtorum corpus sub
primicerio exstiterit, ita quoque collegii placitis, tabelliones quinque saltem

admissos

admiſſos fuiſſe, non niſi homines fidei integræ & ſcribendi legendiq; peritiſſimos, nec non juriſperitos, imò † inſinuatam tabellionum quorumcunque 44
creationem præfecto urbi, creatoribus jurantibus, ſe non ambitione, gratia ulla, ſed ſolâ virtutis conſcientia ad tabellionis novi electionem adductos, quæ juris priſci veſtigia ſequebatur quondam Camera ſine ratione gravi, ubi ex 50. ſupplicantibus pro matriculâ vix 10. admittebantur. Peſſimè conſulentibus illis, reipublicæ non raro † Comitibus Palatinis ad officium 45
Notariatus ſine omni delectu ſive examine, ut memini, cujuſcunque generis ſycophantas indoctosq; idiotas admittere, hinc Platina *in Jul. 1. in verſ. Germanica.* ibi: Aber heutiges tages seynd jhrer so viel (Notarij) so vngelehrt vnd toll/ daß sie eigene Namen kümmerlich mögen in Lateinischer Sprache auffzeichnen/ ich geschweige anderer Leute Händel beschreiben/ jhrer Sitten halben will ich hie nichts einführen/ dieweil jhr etzliche auß der Zahl der Hurenwirth vnd Tellerlecker in diese Würdigkeit kommen seynd. *hæc Platina pag. mihi 35.*

Porrò in † ſignis committitur falſum, 1. cum quis ſigillo falſo utitur, 2. 46
cum limites juriſdictionales territorii, agrorumve terminos malitiosè & dolosè mutat, tranſponit, vel ſubducit.

De 1. agit *l. 2. l. 6. l. 27. ff. h. t.* qua in re falſi perinde tenetur † ſculptores 47
ſigillorum, quam ipſi utentes ſigillis falſis vel alienis, *l. 30. ff. eod.* Coler. *in dec. Germ. deciſ.* 179. in Saxonia uſitatum eſſe, ait, ut qui falſum ſigillum dolosè uſurpârit, fuſtigetur, auribuſve amputetur, & forma ſigilli falſi in manu aut fronte ejus inuratur. *deciſ. Lipſ.* 34. *vol.* 2. Quam pœnam Witebergenſes quoque ſolent pronunciare contra † mendicos, falſis ſigillis & diplomatibus, qui- 48
bus oſtiatim diſcurrunt, ſimulantes morbos, incendia, aliosq; caſus infelices *deciſ. Lipſ.* 670. *vol.* 2. Sed an hæc pœna quoque obliget † ſpurios vel natu- 49
rales nobilium, uſurpantes inſignia & ſigilla familiæ? Ita affirmant Dd. *in l. 19. ff. de ſtat. hom.* Ad hos enim nomen, arma & inſignia familię de jure non ſpectare certo certius eſt, *arg. l. jus familiarũ. l. jus ſepulchri. C. de relig. & ſumpt. fun.* Theod. Reinkingk *de retract. conſang. quæſt. 2. num. 257.* hinc Ulpian. *in l. 24. ff. de ſtat. hom.* lex naturæ eſt, (*inquit*) ut qui naſcitur ſine legitimo matrimonio, matrem ſequatur. Dicendum itaque foret: Ergone maternæ familiæ inſignia impunè uſurpabunt? res in idem recidit, remanente confuſione familiarum, quæ facilè concedi non debet, Bald. de Ubald. *in tr. de ſucceſſ. ab inteſtato p. 1. c. 11.* ubi ait: quod in Francia & Britannia illegitimi filii quidem portent arma patrum, ſed ita, ut ſuperaddita ſit inſigniis inſignis quædam barra per tranſverſum, quæ incipiat à ſiniſtris, tranſducta ad partem dextram. Ego *in exerc. meis Juſtinian. diſp. 13. th. 13. Witebergæ habitis.*

Notatum hic eſto, inter ſpecialia hujus criminis exiſtere, quòd licet condemnatus, qui ducitur ad ſupplicium, ſi illi Cardinalis obvius fiat, liberari debeat, per tradita eorum, quos allegat Anonymus *in not. ad* Hartz *tract. de in-*

quisit.reor.concluf. 6. num. 1. non tamen liberetur falsarius, attestante ex Menoch. Ludov. à Peguera *decis.* 80. *num.* 2. Nullum enim aliud crimen extare in orbe, quod objectius deprimat hominis statum & famam, & quod aliis criminibus sceleratius sit, quam hoc falsi crimen. Hippolyt. de Marsil. *in rubr. ff. ad l. Cornel. de fals. num.* 12. Deinde quod hodiernis moribus falsi pœna arbitraria sit, atque diversimodè pro delicti gravitate vel levitate, prout publicæ disciplinæ vigor admittit, infligatur. Menoch. 2. *arb. jud. qq. cas.* 315. Jacob. Aleman. *in palæstr. consult. 2. rat. dec. 9. pag. 66. in pr. constit. crim. Car. V. art.* 112. ibi: Welche solche Siegel/ Brieffe/ Instrumenta/ Vhrbar/ Rente/ Zinßbücher oder Register machen/ die sollen an Leib vnd Leben/ nach dem die Fälschung viel oder wenig/ boßhafftig vnd schädlich geschihet/ nach Raht der Verständigen gestraffet werden.

50 De [2]. agit *l. 3. ff. de term. mot.* pœna autem moventis & † falsificantis terminos *ex l. Agraria*, cujus author Cajus Caligula perhibetur, 50. aureorū pro terminis singulis loco motis, quæ in servis ultimum supplicium est. Porrò qui libros, finium quæstiones, decidentes obscurant, falsificant, aut qui finium facies convertunt, ex arbore arbustum, ex sylva novale facientes, pro personarum factorumve discrepantia, gravius vel remissius puniuntor, quæ coërcitio ad mortem usque extendi potest, vigore *const. Car. V. art.* 124. nec verò pœna termini moti tenet hos, qui quidem evellunt terminos, at non mutandi fines ergo, quos furto conveniendos esse dicit Damhoud. *in pr. crim. c.* 127. quoniam voluntas & propositum maleficia distinguant, *l.* 53. *ff. de furt.* cumulantur utræq; actiones & furti & termini moti, quotiescunque limites, vel quodcunque vice eorum sive lignum, arbor, lapis fuerit, contrectantur, & furti & finium mutandorum, *gloss. in d. l. 3. ff. de term. mot.* Damhoud. *d. loc.* Clar. *in pr. crim. q.* 43. Menoch. 2. *de arb. jud. qq. cas.* 393. Landrecht 2. *art.* 28. Prudentiores, quò periculum transmutationis evitent, carbones substernere solent limitibus, nempe qui terra reconditi nunquam putrescere vel interire creduntur. Augustin. *de civ. Dei lib.* 21. *c.* 4.

Denique re ipsa falsum committitur, [1]. in mensura, [2]. mercibus, [3]. moneta.

51 1. In † mensura, ulnis, stateris falsum committitur cum vinocopola, textor, mercator, instrumentis falsis mensuralibus utitur, *l. pen. ff. h. t. l. 27. ff. de pœn. l. 6. §. fin. ff. de extr. crim. Proverb.* 11. legitur, quod judicia domini sint, si quis falsis ponderibus, stateris, proximum lædat, olim quæstio hæc ad Ædiles Curales pertinebant, seriò & sedulò hujusmodi flagitia coërcentes, exoptandum quoque esset hodie, magistratus hac in re oculatiores fieri, nec tam laxas cauponis pharmacopolis, mercatoribus, habenas in vendendis taxandisq; pro arbitrio mercibus, & usurpandis sæpenumero falsis mensuris, sine

sine fronte & metu legum, calliditatibus furta infinita committendis, concedere. Damhoud. *in pr.crim.c.*123.*n.*5.

Pœna † falsi hujus est relegatio & bonorum publicatio, *l.*1.§ *fin.ff. h. t. l.* 52
30.*ff.eod.jure Saxon.*est fustigatio & virgarum cæsio. Landrecht 2.*art.*13. Matth. Coler, *in decis.*179. Joan. Boëm. *lib.*1.*de morib.African.c.*5. refert, quod Ægyptii eum, qui pondus, mensuram, signa mutet, ambabus amputent manibus, ut quæ corporis pars peccasset, eadem quoque plectatur, luatq; per universam vitam pœnas tristiores. Gylman. *in symph.tom.*2.*præjud.Camer.pag.*229. *Constitutio criminalis Caroli V.art.*113. hoc falsi genus coërcet relegatione, virgarum cæsione, & nonnunquam ultimo supplicio, pro delicti atrocitate, ibi: Vnd es möchte solcher Falsch als offt gröblich vnd boßhafftig geschehen / daß der Thäter zum Todte gestraffet würde.

2. In † mercibus falsum committitur, cum venditor [1.] rem falsam 53
vendit, quæ vicium fovet. [2.] vel rem eandem duobus vendit, Boss. *in pr.crim. de fals.num.* 112. & 115. Damhoud. *in prax.crim.cap.*123. Didac. Canter. *in qq. crim.c.*8.*num.*27.

Circa 1. distinguitur, aut viciū illud est in mercibus aut in animalibus. Merx aut est pannus, sericum, toxicum, lana, filamenta serica, zinziber, piper, aromata, balsama, & cætera materia liquida: de panno vicioso venum exposito vel vendito agit *ord. polit. Rudolphi secundi, de anno* 577. *tit.* 21. ibi: Demnach setzen ordnen vnnd wollen wir / daß hinfurtern im H. Römischen Reich Teutscher Nation / kein Tuch mit der Elen im außschneiden verkaufft werden soll / rc. & § *sequenti* gleichfals / ubi de iis disponit ordinatio, qui tinctura maligna pannos corrumpunt, atque emtorem inde malitiosè lædunt, quibus vigore *d. constit.* indicitur mulctatio sive publicatio omnium bonorum, adde *reform. polit. Carol. de anno* 548. *recess. Imper. Aug. de anno* 500. ibi: Nach dem viel Klagen / rc. de sericâ aliâve materiâ non corrumpendâ agunt perinde allegati recessus: de corio, lanâ, extra imperium non transvehendâ agit *reform. polit. de anno* 548. §. Dieweil auch befunden / rc. de zinzibere, ne colore tinctus vendatur, sed in colore suo nativo relinquatur, disponit *reform. polit. de anno* 577. *tit.* 29. & *reform. polit. de anno* 530. §. Von Verkauffung deß Ingwers. De pipere, aromate aliisque speciebus & unguentis non corrumpendis, non miscendis, confundendis, diluendis cavit *ord. polit. Francof. de anno* 577. *d.* §. 24. Porrò corrumpentes † vina, eisdemq; calcem vel aliam 54
speciem nocivam admiscentes, coërcentur *reform. polit. de anno* 548. *in tit.* Von Schiff- vnd Fuhrleuten / *constit. Max. de anno* 512. ne vini vasa semel tincta sulphure, denuo adurantur, agitur ibidem: Daß der Boden ins Faß geschlagen / vnd der Wein gar verschüttet werde / rc. ubi quoq; aurigas, vectores, qui vinum degustant, refundentes aquam in vasa, honore, bonis, vita, pro delicti qualitate, mulctandos esse dicitur: Similia de vinicoctoribus & falsa-

toribus lectu non indigna require apud Wilhelm. Antonii *in tr. de rescript.*
55 *morat. conclus.* 68.*num.*73. Et *reform. Polit. Carol. V. de anno* 548. ne † fructus pendentes vendantur, disponitur, idq; ad compescendam fœneratorum malitiam, &c. ne tabernæ pannariorum, mercatorum, amplis & obscuris struantur tectis, quò mercium vitia contegantur, prohibetur *ord. polit. de anno* 577. *tit.*21.§.*fin. Zas. in* §. *item. instit. de act.* ubi dicit: quod mercatores soleant sibi constituere vel comparare servitutem luminum, falso adserentes, ut siquidem sol affulgeat merces, inde corrumpantur fiantque deteriores, quæ ex nobis reassumit pluribus adductis similibus Wilhelm. Antonii *in tr. de rescript. morat. conclus.*24.*num.*5. *& seqq. in secunda edit.* De monopoliis non exercendis sub pœnâ confiscationis omnium bonorum agit *ord. polit. de anno* 577.*tit.*18. *reform. Pol. Carol. V. de anno* 548. §. Von Monopolien.

56 Porrò quod † falsum in animalibus attinet, vicissim distinguitur, aut vitium erat manifestum contractus tempore, ut quia venditur equus claudus cœcus, monoculus, & in nullo tenetur venditor; aut latens & occultum vitium, & distinguitur denuò, aut vitium hoc est minus, aut magnum & periculosum: minus vitium manifestare hactenus non tenetur, modò propter vitium vendat tanti minoris, & certum sit, quòd si vitii meminisset, adhuc emtorem fuisse empturum, & alibi traditur, quod actione tanti minoris non rescindatur contractus, sed suppleatur tantum in eo, quod res minoris constabat.

Si vitium est magnum & periculosum, ut quia equus est calcitrosus nimium, indomitus & ferox, qui fræno non possit regi, ducique ad currum, aratrum, manifestare debebat venditor vitium equi, vide Tiraq. *in solenni tr. de jud. in reb. exig. pag.*81.

Denique si vitium erat latens sicq; comparatum, ut si scivisset emptor falsitatem, rem omninò noluisset emere, quòd si subticuerit vẽditor vitium, actione redhibitoria conveniri potest, quâ contractus nullus declaratur, cogiturque venditor recipere rem, & precium restituere emtori, *l.*21. *&* 23. *& t. t. ff. de ædilit. edict.* De quâ re plenè & distinctè Johan. Wilhelm. Rövestrunck *in meditat ædilit. passim per tot.*

57 Postremò 2. qui † rem duobus vendit, falsum committit, tradens po-
58 steriori rem, quam venum habuit, unde priori ad interesse tenetur, per juris ætiologiam, qua placuit, quod in obligationibus faciendi, interesse succedat loco facti, Bart. *in l.* 4. *C. de transact.* Schurff. *consil.*4.*cent.*2. *in princ. gloss. in l.*72. *ff. de V. O.* re autem neutri hactenus traditâ, potior causa est prioris emtoris *l.*26 *ff. locati.* Schurff. *consil.*5.*cent.*2. nec distinguitur, jurata fuerit emtio venditio nec ne? Idem *d. loc.* Rövestrunck *in medit. ædilit. part.*1. *cap.*2.*nu.*6. quâ in parte jus feudorum civili applaudit. *c. si facta. si de feud. fuer. cont. inter Dom.*
59 *& agn. vasall.* Schurff. *consil.*11.*&* 59.*cent.*2. Perindeque est, ac si † Princeps duobus

duobus gratiam faciat, & posteriori beneficium tradat, Jason *in l.15. C. de R.V.* Dec. *consil.287.nu.6.* ubi similiter ad interesse tenetur priori donatario, hinc illustre Baldi dictum, quod verbum Principis debeat esse immobile sicut lapis angularis, & polus in cœlo, *consil.327.* Quanquam nonnulli hanc conclusionem variè limitent, Dec. *consil.287. & consil.432. & consil.689.* Rom. *consil.* 298. Jason *in d.l.15.* Ayrer. *in process. jur. pag.613.* Cravett. *consil.592.* Bursat. *consil.177 volum.2.* quæ cumprimis in beneficiis Ecclesiasticis fallit. *c. tibi. ext. de rescript. c. si tibi absit. de præbend.* uti & in matrimoniali causa, *c. fin. de spons. duor.* Quapropter in consistorio Ecclesiastico hujus Ducatus rectè nuper pronunciatum fuit in causa G. contra W. reum, qui † duabus fidem conjugalem 59
promiserat, prioremque post sponsalia stupraverat, contrahens deinde cum secunda clandestinas nuptias, posteriorem deserere, prioremque amplecti teneri. Vidimus quoque non ita pridem Litzcoviæ Marchiæ Brandeburgensis, adolescentem rusticum, qui puellis duodecim fidem dederat matrimonii, priorem, quam compresserat, ducere condemnatum, qui cum ad copulationem deduceretur, loco fascium vel tædarum solennium, transportatas à vilioribus personis binas virgas ante spõsum, quasi virgarum cæsione dignum. *Sed hæc obiter.* Præterea fallit *d.l.15. C. de R.V.* & modo dicta conclusio, quoties emtor primus rem signaverit, qui sigilli actus loco traditionis est, *l.14.§.1. ff. de per. & commod. rei vendit.* Denique cum emtor secundus non ignoravit, rem alii venditam esse, qui si rem occupavit, inde actione in factum revocatoria expelli potest, Bald. *in rub. C. de his, qui in fraud. alien.*

Deniq; 3. reipsa committitur † falsum in moneta. 1. cum quis non ha- 60
bens cudendi potestatem, monetam cudit, qui crimen hoc falsi incurrit, quãtumvis justæ quantitatis monetam efficiat, *l.2.3. C. de fals. monet. l.19. ff. hoc tit.* Aleman. *in palæstr. consult.8. quæst. pr.14. pag.896.* Johan. Kitzel. *de jure monet. clas.5. quæst.2. sect.4. n.31. ubi tamen pœnâ arbitrariâ hunc plectendum fore arbitrantur.* Ratio juris ita constituti est, quod jus fabricandi monetam, reservatum sit, regaleque Principis, Chopp. de Doman. *lib.2. tit.7.* Borcholt. & FF. passim *in c. unico.* Quæ sunt regalia, Franc. Viv. *decis.201.* quod nedum imperii status, quibus regalia nulla competunt, exercere possunt, Reiner. Budel. *de re numm. lib.1. cap.4.* Andr. Knich. *in privileg. Sax. pag.152.* Kitzel. *d. tract. monet. clas.1 theor.5. lit. i.* ibiq; Wilhelm. Antonii *in notat. interjectu.* Zas. *in epitom. feud. in princ.* ubi ait: abominabile esse, quod civitates nonnullæ cudant monetam auream, &c. Aleman. *in palæst. d. consult. 8. quæst princ.10. rat. dec.1. p.839.*

2. Si qui potestatem cudendi habet, fabricat monetam adulterinam vel in materia vel formâ.

In materiâ: quoties auro vel argento præter vel contra ordinationem imperii metallum illegitimum additur. *const. crim. art.111.* ibi: Wann einer vnrecht

vnrecht Metall dazu setzet/ rc. *anno 620. & 621.* falsum hoc in Germania (proh
dolor) adeò familiare frequensq́ue erat, indicium, juxta saniorum politico-
rum judicium, tragicæ alicujus in republica calamitatis, majorisq́ue infor-
tunii, quod paulo post fuit subsecutum, quo de etiam conquerentem vide
61 Wilhelm. Antonii *in tract. de rescript. morat. conclus. 9. num. 9.* Philippus †
pulcher Rex Franciæ inter reges primus numismata corrumpi quoq; permi-
sit, dimidiâ æris parte argento mixtâ, unde per totam Galliam aliquot seditio-
nes funestæ & immortales, inter subditos, lites exortæ, cujus facti cum re-
gem seriò at serò pœnituisset, nummos bonitati pristinæ restituit, Ludovi-
cum filium jam moribundus severè admonens, ne adulterari numismata un-
quam pateretur: hinc Reges Arragoniæ more à majoribus accepto, cum im-
perii sacris initiarentur, jurare fuêre coacti, se antiquas monetæ leges mini-
mè violaturos, &c. vide Bodin. *de repub. lib. 6. c. 3. pag.* 1061. nec immeritò: cum
sub principis fide imagineq́ue quenquam decipi nefas sit, *l. 1. C. de his, qui ven.
æt. imp. cum similib apud* Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. concl. 63. n. 68.*
Dann die Müntze ist eines Fürsten Glaub/ vnd stehet sein Nahme/ Wapen vñ
Sigel drauff gleich wie auff einem Brieff/ als eine gerechte gute Wahr/ dicen-
te illustri Reinhardo Comite Solmensi in Beschreibung von Vrsprung deß
Adels / *fol. 6. b.* quem citat inter parilia idem D. Antonii *in not. ad tr. Kitzelii de
jure monet. clas. 1. theor. 1. sub alleg. lit. n.*

In forma falsum committitur, quoties monetæ signum incompetens
& adulterinum imprimitur, Matth. de Afflict. *in const. Neap. lib. 3. tit. 4. constit.
crim. Car. V. d. art.* 111. ibi: Wann einer betrieglicher wiesse eines anderen Zei-
chen darauff schlåget / rc.

3. Cum qui jus cudendi monetam habet, justæ quantitatis aut pon-
deris eam non facit, Bart. *in l. 19. ff. h. t. d. const. Carolinâ*, ibi: So einer der Müntz
jhre rechte schwere nimpt.

4. Qui dolosè † expendit monetam falsam, falsum monetæ quoque
62 committit, *l. 9. ubi Dd. ff. eod.* Kitzel. *in tract. solenni de jure monet. clas. 5. quæst. 2.
sect. 4. num.* 38. uti in casu converso ille falsi etiam reus constituitur, quicunq;
monetam, juxta æstimationem à republica decenter factam, recipere detre-
ctat. *l. fin. C. de numis. vet. lib.* 11. ibi: capitali supplicio puniendo, qui vel jussa
nostræ majestatis avaritiæ cœcitate contempserit, vel æternales vultus, dum
fraudibus studet, duxerit violare, Bart. *in l. 19. ff. h. t.* Kitzel. *d. sect. 4. n. 53.*

Jam de pœnis cujuscunque hujus falsi: 1. falsum, ut quando non ha-
bens jus cudendi, monetam cudit, plectitur arbitrio judicis, *l. fin. C. de fals. mo-
net.* Hyppol de Marsil. *in d. l. 19. ff. h. t. constit. crimin. Carol. V. d. art.* disponit:
Daß welcher ohne Freyheit müntzet / derselbe gefånglich eingeleget / vnd nach
Rath der Rechtsgelehrten an Leib vnd Gut/ nach gestalt der Sachen gestraffet
werden solle / rc.

2. Qui

2. Qui alienum signum dolosè imprimit monetæ, eamq; corrumpit in materia, flammis concremetur. *l. 2. Cod. de fals. monet.* Clar. *in §. falsum. num.* 37. Menoch. 2. *de arb. jud. qq. cas.* 316. *constit. Carol. V. d. art.* 111. quæ pœna atrox mitiganda, ubi falsum modicum est, nec nimium læsa respublica, Dec. *in c. de appellat. ext. de appell. & in c. majoribus. col.* 1. *de præbend.* non aliter, ac si propter furtum modicum pœna strangulationis remittitur furi, nec ob rem modicam furem nocturnum licet occidere, Bald. *in l.* 1. *C. locati.* cũ enim parcitur famæ hominis, ob rem modicam. *l.* 18. *ff. de in integ. rest.* Ergo multo magis vitæ, *l.* 38. §. 9. *ff. ad l. Jul. de adult.* Tiraq. *in eleganti tract. de jud. in rebus exig. tractand. pag. mihi* 75. *& seqq.*

3. Porrò, qui justi valoris aut ponderis monetam non cudit dolosè, similiter igni debet cremari, vigore *d. constit. Carol. V.* Quapropter monetam cudens attentè metalli valorem perpendere tenetur, ne ultra expensas materiam addat alienam, ut refert Schurff. *consil.* 59. *num.* 7. *cent.* 2. Quod inter illustres rarò observari (*sed male*) tradit Alex. ab Imola *post princ.* 3. *col. h. tit.* Schurff. *d. loc.* Matth. de Afflict. *in c. unic. q. sunt regal.* Johan. Schneid. *in epit. feud. p.* 2. *in fine.* ubi concedunt, quod quidem † id liceat Principi, belli alte- 65
riusve in fortuni grassantis tempore, nequaquam verò, ubi extrema non urget egestas vel necessitas, quæ à prohibitis alioquin plurimis excusat, multaq; contra regulas juris communis inducit, *gl. in c. querelam. de jurejur. & in c.* 34. *quæst.* 1. Plutarch. *lib.* 1. *de plac. Philosoph. c.* 25. necessitatem vocat validissimam, quæ universæ penè imperet naturæ, ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων, & Horat. 3. *od.* 24.

——— Si figit adamantinos
Summis verticibus dira necessitas
Clavos, &c.

& tritum sonat proverbium:

ἀπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν κακά.
Propter necessitatem plura committimus mala, &c.

Sic ut ejus suasu & præsertim gradivi Martis tempore, quò militi satisfiat, monetam æream, coriaceam, papyraceam & similis vilipendii cusam, & solutionis instar expositam fuisse, quandoque historiarum monumentis tradatur: ut videre est apud Theodor. Reintingt *in tr. de retract. consang. q.* 6. *n.* 174. *& seqq. & rursus num.* 184. *& seq.* Wilhelm. Antonii *in epist. dedicat. ad Illustr. Sueciæ Comit. Petr. de Brahe, tractatui Herm. Kitzelii de jur. monet. præmiss. ad fin.* idq; & Magdeburgi in obsidione ultraannali adhibito cupro usu venisse Anno 1551. refert Aleman. *in palæstr. consult.* 8. *quæst. princ.* 10. *pag.* 842. subjiciens tamen, necessitate illâ cessante, magistratum ejusmodi viles monetas recipere seu permutare teneri, quod pluribus eleganter comprobat Johan. Kitzel. *in tract. de jur. monet. sect.* 3. *q.* 2. *num.* 4. ibique D. Antonii *in not.*

Aliâs Bodino testante, Principi non magis licebit cudere numismata improba, quam occidere quam grassari: nec à jure gentium, quo quidem auri & argenti precium est constitutum, discedere, nisi regis nomẽ ac splendorem perdere, ac falsæ monetæ fabricator, quam Princeps appellari malit, *hæc ille, lib. 6. de rep. cap. 3. in princ.* hinc tritum germanis diverbium, daß man einen Fürsten soll erkennen bey guter Müntz / reiner Strassen / vnd haltung beschehener Zusag / quod Philippi Senioris Hassiæ Landgravii symbolum fuisse post alios commemorat Wilhelm. Antonii *in tr. de rescript. morat. concl. 3. num. 19.*

Quod si vero procerum statuumque suffragiis, necessitate dictitante, moneta depravanda esset, dubium non est, quin 1. desuper causâ cognitâ
64 confirmatio majestatis Cæsareæ requirenda, 2. nec non † cautio subditis quibuscunque aliis, quorum interest, de damno, si quod inde emergere contingat, præstanda, adeò ut non factâ satisdatione quoque ad damna resarcienda Princeps subditis tacitè obligetur. *FF. passim in c. quæ sunt regalia. 2. feudor.* Joh. Schneidewin. *in epit. feud. p. 2. in fine.*

4. Qui monetam falsam minoris recipit, permutat aliove titulo sibi comparat, ut majoris eam expendat, incurrit denique pœnam falsi ordinariam, *constit. crim. d. loc.* ibi: Dieselbe falsche Müntze auffwechsellen / prout
65 adversus † monetarios falsos pœna hæc adeò acuatur, ut licet ultra florenos 20. non excedat diminutio vel falsificatio monetæ, imò quanquam monetarii allegent minorennitatem, adeoq; doli exclusionem, nihilominus tamen pœna ignis affici & cremari debeant jure Saxon. Landrecht *2. art. 26. decis. Lipsens. lib. 3. decis. 637.* licet aliâs de jure communi secus sit: per notat. Kitze-
66 lii *de monet. class. 5. quæst. 2. sect. 4. num. 35.* † domo, in qua moneta falsa fabricatur, fisco vendicandâ, in commissum cadente. *l. 1. §. domus. C. de fals. monet. constit. crim. Car. V. d. art. 111.* De eo, qui monetam alterius reflavit, ut minorem eam faceret, tradit d. constitutio, ut monetarius corporis pœnâ vel mulctâ
67 pro delicti cõditione plectatur, † Status vel Duces imperii monetariis hac in re conniventes, jus & regale monetæ cudendæ amittant. *recess. imper. Augustan. de Anno 559. §.* Wir ordnen / &c. & *recess. de anno 1551. §.* Dazu daß sich / &c. Joh. Kitzel. *in tr. absoluto de jure monetar. class. 5. quæst. 2. sect. 4. num. 8.* ætiologia quippe juris est. Ut qui regali & potestate sibi commissâ abutatur, eam perdat. *c. ipse. q. 3.* Wilhelm. Antonii *in tr. de rescript. morat. conclus. 48. n. 52.* Imò privilegium quoties nocivum esse cœpit, damnumq; adferre reipublicæ, revocari debet. *c. suggestum. ext. de decim. l. quotiens. C. de precib. imper. offerend.* Schurff. *consil. 60. cent. 2. num. 9.*

68 Cæterùm qui † circumcidendo vel radendo monetam diminuunt, in vincula publica conjici, & pro admissi gravitate vel corporis supplicio vel mulctâ pecuniariâ puniri jubentur. *d. const. crim. Car. V.* Menoch. 2. *de arbitr. jud. cas. 316.* Cujac. 19. *observ. 25.* Kitzel. *d. sect. 4. num. 37.* In Saxonia, pœnâ gladii

gladii indistinctè contra rasores monetarum dictari solet. *decis. Lipsens. decis. 147. vol. 3. recess. imp. August. anno* 1551. *modo citato.* §. Dazu daß sich månniglich vorhin/ꝛc. ibi: Es soll sich månniglich bey Straffe deß Fewers/ deß Granalirens/ Kornens/ Seigerns/ vnd anderer dergleichen betrüglichen vornachtheiligen Handlung vnd Fålschung der Müntz enthalten/ꝛc. adde edictum Saxon. monetarium circuli inferioris *de anno* 1568. *quâ de re infra c. sequent. in fine.*

CAPUT XXXVI.

DE INDICIIS FALSI, EX LEGE CORNELIA.

SUMMARIA.

1. *Suspicio falsi pro ipso falso capitur.*
2. *Quænam delicta conjecturis probentur?*
3. *Dolus & delicta nocturna indiciis probantur.*
4. *Qualiter delicta indiciis probata punienda?*
5. *Quomodo probationes singulares atq; imperfectæ constituant probationem integram?*
6. *Falsi crimen ob confessionem incidenter factam quoq; plectitur.*
7. *Quæ indicia falsi in nomine?*
8. *Ad dignitates provecti licitò nomina mutant.*
9. *Cur Papa nomen mutet, & nemo Pontificum Petrus dicatur?*
10. *Falsi indicia ex verbis qualiter depromantur?*
11. *Quinam testes falsum deposuisse dicantur, per aliquot regulas demonstratur.*
12. *Falsum in verbis ex ætate & sexu personarum ponderandum.*
13. *Minores præsumuntur studere falso & mendaciis.*
14. *Nemo tenetur illud allegare, quicquid adversarius ei poterat objicere.*
15. *Quæ requirantur ad restitutionem læsi minoris?*
16. *Vt canes pulicibus, sic judicia mendaciis & malitiis scatent.*
17. *Minor quando revocare possit confessionem in causa criminali?*
18. *De juramentis impuberum, & an minor possit renunciare beneficio restitutionis?*
19. *Homines fatui & simpliciores gaudent privilegiis minorum.*
20. *Falsum in verbis mulierum quoad mulieres, præsumitur.*
21. *Contra quem falsi præsumptio stringit, is omninò ad juramenta non est admittendus.*
22. *In quibus causis mulieris testificata nihil operentur?*
23. *In causâ matrimoniali mulier potest testificari.*
24. *An omni exceptione major dicatur fœmina?*
25. *Mercatorum verbis falsum inesse præsumitur.*
26. *Mercatura per nobiles potest exerceri salva nobilitate.*
27. *Clerici per Laicos tabernam vinariam exercere possunt.*
28. *Quicunq; testimonium ferre non possunt, illi indistinctè falsum dicere præsumuntur.*
29. *Malus in uno, malus in aliis.*
30. *Negotiosa res est impietas.*
31. *Interlineatio, expunctio, abrasio, additio literarum, verborum, faciunt documenta publica suspecta & falsi plena.*
32. *Indicia hæc contra Notarium vel partem producentem ita stringunt, ut possint pro re natâ incarcerari.*

33. Quomodo ex comparatione literarum colligatur falsum?

34. Quid si testis dicat aliter se deposuisse, uti acta Notarii referunt?

35. Fuga Notarii indicium parit falsorum instrumentorum,

36. Instrumentum contrarietatem involvens, falsi suspicione laborat.

37. Antiquitas falsum arguit & suppositium.

38. Instrumenta post annos 30. perdunt vim paratæ executionis.

39. Nimia scribentis vel donantis liberalitas instrumentata falsitatem sapit.

40. An & quando obscuritas & viciosa grammatica instrumentum suspectum faciat?

41. Instrumenta, quantum possibile est, ad concordiam reducenda sunt.

42. Instrumenta tardè producta falsitatis indicia præ se ferunt.

43. Instrumenta super delictis plerunque falsa.

44. Instrumentum contradicens protocollo, falsum præsumitur.

45. Quid de instrumento marginalia verba continente, deraso, & antiquo dicto, quod novis literis, chartâ novâ & atramento recenti est perscriptum, cujus datum derasum mutilatum? &c.

46. Cessionis instrumenta confestim edi produciq; debent.

47. Qui tergiversatur instrumenta edere, non caret falsitatis præjudicio.

48. Instrumenta in hortis, vineis, aliisq; locis insolitis facta, falsi suspicione laborant.

49. Mors testium allegatorum falsi indicia parit.

50. Si numeratio pecuniæ, cujus instrumentum meminit, nō est descripta in libro communi rationum civitatis vel collegii, posito, communitatem ex mutuo conveniri, falsi suspicione laborat instrumentum.

51. Ex personæ conditione instrumentum suspectum redditur.

52. Falsus semel, semper præsumitur falsus.

53. Apostilla instrumenti marginalis falsa præsumitur.

54. Additio qualiscunq; post actum gestum, confectumq; instrumentum, falsum arguit.

55. Duæ conjecturæ & suspiciones falsi, instrumenta corrumpunt.

56. Utrum ex solis indiciis possit dictari pœna?

57. Notarii falsitas probanda est teste omni exceptione majore.

58. Ecquid falsi inde, si spacium interlineatū habeat instrumentum, si charta fumo infecta sit, ut appareret antiqua? &c.

59. Clausulæ & cautelæ insolitæ suspectæ sunt.

60. Diligentia insolita circa actum suspectum, suspecta est.

61. Quale falsum proferat foliorum incisio, paginarum illatio & substitutio, ordinis præposteratio, puerilis scriptitatio & quæ alia?

62. Indicia simulationis quænam?

63. Qualiter cautione oblatâ judex exequi debeat sententiam non obstante appellatione?

64. Qualiter probetur & quibus testibus simulatio?

65. Omnis probatio præsumptiva est arbitraria.

66. Instrumentum ut probet, omni suspicione debet esse vacuum.

67. Probatio per instrumenta, ut miraculosa probatio dicatur.

68. Ob res scienter in inventario omissas, heres tenetur creditoribus in solidum.

69. Quæ exceptiones contra instrumenta stringunt, eadem quoq; inventariis efficaciter objiciuntur.

70. Acta publica à Notariis, referendariis, secretariis, vel exceptoribus non subscripta, falsitatis indicia præ se ferunt.

71. Acta male compaginata & minus integra, falsi indicia referunt.

72. Scriba judic. i haud concedat partibus liberum ad sese accessum.

73. Notæ & signatura actorum mutatæ & novatæ indicia falsi pariunt.

74. Non licebat olim actorum scribæ abesse curia, ne substitutus notis peregrinis acta falsificaret.

75. Quibus indiciis rescripti falsitas detegatur?

76. Ca-

76. *Cæsares passim conqueruntur, sese concedere sæpe nunquam concedenda importunâ petentium inhiatione.*

77. *Quando qualiterq; producendæ formandæ exceptiones contra falsa rescripta.*

78. *Impetrans falsa rescripta falsarius est.*

79. *Omnia falsa expressa rescriptum corrumpunt.*

80. *Contra scripturam privatam eadem opponuntur, quibus vitiis instrumenta vel acta publica corrumpi diximus.*

81. *Scripturæ non recognitæ ab adversario, falsi arguuntur.*

82. *Quomodo Camera super pactis conventis statuum imperii decernere soleat confirmationem?*

83. *Cautio manu creditoris perscripta & interlineata non est sine doli suspicione.*

84. *Quas exceptiones constitutio Ducalis Brunsv. admittat contra manus & sigilla?*

85. *Registra libriq; rationum falsa arguuntur, quoties folia eorum sint incisa, lacerata, transposita, deleta, cancellata.*

86. *Deleta haud delenda, cyphræ marginales, literæ adjectæ transposita, falsa suggerunt.*

87. *In libro mercatorum una particulâ falsâ repertâ, redditur inde liber totus falsus.*

88. *Quando Copia registri probet?*

89. *Registra antiqua noviter protocollata & exhibita pro antiquis non probant.*

90. *De comparatione scripturarum, quam periculosam & fallacem Dd. appellitant.*

91. *De monacho Augustensi omnia scripta & manus mirabiliter imitante.*

92. *Grave judicium* Oldendorpii *in hac juris materia.*

93. *Indicia falsorum sigillorum quænam?*

94. *Omnia delicta insignem habent in sese connexitatem.*

95. *Ad convincendum nobilem falsorum sigillorum, indicia fortiora requiruntur.*

96. *Vtrum sigilli ostensio inducat mandatum?*

97. *Quâ pœnâ dignus, qui sigillum suum negat?*

98. *Quid de sigillo, quod mulier sine consensu viri apposuit literis?*

99. *Duo testes derogant literis sigillatis.*

100. *Quomodo probetur sigillum non esse voluntate ejus, cujus sigillum est appensum.*

101. *De indiciis falsi circa notas signa & stigmata animalium.*

102. *Indicia finium falsificatorum referuntur.*

103. *Delicta in vicinia commissa, præsumũtur à viciniis patrata.*

104. *Nihil est perniciosius, quam vicinum malum.*

105. *Damnum agro datum, præsumitur à viciniis illatum.*

106. *Quinam Domini territoriorum teneantur deprædatis resarcire damna?*

107. *Ius conducendi per vias regias quale sit?*

108. *Indicia quoad falsam mensuram quæ?*

109. *Quomodo in hoc falsum inquirendum?*

110. *Vidua fornicatrix censetur vivo marito, amplexus meretricios & adulterinos suscepisse.*

111. *Ius mensuræ constituendæ pars regalium est, non cuivis competens.*

112. *Mensura juxta locum contractus, non ubi res sita est, attendenda.*

113. *Exceptio contra mensuram falsam præscribitur diebus* 30.

114. *Nemo privatus constituere vel mutare potest palmos vel instrumenta, ad agri mensuram, vel miliaria determinanda.*

115. *Reprehẽdendi illi Doctores, qui trepidant aliquid statuere, quod non sit antea dictum.*

116. *Quod spacium continere debeat miliare commune.*

117. *Quomodo mensuræ miliaris ratio tota ab homine, vel ejus constitutione metrica depromatur?*

118. *A quo termino via mensuranda, & qui modus tenendus sit in causis privilegii & jurisdictionis, item qualiter miliaria maritima definienda?*

119. *Homines simpliciores, uti minores in integrum restituuntur.*

120. *An præter l. 2. C. de rescind. emt. vend. alia juris remedia læsis concedantur ad rescindendos contractus?*

121. *Falsum in contractus incidens quæstione stellionatus potest coërceri.*
122. *Quando jus Canonicum mortis pœnam dictitat, subintelligitur major excommunicatio, non ultimum supplicium.*
123. *Quoties imperii constitutiones hæreticis mortem infligendam disponunt, quæ mors intelligatur?*
124. *Decoctores torqueri possunt.*
125. *Quibus indiciis decoctio demonstretur futura?*
126. *Contra decoctorem juratur in litem & stringit semiplena probatio.*
127. *In foro Ecclesiastico confessio extrajudicialis plene probat.*
128. *Die elapso non satisfaciens creditori, injuria illum afficit.*
129. *Paupertas infelix homines viles & ridiculos facit.*
130. *Probitas plerisq; paupertas.*
131. *Mala minora neglecta citius incendiũ producunt.*
132. *De fastu mulierum nonnulla speciosa.*
133. *Luxus ædificiorum taxatur.*
134. *Lites forenses paupertatis prodromæ.*
135. *De lusu specialia.*
136. *Peregrinatio non necessaria paupertatis socia.*
137. *Pater non tenetur solvere æs alienum filii, quod in peregrinatione non necessaria consumpsit.*
138. *De peregrinatione pontificia & falsis miraculis pontificiorum.*
139. *Stultitia Lipsii erga divos pontificiorum taxatur.*
140. *Iudicium Erasmi de cultu sanctorum.*
141. *Camera mulctæ ergò condemnavit aliquando reum migrare Compostell. ad S. Iacob.*
142. *Quando dicatur depravari moneta?*
143. *Quid hâc de re constitutiones imperii & circulorum aliquot.*
144. *Facti ignorantia qualiter indicia purget in hoc casu?*
145. *Confessio sine legitimis indiciis facta, non præjudicat reo.*
146. *Quale indicium ex erogatione monetæ falsæ?*
147. *Pingens membra virilia ad fores alicujus, tenetur famosi libelli actione.*
148. *Respectu malæ societatis quis præsumitur malus.*
149. *Rasores nummorum ut fures strangulandi sunt.*
150. *Iudæus sine insigni damno non est in republica.*
151. *De regalibus, fovendi Iudæos in provinciis.*
152. *Mutatâ monetâ, mutantur omnes in vitâ humanâ, quod periculosissimum.*
153. *Officinæ monetariorum privatim habitæ, indicia falsitatis præbent.*
154. *Reges prisci tabernas monetarias in palatiis passim habebant.*
155. *Omne clandestinum dolosum.*
156. *De indiciis, quæ ex commutatione & evectione monetarum emergunt.*
157. *Mutatio monetæ indicium parit eversionis reipublicæ.*
158. *Mala moneta, cometa, signa maximarum calamitatum.*
159. *Cometa virga Dei cœlitus facta, non aërea & elementaris.*
160. *Cur Cometa super omnia astra positus sit?*
161. *Versiculus, quo Cometæ malæ describuntur, refertur.*

1 QUanquam † suspicio falsi pro ipsa falsitate regulariter & ut plurimum accipiatur, uti refert Stephan. Bertrand. *consil.* 139. *n.* 10. *volum.* 3. Bald. *in l. jubemus, C. de probat. & consil.* 444. *volum.* 1. adeò, ut supervacaneum atque incivile videatur, eadem in locis diversis proponere, & ut dici solet, multis inutilibus hominum aures prægravare, ex Galeno refert Victorin. Strigel. *in Exod. c.* 4. *pag. mihi* 17. Quia tamen, non nisi μετωνιμικῶς id ipsum fieri constat, vel, ut nonnulli statuunt, quoties civiliter agitur, suspicionem pro ipso flagitio

flagitio ſufficere, Reiger. *in theſ.juris.pag mihi* 967.*num*.21. ſusque deq; merito æſtimamus ſententiam Bertrandi, de indiciis falſi, quæ quoq; à delicto ipſo realiter diſtinguuntur, rectâ acturi. Hoc verò cumprimis meminiſſe hîc oportet, falſi indicia ſæpenumerò confundi cum ipſis probationibus falſi, quòd potiſſimum inde contingit, quandoquidem probationes hujus delicti in meris præſumptionibus ut maximè conquieſcant, Bart. *in l. 6. ff. de edend.*
Dec. *conſil*.189.*& in c.porrecta.de confirm. util. vel inutil.* non ſecus uti † adul- 2
terium aliaq; delicta occulta, quæ directo raro vel nunquam probari poſſunt, conjecturis & indiciis indubitatis demonſtrantur, probantur, *c. præterea, de teſtib. c. tertio loco. de probat.* Bart. *in l.2.§.fin.ff. ad l. Jul. de adult. & in l.2.§.fin. ff. ad l. Jul. de adult. & in l. 1.ff de extr. cognit.* Nicol. de Paſſerib. à Janua *in tract. de ſcript. privat. lib. 3. quæſt. 5. rubr. de liter. amator. n. 25. pag. mihi* 260. Cunrad. Harß *in tract. de inquiſ. reor. leg. inſtit. concl.* 2. *num.* 2. *& ſeqq.* ibiq; Anonym. *in not.* Sic crimen ſimoniæ indiciis quoq; probatur, *c per tuas. ubi Canon. ext. de ſimon.* Fr. Brun. *de ind. p.* 1. *quæſt*. 4. hæreſeos, *c. contumacia. de hæretic. in 6. gloſſ. in c. 1. de teſtib. in 6.* partus ſuppoſiti, quod crimen falſi ſpecies eſt, Ægid. Boſſ. *in tit. de part. ſuppoſit. n.* 13. *Dd. in c. afferte. de præſ. ſtupri*, Alciat. *de præſ. regul.* 1. *præſ*. 39. proditionis, ubi miles ad hoſtes transfugerit, *l.* 5. *§.* 6. ibi: argumentis cognoſcendum eſt, &c. quam voculam quoq; uſurpat Ulpian. *in l.* 1. *§.* 4. *ff de qq.* ibi: argumentis cauſam examinandam, &c. id eſt, indiciis explorari, ponderari debet cauſa delicti, uti loquuntur: dolus quoq; indiciis probatur, Paris. *conſil* 67.*n*.15. *&* 86. *volum*. 3. prout † delicta quævis nocturna, 3
quorum probatio difficilis eſt, indiciis fortioribus quoque probari jure placuit. Bald. *in l.6.§.pen. ff. de edend.* Menoch. *de præſumpt*. 1. *quæſt*. 58. *n*.11. non quod crimina illa prædicta directò per rerum naturam probari nequeat, ſed quia demonſtratio certa & luce meridianâ clarior, quàm cauſa criminalis exposcit, non occurrit, ſuadente diſciplinæ publicæ vigore, non impune dimit-
tendum eum, † quem tanta indiciorum mole gravatum judex videat, puniat- 4
que ſaltem extra ordinem, quem ordinariâ coërcere pœnâ, deficiente directâ probatione, non poteſt, Boſſ. *in tract. crim. tit. de convict. n.* 47. Dec *in c. porrecta. de confin. util. & inutil.* Menoch *d. loc. n.* 18.

Neque hiſce adverſatur, quod probationes ſemiplenæ duæ non conſtituant probationem ad puniendum ordinario ſupplicio reum, Alex. *conſil.* 143. *lib.* 2. Dec. *conſil*. 133. *num*. 3. Bald. *in l. fin. num.* 8. *Cod. de prob.* dicens: quòd nedum in cauſa civili arduâ & gravi, ut cum de tota bonorum ſubſtantia lis ſubeſt, probatio ejuſmodi admittatur.

Reſp. 1. quod hæc ſententia reclamet juri communi, & communibus ll. regulis, quibus in genere placuit, quod quoties ſingulæ probationes hoc pacto per ſe ſint perfectæ, optimum conſtituant probationis genus, habeatq; regula hic locum: *Et quæ non proſunt ſingula, multa juvant. c. cum cauſam.*

sam.ubi gloss.& Dd.ext. de probat. egregiè Paris. *consil. 55. volum. 3. in fin.* ibi:
5 procederet, quando una quæque † semiplena probatio, & unumquodq; singulare de per se in suo genere esset perfectum, secus autem erit, quando unũquodque de per se imperfectum est. *Hæc ille.* de quibus etiam post insignes quorundam Dd. allegatas authoritates est adeundus Cunradus Hartz *in tract. de reor. inquis. legit. instit. conclus.* 2. *num.* 23. ibiq; inprimis Anonymus *in not. intercal.*

6 2. Res non est obscura inde, cum enim indicia, uti modo res ipsa locuta est, in maleficiis clandestinis probationem pro re natâ præ se ferunt, ecquid hæsitandum de duabus probationibus à se invicem distinctis, non ratione sed oratione, non sensu, sed actu quodam externo, per modò relata &c.

3. Resp. quòd † crimen falsi, præ aliis delictis, hoc peculiare sibi vẽdicet, ut propter confessionem etiam incidenter factam, reus puniri jure possit, Hyppol. de Marsil. *in sing. sing.* 581. sed diximus supra capite præcedenti, falsi crimen sub se complecti species aliquot ordinatas, operæ precium nos facturos arbitramur, siquidem species singulas per indicia cuique capiti con-
7 venientes, percurramus, & quantum † falsum in nomine attinet, referri inter indicia dicimus nominationem peregrinam, morum suspicionem sinistram, calliditatem in homine observatam, sodalicium suspectum, vestes, victus honori & nomini prætenso haud congruentes, *Dd. in l.* 13 *ff. ad l. Cornel. de fals.* variatio sermonis, nominis, cognominis, & tituli, mendiciloquium, egestas, peregrinatio sordida. Rebuff. *de liter. obligat. art.* 4. *gl.* 4. *n.* 6. Decian. *consil.* 100. *volum.* 2. *n.* 9. Menoch. *de arb. qq. cas.* 318. *lib.* 2. Observandum verò hîc est, ait Menoch. *d. loc. num.* 14. nomen tunc dolosè mutatum dici, quoties re & verbis id ipsum mutatur, secus si verbis tantùm, facto autem demonstratur contrarium, Joan. Schneid. *in proœm. inst. ad rub. num.* 3. Etenim ætiologia juris est, quòd nominis mutatio haud dolosa pœnam aliquam jure non mereatur, *l.* 1. *C. de mutat. nom.* imò, si fastus & arrogantiæ ergò vel scurrilitatis, ut se quodammodo quis ostentet, assumpto honestiori nomine falsum proferat, non tenetur, cum nedum omne mendacium pœnam sustineat, *l.* 23. *ff. de fals. Dd. in l.* 3. *ff. commodati.* 1. *Genes.* 20. Tiraquell. *de pœn. caus.* 44. *nu.* 71. Menoch. *d. cas.* 318. ubi adserit, quod siquidem sponsus falso nomine promiserit matrimonium puellæ, inde non annullentur sponsalia: vide orationem funebrem Dn. Lansii Tübingæ habitam, super exequiis Haffenrefferi, Comitem falsum Alphonsinum facetè & perjucundè describentis, tantum ab-
8 est, indiciis gravari, qui cum ad honoris fastigia pervenerint, nomen, cognomen mutavêre. Sic Plato nomen Aristoclis sibi imposuit, teste Laërtio *in vita ejus.* Theophrastus antea Tyrtamus dictus fuit, Homerus Melesigenes, Archias Poëta Aulus Licinius appellari cœpit, postquam civis Romanus factus esset, & M. Tullius sibi sumpsit nomen Ciceronis: Plutarch. *in vita Ciceronis.*

Hinc

Hinc hodie † Pontifices nomina mutant, cujus rei rationem reddit Platina 9
in vita Pontif. de Sergio 2. qui ante hæc os porci dictus fuit cognomine. Sub mirandum autem est & mysterio non caret, ait Johan. Wolff. *cent.1.lect. memorabil.pag.*876. quod nemo Pontificum Petrus dicatur, aliâs Paulus secundus antea Petrus dictus fuit, quod nomen quoque repudiavit, Papa factus, vide Wolff. *d.loc.* Eaque de causâ non reprehendendi quoque scriptores, si interdum ingenii sui monumentis, modò ea probata sint, & libellos famosos non spirent, declinaturi fortè temporis locivè invidiam, nomina sua non præposuerint, vel saltem ficta & adoptiva assumentes, sub eorum tegmine sese clepserint ac evulgârint. Ita enim ex nostro ordine (nam Theologis nostris adæque foro uti per gehennam non licet) Watemundus ab Ehrenberg/ Durus de Pascolo, Ventura de Valentiis, Autor de jure principatus, Johannes Ruremundus von Steinburg/ & ante paucos dies Sylvester zum Arenthal/ nec non alii innumeri sese in publicum detruserunt, laude suâ neutiquam defraudandi, à quibus stat illud Martialis Anglici:

Dissimula, simula, quoties occasio poscit,
Moribus ut morem temporibusq́ gerns:
Temporibus, qui ritè sapis servire memento
Omnibus, ut tempus serviat omne tibi.

Atque tantum de mutatione nominis: † indicia falsi ex verbis promanantia, 10
sunt contradictio, variatio hominis, testificantis potissimum, hinc illud: contrarius est sibi, ergo falsus. *l. Titiæ. ff. de cond. & demonstr.* regulariter enim contra variantem falsum præsumitur, *Dd. var. consil. tom.* 2. *pag.* 118. vel quæ dicta contradictionem implicant, falsi suspicionem habent, & nihil operantur, *c. ubi repugnantia. de R. J. in 6.* Verginius de Bocat. *de interd. uti possidet. c. 6. n.* 8.
Porro † qui verisimilia non deponit, falsum dixisse præsumitur, Cravett. *con-* 11
sil. 28. per regulam: quod verisimile non est, speciem falsitatis præ se ferre videtur, vide Philipp. Port. *consil. 96. num.* 37. imò qui testis in judicio aliud deponit, & extra illud aliud refert, falsarius præsumitur, Covar. *in c. quamvis. part.* 1 §. 7. *de pact. in 6.* Alexand. *consil.* 74. *lib.* 1. Clar. *in* §. *falsum. num.* 5. Harprecht. *in tract. crimin. in* §. 7. Præterea qui dicti sui rationem non reddit, & requisitus reddere eam nolit, item qui deponit per verbum, credo: Si testis peritus insulsè deposuerit, si in una parte falsus est, in reliquis articulis falsum dixisse præsumitur, adeò ut Princeps constituere non possit, falsum in uno, falsum in omnibus non præsumi, Farin. *in tr. eleganti de testib. quæst.* 67. *num.* 114. sic falsus testis in generalibus, præsumitur in speciebus falsa dicere, & falsus testis in interrogatoriis, quia negavit se esse affinem, amicum, in toto ex animo falsum dixisse præsumitur. Idem *num.* 126. falsus in principali, in accessoriis quoque idem præsumitur, sic testis falsus in loco & tempore, in totum falsus in principali dicitur. In summa falsus in uno, falsus in omnibus

præsumitur, etiam quod falsum dixisset ad impertinentia, Farin. *d.loc.nu.*174.
testis occultans veritatem, nec aperta fronte & ore respondens, falsus præsu-
mitur, imò si testis dicat: se non recordari, cùm verisimiliter recordetur, Fa-
rinac.*consil.*88.*lib.*1. *num.6.in p.4.tract. crimin.* si dicat se nescire, cum tamen
revera sciat: sic testis unicus de fama deponens, falsus præsumitur, Farinac. *de*
*test.d.loc.num.*299. Deniq; si testes de veritate testamenti vel instrumenti for-
te deperditi rogantur, qui quidem respondent de contentis scripturarum,
de solennitate verò nesciunt. suspecti quoq; præsumuntur, *c.cum olim.ubi Dd.*
12 *ext.de privil.l.sicut.C.de fid.instr.* Alciat. *de præs.reg.3.præs.31.n.3.* præterea †
13 falsum præsumitur in verbis minorũ, Alciat.*de præs.reg. primâ præs.*42. ibi: †
minores præsumuntur de facili dicere mendacia, *l. ex libro.§.1.ff.de qq.* adeò, ut
minori nõ competat restitutio, nisi probatis tribus, [1] minorennitatis, [2] læ-
sionis & [3] doli adversarii, quo cũ contraxit exceptione, *l.fin. Cod. de in integ.*
restit. qui n. per mendacia ipsemet decipere voluit cõtrahentem, nulla dignus
est ll. sacrarum auxilio, malitia nempe ætatem supplente, Mynsing.*cent.4.obs.*
17. Anton. de Butr. [4] addit *in c.constitutus. de rest. in integ.* nempe ut probet
minor, se intra quadriennium jam petere restitutionem, *l.fin. Cod.de temp.in*
integ. rest. tametsi hoc requisitum à Dd. passim repudietur propterea, quod
14 † nemo allegare teneatur id, quod ab adversario subveretur sibi opponen-
dum, vel quod fundamentum aliquod intentioni ejus suppeditare poterat,
15 Philipp. Corn.*consil.*175.*vol.*2. Alii requirunt, [5] † authoritatem & præ-
sentiam curatoris, quandocunque pubes agere satagit, scilicet qui legitimam
standi in judicio personam non habeat, cui utplurimum judicia bene consti-
tuta solent constituere curatorem ad litem, qui hoc in loco jurare cogitur, se
haud falso pro veris venditurum, allegaturum, partem & judicem non elusu-
rum, idq́ue ad refrænandam malitiam, falsitatem & mendaciloquium, quibus
16 ut pulicibus canes, maximè judicia scatent, hinc verba formulæ curatoris ad
litem juratoriæ in ordinat. Ducatus Br. Hoffgerichts Ordnung / *art.*22. ibi:
17 Sich der Warheit ohn falsch vnd geferde gebrauchen / ꝛc. quanquam † minor
confessionẽ in causa criminali sub quæstione vel extra eã sine præsentia cura-
toris factam, possit revocare, absente quoque curatore, & petere restitutio-
nem in integrum, Matth. de Afflict. *in decis. Neapol. decis.*208. de quo etiam
conferendus Theodor. Reinkingk *in resp.de process.contra sag.null.inst.n.*378.
679. ibiq; Wilhelm. Antonii *in claustr.* Viv. 1. *decis.*86. ubi in terminis ha-
betur, qualiter confessio minoris præjudicet necne in criminali causa? &
nunquid plus operetur confessio sine curatore facta, quam nudum & merum
18 indicium? Notabile autem est, quòd † minor in judicio criminali jurans
absente curatore, observarurum se quæcunq; pronunciarentur, non possit in
integrum petere restitutionem, uti opinatur Johan. Gutier. *de jur.confirm.*
p.3.c.11.num.3. Boër.*decis.*92. Vant.*de null.ex def.mand.n.*35. idem Gutier.*in*
auth.

*auth.ſacramenta impuberum.num.*27.*C.ſi adverſ.vendit.* Petr.Montan.*de jur.*
*tutel.cap.*32.*reg.*7. *num.* 469. ubi. hoc quoque defendunt, poſſe minorem ju-
rantem hoc pacto agere procuratorem in judicio, vide Eberhard. *in top.proli-*
xè cap.finali. quæ ſententia ſuſpecta eſt, cum eâdem facilitate minor ad jusju-
randum poſſit induci, quam propter fragilitatem ſuam alias lædi, decipi, u-
trobiq; par militat periculi ratio, quam alibi paulò altius diſcuſſimus; addo
ſaltem hoc, quod minor non poſſit renunciare beneficio reſtitutionis per
jùramenta, & ſiquidem jurârit, obtinere abſolutionem, Capic *deciſ.*110.Bart.
*in l.*3.*ff.rem rat.haberi* Deniq; requirunt [6] aliqui, probationem rei, in utilita-
tem pupilli haud factæ, quando contractus cum pupillo geſtus propter ex-
trinſecas ſolennitates omiſſas non ex omni aſſe deficit, Roland. à Valle *conſil.*
7.*volum.*3.*num.*8. Johan.Papon.*de arreſt.lib.*16.*tit.* 1. *arr.* 9. Sic [7] minor alle-
gans læſionem ex lapſu temporis, tenetur illã qualitatem probare, propter-
ea, ut ſupra diximus, quod adſertio minoris nonnihil falſi ſapere ſoleat,
Ozaſc. *deciſ.*159. Addunt [8] non pauci. quod minor adverſus lapſum fatalium
appellandi, item quando petit reſtitutionem contra ſententiam, à quâ appel-
lavit procurator, omninò docere teneatur læſionem præſentem vel futuram
contra jura ſibi impendentem, Flor. Diaz. de Mena *lib.* 1. *var.qq.*5.*n.*6.7.8.9.
Arnold. Reiger.*in theſ.jur.pag.*181.156. ubi exiſtimat, non neceſſariam eſſe hu-
juſmodi probationem, neq; diſtinguendum, ſive procurator fatalia dilabi ſi-
nens, ſit ſolvendo necne? item an habuerit procuratorem minor nec ne? cui
ſententiæ *ἁπλῶς* ſubſcribere non poſſumus, repetentes hic generalem ſupra
traditam regulam, vice rationis, nempe ne privilegii prætextu minor dolos,
falſitates, fraudes comminiſcatur, cumprimis quòd hæc ætas in vicio flecti
cærea ſit, ut cum Poëta loquar, ac æque dolos nectere queat, imò ſoleat citius,
quàm maturæ ætatis homo minorem defraudare præſumat, de facili decipe-
re, mentiri, ex Alciato ſupra relatum eſt, *præſumpt.*42.*reg.*1. tandem quomo-
do minoribus in cauſa criminali ſubveniendum contra pœnas ordinarias,
tradit Decius *in l.ferè in omnibus.ff.de R.J.* ſubnotandum quoque, quæ privi-
legia minorennitati tributa, eadem quoq; conveniant † hominibus ſimpli- 19
cibus intellectu & ſenſu perfectiori & ſagaci non præditis. Socin. *in l.*1.*de*
V.O. ubi de taliagit, qui per apoplexiam, vocem & intellectum penè perdide-
rat. vide *gloſſ.in l.*2.*C.de cur.fur.dand.*

Cæterùm † falſum præſumitur in verbis mulierum. Barbat. *conſil.* 54. 20
*lib.*1. & Tiraquell. *l.*9.*connub.gloſſ.part.*1.*num.*51. reprehendit Accurſium *in l.*
ubi.ff.de edend. adſerentem in muliere non præſumi dolum, nedum latam
culpam, Bald.*in rubr.C. de rer.permut.* ubi meram ſimplicitatem in muliere
præſumendam eſſe contendit, item quod in muliere non præſumatur frau-
dis conſilium, *in l.cum allegat. C. de uſur.* reſpondens procedere hæc effata,
quoties quæritur, an quid in fraudem legis ſit factum, cum enim mulier ll.

ignoret, non videri in fraudem ll. quicquam eam patrasse, privatio enim præsupponit habitum. Tiraquell. *d.loc.* hinc text. *Novell.22.cap.*43. ibi: nosig igitur videntes, plurimas mulieres desiderio nuptiarum & jurantes & nubentes, &c. porrò nec sinere talia subire juramenta, in quibus omnino perjuriū
21 promptum est, ubi legem Juliam Miscellam destruit, quæ ad jusjurandum remittebat hoc puncto mulierem per rationem, quod † ubi præsumptio falsitatis contra aliquem stringat, is omnino à jurejurando arceri debeat. *c. Clericos.ext.de cohab.cler.* Itaque cum mulieres, ait Tiraquell. sint ejusmodi, nullaq; res magis repugnat fidei, quam mendacium, dolus, perjurium, idcirco JCti non satis de mulierum fide confisi minus eis credi voluerunt. Et quamvis moribus credatur, nisi quippiam intercedat, quod fidem eorum minuat, vel tollat, fœminis tamen non creditur omnino ob id duntaxat, quòd sint fœminæ. hinc *sub indic.general.tit.de indiciis, ex fragilitate sexus fœminei desumptis.* Accurs. *in §. testes de test.* ait, rationem cur mulier in testamentis repellatur à testimonio, depromi *ex l.fin.C.de fideicom.* scilicet suspicionem falsitatis, quæ quoque in criminali causa non admittitur ad testimonium, nempe propter magnitudinem præjudicii, ut ait ex Aretino Joan. And. *in add.ad spec. tit.de test.§.1.vers.item quod mulier, &c.* nec in causa feudali, *c.1. in fine.ubi FF.*
22 *comm.qui test.sunt necess.ad prob.invest.* nec † ad probanda contenta instrumēti perditi, Bart. *in l.1.ff.de reb.credit.* Alciat. *de præs.* nec ad probationem vel corroborationem scripturæ privatæ. Dec. *in c.quoniam contra. ext. de probat.*
23 planè ubi mulier demum admittitur ad testificandum, uti in causa matrimoniali, per text. *in c.super eo.ext.de testib.* aliisq; juris civilis partibus, Canonistæ
24 *in d.c.super.* † nedum tamen dicitur omni exceptione major. Cæpoll. *consil. crim.*32. Dec. *in l.2.ff.de R.J.* ad cujus nempe depositionem actor admitti jure potest ad juramentum suppletorium. vide Tiraquell. *dict.gloss.*1.*l.* 9. hinc Statius Poëta:

Quo rapis ingentem magni Chironis alumnum,
Fœmineis Nerei dolis? —

Et Propert. *lib.* 2.

Sed vobis facile est verba & componere fraudes,
Hoc unum didicit fœmina semper opus.

Joseph. 17. *antiqui.c.fin.* scribit, Herodis filium Alexandrum jam defunctum in somniis apparuisse Glaschyræ suæ, eiq; proverbio trito acclamasse: nunquam fidendum mulieribus: & Hesiodus *in lib.op.& di.*

Ὃς δὲ γυναικὶ πέποιθε πέποιθ' ὅγε φιλήτῃσι:

Qui confidit mulieri confidit deceptrici: & Menander:

Ἔργον γυναικὸς ἐκ λόγου πίστιν λαβεῖν:

Opus muliebre est, fidem verbis fallere. Ll. Platonis mulier quoque ab omni fide ferenda repulsa fuit, admissa verò post ætatis annum 40. de legib. 11. qua

in parte

in parte legislatorem ritus Mosaicos proculdubio sequi voluisse tradit Tiraquell. *d. loc. num.* 67. reprehendens Josephum, qui *lib.* 4. *antiq. c.* 6. id recenset, maxime tum Testamento Veteri cùm Novo Christi præcepto in ore duorum vel trium, &c. repugnans, quem textum de fœminis in passibus habilibus exaudit Bald. *in d. c. licet universis. ext. de testibus.* cum masculus sub se comprehendat sexum fœmineum. *l.* 1. *ubi Goedd. latè & eleganter. ff. de V. S.* Porrò falsum dictis inesse præsumitur † mercatoribus & negotiatoribus plebejis & sordidis, non facilè ad testimonia ferenda assumendis, scilicet propter levitatem vitæ, jurandi facilitatem & fraudandi consuetudinem, hinc tritum illud: ô quò vadit anima mercatoris? Bald. *in c. cum causam. q.* 2. Wilhelm Antonii *in tr. de rescript. morat. conclus.* 24. *num.* 9. *ad fin. & n.* 4. ubi inter alia huc servientia refert quoque nostratium illud: An der Hunde hincken / Huren winckẽ / Frawen weinen / vnd der Krämer schweren / soll sich niemand kehren. & pertinet huc Tiraq. sententia *in tr. de pœn. causa* 11. *n.* 142. tantum abest, *inquit*, ut in eis fides exuberet, quæ in iis multo mitior & sterilior est, quam in cæteris, quippe cum dolis fraudibus, mendaciis perjuriis sint ante omnes dediti, & veluti emancipati, unde illud Psalmistæ 70. quia non cognovi negotiationes, introibo in potentias Domini, Vide Tiraquell. *de nobil. c.* 33. Alciat. *de præs. reg.* 1 *præs.* 42. ubi existimat: tales falsitates præsumendas propriè de tabernariis & vilibus personis, cum personæ egregiæ & † nobiles possint exercere mercaturam tabernariam per ministros salvo honore & famâ. Alber. de Rosate *in l. humilem. C. de incest. nupt.* hinc Cicero *in Verrem.* C. Mutium aliosq; patricios viros egregios Syracusis negotiatos fuisse, salvâ nobilitatis substantiâ scribit, quam consuetudinem quoque firmat & exemplificat Matthias Stephan. *in tract. de nobilit. lib.* 1. *c.* 7. *num.* 13. prout † clericus non incidit in notam *c. nulli. dist.* 44. tabernam vinariam per laicos exercens, modo ipse non adsistat tabernæ, sitzet selbst nicht fürm Weinzapffen. Alciat. *d. loc. num.* 10. 11. & 12. tandem ut plura paucis comprehendam, † quicunque testimonium ferre jure non possunt, vel siquidem testati sunt, fidem integram non efficiunt, certè illi in universum falsum dicere præsumuntur, scilicet in quib. deficit fundamentum fidei, *c. testimonium & c. sicut. ext. de testibus.* Alciat. *de præs. reg.* 2. *præs.* 10. qui licet de perjuro ibidem dicat, cujus verbum nedum ad formandam inquisitionem præstat, *d. c. sicut.* multo minus si socios nominaverit delicti Alciat. *d. loc.* non dubium tamen est, quin ætiologia illa quoque non tam infames, sed quosvis levioris notæ & fidei homines, quos prolixè recenset Farinac. *in solenni & absoluto tractatu, de testib.* complectatur. Etenim eandem ob causam lex civilis & canonica à testimonio eos repellit, quàm falsum in iis potissimum præsumitur, hinc illud: † malus in uno contra se, non suspicionem modicam habet, quod sit malus in aliis, propter conjunctionem maximam, quam habent vicia inter se. *c. si gens. dist.* 16. Alciat. *reg.* 2. *præs.* 7. *n.* 3.

25 26 27 28 29

ubi dicitur, quòd ex unâ ſpecie delicti paterni filii præſumantur laboraturi pluribus & diverſis delictis, quâ de re *de indic.gener.c.*24.

Falſitates clericorum adeoq; omnium ordinum, per indicia poterant
30 quoque taxari, demonſtrari, ſed quia nauſeam pariunt odioſa, licet † negotioſa res ſit impietas, quæ fingit quod non eſt, & quod eſt, depravat, ſciens eadem prætereo. De nuncio exequente, referenteq; de vi, à reo ſibi illatâ, quæri ſolet, an indicium falſitatis præſeferat relatio? Reſp. Philip. de Peruſ. *in cap. cum parati.ext. de off. delegati.* quem refert & ſequitur Alciat. *de præſ. reg.* 2. *præſ.* 14. *num.* 6. & reſp. quod non: quia (*inquit*) ea, quæ extra officium ſunt, deponit, addit tamen, ut ſiquidem concurrant conjecturæ nonnullæ cum dicto nuncii, ſufficiens indicium quæſtioni inde ſtruatur. Bart. *in l. fin. ff. de qq.* ratio verò, cur ſoli relationi de vi ſibi illatâ non credatur, eſſe poteſt, quod teſtimonium in cauſa propria plerunque non recipiatur, & nemo admitti debeat in teſtimonium ejus rei, unde ipſe redditur ſuſpectus. *l.*1.*§.* 1.*ff. de qq. l.* 1. *C.de curioſis.lib.*12. quòd ſi tamen nuncius ſine juſſu citaſſet reum, vix haberet injuriarum actionem, vel delationem illam, tametſi nuncium ſine mandato citare poſſe reum ad inſtantiam actoris, adſerat Bald. *in l. ſi quando. C. de teſtib.* modo citatio non cauſæ cognitionem requiſiviſſet. Alciat. *d. loc. in addit.ſub n.*8. adde Menoch. *lib.*2.*qq.arb.caſ.*112.

Præterea falſi indicia in ſcriptis verſantur vel circa ſcripturam publicam, vel privatam.

Circa publicam ſcripturam, ut teſtamenta, inſtrumenta, acta publica, reſcripta falſa, indicia ſunt, quoties aliquod vicium patens & manifeſtum in loco ſubſtantiali ſcripturæ deprehenditur, ut abraſio literarum, tranſpoſitio
31 earundem † literarum antiquarum expunctio, additio & ſubſtitutio literarum, verborum, cancellatio, interlineatio, quæ & alia indicia vitium falſitatis arguere, dubium non eſt, donec demonſtretur, abraſionem bona fide vel errore factam, vel niſi notarius cauſam inſtrumentis ſubſcribat interlineationis, tranſpoſitionis, Surd. *conſil.* 151. *lib.* 2. *num.*14. Decian. *conſil.*99. *volum.*2. Pacian. *de prob.lib.*2.*c.*22. Maſc. *de prob.vol.* 2. *concl.* 740. Caſt. *in l. jubemus.C.*
32 *de probat.* Bald. *conſil.*444.*vol.*1. quod † indicium adverſus producentem vel notarium ita ſtringit, ut pro gravitate cauſæ poſſit inde incarcerari. Alex. *conſil.*70.*vol.*1. adeoq; torqueri cõcurrentibus aliis indiciis. Alciat. *de præſ. reg.* 2. *præſ.*13.*nu.*13. Idem eſt, ſi ſolennitates omiſerit ſcripturarum. Alciat. *d.loc.*ibi: licèt in dubio non præſumatur dolus in notario, tamen non procedit hoc, in
33 omittente ſolennitates, &c. porrò † falſum colligitur ex comparatione literarum, ſiquidem literæ non correſpondeant, quoties de manu teſtatoris ſcribentis, vel alterius ambigitur, hinc Angel. *in c.* 2. *Novell.*1. ait: quod ſiquigem negetur aliquem eſſe notarium, qui conſcripſit inſtrumenta, & tabellio non poſſit producere diploma notariatus, ſtandum ſit hâc parte juramento notarii,

notarii, & comparationi literarum, quoad instrumenta alia, quæ confecerit. Jason *in l.3.ff.de off.præsid.* Sed † quid si notarius examinaverit testem, & testis 34
repetitus neget se ita deposuisse, uti notarius scripsit, anne hinc indicium falsitatis contra notarium? Resp. Alciat. *d.loc.num.* 19. præsumi pro Notario in causa civili, in criminali credi neutri, modo ne notarius possit demonstrare juncto socio quodam examinis, rem sese ita habere, uti instrumentum sonat. Abb. *in c.cum causam ext.de testib.* † fuga notarii quoque falsitatem in- 35
strumentorum suorum arguit, quando is falsi insimulatus fuit. Boër. *decis.* 255.

Deinde indicium falsitatis præ se fert † instrumentum contrarietatem 36
vel contradictionem involvens, *l.ubi repugnantia.ff.de R.J.* Wesenbec. *consil.* 11.*num.*35. uti † instrumenta antiqua suspecta viciosa vel etiam falsa & suppo- 37
sititia dicuntur. Idem *consil.eodem.num.*35. hinc illud; quod † post 30. annos, 38
instrumentum amittat privilegium paratæ executionis. Hieron. Magon. *decis.* 121. item, in quo testes imperfectè aliquid aut nimis generaliter & indefinitè narrant. *gloss.in l.Lucius.ff.de his qui not.infam.* Tiraqu. *in lib. de retract. cano. §.* 7.*num.*24. item ubi testator vel † scriptor nimiam exercet liberalita- 39
tem, cum nemo prodigus præsumatur, nec quis suum jactare velle videatur, *l.cum de indebitæ. ff. de probat.* imò falsitatis † indicium parit instrumentum 40
obscurum & nō intelligibile. Guid. Pap. *decis.*242.*n.*2. Innoc.& Dd. *in c. inter dilectos.de fid.instrum.* Wesenbec. *consil.*12.*num.*60. item vitiosa Grammatica, quæ alias quoque rescripta corrumpit. *c.2.de rescript. ubi gloss.& Dd.* & quanquam Bald. *in d.c.2.num.*4. Dec. *in l.*92. *ff.de R.J.* adferant, falsam Grammaticam non viciare instrumentum, quoad notarium, concludit per majora tamen Wesenbec. *d. consil.*12.*num.*58. quod suspectum fiat instrumentum per viciosam grammaticam, multis adductis authoritatibus, *ibidem.* Denique instrumentum falsum præsumitur, siquidem aliud idq; novum subinde producatur, contradicens priori. vide Matth. de Afflict. *in decis. Neapol. decis.* 107.
modo ne conciliari possint † instrumenta, quantum enim fieri potest instru- 41
menta ad concordiam sunt reducenda. Reiger. *in thes jur.pag.* 3069. cum in dubio illa præsumptio amplectenda sit, per quam actus valeat potius, quàm ut pereat. Alciat. *de præs.reg.*3.*præs.*34.*num.*1.*& seqq.* Wilhelm. Antonii *de rescript.mor.concl.*49.*n.*234.

Porrò falsum præsumitur testamentum, ad quod si testes in eo descripti requiruntur, adserant, se non interfuisse rei gestæ, Bart. *in l.1.§.si quis neget. ff.quem.test.aper.* Innoc. *in c.cum Joannes.ext.de fid.instr.*

Sic † instrumenta, quæ quis noviter reperta allegat, falsi indicium re- 42
dolent, si quid suspicionis emergat, temerè si non dolosè, producentem ea celasse censebitur, cum tarditas productionis falsi quoq; suggerat indicium, Cravett. *consil.* 28. vel siquidem ea non confestim præstiterit, quæ requiruntur ad verificanda acta, scilicet quod noviter sint instrumenta reperta, Pruck. *consil.*

*consil.*27. & 13.*vol.* 2. Sfort.Oddo.*de rest.in integ.quæst.*73.*n.*38. Sic instrumentis duobus eadem die conscriptis, priori horâ factum posterius destruit prius, tanquam falsitate laborans, Covar. 1. *res.* 6. Menoch. *de arbit.qq.cas.*48. Decian. *consil.* 108.*volum.*2.*num.* 22. modo sibi invicem contradicant, Cravett.
43 *consil.*298. Deinde † instrumenta super delictis commmuniter reprobantur, delicta enim ob metum falsi instrumentis non probantur, *c.cum in Ecclesia.de majest.& obed.* Clar. 5.*sent.* §.*fin.quæst.* 54. & suspecta sunt instrumenta, quorum copia lite primordiali pendẽte, saltem producuntur, conclusâ vero cau-
44 sa, eorum originale exhibetur, Bald. *in c.*1.*de instr.* præterea † instrumentum falsi suspicionem fovet, quod reclamat vel contradicit protocollo, Guid.*Papæ quæst.* 19. item instrumentum additionem in margine habens, quam notarius neget sua manu scriptam, falsitate laborat, Gram.*decis.*106.Cravet.*consil.*
45 88. Planè falsi suspicione non vacat † instrumentum, quandocunque derasum id reperiatur in dato, die, & consule, vel cum instrumentum, quod pro antiquo allegatur, novis & recentioribus sit perscriptum literis, novo sigillo munitum, novâ cerâ, novâque chartâ impressum, descriptum, prout atramẽti diversitas quoq; illam suspicionem generat. Franc.Marc. *quæst.*151. imò quoties actor instrumeutum productum semel, dehinc illud celaverit, reo illud falsi arguente, falsum spirare præsumitur, Matth. de Afflict. *decis. Neapol.decis.*330. Porrò, qui asseverat, se instrumento causam probare nolle, tacitè vi-
46 detur falsi id arguere, *l.* 3. *C. de fide instr.* † instrumentum cessionis produci debet ante litem contestatã, quod ni fiat, præsumitur quoque nonnihil suspicionis præ se ferre, Bart. *in l.*9. *Cod. de proc.* prout fraus in genere præsumitur
47 adversus eum, † qui instrumenta edere tergiversatur, Cravett. *cons.*1.*nu.*179. vel etiam, qui instrumenta adversario subtrahit, suffuratur, Guid. Pap. *c.si de*
48 *possessione.nu.* 1. *Cod. de probat.* item falsum præsumitur, quod factum est † in vineâ, horto, aliisque locis, ubi instrumenta scribi non solent, Prosp. Farin.
49 *lib.* 1.*consil.*11. Indicium falsitatis quoq; inde resultat, quando † testes in instrumento omnes allegati sint mortui. Cornæ. *consil.* 226.*lib.*3. si instrumenta duo facta sint de unâ eademque re & causâ, notarius verò utatur singulari numero, Menoch.*cas.*187. si universitas quædam fundos, hortos, domos, locaverit uno mense, & statim mense sequenti dicat, instrumentum exspirasse vel resignatum fuisse contractum locationis conductionis, *l. nam & ea.ff.de cond.& demonst.* Decian. *volum.* 2. *consil.* 109.*num.*46. si instrumentum non fuit archivis publicis insertum, quoties loci consuetudine cætera instrumenta in archivis protocollari vel annotari solent, Cravett. *consil.* 28. si instru-
50 mentum dicat esse † numeratam certam pecuniæ summam cuidam collegio civitatis, & tamen ea numeratio non sit consignata in libro commnni rationum illius Collegii.Decian. *volum.* 2.*consil.*109. si producens testamentum
51 sive instrumentum, nominet hominem in rerum naturâ non existentem,

unde

unde habeat inſtrumentum, Decian. conſil. 99. & conſil. 109. num. 67. lib. 2. † 52
ſi perſona producens eſt ſuſpecta falſitatis, ſcilicet quia ſolita fuit committere
falſitates, hinc illud: qui † ſemel falſus, ſemper præſumitur falſus, Spec. in 53
tit. de inſt. edit. §. fin. Farin. d. conſil. 11. num. 15. Theodor. Reinkingk in reſp. de
proceſſ. contra ſag. null. inſt. quæſt. 2. nu. 242. ibiq; Wilhelm. Antonii in clauſt.
Porrò † apoſtilla inſtrumenti in margine poſita, quæ eſt magni præjudicii, 54
falſa præſumitur, Ancheran. conſil. 431. Menoch. de arb. qq. caſ. 187. n. 34. item
ſi apoſtilla † poſt ſcripta ſubſtantiale inſtrumenti caput complectatur, Marſ. 55
conſil. 77. Decian. conſil. 100. volum. 2. num. 45. ſi notarius poſt † celebratum 56
contractum ex dierum aliquot intervallo nonnihil addit vel detrahit in-
ſtrumento, falſi indicium præſto eſt, Bart. in l. 1. §. qui in ration. ff. de falſ. Farin.
d. lib. 1. conſil. 12. num. 7. ubi notandum eſt, quod licet crimen falſi non niſi ar-
gumentis probabilibus, quoad quæſtionem infligendam, quæ proprie indi-
cia dicuntur, delictum neceſſariò inferentibus, probetur, Farin. conſil. 10. n. 14.
ad fidem tamen inſtrumenti infringendam, ſolummodò ſufficiant duæ ad mi-
nimum conjecturæ & ſuſpiciones, Cephal. conſil. 287. num. 4. Farin. conſil. 12.
num. 13. & conſil. 24. nu. 42. ubi evincit, quod propter indicia indubitata reus
poſſit extraordinaria pœna plecti, idem conſil. 6. in fine. Anonym. in not. ad tr.
Hartzii de inquiſ. reor. legit. inſtit. concl. 4. num. 27. verſ. & hoc caſu. ubi plures
edecumati Dd. citantur. quanquam non pauci etiam ſtatuant, propter indi-
cia urgentiora, vel uti diximus, argumenta probabiliora in delictis occultis,
quæ difficilioris ſunt probationis, dictari poſſe reis pœnam ordinariam, Bald.
in l. quicunq; num. 25. C. de ſerv. fugit. & in l. 3. num. 3. C. de epiſc. aud. Jaſon in l. 4.
§ ſi tibi. ff. de cond. ob turp. cauſ. Brunus de ind. p. 2. q. 5. num. 6. Clar. in pr. in §. fin.
quæſt. 64. Cravett. conſil. 73. nu. 19. qua in re tamen † oportet teſtes eſſe omni 57
exceptione majores, Gomez de delict. c. 13. de tort. reor. n. 18. Menoch. 1. præſ.
91. quæ regula ad convincendum notarium falſi inprimis ſtringit, referente
Proſp. Farin. conſil. 88. lib. 1. num. 3. præterea † falſi indicium ſuggerit inſtru- 58
in quo notarius reliquit ſpacium aliquod, ubi linea tota vel dimidia poterat
mentum, inſcribi, Farin. in deciſ. crimin. lib. 1. deciſ. 132. in addit. lit. a. item
ſi notarius omiſerit indictiones, vide Maſcard. de probat. concl. 740. numer. 24.
ſi charta fumo infecta ſit, ut videatur antiquâ, inſerta libro antiquo, Farin. d.
loc. ſic † clauſulæ & cautelæ inſolitæ falſi indicia præbent, Roland. à Valle lib. 59
2. conſil. 40. num. 34. Wilhelm. Antonii de reſcript. morat. concluſ. 5. num. 66.
& dicit Nevizan. conſil. 34. num. 26. quod talis præſumptio non admittat pro- 60
bationem in contrarium, Menoch. de arb. qq. l. 2. caſ. 225. & de præſ. 3. præſ. 122.
diligentiam † inſolitam circa actum ſuſpectum huc quoque refert Farinac. d. 61
deciſ. 132. num. 4. quoniam nimia diligentia dolum arguit, Cardin. Mantica de
tac. & ambig. convent. lib. 4. tit. 23. num. 6. ſic foliorum inciſio arguit falſitatem,
Menoch. de arb. qq. lib. 2. caſ. 187. num. 48. item, ſi pagina una atq; altera deci-

sa sit atq; in locū ejus nova inserta vel consuta, ut loquitur Farin. *in dec.decis. 76.in addit.lit. b.* ordinis præposteratio etiam falsum indicat, *idem d.loc.lit.a.* deniq; ex scripturis perperam scriptis instrumenti, vel scriptitationibus puerilibus ad latera repertis, falsitas præsumitur, *decis.66.*

62 Deniq; † simulationis & falsi suspicio urget, quandocunque præsumptiones binæ in ipsa scriptura apparentes, falsum quodammodo demonstrāt,
63 Caval. *decis.2.p.2.num.27.* Alias † exceptionibus falsitatis, simulationis, & quibuscunque aliis, altiorem indaginem requirentibus, oppositis, contra instrumentum executionum creditor juvari debet, cautione oblatâ de restituēda re cum omni causa, siquidem contingat ipsum in reconventione vel eodem remanente processu succumbere, Rebuff. *de lit. obl. art.5.gloss.7.num.4.* quidam hodiernis moribus cum condemnatus ad superiorem Cameræ judicem provocat, decerni nihilominus solent inferiores judices, cautione ab appellato admissa, executionem, cum primis si judicem ipsum possit assecurare de indemnitate, scilicet ad refrænandam insignem appellandi licentiam, qua tanta sæpenumero (dolor) practicatur iniquitas, quam ut verbis expri-
64 mi, mente concipi vel fingi possit: quibus indiciis verò contractus simulatus dicatur, vide Menoch. *de arb.qq.cent.3.lib.2.cas.247.* probantur hæc indicia † testibus, nonnunquem uno teste, & famâ, Reiger *in thes.jur.pag.796.* Farinac. *in decis.p.4.tr.crimin.decis.29.in addit.lit. a.* existimat conjecturis sufficienter probari (idem confirmat Cardin. Mantica *de tacit. & ambig. convent.lib. 4.tit.23.num.31.*) quia omnis simulatio (*inquit*) fraudem præ se gerit, fraus vero præsumptionibus probari potest, modo illæ sint graves, indicia probabiliora præ se ferentes, tandem concludens, arbitrio judicis committendum, quæ & quantæ probationes hic sufficiant, per tritam illam juris maximam,
65 quod † omnis probatio præsumptiva sit arbitraria, *d.loc.in fine. d.decis.29.* In
66 summa † instrumentum, ut probet, omni suspicione debet esse vacuum.
67 *c.venerabilis.ubi gloss. ext. de rel. dom.* quandoquidem † probatio per instrumentum quodammodo in subsidium videatur inventa, Cravett. *consil.56.* dicaturq; res miraculosa, tum quod credatur testimonio pellis mortuæ: Innocent. *in c.cum P. Tabellio. ext.de fide inst.* cùm quod juri divino hic probandi modus nonnihil repugnet, ubi scriptum apparet, quod in ore duorum vel trium constet omne verum, Corn. *consil.32.& consil.55.lib 3.*

Sed quæ hactenus de instrumentorum falsitate, ejusque indiciis diximus, de testamentorum vitiositate una intelligenda sunt, quantò enim major & accura rior in custodiendis illis requiritur diligentia, tantò quoq; cautius in conscribendis & asservandis eisdem est agendum: idem de inventariis
68 est judicium, de quibus dicit Guido Papæ, quod † si res in eo scienter sint ab herede omissæ, teneatur in solidum is creditoribus hereditariis *in tract. de invent.& consil.42.num.2.* ubi vult, quod propter omissionem 17. florenorum, hæres

hæres non gaudeat beneficio inventarii, Hypp. Riminal. *consil.* 417. *num.* 24. Porrò si † inventarium sua vicia, unde instrumenta suspecta modo diximus, 69 continet, perinde ut instrumenta impugnantur, idque cumprimis exinde, quod inventaria hodie per instrumenta publica soleant conscribi, parium autem idem est indicium, Eberh. *in top. in loco à simili.* De actis publicis & rescriptis idem non immeritò dicendum, judicandum, & quidem in specie de actis publicis agit, atq; Farinac. *in dd. decis. dec.* 61. ut siquidem boni notarii constituti essent ad conscribenda † acta publica, quod de secretariis, exceptoribus 70 vel referendariis judiciorum quoque dicetur, neque utrorumq; subscriptio reperiatur in actis, illa falsa videantur, Alexand. *consil.* 124. *lib.* 7. Roman. *consil.* 181. *n.* 5. Guid. Pap *quæst* 122.

Porrò si † acta sint male compaginata, folia in iis volantia, & minùs in- 71 tegra, & apostilla foliis actorum charactere diversa descripta, indicia falsitatis hinc emergunt. Curt. Jun. *consil.* 141. *num.* 17. Menoch. *de arb. qq. cas.* 187. item: si referendarius, † scriba, Notarius, Secretarius cum partibus susq; de- 72 que vivat, liberũ eis ad se concedat accessum, etiam ad Cancellarias, Curiam & officinam justitiæ, quâ in re Cameræ stylus & ordinatio laude digna est, quæ cõversationem advocatorum partium cum personis cameralibus prorsus interdicit, arcet cujuscunque ingressum ad Cancellariam, ubi ingrossistæ, lectores, & similes laborant, denique si acta manca & non integra amplius deprehenduntur, falsi suspicio subest. vide Mynsing. *cent.* 2. *obs.* 16. Deinde si † notæ, signaturæ non sint eædem, sed transpositæ, mutatæ, correctæ, produ- 73 cta nonnulla supposititi, quædam desiderata, si notæ novæ & inusitatæ deprehendantur, cùm enim stylus pro lege est, illo variato, falsitatis indicium ultro sese offert, quâ de re Manil. *in lib. astron.*

Hic scriptor erit felix, cui littera verbum est,
Quiq; notis linguam superet, cursumq; loquentis.

Et Idem.

Excipiet longas nova per compendia voces,
Hinc etiam legum tabulas & condita jura
Noverit, atq; notis levibus pendentia verba
Et licitum sciet, & vetitum, quæ pœna sequatur,
Perpetuus populi privato in limine prætor.

Hinc Modestin. *in l.* 33. *§.* 1. *ff. ex quib. caus. major.* eos, qui † notis scribunt acta 74 præsidis, reipublicæ causa non vult abesse, nempe ne substituti eorum depraventacta notis peregrinis & adulterinis, unde magnum inconveniens & falsitatis & confusionis subtimescendum erat, vide Barnab. Briss. 4. *antiquit. c.* 21. ubi Modestini locum Ulpiano falsò attribuit.

Cæterùm indicia † falsitatis rescriptorum pene eadem sunt quæ instru- 75 mentorum, cumprimis verò falsitatis arguitur rescriptum contra utilitatem

publicam impetratum, *l. jubemus.C.de Sacrosf. Ecclesf.cum similibus apud* Wil-
helm. Antonii *in tract. de rescript. morat. conclusf.* 42. *num.* 3. contra jus tertio
quæsitum, *d.l.jubemus.c.fin.de rescr.in 6 & l.1.C.de peti.bon.sub. lib.* 10. *l.* 1. *l.sed
etsi.§.1.ff.de carbon.edict. l.Titia.§.pen.ff.de leg.*3. Frid.Mindan. 1. *de process. extr.*
76 *c.* 15. adeò ut † Imperator ipse conqueratur, inverecundâ petentium inhia-
tione, beneficia nonnunquam concedi, quæ concedenda non erant. *d.l.1.C.de
pet.bon.sub.* Rom. *consil.*436. & profitetur Imperator, se inauditâ causâ nemi-
nem posse condemnare, *in l.1.C.de legat.* cum tamen importunitas, falsaq; nar-
rata sæpenumero id efficiant. *d.c.fin.de rescript.* hinc *in l.fin. C.de divers.rescr.*
sancitur, ut rescripta hâc clausulâ expressâ concipiantur, *si preces veritate ni-
tantur*, qua omissâ, hodie nihilominus ista conditione rescripta censentur
decreta emanata. Gail. 1. *obs.*14. *num.*2. Wilhelm Antonii *d. tract. conclus.* 29.
77 *num.* 15. quibus ut plurimum solet opponi † exceptio sub & obreptionis, qua
evertuntur & in nihilum rediguntur rescripta Gilman. *in decis. Camer. in
symph.tom.2.pag.mihi* 147. quæ primo confestim in termino produci atque ex
ipsa lege, constitutione, & stylo, in quo se fundarat Imperator, depromi de-
bent, non ex causæ meritis, vel ipsis meritorum visceribus, prolixè Frid.Min-
dan. *lib.2.de mand.c.*15. passim Speculat. *in tit. de res. præs.recept.* ubi aliquot
78 modos falsi arguendi rescripta tradit. Alias jure tralatitium est, quod † im-
petrans falsa rescripta non modo ut mendax petitis & impetratis careat, sed
per obreptionem suam falsi reus constituatur. *l.si quis obrepserit. ubi gloss. ff.
de fals.* Zabarell. & Dd. *in c.accedens. de crim.falsi.* Joan.Baptist.Zilett. *in con-
sil.crim.consil.6.num.*104. Notatum autem hîc esto, quod subreptitium non
possit dici rescriptum in recessu, quando illud subticetur, quod Principem
vel judicem non poterat verisimiliter facere difficiliorem, ad indulgendum
97 impetranti, nec enim omnia non expressa nocent, † omnia falsa expressa re-
scriptum viciant. Matth.de Afflict. *in decis. Neap.decis.*195. Dec. *consil.*541.
Cov. 1. *res.*20. Clar. *q.59.§.fin. num.* 10. Wilhelm. Antonii *de rescript.morat.
conclus.*47. *num.*11. nonnunquam quoque adversarius uti retorsione potest, ad
retorsionem juris novi impetrati contra impetrantem. Magon. *decis.*18. De-
nique rescriptis inserta clausula illa nihil operatur, nempe quæ præsumitur à
Secretariis Cancellariæ ad instantiam impetrantis, Principe invito, nisi doce-
ri mens Principis recta queat. Dec. *in c.cæterum.de rescript.* Reiger. *in thes.jur.
pag.*681. *num.*34. vide Alciat. *de præs.reg.3.præs.9.* ubi nervosè pertractat, an &
quando pro judice rescribente vel decernente quicquam præsumatur. Sed
tantum de indiciis falsi circa scripturam publicam.
80 De falsitatis suspicione, præsumptione & indiciis circa † scripturam pri-
vatam, jam tandem dicendum restat, ubi in vestibulo causæ distinguendum
est, inter scripturam à tabellione & testibus tribus subscriptam, & nudam
cautionem debitoris, illa si viciis illis, unde instrumenta publica falsitatis ar-
gui

gui diximus, ſcatent, proculdubio eadem indicia ad infringendam ſcripturam, vincendam falſitatem, valebant, non tam quod ſubrogatorum, ſubordinatorum eadem ſit diſciplina, quam, quæ ratio facit, cur inſtrumenta publica tam accuratam deſiderent diligentiam, ipſa quoque ſtringat in ſcripturâ privata, apocha, cautione, ſyngraphâ privatâ, utrobiq; & ubiq; hoc agitur, ne quid falſi irrepat in tabernam juſtitiæ, ne falſitate obruatur veritas, falſitate ſupplantentur rei, quos contra ſcripturæ publicæ ſive privatæ producuntur.

Cæterùm inter ſcripturam, ſubſcriptionem illam non habentem diſtinguendum præterea eſt, quapropter ſi quæritur de falſi indiciis circa cautiones privatas, quæ eodem ſenſu ſyngraphæ, chyrographi dicuntur. Franc. Balduin. *in princ. de caution.* quò etiam apochæ referuntur aut vel regiſtra & libri rationum.

Falſitatis igitur arguuntur hæ ſcripturæ, ſiquidem † non recognoſcan- 81
tur ab adverſariis, illiq; in continenti offerant probationem falſitatis. Farin. *deciſ.* 113. *lib.* 1. vel ſiquidem contra Cameram Principis ſtringit, ut quia Princeps debet ex Camera, vel Camera contractum aliquem infirmavit, cautio nolit à Camerâ recognoſci. Idem *d. deciſ. num.* 2. nota hic caſum ſingularem,
quod † Camera Spirenſis ſuper pactis conventis poſſit interponere decre- 82
tum ad inſtantiam contrahentium, nempe ad effectum, ut ſi quando partes fidem ſervare obliviſcantur, Camera in prima inſtantia ſit judex competens, & in primordio litis decernat mandata ſine clauſula, cujus ſententiæ formula ita ſolet concipi, wie ſie dann dazu auff jhr Begehren vnd Bewilligung condemniret, vnd darüber nothwendige Proceß erkandt ſeyn. Gilman. *in præjud. Camer. tom.* 2. *pag.* 213. præjudicia allegat in cauſa Simmern contra Egemond Comitem.

Deinde falſum arguitur, quoties † cautio vel apocha nonnihil ſcriptum 83
& adjectum habeat inter lineas. *arg. novell. de fide inſtrum.* §. *oportet.* Felin. *in c. ex literis. ext. de fid. inſtrum.* Menoch. 2. *arb. qq. caſ.* 187. *num.* 40. maximè, ſi cautio præſcripta fuerit manu ejus, qui eam pro ſe allegat. Far. *d. deciſ.* 113. &
quanquam conſtitutio noſtra ducalis, de anno 1617. non admittat exceptio- 84
nes contra manum & ſigilla debitoris, dubium tamen non eſt, quia ordinatio Curiæ ſupremæ die Hoffgerichts Ordnung / *art.* 54. admittat exceptiones 1. falſitatis, 2. ſimulationis, 3. raſuræ & ſigillorum corruptionis, 4. iniquitatis & injuſtitiæ, uti uſurariæ pravitatis, 5. doli mali, fraudis, metus, 6. ſub & obreptionis, &c. *d. art.* 54.

Regiſtra † & libros rationum quod attinet, ea quoque ſua habent fal- 85
ſitatis ſigna, ut quoties liber regiſtrorum eſt inciſus, defectuoſus, laceratus, foliis aliquot vel tranſpoſitis, deletis, caſſatis, cancellatis, vide Proſp. Farin. *lib.* 1. *deciſ. in* 4. *part. tr. crim. deciſ.* 82. probationibus in contrarium actis,
quod † deleri debebat, haud deletum, nõnihil adſcriptum manu peregrinâ, 86

 &ad-

& adscititiâ, literæ atramento diverso mutatæ, *decis.* 128. additionales marginales clausulæ, cyphræ suspectæ, & quæ alia. *d decis.* 82. *&* 128. *&* *decis.* 110. ubi
87 concludit, quod † libro mercatoris regulariter non credatur, nisi adminiculantibus conjecturis probabilioribus, quæ si destrui queant, facilis falsi præsumptio contra eos emergat, imprimis *(ait)* si libri reperientur referri mendaciis *num.* 3 imò unâ partitâ falsâ inventa, totus liber falsus judicetur, ibidẽ.
88 *num.* 3. Copiâ verò † partitorum extractâ in una causa, ubi ea nonnihil probavit, facit fidem in alia, cumprimis si adversarius originale registrum habeat, idq; exhibere nolit, tunc copia probat contra eum, donec originale producat. *d. decis.* 110. porrò falsitas præsumitur ex non servato scripturæ ordine. 128. item si quid scriptum reperiatur in calce folii albi, in libro relicti, quando nimirum ille albus non reperitur relictus in fine aliarum paginarum. idem *d. de-*
89 *cis.* 128. *num.* 3. *&* 4. item si † registrum antiquum noviter protocollum exhibeatur pro vera & antiqua scriptura. *d. loc. in fine.* item si registrum non æquè capiat recepta, quam expensa. vide Tiraquell. *de pæn. caus.* 51. *num.* 142. Joach. Beust. *in l. admonendi. ff. de jurejur. num.* 940. *& retr. n.* 809. *pag.* 405. *& seqq. aliquot*, ubi nervosè & copiosè pertractat quæ sint necessaria, ut instrumentum, acta publica, cautiones, apochæ plenè probent, & de viciis & nullitatibus eorum: de libris vel literis cambiorum, ligagiorum, de porto vel caricamenti, commendatitiarum, onerariarum, mandatorum fidei, pecuniæ constitutæ, veritate vel falsitate, vide Beneven. Strach. *de assecurat. gloss.* 11. *p.* 1. Menoch.
90 *de arb. qq. cent.* 2. *cas.* 114. ubi de † comparatione potissimum agit, ut quoties veterator aliquis producit manum alterius falsam quietantiam, aliudve liberationis sinistræ nonnihil, callens varios & diversas imitari & fingere scripturas, merito hinc indicium quæstioni quoque paratur, quapropter Menoch. *d. loc.* comparationem manuum periculosam & sæpè fallacem appellitat, & re-
91 fert Zas. *lib.* 2. *sing. cap.* 25. in fine, novisse se † Monachum Augustæ in monasterio S. Uldarici degentem, qui scripturam quamcunque, non tam imitari,
92 quam ex pari solertissimè effingere potuerit, quâ de re hoc scriptum † gravissimè reliquit Oldendorp. *reg.* 20. *de probat.* in quæstione falsitatis *(ait)* criminaliter accusando mota, acerrimam oportet fieri indaginem, argumentis testibus, scripturarum collatione, aliis quoque vestigiis ad veritatem commodè perducentibus, nec accusatori tantum probationis necessitas indicenda est, sed etiam reo, ut inter utrumque personam sit judex medius, ordine probando servato, ut primo scripturam producens, deinde falsam arguens ad probandum admittatur. *l. fin. ff. ad l. Cornel. de fals.*

Atqui de indiciis falsi in scriptis quantum satis: de indiciis falsi circa signa, ut sunt sigilla, stigmata, fines, limites, nunc dispiciendum restat, & pri-
93 mo de † sigillis, cujus falsitatis indicia sunt, si diffamatus sciat sculpere signa, cum tamen id ab artifice non hauserit, si reus homo sit levis, aliisq; delictis inqui-

inquinatus, propter † insignem scilicet connexitatem, quam habent vicia 94
inter sese, Alciat. *de præs. reg. 2. præs. 7.* contra † nobilem, si dicatur falso sigillo 95
usurpasse eum, indicia stringere debent fortiora, quam quæ plebejos communiter diffamant, cum is nobilitatem suam, quam Deo, majoribus & virtuti propriæ fert acceptam, præsumatur sartam, tectam & immaculatam potius conservare, & ad posteros transmittere, quam pauxilli lucri ergò eam perdere velle, vide Tiraquell. *de pœn. caus.* 21. Porrò si comparatione cum authentico sigillo factâ, unum non correspondeat alteri, si signum suspectum videatur grosso modo inscriptum, si instrumenta, quibus signa parantur, penes reum visa sint, si sigillum ad tempus amissum fuerit, quo illud scripturis sine domini consensu impressum fuerit: hinc quæri solet † an sigilli ostensio 96
inducat mandatum? Roman. *in sing. sing.* 643. an credatur sigillo ignoto & obscuro? vide Dd. *in c. super his. de fid. instr.* De indiciis falsi sigilli quoq; agit jus Saxon. *art.* 42. Landrecht *lib. 2. in gloss.* 7. ibi: Siehe auch wol zu/ ob es deß Fürsten rechtes Insiegel ist / auch ob es nicht zerbrochen sey an den Buchstaben/ oder anderswo/ dann da deß etwas daran zusehen / hilfft es jhnen nicht / rc.
In casu converso falsi suspicio stringit contra eum, † qui sigillum suum ne 97
gat, *l. eos. ff. ad l. Cornel.* de falsi. qui exinde ut falsarius falsisve sigillis utens coërcendus, cujus pœna est pro re natâ vel mors naturalis, relegatio aut fustigatio, *Dd. in § item lex Cornelia. de falsis inst. de pub jud.*

Porrò falsi suspicio ex sigillatione oritur † adversus mulierem sigillum 98
viri scripturis apponentem, nisi de expressâ viri voluntate constet, *l. 2. Cod. de reb. al. non alien.* quia sigilla privatorum, ait Wesenbec. *consil. 11. num.* 36. facilè surripi, & ab alio, invitis iis, quorum sunt, apponi possunt & solent, allegans Alber. de Rosate *in l. 1. quem. test. aper.* ubi subdit, quod eodem pacto clausulæ peregrinæ possint inseri instrumentis, contrariæ conventionibus & placitis, *ibidem n.* 36. & ait Ph. Port. *consil.* 10. 1. *nu.* 32. quod notarii sæpe opponant clausulas instrumentis, de quibus partes non cogitarunt, hinc est, quod † duo 99
testes derogent literis sigillatis, Abbas *in c. à nobis. de test.* etenim viva vox demùm probatio plena & vera est, sigillum verò, vel instrumentum pellis animalis mortui, abusiva & impropria probatio, quâ de re suprà. In foro Saxonico si quis dicat sua voluntate non esse sigillum impressum scripturæ, tenetur id probare jurejurando, atq; se purgare duobus testibus, qui jurent, credere se rectè juratum à producente, Chilian. König *in pr. de sigillo. c.* 90. *num.* 3.
Joachim. Beust. *in l. admonendi. n.* 1067. *ff. de jurejur.* ibi: Wann † einer ein 100
Siegel nicht läugnet/ sondern sagt/ es sey mit seinem Wissen vnd Willen nicht auffgetrucket worden/ so müsse er das mit seinem Eyde selbst dritte anziehen/ so die andern zwey schweren daß sie glauben / daß er recht schwere / rc. idq; ad instar 12. sacramentalium vel compurgatorum in usibus feudorum, quâ de re ego *in lect. meis feudalib. c. pen. & de indic. gener. cap.* 45. ubi prolixè hæc pro-

bationis inusitatæ species describitur, ut enim testium pluralitas excludit falsum, suppletq; defectus solennitatum, Philipp. Port. *consil. 95.num.19.* ita numerus eorundem quoq; probat falsitatem, vel quod sigillum non sit consensu domini appensum literis, cum contrariorum contraria sit ratio & judicium, Eberh. *in top. in loc. à cont. sens.*

101 Porrò indicia falsitatis, † quoad stigmata, colores, notas nativas, & delineamenta animalium, sunt derasio, obfuscatio, incisio & interruptio, inustio notarum, stigmatũ, quæ cognitio vel redargutio non est momenti modici, cum enim signa & stigmata sint notæ dominii animalium, vel quib. proprietas eorundem probatur, Philipp. Port. *consil. 77. n. 3.* hinc illud Claudiani *lib. 2. de rapt.*

Quid demens manifesta negas? en pectus inustæ
Deformant maculæ, &c.

Sanè subductis & demptis iis, actor parum vel nihil præstabit, nisi indicia falsitatis rimari & investigare queat: nonnunquam tamen similitudo tanta reperitur animalium, quæ testes juratos sæpenumerò veritate delectâ confundat, non secus ac Arnoldus Tillius se matrimonio cubilique viri absentis ingessit, ac à vicinis incolis, & ipsa uxore pro marito vero, quem facie repræsentabat, mirum in modum agnitus, tandem falsitate inventâ, pœnam adulterii luit, Cothman. *consil. 15. circ. med.* audivimus pro vero adsertum non modo maculas, sed totam animalis pellem discolorari posse ita: Recip. lixivium ex arbusto calcem recens coctam, inde liquefiat usque ad pultem, adde pigmentum argenti Silber Gelötte/misceatur donec calx tingatur, oblinatur macula & ferro candenti stigma aduratur, &c.

102 Deniq; † finium vel limitum falsificatorum indicia respectu rei sunto, limitum transpositio non necessaria, & absente eo cujus interest, facta, plantarum, arborum, quæ limitum vices sustinent, incisio, violatio, & avulsio, contentio privata, quam homines notæ levioris facilè fingunt, super limitibus, descriptio limitum in libris vel actis communitatum aliter reperta; quæ si penes superiores habentur, quibus jus archivi competit, plenam inducunt probationem, alias nudum, uti cõstat, indicium. Vide Reinkingk *de reg. secul. 1. cl. 5. cap. 6 num. 45. pag. 181.* Porrò finibus motis præsumitur in dubio deli-
103 quisse, † finesq; falsificasse vicinum, prout cædes, latrocinia, in viciniâ facta, à vicinis, si opinione & famâ sinistrâ laborant, commissa existimabuntur. *l. 55. ubi Bart. ff. locati. & in l si ita. §. fin. ff. de fund. instr. &c.* Socin. *consil. 54. lib. 3.* Marsil. *in pract. crim. §. diligenter. nu. 97.* Blanc. *de qq. in l. fin. n. 413.* Menoch *de arb. jud. 2. cas. 222. n. 6.* hinc illud Martialis. *lib. 6.*

Non de vi neq; cæde, nec veneno,
Sed lis est mihi de tribus capellis,
Vicini queror has abesse furto.

Et idem

Et idem 8. *epig. 55.*

Jugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ.

Extat quoq; locus insignis Demosthenis in Callicteam, ibi:

Οὐκ ἦν ἄρ' ἄνδρες Ἀθηναῖοι, —— &c.

quem sic vertit Tiraquell. *de pœn. caus.* 23. *num.* 9. † non erat quicquam, viri 104
Athenienses, perniciosius, quam improbum vicinum, nec suis contentum (finibus) & rescribit Jac. Aret. *in d. l. si ita*, quod † damnum datum in agro 105
præsumatur à vicinis illatum, Tiraquell. *d. loc. num.* 11. refert statuta Italiæ, quibus damnum transeuntibus datum à vicinis locorum emendari solitum, scilicet quod præsumatur, vel ab ipsis vicinis, vel culpa eorum factum, collaudat hæc statuta Menoch. *d. loc. num.* 6. ubi tamen mulieres infirmos & ætatis adhuc teneræ homines eximit, nempe, qui invalidi & impotentes sint, peregrinantes vel viatores derobandos re & facto juvare, injuriam aggressorum repellere, idem *num.* 23. quò alludit brocardicum commune, quo vulgò placuit, † teneri Dominum territorii deprædato resarcire damnum à prædo- 106
nibus illatum, cum officium præsidis sit provinciam purgare malis hominibus, *l.* 3. *ff. de off. præsid.* Zas. 1. *consil.* 14. Gail. 2. *observ.* 64. Mynsing. 5. *observ.* 50. Johan. Kitzel. *in tract. de jur. monet. clas.* 1. *theor.* 1. *sub allegat. lit. m.* ibiq; amicissimus noster Dn. Wilhelm. Antonii *in addit.* ejusq; parens p.m. Dn. Gothofredus Antonii *quondam Præceptor noster in disp. feud.* 3. *thes.* 7. *lit. c. in allegat.* quam conclusionem non de omnibus indistinctè Ducibus, Comitibus, sed de iis saltem, qui † jus conducendi per vias regias habent, welche das gleidliche 107
Regal/auff Keyserlichen freyen Heer vnd Reichs-Strassen haben/ meritò exaudiunt, And. Knich. *de sax. non prov. jur. c.* 5. & habent hoc jus, tanquam partem aliquam jurisdictionis territorialis, Wesenbec. *consil.* 33. *num.* 3. & 10. aluntq; subinde vel alere tenētur stipendiarios suos, Außreitter/ Stallbruder/ Einspänniger/ Reinkingt *d. loc. num.* 31 *pag.* 180. Wilhelm. Antonii *d. loc.* addens, hos alibi vocari die Rotruhr/ rc. sed de hujusmodi indiciis dicendi locus erit concinnior infrà de delicto termini moti. Ad alia accedo.

Denique falsi indicia quoad † mensuram sunt, si in domo vel tabernâ 108
negotiatoris, mercatoris, alteriusve professionis viri, reperiuntur modii, lapilli, globuli, fundibula, notâ & charactere publica haud signata, ulnæ, stateræ, publico signo non impressæ, vasa fundibula minora, inæqualia, nec respondentia iis, quæ publicam signaturam præ se ferunt, hinc Feneſt. *de magist. Rom.* scribit: Ædilium à Julio Cæsare creatorum fuisse officium, vasa minota frangere, cum rarò aut nunquam falsitatem non arguant, quandocunq; ea penes vinocopolas deprehenduntur, & hæc sanè in politia & civitate bene curata plurimum nocet plebi, ait Justinus Gobler. *ad const. crim. Car. V. artic.* 113 Debebat autem (*addit hæc*) ea magistratui cumprimis esse curæ, cum tantę hodie sint ubique propolitarum nundinationes, populum depeculantes, &

annonam cauponantes, cum tot tantæque technæ sint quæstus, lucriq; faciendi, ut merito locum habeat si unquam alias, lucri bonus odor ex re qualibet. *Hæc ille.* Porrò indicia sunt falsæ mensuræ, siquidem mercator conferre instrumenta requisitus, fugiat examinis probam, quoniam is instar fugitivi sit, vide Farinac. *consil.* 19. juxta illud: qui malè operatur, lucem fugit, Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. conclus.* 24. *num.* 6. hinc Joan. de Platea *in l. mo-*
109 *dios. C. de suscept. præpos. & arcan. lib.* 10. suadet, ut † in urbibus & territoriis certæ sint mensuræ & pondera publica, ad quæ habeatur publicus recursus, indicio falsi submergente. Cæterum qui paciscitur de lite futura, falsi reus arguitur, *vide indicia generalia, cap.* 13. si in aliis falsi speciebus falsum fecerit, idq; propter magnam affinitatem, quam delicta habent inter sese, Alciat. *de præsumpt.* 2. *præs.* 7. *num.* 3. si retrò idem falsum in specie commiserit, Idem *d. loc. in fine.* vel qui modo falsis utitur mensuris, præsumitur antehac tale quid pa-
110 trasse, *argum. l.* 34. *C. de adult.* quemadmodum † vidua fornicatrix censetur adulterio se polluisse vivo marito, Alciat. *reg.* 2. *præs.* 9. *num.* 1. non secus, ac si quis uxorem ducat defuncto viro, à quo *juxta præscriptum auth. si quis ei, &c. C. de adulter.* erat ter scriptis denunciatus, virum cucurbitasse præsumitur, adeoque animam ejus post fata jam contristari, *Dd. in d. authent.* Alciat. *d. loc.* Denique si mensura quidem formam vel notam publicam habet, incisa, derasa & interrupta tamen appareat, indicium falsi quoque suboritur, *arg. l. pen. ff. h. t.* hinc in proverbiis Salomonis pondus & statera judicia Domini sunt, & ait Modest. *in l. pen. ff. eod.* quod venditor vini, frumenti, mensuras publicè probatas corrumpens, quanti ea res est, duplo condemnetur; & juxta divi Hadriani decretum, relegetur in insulam, *d. l. pen.* sin falsa usurpans pondera & mensuras, ipse ea non corrupit, secundum majus & minus damnum vel læsionem punietur. *l.* 8 *C. eodem.* Considerandum autem hic erit inprimis, ut
111 quoties civitates Statusq; imperii, vel etiam Landsassii regalia exercentes, † jus mensuræ constituendæ habeant ex privilegio vel præscriptione, quæ si memoriam hominum excedit, per se privilegium est. hinc *in l.* 9. *C. de suscept.* modios æneos vel lapideos cum sextariis per mansiones singularum civitatum collocari dicitur, iis utens adversus normam formamq; publicam, inde falsum non incurrat, nec indiciis falsi prematur, cum quod lege, cõsuetudine, & moribus fit permittentibus, pœnam non mereatur. Dn. Aleman. *de monet. in palæstr. pag. mihi* 118. nisi extra territorium mensuras ejusmodi forsan diminutas venditor usurpare gestiat, cum limitata causa limitatum effectum pa-
112 riat. *l. fin. ff. de jurisd.* hinc vulgata illa brocardica, quod † mensura loci contractus, & non ubi res est sita, sit attendenda. Roland. à Valle *consil.* 100. *vol.* 3. Cævall. *q.* 733. *num.* 9. Ozasc. *decis.* 114. item census & victualia mensuralia non exiguntur, nisi cum mensura loci, in quo debentur. D. Sola. *in const. Sab-*
113 *aud. gloss.* 1. *p.* 1. *de cens. solut. num.* 10. Exceptio autem contra † mensuram fal-
sam

sam præscribitur diebus 60. Natta *consil.* 569. pari ratione quoque adserendum est, ut quoties palmi, pedes, digiti, quibus instrumentorũ legalitas ad † 114
agri mensuram, miliarium mensuram pertinens, probatur, non respondent mensuræ publicæ, falsitatis suspicio inde emergat, quæ similiter non nisi imperii status mutabit, non quivis pro arbitrio privatus, par causa enim paria jura desiderat, & infirmitas est intellectus quærere legem, ubi militat ratio naturalis. Vasq. 1. *illustr. contr. cap.* 21. *num.* 32. Conrad. Lag. *p.* 1. *jur. civ. cap.* 13. Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. conclus.* 61. *nu.* 70. & reprehendit Paul. de Cast. *in l. Clodius ff. de acquir. hered.* Doctores † qui trepidant, & quorum 115
scientia non est adeò locupletata, ut audeant quicquam statuere, quod non sit dictum prius, Anton. Quetta *consil.* 50. *nu.* 5. hic cogitare debentes, quod pigri sit ingenii, contentum esse his, quæ sunt ab aliis inventa: ex sententia Quint. Sylvest. zum Arenthal *in iconism. Aquilæ Rom. collat.* 9. *vers. mihi cum cuilibet.* extremæq; miseriæ, sic alienis uti, ut in suâ supellectile nihil aut modicum ejus apponatur. Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 65. *nu.* 2. Quod spacium verò contineat miliare commune, decidit Lipsensium respõsum à Gœd. citatum, & quodammodo impugnatum *consil.* 12. ibi: Daß ein † 116
Meil von recht haben soll 60. Gewende / vnd jegliche Gewende 60. Ruhten / vnd ein jede Ruhte achthalbe Ehlen. adde Viv. *decis.* 488. *jus Saxon.* Landrecht / *lib.* 3. *art.* 66. Alias synonima sunt in jure, mille passus, milliare, & milliarium, item centesimus lapis, cum veteres Latini lapidibus distinguere solerent vias, ut quodlibet miliare lapide interjecto discriminaretur. *l.* 25. §. *licet. ff. de excus.* Johan. Gœdd. *ad l.* 2. *&* 3. *ff. de V. S.* cæterum † miliaris mensuræ ratio tota ab 117
homine desumitur, ait Gœdd. cujus verba adscribere lubet, ita ut à digito fiat initium, digitus est magnitudo vel latitudo 4. granorum hordeaceorum, quod granum metri initium non est, sed relatum quoddam metri, ad quod ejus refertur principium, demonstrandi gratia, sicut lineæ principium non est punctum, sed ejus relatum, alioqui etiam metri principium in hominis corpore non constitueretur, digitus vero metri principium est, & quatuor digiti palmum conficiunt, pedem quatuor palmi, cubitus à radice ad extremum longissimi digiti est sesquipes, ex his principiis metri constituitur passus, stadiũ milliarium passus est 5. pedum, stadium 125. passibus absolvitur, milliarium mille est passuum, milliarium est latinorum, stadium græcorum, & 8. græcorũ stadia milliarium latinum efficiunt, quinq; milliaria latinorum milliare germanicum. Initium verò centesimi lapidis vel milliaris constitui debet non à porta civitatis sed ædificiis continentibus. Gœdd. *d. consil.* 12. *num.* 11. terminus per quem erit via magis frequẽtata, trita & usitata, quâ ire homo sine, jumentum vel vehiculum duci possit. Ego *in lect. meis ad inst. just. disp.* 4. Gœd. *d. consil.* 12. *num.* 7. ibi: So die Disputation † von der Meilen vnterwegen 118
ist / gehens / fahrens oder reitens halber / daß alßdann die Meile zu messen sey /

nach den sicherſten gemeinen Landſtraſſen/ ꝛc. nisi via esset mensuranda in casu, ubi de privilegio certæ alicujus negotiationis, ut nundinarum coquendæ cerevisiæ, coquendæ calcis, habendæ fabricæ, tractandi artificii, ad molas, nundinas, ad lignationem accedendi, &c. ageretur, quo respectu decidit idem Gœden, Daß in dieſem vnd dergleichen Fällen/ die Meilen vff das gerichteſte vnd gleicheſt zu ſollen gemeſſen werden / als mit einem Schnur / gleich vber Waſſer vnd Berge/ vnd am nächſten hinzu / vnnd nicht nach den Landſtraſſen vmb/ *hæc ille*, adeò ut siquidem id commodè fieri non possit per terram, id per aërem fiat, artificio Geometrico. *d. consil. in fine.* Quomodo & quot passus mille considerandi, quando mari itinerandum, per mare proficiscendum est, & quot miliaria germanica, pro dieta in judiciis constituantur, quot miliaria Germanica Italica faciant Germanicum? vide Gail. 1. *obs.* 53. Mynſ. *resp.* 54. *n.* 8. Gœd. *in d. l.* 3. *ff. de V. S. n.* 12.

Porrò de falsitate ejusq; indiciis, in cōtractus hominum quoad merces falsas & depravatas, res dolo & machinatione probrosa in contractus & pacta deductas, incidentibus, nonnihil quoque dicendum esset, quia autem propriè ad classem hanc falsi non spectant, tum [1.] quod defraudatio & læsio illa in actiones civiles cadat, quæ sunt ex ædilitio edicto, ex generali causa edicti prætoris, si qua mihi justa causa, &c. Alex. *in l. 2. ff. si quis in jus voc. &c.* Hypp. de Marſ. *in sing.* 18. Socin. *consil.* 141. *num.* 17. Matth. de Afflict. *decis. Neapol.* 80. *num.* 6. Jason *in l. 1. ff. de condict. indeb.* ubi adserunt, quod mulier, miles,
119 agricola, & personæ † simpliciores circumventæ à versutioribus etiam habeant remedia contractus rescissoria, licet ultra dimidium justi precii non
120 sint decepti, quæ remedia ante † promulgatam *l. 2. C. de rescind. vendit.* in viridi fuisse observantia, Dd. citari non obscurè tradunt, vide Pinell. *in l. 2. C. ad p. 2. pag.* 64. adeo ut Carolus Molin. aliiq; Dd. exclament duram & à tyrannis conditam illam *l. 2.* quasi nullum aliud subsit vel superesse potuerit remedium, quo compescantur homines iniqui, coërceantur fraudes, imposturæ & malitiæ hominum reprimantur, nec aliter læsis & deceptis subveniatur, vel subveniri jure debeat, nisi qui ultra dimidium sint læsi, adeoq; fræna laxa dentur malitiosis defraudandi & decipiendi incautiores, cum tamen hominum maliciis indulgeri non oporteat Pinell. *d. loc.* cum [2.] siquidem plusquã
121 civiliter agere contendant læsi, intentare possint † stellionatus quæstionem, quæ falso est mitior & multo levior, per regulam: quod in concursu actionum, ea, quâ homo magis conservatur, eligi debeat. Modestin. Pist. *p. 1. c.* 52. mitiorq; in criminali causa sit amplectenda sententia juxta illud: melius tutiusq; est, propter misericordiam reddere rationem quam propter crudelitatem. Hinc recepta illa juris brocardica, quod quando jus Canonicum mortem infligat reo, subintelligatur major excommunicatio, Theod. Reink. *de*
122 *reg. Eccles. pag. mihi* 347. *& pag.* 323. item si † constitutiones imperii dicant, infli-

infligendam mortis pœnā hæreticis, ea mors de civili non naturali morte capiatur. Wesenb. *in parat.n.6.C.de hæret. & Manich.* 3. Denique quod indiciorum finis & practica sit ipsa quæstio & tortura rei, tortura vero supplicii initium, & probationis in causa criminali finis, ad † infligendam mortem 123
naturalem, quanquam quæstio levis vel potius territio torturæ in levioribus maleficiis, quæ pœnam sanguinis non infligunt, quoque adhibeatur, uti alibi diximus.

Sed uti modo præsupposuimus, falsum in contractum incidens non punitur pœna falsi. Ergo nullis hic opus indiciis, quæ non nisi criminali causa urgente, jure sibi vindicant locum, quæ conclusio tamen fallere videtur † 124
in decoctoribus, qui nimium læserunt contrahentes, scilicet qui criminaliter conveniri, & ut indicent pecuniam, quam subducere gestiunt, tormentis urgeri possunt. Benev. Strach. *in tr. de decoct. p.2.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus. 5. num. 64. in secundâ edit.* cujusmodi torturam uti in aliis delictis junctis indiciis, fuga producit. Idem *d. loc.* vide tamen Farinac. *consil. 19. num. 6.* ubi disputat, quæ fuga indicium pariat, & quæ suspicionis sit expers, alia decoctionis indicia recenset Stracha *p.3.* 1. † ut si merces alio transferant 125
negotiatores paulò post secuturi. 2. si merces obligando, consumendo, donando, faciunt intricatas, Tiraq. *de utroq. retr. jur. §.3. gloss.* 1. quoniam qui talia duntaxat nomina possidet, solvendo esse haud reputatur, Wilhelm Antonii *d. tract. & conclus. nu. 64.* 3. si merces vilioris distrahunt, si per aversionem vendunt eas. Tiraquell. *d. loc.* 4. omniaq; bona distrahunt, vel majorem eorum partem. Dd. *in l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in fr. cred.* 5. si rationes confundunt, adulterant & intervertunt. *l.1. §. fin. ff. de ser. cor.* vel si planè rationum codices subducunt, vel secū nunquam habuisse contendunt, Stracha *d. loc. num. 25.* 6. ad colludendum faciles decoctores præsumuntur. Idem *num. 18. idem p.2. num. 2. & seqq.* † contra quos in litem jurari potest, proba- 126
riq; actio, dicto unius testis, junctis adminiculis vel præsumptionibus, non secus uti † in foro Ecclesiastico, ubi confessio extrajudicialis probat parte et- 127
iam absente factâ. Marant. *in spec p.4. dist.9. nu.49.* Dec. *consil. 109. vol. 2.* Capella Tholosan. *decis. 197.* 7. præterea decoctio præsumitur, quoties mercator sub usuris pecuniam mutuari cogitur. *gloss in l.2. in verb. suspectum. ff. solut. matrim.* quod pulcrè confirmat Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus. 68. num. 79. & seq.* 8. cum mercator versuram facit, seu ut dilatione ad diem merces easdem precio viliori, quam emerat, præsenti die vendit, Jason *in l. si constante. num. 183. ff. eod.* Menoch. *de præs. 3. præs. 59.* 9. si fidem fallit & mentiri incipit mercator. Justa enim sequela est: Est decoctor: Ergò & fraudator: Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus. 49. num. 8.* hinc Nigidius apud Gellium, vir bonus præstare debet, ne mentiatur, prudens ne mendaciū dicat. Stracha *d. p.3. num. 16.* & elegans juris effatum est, quod † lapso debendi 128
tempo-

tempore non satisfaciens creditori, dicatur eum afficere injuriâ, quia dolosè & injustè facit, qui retinet alienum. *l.2.§.circa.ff. de doli except.* Alciat. *de præs. præs.23.num.3 pag.67.* [10] si decoctor equos & canes alat, nec non meretricum irretiatur consortio, idem *p.2.num.* 2. idq; firmatur ex his quæ tradit D. Antonii *de rescript.morat.conclus.68.num.60.& seqq. & rursus nu.* 104. *& seq.* juxta illud Plautinum: meretrix meum herum intulit in damnum, pauperiem, privavit bonis, honore, luce, amicis: quæ & indicia alia, uti certissima pedisse-
129 qua sequitur † paupertas infelix, homines viles & ridiculos faciens, ut ait Cicero *pro Rosc.* Æneas Sylv. *Epist.* 71. ubi ait, quod honor mundanus divitiis sustentetur, quæ faciunt fidejussores futuris necessitatibus, & sine quibus mortua est mortalis dignitas. Reinkingk *de reg. sec. pag. mihi* 119. [11] alii addunt nimiam simplicitatem eorum præsertim, qui postquam imperiti existũt negotiationis, ad eam tamen fiduciâ vitæ quietioris sese accingunt, vel artificio, ex quo se satis exhibere possunt, valedicentes, juxta illud Germanorum: 14. Handwerck / 15. Unglück / Wilhelm Antonii *de rescript. morat. concl.* 68.
130 *nu.*102.*& seq.* † Probitas enim plerunque & ignorantia mercaturæ, depauperat, cum inscitia rei, quam quis profitetur, per se culpa sit, & post se eventum trahat exitiosum, hinc illud: quæ viciorum irrepere paulatim solent, vix unquam percipiuntur, nec nisi conversione secutâ sentiuntur. Bodin.2.*de rep.* 6.*p.*343. etenim in minutis vigilandum, quia initio pusilla paulatim crescunt in majora, & ut dici solet, minutula pluvia imbrem facit, & Plaut. *in Menech.*

Nunc in te cadunt folia, post cadent arbores.

131 And.Gail. *de pp. cap.3.num.*11.*lib.*1. † minima scintilla in maximum exuberat incendium, Ant.Fab. *in Cod.lib.9.tit.*22. & omne malum nascens facilè opprimitur, inveteratum verò fit robustius. Tac.15.*annal.* in quam sententiam citari solent versiculi vulgatiores, quos refert Vent. de Valent. *Parth.litig.* 2.*cap.*1.

Quæ præbet latas arbor spectabilis umbras,
Quò posita est primum tempore, virga fuit:
Tunc poterat manibus sumpta tellure revelli,
Nunc stat in mensum viribus aucta suis.

[12] Nonnulli quoque allegant hic luxum in victu, amictu, ædificiis & litigiis non necessariis, litibusq; perplexis multiplicibus judiciorum. Adeo [1] ut vetustas si quem lautius vivere videret, quam census & negotiatio forsan possit sustinere, is ad judicium Areopagytarum citabatur, redditurus rationem sumptuum suspectorum, *quâ de re supra lib.*1.*prolixè.* adde And.Gail.2.*observ.* 83.*num.*13. ibi: ad inopiam vergere quis variis modis dicitur, si accepti & expensi nullam rationem habeat, sed supra vires patrimonii sumptus faciat, plus consumit, quam est in facultatibus & reditibus annuis, quem Cicero gurgitem & voraginem patrimonii vocat, cotidiè grandes cui fumant pultibus

ollæ,

ollæ, potiſſimum verò præſumitur decoctio, uxore mercatoris ſuperbè & ſplendidè unâ vivente, cui illud convenit Satyricum:

Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum.

Quæ non tam tempus, quod rebus impendendum erat, domeſticis prodigaliter conſumit, hinc Propert. *lib. 1. ad Cynthiam.*

Et potes externos manibus componere crines,
Et longâ faciem quærere deſidiâ.

Vel ut Terent. *in heauton.* ait:

Noſtin mores mulierum?
Dum moliuntur dum comuntur, annus eſt.

Et Pleuſides Plautinus *in milite.*

Mulier profectò nata eſt ex ipſa mora:
Nam quævis alia, quæ mora eſt, æque mora
Minor videtur ea, quam quæ propter mulierem eſt.

quam res & bona viri impendant veſtitui enormi & indecenti, quò ornatiores videantur, hinc Seneca *de benef. cap. 7.* hujuſmodi luxum taxans, *ait*, non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. Et Plautus viciſſim *in Epid.* † mulieres totis fundis 192
exornatas dicit. Ovid. 3. *de art. amandi* itentidem atteſtatur ibi:

Quis pudor eſt cenſus corpore ferre ſuos?

adeò ut mulieres faſtuoſæ non ſine maximis ſumptibus etiam margaritis & ſmaragdis involutæ velint humari defunctæ, ut refert Scævola *in l. 1. §. fin. ff. de aur. & arg. legat.* Plura ad hanc partem videnda apud Wilhelm. Antonii *de reſcript. morat. concluſ.* 68. *num.* 18. *& ſeqq.* 2. ædificia ſumptuoſa indicia hæc aggravant, juxta tritum illud:

Ædificare domos multas, & paſcere multos,
Hoc ad egeſtatem perbreve ducit iter.

D. Antonii *d. concluſ. 68. num. 87. & ſeqq.* ubi vide omninò. Olim, ut conſtat, ædificia Romanorum certam determinatamq; habebant altitudinem & craſſitudinem quoad parietes & muros ſine omni luxu & ſplendore indecenti, ne inde non tam inæqualitas † ædificiorum, quam luxus reprobus reprime- 193
retur, *l. 1. C. de æd. privat.* altitudo verò erat 70. pedum, craſſitudo ſeſquipedalis. Barnab. Briſſon. 1. *antiquit. Rom.* 1. hinc Italis tritum diverbium:

Chi ſe voul, toſto impoverire
Mette ſi al murare, & piaitire.
Wer will ins Bawern Geſchlechte/
Der bawe viel vnd Rechte.

Quapropter 3. implicari litigiis perplexis & multiplici cauſarum forenſium ſtudio quoque indicia prædicta parit, quia ut ait Novella 86. *in princ.* multi litigatorum ad extremam redacti egeſtatem, à patria diſcedere, & in peregrinis af-

nis affligi, ut loquitur textus, tandem sunt coacti, Blanc. *de comp.q.1.nu.1.* ibi:
134 † propter lites quis efficitur pauper, &c. Wilhelm. Antonii *d.concl.68.n.82.* *& seqq.* Quapropter Ubertus Folieta cum in quadam de ope contra Turcam ferendâ oratione nimios judiciorum sumptus taxaret, magnus, (*ait*) assessorum, causidicorum, actuariorum, & scribarum numerus, quibus amplissima præmia, ingentes mercedes constituuntur, forensis opera litesq; judiciales non exiguum opum Christianarum partem, longè utilius aliò convertendam, ad se trahunt, non absimili spe Alchymistarum, qui laboriosè quærunt lapidem, donec omnia dilapidarint, ita litigantes & se & opes conterunt, donec tristissimum litis eventum experiantur, & chymistarum premium, nempe paupertatem extremam sentiant, *argum.l.51.ff. de pecul.* ibi: cum & sumptus in petendo & eventus executionis possit esse incertus: etenim juxta Garz. *in discurs.12. della piazza.pag.136.* sumptus litium sunt immensi, quibus splendida patrimonia citò devorantur, revocatis à lucro exercendo litigantibus, jamque quæsitis subtili ingenio extortis aut evanescentibus in salaria & mercedes pragmaticorũ, si advocato, 10. procuratori, 6. notario, 4. sollicitatori, 2. officiali unus solvatur tharerus, sportulæ solvantur, acta currum pene implentia ad judices superiores vel Academias mittantur, viatica tribuantur, & omnia tendant ad rodendum litigantes miseros, quasi corvibus projicerentur, & Beran. *lib.4. hierog.pag.53.* neminem (*ait*) melius nominis, quo lites vocantur, causam pervidere & in imò corde sentire, quam eum, qui dorophagorum judicum vel causidicorum confertissimas quasq; bulgas exenterantium, cavillis semel aut iterum ceciderit lite, vide Parth. *litig. 1. cap. 4.* [13.]
135 Inter indicia referuntur † lusus alearum magnæ quantitatis, hinc illud: lusori cupido semper gravis exitus obstat, & finis lusoris est decoctio, qua de re vide *lib.1.cap.18.* Wilhelm. Antonii *d.conclus. 68. num. 44. & seqq* & Ant. Mars. Spelta *lib.2. della parr dolette vole. c.10.* lusorem & litigatorem in idem reponit prædicamentum, quia uterque spem vincendi habet, parum considerans, quod tota humana vita sit quasi aleæ lusus, in quo vincere tam fortuitum, quam perdere necesse: an & quando vero negotiator ludere possit licitene exinde decoctio præsumatur? vide Benev. Strach. *in tract de sponsion.p.3.nu.4. pag.185. & p.2.num.33.pag.502.* ubi declarat, quod id intelligatur, ludenti licitum esse quidvis tentare, facere, modo vincat, &c. [14.] Inter indicia ponit, Gail. *2.observ.83.num.14.* Confer D. Antonii *d.concl.68 nu. 71. & seq. & n.77.*
136 *& seqq.* frequentes & † non necessarias peregrinationes animi gratia saltem factas, quia, inquit, frequentes peregrinationes inopiam comitem habent, *Novellâ.69.cap.1.§.1.* ibi: aut inopiam ingemiscentem ferre, hinc est, ut siquidem † filius studiosus consumpserit pecuniam in divagationibus non neces-
137 sariis, pater creditorem exceptione Macedoniani eludere seq; inde tueri jure possit. Donell. *12.comm.27.in fine.* ego *in exerc. just. disp.14. thes. 9.* ratio est, quia

quia in malos usus dicitur pecuniã erogasse filium, Donell. *d. loc.* De peregrinationibus Pontificiis idem asserendum judicamus, licet infausta simplicitas se plurimum inde emolumenti lucrari credat, adeò, ut quoque jumentum & animalia ægrota ad loca sacra deducant inde curanda, uti prope Manfredonium Apuliæ fanum Leonhardo dedicatum extat, ad quod pecora ægrotantia passim adpelluntur, & ad portam divi Nicolai Lotharingiæ non tam homines quam pecudes curari creduntur, uti nobis ibidem fuit relatum, de quibus Erasmus *in laude stult. pag.* 37. *& seqq.* ibi: ille gregem tueatur, &c. *& pag.* 38. alius crucem subactus favore divi cujusdam furibus amici decidit: qua de re fabulam lepidam recenset Joach. Prætorius Pomeran. mihi aliquando familiarissimus *in orat. Witebergæ habitâ de peregr. Pontif.* nempè quod pater una cum filio commigrârit ad S. Jacobum † Compostellensem, & cum in itinere non posset satis facere hospiti pro victu, addictus sit cruci, adeoq; strangulatus filius, votum nihilominus prosequens, & remeans idem iter, visurus postremò patrem suspensum, invenerit eundem virum clamantem & de filii reditu sibi gratulantem atque enarrantem, uti à S. Maria supposito pedibus sibi invisibili scabello, manna cœlesti atq; lacte mammillarum enutritum, filius magistratui rem mirandam aperit, qui inde ad domum, falsum accusatorem compellavit, verum gallinis repertum circumagens in hæc erupit verba; citius, quas circumago, gallinæ avolabunt, quam vel minimum dictorum verisimile credem: quid facti? gallinæ penè assatæ ex veru avolant, quas filio adjuncti hinc inde volitantes receperunt, atque patre suspendio liberato, hospitem in locum ejus restituerunt, bona ejus ilicò inscribentes, atque ædes, cum omnibus eorum copiis, virgini Deiparæ, sancto dominico dedicantes, ut de generatione in generationem fœtus ex gallinis foverentur, atque de iis pennæ pileis Jacobitanorum peregrinantibus assignatæ depromerentur. Commenta ejus generis tot scatent scriptis, quod Hircinia arboribus & plantis abundat, vel ut Listrius *in annotat. ad Erasm. de laud. stultit.* ait: quæ quidem tam multa sunt, ut Livianam superent historiam, tam ridicula, ut satius sit reticere. Vide † Lipsii stultitiam *in libell. de Maria Hallensi & Aspremontensi. lib.* 2. qui dicitur legendorum. Luther. de Joanne Chrysost. *tom.* 4. Verger. de Mar. Loret. d. Gerh. Listrii ad Mariam Erasmi, ubi describit, qualiter Dæmon docuerit divum Bernhardum 7. versiculos ex Psalmis, quos si quis cotidiè recitet, non possit non ire in cœlum, &c. de quibus omnibus Erasm. *in laude stult. pag. mihi* 38. judicium perelegans, sunt *(inquit)* qui † singuli pluribus in rebus valeant præcipuè Deipara virgo, cui vulgus hominum plus propè tribuit, quam filio, verum ab hisce divis quid tandem petant homines, nisi quoad stultitiam attinet, nullus pro depulsâ stultitiâ (si quis curam vel opem obtinuerit à divo) gratias agit, & refert List. *d. loc.* quod cum in Italia operam daret literis, vidisse se in æde sacrâ affixum Epigramma, in

138 139 140

quo quidam contestatus est, se febri acri correptum nihil spei collocasse in medico, non multum in Deo, sed tantum divæ virginis ope revivixisse, recitans pentametron versiculi ex epigrammate,

Nulla erat in medico spes, neq; multa Deo.

141 Sed ad seria: submirandum qui † Camera mulctæ vel pœnæ ergò soleat injungere reis ire ad Compostellum, uti attestatur Gylman. *in decis. Camer. tom. 2. symphorem.* Concludimus, quod quicunque spiritu vertiginis peregrinationes ejusmodi sive voti sive necessitatis causa faciunt, in genere ad paupertatem videantur declinare, Bart. *in l. si constante. ff. de solut. matrim.* 21. Alexand. *ibid. num.* 14.

De indiciis decoctionis & paupertatis, de luxu, ll. sumptuariis coërcendis, reprimendis prolixè agit Adam Conz. *lib.* 8. *polit. cap.* 14. quò lectorem plura scire hac in re desiderantem remitto, sicut & ad Dn. Wilhelm. Antonii *in sæpe allegato tract. de rescript. morator. conclus.* 68. *passim per tot. & inprimis conclus.* 5. *num.* 61. ex quo subinde instruimur, indicium indubitatum decoctionis quoque præbere, si mercator inducias moratorias à Principe vel creditoribus sibi dari poposcerit, maximè quoniam, ut nunc sunt tempora, etiam ab extremè nequam & improbis debitoribus impetrari conātur illa media, cæteroqui saluberrima, constitutionibus Imp. & Masuri rubricâ planè etiam postergatis & valere jussis: De quo reductâ aliquando pace hortor prospicere, hâc in parte unanimis cum prædicto Auctore *d. tr. concl.* 8. *num.* 32. *junct. conclus.* 7. *&* 23. *n.* 10. *& seqq.*

Denique de indiciis in re monetaria nonnihil subjiciendum superest,
142 quia vero falsum monetæ difforme & varium est, aut enim † moneta falsificatur in materiâ vel in formâ, in materiâ, quoties justum pondus detrahitur monetæ, vel in principio vel ex post facto, uti vulgò loquimur, in principio, quoties nummis non tribuit monetarius justum plenum, idque ll. publicis & constitutionibus imperii definitum pondus, quâ de re in casu præcedenti quantum satis: ex post facto, quandoquidem justum, pondus ab initio nummis erat tributum, id verò per circumcisiones, rasuras, tonsuras diminuatur, quâ de re edictum monetarium Circuli Saxonici inferioris, *anno* 1568. publicatum, ibi: Die Beschneider / Schwächer / Wäscher / Abgiesser / Außwieger / Partierer / auch die Häler selber / an Gelt vnd Blut vnnachlässig gestrafft werden. *Constit. crim. art.* 11. *rubr.* Straff der Müntzverfälscher / ibi: Wo einer eines andern Müntz vmbräget / ꝛc. oder widerumb in Diegel brächte / vnd geringe Müntz darauß machte / der soll an Leib vnd Gut / nach gestalt der Sachen / gestrafft werden.

143 Reichs † Abschied / Augßpurg den 14. *Februarii Anno* 1551. §. Darzu daß sich männiglich / ꝛc. in verbis: Es soll sich männiglich vorhin bey Straff deß Fewers / deß Granalirens / Kürnens / Seigers / vnnd anderer derogleichen betrüg-

betrüglichen vornachtheiligen Handlung vnnd Fälschung der Müntz enthalten.

Ferdinandi Müntz Ordnung / Augßpurg den 19. *Augusti anno* 1559. §. Wiewol nun solche Probation-Tage/ꝛc *cum seqq. in verbis*: setzen vnd ordnen/ daß jeglich Ringerer/ Beschneider/ Schwächer/ Wescher / Schmeltzer / Außführer/ Abgiesser/ Außwieger/ Außzieher/ Auffwechßler vnd Fälscher / an Leib / Leben oder Gut/ nach gestalt der Sachen/ gestrafft / vnnd niemand hierin verschonet werden solle/ vnnd soll dem Ansager an solcher verwürckten Buß ein Theil/ vnd die andern zwey Theil der Obrigkeit/ darunter die Verfahrung geschehen / gebühren vnnd verfallen / *&* §. Hierauff setzen / ordnen vnd wollen wir / ꝛc.

Reichs Abschied/ Augßpurg den 30. Maji / *Anno* 1566. Was von der Müntz halber Saigerer/ Granalirer/ Ringerer/ꝛc. Item Abschied zu Speier/ 11. *Decembris Anno* 1570. §. Sintemal auch Handhabung / ꝛc. Item §. Vnd sonderlich/ꝛc. in verbis: daß betrieglich aller Reichsmüntzen/ brechen / granaliren/ saigern/ ringern/ beschneiden/ waschen/ schwächen / abgiessen / außwiegen/ abwechseln vnd verfälschen/ bey Verlust Leibes vnd Guts/ nach gestalten Dingen/ ohnnachlässig ohn allen respect der Persohnen zu bestraffen.

Indicia autem hujus falsi sunt, 1. locatio ædium respectu locatoris, siquidem de sociis quæratur, quoniam is prohibere falsum debeat vel poterat. *l.* 8. §. 1. *ff. ad l. Cornel. de fals.* nisi † facti ignorantiam probabilem nimiamque 144 imperitiam is possit allegare, *l.* 32. *ff. eod.* ut enim adminicula plura probationem facti cujuslibet ampliant & stabiliunt: Farinac. *consil. crim.* 20. *num.* 1. ita defectus indiciorum ea in nihilum redigunt: Hypp. de Marsil. *in sing.* 385. Hinc est, quod nedum † confessio sine indiciis legitimis præcedentibus vel 145 stringente causâ, indicia suborta purgante, præjudicet reo, Farinac. *consil.* 19. quæ nec socio, tertiove nocet, *idem d. loc. n.* 2.

2. Erogatio † nummorum falsorum, modo levitas & suspicio quæ- 146 dam aliave indicia generalia concurrant per regulam tritam, quod indicium unicum, nedum speciale & propinquum quæstionem producat. Nisi erogator paratus sit demonstrare authorem falsi, non secus ac qui libellum famosum spargit, libelli authorem nominare satagens. Burs. *consil.* 94. *num.* 32. Ceph. *consil.* 341. *num.* 30. licet quoad posterius Dd. communiter sentiant cōtrarium, Salyc. *in l. unic. C. de famos. libell.* Dn. Eberhardus Speckhan præceptor noster *cent.* 2. *class.* 3. *q.* 7. Bursat. *consil.* 94. *num.* 32. *vol.* 1. Wilhelm Antonii *in addit. ad resp. affinis sui Theodori* Reinkingks *de process. contra sag. null. instit. q.* 7. *num.* 824. Schneidw. *in §.* 1. *Inst. de injur.* Paris de Put. *in tract. synd. verbo, injuria officialis.* ubi adserit, quod † pingens mēbra virilia vel vulvas ad 147 valvas vel fores alicujus teneatur actione famosi libelli. Sed quid si erogator monetæ pœnitentiâ actus, falsam monetam reluat? Resp. quanquam inde

oriri indicia haud aliter videantur, ac si auctor famosi libelli, siquidem affixum libellum ante ejus publicationem, refigit, non tenetur. Harp. *in tr. crim. in §. injuria. inst. de injur. num.* 179. *ibi, quartus est casus. n.* 180. ratio tamen diversitatis dictitet jus diversum, quod ante manifestationem sive publicationem libelli propriè delictum non dicatur natum. Harp. *d. loc.* vide tamen Bocer. *in tract. de famos. libell. cap.* 13. *num.* 21. erogatio monetæ falsæ falsum omninò præsupponat juxta illud: quod talia sint subjecta, quaiia referant vel demonstrent prædicata. Eberhard. *in top. à subj. mater.* quin quod redemptio monetę indicium hoc susq; deq; augeat, peneretq; novum ac diversum ab actu primo, nepe erogationis indicium. Idem de expendente nummos rasos & circumcisos indicium, judiciumq; esto: nisi vir bonus eos expendat. Decian. *in tract. crim. lib.* 7. *c.* 27. Hypp. de Mars. *consil.* 21. *num.* 17. adeò, ut ratione monetæ hujusmodi nedum regressus detur contrà expendentem. [1] quod in potestate ejus fuerit repudiare non acceptare monetam. *l.* 27. *C. de evict. l.* 1. *in fine. C. de præsc.* 30. *annor.* [2] nec introspicienti & acceptanti ulla fiat injuria. *l.* 43. *§.* 1. *ff. de cont. emt. l.* 15. *C. de jur. dot.*

3. Indicium est erogatore nummorum monetario existente, quod indicium fortè & urgens est, vel si pecuniæ erogator sit affinitate, sanguine, amicitiâ, ministerio vel societate conjunctus monetario, qui in suspicionem falsi ut plurimum prolapsus est, juxta illud:

Noscitur ex sociis, qui non cognoscitur ex se.

Hinc Euripides *in Almæone apud Stobæ. sermone 6.*

Μέπεσι τȣ̃ς δȣ́λοισι δεσποτῶν νόσȣ.

Servi morbis inficiuntur dominorum.

Et Juvenalis *Satyr.* 14.

Sic natura jubet, velocius & citius nos
Corrumpunt viciorum exempla domestica magnis
Cum subeant animos authoribus. &c.

Quapropter Bald. *in consil.* 95. *lib.* 1. & Gand. *in tract. malef. tit. de præs. & ind. col.* 1. *& de qq. & torm.* monent judicem seriò, ut perquirat enixè, quibus cum versatus sit criminis reus, ut proinde sciat, quibus sit moribus imbutus ipse reus. & idem Bald. *in l.* 19. *C. de Episc. & Cler.* quæ lex 19. alias vulgò solet ad
148 hæcce brocardica allegari, ubi inquit, quod † respectu malæ societatis reus præsumatur malus. & idem *in l. data opera. C. de accusat.* refert, valere dictum testis deponentis aliquem esse malum, quia viderit eum malorum implicari sodalitio. Hinc textus *l.* 25. *§.* 6. *ff. de ædil. edict.* qui quoque solet hanc in sententiam citari, ibi: si imitatione conservorum talis factus est aleator fortè, vel vinarius vel erro evasit: unde Seneca *de ira lib.* 3. ebriosus convictores in amorem vini trahit, impudicorum cœtus fortem quoque virum emollit, avaritiâ in proximum virus suum transfert, &c. Plaut. *in trinum:*

Per

Per pietatem nolo ego cum improbis
Neq; in via neq; in foro ullum sermonem exequi, novi ego hoc seculum moribus quibus sit, malus bonum malum esse vult, ut sui sit similis.

Porrò 4. indicium parit, quoties numerator pecuniæ rasæ & circumcisæ, paulò ante erogationem visus sit integram justamq; monetam recepisse, pervenisse ad ejus manus, sub eadem impressura einerley vnd gleichs Gepreges/ quæ dehinc rasa exponatur, concurrente famâ. Damhoud. *in tract. crim. cap.* 65. † rasores hosce non secus ut fures strangulandos esse statuit Farinac. 149
in pr. crim. q. 115. *numer.* 19. quo vicio seculo nostro utplurimum laborare solent † Judæi eorumq; complices, cum hasta Judaicâ ambulantes, Joh. Becht. 150
de sec. & cond. thesi 94. Nam:

Vt damno absq; caper nunquam retinetur in horto,
Sic nec Judæus sine damno in plebe fovetur.

Submirandum verò, quâ ratione Carol. IV. vigore aureæ bullæ Regi Boëmiæ, cæterisq; Electoribus tanquam † regale aliquod concesserit fovere Ju- 151
dæos, quod cæteris statibus indistinctè tributum hodie videmus. *reform. polit. August. de anno* 1548. *tit.* Von Juden vnd jhrem Wucher/ cum tamen potius, uti racemi degeneres, vel ut pecus morbidum, unde tota perire grex poterat, nedum relegandi ad Garamantes, sed penitus extirpandi in Germaniâ, 1. non quod conditionem eam minimè impleant, quâ recepti pro civibus sunt imperii. *reformat. politic. Augustanâ de anno* 1530. ibi: Wer dann Juden bey jhm leiden will/ der soll sie doch dermassen bey jhm halten/ daß sie sich deß Wuchers enthalten/ vnd mit zimblicher Hanthierung vnd Arbeit ernehrẽ. Ecquis a. conspicitur Judæorum per imperium, qui calleat, qui exerceat artẽ vel opificium manuale, unde vivat? neque obstat, quod vigore politiæ Francof. *de anno* 1577. usuras recipere iis concedatur, referatq; tot privilegia Judæis concessa Jacob. Ayrer. *in process. p.* 2. *in loc. de Judæis*, adserens, toties permissum Judæis, ut possint quantumq; lucrari valeant accipere usurarum, &c. Ad prius respondeo non alio respectu, quam cuilibet Christiano mutuum sub usuris quinque pro centum exigere permittitur, Judæis recipere conveniat, non ut quæstum & artificium subinde statuant, quod usuras illegitimas & immodicas accipere debeant, cum enim cives Romani adseri volunt, utique quod civem decet, præstare, & ex præscripto vivere tenentur. Ad posterius Resp. privilegia illa jamdudum merito esse sublata, quod ipse non diffitetur Ayrer. *cit. loc.* 2. quam quod sine scandalo non degant in imperio, alias tolerandi, modo quietè pacificè & honestè vivant. *l.* 6. *C. de pag.* Cujac. 7. *obs.* 30. Bodin. 3. *de repub.* 7. Anton. Quetta *consil.* 54. latè Johan. Kitzel *in discurs. de regali habendor. Judæ.* quanta verò quies inter privatos, præsertim ex infausta illa per totum imperium grassante † corruptelâ monetariâ, quam Judæi 152
cumprimis antesignani & buccinatores pridem excogitarunt, ad effectum

perduxerunt, junctis & Christianis complicibus, quæ pax, tranquillitas & pene orbis inversio inde resilierit, testis experientia ipsa loquitur. Moneta est instrumentum vitæ, ait Keckerman. *in synops. Oecon. pag.* 90. & mensura contractuum, quando autem mensura caret ordine, necesse est mutari res in vitâ humanâ, proinde Lather. *de cens.* 3. *cap.* 10. *num.* 46. mutationem monetæ indicium esse evincit magnorum calamitatum, mutationis & eversionis reipublicæ, ut idcirco Principes statusq; imperii non pauci regale hoc vel quasi haud usurpantes, Judæos in territoriis suis nequaquam tolerare volunt, referente Sixtino *de regal.* 1. *c.* 5. *n.* 23.

153 5. Inter indicia refert Bodin. *6. de rep.* 3. quoties † officinæ nummorum habentur privatim, ubi facilius fraus falsumque potest patrari, idq; longe citius, quam si publicè spectante magistratu, conspiciente populo nummi cudantur, novum id opinor (ait) videri possit, præsertim nostris præfectis monetalibus, non dicam Principibus, qui monetarum officinas habent, fere 20. at mirum videri debet nemini, qui intellexit modo, Romanos in tãto imperio unam tantummodò officinam habuisse, ubi nummi percuterentur, erat autem ipsum Junonis templum, tam sacra scilicet res monetaria veteribus nec immeritò fuit, non tam ad præcavenda mala omnia, quæ monetæ depravatio passim generare in republica soleat, quam ut ficta gẽtilis nummis præsentia vel metu præsentis Deæ certissimæ, falsi vindicatricis, à falso hoc immani homines deterreret. Præterea Marii Graditioni Tribuni plebis rogatione scholam monetariam constitui placuit, in quo nummi probarentur. Caroli Magni seculo, licet longe lateq; pateret imperium Romanum, coëgit tamen Imperator gloriosus omnes monetarum officinas in †
154 Palatium regium, quo severius & accuratius nummi fabricarentur. Postea verò quàm officinas plures ac privatas habere, & procul à Principe eas agere liceret, ratio quoque nummaria depravari cœpit. Bodin. *d. c.* 3. *pag. mihi* 1078.
155 quò pertinet trita juris brocardica: quod † clandestinatas dolum arguat, *l. fin. ff. de rit. nupt.* Cartin. Mantica *de tacit. & ambig. convent. lib.* 4. *tit.* 23. *num.* 9. hinc Demonax Philosophus accusatus veluti religionis patriæ contemptor, detestatus est sibi religionem seu sacra Eleusina videri suspecta, quia non apertè sed privatim sacrificia fierent, Lucian. *in vitâ Philosoph.* Tiraquell. *de pœn. cap.* 11. *num.* 13.

6. Accensenda hic sunt indicia ex locis generalibus petita, ut fama, conversatio cum falsariis, consuetudo delinquendi, nominatio complicum,
156 & quæ alia. Porrò falsum rasuræ vel alterius † corruptelæ ante commissum monetæ peregrinæ & vilioris in provinciam invectio, financeria, &c. Decian. *tract. crimin.* 7. *cap.* 23. quoniam hæc ipsa per se delictum generent, falsiq; notam ferant, Farin. 5. *qq. crimin.* 115. *num.* 131. quò pertinet commutatio monetæ, ut qui opulentissimos adeunt mercatores, uti loquitur Dn. Aleman. rogant,

gant, quot regales quot ducatos habeant, eos alia moneta commutare efflagitant, offerentes ad singulos nummos, ultra communem valorem, aliquid lucri, qui optimam pro pessima acceptam pecuniam poculo aurario immittunt, coquendam curant, & iniqua commisturâ viciatam, ad alias regiones deferunt, &c. Aleman. *in palæst. consult.* 8. *quæst.* 14. *pag.* 919. adde depensionem, transpositionem, & commutationem monetæ injustioris, pro bona & legitimâ, Die Außwiegung / Vmbsetzung / vnd Auffwechslung / vel quæ famosè dicitur Kipfferey adeò usitata & trita, proh dolor, ut fas nefasve vix ullum discrimen habeat, quâ inventione peculatus fraude & technis plus damni attulere infernales harpyiæ, tum qui connivendo non prohibuêre tanta mala, cum inhibere meritò deberent, cum qui ipsi illam funestam transfigurationem & recoctionem nummorum, restitutionem pro auro & argento cuprum, stannum, ferrum, ô lugeant æternùm Sathanæ complices! quam bella intestina civilia, quæ Germaniæ decorem, quantum ejus adhuc erat reliquum, penitus extinxerunt, ut verissima sit pii Regis Bohemiæ Boleslai sententia, dicentis: Nulla clades, nulla pestilentia, nec non hostes totam terram rapinis incendiisque devastantes, magis populo Dei nocent, quam frequens mutatio & pejoratio numi, imò nulla pestis aut infernalis Erinnys inclementius spoliat, perdit, attenuat Christicolas, quam fraus in numo herilis, *in parænes. ad fil. de mut. monet.* |*lib.* 1. *Chron. Cosm. Prag. quam post alios refert* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. concl.* 9. *n.* 10. Adde Vent. de Valent. *in parth. litig.* 1. *cap.* 13. *num.* 18. ait, † monetæ mutationem bonitatis extrinsecæ mul- 157
tas & inextribabiles parere lites, quam mutationem initium discordiis civilibus inter confœderatos Belgicas provincias præbuisse refert Meteran. *l.* 14. hanc inter Hollandiæ & Selandiæ populos, *anno* 1595. tantas quoq; movisse lites. Idem *lib.* 17. quâ de re Lath. supra citatus, & quanquam monetæ depravatio illa publica magna & inaudita non forte videri posset generâsse præsens bellum Germaniæ, singulari tamen animadversione dignum, quod gliscente ab annis retro aliquot falso monetæ, id demum exortis bellis Boëmicis in immensum cœperit evagari incendium, prælucente & concurrente Cometa illo magno in anno Christi 1618. ipsâ domo Martis planetâ procedente, ac paulò post cum Marte conjunctionem agente, Solemq; quadrato radio sinistro offendente, quamprimum adeò missus ac visus esset, non ut † moneta, 158
Cometa sint indicia signave effectiva, sed significantia rerum magnarum mutationes, cumprimis quod † Cometa virga Dei monstrata, non ex fumo ali- 159
quo viscoso, ut tradidit Aristoteles, terrestrique summè compacto & in aërem supremum evecto, sed materiâ quadam ætherea & cœlesti sine mixtura & accidentibus corporum elementarium generato, adeò, ut à quibusdam mathematicis partus cœlestis dicatur, † super astra omnia positus, ne vel ve- 160
hementiori cursu stellarum subitò dissiparetur, neve cometa ipse celerrimo

suo

suo motu & circumagitatione, astra ipsa offenderet, cum exhalationes quæcunq; vix ultro milliaria 12. ascendant, sursum ille vero longè supra 1000. Semidiametros excedat & elevetur, cujus operationes vel potius significationes refert Bodin. *6. de rep. 3.* ibi: cum res incredibile adferat universis ac singulis detrimentum, quod describitur hisce versiculis haud Grammaticalibus:

161 *Octo † mala fulgens Cometa per aëra signat,*
Ventus, sterilitas, unda, pestis dominatur,
Rixa fit atq; tremor, moritur Dux, versio regni.

Silius Italicus prodigia, quæ ante Cannensem pugnam præcesserunt, describens sic ait *lib. 8. de bello punico.*

Obseditq; frequens castrorum limina bubo,
Nec densæ trepidis absunt se involvere nubes
Cessaruntq; aquilis, non unus crine corusco
Regnorum eversor rubuit lethale Cometes, &c.

Spectat huc locus Petri Pomponarii Mantuani *de futur. casib.* quem citat Johan. Wolff. *tom. 2 lect. mem. pag. 956.* ibi: Deus curam gerens humani generis, non solum oraculis & prodigiis genus humanum admonet, verum & auguriis & aliis præmonitionibus. Multa enim sunt quæ ex industria humana sciri non possunt. Quare Deus & natura non deficientes, in necessariis, quæ per causas & ingenia humana perscrutari non possunt, vel vix possunt, per signa diversa & instrumenta homines admonent, & ea multiplicant ad majorem certitudinem. Unde in nativitate Augusti, Alexandri & aliorum, quot vaticinia, quot prodigia in Elementis? cur corvus malum, & turtur aut grus bonum, pica tacens & garrula aliud significat? In tantum ut prodeuntibus falsariis sæpenumero indicia falsitatis ipsa elementa docuerint, quòd penè submirandum est.

CAPUT XXXVII.

AD L. IVLIAM DE VI PVBLICA.

SUMMARIA.

1. *Qui arma domi vel in villa præter venationis usum usurpat, hac lege tenetur.*
2. *Mercator ne lateri accingat arma.*
3. *Bombardam non nisi vir nobilis & egregius deportabit.*
4. *Quare seditionis arma eripienda?*
5. *Barbaros in media civitate armis accinctos submiratur Aristoteles.*
6. *Quâ ratione usus armorum promiscuus inhibendus sit?*
7. *Arma instrumenta sunt rebellionis & tyrannidis.*
8. *Multi Politici statuunt, ne victis confestim arma adimantur.*
9. *Consilium turbæ seditionisve ad hanc L. spectant.*

10. *Qua-*

10. Qualiter seditio in castris militaribus suborta sedari possit?

11. Quomodo factiones inter duces præcavendæ?

12. De mandatis avocatoriis quisnam ea decernat & contra quos?

13. Præcipuum Cæsaris officium est, pacem tueri inter subditos.

14. Detestatio belli paucis describitur.

15. Ducum circularium, quodnam officium bello apparente?

16. An status imperii habeant jus belli?

17. Vtrum religionis intuitu & bella movere, & arma contra vim illatam capessere liceat etiam contra regem?

18. De rapina, incendio exorto, patrata?

19. Ratio edicti, quoad hanc legis de vi publica speciem.

20. An & quo casu dominus vel conductor ædium de incendio teneatur, quod vicinis nocuit?

21. Cur actor culpam incendii probare teneatur, ratione novâ redditâ?

22. An & quomodo Dominus ex facto familiæ teneatur?

23. Vicini domo dirutâ, ne ignis latius proserpat, omnes in commune contribuunt, ut damnum datum resarciatur.

24. Quæcunq; immediatè ex culpa fluunt culpæ regulariter imputantur.

25. Incendiarii dolosi, igni concremabuntur.

26. Non omnes minæ curandæ.

27. Qualiter cum minitatore incendiorum procedendum?

28. Inhibitiones Cameræ de non impediendo prosequi litem quomodo hic pertineant?

29. De turbatione contra sententiam latam.

30. Lege Iulia tenetur judex causam ad se non pertinentem sibi sumens.

31. Civis Romanus contra provocationem, quâ se tutatus est Apostolus Paulus, ne verberator, occidator.

32. Pœna exacta vectigalis illiciti est capitalis.

33. Qualiter hodie contra flagellatores vectigalium procedatur?

34. Nobiles, Doctores, equites, dispositione juris connectuntur quoad dignitates & privilegia.

35. Pœna non soluti vectigalis quæ?

36. Neq; Rex nec Cæsar sine statuum assensu nova vectigalia indicere vel imperare potest.

37. Quomodo effractura, invasio domorum, villarum, castrorum, ad hanc l. pertineant?

38. Heres bona ante obitum ægrotantis occupans perdit hæreditatem.

39. Pœna fustigationis dictari debet fractori pacis domesticæ.

40. Qualiter ex constit. imperii fractor pacis publicæ teneatur?

41. De hospitibus bannitorum.

42. Ancilla non vendi sic potest, ut prostituatur, stupretur.

43. De pœna commentariensis mulierem captivam stuprantis.

44. An super constit. de pp. mandata sine causula indistinctè non sint decernenda? uti statuit Andr. Gail. multiq; illius asseclæ.

45. Pax publica omni re nummariâ preciosior est.

46. An & quando stylus judicii pro lege agnoscendus?

47. Non videtur spoliatus, qui jussu magistratus spolia tenetur restituere.

48. Mandata de non offendendo non nisi edoctis minis decernuntur.

49. Non præsumitur aliquis offensus sine causa justa.

50. In causa fractæ pacis affectus quoq; coërcetur delinquendi.

51. Quando propriè conatus delinquendi puniantur?

52. Pax religionis fracta hodie ad Edictum præsens spectat.

53. Cognitio veritatis vel falsitatis religionis, qualiter suspensa sit?

54. Non tolerandæ invectivæ & conciones seditiosæ Ecclesiasticorum.

55. Attritis, per diversitatem religionis, virib. Germaniæ, populi Orientales, uti subverendum est, rudera & reliquias imperii invadent, occupabunt.

56. De jure patronatus vel præsentandi ministros Ecclesiarum.

57. Censura Ecclesiastica vigore constit. hujus de P.R. statibus concessa, strictè & limitatè accipienda est.

58. In Camera lites spirant & nunquam exspirant.

59. Terminus emigrandi continet 6. mensium spacium in Camera.

60. Emigrationis beneficium est liberum & arbitrarium.

61. Minores imperii status quoq; religionem, quam ipsimet confitentur, introducere possunt.

62. De lectione librorum sacrorum.

63. Non quales Sacerdotes sint Clerici considerandum, sed quid de Deo sentiant, loquantur?

64. In causa turbatæ religionis an mandata sine clausula decernenda?

65. Rationes dubitandi communes recensentur, quibus substernitur vulgata opinio.

66. In omni dispositione attendendum est, non quid consequenter, sed primariò debebat fieri.

SExta publicorum judiciorum species est vis publica & privata ex l. Julia.
§. item l. Julia. inst. de publ. jud. Committitur vis publica diversimodè,
unde *l. 1. 3. §. 2. 3. 5. 6. l. 5. 7. 8. & seqq. ff. de vi publica.* Feudistæ *ad tit. feud. de pac.*
tenend. & pac. Constant. Bald. *in l. 1. ff. de pact. Const. Maxim. I. de pp. anno* 495.
& 500. *Car. V. anno* 521. *& anno* 548. *&* 555.
1 1. Cum quis † arma, tela, aliave instrumenta gladiatoria, domi, sive in
villa, agro, præter venationis & navigationis sive itineris usum portaverit,
coëgerit, *l. 1. ff. h. t. l. 2. §. eod. constit. Friderici in usib. feudor. 2. tit. 27. §. 4.* ibi: Si
quis rusticus arma vel lãceam portaverit vel gladium, judex, in cujus potesta-
te repertus fuerit, vel arma tollat, vel 20. solidos pro ipsis recipiat à rustico.
2 Mercator † negociandi causa per provinciam transiens, gladium suum sellæ
alligat, vel super vehiculum suum ponat, non ut quem lædat innocentem, sed
ut contra prædonem sese defendat, sic *constit. reform. polit. Caroli V. de anno*
3 530. §. Dieweil auch / disponitur: ne † quis bombardam gestet, sive eques sit,
sive pedester, nisi sit nobilis & vir egregius, &c. & extant Massiliensium in
Gallia leges & statuta de armis per urbem haud transportandis, Bodin. 7. *de*
4 *repub. lib.* 4. ubi † arma (inquit) seditiosis ante omnia sunt eripienda, quæ bel-
lorum civilium præcavendorum vel tollendorum necessaria est medicina.
Neque institutum hoc novum & asperum videri debet, scilicet quod ultima
5 hominum ætate repetitum usitatumq; apparet, adeò ut † Aristoteles in po-
lit. barbaros in ipsis civitatibus ferro accinctos submiretur, sed quid hodie?
Sane Germanorum, Britannorum aliorumq; populorum moribus, id nõ mo-
do licet, verum legibus Helvetiorum id pene necessarium esse constat, pro-
inde tamen cædes, latrocinia occulta, seditiones & turbæ non raro derivantur.
6 Quicunque enim † armatum se intuetur, arrogantior, & ad inferendam te-
nuioribus injuriam efficitur audacior, levissimaq; de injuria ad cædem fero-
cior, qui vero exermis est, nec facilè injuria quenquam offendet, nec violatus
confestim cædem patrabit, nec ignominiam contrahet eorum, qui ferro ac-
cincti, injuriam illatam armis repellere, ac vitæ discrimen inire recusant.

Qua-

Quapropter Lutetiæ Parisiorum, (quod hodie tamen inolevit) ait idem Bodin, ne brevissimos quidem gladios ferre licet, quod antea in contentionibus, quibus sæpissimè implicantur, ad cædem irati ilico prorumperent. Hinc Politicorum quorundam effatum sonat, optimum esse arma privatis adimere, quæ † sunt instrumenta rebellionum, animosque rebellibus addunt non 7
minus quam tyrannis, allegant pro hac sententia, 1. *Reg.* 13. Quod tempore Regis Saulis non sit inventus faber ferrarius in Israële, caverant enim Philistini, ne fortè facerent Hebræi gladios & lanceas, cumq; venisset dies prælii, non est repertus ensis aut lancea in manu totius populi. Quemadmodum de Gothorum quoque primis regibus Italiam occupantibus scribitur, quod usum armorum hosti subacto adimentes, imperium prosperè & quietè tenuerint. Quanquam † non pauci hanc exarmationem dissuadeant, cumprimis, 8
quando populus exarmandus antea libertati ut plurimum deditus fuerit, qui raro aut nunquam nihilominus rebellare, seq; in statum pristinum vendicare, omnibus nervis intendit, neque enim omne violentum diuturnum esse potest, utantur hoc remedio illi, quibus placet magis metu, quam obsequio, timore quam amore imperare, unde perelegans locus Sophoclis in Philoctene *pag. mihi* 365. ibi:

——— Ego cum essem juvenis,
Linguam ociosam, manum habebam strenuam,
Nunc multa expertus, video
Linguam non manum omnia gubernare.

Alias dici vulgò solet: quod arma in manu viri prudentis pacem apportare soleant, item, ostende bellum, ut habeas pacem, Alb. Ger. 3. *c.* 11. ubi disquirit, utrum Cato Hispanis rectè ademerit arma, qui nec vitam sine armis habendam dixere, sed quid facerent (inquit) Hispanorum inquieta ingenia, gens nata instaurandis reparandisq; bellis, consciverunt sibi mortem multi ademptis armis. vide Jul. Cæsar. 2. *de bell. Gallor.* 4.

2. Qui † turbæ seditionisve faciendæ consilium inierit, hominesq; in 9
armis habuerit. *l.* 2. *ff. h. t.* quæ delicti species, siquidem vis Imperatori vel imperio Romano hoc modo inferatur, ad caput legis Juliæ majestatis propriè pertinet, qua de re supra *c.* 1. *&* 2. *hujus libri* 2. Sin statui, vel privatis imperii R. subditis vis hæc intendatur, potissimum lex Julia de vi publica hic locum habebit, quod nisi sic declarare liceret, profectò confunderentur hic tituli & materiæ juris, quod fieri non oportet, quantum vero explicationem *d. l.* 2. nempe quid seditio, quocunque modo & pacto patretur, qui seditiosi plectantur, porro quid homines in armis habere importet, attinet, ea quidem in tit. criminis læsæ majestatis sat superq; abundat, nec lucis parum hic adferre potest, quò lectorem brevitatis ergo remitto. Saltem hic de † seditione in 10
castris subortâ, & qualiter ea sopienda sit, dicam. Cornel. Tac. 1. *annal.* hac de

re sic scribit, exercitus (ait) seditio non vi & violentia, sed blanda demum oratione est cohibenda, item armatum vulgus comitate demulcendum est, non armis & fortioribus remediis irritandum, Thucydid. *lib.3.* aliâs (*inquit*) idem *d.loc.* si nihil hinc profeceris, seditiosi adversus hostem educendi sunt, quo pacto quietiores erunt. Henric. Ranzov. *in tract. bellico lib.2.c.16.num.2.* hanc ponit cautelam, ut seditione grassante accedant nuncii, referentes hostem adesse, factoq; ingenti clamore & classico cantu militem ad arma convocantes, sedatâ rebellione, auctores seditionis in conspectu totius exercitus
11 puniantur. Sic † Eumenes, ut refert Plutarch. in vita ejus, cum omnia tumultuose agerentur, & factiones miscerent ipsimet belli primates, veritus, ne quid in se, quippe qui dominatum affectabat, crudelitatis quicquam decernerent, argenti penuriâ se teneri commentus est, & ab his potissimum, quibus cum illi simultates erant, plura talenta mutuatus est, quo & majorem erga se fidem haberent, & de mutuatâ pecunia solliciti manus à se comprimerent, quâ re effecit, ut opes alienas sui corporis præsidio haberet.

Sed secundo hujus speciei membro addamus saltem hoc, quod non tam stringente læsæ majestatis causâ, quam offensione statuum imperii vel
12 subditorum imminente, Cæsar vel Camera † mandata avocatoria sine clausula decernere soleat, & contra duces exercitus, & ipsos milites gregarios, ne prece vel precio militent. *ord. Camer. p.2. tit.9. & 15.* ubi Cisner. Imperator per
13 fecialem vel heroldum suum insinuare solitus est hæc mandata, cum † pacem & salutem publicam tueri nulli magis, quam Imperatori conveniat. *l.3. ff. de off. præsid.* §.1. *de pac. tenend.* §.1. *de feud. prohib. alien. per Frid. Novell.* 1. *in princ. recess. Imp. de anno* 567. §. So hetten wir/rc. *recess. Spir. de anno* 570. *recess. de anno* 603. §. Vnd ob wir wol/rc. cumprimis verò respiciendum, utrum fluctus belli ingerentes amicabiliter possint sedari, ne si bello bellum frangere satagens, furtis, latrociniis, rapinis omnia impleas, luctu domos funestas relinquas, cum vastentur bello omnia, squaleant municipia, affligentur coloniæ, agri quasi senio confecti marcescant, unde tritum illud: miles non potest non nocere, & priusquam bellum incipias, plus nocuisti patriæ, quam sis profutu-
14 rus victor, & gloss. *in l.1. C. publ. lætit. lib.12.* ait: Quod † bellum perditionem animæ, corporis & substantiæ pariat, Lucan. 1. *de bell. civil.* ait.

Heu quantum terræ potuit pelagiq; nocere,
Hoc quam civiles hauserunt sanguine dextræ.

Et refert Anton. de Guevar. *in horol. princ. lib.3. c.14.* quod bello aratra convertantur in arma, boves in equos, stimuli in lancas, vomeres in sagittas, tunicæ in loricas, simplicitas in malitiam, justitia in violentiam, nullumq; nefas exemplo careat. Denique immanitatum omnium epitome, & calamitatum universarum farrago dicitur, Hering. *de fidei. c.10. §.22. num.5.* Gail. 1. *de pp. c.1.*

Porrò amicabili via, pacto & pace spreta, conditionibus æquis à refra-
ctariis

&atiis prorsus repudiatis, dubium non est, quia juxta modum præscriptum † 15
duces circulares authore Imperatore, junctis virib. vi armatæ resistere, atq;
vim vi repellere jure queant. *l. 54. §. 4. ff ad l. Aq.* quæ vis & injuriæ instantis
depulsio prima & præcipua est belli gerendi causa & caput bonæ spei, occulta
quadam internaq; vi militem ad triumphales illas terras deducens, ut ait Lips.
5. polit. 3. juxta illud:

Frangit & attenuat vires in milite causa,
Quæ nisi justa subest, excutit arma pudor.

Velut alius Poëta cecinit:

Causa jubet superos melior sperare secundos.

Cujus farinæ plures recenset Theodor. Reinkingk *de regim. secul. 2. class. 3. cap.*
2. cum multis ibidem allegatis, Frid. Schenck Baro à Tautenb. (qui se can-
didatum juris appellat, atque in scholis jus feudorum se disputasse jactitat,
2. feudor. c. 23.) *2. feudor.* 28. Petr. de Ravennate *d. loc.* §. 1. ubi † jus belli tribu- 16
unt imperii statibus quoque, Cæsare id specialiter haud permittente, prout
Warem. ab Erenberg. *de fœd. 1. c. 2. num. 56.* idem principibus Germaniæ ad-
scribit, quorum sententiæ hæc mica addatur salis, 1. modo status illi contra
solos subditos rebelles & contumaces arma capescant, *l. 2. §. fin. Cod. de sport.*
Bald. *in l. 2. nu. 70. Cod. de servit.* hinc usitatæ etiam hujus nostræ Curiæ Du-
calis, clausulæ mandatorum executorialium, das gegen Beklagte nunmehr
manu militari exequirt werden soll / uti nuper ita fuit decretum in causa mā-
dati de solvendo Kauffmans Innung zu Hannover contra nobiles de L. 2.
nec forma in imperii constitutionibus expressa excedatur, quæ extat *anno*
1555. 1570. 1576. 1582. 594. 598. qua forma servata & militem conscribere,
delectum agere & ad arma vocare possunt, annuente nimirum circuli duce,
dd. constit. imperii, &c. Acriter autem hic disputare solent, an religionis intui-
tu arma capere liceat contra religionis hostes? Reinkingk *d. loc.* inter † cau- 17
sas belli suscipiendi justas, causam hanc ponit, ita tamen, ne cui jus belli com-
petit, arma contra superiorē stringat. Lutherus super hac quæstione à prin-
cipibus Germaniæ consultus idem respondit, unde Bodin. *2. de rep. 2.* negavit
hoc, *(inquit)* Lutherus, neque tamen Principibus id persuasit, quod ut ut sit
negasse hoc Lutherum dissimulandum non est, *tom. 3. in loc.* Ob Kriegsleute
in einem seligen Stande seyen/ etc. affirmâsse verò in consilio exhortatorio ad
Germanos suos, ibi: Weiter wann es zum Kriege kompt / da Gott für sey/ so
will der Theyl so sich zur Wehre setzet/ nicht auffrührisch geschulten haben noch
schelten lassen/ etc. Idem *tom. 5. Ienensi pag. 280. & seqq.* Vide etiam Apologiam
wider den Meuchler zu Dreßden / *pag. 304. d. t. 5.* ibi: Wo die Obrigkeit will
wider Gott vnd Recht vnschuldig Blut vergiessen/ von selbigen Tyrannen hat
D. Luther geschrieben / vnd nicht von der Obrigkeit / die rechte gute Sachen
hat/ etc. luculentius hæc tractat & extendit idem *tom. 5. pag. 308.* & Melanthon

in præfat. prædict. exhortat. ad German. ibi: Dieweil dann gewißlich/ ꝛc. & ibi: So sein wir gewiß/ daß die Gegenwehr recht ist/ ꝛc. Sed quia parum abest dubitare, quin tutò thema hoc ventiletur pressius, hic finem facio, memor dicti Caii Mutii, tempore belli nec audire nec intelligere se leges civiles, respondentis. Hier. de Cavall. *in spec. com. opin. q. 906.*

3. Hujus delicti species est raptus fœminarum vel puerorum, *l.3.§.4. ff.h.t.§. item lex Julia. instit. de pub. jud.* quæ quia supra in loco de raptu & luxuria contra naturam satis superq; est declarata, ulteriora vel retro cocta huc afferre nolui, depropero itaq; ad alia.

18 4. Itaque species est † rapina, vel quoq; conatus rapiendi incendio exorto, *d.l.3.§.3.* idque ratione communi, quod in delictis atrocioribus pœnâ æquè coërceantur conatus quam delicta consummata, *l.4.ff. ad l. Jul. maj. l. si quis. C. de Episc. & Cler. l.30. ff. ad l. Jul. de adult.* nec non, quod raptor, delicti realiter patrati, pœnâ legis Juliæ de vi publica ut maximè teneatur, *d.l.3.* quâ de re de rapinis infra locus dicēdi erit opportunior. Adde, quod prætor delicta hæc acerrimè quoque persequatur, §.18. *inst. de act.* nempe qui naturalem rationem ante oculos habere præsumitur, *l. quod Ephesi ff. de eo, quod cert. loc.* Ac
19 quid verò † absurdius, inhumanius? hominem commiseratione dignum, plagâ divina jam ictum, incendio afflictum, rebus, quibus flamma pepercit, spoliare exuere, *argum. c. at si clerici. §. fin. ff. de jud. l. 14. ff. de off. præsid. l.28. ff. de episc. aud.* Zas. Jason *& Dd. passim in d. §. 18. inst. de act.* Ubi quæri solet
20 communiter, utrum & quibus in casibus † Dominus vel conductor ædium teneatur de incendio? decisio *in l.11. ff de per. & commod. rei vendit.* patet, adeò ut si ignoretur, an culpa ministrorum incendium factum sit, inter casus fortuitos malum nascens enumeretur, quorum nulla dicitur obligatio, *l. 13. ff. de R.V.* Alexand. *consil. 74 volum. 6.* Gail. 2. *observ.* 22. nisi quis per conventionem eos in se derivasset, vel mora pro re nata casum præcessisset, *c. un. de commod.* Sin culpa ipsius Domini apparet, nihil ambigendum, quin teneatur. *d. l.11.* late & nervosè Berlich. *in concl. pr. p.4. conclus. 24. & seqq.* ubi per culpæ species passim transit, & qua demum teneatur Dominus, decidit. Alias dubium non habet, quin conductor ædium de culpa omni teneatur, exceptâ levissimâ casuque fortuito, *l. 28. C. locati.* quem, ut dixi, nemo præstare cogitur, nec movet, quod Alfenus *in d.l.11.* incendium sine culpa fieri non posse contendat, adeoque inter casus improvisos haud ponendum? Eberhard. *in top. in loc. à comm. accid. l. 3. §. 1. ubi Dd. ff. de præf. vig.* multominùs probandi onere revelandum possessorem domûs incensæ, nempe ne docere teneatur, suæ familiæ culpa incendium haud exortū fuisse. Etenim ætiologia juris est: quod præsumptio legis onus probandi in eum, qui præsumptione gravatur, transferat Blanc. *de ind. pag. 597.* Sed respondent vulgariter, quod *d.l.11.* ad culpam latam & levem sit restringenda, quâ distinctione admissâ, res est expedita.

Alex.

Alex. *consil.57.volum.*1.*gloss.in §. præterea. quibus mod. re contr. obligat.* Jason *in l.6.§.7.ff.de edend. num.*30. existimo † ll. latores hic jus strictum ex oculis 21
posuisse, nec incendio sat afflictum, præsumptione hujusmodi aggravare, ne afflictio addatur, *d.c.at si clerici.* quod inde non obscure colligitur, quandoquidem actor potius culpam incendii teneatur docere, Salycet. *valdè singular. in d.l.*11 Berlich *d.loc.* Sed an reus actore probante, noxæ dedendo familiam liberetur? ita videtur contendere Ulpian. *in l.*1 *ff. si fam.furt.feciss.dicat.* quæ sententia familiæ servilis respectu certa est in jure prisco, hodie familiâ existente liberâ, hospes ex facto hospitis, † dominus familiæ reatu hoc passu 22
passim tenetur, Salycet. *d. loc. & in l. quæ fortuitis. C. de pign. act.* ubi distinguunt communiter & rectè, an familia circa officium, incendio causam dederit nec ne? ita ut quoties extra ministerium sibi commissum peccârit, dominus haud teneatur; neque etiam omne, quodcunque geritur cum institore, dominum obligat, Marsil. *in sing.*506.*num.*6. adeò ut hæsitandum sit, teneaturne dominus ex facto amici, quem habet domi pernoctantem, quemque nec in ministerio, nec ut hospitem peregrinantem recepit. *Dd. in l. unic. §.fin.ff.si adv.naut.caup.stabul.*

Porrò qui incendi causa vicinas ædes intercidit & demolitur, sive mandato judicis, sive motu proprio id faciat, actione l. Aquiliæ vix tenebitur, *l. si quis fumo.*49.§. 1.*ff. ad l. Aquil.* quoniam ea, quæ ex improviso casu potius quam fraude accidunt, fato non noxæ imputari soleant, *l.*1. *C. ad l. Aquil. de sicar.* nisi † domo vicina dirutâ, vicinia inde liberaretur, quo casu vicini in 23
commune contribuant, quò damnum datum resarciatur, non secus, ac si fluctuanti mari, dum pro navi exoneranda ejiciuntur merces, cæteri, qui res suas retinuêre integras, damnum passis subvenire coguntur, *l.* 1. 2. *ff. ad l. Rhod. de jactu.* hinc Baldi regula *in consil.* 491. quod damnum pro communi utilitate acceptum commune esse debet.

Denique culpâ casum fortuitum partim generante, nedum relevat culpabilem *c.*2.*ext. depos. c.un.ext.commod.* Felin. *in c.inter.n.* 20. *de except.* Bart. *in l.*3.§.7 *ff.commod.* ubi ait: quod † ea, quæ immediatè à culpa veniant, cul- 24
pæ regulariter imputentur, Ceph. *consil.*362.*volum.*3. Natt. *consil.*74.*volum.*1. Sic ex facto nobilis quidam in Camera ex l. Aquilia condemnatus fuit, qui ruri in columbam super columbario sedentem, globulum bombardâ emiserat, & præter opinionem occulta pulveris vi, tuguria aliquot rustica incenderat, referente Gail. 2. *observ.*22.*in fine.* textus hac de re est valde speciosus JCti Pauli *in l.*30.§.3.*ff.ad l.Aquil.*

Quod incendiarios dolosos attinet, illos † constitutione criminali Ca- 25
roli V. severius puniri *constat. art.*125. ibi: Die boßhafftige Brenner sollen mit dem Fewer vom Leben zum Todt gerichtet werden / *l.*9.*l.fin. Cod. de inc.ruin. nauf.* jure ff. capite plectuntur incendiarii ejusmodi, *l.*10.*ff.ad l. Cornel.de sicar.*

Damhoud.

Damhoud. *in pr. crim. c.* 103. quæ pœna eos quoque tenet, qui minitantur incendia, dicentes, rubrum gallum se transmissuros ad ædes alicujus, quâ pœna cumprimis tenentur hi, qui pro levioribus vulgo habentur sociis, iisq; , qui
26 soleant minas suas exequi, Damhoud. *d. loc.* minæ † vanæ enim non sunt operosè curandæ, juxta illud Sophoclis *in Oedip. Colon. pag. mihi* 264. ibi:

Multæ vero minæ, multa inania verba
Per iram effunduntur, sed mens quando
Ad sese rediit, evanescunt tales minaces voces.

Neque etiam omnis minitator pro incendiario habendus, qui carceri solet includi, donec sufficientem de non offendendo præstet cautionem, vide Berlich. *p.* 4. *concl. pract. concl.* 21. 22. 23. neq; distinguitur, sive privato sive commu-
27 nitati aliquis † incendia minatus esset, modo ne præter minas ad actus aliquos delicti attentati pervenisset, *recess. imp. de anno* 155. §. Solches alles abzustellen. *&* §. Wir setzen/ordnen/2c. *& ord. Car. V. art.* 128. neque consideratur hoc, utrum sub conditione (nempe si hoc vel illud non quis dederit, fecerit) an purè minitatio facta fuerit. *Consult. Saxon. tom.* 1. *p.* 4. *quæst.* 40. quam allegat & sequitur Berlich. *d. concl.* 22. *num.* 23.

5. Legis Juliæ species est, quoties dolo malo quis fecerit, quo minus judicia tutò exerceantur, aut ut oportet, judicetur. *l.* 10. *ff. h. t.* quo casu decer-
28 nere solet † Camera inhibitionem de non impediendo prosequi litem, quæ quoque decernitur, cum appellans appellatione pendente à judice à quo, ne processus prosequatur, impeditur, molestatur, *l.* 1. *ubi Dd. ff. ne quis eum, qui in*
29 *jus voc. &c. l.* 8. *h t.* Similis ratio est, cum quis † turbatur contra sententiam latam judicis, cujus officium in hoc potissimum versatur, causa decisâ, defendere pronunciata, & concussionis crimina seriò inhibere. Adrian. Gilman. *tom.* 2. *symph. in præjud. Camer. pag.* 109. *&* 126. Frid. Mindan. 2. *de mandat. c.*
30 19. eâdem hac † lege Juliâ tenetur judex incompetens, causam ad se non pertinentem sibi sumens, in eaq; judicare attentans, idque ideo, ne procedat nulliter, & judicia, in quibus Dei præsentia viget, *l.* 13. *Cod. de jud.* elusoria faciat, Vant. *de null. ex def. jurisd.* Ruin. *consil.* 61. *volum.* 5. Zas. *in l.* 2. *ff. de jurisdict.* cumprimis hic vide Frid. Mindan. *lib.* 2. *de mandat. c.* 29. qui hanc l. Juliæ speciem luculenter explicavit.

31 6. Species est, quoties imperium potestatemq; exercens † civem Romanum contra provocationem factam occiderit, verberaverit, jusseritq; tale quid fieri, aut in collum quid injecerit, ut torqueretur, item qui legatos oratores pulsat & offendit, *l.* 7. *ff. h. t.* Quo jure Apostolum Paulum usum fuisse videtur, qui Hierosolymis vinctus & incarceratus, cum allegaret personæ suæ privilegium, nempe, quod civis Romanus esset, Romam missus est. *Actorum c.* 22. *&* 23.

7. Species est, quandocunque vectigalia nova exercentur. *l. fin. ff. eod.*
aliâs

aliâs † pœna exacti vectigalis illiciti est capitalis, seu ex l. Julia de ambitu, quæ 32
100. aureorum mulcta erat, junctâ infamiâ, *l. un. §. fin ff. ad l. Jul. de amb.* Cujac.
9. *obs.* 31. flagellatores vectigalium plectuntur perpetuo exilio, *l. 4. C. vect. nov.
inst. non poss.* nonnunquam mitius agitur ex Prætoris edicto. *l. 1. §. 3. ff. de publ.
& vect.* Quemadmodum † hodierno jure, quo utimur, vectigalia illicita ex- 33
ercentes, mandatis saltem pœnalibus coërcentur, ut quod præter fas exactũ
fuerit, restituatur in duplo, triplo, quadruplo, & prout utilitas privatorum,
& vigor disciplinæ publicæ id admittit. *recess. Ratisbon. de anno* 1576. Gilm. *d.
tom. 2. pag.* 191. *in decis. Cameral.* deinde vectigalia illicita respectu personarum
inde exemptarum, exercentur, quales sunt Clerici, Scholares Ambassatores,
Legati Johan. Hottom. *in tract. de la scharge & dignite de l' ambassadour, cap.* 5.
Rebuff. *de priv. pag.* 156. Bart. *in l. fin. §. fin. ff. de public. & vectig.* Thom. Maul.
in tract. de homag. subject. tit. 10. *num.* 28. *& seqq.* † Nobiles, Doctores, Equites, 34
l. 8. C. de vect. Hott. *d. loc.* qui regulariter respectu privilegiorum & dignitatis,
dispositione juris connectuntur, ut ait Reinkingk 1. *class.* 5. *c. fin. num.* 39. *recess.
August.* 1500. §. Item die vom Adel/ so nicht Ritter oder *Doctores* seyn/ *& re-
form. polit. anno* 1530. *rub.* von Adeln/ *& tit.* von Doctoren. D. Johan. Wurm-
ser *exercit. Acad. de jure publ.* 6. *quæst.* 14. Wehner. *observ. pract. verb.* Zoll.
num. 4. *pag.* 719. ubi tamen subjicit, has personas, & quicunq; immunes sunt
à vectigalibus, nihilominus mercium transportationem publicanis intimare
& profiteri teneri schedulamq; immunitatis den Paß-Brieff / Freyzettel /
Zollzettel/ impetrare teneri, *per jura ib. alleg.* quibus subscribit Maul. *in tract.
de homag. tit.* 10. *num.* 54. porrò assessores, consiliarii ac officiales Principum,
eorumq; supellex & cibaria, quæ pro victu & amictu secum vehunt, huc per-
tinent, cum & non privilegiatorum cibaria soleant à vectigali exempta & li-
bera esse *l. fin. §. divus ff. de vect.* Wurmser *d. exercit. Acad. 6. quæst.* 15. ubi tamẽ
notanter subdit, hæc jura in totâ ferè patriâ ab aulâ recessisse: saltimq; eo-
rum reliquias in hoc restare, ut si forensis fortè consuetudinem hanc igno-
rans vectigal non solverit, excusetur à commisso.

Pœna † neglecti & non soluti vectigalis est ipsius rei caducitas vel com- 35
missum. *l. 14. l. fin. §. 12. ff. eod.* Maul. *d. tit.* 10. *num.* 50. Wurmser *d. exerc. 6. q.* 16.
*ubi quoq; tractat, an hæc pœna ipso jure vel per sententiam declaratoriam irroge-
tur.* Jure Saxonico quadruplum pœnâ commissi præstatur. Landrecht *art.*
27. *lib.* 2. Quemadmodum citra fraudem, errore saltem vectigal non pensi-
tans, duplum inferre jure communi tenetur. *d. l. fin. §.* 10. Scire enim oportet
telonia non temere defraudanda, indicandumq; quid, quantumve vehatur?
licèt res ab exactione quoque sit immunis. Bart. *in d. l. fin.* §. 10. Joh. Thilem.
de Benig. *cent. 1. obs. Camer.* 83. Utrum Imperator sine consensu imperii pro-
cerum nova vectigalia constituere vel eam et statibus concedere solus possit,
disquiri solet? Sed ne in immensum crescat hæc materia, remitto lectorem

Eee ad ea

ad ea quæ de hac quæstione scripsere Bodin. 1. *de rep.* 8. Commin. 10. *com. de reb.gest.Ludov.*11.ubi dicunt,quod neque Hispaniæ nec Galliæ Rex sine ordinum consensu ea indicant: vide Mynf.5.*obs.*29.Vult.1.*feud.*5.Reinkingk *lib.* 1.*class.*5.*c.*6. *&* 1.*class. de regim.secul.c.*2.*num.* 147. Wurmser *in exercit. Acad. de jure publ.*6.*quæst.*13. Maul.*de homag. subject. tit.* 10.*nu.* 13. ubi concludunt,
36 quod nec Imperator in imperio sine ordinum applausu, nec Princeps in territorio sine consensu Imperatoris, statuumq; approbatione vectigalia nova exercere queat.

37 8. Species est,quoties † ædes alienæ,villæ,arces effractæ, expilatæ & direptæ fuerint. *l.*2.*l.*3.§.*fin.h.t.* Pœnâ ex eadem l. Julia in raptores capitali constitutâ,*l.*11.*eod.* si absque armis vis facta,publicatio bonorum,sin sine hominibus coactis vis commissa proponitur,deportatio decerni solet.*§.*9.*Inst. de pub.jud.* eaq; maxima, cum interdictione aquæ & ignis. *l.*10.*§.*2.*ff. h. t.* atque hic raptor quoque interdicto unde vi etiam conveniri potest, *l.*1. *ff. de vi & vi armat.* Spec.*de rest.spol.*§.1.*num.*11. *Dd. in l.*7.*C.unde vi,jus Saxonic.* 3. *art.*
38 84. disponit,ut siquidem † heres bona alicujus occupet ante obitum ejus, quæ ab intestato habiturus erat,ea perdat: Eodem jure vis publica cum armis & coactis hominibus facta punitur fustigatione,si vilis est reus & plebejus homo, nobilis ob vim factam relegetur ad decennium,vel ad tempus in vincula mittatur,atque juxta damni dati æstimationem ejusq; refusionem con-
39 demnetur. Coler. *in decis.germ.decis.*155.*num.*16. ubi testatur, quod etiam † pœna fustigationis dictari debeat fractori pacis domesticæ,ut cum in ædes privati irruat,fores perfringat,dominum vel familiam plagis excipiat, vel injuria alia graviori afficiat, cum domus cuiq; tutissimum præbere debeat præsidium atque refugium.*l.*18.*ff.de in jus vocand.* ita accidisse ait tribus militibus, qui cauponem aliquem multis initio illusionibus tractatum,coëgerunt invitum tandem secum potare. Cæterum si vis illatæ ergò civiliter saltem agatur, tradit præterea singulos puniri reos in singulis Werigeldis,emendariq; delictum judici,cum sexaginta solidis.Fachs.1.*diff.*61. Hartm. Pistor.1.*q.*16.Zobel. *p.*4.*diff.*14 Sneidw.*in §.recuperand.n.*9 *inst.de interd.*

40 Vigore const. imperii † pœna vis publicæ est proscriptio sive bannum imperiale. *Ord.Cam.*2.*t.*4.*const.de pp. Max.de anno* 495. *&* 500. *& const. Car. V.de anno* 521. *&* 548.551. *&* 555. quæ pœna etiam receptatores,defensores & patronos proscriptorum complectitur. *l.*1.*ff.de recept.l.*40.*ff.de pœn. dd. recess. imp.* hinc illud.peccatorum quidem remedium esto, defensio vero nulla. Sophocles *in Oedip. Colon.p.*287. adeò ut bannitus nullâ hospitalitate dignus censeatur,quo cum nec orare oporteat.*c.*2.*de exc.Plat.* 2. *de ll.* 6. Tiraq.*de jur. retr.*§.1 *concl.*9.*num.*27. Damhoud. *in pr.crim.c.*13. ubi tamen facti error excluditur, *c.felices.de pœn.in* 6. Joan.Thil.de Benign.*decis.Cam.*4.*decad.*3.*vol.*5. ignorans enim non contemnit Cæsarem nec mandata ejus. Bart. *in l.* 5. *ff. de recept.*

recept. modo ne facti notorii error allegetur, cum notorium ignorantiæ præsumptionem tollat. *c.1.de elect.& post.prælat.* porrò quoque à pœna relevat, si quis solummodo per noctem foveat † bannitum, quoniam caupones, & si 41
qui sunt hospites alii, singulorum conditiones inquirere non teneantur, quod plusquam incivile foret *l.un.§.fin.ff.furt.adversf.naut.caup. adde constit. Car.V.de anno 522. const. August. de anno 548. & const. Ferdin. de anno 559. §.* Nach dem aber/ *& recess. Aug. de anno 866. Max.I. §.* Wir setzen/ *& recess. de anno 567. Ratisb.* ubi describitur prolixè gravis illa executio contra proscriptos, eorumq; receptatores Gothanos sumpta, & *recess. circul. in anno eodem. §.* Auff solches/ in quo receptatores suspectos fugitivorum actione ad purgandum ipsemet Cæsar convenire & persequi minatur.

Atque hæc proscriptionis pœna adeo stringit, ut quoque mulieres receptatrices coërceat, Myns. *5.obs.58.* quæ tamen non severius plectatur, Clar. *in §. homicidium.num.65.* ubi statuit, quod mulier bannita impunè adulterari non debeat, idq; argumento *l.5.§.3.C.ad l.Jul.majest.* Johan. Bonifac. *in tract. de furt. §. animo lucri fac. num.* 74. pertinet huc, quod † Patroni olim summâ 42
antiquitatis integritate, vendituri ancillas virgines expresse paciscerentur, ne virgines prostituerentur, sed incorruptus earum permaneret pudor. *l.1.C.si mancip.ita ven. ne prostit. l.10. §.1. ff.de in jus voc. §.fin.ubi Dd.inst.de noxal. act.* prout quoque de † muliere captiva receptum jure extat, ut siquidem à custo- 43
de carceris stupretur, is gladii animadversione dignus sit, uti statuit Damhoud. *in pr.crim.c.17.* Guid. Pap. *decis.* 448. Par. de Put. *de synd. verb. adult. in princ. incipit officialis. num.1.* licèt hanc sententiam duram esse dicat Modest. Pist. *q.92.num. 6.p.2.* quoniam sine lege aliquem interficere nobis non sit integrum, sunt verba Berlich. *d.p.4.concl.36.num.12.* qui distinctione thema hoc resolvit, nec dubitat, quin furiosam vel mente captam stuprans ultimo supplicio afficiendus sit. *d.p.4.concl.fin.*

Porrò hæc proscriptionis nota quoque clericos sive pacis publicæ fractores sive receptatores afficit. *recess. Ratisb. de anno 598. §.* Daneben sollen. Myns. *d.cent.5.obs.58.* Gail. *1.de pp. c.1.& 2.c.4.num.21.* Gylman. *in d.decis. pag.* 125. qui priusquam pœnam luant, ordinibus solenniter degradati, honoribus demum exui, & seculari Curiæ tanquam membrum abjectum & morbosum de medio tollendum, tradi debent. *c.prælatus.ext.de homicid.* Spring. *de pac. rel. c.2. adde const. Max. de anno 495. & const. Aug. anno 548. §.* Och auch geistliche Personen/ cujus rei exemplum memorabile recitat Sleidan. *lib.4. pag. 111. & lib.6.pag.159.* Naucler. *in geneal.vol.2.gen.81.pag.323.* Hieron. Osor. *in hist.Af.lib.4.*

Super † constitutione de P.P. non decernenda esse mandata sine clau- 44
sula indistinctè tradit Gail. *1.de pp.c.6.* Quæ sententia uti suspecta nobis visa fuit, ita sequentibus hisce eam vix subsistere posse demonstrahimus. 1. Quia

judex superior sine clausula præcipere potest in his, quæ ad tuendam jurisdi-
45 ctionem vel pacem publicam conservandam, † cujus salus omni re numma-
mariâ preciosior est, spectant, *l. 9. ff. de off. procons. ubi Bald.* Quidni ex hâc
causa? cum parium imò eorundum idem sit effectus, 2. sequitur hoc, nem-
pe quod melioris conditionis sit is, qui spoliat rebus vel vitâ proximum vi ar-
mata, pacemq; publicam, bonum tantum, cui nec orbis totius Gazæ possunt
comparari, quam qui privatim pignorat, canes venaticos, retia, hastas, ligo-
nes per ministrum auferri jubet, quo tamen in casu mandata de restituendo si-
ne clausula decerni extra omnem est controversiam. 3. Imò cum clausula
mandando, mandatum hîc esset pene elusorium nulliusq; prorsus momenti
& effectus, dann man muste mit gepfandeter Hand in facto tam atroci litigi-
ren/ ut ait Johan. Tilem. de Benig. *in syn. 4. decis. Cam. 3. vot. 5. n. 4.*

Neq; obstat quod ex adverso allegatur, 1. quod stylus Cameræ pro le-
ge sit, *l. 47. ff. de jud. recess. imp. de anno 570. & anno 599. §.* Ferner/ 2c. Ma-
scard. *de probat. volum. 3. conclus. 23. num. 51.* Atqui juxta communem Cameræ
stylum mandata cum clausula decernuntur. Ergo. 2. possessione nemo est
privandus sine causæ cognitione, *§. retinendæ. § commodum. inst. de interd. l. 35.
ff. de acquir poss.* Bart. *in l. 1. C. si de mom. poss. l. 9. Cod. de sent. & interloc. jud.* Ergo
nec mandata sine clausula de restituendo decernenda.

46 Ad 1. quoad minorem Resp. distinguendo inter † stylum Cameræ
certum, præjudicantem, & stylum dubium ac fallacem, ut enim diversas do-
minorum Cameralium constat fuisse sententias, referente Johan. Til. de Be-
nign. *d. loc.* ita hæc propositio de stylo Cameræ certo & indubitabili acce-
ptari non potest, uti in terminis non dissimilibus consuluisse videtur Dec.
consil. 12.

47 Ad 2. Resp. nullam esse consequentiam: adde, quod † is non videatur
spoliatus possessione, qui jussu magistratus spolia restituere tenetur, Bart. *in*
48 *l. 15. ff. de re jud.* Thil. de Benign. *d. loc.* Porrò quod † mandata sine clausula,
super solis minis de non offendendo decernantur, ubi saltem de periculo, il-
lic de malo ipso illato agatur, emanant vero illa mandata non ad nudam nar-
rationem supplicantis, sed instrumento vel epistola minatoria judicialiter
49 producta, cum † nemo præsumatur aliquem offendere velle sine causa ju-
stâ. Bart. *in l. 28. §. 7. ff. de pœn.* Sed obstare hic videtur ordin. Camer. *p. 2. tit. 9.*
§. 1. ibi: oder zu handeln underſtehen würde/ *& const. Ferd. anni 559. §.* Und ha-
ben uns/ *recess. de anno 555. §.* Wir setzen/ 2c. accedit jus commune: quod in de-
50 lictis atrocioribus, cujusmodi est † causa fractæ pacis, quæ bonorum & vi-
tæ periculo reum exponit, conatus vel affectus delinquendi habeatur pro de-
licto consummato, *l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar. l. 3. §. 1. ff. de calumn. c. quisquis. ext.*
de pœnit. Dec. *consil. 482.* Tiraquell. *de pœn. caus. 37.* Ut dicendum, super so-
lis minis recta ex constitutione fractæ pacis agi posset, non secus ac qui incen-
dia

dia minantur, ultimo afficiendi sunt supplicio, Damhoud. *in pr. crim. cap.* 103. nec non suspectus de falso, ut falsarius coërceatur, cum falsi suspicio pro ipso falso regulariter acceptetur, Steph. Bertrand. *consil.* 139. *n.* 10. *vol.* 3. Bald. *in l. jubemus. C. de judic. & consil.* 444. *volum.* 1. Resp. Quod verba dictæ ordinationis recessuumque allegatorum juxta commune jus, quod affectus delinquendi non ἁπλῶς sed κατά τι coërcet, sint accipienda: jam vero supra diximus, † non aliter puniri conatus, quam si reus præter delinquendi affectum, 51
ad actum criminis sese præparaverit, accinxerit, cœperit tractare actum, ad delictum ordinatur, Clar. *quæst.* 92. §. *fin.* Gilman. *in præjud. Camer. tom.* 2. *symph. pag.* 248. Quapropter si vis armata nondum apparet, nec fractor pacis arma de vi inferenda nondum tractat, sed in terminis minarum & diffidationis usque permanserit, hinc mandata de non offendendo jam decernenda, Wehner *observ. pract. verb.* befehlen *pag.* 54. *vers. differunt.* Secus, si vis & injuria publica instat, puta, quia fractor pacis publicæ cogit homines, conducit & conscribit milites, quod deterius est, jam in ipso itinere est, acceditq; inferre vim publicam, hostiliter inimicum invadere, quo casu super constitutione fractæ pacis directò agi potest, ubi cumprimis mandata avocatoria sunt necessaria, tam adversus milites, ne prece vel precio militent, quam ipsos duces & authores scandali imminentis decernenda, *ordin. Cam. p.* 2. *tit.* 9. & 15. *ubi Cisner.* Johan. Thilm. de Benign. *in syntag.* 4. *decis.* 3. *vot.* 5. vide Sophocl. *in Philoctet. pag. mihi* 877. ubi testatur, quod neminem nisi casu tales tumultus Malum interficiant, sed optimum quemq; semper, &c.

Postremò etiam † ad speciem hanc 8. L. Juliæ spectat hodie vis reli- 52
gionis intuitu illata, unde *recess. imperii de anno* 541. *in comit. August.* ad majorem protestantium sollicitationem à Carolo V. promulgatus, qui anno sequenti Spiræ ad annos quinque, anno insuper 44. ad ulteriorem adhuc declarationem prorogatus, & *in anno* 48. repetitus & confirmatus est, Sleidan *lib.* 3. 4. 5. 6. *& seqq.* donec tandem plenior & perfectior religionis pacificatio constitueretur per transactionem illam Passaviensem in anno 152. & publicum eumq; solennem imperii recessum in anno 1555. in quo sancitum est seriò & haud fucatè, ut remotis simultatibus, & suspensâ jurisdictione Ecclesiasticâ, Pontificii & reformati Augustanæ Confessionis status eorumq; subditi pacificè & dextrè inter se viventes, religionis respectu se invicem non offendãt, necdum rebus sive personis, donec Christianâ unione omnia componantur, *d. recess. de anno* 555. §. Damit auch/ ibi: Soll die Geistliche Jurisdiction, unde infertur, quod stante hac treugâ, † cognitio de veritate vel falsitate religio- 53
nis prorsus sit suspensa, ita ut neque vel ad Austregas, singulares imperii recessus, vel ad censuram Ecclesiasticam jure possit remitti. Spring. *de pac. relig. cap.* 6. & 7. hinc cum cives quatuor Trevirenses, quibus mandatum erat ab Archiepiscopo & Electore, ut unâ sub specie communicarent, processus

peterent in Camera contra suum magistratum, mandata eis denegata fuêre, quoniam hæc causa cognitionem de veritate vel falsitate religionis concerneret, Gylman. *in præjud. Camer. d. tom. 2. pag.* 220. quod tamen displicet Frid. Mindan. 1. *de processf.* 29. *n.* 1.

Planè indiciis hisce pendentibus statibus imperii permittitur & liberum est, à veteri ad Augustanam Confessionem, & vice versa secedere, Ecclesiasque reformare. Prohibetur verò vigore *d. recess.* ne alter alterum religionis diversæ adhærentem insusurrationibus clancularibus seducat, atque ad se pelliceat, §. Es soll auch kein Standt/ *& recess. de anno* 530. *Aug.* §. Vnd das wider/ ꝛc. quanquam concionatores auditores suos, ne ad partes adversariorum temerè accedant, adhortari possint ac debeant, Gylm. *in symph. p.* 1. *de p.* 2.
54 *pag. mihi* 199. ubi præjudicia aliquot recenset: adhortatio autem illa † modesta & civilis esse debet, ne admonitionis & institutionis prætextu novæ seditionis faces accendantur: pereant itaque & disrumpantur, ut ilia Codro, quicunque pietatis prætextu, nescio quo genio suadente callidè calideq; vociferantur & palam evomunt, purgandum esse imperium hæreticis malisq; hominibus, dehinc Turcam pridem aggredi conveniat, wann es dem Keyser müglich Græciam von deß Türcken Tiranney zuerretten / so soll er es doch nicht begehren/ biß er zuvor die Ketzer in Teutschlandt außgerottet habe / sanè hæc buccina seditiosis tam adjumento est, quam perniciosa bono & saluti reipublicæ, Eberh. à Weih. *in probl. de reg. cui Rex elig. &c.* Helvetii prohibuêre jam olim, non solum libellos apud se edi eristicos, sed & conciones rixosas fieri nullas, ut testis est Sturm. 1. *part. antip.* 4. Elisabetha Regina neque in scriptis neque concionibus quicquam pronunciari permisit, quod cuiq; nocere vel offendere adversarios posset, quo edicto tota Anglia annos multos, dum regnum administravit, quietè & pacatè floruit, Anton. Bembel. *in tract. de pac. relig. p.* 2. *&* 14 Eò enim res devenit hodie, ait Selnec. *in orat. hab. Witeberg ad quæst.* 8. *lib. Physic. Aristot. pag.* 849. ut qui in officio Ecclesiastico non valeat impudentiâ, audaciâ, temeritate, vociferatione, studio & cupiditate rixandi, calumniandi, ferè nauci fiat, & pro nihilo habeatur, ut omittam, quæ Matthæus Colerus *in præfat. tract. de processf. execut.* scribit, in tantùm Theologorum (qui altera manu panem, alterâ lapidem offensionis proponunt) contentiones crevisse, ut quasi collatis invicem signis usque ad sanguinem, quilibet pro tuenda sua existimatione phrasibus & sententiis dimicare soleat. Ejusmodi contentione grassante, bello intestino imperii proceribus debilitatis evisceratis, ann 1593. bellum illud ingens Amurates 3. renovabat,
55 conspiciens, se invicem Christianos adeò † attrivisse, ut si quæ restarent imperii Romani vires, supprimere sibi fore facilimum. Vngerische Kriegs Historien/ *de anno* 523. *& seqq. c.* 1. idem accidit ante devastatum Bizantium, ut refert Crantz. *in Saxon. lib.* 11. *cap.* 32. *&* 33. & scribit Henric. Effer. *in homil. super*

Ezech.

Ezech. cap. 38. *homil.* 4. quod cum Christiani, debilitatis viribus, & potentia Romani imperii denuò fractâ, finem certaminibus religionis intuitu imponere pridem cœperint, Turcas cum Persis pacem aut inducias stipulaturos atque conjunctis viribus Christianos bello penitus oppressuros. Et idem *homil.* 7. hostis hic Christianitatis sibi certam promittit victoriam, cum viderit se nullis obstaculis prohiberi, cum populum inermem cõspexerit, vel ut Propheta Ezechiel loquitur: absque muro viderit terram, id est Christianorum, exponente hæc verba auctore, si res nostræ eò pervenerint, ut intestinis bellis robur omne amiserimus, robur hominum, robur munitionum, & hæc omnia, quæ ad ea conservanda, restauranda & retinenda pertinent, &c. desolatio illa magna, quam Propheta prædixit, Germaniam tandem vicinasq; provincias peragrabit. Eadem prædixit Hidaspis Medorum Rex, vaticinio clarus, sublatum nempe iri imperium nomenq; Romanum, ut sexto millenario extante peragratura sit clades universalis orbem totum, subvertens omnia, & tanquam messis cuncta prosternens, *per Apocal. cap.* 17. Et Lactant. *de divinat. lib.* 7. ait: fore, ut nomen Romanum, quo jam regitur mundus, tollatur de terrâ, atq; in Asiam ante mundi finem revertatur, sicut Oriens dominetur, serviatque occidens, addens, horret dicere animus, sed dicam quia futurum est, licet confutare satagat hoc vaticinium. Dresser. *in opusc. orat. pag. mihi* 71. vide Wolff. *in proœm. p.* 1. *lect. memor.*

Sed ad rem redeo: Porrò quærit Frid. Mindan. 1. *de process. ex. cap.* 29. Quid si novæ confessionis status † jus patronatus in diecœsi religiosi veteris 56 habeat, an ille præsentare teneatur talem, qui censuræ Episcopi satisfaciat, juxta regularitatem canonicam & vice versa? & negat, quam sententiam nos amplecti haud possumus. 1. Quod hac viâ impediretur liberum religionis exercitum ejusq; possessio vel quasi, contra verba & mentem recessus de P. R. Et quanquam 2. censura Ecclesiastica sublata suspensaque sit usq; ad amicabilem & Christianam inter Cæsarem & status compositionem, inde tamen Patronatus jura, alia beneficia Ecclesiastica quoad privatos vel etiam status non videri enervata, *d. recess. §.* Damit auch. & *§.* Wir befehlen / 2c. & summa foret laudatæ libertatis violatio, dummodo in viscera alterius religionis ita grassari liceret, atque Pastori invito morbidum vel scabiosum pecus obtrudere, unde grex totus posset intoxicari, juxta illud:

Morbida facta pecus totum corrumpit ovile.

3. Quod potestas religionis introducendæ penes immediatum loci magistratum vel statum resideat, *d. recess.* non extraneum, cui impunè non paretur, *l. fin. ff. de jurisd.* neque absurdus quisquam adeò erit, qui adserat, jurisdictionem tribuere jus Patronatus, *t. t. ext. de jur. pat.* Gylm. *in lib. sup.* 1. *p.* 288. ita enim judicatum aliquando fuisse constat ex præjud. Trux. *contr. Episc. Herbipol.* & Aichstadt *contra* Br. *referente eodem d. loc.*

Præ-

57 Præterea dicta † censuræ Ecclesiasticæ suspensio hoc quoq; præ se fert,
nempe ne status in statum ejusq; subditos tanquam hæreticâ infectos pravi-
tate possit inquirere, nedum in proprios subditos, qui præter modum vexati,
neque ære adeò locupletati, ut possint contra magistratum Cameræ deferre
querelas, inibique sumptuosa sustinere litigia, secundum dicterium tritum:
58 Cum pare certare est dubium, cum Principe stultum, cumprimis quod † in
Camera Spirensi spirēt lites & serò exspirent, bonis vel ablatis, vel divenditis
possint tuto migrare, *d. recess.* ibi: Deme soll solcher ab- und Zuzug auch ver-
kauffnuß Hab und Güter/gegen ziemlichen und billichen Abtrag der Leibeygen-
schafft unnd Nachstewer unverhindert/ männiglich zugelassen und bewilliget
seyn/ꝛc. Prout jure communi obtinet, quod ob nimiam Dominorum sævi-
tiam subditi à jurisdictione eorum possint jure eximi, ita ut à Domino repeti
& revocari nequeant, *c. literis. §. fin. ext. de rest. spoliat.* Ludov. Rom. *consil.* 13.
59 Vasq. 1. *illust. cont.* 8. Gail. 1. *observ.* 17. terminum † emigrandi Camera ad sex
menses solet prorogare, dominisque factâ supplicatione inhibere, ne mi-
60 grantibus vis fiat. Gylm. *in d. tom. 2. præjud. Cam. pag.* 299. † nec verò neces-
sarium adeò est hoc migrandi munus, ut si permanere malint subditi, suosq;
susq; deq; sustētare casus, tolerari debeant, id quod ratione & authoritatibus
præclarorum virûm admænivit Wilhelm. Antonii *in coroll. tr. de rescript. mo-
rat. subject. sect. 6 corol.* 1. modo quiete ac sine scandalo vivant, nec publica re-
ligionis exerceant ministeria, *argum. l. 1. ubi Dd. ff. quod quisq; univ. nom. l. 1.
§. 1. ff. de coll. & rip.* quanquam non impedientur extra diecœsin visitare, & au-
dire conciones suæ fidei & confessionis, communicare unâ, vel sub utrâque,
atque illuc infantes baptisandos mittere, vel conjugii benedictionem accipe-
re, *argum. recess. imp. anno* 530. §. Item etliche Obrigkeit/ Frider. Mindan. 1. *de
process. c.* 30. Spring. *d. loc. c.* 7. Vasq. 1. *illust. contr.* 8 *num.* 12. ubi evincit, quod
Princeps nedum Judæis parvulos eripere possit, ut baptizentur: quanquam
in plerisque locis Romano-Catholicis huic constitutioni nonnunquam ab
his, quibus vis pro ratione est, malè pervertantur calcei: prout D. Wilhel-
mus Antonii in fortioribus terminis sibi accidisse ipse mihi dequestus est.
Cùm enim ante 12. annos cum Catharinâ suâ, viri quondam Nobilis Al-
hardi ab Hörden filiâ paulo extra Frideslariam (urbem quidem in Hassia
inferiori sitam, sed ad Archiepiscopatum Moguntinensem spectantem) in
templo quodam reformato copularetur, deincepsq; finitis sacris in urbem
illam sine ullâ pompâ cum cognatis quibusdam ad reliqua nuptiarum per-
agenda reverterentur, ecce tandem ejus socrus vidua, quasi nescio quid teme-
râsset, à præfecto illius loci apostatâ nobilissimo & Jesuitarum catervâ (qui
per religionem illis infensissimi fuerant) ad aulam Reverendissimi denuncia-
tur, rescripto inde emanato, quo (non auditâ ullâ excusatione, & quod cum
consensu Dn. Decani hæc peracta, sponsus quoque extraneus esset) vidua
illa

illa actutum pro mulcta 100. Imperiales numerare juberetur, quam illi nebulones tantoperè urserunt, ut etiam Illustrissimi Hassiæ Principis Ludovici intercessio eos frangere nō evaluerit, quò fœmina illa indemnis penitus maneret, & dimidio ejus mulctæ sibi parceretur, cujus facti hi sanguisugæ tandem aliquando Deo ter opt. Max. viduarum lachrymas non flocci facienti certo certius non procul à Cacodæmone sunt reddituri rationem: quò, credo, prædictum Dn. Antonii ex justo dolore allusisse *in Coroll tract. de rescript. morat. subject. sect. 1. c. 5. vers. verum enim verò hic quoq; sciendum.* Neque hic, ut ad priora regrediar, distinguitur, sive majores sive † minores sint status im- 61
perii, gemeine Reichsstand / religionem etiam in castris villisve, quas fortè ab Ecclesiastico statu feudi nomine teneat, reformantes: docet, hoc licitum esse subvasallis Frid. Mindan. sed vix est, ut salvari possit hæc opinio, modò status reformaturus, neque Landsassius neque subditus sit Domini, nec juris Episcopalis omninò expers, Coth. *resp.* 45. neque enim feudi datio vel investitura, quam rusticus quoque facere potest, atque sibi vasallos constituere, Dn. Gothofred. Antonii p.m. *disp. feud. 2. thes. 2. lit. C.* ejusq; filius D. Wilhelmus *in addit. ad tract. Andr. Kohlii de subfeud. cap.* 1. *lit. i.* jurisdictionem ullam tribuit. Gail. *de arrest. c. 7. nu.* 12. Christophor. Wintzler. *de collect. & contribut. Imp. observ. 23. num. 3.* tantum abest, status tantam sibi sævitiam sumant, ut vel adimant libros diversæ religionis, vel quod crudelius, lectiones sacrarum literarum subditis prorsus interdicant, de † quarum lectione extat 62
text. Novellæ 133. *c.* 2. ibi: quas qui frequenter legunt, nunquam decipientur, cum cui quod plus est licet, id quod minus est, non denegari debeat. *l.* 21. *ff de R. J.* plus vero est concedere subditis, audire conciones, atque sacra sua perficere extra territorium, quàm domi legere postillas. Ergo.

Et sanè, ait novella Leonis 91. miseri essemus mortalitatis candidati, si fides nostra in tam lubrica & ludicra humanarum traditionum cymbâ, quæ cuivis vel levissivæ auræ ludibrio objiciatur, ad portum salutis nusquam passa naufragiū deberet appellere: Quinimo præstat ex limpidissimis sacrarum literarum fontibus bibere hianti ore, quam ex cœnosis traditionum lacunis Hieron. *in c. fin. dist.* 63. & ait Nicolaus Papa, † non quales sacerdotes domini 63
sint, sed quid de domino loquantur, attendendum esse, *c. 86. q. 1. caus.* 1. cum non alius sermo hominibus sit relictus, quam eloquium de solo Deo. Hilar. *de Trinit. lib.* 7. Frid. Mind. *de 1. de mandat. c. 29. in fine.* Reinkingk *de reg. Eccles. lib. 3. cass. 1. c. 1. num. 16. & c. 8. n. 6.*

Cæterùm quod supra † mandata sine clausula super constitutione de 64
pace publica decernenda esse statuimus, id meritò hic repetendum, idem hic asserendum erit, ut submitandum, quâ ratione mandata cum clausula saltem decernantur ex constitutione religionis, licet quoque vff die vier Fälle / *ordin. 2. cap.* 24. supplicatio fundetur, referente Frid. Mind. *d. l. 1. c. 33. num.* 2. ratio

65 Dn. Cameraliũ, ut conjicere licet, proculdubio potest esse.[1] † Quod religiosæ vel prophanæ pacis causa reum & famæ & vitæ discrimini exponat, jam vero causæ tantæ gravitate stringente, à præceptis meris inchoare, admodum rigorosum durumq; foret respectu rei, non ignominiosum judicis respectu, dicam, decreta hæc executiva passim revocare, quæ sine indiciis & plenariâ causæ cognitione pronunciârat, juxta brocardicum regulare: Quod in causis, famam vitamq; hominis concernentibus, probationes liquidissimæ requirantur, antequam definitivi quicquam judicetur, per notissima. vide Frid. Mind. *lib.2.de mand.c.28.num.2.* ibi: cum contemptu executionem revocari oporteret, &c. Quod si ita est, uti verissimum est, certè non mandatũ, sed ordinaria causæ cognitio, quam cum clausulâ mandatum præ se ferre solet, fundabit judicium, justificabitq; demum fractæ pacis causas. [2] Quod licet supplicatio dirigatur auff die vier Fälle/ nec inde mandata sine clausula rectè decernantur, quoniam inde fraus fieret stylo & juri scripto, ne in causis adeo arduis & pars & judex præcipitentur, hinc illud: nimium properas Marcelle *l.1.C.de exec.rei jud.* ac per indirectum concederetur, quod viâ recta & ordi-
66 naria consequi non licet, cum † in omni dispositione & causa quid primario fiat vel fieri debeat, non accessoriè & per consequentiam considerandum sit. *l.de fideicommiss. ubi Dd.C.de transact.* Cornæus *consil.*14.*vol.*1.*num.*11. quanquam hæc conclusio Cameralium anno 616. Heidelbergæ, disputante pro Licentia viro excellent. Domino Georgio Gollio J. U. D. & Procuratore Cameræ primario, amico meo fraterno, egoq; pro virili anno 617. die 1. Maji pro Licentiâ quoq; ibidem disputarem de mandatis sine clausula, auff die vier Fälle/ mandata sine clausulâ ex constitutione de pace religionis decernenda contenderim.

CAPUT XXXIIX.

DE INDICIIS AD LEGEM IULIAM DE VI PUBLICA, incendiis, vi illatâ, litigantibus in judicio, ne prosequantur causam, vectigalibus, &c.

Summaria.

1. *Lex Iulia de vi publica affectus delinquendi plectit.*
2. *Affixio literarum diffidationis pro consummato delicto habetur.*
3. *Inditia hostilitatis & bellorum quænam?*
4. *Vates quisq; pecuniam captat.*
5. *Finium quæstiones inter magnates belli fomenta præ se ferunt.*
6. *Declaratur hoc exemplis politicis.*
7. *Sub specie opis, auxilii & præsidii, summa latet hostilitas.*
8. *Simultates motusq; excitati, belli & ruina indices sunt.*

9. Qui-

9. *Quibus insidiis Dux Albaniæ Angliam, Scotiam subjugare voluerit?*

10. *De servitute & interitu Francisci Valesii junioris.*

11. *Quæ insidiæ ab Hispano populis septentrionalibus structæ?*

12. *Societates, uniones, Ligæ, belli indicia nō obscura.*

13. *Quando primum decretum factum sit de extirpandis Lutheranis?*

14. *Quam nociva sinceratio & subdola amicitia Reges & Pontifices perdens?*

15. *De aliis bellorum indiciis, emblematibus & picturis.*

16. *Vt quæstionis argumentum tertium in Logicis, ita se habent indicia ad delictum.*

17. *Sol facibus illustrari non debet.*

18. *Exemplis sacris & prophanis demonstratur, quam inseliciter cesserint bella religionis intuitu gesta, ad extirpandas sectas.*

19. *An hæretici flammis ustulandi?*

20. *Henricus III. Rex Galliæ abjuravit persecutionem Hugenottarum.*

21. *Hispanus aliquoties obtulit liberum religionis exercitium statibus belgicis.*

22. *Amazias religionem propugnaturus miserè occubuit.*

23. *Sub primâ Monarchiâ nunquam bellis infestata peregrina religio.*

24. *Locus Sophoclis de non molestanda religione etiam devictis hostibus egregius.*

25. *Indicia incendii voluntarii referuntur.*

26. *De receptatoribus incendiariorum.*

27. *Incommoda pravæ vicinitatis referuntur.*

28. *Sub fletu latet aliquando risus profundus.*

29. *Qui ignem temerè usurpaverit, fustigabitur.*

30. *Ebrietas non excusat culpam incendii.*

31. *De felibus domorum vel navium.*

32. *Quæ causæ culpam inhabitantis purgent?*

23. *Contemptus positivi qui dicantur?*

34. *Species sub genere suo caudas habent colligatas.*

35. *An judex esculenta vel ejusmodi munera accipere possit sine corruptionis indicio?*

36. *Summæ philosophiæ pars est, affectibus rationabiliter imperare posse.*

37. *Ignorantia judicis est calamitas innocentis.*

38. *De indiciis fraudati vectigalis.*

QUanquam vigore † Juliæ de vi publica ipsi affectus delinquendi pariter 1
ac effectus consummati puniantur, prout in causa diffidationis id ipsum
quam maximè stringit, quâ de re supra *lib.1.c.19.in fine.* adeò ut per solam † li- 2
terarum diffidatariarum affixionem, delictum pro perfecto & consummato
habeatur, neque pœnitentiâ maleficiendi conatus purgetur, præsertim in hisce casibus, ubi conatus pro ipso delicto jure acceptatur. Angel. *in c. accusat. ext. de accus. n.5.* Jul. Clar. *5. sent. §. fin. q.16. n.5.* Covar. *2. resol.10.* adeò, ut indicia non nisi generalia hic statui posse existimandum sit, juxta illud: quibus mens mala est, eos etiam ad scelera alia instruit, Sophocles *in Philoctete pag. 411.* nonnihil tamen superest, unde ad inquisitionem affectatorum criminũ, vel ex affectatis delictis ad consummata flagitia probabiliter argumentari liceat. Indicia itaque *ad l.1. & 2. ff. h.t.* erunt † genera quævis armorum præpa- 3
rata, tacita veteranorum conductio, coactio & concursus desidiosorum hominum, appositio signorum, vexillorum, annonæ apparatus. *Constit. Saxon. August. Elect. 16. p.4.* diffidatio, terrorq́; diffidatis incussus, sumptus in vigilias & defensionum præparationem facti, Berlich. *p.4. concl. pract. concl.23. num.8.*

 atten-

attentata sociorum, subditorumve ejus, qui vim timet, corruptio, pecuniæ depravatio, quæ urbes expugnat & omnia mala accersit. Sophocl. *in Antigon. pag.* 196. juxta illud:

Telis pugna argentatis & omnia vinces.

4 Cum † vates quisque etiam pecuniam captet, idem Sophocles *d. loc. pag.* 221. Bald. *in l. 2. C. de constit. pac.* ubi ait: habentem pecuniam censeri habere res omnes de mundo, quoniam nummis parent omnia, sive socios sive milites tibi adsciscere contendas, sive urbes sive hostes perdere satagas. Cicero *in Verr. 2. Philip.* Hœnon. *in disp. polit. 3. thes. 55.*

5 Porrò indicia vis inferendæ sunt † finium lites passim motæ eæq; noviter inventæ, sic Philippus Macedoniæ Rex non immerito fuit suspectus Græcis ditionis eorum finibus sese ingerens, censuerunt itaque oppida ab eo capta recuperanda, reprimendamq; ejus potentiam esse, quos opinio non fe-
6 fellit, etenim † Philippo defuncto, Alexander Magnus nō modo Græciam totam, sed universam Asiam, Syriam, Persiam sibi subjugavit, vide suprà *lib. 1. cap. 57.* cujus capitis indicia hic specialia sunto, quandoquidem novum nō fit, ut indicia generalia specialium effectum sortiantur, uti jurisdictio, adoptio, & generis & speciei nomen, omenq; idem diverso respectu præ se ferunt.

Sic cum Hispani Gallos Neapolitano regno, quod ope eorum acquisierant, ejicere machinarentur, finium quæstiones Gallis movere, integram regni partem, quæ ipsis antea attributa erat stipendiorum vice, iis eripientes.

7 Nonnunquam specie † opis & auxilii oblati vis publica inferri, imò tota regio adimi potest, etenim eidem Hispani, quasi Sfortiæ opem laturi essent contra Insubros capto Sfortiâ, sibi vendicarunt totam Hetruriam.

Sæpenumero præsidiis, spe societatis & amicitiæ, missis, insidias fovent capitaliores, sic Engeri, unde Angli nomen adepti sunt, populi Westphaliæ Britannis contra Pictavos opem laturi, Britannos regno & dominatu spolia-
8 runt. Crantz. *in Saxon. lib. 1. cap* 29. Cæterùm † simultates, lites intestinæ instillantur regni proceribus, quæ ut vermes in caseo rodunt & consumunt se
9 invicem ipsos, certissima belli, visq; publicæ inferendæ sunt indicia. Sic † Dux Albaniæ in Scotiâ, Angliâ, ejusmodi motus seminavit, ac tandem proscriptam à se Angliam vi occupare intendit, illucq; transferre belli sedem contra Belgas, modo Philippus Rex Hispaniæ tunc temporis illi annuisset, exspectans aliam ad hæc expedienda occasionem, quam si occupare potuisset, Oceano Gallico & Britannico unâ subjugato, facilior fuisset aditus ad opprimendos Belgas, cæterosq; populos Septentrionales, tandem fata quoque præparavit ipsis regnorum capitibus, non obscura regni evertendi indicia,
10 sic idem in Gallia non tam motus suscitavit varios, quam ut † Franciscus, Francisci Valesii filius, natu major veneno occideretur à Sebastiano Comite de M. C.

de M.C, effecerit, qui in diverbio passim habuit, ein Salmenkopff gelte mehr dann 50. Frösch- oder Heringsköpffe / Carolus V. verò, quo suspicione tanti facinoris, is enim tunc pro obside habebat hunc filium, se purgaret, nihil gravius toto bello illo, quod cum Francisco gesserat, ajebat, se accepisse, quam hujus cædis in se factam relationem, quanquam cum filii bini regii non procul à fonte rapido vicino Galliæ, mutatis captivis, & redeunte patre, Tunetum abducerentur, satis duriter tractati habitiq; fuerint, attestante Ferrono *de reb. gest. Fri. pag.* 204. adeò ut cum de redimendis filiis regiis deliberaretur, consuluerint Episcopi Gallici filios per Cauco magum quendam avocandos, atque per aëra in Galliam transvehendos. Wolff. *in epist. dedic. 1. lect. memor.*

Præterea si vicini coalescunt in societatem ejus, cujus vis bellumq; inferendum præsumitur, sic † Hispanus amicitiam cum Joanne Rege Sueciæ contraxit anno 1586. in perniciem & eversionem Regis Daniæ, & proculdubio ex animi sententia eventus consilia subsecutus fuisset, modò mors immatura Stephani Poloniæ Regis conatus, consilia omnia non fregisset, vide Thesaurum Polit. ibi: sin autem ab altera parte Sueciæ Princeps Rex factus arma converteret in Regem Daniæ, &c. 11

Quinimò † non obscura sunt vis & belli inferendi indicia, comitia & 12
conventus suspecti, conspirationes, uniones, ligæ: pomposa illa unio præcedebat bella Boëmia, liga longe antea, quæ pridem inita Bononiæ, de quâ Luther. *Tom.* 5. *Jenens. pag. mihi* 304. *& post Ferraris anno* 1586. ubi decretum fuit de Calvinianis primo, † Lutheranis omnibus loco secundo funditus 13
evertendis. Postremo bellorum indicia sunt simulatæ sincerationes & fucata verborum blandimenta & inescationes, juxta illud: *la parole belle & i. cattivi fatti, ingannato li savi & limatti.* Sic Abner necem fratri intentans, blandè cum alloquebatur, & Gerardus Brazutus Benedicti 9. familiaris † familiari- 14
tate subdolâ 6. Pontifices Romanos, intra spacium 13. annorum è medio sustulit, referente Blond. *in vit. Bened.* 9. quorum nomina sunt hæc; Clemens, Damasus, Victor, Leo, Stephanus & Benedictus 10. qui per vim potius ab illo occisus traditur, Just. Justinop. *in consid. consid.* 5. *p.* 26. & ferunt Urbanum 8. Papam hodiernum cuncta bellaria & esculenta, quæ ex Hispania Romam adferuntur, nunquam attingere, sed aliis vicissim donare, ut exploret sine suo discrimine sinceritatem illorum. Idem *d. loc. pag.* 27. nihil hic de bonis verbis & sincerationibus in rebus publicis occurrentibus jam dicam, potius penna, quam scribendi materia deficeret, vide eundem *consid. lib.* 2.

Sed ut propius, uti par est, ad rem accedamus, referenda hîc sunt vis publicæ indicia partim generalia, ut famâ virorum despectâ, concussio & cõsuetudo vim inferendi, probatio unius testis de vi illatâ, inventio rei vel suppellectilis alicujus in loco factæ vis publicæ, † nominatio sociorum, diffi- 15

dationes, picturis & emblematibus factæ, ut cum antehac emblemate depicta fuit, & incisa orbiculis imago Principum quorundam imperii, ubi locus Palatino Electori conveniens, vacuus relictus, sed inferius in peculiari orbe B. Ducis depicta effigies expressa, quæ mox in superius spatium collocanda fuit, cum natura non patiatur vacuum. Quemadmodum & paucos ante annos in tabella circumtulerunt depictum Divum Ignatium Lojolam, ex milite Monachum, qui totum terrarum orbem manu sua teneret, atq; igne ex corde suo orto, mundum inflammaret, cum symbolo scripturę: veni ignem mittere, &c.

Porrò si reus arma hominesve celare visus sit, post dumeta, frondes in loco propinquo, ubi vis publica commissa dicatur. Referenda itaq; huc indicia passim ex locis specialibus de indiciis raptus, incendii, latrocinii, &c. quæ delicta nisi, ut plerunque accidit, concurrant cum vi illata, *l. 3. §. 3. ff. h. t.* vix est, ut certiora dentur indicia, [1] tum quod solus conatus, qui indicium immediatum est vis illatæ, hic pariter ac vis ipsa coërceatur, *d. l.* 1. *& seqq. ff. h. tit.*
16 ut autem indicium à delicto distinguitur, ut jus à facto, † argumentum à quæstione, ut loquuntur Logici, certè conatus indicium appellari non debet, *argum. l. 1. ff. h. t.* nisi quæstio vētilaretur de consummatâ vi, unde aut de qua personâ, quibus auxiliatoribus ipsa profecta esset, puta vim illatam fuisse à reis incognitis. Si itaque visi sint homines, cum telis ambulare in loco vis factæ, paulò antequam delictum perpetraretur, si certum sit, pendente consilio quosdam coaluisse, ut vim inferrent, deprædarentur, hæc & indicia alia, etsi conatus sunt delinquendi, ipsique coërcendi L. Julia de vi publica, *l. prætor ait, ff. h. t. l. qui falsam. ff. ad l. Cornel. de fals.* Gail. 1. *de pp. c.* 14. *num.* 3. non tamen dubium est, quin ad majus inquirendum, nempe ad vim realiter illatam faciant indicium etiam ad torturam pro qualitate criminis commissi. [2] cum quod delicta, certam personarum demonstrationem habentia, qualia ut maximè sunt vis publica & privata repetundarum, & quodammodo peculatus, &c. quærere de indiciis particularibus videatur esse supervacaneum.
17 Cum quod per se constat, de eo amplius inquiri non debeat, † ne facibus, ut dici solet, solem illustrare videamur, nisi inquisitio adversus socios auxiliatores ad indagandam aliorum, adhuc eorumque gravium præsumptorum criminum veritatem instituatur, quandoquidem, ut paulò ante memini, delictum hujusmodi utplurimum annexa habeat alia flagitia, vel proditionis, tumultûs adversus Cæsarem vel rempub. Gail. *part. 1. de pp. per tot. raptus, incendii. d. l. 3. §. 3. ff. h. t.* quâ in parte ne cœpta vis publica renovetur, continueturve à sociis, matura opus est inquisitione & remedio, ne latens malum in deterius erumpat, cum melius sit in tempore currere, quam post exitum & vulneratam causam remedium quærere, *l. 1. C. quando lic. unic.* unde Pers. *in lib. poœm. Satyr. 5.*

Helle-

Helleborum frustra cum jam cutis ægra tumescit,
Poscentes videas, venienti occurrere morbo.

Atque tantum de primæ speciei indiciis vis publicæ, speciem secundam, quod attinet, ea non minus in affectibus vim publicam inferendi, utplurimum consistit, qui flagitio consummato ea propter haud immeritò capiuntur, non secus ut diffidatio, pro vi ipsa illatâ, pro ipso homicidio vel incendio, quod intendebatur, jure acceptari assolet, Clar. 5 *sent. § fin. q.* 16. quia autem in præcedenti capite, hac de re parum vel nihil diximus, modo quod ventilari cœperit quæstio illa, subjectæ materiæ familiaris, an pro religione arma capere liceat contra magistratum, cui speciei & quæstioni quò nonnihil pro re nata addamus, statuemus (quantum indicia & exempla politica suggerũt) magistratum plus æquo religionis intuitu imbecilliores urgentem, fortunæ parum in recessu sperare posse, cotidiana plenius attingenda esse scribit Paul. *in l.* 52. *ff. de liber. legat.*

De fidei datæ nec non juratæ contemptu quoad statum reipublicæ in Germaniâ πρωτῶς nihil hic afferam, licet motus istius contra religionem constitutionibus imperii admissam eventum pronunciet, *l.* 2. *C. de reb. cred.* adeò ut Tiber. Imperator solitus sit dicere, Deorum † injurias Diis curæ esse, & 18
Marc. Anton. ne Christianis liberum religionis exercitium concederet, interpellatus respondit, siquidem non alia sit accusationis causa, cur condemnarentur, committendam esse Diis sentẽtiam, qui procul dubio contemptores suos punituri essent, in eandem sententiam Cyprian. concedit, contra Demetrianum, si quid Deis tuis (inquit) numinis & potestatis est, ipsi in ultionem suam surgant, ipsi se majestate suâ defendant, si se de non colentibus & indicare non possunt, qui & colentibus præstare possunt, nam si eo, qui vindicatur pluris est, qui vindicat, tu Diis tuis major es, si verò iis, quos colis, major es, non tu ipsos colere, sed ab ipsis coli debes, pudeat te eos colere, quos ipse defendis, pudeat tutelam ab illis sperare, quos ipse tuearis, &c. Quanquam verò Augustinus *de correct. donatist.* † igni comburendos hæreticos esse di- 19
ctitet: & Hieron. *in Matth. cap.* 13. idem quoque pronunciet, & Cyrill. ut hæreticos de medio tolleret, instantissimè apud Valentin. institerit, inde tamen non infertur: Ergo arma contra status, communitates, regum exotica, religionis intuitu stringenda sunt, Erasm. Roterodam. scitè & eleganter *de laud. stultit.* neque etiam apparet magistratum ad Augustini vel Cyrilli preces importunas contra Donatistas aliosq; hæreticos capitale statuisse supplicium, ut refert Bodin. 4. *de republ.* 7. quin quod Augustin. alio loco scriptum relinquat, eum, qui persecutionem movet, ex Diabolo esse, qui patitur, ex Deo. Porrò Hieron. non de seculari, sed æterno potius igni loquitur, *d. loc,* quasi diceret, hæreticos relinquendos esse justo Dei judicio. Tantum quoque abest, Cyrillum importuna contra hęreticos sub & obreptione obtinuisse id,

quod intenderit, qui scilicet rescripsit Cæsari: Quod religio formitatem non ex potentia & jussione, sed potius ex consensu haberet, hinc Theodor. Gothorum Rex Episcopis in hæreticos pœnam postulantibus, eodẽ sensu etiam respõdit: cum Divinitas religiones diversas esse patiatur, se unam nõ audere defendere, alteram condemnare, Cassiod. *lib.* 10. *var. cap.* 26. Quapropter Bodin. egregiè 4. *de republ.* 7. hæc ratio (*ait*) omnium efficacissima est mihi visa, supplicia, quæ religionis specie irrogantur, tollenda, neque exempla tristissimorum eventuum desunt, & supplicia eorum divina, qui religiones temerè, nescio, quo religionis zelo infestare, pacemq; inde turbare fuerunt occupati.

20 Henricus III. † Galliæ Rex Hugenotas nimium infestans cecidit in discrimen maximum, quod exposuit Gregorio 13. per Legatum hac protestatione, se dehinc religionis intuitu, contra subditos arma haud laturum, Anton. Muret. *in orat.* 25. anno 1576. qui paulo ante obitum regni status ita admonuit, *jescai què le roy de Navarre mon bon frere legitimè successeur de ceste couronne est asser instruict es loix de brien regner pour scavoir commandar choses raisonnables & je ne promets, que vous, lui devoer Remetter le different de la religion a la convocation des Estats du Royaume & apprenez de moy, que la piete est un devoir de l'hommo envers dieu sur, laquelle bras de la chaiz n'a point de puissance,* Joan. de Serrers *in inventio. Gall. de vit. reg.*

21 Hollandiæ status † præter fas ab Hispaniæ regibus propter religionem infestati, dominationem Hispanicam jam olim de se excusserunt. In welchen extremis (ait author in discurss. de auton. *pag.* 141.) es sonder zweyffel nimmermehr kommen wehr/ da man anfänglich über die Gewissen nicht tyrannisiert hette/ sondern dieselbe mit dem Blut-Raht gar verschonet/ oder doch dieselben beyzeit widerumb abgeschafft / vnnd eingestellet hette / sonder zweyffel würde das Hauß Hispanien nicht nötig gehabt haben / von seinen selbst eygenen Vnderthanen den Frieden durch bitte zubegehren / auch sie dahero für freye Stände zu declariren, wie vor wenig Jahren bey dem von Joan. Najo angefangener friedens Tractation geschehen / da ferzn dieselben hiebevor der Religion halber nicht wahren gedrucket / gedrenget vnd beschweret worden.

Ich will nicht sagen/ daß höchstermeltes Hauß Hispanien nunmehr den General Ständen die Freystellung der Religion / ja anders mehr gern einräumete/ wie die Handlung der vor wenig Monaten versühnter Außtandts prorogation, vnd was dabey an seiten Hispanien vor Vorschläge beschehen/ genugsamb zuverspüren / wann dann der gewissens Zwang durch vnzweiffentliche sonderbahre Schickung Gottes / einen solchen hohen vnd vnwiderbringlichen Schaden vnd Verlust so viel schöner herzlicher Provincien vnd Länder denen/ so sich dessen vnterfangen/ zufügen kan/ ist ja billich/ daß ein jeder sich an solchen Exempeln bespiegeln vnd die Strassen nicht suchen soll / die andere gesiegeldt/

vnd

vnd Schiffbruch erlitten haben. *Hactenus ille.* Amazias † religionem ense 22
propugnaturus bello superabatur, captus servitutem sustinebat, & sanctuarium in Hierusalē miserè dilacerabatur, derowegen daß Gleichnuß (ait Dom. à Dillingav. *in tract. de auton. pag.* 42.) für Joas außgesprochen/wehre werth daß man es mit güldenen Buchstaben an die palatia der Herrn vnnd Fürsten schreibe/ vnnd in Taffelen zum ewigen Denckmahl/daß man odio religionis (da man sonst keine erhebliche Vrsachen hat/ nichts wider rühige vnnd friedsame Völcker vnnd Nachtbaren anfangen solle) mit eyseren Grieffelen einpressen/ ꝛc.

Nimrodis seculo † plura schismata suborta fuisse legimus, nunquam 23
verò, quod pax politica inde turbata fuerit, hinc Jacob coram fratre Esau, ethnico homine, septies genua flectebat, eumque exosculabatur, vero & sincero haud fucato corde, Jacob Pharaoni benedicebat, maledicebat verò filiis propriis Simoni & Levi, quod occidissent Sichem, affinem suum, non tam propter stuprum sorori illatum, quam quod coëgissent, ipsum recipere fœdus circumcisionis, cum antè non satis superque de Deo vero & cultu ejus informatus esset. Neque etiam constat à Pharaone, Israëlitas propriè molestatos fuisse, retinuerunt enim illi durante servitute, 1. linguam nativam, 2. religionem, 3. & nomina agnationis & familiæ. Tandem religione Hebræorum post eductionem ex Ægypto, certis ritibus & statutis à Deo aucta & propagata. Aarone vitulum fabricante, non propterea is à Moyse occisus nec à Deo reprobatus est. *Exod.* 32. Et licèt sub Moyse inde usq; ab hoc excessu permanserint reliquiæ falsorum dogmatū, hæreseos in populo Dei, ut constat, *Jos.* 24. *act.* 1. *apost.* 5. haud tamen vi, flamma, ferro, laqueo, schismata offensa, inquisitiones institutæ, bella contra fratres fuerunt mota.

Porrò Ducibus Israëlitarum cum filiabus Moabiticis fornicantibus idolaq; eorum Baal in Peor adorantibus, Moysi, ut magistratui politico, non ab Aarone sacerdote, sed Deo ipso singulariter commissa & data est vindicta & executio harum iniquitatum, 4. *Mos.* 24. & quæ sunt exempla sacra alia.

Proinde Annales Valentinianum Imp. hoc moderamine principaliter inclaruisse referunt, quod inter dissentientes de religione medius steterit, nec quenquam inquietaverit, neque ut fieret, unquam concesserit, interdictis minacibus subjectorum cervices ad id, quod ipse colebat, potius inclinans. Cæterum intemeratas reliquit partes, quas comitate componi haud posse perspiciebat, refert Am. Marcellin. *lib.* 10. *Chronol.* quam benignitatem summis laudibus extollit Chrysostom. *homil.* 56. *in Matth.* ibi: Christus non cogit, non impellit non urget, sed liberam singulorum voluntatem efficiens dicit: si quis vult, &c. Hilar. *in Matth. c.* 13. Nunc, prohdolor, divina fidei suffragia terrena commendant, terret exiliis & carceribus Ecclesia, quæ carceribus & exiliis est credita, fugat sacerdotes, quæ fugatis sacerdotibus est pro-
Ggg pagata.

pagata. Mores Valentini in hac re secutum fuisse Constantin. tradit idem Marcellin. *d. loc.* qui Christianorum dissentiẽtes Episcopos, cum plebe discissâ, in Palatium regium vocavit, eosque admonuit, ut consopita civili discordia quisque suæ religioni serviret. Perelegans † huc pertinet locus Sophoclis
24 in Philoctete *pag. mihi* 414.

Hoc verò memineritis, cum terram
Vastabitis, ut religionem tueamini.
Quia alia omnia posteriora ducit Juppiter,
Pietas enim simul moritur cum hominibus,
Et seu vivant, seu moriantur, nunquam interit.

Præterea secundæ partis principalis vis publicæ est vis illata fœminæ vel puero ingenuo, ut mastupretur, uti diximus *c. præcedenti.* quia vero indicia harum specierum sat superq; supra de stupro enucleavimus, operæ precium non est, eadem hic repetere, vel multis inutilibus hominum aures prægravare. Per-
25 gamus proinde ad indicia incendii, cujusmodi sunt: cum quis paulò antè quam incendium ortum est, materias ignem occultum diu foventes aut facile concipientes ut picem, pulverem bombardicum, fomites tractare visus sit: Est siquidem præparatio & ordinatio hujusmodi valdè suspecta, indicans incendium præcogitatum, unde cum delictum hoc occultè fieri soleat, ex præparationibus non immeritò inducitur probatio. Blanc. *de ind. num.* 64. *con. crim. art. per* 1. ibi: **Wo dann derselbige sonst ein argwonig Geselle ist / vnnd man sich erkunden mag / daß er kürtzlich vor dem Brandt / häliger vñ verdächtlicher weiß mit vngewöhnlichen / verdächtlichen / gefährlichen Fewrwercken / damit man heimblich zu brennen pflegt / vmbgangen.** Porrò si minæ præcesserint incendium & literæ diffidatoriæ, **Absagung vnd Feindes Brieffe oder Brandzeichen**, aut si quis levioris vitæ minans dixerit: **Jch will dir einen rothen Hanen auff das Hauß setzen /** indicia ad torturam sufficientia sunt. Damhoud. *in prax. crim. c.* 103. *num.* 10. *adde const. Frid. de incendio lib.* 5. *feud.* Cæterùm si de sociis incendiariorum opem & consilia ferentibus delinquenti, qualiter ex indiciis arguantur, quæratur, Resp. referenda huc indicia esse generalia, quæ adversus fures, latrones stringere supra demonstravimus. *arg. const. Carol. V. art.* 46. ut si reus cũ veris incendiariis scienter & dolosè participaverit, vel res ejusmodi vendiderit, quæ incendarius mercedis loco, ut incendium immitteret, receperat, vel aliis modis ei adjumento fuerit, succurrerit, & patrocinatus fuerit, ad facinus & scelus hoc adeo grave & nefandum perpetrandum, Boss. *in tract. crim. in tit. de jud. num.* 61. Masc. *vol.* 2. *de prob. conclus.* 831. Item si nomine incendiariorum se offerat de delicto transigere, *arg. d. art.* 40.
26 Porrò si dolosè † receperit homines de delicto hoc incendii publicè diffamatos, quandoquidem vulgò receptatores pessimũ genus esse hominum, JCtus testetur. *in l.* 1. *ff. de recept.* ut proinde non immeritò adversus eos inducatur indicium

indicium, Clar. *in §.quicunq; d.tit.feud.* ut si receptentur, recipiens damnum & injuriam passo pro facultate sua restituat, judici verò decem libras monetæ de illa diœcesi, in qua crimē commissum est, persolvat, ac Domino Imperatori pro voluntate & gratia sua, ut sonant verba text. disponat. Si quis autem super hac culpa innocentiam suam probare, vel ostendere voluerit, cum duobus viris veracibus culpa in præsentia judicis se expurget. Si quis autem cuiquam imposuerit, quod incendiarium receperit, & de hoc ipsum jure voluerit convenire, hoc nequaquam ei fieri liceat, nisi præstito primo calumniæ sacramento. *hactenus verba d. constit. Frider.* Denique fuga suspecti incendio exorto inter cetera indiciū præstat, quò refer caput de fuga inter judicia generalia relatum: Ubi hoc quoq; decisum esto, ut siquidem contentio sit inter † 27
vicinos, cujusnam culpâ incendium exortum sit, præsumatur culpa ejus exortum, qui focum & fumum quam negligentissimè curare solitus fuerit, vel quibus in ædibus ut plurimum micare soleat focus, ut cum Poëta loquar, igne diurno nocturnoq;. Unde illud Plauti *in mercat. act.* 4.

Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus,
Aliquid mali esse propter vicinum malum.

Et Virgilii *Eclog.* 1.

Nec mala vicini pecoris contagia lædent.

Et 9. *Eclog.*

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

Et Martialis *lib.8.epig.55.*

Jugera perdiderat miseræ vicina Cremonæ.

Quamvis venditori prædii demonstratione fundi factâ, non erat necesse cōfines emptori nominare. *l.cū servo. §.ult.ff.de contra empt.* veruntamen si quis in vendendo prædio confinem celasset, quem emptor, si audisset, empturus non esset, teneri venditorem ad interesse, dicit Jurisconsultus *in l.quod sæpè. §. ult.ff.eod. quem text. intelligunt gloss. & doct.* in vicino malo, & per illum text. dicit Bald. *consil.* 482. quod propter malos vicinos res minoris valeat, minorisq; ematur & vendatur. Marcus Cato *lib.1.de re rustica.* illud monet: Ut cum prædium comparare cogitabimus, animadvertamus vicini quo pacto niteant. *lib. rei rusticæ c.3.* De vicini commodo (*inquit*) non est quidem certum, quem nonnunquam mors, aliæq; nobiscum diversæ causæ mutant, & ideò quidam respuunt Catonis sententiam, qui tamen multum videntur errare. Nam quemadmodum sapientis est, fortuitos casus magno animo sustinere, ita dementis est, ipsam sibi malam facere fortunam, quod facit, qui nequam vicinum suis nummis parat, cum à primis cunabulis, si modò liberis parentibus est oriundus, audisse poterit:

Μηδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.
Nec bos intereat, vicinus si improbus absit.

Themistocles Atheniensiũ Princeps, ut Plutarchus in Apophthegmatibus & in vita ipsius retulit, cum agrum venalem proscriberet cæteris commendationibus illud addere præconẽ jussit: ὅτι καὶ ἀγαθοὺς γείτονας ἔχει, id est, quòd vicinos bonos haberet, quasi vicini commendatione futurus esset longe vendibilior. Hinc Mart. *lib. 7. epigr. 92.*

Propter vicinum, qui pretiosus erat.

Apud Jov. Pont. extat exemplum instrumenti, veteris contractus *empt. vend.* ibi: *Tribules ac vicinos bonos habet, quos mox nominat.*

Vide Petr. Royz. *in decis. Lituan. c. 3. p. m.* 180. ubi post alia refert ex Ulpiano *in l. si quis fumo. §. 1. ff. ad l. Aquil.* ibi: qui exorto in vicinia incendio, proximas ædes, ne longius procedens ignis, ad se perveniret, intercedisset, actione L. Aquiliæ non teneatur. *l. si alius. ff. quod vi aut clam*, ubi singuli tamen vicini pro refectione domus periculo instante dirutæ contribuere coguntur, *arg. l. 1. & 2. ff. ad L. Rhod. de jact.* unde Brocardicon: Quod damnum pro communi utilitate acceptum, commune esse debeat. Bald. *consil.* 491. Hyppol. *ad l. 1. num. 7. ff. ad l. Cornel. de sicar.* Salyc. *in d. l. quæ fortuitis. circa finem. C. de pignor. action. facit text. in l. metum. §. sed licet. ff. quod metus caus. & text. in l. cum duobus. §. quidam sagariam. ff. pro socio.* Francisc. Turzanus *concl. 155. n. 5. in l. 1. commun. opin.*

Præterea incendii voluntarii indicia sunt, quandocunque incendio exorto, adstantes & aspectantes homunciones risum vel apertum vel occultũ non dissimularunt, quos proculdubio incendii reos appellat, atque subjugandos quæstioni, docet Laurent. Cavalcan. *consil. 65. in fine.* non secus, uti diffamatus veneficii, lætabundus per mortem defuncti. Farinac. *vol. 4. tract. crim. q. 122. tit. 14 p. 4.* quemadmodum tristitia fletusq; in casu converso indicia incendii purgat, nisi corde Crocodiliano profecti. Foller. *in pr. crim. in verbo. quod suffocavit uxorem. num. 46.* hinc text. *l. 19. ff. de off. præsid. & c. irrisor. de pœn. di-*
28 *stinct. 3.* ubi dicitur: sub personâ † flentis latere sæpenumero risum profundum, &c.

Sed hactenus de indiciis dolosis: de incendiis culpa inhabitantium exortis, eorumq; indiciis jam dicemus, quâ de re agit *text. l. 3. §. 1. ff. de off. præ-*
29 *fecti vigil.* qui sancit, quod † fustibus castigari debeat is, qui negligentius ignem habuit, & refert Farinac. *p. 3. q. 110. num.* 18. ad triremes aliquem condemnatum fuisse, qui jocandi causâ duos larvatos indutos stupâ incenderat tripudiantes, qui inde penè combusti fuissent, atque hinc tot actiones damnum passi contra incendiarios culpabiles, Farin. *d. loc. num.* 10. Bald. *in l. 11.*
30 *C. de his qui accus. non poss.* † neque ebrietas excusat reum, Bald. *ibi num.* 5. adeò ut qui damnum resarcire non possit, luat in corpore pœnam. *l. 9. ff. de incend. ruin. nauf. l. 28. §. 12. ff. de pœn.* Bart. *in l. 3. ff. de off. præf. vigil. num.* 5. Indicia verò hujus incendii, quoties dubitatur, quod sæpè accidit, cujusnam in ædibus ignis

ignis exortus fuerit? sunt mala ignis custodia vicini, Bart. *in d.l.3.* vel qui paterfam. lucernam vel lumen solitus fuit committere manibus puerorum in stabulis, aliorumq; domesticorum levioris & imprudentioris animi. Cagnol. *in l.23.ff.de R.J.num.*70. Joseph.Ludov.*decis.Perus.25.num.12.vers.* exemplum tamen poni potest, &c. item qui paterfamilias peregrè abiens vel convivia frequentans, reliquit liberos & ancillulas incautiores domi. Pet.de Anchor. *cons.*443. Bald. *cons.* 149. Joh.de Anan. *cons.*71. Jas.*cons.116.vol.*1. Far.*in pr.crim. p.3.q.*110.*cap.2.n.*88. Menoch.2.*arb.jud.q.cent.*4.*cas.*390. siquidem tamen eo in loco incendium oriatur, quo domestici rarò vel nunquam perveniunt accenso lumine vel igni, præsumitur potius incensum casu quam culpa inhabitantium exortum. Damhoud. *in pr.crim.c.*104.*num.*9. quod si ex fœno humido, quod flammam concipere solet, incendium videatur ortum, aliter dicendum apparet. Bertaz. *in consil.*481.*num.*155.*lib.*2. Farin.*p.* 3.*q.* 110.*num.* 61. Præterea indicium præstat, ut si quis solitus sit ignem magnum & immoderatum habere in magna ligni copia, isque insuper luxui operam dare consuescat. Salyc. *in l.* 11.*ff.de per. & commod. rei vend.num.*2. Farin.*d.p.* 3.*q.* 110.*c. 2.num.* 47.

Porrò qui † canes feles alat plures, noctu focis incubantes, qui sæpenumero solent accensis villis transportare flammulas, & accendere stramenta. 31
Socin. *in c.si quis domum.6.ext.de injur.& dam.dat.* prout in converso, nauta non tenetur conductoribus navis de damno murium, quod arrosione mercibus intulere, siquidem feles domesticas in navi habuerit. Benev. Strach. *de naut.p.3.num.* 48. & quia jure placuit damna passum, quoties de culpa lata & levi agatur, probare oportere culpam allegatam contra inhabitatorem. Bald. *in l.4.C.de pig.act. num.*4. Menoch. 2.*arb.jud.qu.cent.* 4. *cas.* 390. & 1. *præs.q.* 97.*num.*10. Coler.*decis.*186.*num.*5.*p.*1. Cephal.*consil.*362 *lib.*3. Mynf. *cent.* 6. *obs.*88. Gail. 2.*obs.*21. Jam præsumptiones & indicia alia indaganda sunt, quibus culpa ejusmodi declaretur, probetur, sunt verò indicia illa hæc, 1. si unicus paterfam. in ædibus conflagratis habitaverit, non inquilini & socii, adversus quos alias probanda erat culpa in individuo. Alexand. *consil.*50.*n.*9.*lib.* 1. Farin.*p.3.q.*110.*c.2. num.*46. quo casu incendium culpa illius solummodo ortum præsumitur, Salyc. *in l.*11.*ff.de per. & comm. rei vend.nu.*7. Farin.*d.loc. n.* 44. licet hoc indicium non ad torquendum sed inquirendum saltem sufficere contendat Menoch. 2.*arb.jud.qu.cent.*4.*cas.* 390. 2. Si tempore indecenti, utpote turbine ventorum instanti, aliquis ignem magnum domi habuerit. Farin. *d.loc.num.*54. Salyc. *in d.l.*11.*num.*2.*versu.tempore,&c.arg. l.si quis fumo. ff.ad l.Aquil.* 3. Si quis in loco periculoso & insolito accensus fuerit. Salycet. *in d.l.*11. Socin. *in c.si quis.6.ext.de injur. & damno.* Damhoud. *in pr.crim. cap.* 104.*num.*9. Angel.Aretin. *in tr.de malef.verb. incendiario. num.*13. 4. Si noctu paterfam. non habet ignem sopitum velatum & coopertum. Salyc. *d.loc.*

Angel. *d. loc.* quod non de cinere, sed testâ & tugurio subaudit. Soc. *in d. c. si quis domum. num.* 21. Farinac. *d. q.* 110. *c.* 2. *num.* 56. *& consil. crim.* 60. *p.* 1. sed
32 quia præsumptio præsumptionem trudit, non desunt argumenta, quibus se † defendat paterfam. contra actorem, 1. si probet, se diligentem adhibuisse custodiam in conservando igne nocturno, serioque admonere solitum famulos, ut ignem haud perperam sed fideliter cooperiant & custodiant. Bald. *consil.* 442. *lib.* 2. Menoch. 2. *arb. jud. qq. cent.* 4. *cas.* 390. Salyc. *in d. l.* 2. Bart. *in l.* 3. *ff. de off. præf. vigil.* Gail. 2. *obs.* 21. *num.* 3. 2. Si doceat, ignem ab incendiariis vel hostibus tempore belli immissum. Farinac. *d. q.* 110. *c.* 2. *num.* 87. Damhoud. *in pr. cap.* 104. *num.* 9. Salyc. *in d. l.* 11. nisi ab inimicis & diffidatoribus privatis damnum esset datum. Damhoud. *c.* 104. *num.* 10. Farin. *d. loc. nu.* 67. quo casu damnum resarcire tenetur vicinis, 1. quia poterat facere pacem cum inimicis. *gloss. in l. si merces. §. culpa. ff. locat. ubi Bart.* vel 2. deferre minitatores magistratui, quod quia neglexit, culpam videtur dedisse incendio. Farin. *d. loc. num.* 70. *& seqq.* Benev. Strac. *in tract. de nund.* ubi perinde concludit, ut siquidem nauta ab inimicis suis, forte piratis, spoliatus sit navi & mercibus, is de damno dato teneatur conductoribus navis, sive culpa sive sine culpâ inimicitias illas contraxerit. *hæc ille. p.* 3. *n.* 3. Si probet paterfam. incendium aliunde, quam in domo sua esse ortum. Alexand. *consil.* 74. *vol.* 6. Damhoud. *d. cap.* 104. *num.* 9. Marsil. *in l.* 1. *ff. ad l. Cornel. de Sicar. num.* 113. Gail. 2. *obs.* 21. Matth. de Affl. *in decis. Neap. dec.* 57. Paris. *consil.* 87. *lib.* 1. Notatum hic esto, incendiorum authores antiquitus per ferrum candens tanquam indicia fuisse manifestatos, qua de re Albert. Crantz. *in Wandalia.* 8. *cap.* 30. ibi: incendium ædium furtim procuratum imponebatur eo oppido innocenti: Ille quam sanctè jurans ejus se culpæ non esse affinem, purgationem offerebat vulgarem de ignito ferro, ferrum ergo ignitum ille deportabat itinere non parvo, tunc manibus excutiens nihil læsionis præferebat. Evanuit ferrum ex oculis mirantium omnium. Annus pene totus intercesserat, cum alius jam silicibus viam straturus in oppido publicam, in arena loci manum vertit, & invento ferro, adhuc ignescente dextram adurit, mirati qui adstitêre rem, referunt loci præfecto: Illi mox incidit suspicio illum esse criminis reum, quod innoxio imponebatur, mox jubet ad quæstionem abripi, confitetur incendiũ, & ultimo supplicio, fractis rota cruribus, interimitur, &c. vide Fr. Hottom. *in disp. feud. cap.* 44. *& p.* 2. *supra de indic. nostris. cap.* 3. *in fine.* Denique ad hanc materiam incendii, qui plura concupiscit, omnino videndus & conferendus erit novissimè Johan. Lüblerus *in tract. exquisito de incend. passim per tot.*

Quarta species est, ne causas actor in judicio prosequatur, & quæ similia, &c. Indicia autem hujus speciei sunt † contemptus positivi magistratus,
33 ut si jussus præstare nonnihil in judicio, protervè se parere nolle, respondeat, vel se jussa magistratus flocci pendere, Menoch. *de arb. jud. qq. cas.* 416. *nu.* 29. cui simi-

cui similes in committendo & omittendo juxta commissæ contumaciæ, ut si cui captivi vel rei pignoratæ injunctum fuit, non modo ut dimittat captivum hominem vel pignus, sed aliam personam familiæ denuo, vel rem actoris capiat pignoretve, quæ obstinata malitia & malitiosa contumacia procul dubio parit indicia ejusdem farinæ delictorum, quæ non cognata modo maleficia, sed species sub genere contentæ merentur appellari, quæ † sub genere 34
caudas habent colligatas *gloss. in c. accusatus. §. eum qui. verb. judicati. de hæret. in 6.* Zas. 2. *consil.* 16. *num.* 8. Wilhelm. Antonii *de rescript. morat. conclus.* 48. *num.* 42.

2. Respectu judicis indicia sunt, disgratia & inimicitia jus dicentis, Frider. Mindan. *lib.* 2. *de mand.* 29. qui partem tanto odio sæpe persequitur, ut vel per se vel alium tutò & pacificè litigare, vel sua ritè defendere vel sententiam finalem exspectare non permittat, ut ait Frider. Mindan. *d. loc.*

3. Indicia suggerunt, quandocunque judex ipse ex causa commodum aliquod sperat, judicandi munere se haud abdicans, videtur enim judex in re propriâ decernere, quod iniquum & summè molestum erit litigatori, *l.* 10. *ff. de jurisdict.*

4. Indicia suggerunt judicum corruptio, quâ nihil est deterius immaniusq; in republicâ, *l.* 18. *ff. de off. præs. l.* 6. §. *fin. ff. de off. procons. Deuter.* 16. *vers.* 19. *Proverb.* 17. *v.* 25. quanquam juxta nonnullos † esculenta vel potulenta judicem accipere posse non dubitetur, quæ calcar litium expediendarum nonnunquam dicuntur, Bald. *in d. l.* 6. *& c. etsi. ext. de simon.* Lancell. *de off. prætor.* §. 1. *num.* 6. Neviz. *in sylv. nupt. lib.* 5. *num.* 90. & vinum in amphoris non in doliis capere posse judicem existimavit Damh. *in pr. crimin. c.* 138. quod tamē Tholosano & quibuscunq; aliis meritò displicuit, & displicere debet, cum in minimis lateat affectio, & ex minimis transitus fit facilis ad majora, juxta illud Plautin. *in Menæch.* nunc in te folia, mox arbores cadent, &c. scitè igitur Plutarch. in Hypparch. concludit, sceleratos & impios esse, qui sciunt, nullius precii esse ea, ex quibus lucrantur, & tamen ex imprudentia lucrum amplecti audent, Johan. Wolff. *p.* 1. *lect. memor. in proœm.* & qui alii judicum affectus hic recenseri possent, unde leo ex unguibus tandem agnoscatur, hinc illud: tout vient a proiuct, qui pout attendre: & sanè † summa est Philosophiæ 36
pars & regiæ potestatis signum, affectibus rationabiliter imperare posse, &c.
35

Quandoquidem species 6 sequela & pars est antecedentis: idem hic erit judicium de parte, quoad totum, Eberhard. *in topic. loc. à part. ad tot.* adeò, ut quæ vicia modo in judice taxavimus, utpote indicia illius delicti, eadem hic adaptari posse ac debere consequens est, qui judex enim inimicus, qui consors litis est, qui corruptus, qui ll. & statutorum nescius, idem statuere præsumitur contra civem Romanum, non agnoscere eum pro tali velle, quòd imprimis judex illiteratus machinabitur, cum † ignorantia juris plerunque fit 37
calami-

calamitas innocentis, August. *de Civ. Dei, lib.* 19. *cap.* 6. vel ut Joach. Beust. *in l. admonendi. ff. de jurjur. p.* 350. indicavit hoc versiculo:

Judicis officium noli committere stultis,
Ars docto regitur, regitur sapientia docto.

38 Septimam speciem de † vectigali improbe haud exercendo vel violando, quod attinet, supervacaneum est, de indiciis quærere, cum vectigalia non nisi aperta vi & injuria subditorum vel peregrinorum publicè exerceantur, nec delictum hoc in abscondito, quo indicia propriè spectant, committatur, nec per rei naturam possit clanculum perpetrari, nisi actus aliqui clandestini proponantur commissi ad hoc, ut novi vectigalis authori inde actus possessorios acquirere gestiat, quæ ratio quoque effecit, quod indicia duarum priorum specierum directa dari supra haud potuerint, quæ non nisi pro subjectâ materia operari in propatulo est: quia verò vectigalis violatio & defraudatio suas præ se fert, rimas juxta illud: nequam quærit angulum: fraudati vectigalis delictum sua indicia & demonstrationes habeat, necesse est, quæ partim ex sede generalium indiciorum, ut consuetudine fraudãdi fiscum, personæ levitas & turpitudo, celatio rerum vectigali obnoxiarum, quæ pro re natâ & indicium & delictũ inferunt: diverso respectu partim ex aliis causarum figuris depromi & ventilari debent, prospiciendum autem est jus dicenti, ne dum anxiè in defraudatores, qui minus nocent, inquirit, fures majores ipsi publicani interea dilabantur, juxta illud:

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

qui felium instar ad caseos tuendos propositarum plus nocent uno morsu, quam omnes mures totius viciniæ nocebunt: & adserit Benev. Strach. *in tr. de nund. part.* 3. *num.* 8. permissum esse viatoribus, quacunq; arte prætervehere vectigal, siquidem præter fas à publicanis urgentur, & addit, publicanos damnum, quod inde Regi vel Principi emergat, resarcire teneri, *l. igitur. §. fin. ff. de lib. caus.* quod enim injusta tributa seu vectigalia licitè fraudari possint nec fraudantes in foro conscientiæ ad eorum restitutionem teneantur, tradit Petr. de Ubald. *in tract. de collect. num.* 37. Johan. Bonifac *in tract. de furt. §. fraudulosa. num.* 31. *ubi tamen vide notabilem limit.* Denique speciei 8. ultimæ indicia ex loco læsæ majestatis suprà *c.* 3. *&* 4. haurienda sunt, quibus hoc caput jam concludo.

* * *

CAPUT

CAPUT XXXIX.

AD LEGEM IULIAM DE VI PRIVATA.

SUMMARIA.

1. *Conciliatio l. 1. §. 1. ff. de vi privat. & l. 3. §. 5. ff. de vi publ. proponitur.*

2. *Navicularii annonæ publicæ subservientes immunes sunt ab oneribus publicis.*

3. *Nautæ privati tenentur conductoribus de culpa lata & levi.*

4. *Quo anni tempore tutò navigandum?*

5. *Quando nauta teneatur de deprædatione & spolio navis?*

6. *Referuntur 10. culparum species, quibus nauta tenetur conductoribus navis.*

7. *Examinatur sententia Bartoli ad l. 1. §. 3. h. t.*

8. *An Emphiteuta ipso jure privetur re emphitenticâ ob non solutum canonem? & quid sit ipso jure cadere causâ, bonis & rebus suis?*

9. *Quando sine degradatione clericus puniri possit?*

10. *Mulieri licet dominæ dotis non permissum est, defuncto marito res suas sine authoritate prætoris, auferre.*

11. *Emphiteuta vi dejectus, dejicere vicissim potest spoliantem dominum.*

12. *An ex intervallo liceat prædoni vel furi auferre res ablatas?*

13. *Facto impediri potest creditor, ne distrahat pignus.*

14. *De mandatariis vim privatam inferentibus.*

15. *An teneatur mandator, quoties mandatarii fines mandati excesserint?*

16. *Familiæ delicta non obligant dominum, nisi indicia accedant de voluntate, & ratio ejus.*

17. *Quæ requirantur ad fundandam jurisdictionem Cameræ in causâ pignorationis?*

18. *Quomodo differant causa pignorationis ab actione legis Iuliæ de vi privatâ?*

19. *Quomodo pignoratio locum teneat in rebus non ablatis, sed corruptis, prece vel precio redemptis?*

20. *Qualiter conatum vis inferendæ l. Iulia plectat?*

21. *Delicta ficta quæ dicantur?*

22. *De concursu facto, ne quis in jus produceretur?*

23. *Zasius sibi contrarius in hac juris parte.*

24. *An teneatur l. Iul. siquidem status per territorium suum deductum reum sistat.*

25. *An status imperii pœnarum remissiones habeant?*

26. *Qualiter status delinquentes à Cæsare sint coërcendi?*

27. *Quicunque sese opposuit executori sententiarum, hac lege tenetur.*

28. *Executio sententiam, ut filia matrem, sequatur.*

29. *An judici de facto procedenti impunè possit resisti?*

30. *Iura pro sententia Menochii & Dd. citata vulgò diluuntur in hac quæstione.*

31. *Nobilis scurra in aulis pluris quam vir bonus æstimatur.*

32. *Explicatur l. 33. C. de decur.*

33. *De coitione improba super lucro litis participando.*

34. *Concussio quid? & concussio quomodo differat ab eo quod metus causa, &c?*

35. *Spiritus sanctus in os prætoris posuit, quod metu gestum non servabo, &c.*

36. *Falsi crimen quomodo in hanc speciem subintret legis Juliæ de vi privata.*

37. *Falsarii deteriores eis, qui manu occidunt, vel bona aliorum diripiunt.*

38. *Calumnia falsi species est.*

39. *Sophocles tragicus annorum 72. strenuam adhuc navans operam in conscribendis tragœdiis, inde à filiis quasi res domesticas perperam administraret, accusatus est.*

40. *Calumniatorum proprium est, contra manus & sigilla disputare.*

41. *Calumniator non habet jus revocandi, vel declinandi forum.*
42. *Quomodo in causa inquisitionis non repertis justis indiciis, calumniator coërcendus sit?*
43. *Iuramentum suppletorium an in causa criminali quicquam operetur.*
44. *Fama est multitudinis quoddam testimonium.*
45. *Talionis pœna irroganda calumniatoribus.*
46. *Prævaricatio quibus modis committi dicatur?*
47. *Prævaricatio cur sic dicta?*
48. *Qualiter Demosthenis prævaricatio detecta sit?*
49. *Rabulæ forenses utplurimum prævaricari præsumuntur.*
50. *Descriptio rabularum.*
51. *Rabulæ & leguleí indocti ab officiis honestis repellendi sunt.*
52. *Trium Imperatorum testimonio dicuntur infames.*
53. *Officium procuratorum olim fuit gratuitum.*
54. *Advocato debetur salarium licet succubuerit in causâ.*
55. *Quantum stipulari liceat pro advocatura?*
56. *Omnia interdicta possessoria pro re nata paucissimis explicantur.*
57. *Ruina justitiæ detestabilis est non practicari legem si quis in tantam C. unde vi.*
58. *Hodie mandata restitutoria decernuntur loco interdicti ex l. si quis in tantam, &c.*

POrrò ad l. Juliam quoque spectat vis privata, quam leges civiles & canonicæ maximè detestantur, reisq; pro delicti qualitate varias, easq; graviores infligunt pœnas, *l. 1. §. 1. & 2. ff. ad l. Jul. de vi privat.* Species hujus delicti à Marciano & Scævola JCtis referuntur difformes & distinctæ, *l. 1. 2. 3. 4. h. t. t. t. hoc tit.*

1. Est, siquidem de naufragiis, ut JCtus loquitur, non nihil diripiatur, *d. l.* 1. §. 2. dubitari verò hîc meritò posset, quò jure accidat, direptionem rerum nauticarum naufragio facto, vim privatam saltem inferre, *d. l.* 1. contre-
1 ctationem vero bonorum tempore incendii exportatorum, † vim generare publicam, *l. 3. §. 5. ff. ad l. Jul. de vi publica.* durus videtur dissolvendi nodus, sed res plana & expedita est, textu juris paulatim considerato, quantum enim *d. l.* 3. concernit, ea non ἁπλῶς direptionem rerum incendii causâ expositarum, coërcet, sed demum cum gladio & telo rapiendi causâ quis apparuerit, vel prohibendi dominũ, ut res suas servaret, *d. l. 3. n.* 5. Lex Julia de vi privata reum sine armis, ex naufragio quid surripientem dolo malo plectit. *d. l. 1. §. 1. ff. ad l. Jul. de vi priv.* inde & hoc infertur, ut siquidem vi armatâ reus per naufragium res expositas occupaverit, ex l. Julia de vi publica teneatur, *argum. d. l. 3. §. 5. ff. de vi publ.* quoniam is à pirata parum vel nihil differat, quod hominum genus pessimum appellat. authent. navigia, *C. de fur. & l. postliminium. §. à piratis. ff. de capt. & postlim. reverſ.* Cæterum quod vis nulla nautis fieri debeat, juxta rescriptum divi Pii, eaque seriò prohibeatur, dictante *l. 1. §. 2. h. t.* id in-
2 primis subaudit, *l. 1. C. de navic. lib.* 12. de † naviculariis annonæ reipublicæ servientibus atq; species annonarias delegatas transferentibus, quos à muneribus publicis immunes esse, nec ulla ratione per concussiones offendendos,

dos, jubet *d.l.1.& l.3.§.negotiatores.C.de jur.immunit.* † nautas privatis, pro- 3
priisque commodis operam dantes, quod attinet, si prorsus omnis immunitatis sunt expertes, & siquidem in transportandis mercibus noceant conductori de dolo, culpa lata & levi teneatur, *l.5.§.12.ff.commod.l.nauta.ff.naut.caup.stabul.* Benev. de Strach. *in tract.de navig.part.2.num.3.* ubi evincit, magistrum navis quoad ducendam navim teneri de culpa levissimâ, culpa autem, quæ regulariter nautam aggravat, est, [1.] si tempore insolito & periculoso navigaverit: periculosum tempus asserunt vulgò illud, quando † intra Calen- 4
das Octobris & Calendas Aprilis se mari commiserit, *l. quoties.C.de naufrag. gl.in l.qui petitorio.ff.de R.V.in fine.* [2.] Si nauta relinquat itinera solita seque 5
studio, de viis & tramitibus parum tutis credat, ubi si spoliatur navis, nauta de damno tenetur, *l.cum proponas.C.de naut.fœn.l.qui fiscales.C.de navicul.lib.*11. modo ne necessitatis ergò, quæ legem nescit, vias subire extraordinarias coactus fuerit, Bald. & Salycet. *in d. l. cum proponas.* [3.] Culpæ reus est nauta, qui merces de sua in aliam navim fortè deteriorem & fragilem transfert, *l.fin.§.si ea.ff.ad l.Rhod.de jactu.* [4.] Tenetur, † quoties ministros haud indu- 6
strios vel peritos navi præfecerit, quorum negligentia vel navis vel merces pereant, *l.27.§.9.ff.ad l. Aquil.* ibi: si negligens in eligendis ministris fuerit. [5.] Si plus justo navim oneret nauta, *l.unica.C.ne quid oneri publico,&c.* [6.] Porrò si homines ignotos, fures, latrunculos in navim recipiat, qui dum manus voraces habent, suffurantur de navi merces, *argum.§.fin.instit.pro soc.l.fine.§.final.* ibi: nam cum alienos, &c. *ff.naut.caup.stabul.* [7.] item tenetur, cum signis & vexillis falsis utitur nauta, unde res vel merces publicarentur, idem si res illicitas veheret, unde navis in commissum caderet, *d.l.cum proponas.* ubi Bald. & Dd. [8.] Si per imperitiam non vim ventorum ad scopulos navim allíserit, cum imperitia culpæ annumeretur, *l.culpa.ff.de R.J.* [9.] Si tempestate suborta & imminente reliquerit portum vel littus temerè, neque tempus tranquillum exspectaverit, *gloss.in l fin.C.de naufrag.* [10.] Si tempus navigabile neglexerit, recubans in portu juxta vini amphoras, atque fœminarum pulcrarum illecebris indulgens. Benev. Strach. *d.loc.num.6.* unde perelegans textus *l.2.§.si non propter.ff.si quis cautionib.&c.* ibi: Si quis cum posset non incidere in tempestatem vel vim fluminis, si ante profectus esset, vel tempore oportuno navigasset, ipse se arctaverit, causa cognita statuendum erit, ut exceptio non prosit, *& l.fin.C.de navic.gravissime.* Si judices patiuntur (ait) tempore rectæ navigationis naucleros in suo territorio cum onustis navigiis immorari, & ipsi municipes punientur, &c. tempus navigabile hic non tam venti secundi, quam securitatis ergo piratarum respectu considerari oportet, ut si tutò navigare poterant nautæ coram hostibus, spreverunt autem opportunitatem. *arg.d.l.2.§.si non propter.ff.si quis caut.&c.* Ubi quæri solet, an emtor navis piraticæ teneatur deprædatis, inde, quod possideat navim? vide

prolixè hoc thema ventilatum à Benev. Strach, *d. loc. in tract. de navibus. p. 2. num.* 14. *& seqq.*

Sed ad rem redibimus: principium *l.* 1. *ff. h. t.* ait: quod de vi privatâ
7 condemnati pars tertia bonorum publicetur: ubi Bart. *in d. l.* 1. *num.* 3. quærit, an per sententiam vel ipso jure publicatio hæc fiat, & respondet requiri sententiam judicis, cum textus dicat: non publicata sint, sed publicentur. Relu-
8 ctari autem videtur, 1. quod † Emphiteuta propter canonis cessationem ipso jurd cadat prædio emphiteutico. *l.* 2. *C. de jur. emphit.* ubi facultatem Domino jura tribuunt, ejiciendi emphiteutam, Salycet. *in d. l.* 2. Sichard. Coras. ibidem Hostiens. *in c. potuit. ext. de loc. cond.* hinc trita illa juris ætiologia: ut quæ fiant ipso jure, sententiam judicis declaratoriam non exigant. Jason *in d. l.* 2. Bald. *in consil.* 404. *lib.* 3. ibi: quod ipso jure fit, non desiderat scientiam hominis. Gail. 2. *obs.* 51. *num.* 7. ubi ad Emphiteusin Ecclesiasticam hanc restringit regulam, nec non ad feloniam, quoties cliens in notoria versatur rebellione, idem *in tr. de pp. lib.* 2. *c.* 3.

2. Movetur, quod in causis criminalibus quoque procedat jam dicta conclusio contra sententiam Bartoli, patet hoc exinde, quia proditio manifesta & notoria pœnam poscit absque sententia. Alvarot. *in c. sancimus.* 2. *num.* 5.
9 2. *feud. quo temp. miles.* Item † clericus atrociter delinquens sine degradatione pœnam luere potest. *c.* 1. *in fin. de homicid. in* 6. Marsil. *in l.* 1. *num.* 59. *ff. ad l. Cornel. de sicar.*

Resp. ad 1. Imperatorem *in d. l.* 2. *C. de jur. emp.* quoque verbis non præteritum, sed præsens tempus significantibus uti, quæ pœnam ut plurimum non ipso jure, sed sententiâ soleat infligere, *gloss. in l. jubemus.* 2. *§. œconomus. C. de SS. Eccles. Roman. in sing. sing.* 2. porrò succedit & hæc ratio, quod nemo sine cognitione causæ privandus sit possessione, *l. creditores. C. de pign.* ne scilicet occasio tumultus faciendi detur, *l. non est singulis. ff. de R. J.* & ad arma rixasq; temerè procedatur. *l. si cujus.* §. *sed si. ff. de usufr.* Atqui emphiteuta possidet naturaliter. *l. naturaliter. ubi Dd. ff. de acquir. poss.* Ergo: Atque hinc est,
10 quod † licet defuncto viro dos ipso jure ad fœminam revertatur, *l. in rebus. C. de jur. dot. l. dotis. C. solut. matrimon.* non tamen permissum sit mulieri, authoritate propriâ res dotales auferre, sed officio demum prætoris vel judicis cōpetentis. *d. l. in rebus.* Sic nec Emphiteuta expellatur sine sententia judicis declaratoriâ. *arg. l. extat. ff. quod metus caus. l.* 7. *C. unde vi.* tametsi non pauci adstruant, colonum expelli posse ob non solutam, item conductorem haud præstitam, juxta pacta conventa, pensionem. *l quæro. §. inter. ff. locati. l. æde. C. loc.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 5. *numer.* 13. *ibiq; Dd. allegat.* neque argumenta sequentia hoc inferunt, nec infringunt sententiam Bartoli. Cum alias hoc passu & quantum 2. argumentum refert, distinguatur inter civiles & criminales causas, maleficia excepta & non excepta, sic ut de illis ex-

audienda

audienda sint exempla recitata: deinde pervolvendi sunt juris textus de pœna ipso jure vel sententia infligendâ loquentes, utrum in futurum vel de præsenti loquantur tempore. Bart. *d.l.1.num.3.* In tantum, ut † Emphiteuta pro 11
pter nô solutum canonem à domino dejectus sine magistratus ope & officio, restituendus sit interdicto unde vi. Menoch. *de recup. poss. remed.* 1. *num.* 78. *pag.mihi* 26.*& pag.*85.*remed.*5.*num.* 44. qui quoque in continenti ad instar alterius dejecti dejicere vicissim potest spoliantem, vide Donell. 15.*comm.* 25. imò amicos convocare potest ad recuperandam possessionem vi amissam. *gloss.in l. cum fundo.in verbo postea.ff.de vi & vi armat.* Bart.*in l.devotum. C. de met. & Epid.lib.*12. Jas.*in l.1.§.fin ff.de nov.op.nunc.* Marsil.*sing.*456. Menoch. 1 *remed.recup.poss.num.*339. quid autem sit in continenti recuperare possessionem, latè & disertè & explicat idem Menoch. *remed.*1.*num.*224. *& seqq.* uti eadem ratione jure permissum apparet, furem, prædonem vel abactorem cóvocatis vicinis persequi, atque rem furto ablatam recuperare Jas. *in l.1.num.* 8. *C.de test.* ubi existimat, quod † ex intervallo quoque liceat auferre furi rem 12
furtivam, quoties judex non confestim actoris querelæ deferat, capiatque vel rem vel furem. vide Menoch. *remed.*9.*recup.poss.num.*791. Sic debitor pignus creditori constitutum interversurus, ne id faciat, † facto impediri potest, cû- 13
primis cum pacto ei facultas data est, pignus propriâ authoritate occupare, modo vis privata absit. Idem Menoch. *remed.*1.*num.*232. *& remed.* 9.*nu.*197. cui etiam permissum côstat debitorem, *ex l si quis in tantam.C.unde vi,convenire.* Menoch *d.loc.* Sic quoq; servis & famulis mercedem suam, quam à dominis ullâ ratione reportare nequeunt, clepere & clam eis subripere permissum esse, constat ex his, quos sequitur & allegat Wilhelm Antonii *de rescript. morat.concl.*44.*n.*12.

Porrò secunda vis privatæ species est, quoties hominibus convocatis vis facta fuerit, quò quis verberetur, pulsaretur, neque homo occisus erit, ut ait Scævola *in l.2.ff.h.t.* in quâ lege notandum est, ait Bart. ibidem in princ. non tam teneri convocantem, quam convocatos homines vim inferentes, cum mandatarius æquè ut mandator jure conveniendus sit. *l.*11.*§.*3.*ff. de injur. l.* 15. *ff.ad l.Cornel.de sicar.l.*1.*§.*1.*ff de eo per quem fact.&c.* Sed quid si † mandatarii 14
de vi privata saltem inferenda à domino sint requisiti, modum excedentes, hominem occidant, vel alia ratione vim publicam committant. Resp. † man- 15
datorem ultra vim privatam ejusq; pœnam haud teneri, cæteros pro admisso crimine, & excessivo delicto coërcendos esse. *l.*53.*ff. de furt. l.* 26. *C. ad SCtm Vellej.l.*1.*§.*3.*l.*3.*§.*1.*ff ad l.Cornel.de sicar.* Cum voluntas & propositum maleficia distinguât. *d.l.*53. & principium non exitus delinquendi considerandû *d.l.*26. hinc illud: conventionis æquitas juxta initium non exitum regulanda. *l.de fideicommisso. C.de transact.* Philip.Corn.*vol.*1.*consil.*14.*num.*11. quod initium respectu mandantis juxta delinquendi proairesin commensurandum

hic erit. *l.22. C.de pœn.l.26.ff eod.* neque refragatur, quod ait JCtus *in l. nihil interest.ff.ad l.Cornel.de sicar.* nihil interesse sive quis occiderit, an mortis causam præbuerit, ubi communiter respondent, utrumque hic accipiendum de occidendi proairesi, quæ de mandatore vim privatam inferendi, revera prædicari nequit, vide Dom. Arum. *exerc.just.15. th. 9.* multo minus de excessu tenetur dominus pignorationem permittens, aliudve pro cõservatione juris sui ministris concedens, ultra pignorationem, qui pignorandi forte resistunt, vim privatam inferentibus, cum limitata causa limitatos pariat effectus, & fines mandati diligenter sint custodiendi. *§.9. ubi Dd. Inst. de mandat.* adeò ut ministri mandata transilientes, privata quadam cupiditate & vindicta potius, quam contemplatione domini, videantur processisse. *l.1.§. quoties. & §. quid igitur ff.de vi & vi armat.* quorum factum mandato indignum neque dominus ratum habere tenetur, atque nequitiam famulorum justificare, quod incivile & indecorum foret. *c.ratum.de reg.jur.in 6.c.cum quis.de sent. excomm.*
16 *l.si pupilli.§.sed si ego.ff.de negot.gest.* Quocirca vulgo dicitur † familiæ delicta non obligare dominum, nisi indicia accedant de domini voluntate vel rato. Matth.de Afflict. *in c.1.§.insuper.2.feud.de prohib.feud.alien.per Frid.per text. l.27.§.9 ff.ad l. Aquil.* tantum abest pignoratum etiam unâ vim passum, dominum ex delicto familiæ *super constit. de pignorat.* coram Camera, rebus ita stantibus, convenire posse, multo minus ipsos ministros utpote non imperii subditos immediatos. *arg.l.4.§. toties.ff.de damno infecto.* cum constitutio illa
17 † ad fundandam Cameræ jurisdictionem requirat, 1. ut litigatores utrique immediate imperio obediant, 2. pignorator jus novum acquirere gestiat per capturas 3. pignoratus possessionem vel quasi prætendat in loco, ubi pignoratio facta proponitur, 4. ne propter aliquod maleficium pignoratio vel captura fiat. Gail. *de pign.observ.3.* Mindan. *de process.cap 34.35.36.& seqq. lib.1.*

Sed ad textum revertar, planè quod si hominibus non coadunatis quis in ędibus agro villa privatâ & propriâ pulsaretur, verberibus exciperetur, nonne pœnæ vis privatæ locus est? Resp. Bartol. Si unà nonnihil de rebus offensi auferatur, vis privata committatur. Bart. *in d.l.2.* Si delictum inde patratur, de pœna nulla potest esse dubitatio, cum pœnæ delictis commensurãdæ sint. *l.22.C.de pœn.l.3.ff.h.t.* ubi JCtus ait: Sed si nulli convocati nullique pulsati sunt per injuriam, tamen ex bonis alienis quid ablatum sit, hac lege teneri eum qui id fecerit. Atque hæc legis Juliæ pars quoque affinis est constitutioni pignorationis, ubi de rebus vel personis ablatis agitur. vide Gail. *de*
18 *pign.observ.4.* quæ in hoc apprimè † differunt, 1. quod pignorator prætensi cujusdam juris ex causa civili ad ablationem vel capturam rei alterius vel innocentis, (ut loquuntur) prorumpit, vis privatæ violator, turbator, ubi parum vel nihil prorsus juris prætexere possit, scelerata grassandi in res & bona,

imò

imò perſonas audacia & libidine depravata manus voraces & deteſtabiles immittit, *t.t.ff.de vi privat.* 2. quod pignorationis conſtitutio, uti diximus, ſolet imperii Romani immediatos, lex Julia, ſecundùm prædicta, & mediatos & immediatos imperii ſubditos coërceat *d.l.*1.2.3.

Deinde locus eſt conſtitutioni l. Juliæ, quanquam res non auferatur, modo ea domi penes actorem viciata corrupta & deteriorata fuerit, ut ſi homo effrænis vi ædes alterius irruens vibrando enſem, quo grandia minatur, offendit familiam, jumentum, ſupellectilem patrisfamilias, prout pignorationis ſpeciem, non ablatis ſolummodo, ſed ruptis & perfractis rebus. Mindan. *de proceſſ.lib.*1.*c.*36.*num.* 8. ubi ſtatuit contra Comitem Ottingenſem, qui domos civium quorundam irrupiſſet, doliaq; perfudiſſet, ut vinum omne efflueret, mandata ſuper conſtitutione pignorationis in Camera decreta fuiſſe, paria quippe dicit eſſe, rem meam mihi auferri vel inutilem redditam relinqui. Idem *num.* 9. (quæ Maxima fortiſſimè ſtringit contra gravidicolas nonnunquam cum equis ſuis ne hilum quidē penſandis viatores miſeros ad permutandum urgētes digni longâ literâ nebulones) quod aliqui exaudiunt, modo res ita ſit deteriorata, ut forma, per quam res eſt id, quod eſt, ut Philoſophus ait, prorſus deteriorando interierit, alias actio l. Aquiliæ ſolummodo locum teneret. *t.t.ad l.Aquil.* Quemadmodum diſſimilia non ſunt hujus legis Juliæ exempla, quoties vim ſpirans, vim inferens, rem ſubducere, auferre ſatagens prece & precio victus eam relinquat poſſeſſori, non ſecus uti conſtitutioni pignorationis locus eſt, quum pignorationem paſſus rem redemerit juſto precio à pignoratore, cum res quoque ei abeſſe videatur, cui precium abeſt. Mynſing. 3. *obſerv.* 39. Gail. *de pig. obſervat.* 11. *&* 16. Frider. *d. cap.* 36. *numer.* 14.

Cæterùm præter notata dicta obſervatum hic & illud eſto, quod *d.l.*3.
& 2. † conatum inferendi vim privatam quoque coërceat, arguunt id verba 20
*l.*2. ibi: quò quis verberaretur, &c. prout in genere, quandocunque delinquendi conatus in actiones delicto propinquas, in criminibus exceptis in remotas, ordinatas tamen ſine controverſia ad patranda delicta ſeſe exeruerit, puniuntur, raro vel nunquam autem ordinariis pœnis, niſi in exceptis delictis, ubi delicta inchoata vel conatus delicto proximi demum modo ordinario plectuntor, qua de re toties ſupra. hinc Eraſm. Roterod. *in declamat. Luciani. reſponſ. pag. mihi* 164. in maleficiis lex conatum ſimplicem ſupplicio proſequitur, in benefactis ſemper exitum requirit, &c. *& pag. eadem.* ibi: Ergo qui prudens & ſciens, certam atque evidentem noxæ cauſam dederit, eum perinde lex cenſet, qnaſi facinus manu peregerit, de quo plura confer apud Anonym. *in not. ad Hartzii tr. de inquiſ.reor. concl.* 4. *num.* 3. Sed hæc ſecundum jam dicta ſuſcipienda eſt ſententia, neq; ubivis crimina ficta ponderant, & pœnam merentur indifferenter. Petr. Royz. *in deciſ. Lituan. deciſ.* 3. *nu.* 63.

ubi

21 ubi delicta haud consummata † delicta ficta appellitat à lege intra suos cancellos conclusa, ab homine præter casus lege expressos raro vel nunquam admittenda, declaranda. *gloss. in §. sed hæc. in verbo quibuscunq;. Inst. de V. O.* Bart. *in l. si fortè ff. de const. pec.* quæ semel inducta quoque tantæ est efficaciæ, ut probationem in contrarium non admittat. *gloss. in c. 1. de arb. in 6.* vide latè Alciat. *de præs. reg.* 4. exempla fictorum nimirum sunt, uti monuimus, omnia pene delicta excepta, ut læsæ majestatis, parricidii, sodomiæ, proditionis, &c. quibus conatum corrumpendi judicem & quæ alia addit Royz. *d. decis.* 3. *n.* 488.

22 Tertia vis privatæ species est, 1. cum † concursus factus fuerit, quo minus in jus quis produceretur, *l.* 4. *ff. h. t.* 2. Si improba facta coitio sit in alienam litem, ut quicquid ex condemnatione in rem ipsius redactum fuerit, inter eos communicaretur, ut ait *l.* 6. *ff. eod.* De primo dicemus membro, primo loco: in jus vocatio quonam pacto antiquitus fuerit etiam manus injectione celebrata, quoties vocatus sequi confestim aut satisdare tergiversaretur, tradunt *Dd. in l.* 5. §. 1. *ff. qui satisd. cog. l.* 9. *ff. de V. S.* Duaren. 1. *disp. anniversi.* 1. Vult. 1. *discep. scholast.* 1. Robert. 3. *sent.* 1. Donell. *ad l.* 22. *ff. de reb. cred.* cujus violentæ citationis vel realis jus vocandi ritus, vestigia in causis criminalibus hodie mos sequitur, quâ de re suo loco. Quia verò commissa hac citatione facile erat, in jus protracti domesticos vel familiares sese opponere apparitoribus, unde pax privatorum turbari scandalumque hinc non minimum progerminare poterat, lex Julia, ne tale quid fieret, serio prohibere voluit, incidit cumprimis hoc legis Juliæ membrum *in tit. ff. in jus vocati ut eant, &c.* Item, *ne quis eum, qui in jus vocat. est, vi eximat, &c.* Porrò de eo, per quem factum est, &c. *lib.* 1. *ff.* Ubi similiter notatum esto, quod lex Julia hoc in loco conatum eximendi, ne quis compareat coram magistratu, coërceat, quantumvis haud immeritò dici queat, vim privatam hic potius ab turbam motam, quam exemptionem tanquam finem secundarium & causam causæ (ut loquuntur) considerari, plecti, *d. l.* 4. *ff. h. t.* cum è contra jure expeditum sit, exemptionem manere impunitam, quoties citatus nihilominus comparuerit, Zas. *in summ. ne quis eum, qui in jus vocat. &c.* Vel cum eximitur talis, qui jure comparere non tenebatur, utpote non subditus citantis ju-
23 dicis, vel qui jus revocandi domum habebat, † Zas. *d. loc. pag. mihi* 51. contrarius sibi eodem *in tract. ff. si quis in jus vocat. non ierit.* ubi pro regula exhibet, teneri citatum coram judice quocunque comparere, atq; allegare causam sive exceptionem, cur parere, & coram suo tribunali stare haud cogatur, *l.* 2. *ff. de in jus voc.* Innoc. *in c. veniens. ext. de accus.* adeò ut siquidem causa illa allegata non fuerit, judicium subsistat, nondum eversâ jus dicentis jurisdictione, ut ait idem Zas. *d. loc. pag.* 49. *pag.* 51. subdit & hoc, non teneri etiam eximentem, quoties reus per loca parum tuta & secura, puta ob vim latronum, piratarum vel hostium deducendus esset, *argum. l.* 1. §. *fin. l. pen.* §. *docere ff. eod.*

l. 2. §.

l.2. §. legatis. ff. de judic. quæ ſententia quoq; non adeò crude erit ſubintelligenda, niſi ab hoſtibus ipſis interciperetur, quos vel ignorantia facti, vel juſta bellandi cauſa excuſaret, *argum. d. l.1. §. fin. ubi Dd.* tantum abeſt purgari exemptionem inde, quod eximens ſit perſona egregia, uti idem aſſerit, *d. p. 51.* Quanquam enim imperii ſtatus jus indulgendi delicta & remittendi cauſas capitales habeant, *argum. l. ad beſtias. ff. de pœn. receſſ. imp. de anno* 1526. *§.* es ſoll auch/ꝛc. Thom. Mich. *de juriſdict. concluſ. 76.* vix tamen defendi poſſe arbitramur, † reum per territoria Comitis vel Ducis deductum, eximi de manibus 24
ſpiculatorum poſſe, quod non tam turbatio foret imperii meri, quod quis, datis reverſalibus, hoc caſu exercere poteſt in alieno territorio, *argum. l. defenſores. 7. C. de def. Novell.* 15. *c.* 6. §. 1. quam remiſſio pœnæ indifferens, & ſine omni cauſæ cognitione facta, quandoquidem in hypotheſi quoq; anceps & crinomenon ſit; † poſſitne ſtatus imperii remittere pœnas capitales, quod 25
peccatum enorme eſſe evincitur Scripturâ ſacrâ: *Matth.* 10. *Marc.* 1. *Luc.* 5. Innocent. *in c. cum P. Tabellio. num. 2. de fid. inſtr.* hinc in regnis Hiſpaniæ eam poteſtatem nô habere Duces, ſcribit Don. Garſ. Maſtrill. *ad indult. Gener. Philip.* 1. quam communem opinionem eſſe teſtatur, de qua nunquam recedendum, Farin. *in pr. crimin. tit. de inquiſ. quæſt. 6. num.* 2. Cacheran. *in deciſ. Pedem. deciſ.* 101. ubi tradit, ſingulari indultu hanc prærogativam cõpetere Ducibus Sabaudiæ, vide latè Tiraquell. *de pœn. in proœmio.* adeò ut receſſibus imperii expreſſe caveatur de anno 1530. *reform. polit. Auguſt.* Von Gottes Läſterung/ ut ſi imperii † ſtatus delicta impunita relinquat, ipſe in pœnam cadat 26
Cæſareæ majeſtatis, Petr. Frider. 1. *de proceſſ. c. 9.* Ruland. *de commiſſ. p. 1. lib. 2. cap. 3 num. 6.* Pœna vero ſtatuum delinquentium pro arbitrio ſtat ſolius Imperatoris, Vent. de Valent. *in parth. litig. lib. 2. c. 3. num. 29.* ubi commemorat, qui olim Imperator ſtatus refractarios condemnârit, ut canem collo injectum humeris portarent per mille paſſus, omnibus id paſſim ſpectantibus: proinde verſ. Günth. *lib.* 5. ibi:

Quippe vetus mos & ibi, ſi quis rege remoto,
Sanguine vel flammâ vel ſeditionis apertæ
Turbine, ſeu crebris regnum vexare rapinis,
Impoſitum ſcapulis ad contigui comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre.
——— Cujus diſpendia pœnæ, &c.

Porrò familiare eſt huic membro, † quoties coitio fit, ne judex exequatur ſententiam latam, mittat in bonorum poſſeſſionem ex primo vel ſecundo decreto, vel ſi pacto & modo quovis impediatur, ne pars victrix fructum cõſequatur ſententiæ latæ, vide Reinkingk 2. *de reg. ſec. claſſ. 2. cap. 17. numer. 62. pag.* 285. Zuvorab weil das fürnembſte Stück der juſtitien an der execution geſprochener Vrtheil gelegen iſt/ uti ait Die Fe. Br. Hoffgerichts Ordnung/ 27

28 *art.70.in princ.* Imò † executio sententiam ut filia matrem, effectus causam sequi debet, Thil. de Benign. *in aposp. decis. Camer. decad. 2. vot. 2 n.54.* cum satius sit non determinare, quam determinata non exequi velle vel posse, Coler. *de process. execut. in præf. n.4.* Ruland. *de commiss. lib. 2. c.27. num.1.* Moller. *ad constit. Saxon.32. num.2. p.155.* Gregor. Tholos. *de rep. lib. 10. c.4.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.51. num. 66.* ubi ajunt, sententias sine executione esse campanarum instar, quæ pistillis careant. Ut satis superq; intelligatur, quam grande nefas, ausu nefando resistere executori, liberum justitiæ vi privata impedire cursum, litem ex lite, ceu primâ litis materia seminare, ut ait *l.3. C. de fruct. & lit. exp.*

Quinimò legis Juliæ hujus ratio prohibitiva in tantum stringere etiam videtur, ut nedum judice extrajudicialiter procedente, partemq; præter fas premente, homines cogere, atque resistere vim inferenti liceat, quanquam
29 omnes uno ore clamitent, † judici de facto procedenti impunè resisti posse, *l. prohibitum.5. C. de jure fisci. lib.10.* quam allegat Alciat. *de præs. reg.3. præs.9.* Dec. *in l.3. ff. de J. & J. num.24.* per textus alios, ut *l. omnes.33. C. de decur. l.10. l. contra.4. C. de exec. & exact. lib.12. c. judicet.3. quæst. 1. c. priusquam. dist.28. &c.* Anonym. *in not. ad tract. Hartzii de inquis. reor. conclus. 4. num. 8.* ratio prohibitionis est, 1. quod coitio hominum tumultuosa facile prorumpere possit in vim publicam damnumque irreparabile, quod, quantum fieri potest, præcavere vult lex Julia de vi privata, *argum. d. l. 3. & 4. hoc tit.* hinc illud Plautinum *in Menech.* nunc in te cadunt folia, post cadent arbores, &c. 2. Quod spoliatus à judice ante causæ cognitionem non restituatur, *c. ad decimas. ext. de rest. spoliat.* cum alias à privato spoliatus ante omnia sit restituendus, per notiora. Proinde Felin. *in c. dilectus. num.1. de rescript.* spoliatum à judice, *ait*, cumprimis probare teneri, quod injustè spoliatus fuerit, Menoch. *de recup. poss. rem.1. quæst.20. & remed.7. q.1. num. 4. & n.27.* ratio juris ita constituti est, quoniam justitia pro judice præsumatur, quæ præsumptio onus probandi in gravatum transfert *l.2. Cod. de off. civ. jud.* Alciat. *de præs. reg. 3. præs.9.* Tanto minus itaque adserendum, ut quod in continenti judex reparare nequeat, id-
30 ipsum parti temerè concedendum, *l.21. l.176. ff. de R. J.* Jura † in contrarium adducta, quantum concernit, ea profectò communem Doctorum conclusionem haud probant. *Ad l.5. C. de jur. fisci.* itaque Resp. distinguendum esse inter judicem quàm judicem procedentem, & judicem quàm privatū, remoto omni actu judiciali sive antecedenti sive præcedenti officii publici prætextu & velamine: ita ut si qua judex procedat, licitè eidem resisti nequeat, *c. ad decimas. ext. de rest. spoliat.* Cæterum si extra & præter officium offendat privatum, ut si nobilis scurra jurisdictionem aliquam simplicem sibi in pago quodam usurpans, colonum in via, villa, caupona (talia qui moliuntur, vulgariter Schuffte/ Bawrenplager dicuntur) protervè molestat, & injuriosè vim infert,

fert, plagis & fustibus immerentem invadit, dubium non est, quin resisti & vis illata vel inferenda, vi pari propulsari possit, *l.3.ff.de J. & J.* & de hujusmodi officiali procul dubio loquitur textus *d.l.5.* qui quod ἁπλῶς Dd. tradunt, nequaquam astruit, cum officiales principes dici quoq; haud inconvenienter possint scribæ, actuarii, satellites, & ejusdē farinæ ministri, &c. † nobiles au- 31
lici vel paganici, qui in aulis (quod deplorandum ait Camerarius *in hor.succis.lib.3.cap.41.*) pluris quam vir bonus æstimantur, non egregias, quas præter venationis & potationis usum Princeps personas alit, hic taxo, quod absit, &c.

Ad † *l.33. Cod. de decurion.* resp. speciali privilegio esse indultum de- 32
curionibus, ne torqueantur in causis criminalibus, quâ de prerogativâ textus cumprimis agit, adeò, ut si judex posthabito privilegio procedat, decuriones judicis pertinaciæ demum liberam contradicendi (non resistendi) habeant facultatem, unde tanquam à particulari nihil infertur, *l.14. l.16.ff.de ll.* neque enim jus singulare ad consequentias trahendum, *d.l.16.*

Ad *l.5.C.de exec. & exact.* resp. nihil quoque inde inferri, quoniam textus disertè dicat, executori vetitam sibi exactionem vendicanti, legitimè obviandum esse, id est, remediis juris competentibus, *d.c. ad decimos.ext.de rest. spoliat.* Denique *quæst.1.cap.3. & c.priusquam.dist.28.* nec quicquam probant, *c. priusquam.* nedum mentionem facit hujus thematis, ergo nihil inde arguendum superest, pergamus itaq; ad alia.

Quarta species l.Juliæ de vi privata est, † quoties improbè coëunt liti- 33
gaturi, ut quicquid ex lite lucrentur, id commune sit utriq; vel pluribus litigantium, *l.6.ff. h.t.l.1.§.1.ff. ad l. Cornel. de fals.* quæ species pro re natâ incidit in concussionem, *l.2.ff. de concuss.* est autem † concussio, definitore Donello 34
15.comm.40.in princ. id maleficii genus, cum metu potestatis publicæ nostræ alienæ, aut judicii futuri illicitè injecto, aliquid extorquetur ab aliquo id agente, ut alicujus rei præstatione se eo metu liberet, hæc Donell. *d.loc.* qui metus tamen hic paulo mollior consideratur ab actione, quod metus causâ nonnihil recedens, eo saltem natus, quòd imperium & vis potestatis metuatur, Donell. *d.c.40.* venustè admodum, ibi: in hoc extorsione incidit ille minor metus, qui magis assiduitate quatiendi, quam impetu quid extorqueat, hinc natum esse cōcussionis nomen veteribus, metaphorâ ductâ vel aliis, qui ædificium ruinosum concutiunt, ut quod inde ceciderit, auferant, vel potius à furibus pomatiis, qui quoniam fructus ex alienis arboribus adhibitâ morâ legere non audent, ne in furto deprehendantur, arbores concutiuntur, quæ poma ceciderint, statim & raptim inde auferant. *hactenus ille citato loco*, quin quod adeò vim illatam quamcunque detestetur prætor, *t.t. quod vis metusve caus.&c.* ut quidquid animum formidine territum loco & certo de statu suo dimoveat, ut ait Cicero *pro Cæcinna*, vel impellat hominem ad faciendum id

ingruente metu, quod alias facturus non erat, *d.l.2.ff.de concuss.* Dion. Gotho-
fred. *in d.l.1.§.1.ff.ad l. Cornel. de fals.* Bald. *in rubr. de contr. invest. in usib. feud.*
35 ubi ait: Spiritum † sanctum in os prætoris posuisse, quod metu gestum est,
36 non servabo, Arnisæ. *in tract. de transl. imp. cap. 7. n. 2. pag. 192.* Porrò † inci-
dit hæc species in falsi crimen, *d. l. 1. §. 1.* ut quoties societatem perversi coie-
rint ad falsa testimonia ferenda adversus innocentes, *d. l. 1. l. 19. Cod. de testib.*
Paul. *5. sentent. 26.* §. 2. quâ de specie agens Giov. Ant. Palas. *p. 4. der gover de
stato cap.* 11. dicit: Quod exercitus calumniatorum non aliter atque apium
apud tribunalia convolent, & mendaciis falsisque testimoniis contra verita-
tem, Christum & divina præcepta pugnent, adde Vent. de Valent. *in part. li-
tig. lib. 1. c. 10. num. 37.* Sic Christus ipse coitione testium accusatorumq; fal-
sorum, & tumultu populari spirante à Pontio Pilato condemnatus fuit, Tira-
quell. *de pœn. caus. 46. num. 2.* Sic Susanna, plurimique martyres, sic Simma-
chus & Boetius sub Theodorico, Ætius sub Valentin. Cæsare, injustè sunt
condemnati. Procop. *in histor. Wandal. lib. 1.* quos conspiratores Deo odibi-
37 les esse ait Apostol. *2. ad Corinth. 12.* † deterioresq; eis, qui manu occidunt,
& prædia bonaq; aliorum diripiunt vel devastant. *c. homicid. in 1. de pœn. dist. 1.
c. 6. q. 1.* cujusmodi conspiratores non nisi viros bonos pati scribit Plutarch.
in lib. quem de silent. Pyth. orac. habet, ubi commemorat Corinthi in Oeco
inter templi anathemata extitisse Palmam æneam, cujus ad radices ranæ &
serpentes visæ fuerint efformatæ; quibus significatum sit à vitilitigatoribus &
conjuratis accusatorum maledicorum linguis, veneno exitiali armatis, impe-
ti res & bona imo ipsam illorum vitam, qui non obliquâ sed ratione rectâ ad
dignitatis vel fortunæ fastigia emerserint. *Hæc ille.* Sed de falsitate testium
supra satis superq; de crimine falsi, quò remitto lectorem.

Præterea coincidit hæc species cumprimis in calumniam, Menoch. 2.
arb. qq. cent. 4. cas. 322. num. 2. quæ alicujus in litibus per fraudem & frustra-
tionem vexatio dicitur. Paul. *5. sent. 5. l. 233.* ubi Gœd. *ff. de V. S.* ex Brisson.
38 Vent. de Valent. *1. c. 8. num. 16.* † calumniam crimen vocat falsi, ut quando
adversarii litigantes aut malum, quod non patravimus, objicit, aut bonum,
quod fecisse nos adstruimus, in contrarium interpretari desudant. *l. 1. ff. ad
39 SCtm* Turpill. *l. 4. §. 4. ff. de his qui not. infam.* Sic † Sophocles jam annum 72.
agens, à filiis, quasi nimium vanitati tragædias scribendi operam daret, in-
terea res domesticas perdide & insulsè administrans, judicialiter fuit accusa-
tus, qui citatus ad tribunal judicum recitavit, jam pridem à se conscriptam
tragædiam de Oedipo Coloneo nobilissimam, quæsivitq;, num carmen illud
desipientis videretur, quo recitato, sententiis omnium absolutum fuisse, re-
fert Cicero *in Catone Major.* & Winsheim. Joach. Camer. *in proleg. prædictæ
tragædiæ.* alibi extat locus Ciceron. *2. de rep.* ibi: ut Carneadi respõdeatis, qui
optimas sæpè causas ingenii calumniâ solet ludificare. Menoch. *2. arb. jud.
cent.*

*cent.4.caſ.*321. *num.*2. cujuſmodi calumniatores jure-moras & juri-fugas vocat Fr. Pollet. *in hiſt.for.Rom.c.*9. latè dicendo, † calumniatores contra manus 40
& ſigilla ſua diſputantes nuncupat Zaſ. *in l.*1.§.*edit.num.*40 *ff.de edend.* Cothman. *conſil.*30.*num.*280. Pruckm. *conſil.*50.*num.*569. item quibus juſta altercandi defuit ratio, in expenſas condemnatis, Ordelap. *in l.fin.num.*138.*ff. de R V.* meritò infamia & turpitudine notandis, Pruckman. *d.loc.* quæ in genere vi publica & de calumnia convictos, ſequitur, *l.*1.*ff.h.t.l.* 4. §. 4. *ff. de his qui not. infam.* adeò, ut † calumniator non poſſit declinare forum, ſiquidem jus 41
revocandi habebat ſuccumbens in lite, quoad expenſas & damna reſarcienda, quod cumprimis in cauſa criminali, † factâ inquiſitione necdum repertis 42
indiciis ſtringere, ait Johan. Papon. *de Arreſt.* 7.*tit.*7.*arreſt.*46. planè judex nō coërcens in cauſa denunciationis calumniatorem puniatur ipſe. Gram. *deciſ.* 39. præcipuè verò hæc ſpecies in vim privatam cadit, quotieſcunque coëunt inſtigator & accuſator ipſe, Guid. Pap. *ſing.*362. modo ne inſtigator mature ab inſtituto deſiſtat, nec litigatori causâ pendente, adſiſtat. Franc. Marc. *p.*2.*q.* 199. prout calumniæ reus non eſt, nec in vim privatam labitur, qui licet coierit ad accuſandum, indicia nonnulla delicti probaverit, vel demonſtrare revera poſſit. Abb. Panorm. *in conſil.vol.*1.*conſil.*78. uti nec pravo conſilio coiiſſe dicentur, qui ſemiplenè cauſam probaverint. Spec. *de cal.in fine.* Felin. *c.*2. *ext. de calum.* quæ ſententia tamen non niſi in civili negotio obtinebit, quoniam in cauſis criminalibus juramentum ſuppletorium non deferatur, uti ſtatuit Menoch. *d.loc.num.*7. Confer Cunrad. Hartz *in tract.de inquiſ.reor.concluſ.*11. *num.*30.*& ſeqq.* ibiq; Anonym. *in not.* Sed ne ἀπλῶς id capiatur, videtur ſtringere hoc, quod licet † juramentum in ſupplementum non admittatur in lite 43
criminali, ſufficiat tamen judici jurejurando jam præſtito in tantùm ſatisfactum, ut videat perversâ prorſus coitione non litigaſſe accuſantes, cumprimis quod ſemiplenâ probatione exhibitâ, jam urgens quæſtionis indicium nactus fuerit, quod proſequi & jam officii vigore veritatem ipſemet preſſius indagare teneatur. vide prolixè ſuprà 1. *cap.* 70. *cum aliquot ſeqq.* Porrò vim privatam nec calumniam incurrunt coëuntes, quoties pro ſe habent famam à viris fide dignis profectam, Bart. *in d.l.*4. §. 4. *ff. de his qui not. infam.* cum † 44
fama publica ſit multitudinis quoddam teſtimonium, ac vices accuſatoris ſubeat. Cothman. *reſponſ.*1.*n.* 743. imò ſi probare poterunt, teſtes à ſe productos ante judicium inchoatum, teſtimonia ſeſe perhibituros ultrò promiſiſſe, qui ſub examine parum vel nihil pro producentibus deponant. Abb. & Dd. *in d.c.*2.*ext.de calumn.* perinde eſt, quanquam teſtes nonnihil deponant, unde purgari calumnia poſſet, rejiciuntur tamē propter defectus perſonales, ſingularitatem vel contradicentiam non omninò obſtativam & inſanabilem, quos defectus indicia ut plurimū generare diximus ſupra 1. *c.*74.*& ſeqq.* Bald. *in l.non ignorat.C.de fr. & lit.exp.* Marſil. *ſing.*444. nonnulli tradunt criminis

attocitatem quoque purgare coitiones, uti ea calumniam excludit. Felin. *in d. c.2. de cal. nu.6.* ubi cautelam adversus accusatores improvidos eam statuunt, ut siquidem calumniæ reus seipsum prodat, quæstione contra vilem & obscurum delatorem forte habitâ, ultimo supplicio sit afficiendus, quod in crimine proditionis potissimum stringere refert Rota Avinion. *decis.98.* prout
45 in genere † talionis pœna solet in causa criminali irrogari calumniatoribus, *l. fin.§.2.C. de accus. l.2.C. de accus.* quod consentaneum est juri divino: *Exod. 21. & Deut. 20. Esth. c.8.* apud Romanos, urbe expulsos fuisse scribit Tacit. *5. annal.* in quadruplum condemnandos esse ejus, quod pro calumnia ab instigatore acceperunt, scribit Bart. *in l. unica. C. ex delict. defunct.* porrò, quod falsi pœna plectendus sit, tradit Alexand. *consil. 11. lib. 1. num. 4.* Menochius judicis arbitrio calumniatorem pro gravitate facti coërcendum censet, quem hic sequimur. *2. de arb. jud. qq. cent. 4. cas. 321. n.3.*

Cæterùm species hæc vis privatæ in prævaricationis crimen quoque coincidit, cum omnis prævaricator falsarius sit & calumniator juxtà, de quo L. Sylla Dictator, referente P. Manutio de ll. Romanorum, sancivit, ut falsi pœna plecteretur, qui litem falsificaverit acceptâ pecuniâ, eamve in rem coiverit, ut colluderet cum reo actoreve, ad frustrandam vel depravandam cau-
46 sam. Modi † prævaricationis diversi traduntur, 1. cum advocatus vel procurator causam prodit, secreta actorum adversario detegens. *l.1. ff. de prævaric. l. prævaricatores. 212. ff. de V.S.* 2. Si colludit cum reo, & translatitiè munere accusandi fungitur, eo quod proprias dissimulet probationes, falsas rei accusationes admittens. *l.1. ubi Dd. ff. ad SCtm Turpill.* quò fit (ait Gœdd. *in d. l. 212.*) ut reus, qui si verum & sedulum accusatorem nactus, damnaretur, hoc accusantis conniventia ac fraude judicium eludat & pœnam dignam effugiat, 3. vel quando parti adversæ gratificando hortatur clientem justè litigantem ut transigat conditione iniquissima, quasi causa fundamento bono careat, & lis futura sit diuturnior, &c. Vent. de Valent. *in parth. litig. 1. cap. 9. num. 28.* Dicitur prævaricatio à varicibus, crurum & coxarum laxiorum venis, quæ propter bilem atram turgescunt, pedesq; sæpè distorquent, ut recta incedere
47 non liceat. Hyppocr. *aphoris. ubi Galen. aph. 12.* Vesalius aliiq; medici † prævaricationem ajunt vicium esse venarum in suris sitarum, quæ inflexæ curvum & contractum hominem reddunt, ut incedere recta nequeat, quo morbo affecti etiam varices vel vari appellātur in usu juris. *l. idem Ofilius. §. quæsitum. ff. de ædil. edict.* Frider. Taubman. *in Plaut. milit. glor. act. 3. sc. 1. verb. varum. pag. 704.* dicens, huic opponi valgum, qui crura veluti in cornua extrorsum sinuata, infra coëuntibus talis habet. Hinc prævaricari, distortis pedibus, sive incessu vario & lubrico ambulare & in transversum commeare dicitur, notationem aliam adducit Menoch. *d. loc. num. 2.* Justin. Gobler. *ad const. Car. V. crim. art. 115.* Plin. 18. *cap. 19.* aratorem non nisi incurvum prævaricari dicit, quam

quam phrasin exponit Gœd. *in d.l.*212. 4. Si advocatus causam jam mercede acceptâ deserit, & in partem aliam transit. Menoch. *d.loc.num.*5. quo reatu Tuscillius damnatus fuit, quod Vincentorum causam hoc pacto deseruisset, referente ex Plinio, Alciato *in d.l.*212. *ff. de V. S.* Menoch. *d. loc.* Oldradus à Pontifice, coram quo causas aliquando dixit calumniator, vel, ut mavult Menoch. *d.loc.num.*10. prævaricationis reus appellatus, præ nimio animi dolore contabuit & vitam cum morte commutavit. Eberh. *in top. in loc. ab author. doct.* Sic † Demostheni probro datum, quod unâ die causas reipub. Athe- 48
niensis dixisset, alterâ die precio corruptus tacuisset contra Millesiorum legatos, prodiens in publicum collo lanâ circumcincto, se anginam pati fingens, cui ex populo aliquis exclamans dixit: non anginam sed argentaginem pateris, Demostenes Gell. 10. *noct. attic. cap.* 9.

5. Prævaricari dicuntur fiscales, quadruplatores & delatores publici, prece vel precio victi, crimina patrata, quæ debebant denunciare, subticentes, sic Servilius & Cornelius, Scauro perdito, quia à Vario Ligure omittendæ delationis ergò cœperant, in insulas, interdicto igni & aqua, deportati sunt, vide Tac. 5. *annal.* Menoch. *d. loc.*

6. Pluresalios modos prævaricandi tradit *Parth. litig. d. lib.* 9. *num.* 28. ut cum sententiæ executor colludit cum reo, vel advocatus cautelas suadet malitiosas, quo evadat reus, quæ non possunt sine sexaginta peccatis mortalibus exerceri, ut ait Parth. *d. loc.* quarum cautelarum usum seriò dissuadet & nullitatem earum denudat Menoch. *d. cas.*223. *num.* 16. *& seqq.* atq; † hi ipsi 49
sunt curiarum canes, latratibus implentes angulos quosvis, Plaut. *in Menech.* pecuniæ accipitres, muresque miserorum bursas exhaurientes, Senec. *de mort. Claud. imp.* rabulæ † à rabie dicti, Quint. 12. *cap.* 9. vel juxta Apu- 50
lejum vultures togati, capita vilissima & pecora, boves & asini forenses, viperæ sibilantes, pauperum dilaniatores, Wesenbec. *in par. de post. num.* 7. Sycophantæ improbi, phormiones & holophantæ, qui profitentur se tribus mensibus fore JCtos, Schonborn. 3. *polit. cap.* 4. & sæpenumero ab imperitioribus pro ll. Doctoribus salutati, Reinkingk *de reg. sec.* 1. *class.* 5. *c. fin. n.* 47. ad jura confundenda & permiscenda nati, quibus in republica nihil pernitiosius, Cujac. 4. *observ.* 40. molossi stridentes, hiantiquè ore scelus & nefas omne evomentes, cumprimis, ut cum Poëtâ Prudent. loquar:

Quando canina foro latrat facundia toto:

ubi verba, sicut capra stercora passim effundunt, præsentissimæ reipublicæ pestes, Johan. Ferr. *lib. 2. de appell.* vel ut Isocrat. *in orat. de pac.* ait: ὅτι γένος οὐδὲν ἐστὶ κακονοόστερον ἐν πλήθει πονηρῶν ῥητόρων καὶ δημαγωγῶν, &c. faciunt huc quoq; Mantuani versus *Eclog.* 6.

Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam
Causidici, latratores, rabulæq; forenses,

Num-

Nummorum aucupium docti legumq; Tyranni
Arte patrocinium vendunt, producere causas,
Et lites pendere diu vindemia quædam est.

Hinc est quod procurator & rabula litigiosus fidejussor idoneus non sit, Bart. *& Dd. in l. 2. ff. qui satisd. cogn.* Jason *in l. 2. num.* 19. *ff. solut. matr.* non tam
51 quod vile & infame sit ejusmodi variis technis cõfertum † rabularum officiũ, à collegiis & artificiis honestis quoque arcendorum, *arg. l.* 34. *C. de dec.* quàm quòd ab annosis & versutis hisce sociis etiã propter egestatem, qua plerunq; premuntur, difficilius quicquam possit extorqueri, Rebuff. *in l. si ita stipulatus col. 4. de V. S.* Hering *de fid. c. 7. n.* 591. Ergo magis tutum, ne quisquam nitro & cardonibus acetum affundens, sibi lites cũ talibus locutuleis attrahat immortales, qui ὑπὲρ τὸν ὑπέρβολον tinnulis nugis, teretismatum strophis, sophismatũ classibus, captiunculis formularum, futelis, sycophantiis, technis centuriatis & factitiis fabricis in labyrinthos mæandrosq; litium æternarum collitigatores suos imprudentes intrudunt, Hering. *d. c. 7. num.* 594. Pollet. 2. *hist. Rom. for. cap.* 3. Parth. *litig. d. lib. 9. num.* 32. *Dd. in l.* 34. *C. de decur. lib.* 10.
52 qui † trium Imperatorum testimonio dicuntur infamosissimum exercere munus, infamosissimam exinde suscipere utilitatem, Bocer. *in disp. ff. disp.* 12. *thesi* 20. *per d. l.* 34. hinc Plato in Hyparcho quoque sceleratos esse attestatur eos, qui sciunt se parvi precii ergò tractare munus detestandum, & per imprudentiam lucrum potius quam honorem venari satagunt, Johan. Wolff. *in procem. lect. memor. p.* 1.

Denique ad speciem l. Juliæ hujus quoque spectat pactio de quotâ litis cum patrono causæ facta, *l. salarium. ff. mandati. l.* 15. *C. de procur.* ubi probatur,
53 quod † officium procuratoris turpis quæstus excludendi causa penes viros bonos fuerit gratuitum, cui non reluctatur *l.* 1. §. 10. *ff. de extraord. cogn. & l.* 1. *C. mandati.* vide Hyeron. Treutler. *disp. ff.* 27. *thesi* 1. *part.* 1. adeò ut primus Nero constituerit, litigatores pro patrociniis salaria dare æquum esse, ut scribit Sueton. *in vita ejus cap.* 17. idq; pro modo litis & facundia sive peritia ad-
54 vocatorum, *l.* 1. § 10. *ff. de extr. cognit.* Debentur † autem honoraria advocato, non solum tunc, cum vincit advocatus & causam obtinet, verum etiam cum ipse succumbit & vincitur, argumento *l. sed an ultro.* §. 1. *de negot. gest.* & ejus, quod dicit glossa *in cap.* 1. 83. distinctio: medico esse mercedem solvendam, licet ægrotus moriatur, quinimò si Martiali fidem habemus, amissa causa plus debetur advocato, quam si vicerit, nam laus fuisset loco præmii, cum advocatus victus ferat pudorem, ita enim Martialis *lib.* 8. *Epigram.* inquit:

Egi Sexte tuam pactus duo millia causam,
Misisti nummos quot mihi? mille, quid est,
Narrasti nihil, inquis, & à te perdita causa est,
Tanto plus debes, Sexte, quod erubui.

Supra

Supra † centum tamen aureos advocatus pro singulis causis exigere non potest, centum aureos licite exigit, *d. l. 1. de variis & extraord. cognit.* Johan. Borcholt. *de pact. c. 5. in fine.* ubi hæc latius prosequitur. Quanquam Raph. Cuman. ex Baldo sese audivisse referat, sumpsisse Baldum in causa substitutionis ultra 15000. ducatorum, Johan. Schneidwin. *in princ. inst. de vulg. subst. n. 1.* 55

Deniq; de pacto quotæ litis in terminis agit Vent. de Valent. *in parth. litig. lib. 1. c. 9. num. 19.* Quintil. *lib. 12. declam. cap. 7.* ubi pactionem hanc causidicorum piraticam appellat.

Quinta species vis privatæ est comprehensa *in l. 5. 7. & finali. ff. de vi privat.* Lex 5. vim ejusmodi taxat, quoties coadunatis hominibus quidem homo ex agro, domove, villa vel vinea expellitur, at sine armis, scilicet ad differentiam vis publicæ, quam non nisi vi armatâ inferri supra diximus, ubi liberũ est actori vel agere ex hoc capite, quod sugillat famam rei, *l. 1. ff. h. t.* vel mitius procedere cum adversario, ut quando interdicto destinat recuperare possessionem, *l. is qui destinavit. ff. de R. V.* quam legem hac in re commendabat singulariter Dn. Cludius quondam Præceptor noster, cum in Academia Julia res quotidianas jam typis excussas legeret, aureis literis notandam. Obtinent verò quamprimis interdicta possessoria, non cum aufertur saltem possessio, sed quoties eadem diminuitur, quod quomodo accidat, jam patebit. Aufertur † possessio, re per vim occupatâ, dejecto inde prius possessore, cujus maleficii causâ comparatum est interdictum unde vi, *t. t. ff. de vi & vi armat.* quod pertinet ad recuperandam vi amissam possessionẽ, & recuperandæ possessionis dicitur, *l. 4. ff. unde vi l. 7. §. est. ff. ubi poss.* causa interdicti hæc est: Si quis aliunde dejectus sit, expressa verbis his edicti: unde tu illum ejecisti, aut familia tua dejecit, &c. Ut quis autem dejectus videatur, quatuor his in rebus positum est, in persona dejecti, in re, unde dejicitur, in deijciendi modo, & in dejectionis effectu. 56

In persona ejus, quem dejectum videri volumus, hoc exigitur, ut possideat cum dejicitur, qui enim non possidet, dejici & vis ei fieri non potest, quamobrem non interdictum hoc ei competit, *l. 1. ff. unde vi.* Hinc sequitur, quod neque colonus, utpote qui affectu domini non possidet, interdicto unde experiri possit, *l. 1. §. eum. ff. eod. nisi in casu l. 1. C. inst. per vim, &c.* sicut nec interdictum habet, qui dejicientem vicissim dejicit in continenti, *l. 1. §. vi. ff. eod.* ratio reddita *in d. l. 1.* Deinde vi dejectus non dicitur, qui compulsus vi possessionem alii tradiderit, *l. 5 h. t.* nam ex hac causa actio quod metus causa locum habet. *t. t. quod met. caus.* Porrò nec vi dejectus intelligitur, qui quidem corpore dejicitur, sed habet familiam suam in fundo adhuc. *l. 1. §. interd. ff. h. t.* An malæ fidei possessor hoc interdicto experiri possit, hìc communiter quæri solet? Affirm. *in l. 1. §. qui à me. ff. h. t.* vide Donell. 15. *comm.* 32. *Dd. in §. retinendæ. inst. de interd.*

Cęterùm ut interdicto locus sit requiritur, ut res de qua quis ejicitur, sit immobilis, *l.*1.§.2.*& 3.ff.h.t.* itaque si proponatur, aliquem detrahi de vehiculo, aut de navi pelli, hoc interdictum non intentatur, *l.* 2. *§.* 4. *ff. eod. l. si quando.C. eod.*

Dejiciendi etiam sua ratio & modus est: Dejici autem quis intelligitur tribus modis. Uno si quis cum in fundo esset aut ædibus, vi inde expellitur, *l.* 1.§.*idem.ff.eod.* Altero modo, si quis cum de agro suo aut domo peregrè processisset, nemini ibi relicto mox revertens, prohibitus sit ingredi, sive quod in itinere detentus est, sive quod occluso aditu prohibitus, sive quod possessionē occupat, cum audisset illic armatos esse territus non accessit, *l.*1.*l.*3.*ff.eod.* Tertiò etiam is dejici videtur, qui cum in fundo esset corpore quidem dejectus non est, sed retentus, verum vinctus ab occupante aut ibi opus facere coactus, pro imperio occupantis, quasi non possideat, qui cepit ab occupante possideri, *l.*1.*ff.eod.*

Denique ut interdictum locum habeat, illud quoq; hic attenditur, sitne effectus dejectionis subsecutus nec ne? id est, utrum quis dejectione amiserit possessionem? Vide de hac re prolixius Donell.14.*com.*32.

Hactenus constat, quomodo possessio vi aufertur: sequitur proponere jam ex quibus causis possessori minuatur? cum vetere possessore non dejecto sed manente in re possessa, turbatur ei possessio, id est, prohibetur tantum quibusdam in partib. re sua non libere uti. Vindicatur hæc vis similiter edictis prætorum, sed non criminaliter inferri solet vis ista, aut manu, corpore, inficiatione, aut facto & opere in ea, cujus possessio aliena est.

Vis tribus prioribus modis illata vindicatur interdicto uti possidetis, & utrubi retinendæ *inst.h.t.* quod interdictum hi similiter saltem habent, qui possident. *l.*1.*ff.h.t.* hinc creditores missi in possessionem rei servandæ hoc interdicto non agunt. *l.*3.*§.creditores.ff.eod.* De fructuario hic quæri potest, an experiatur hoc interdicto? Affirmatur *l.*3. *§. unde vi. ff. de vi.* sicut utilitatis causa superficiarius interdicto agere potest, *l.*1.*§.*1.*ff. de superfic.* Neque verò ei datur interdictum, qui vi & clam precario possidet, utpote malę fidei possessori. *l.*1.§.*perpetuo.ff.h.t.* quid sit vi clam & precario possidere? vide Joh. Sneid. *in* §.*fin.inst.de servit.n.*11. Donell.15.*com.*33.

Comparatum est interdictum uti possidetis tuendæ & retinendæ possessionis causa. *d.*§.*retinendæ.*1. *de interdict.* *l.*1.§.*est igitur.ff. uti possidet.* hinc vulgò dictum retinendæ possessionis: *d.* §.*retin.* hoc interdicto hoc unicum intendere & petere debet actor, ut possessor declaretur. *l.sicut.§.si quæritur.ff. si serv.vindic.* Quid si uterque possideat is, cum quo agitur interdicto, & is qui agit, quod fieri posse ostendit Ulpian. *in l.* 3. *ff. uti possid.* Resp. Utrumque tuendum esse in possessione. *d.l.*3. neque obstat hic: quod duo rem eandem in solidum possidere non possint. *l.*3.*§.ex contraria.ff.de acq.poss.* vide Donell. 15. *com.*33.

Porrò

Porrò hoc interdictum etiam ad servitutes pertinet, si igitur vis fiat ei, qui servitutem habet, rectè agit interdicto. *l.3.§.in hoc.ff.de itin.actu.priv.*

Denique vis facto & opere in ea re, cujus possessio aliena est, commissa, vindicatur interdicto, quod vi aut clam, *t.t.ff. quod vi aut clam.* opus factum hic intelligo, quicquid factum est, quod rei faciem & naturam mutat, rei autem cujusq; facies & natura mutari intelligitur, aut inferendo aut immittendo aliquid in eam rem, aut de ea detrahendo, si quid ædificatur in solo, quod propriè factum opus dici potest, *l.7.§.1.ff.quod vi aut clam.* item si quis agrū pastinando lapides tollat & projiciat in prædium vicini, si terram, si fimum in vicini locum congerat, inferendo opus facit, quod interdicto vindicatur *l. semper.§.ff.quod vi aut clam.* Detrahēdo mutatur res, si quis ædificium demoliatur, si arbores succidat, aut ramos defringat. *l.7.§.notav.ff.eod.* intervertendo rei facies mutatur, si quis agrum aret aut fossam faciat. *l.si alius.§.pen.ff.eod.* vide Bart.& Dd. *in d.l.si alius.* Donell.15.*com.*35.

Neque tamen interdicto tenetur, siquidem vi aut clam opus quis faciat, quem Dominus vi & clam vicissim demoliatur, *l.7.§.bellissimè.ff.h.t.vide huc l.3.§.penult.ff.eod.* vide Donell. *dicto loco.*

Huc pertinet interdictum de arboribus cædendis, nam si vicini arbor in nostrum propendet, atq; sic impedit, quò minus possimus possessione nostra liberè uti, locus est huic interdicto. *l.1 ff.de arb.cæd.l.1.§.fin eod.*

Denique possessioni & detentioni veræ, de qua hactenus tradidimus, quædam jura possessoria sunt similia, ut de his ademptis denegatisq; pariter interdicta prodita sint, appellantur ea interdicta adipiscēdæ possessionis. Sunt ejusmodi interdicta sex, 1. quorum bonorum, quod proponitur de rebus hæreditariis ei, qui bonorum possessionem apud magistratum agnovit adversus eum, qui quid ex his bonis possidet pro hærede vel possessore, aut dolo facit, quo minus possideret, ut id agenti restituat. *l.1.ff. quor. bono.* 2. Est quorum legatorum, *de quo l.1.2.3.ff.quod legat.* 3. Est de tabulis testamenti exhibendis *l.1.ff.de tab.exhib.* 4. Est de glande legenda propositum domino, cujus ex agro in alienum glans cadit, ne vis fiat ei, quò minus eam glandem legere possit, atque ita rei suæ adipisci possessionem. *l. unic. ff. de gland. leg.* 5. Est interdictum Salvianum, *de quo tit. in ff. de salvi. interdict.* 6. competit his, qui à magistratu missi sunt in possessionem bonorum, *de quo l.1.ff ne vis fiat ei, &c.* causæ ex quibus in bonorum possessionem fit missio, comprehensæ sunt, *in l.1.ff. quib. ex caus.in poss.&c.* vide Speculat. *in §.de prim.& secundo decret.*

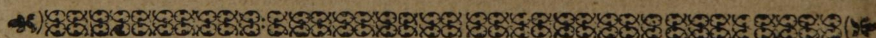
Alia sunt adhuc interdicta nempe *in l.1.ff.de mort.inter just.2.§.fin.ff. ne quid in loc.pub.l.unc.ut flum.pub.navig.l.1.ne quid in loc.sacr.l.1.ff.de hom. exhib.l.1.de prec.l.1 ff.de migr.* hæc autem sunt omnia penè interdicta, quæ jure prodita deprehendimus.

Porrò *l.penult. & ult.h.t.* quantum attinet, ea affinis est legi † *si quis in* 57 *tantam.*

in tantam.C.unde vi. utraque quondam spreta, uti amodo lex Julia dormit' victa jacet pietas, & modesta rerum propriarum continentia. Cassiod. *lib. 9 var. edict.* hinc illud Taciti *in annal.* 15. ubi Tiridates suis finibus non contentum etiam aliorum invadere possessiones, egregiam ducit laudem, sic persuasum sibi habens, privatæ domus esse sua retinere, at de alienis certare facti regii & egregii. Scribit autem Cassiod. *d. loc.* ab Athalarico rege reductas fuisse hujusmodi constitutiones saluberrimas, nempe quò compesceretur hominum audacia & effrænis rerum alienarum tunc temporis vulgata concupiscētia, quin quod Longobardi quoque hasce ll. sacratissimas in usum revocarint, ut refert Menoch. *remed. 9. recup. poss. in princ.* nec non Pontifices maximi *in c. placuit. 16. q. 6. c. eum qui. ext. de præbend. in 6.* taceo, tot respublicas & civitates in modos statutorum etiam recepisse ejusmodi constitutiones, referente Menoch. *d. loc. num.* 8. ut submirandum sit, quâ injuria, usus & practica divinarum illarum constitutionum hodie in foris penitus silescat, ubi loco executionis ll. dictarum † mandata restitutoria, eaq; sæpenumero cum clausula de-
58 cerni solent, ut meritò exclamandum esset cum Poëta:

—— *ubi nunc lex Julia dormis.*

Sed quia hæ ll. à Dd. præsertim à Menoch. *remed. 9.* tam eleganter & nervosè exponuntur, hic supersedeo, ne solem facibus illustrare videar, *c. si omnia. 6. q. 1. l. 1. ff. de dot. præleg. l. 2. C. quando & quib. &c.* plenitudo enim non eget adjectione. *c. bene. distinct. 96.* Zas. *de rest. in integr. in summa pag. mihi* 111. Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 48. *n.* 63. *cum similibus ibid.*

CAPUT XL.

DE INDICIIS VIS PRIVATÆ.

SUMMARIA.

1. *Indicia direpti naufragii referuntur.*
2. *Qualiter à majori ad minus concludatur?*
3. *Piratis præda licitè auferri potest.*
4. *Iure canonico delinquentium bona omnia tacite sunt oppignorata ad satisfactionem pro maleficio.*
5. *Qualitas adjuncta verbo juxta tempus verbi est capienda.*
6. *Navis piratis erepta, qualiter restituatur Domino?*
7. *De speculis ustoriis, quibus totæ classes fuêre consumptæ, memorabilia.*
8. *Latronum appellatione comprehenduntur piratæ.*
9. *An piratæ furibus potius assimilandi? disquiritur.*
10. *Responsum Demetrii piratæ jucundū, ad Alexandrum M.*
11. *De Carocota pirata memorabile.*
12. *Quæ indicia contra latrones, eadem cōtra piratas stringunt.*
13. *Regula generalis traditur de jure navigiorum.*
14. *An liceat tempore belli occupare naves privatorum, easq; ad usum bellicum usurpare?*
15. *Princeps belli tempore privatis auferre potest dominia rerum.*
16. *In causâ pœni paria jura desiderantur.*

17. *De indiciis partis ſecundæ de vi privata.*

18. *Litigioſiſſimus in tumultu præſumitur pulſaſſe actorem.*

19. *Deſcriptio hominis faſtuoſi.*

20. *Qui candelam exſtinxit in tumultu nocturno, præſumitur offendiſſe, & quæ indicia alia recenſentur ibidem.*

21. *Ratio quædam dubitandi diſſolvitur.*

22. *Indicia alia referuntur.*

23. *Indicia aliquot recenſentur, quibus mãdatum Domini arguitur, cujus familia vim fecit privatam vel alias deliquit.*

24. *Status hominis dividuus eſt admittitq; diſtractionem.*

25. *De temporis diuturnitate ratum arguente.*

26. *Contumacia poſitiva quæ?*

27. *Seditioſa contumacia quæ?*

28. *Indicia quoad exemtionem, ne quis ſe judicio ſiſtat.*

29. *Inter conjunctos fraus citius præſumitur, quam extraneos.*

30. *Amicitia ſæpè plus ponderis præ ſe fert, quam fraternitas.*

31. *An exempla vel præjudicia jus faciant, & quouſq; præjudiciis & deciſionibus fidendum?*

32. *An Magnates & ſtatus imperii delinquentes puniantur.*

33. *Referuntur indicia quartæ ſpeciei hujus delicti.*

34. *Calumniæ idea deſcribitur.*

35. *De facti obligatione jurata.*

36. *De perjurio circa reſponſiones ad articulos libellorum.*

37. *An juramentum temerarium obliget?*

38. *Allegans cauſam perjurii non commiſſi, audiendus eſt.*

39. *Qualiter judicium mutari poſſit contra contumacem?*

40. *De inimico omne malum præſumendum eſt.*

41. *Reipublicæ intereſt, ne ſubditi litigiis non neceſſariis vexentur.*

42. *Quænam inimicitia pariat indicia?*

43. *Quæ inimicitia propriè ſit & dicatur capitalis?*

44. *Pecunia eſt loco ſanguinis.*

45. *Viri rixoſi & leves præſumuntur inſidiari viris bonis.*

46. *Inimicus non curat ſalvum conductum.*

47. *De indiciis ſimulatarum ceſſionum memorabilia.*

48. *In expenſas litis ut plurimum condemnandi divites cum tenuioribus litigantes.*

49. *De triplici militiæ ſtatu.*

50. *Explicatur l. 2. C. ut nemo ad ſuum patroc. ſuſc. &c.*

51. *Repugnantia nihil operantur.*

52. *Reus in factum agere poteſt contra creditorem jura ſua malitioſè cedentem.*

53. *An actio injuriarum vel criminalis accuſatio cedi poſſit?*

54. *De indiciis calumniæ notabilia.*

55. *Tempus præſens connexitatem habet cum tempore præterito.*

56. *Quam parvi fiat juramentum calumniæ?*

57. *Boni viri non allegant, quod probare non poterunt.*

58. *Quid de eo, qui jurare nolit de calumniâ, vel ambiguè & captioſè juravit.*

59. *Dolus doloſum ut lepra leproſum ſequi debet.*

60. *An exceptio calumniæ poſt ſententiam cum effectu poſſit allegari?*

61. *Referuntur 14. caſus, ubi ratihabitio nihil operatur.*

62. *Fictiones legum præſcripto non hominũ arbitrio fundari debent.*

63. *Lis omnis temeraria calumnia dicitur.*

64. *In omni cauſa appellabili provocator præſumitur calumniari, priuſquã de calumnia fuit juratum vel cauſa denuo deciſa.*

65. *Fatalis pœna advocatos temerè appellantes ſæpè obruit.*

66. *Iudex medius ſæpenumero præteriri poteſt in appellationibus devolvendis.*

67. *Inimicus pejor eſt omni peſte.*

68. *Inimico ſub agone aliquid atteſtãti non creditur.*

69. *Dictum inimici juratũ, vel tortura mediante emiſſum, ſolummodo indicium facit.*

70. Pauperi non defertur juramentum in litem.
71. Pauperibus in Camera non confestim decernuntur inhibitiones sed compulsoriales.
72. Invidiæ descriptio traditur.
73. An quinta dilatio probandi detur?
74. Comparatio advocati cum sutore.
75. Nihil est difficilius, quam mutare animi mores.
76. Indicia prævaricationis enarrantur.
77. Munerum acceptio est veritatis prævaricatio.
68. Indicia pacti de quota litis referuntur.
79. Inter conjunctos facilè fraus præsumitur.
80. Quando juramentum malitiæ exigendum?
81. Advocati in propriam animam meritò jurabunt de calumnia.

1 INdicia vis privatæ sunt, 1. quantum † direptionem rerum naufragio per-
ditarum attinet, res penes hominem obscuræ sortis & famæ despectæ, re-
pertæ, non secus, ut latrocinium rapinamve ejusmodi demonstrationes di-
ctitant, Bart. *in fin. ff. de qq.* Blanc. *de ind. num.* 16. Hyppol. de Marsil. *in princ.
crimin. §. diligenter. num.* 9. cum parium idem sit indicium, judicium & juris
dispositio, *l.* 32. *ff. ad l. Aquil. argum. l.* 21. *ff. de fideic. lib.* Porrò participatio vel
communis promiscuusque rerum istiusmodi usus direptionem arguit, adeo-
que delicti societatem, *argum. constit. crimin. Carol. V. art.* 40. ibi: So einer
wissentlich vnnd gefährlicher weise von geraubtem Gut Theyl vnnd Beute
nimbt/&c. Deinde relatio & familiaritas eorum, qui indiciis direptionum lu-
culentioribus aggravantur, indicium parit societatis occultæ & auxilii mutui.
d. const. ibi: Oder so einer die Thaten wissentlich vnnd gefährlicher weise ätzet
oder träncket/&c. Prout accolæ & vicini maris, ad cujus littora depulsas mer-
ces fuisse proponatur, item hi, quibus obviam in mari natabant merces in-
tercipiendæ, indiciis premuntur. Benev. de Strach. *in tract. de naut. & navib.
p.* 3. *& seqq.* Cumptimis verò direptionis piratæ ipsi arguuntur, qui cum pu-
blicè grassari atq; diripere naves non verentur, tantò magis præsumuntur res
2 projectas navis levandæ causa intercepisse, cum † à majori ad minus firmi-
ter concludatur. Eberhard. *in top. à maj. ad min.* Sic caupo, stabularius, nau-
ta, penes quem res direptæ inveniuntur depositæ, cumprimis, quoties de re-
bus deponenti non restituendis, testato fuerint admoniti, indiciis non im-
meritò gravabuntur, cum nedum res deposita, secundum Bodini sententiã,
1. *de rep.* 1. piratæ vel prædoni sit restituenda, & quod magis est, res † pirata-
rum unicuiq; potentiori liceat occupare & vicissim deprædari, cum hostibus
comparantur ipso jure diffidati. *auth. cassa & irrita. C. de sac. Eccles.* Bald. *in l.
3 furti. C. de furt.* ubi ait: Quod † jure Pontificio omnia delinquentium bona
satisfactionem tacitè obligentur, *c. parrochiano. ext. de sepult.* quod intelligẽ-
4 dum est, quousque res in potestate piratarum fuerit, cum † qualitas adjuncta
verbo, juxta tempus verbi sit intelligenda, *l. si Titius. ubi Bart. ff. de test. milit.*
Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 22. *num.* 63. Proinde sequitur, ut
5 siquidem † navis à piratis capta vendicetur à domino navis, qui eadem spo-
liatus

liatus erat, non nisi precio soluto audiatur, *l. mulier. ff. de capt.* Benev. Stracha
de navib. num. 18. quod in causa furti longè secus jure receptum apparet, per
notissima: minoris dubii est, quin † totam classem piraticam, in qua naves & 6
merces direptæ continentur, nautæ periclitantes perdere & evertere que-
ant, nulla inde damna dominis, quorum naves & merces sunt, resarcire ob-
ligati, Benev. *d. loc.* De Leone 3. Græcor. Imperat. annales referunt, quod † 7
speculo ustorio plurimas piratarum naves exusserit, quamprimum enim id
soli obvertisset, fulgor speculi percussit navem quampiam, aut quidvis aliud
ex ligno fabrefactum, statim concepit flammam & conflagravit, ita ut nemo
posset restinguere quibuscunq; fontibus ignem.

Quo instrumento atque artificio idem Leo Saracenorum classes &
militaria arma tantoperè perdidit & vastavit, ut paucissimæ naves integræ,
vel in manus Græcorum pervenerint, vel in Saracenorum castris perirent.

Præterea multos Duces & Centuriones militum Saracenorum hic ignis
& prodigium adeò terruit & stupefecit, ut diutius in castris perseverare neu-
tiquam voluerint, sed clàm profugerint ex castris in urbem ad Cæsarem, &
sponte se illi supplices dederint atq; submiserint.

Literis quoque proditum est, Archimedem Syracusanum, qui librum
de speculis comburẽtibus scripsit, habuisse ejusmodi speculum, quo hostium
naves arma & castra cremaverit. Tale etiam fuisse Alexandriæ Ægypti per-
hibetur in excelsa quadam specula, quam vocant Pharcam, & per illud inco-
las, quandocunque voluerint, fuisse solitos exurere & expugnare hostium
suorum naves eminus, quando adhuc longè in mari aberãt ab urbe sua, quam
petebant illi hostiliter Alexandria, *imp. & sup. PP.* 87. *Gregorio.* Wolff. 1. *lect.
memorab. cent.* 16.

Porrò quæ adversus direptores ejusmodi stringunt, ex loco de indiciis
rapinæ vel latrocinii deprompta, eadem quoque adversus piratas militant in-
dicia, quoniam † latronum vel prædonum appellatione etiam piratę compre- 8
hendantur, Petr. Santern. *de assecur. p. 4. num.* 50. *per l. in rebus. ff. commod.* ubi
casus latronum, incursus hostium & piratarum insidiæ æquiparantur, quan-
quam non pauci existiment, † piratas furibus potius assimilandos, cum fures 9
per insidias soleant utplurimum operari, non vi apertâ, proinde Bald. *in c. 1.
§. similiter. quib. mod. feud. amitt.* ait: Piratas occultas fovere & possidere late-
bras in mari, ut vix à nautis, priusquam insurgunt & se velis committunt, di-
gnoscantur. Respondeo ll. considerare, quæ fiunt ἐπὶ τὸ πλεῖστον, potissimum,
non quæ ἐκ παραλόγου accidunt, dicente Pompon. *in l. 3. ff. de lib.* nam licet se
mari nonnunquam occultent post scopulos vel dumeta, quâ de re exemplum
refert Crantz. *in Saxon.* 8. *cap.* 9. adeoque nomen furis sæpenumero mereã-
tur piratæ, Petr. Santern. *d. loc. num.* 55. Dubium tamen non est, quin potius
latrones & raptores sint dicendi, Santern. *d. loc.* Johan. Bonifac. *in tract. de
furt.*

furt. §. furtum. num. 51. subjiciens ex Petro Lusitano, hos nequiores esse latronibus, qui & impunè occidi possint, *auth. navigia. C. de furt. l. postliminium. §. à piratis. ff. de capt. & postlim. reversl. l. 3. in fin. ff. de sicar. l. proditores. ff. de re milit.* Bonif. *d. loc. num.* 52. adeò ut qui casum latronum, qui alias inter casus fortuitos numeratur, *d. l. in rebus. ff. commod.* in se receperit, piratarum pericula quoque in se derivasse judicetur, *authent. navigia. C. de furt. & serv. corr.* Petr.
10 Santern. *d. loc. num.* 56. quamobrem † Demetrius pirata commodè respondit Alexandro Magno sibi latrocinia objicienti, quòd præter piraticam nihil didicisset, nec aliud quicquam de paternâ hereditate, præter duos myoparones percepisset, Alexandrum verò, qui piraticam in Demetrio improbaret, cum exercitu potentissimo terrâ marique impunè latrocinari, tametsi à patre regnum Macedoniæ florentissimum accepisset, Bodin. *de rep.* 1. *cap.* 1. Sic Au-
11 gustus Imperator † Coracotam piratam magnum non furum, sed latronum ducem appellat apud Dion. *lib.* 56. qui (Imperator) decies sestertium edicto promiserat iis, qui Coracotam ad se adducerent, Coracota, re intellectâ, Augusto sponte seipsum obtulit, ac præmium ex edicto poposcit. Augustus & veniam latroni & pactum præmium dari jussit, hæc Dion. *d. loc.*

12 Imprimis verò † contra piratas eorumq; complices stringunt & obtinent indicia latrocinii, *const. Carol. V. art.* 40. expressa & à nobis de indiciis rapinæ, latrocinii, infra notata, quò remitto lectorem, quæ & alia indicia tãtopere & contra direptores mercium naufragio perditarum vel expositarum, & piratas majores sive minores dominantur, ut consuetudines quævis, de rebus ejusmodi lucrandis, è contrà nullâ ratione possint allegari, *d. constit. crimin. Carol. V. art.* 218. ibi: So ein Schiffman mit seinem Schiff verfähret / &c. *d. auth. navigia. C. de furt.* quam verbotenus ad explicandam illam constitutionem transcribit Göbler. quâ de re specialia nonnulla vide apud Franconiæ JCtum Paul. Matth. Wehner. *obs. pract. verb.* Gewonheit / *pag.* 231. Quantumvis consuetudines aliæ maris rationabiles & honestæ jure probentur magis, quam infringantur, *argum. l. de precario. ff. ad L. Rhod. de jact.* Bald. *consil.* 57. *volum.* [illegible] *num.* 2. Alexand. *in l.* 1. *num.* 51. *ff. sol. matr.* Socin. *in l.* 2. *ff. de vulg. & pupill. subst.* Petr. Santern. *de ass. p.* 3. *num.* 55. Benev. Strach. *de navib.*
13 *& navigat. num.* 24. ubi † generalem hanc tradit hoc in passu regulam ante omnia observandam, nempe in his, quæ ll. cauta non sunt, nec consuetudine nauticâ recepta, recurrendum esse ad relationem nautarum peritorum, ut deponant, quid inter nautas usu receptum sit nec ne? Abb. Dec. Felin. *in c. proposuisti. ext. de probat. gloss. in §. præterea. inst. de rer. div. Dd. in l.* 1. *ff. de vent. inspic.* quo procul dubio etiam spectat consuetudo à Ranzov. *in tract. bellic.*
14 *allegata lib.* 2. *de bellis maritim.* † permissum in mari præliantibus, siquidem naves perdiderint, etiam de facto occupare naves prætereuntes, easq; contra hostes denuò usurpare, quæ consuetudo, si toleranda est, inde fortè fomenta acqui-

acquiret, quod belli tempore multa inuſitata concedantur, cum bellum ll.
civiles neſciat, liceatque Principi etiam ædes ſubditorum ſuadente publicâ
utilitate demoliri, utpote pro dilatandis caſtrorum foſſibus, extruendo forta-
licio, &c. *l. ædificia l. ſi quando. C. de oper. publ. l. item. §. 1. ff. de R. V.* atque hæc
cauſa juſta eſt, ut loquuntur, unde † Princeps jus alteri quæſitum poteſt au- 15
ferre, *c. Eccleſiarum. de conſtit. l. fin. C ſi contr. jus vel util. publ. l. Barbarius. ff. de
off prætor. ubi Jaſon. num.* 26. Dec. *conſil.* 287. *num.* 4. Andr. Gail. 2. *obſ.* 56. *in fin.*
ibi: Si ſuburbia civitatis tempore belli (Princeps) diruat, ne hoſtibus ſint ad-
jumento, & civitati offenſioni, ſummâ & abſolutâ poteſtate hoc fieri præſu-
mendum eſt, ut utroque caſu ad reparationem damnorum non obligatur,
quia potentior graviorque eſt cauſa & utilitas publica, quàm privata, unde
meritò vincere & præponderare debet, *hæc* Gail. *d. loc. & obſ.* 57. *idem de pac.
publica.* 2 *cap.* 19. *num.* 25. *& ſeqq.* Mynſing. *cent.* 4. *obſ.* 9. *FF. in c. imperialem
de prohib. feud. alien. per Frider.*

Secundæ ſpeciei indicia ſunt, ut cum ignoretur, quis pulſaverit in tu-
multu, licet omnes teneantur de vi privata, alter altero tamen plectendus ſit
gravius pro qualitate delicti, *argum. conſt. Carol. V. art.* 34. *& art.* 148. *l.* 11. *§.* 3.
ff. ad l. Aquil. quanquam autem citata jura ad l. Corneliam propriè ſpectent,
juxta communes Dd. theoricas, Gilh. *in arb. crimin.* 2. *de homicid.* 12. *num.* 20.
Thuſc. 4. *pract. concl.* 146. Damh. *in pr. crimin. c.* 76. Dubium tamen non
eſt, quin æquè ad hanc claſſem deciſio *l.* 11. quam ad L. Aquiliam pertineat,
cum † paribus in cauſis jura paria deſiderentur, Eberh. *in top. in loc. à pari. nu-* 16
mer. 2. Nam ut Pedius ait, quotiens lege aliquâ unum vel alterum introdu-
ctum eſt, bona occaſio eſt, cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel in-
terpretatione vel certè juriſdictione ſuppleri, *l.* 13. *ff. de ll.* non ſecus ut Evange-
lium non in verbis ſcripturæ ſed ſenſu, non in ſuperficie ſed medulla non in
ſermonum foliis, ſed radice rationis conſiſtit. *c. Marchion.* 1. *q.* 1.

Sunt vero in præſentiarum † indica 1. ut qui præ cæteris naturâ & mo- 17
ribus promptior ad manus conſerendas fuerit, non ſecus, uti homicidio in ri-
xa commiſſo, is qui † litigioſiſſimus erat, vulnus lethiferũ intuliſſe dicitur, in- 18
diciis prædictis urgeatur, Vent. de Valent. *in parth. litig. p.* 1. *cap.* 4. *num.* 26.
Maſc. *de probat. vol.* 2. *concl.* 1005. *num.* 55. Gail. *obſ.* 109. *num.* 4. nam ut Plato
de Ente loquitur: homo litigioſus varium eſt animal & audax nimium, non
altera duntaxat, ſed manu utraq; apprehendendus. Tholoſan. *lib.* 28. *ſyntag.* 3.
num. 2. 2. Porrò ſi dubitetur, ecquis coëgerit homines ad vim inferendam?
conſiderandum eſt, quo cum homine vim paſſus principaliter lites vel civi-
les vel domeſticas foverit, *arg. l.* 11. §. 3. *ad l. Aquil.* deinde an rixoſus ille una
etiam † faſtuoſum agat hominem, qui inſolita ut plurimum ſolet geſtire, cõ- 19
ſueta (actiones ordinarias) faſtidire, ſeq; ipſum ulciſci, qui quoque præ aliis
leviſſimè irritatur inprimis, ut ex Salomone *Proverb.* 15. Parthen. Litig. re-

fert, primos in conviviis concubitus non habet, salutatione in foro, non personæ, sed fortunæ nomine haud appelletur, qui ut Dominus excelsus non homo vult videri, incedens sublimis, vult omnes sibi assurgere, & singulos inclinare. Innocent. 3. *in lib. de contempt. mundi. 2. c.* 34. [3.] Quemadmodum in
20 rixa ubi homo periit, is arguitur cædis author † qui candelam extinxit, sic noctu commissa vis hujusmodi is videtur quoque vim majorem intulisse, pulsasse hominem, qui noctu junctis sociis ædes vel villas alienas intrans, lumen accensum amovet vel delet, clauditve fores, ne pulsandus, offendendus facilè evadat. Berlich. *p.* 4. *concl. pract. concl.* 11. *num.* 70. [4.] Si unus vel alter fustibus invadat offendendum ille præ cæteris vim majorem intulisse quoque dicetur, non secus ac qui armatus accedit ad locum rixæ, ubi cædes facta est, censetur solus homicidii reus. Zang. *de qq. & tort. c.* 2. *num.* 164.

21 Sed urgeri † hic potest, supervacaneum de indiciis quæri, cum vis privata pœnam mortis haud præ se ferat, *l.* 1. *ff. h. t.* ergo nec quæstione opus in præsentiarum, quæ non nisi ad pœnas aperire viam solet. *l.* 1. *ff. de qq.* *Resp.* [1.] evenire sæpenumero, ut delinquentes in bonis, quibus mulctetur, (quam pœnam vis privata infert) nihil habeãt, imo inferri vim personis sæpè nobilioribus à vilissimis & famosis hominibus, uti ipse Imperator conqueritur *in auth. habita. C. ne fil. pro patre.* plusquam absurdum verò foret, propter famæ & bonorum defectum concedere veniam reis, ut sic meritò in corpore luat, qui in ære non habet, per notissima. [2.] Quod delicta quædam etiam non capitalia ita comparata sint, ut non nisi indiciis probari possint, qualia sunt crimina noctu patrata, vel quoque furti, homicidii, verberum noctis tempore illatorum, ut ait in terminis Menoch. 1. *præsumpt.* 58. *num.* 12. ubi nervosè tradit, quæ delicta capitalia, quæ actiones civiles indiciis non probationibus directis probentur. [5.] Vim, quam accusat actor, fecisse præsumitur, qui torvo vultu, conviciis factis de villa vel domo inimici exire visus fuit, non aliter ac qui gladio stricto cruentoq; venit de domo occisi, cædem fecisse præsumitur. Gram.
22 *q.* 2. Menoch. *d. lib.* 1. *quæst.* 69. *num.* 7. [6.] Si post † vim commissam reus aufugiat, casu posito, vim degenerare in delictum pœnam sanguinis inferens, prout hinc inde reperiuntur statuta, (qualia etiam Hildesiæ in viridi observantia esse comperimur) quæ ultimum supplicium præ se ferre solent, vi privatâ saltem commisâ, non aliter, uti cæde in turba patratâ, aliquis cædentium aufugerit. Farin. *p.* 3. *de pœn. temp. q.* 96. *num.* 84. Mynsing. *cent.* 6. *obs.* 98. *num.* 2. Gail. 2. *obs.* 109. *num.* 6. *& seqq.* quod indicium tamen nobilem etiam ex carceribus aufugientem haud aggravare statuit Pett. Santerna *de assec. p.* 3. *num.* 70. Diximus sub hac specie secunda, *in c. præcedenti.* dominum regulariter ex familiæ delicto non teneri, nisi indicia aliud suggerant. Gail. *de pignor. observat.* 5. *num.* 5. videndum itaque est in præsentiarum, quænam † indicia
23 mandatum vel ratum domini arguant. [1.] Si offensus contra vim inferentem familiam

familiam agat in judicio, familia respondeat, agat judicialiter sciente & patiente domino, Innoc. *in c. ex parte. de re jud.* Alex. *in l. sæpè. ff. eod. & consil.* 157. *n.* 12. *lib.* 2. *& lib.* 4. *consil.* 80. Matth. de Afflict. *in decis. Neapol. decis.* 308. Vant. *de null. in tit. quib. mod. sent. null. repar. num.* 91. 2. Si ex facto familiæ nonnihil commodi receperit vel speret dominus, sive id facti sit sive juris. Aretin. *in c.* 1. *num.* 24. *de probat.* Dec. *ibidem num.* 27. ut quoties novi acquirendi juris ergò familia vim inferat, pignoret res alterius, vel personam ejus capiat, sistat, abducat, *arg. c. qui facit. ext. de reg. jur. in* 6. 3. Si familia delinquat in illo officio & ministerio, cui principaliter dominus eandem constituerat, vel in quo ejus opera familiariter utebatur. *l. quoties.* §. 1. *ff. de noxal. act. l.* 1. §. *familiæ. ff. de publ. & vectig.* Gail. *d. obs.* 5. *num.* 5. 4. Si familia vim faciens expresse dicat se mandato domini pulsare alios, de vineâ, horto, domo expellere. Gabriel. *in concl.* 2. *n.* 1. Ruin. *consil.* 35. *lib.* 1. *num.* 20. *& seqq.* imò si communiter præsumatur non nisi domini voluntate vim factam. Gabr. *d. loc.* 5. Si evincatur, familiam nullâ in re lites privatas, simultates vel inimicitas cum offensis antehac fovisse. Eberh. *in top. in loc. de tanquam seu respect.* vera enim causa rei ejusve ἐνέργεια in materiam suscipientem est restringenda. *l. in agris. ff. de acq. rer. dom.* Felin. *in c. cum ordinem. ext. de rescript.* Eberh. *d. loc. num.* 19. *& num.* 5. ibi: hinc quotidie in practica dicimus inspiciendũ esse, quo nomine aliquid fiat, quo respectu, & quâ seu cujus contemplatione. Dauth. *de testam. nu.* 150. ubi ait: quod † status hominis sit dividuus, admittatq; distractionem, atque 24
hinc quoque evenit jure, ut offendens Principis legatum inimicitiâ quadam privatâ, non odio in Principem, læsæ majestatis notam & periculum non incurrat. Bart. *in l. hostes. num.* 15. *ff. de captiv. & postlim. revers.* And. Gail. *d. obs.* 5. *num.* 7. 6. Denique ratificatio præsumitur, quando vis commissa jam diuturna est, per regulam tritam: quod licet mandatum per † temporis diutur- 25
nitatem non præsumatur, ratificatio tamen regulariter inde arguatur. Socin. Sen. *in consil.* 46. *lib.* 3. Dec. *consil.* 297. Jason. *in l.* 1. *C. qui admitt. num.* 40. cumprimis si alia quæpiam conjectura etiam levis, cum rato ita præsumpto concurreret. Ruin. *consil.* 107. *num.* 6. *lib.* 4. quam conjecturam quoque mandatum arguere, temporis accedente diuturnitate, non pauci responderunt Bertrand. *consil.* 56. *lib.* 3. Cravett. *de antiq. temp. p.* 2. *princ. num.* 69. Gabriel. *d. concl.* 1. *num.* 10. Menoch. 2. *de præs. præs.* 33. *num.* 27.

Præterea speciei tertiæ indicia sunt 1. latitatio & contemptus magistratus positivus, de quo Menoch. *de arb. qq. cas.* 416. *num.* 29. ut si facere jussus adserat se nolle parere, se mandata superioris sui flocci facere. Frid. Mind. *de mandat. jud. lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 1. 2. † contumacia & conspiratio quæ est fa- 26
ctio in præjudicium jus dicentis vel ipsius Principis, ut ait Mart. Laud. *in tr. c.* 2. *læs. maj. q.* 16. quæ quoque † seditiosa contumacia dicitur Dd. *ad rubr. C. de* 27
sedit. Nebel. Præceptor noster *disp.* 29. *th.* 2. qui & rebellis dicitur opera rebel-

lionis tractans. Socin. *consil.* 121. *lib.* 4. *num.* 2. adeò, ut quoque hæc delicti species, ut facilè in seditionem popularem degenerare potest, ita pro re natâ læsæ majestatis indicium parit. Farinac. 4. *tract. crim. q.* 113. Sophocl. *in Philoctete pag. mihi* 411. ibi: Quibus mens mala est, eos etiam ad scelera alia (cumprimis vicina & conjuncta) instruit. O homines iniquos de medio tollendos: qui status rerump. interturbare, quietem inquietare, homines ad tumultum cõcitare & clamare turbulenter audent arma, arma, Parth. Litig. *lib.* 1. *cap.* 6.
28 *num.* 4. 3. Respectu † eximentium indicia sunt, conviciorum luxuria, alias civitatis ægræ certissimum indicium, vociferatio turbâ jam factâ, vel etiam ad concitandam plebem. Dd. *in l. qui cædem. ff. ad l. Cornel. de sicar.* adeò ut grassante hac turba, sæpenumero pœna homini infligenda vel remittatur vel suspendatur. Tiraquell. *de pœn. caus.* 46. *num.* 1. in tantum, ut hæc indicia vel quoque species hujus delicti antehac quondam à reo patrati indicium pariat exemptionis etiam in causa criminali, ne executio fieret, factæ, quâ de re Aleman. *in consul. de cæde ministri justitiæ.* 9. *in palæstr.* quam tragædiam cruentam ego ita aspexi, uti ab Alemanno recitatur. 4. indicia sunt amicitia & necessitas sanguinis. Zas. *in summ. ff. in jus voc. ut eant.* Tiraquell. *de pœn. causa* 51. *num.* 80. Præsumitur enim, *ait* idem, quod necessarius affinis suum necessarium illaqueari non permittat, quia nemo præsumitur odisse carnes suas. *gloss. in rub. d. tit.* Est ergo præsumptio contra consanguineos, quod intellige, subjicit, ubi vel famæ vel vitæ periculum immineret, non aliter, uti in com-
29 modis privatis quoque † fraus inter conjunctos citius præsumitur quam inter extraneos. *l. data. C. de donat.* quod indicium adversus amicos exemti, siquidem in authores turbæ excitatæ inquirendum est, quoque dominatur, *l. cum allegans. C. de castr. pecul. lib.* 12. ubi si frater ex commilitio amicior factus fratri commilitoni quippiam donaverit, id in peculio habeatur castrensi dicitur, nempe consideratâ potius qualitate amicitiæ, quæ ex commilitio processit, quam fraternitatis. Quapropter Alberic. de Rosat. scitè respondit *in l.*
30 *sed & hæ personæ. ff. de in jus vocand.* † amicitiam plus ponderis præ se ferre quam fraternitatem, & Thom. de Aquin. 2. *q.* 27. sanguine conjunctos in iis duntaxat, quæ naturam imitantur præferendos, in cæteris postponendos, vel ut *Proverb.* 18. dicitur: Vir amicabilis ad societatem magis, quam frater erit: & extat Homeri locus in hanc sententiam *Odiss.* 8. ibi:

Ἢ τὶς πȣ̃ καὶ ἑταῖρος ἀνὴρ κεχαρισμένα εἰδὼς
Ἐσθλὸς, ἐπεὶ ȣ̓ μὴν τι κασιγνητέω χερείων,
Γίνεται ὅσκεν ἑταῖρος εἰὸν πεπνυμένα εἰδῇ.
Si quis forsan amicus sit gratusq; bonusq;,
Quando is non inferior vel fratre putandus.

Tiraquell. *ad l.* 8. *Cod. de revocand. donat. num.* 98. *& seqq. pag. mihi* 127. ita ut planè dubium non sit, conjunctum magnâ amicitiâ, reputari ac si esset sanguine

guine conjunctus, Joh. Bonifac. *de furt. §. eſt. nu.* 38. Petr. Mollus Hiſp. *in reſp. pro amico. dub.* 1. *n.* 136. & talem amicum contineri ſub appellatione ſuorum, tradit Petr. Moncad. *in addit. ad Crotitr. de teſt. p.* 3. *n.* 180.

5. Indicia præbet litis conſortium & ſocietas non tam ob affectionem ſimilem, quam ſocietas præ ſe fert litis, quàm periculum commune, cum vel nominare poſſet reus ſocios in cauſa criminali, vel ex identitate cauſæ condemnato citato, ſociis non leve enaſciturum erat præjudicium. Et licet
† exempla vel facti contingentia jus non faciant, nec inde argumentum de- 31
promendum, *gloſſ. in c. auditis. in verbo ex poſt facto. ext. de elect. & in c. Abbate de re judic.* Tiraquell. *d. loc. num.* 37. *pag.* 100. *l.* 13. *C. de ſent. & interloc.* Arniſ. *de transl. imper. cap.* 7. *num.* 8. Imò nec Cameralia præjudicia ad exemplum trahenda, cum cauſas eorum ignoremus, & minima circumſtantia jus variet, *conſil. Marp. volum.* 1. *conſil.* 34. *num.* 53. *conſil. monet. excuſ. Erphordii anno* 623. *conſil.* 1. *num.* 8. non tamen hoc eò ſpectat, quaſi cauſæ paritas & ipſa continentia ſeparari judiciumq; in connexis mutari jure poſſit, *l.* 3. *C. de jud. l.* 1. *& ſeqq. Cod. d. ordin. jud.* hinc vulgata illa practica: quoties contra litis conſortes decernuntur denunciatoriales, *l.* 49. *ff. de jud.* Oportet quippe jus dicentem omnibus eò intendere nervis, ut quâ par brevitate lites forenſes contrahat, & quod uno abſolvi judicio poterat, non duas admittat tresve, unius vel connexæ cauſæ inſtantias, proceſſus, ſententias, *l. properandum. Cod. de jud. l.* 4. *§.* 1. ubi Ulpian. ad edict. 13. prætorem, ait, non improbare factum ejus, qui potius habet re aliquâ carere, quam ſæpius propter eam litigare, hæc enim verecunda cogitatio ejus, qui litem execratur, non eſt vituperanda, *ff. de alien. jud. mut.* Petr. Frider. Mindan. *de cont. cauſ. cap.* 2. Wilhelm Antonii *de reſcr. morat. concluſ.* 64. *num.* 28. Præjudicia quoque non paſſim omnia nullius ſunt momenti, ubi enim de cauſæ identitate & convenientiâ planè & plenè conſtat, in omnibus ferè circumſtatiis, iſta demum præjudicia ſe habent inſtar referentis, cui, viſo relato, id eſt actis integris, ad quæ ſunt lata, ſæpenumero creditur. Cothman. *volum.* 3. *conſil.* 13. *numer.* 124. adde Rævard. *in opuſc. de præjud.* 1. *&* 2. Reinkingk *de reg ſec. lib.* 1. *claſſ.* 3. *c.* 14. *num.* 37. Et ſæpe exempla exemplis, præjudicia præjudiciis truduntur, debilioraque à fortioribus demerguntur: ut advertit D. Wilhelm Antonii *de reſcript. morat. concl.* 33. *num.* 28. *ad fin. in ſecundâ edit.*

Sed de privatorum exemtione quantum ſatis, exemtionem à ſtatibus imperii, vel etiam à privatis baſſam vel ſuperiorem præ ſe ferentibus jurisdictionem, reſpectu imperii litigioſi commiſſam, quod attinet, eam per indicia explicare hic nedum operæ precium, nec neceſſarium. Quandoquidem delicta ſuperiorum, niſi ſint excepta, utplurimum impunita coram mundo relinqui ſoleant, pœnâ judicio omnipotentis inevitabili reſervatâ. Peucet. *de divinat. pag.* 38.

32 Delicta † excepta, ut loquuntur, à pœnis nunquam excepta, quia potius pœnis ut maximè præ maleficiis aliis obnoxia obligare ad pœnas luẽdas, proceres & magnates autumo non aliter, ut leviora & delicta quævis privatos ad satisfactionem urgent, vel in ære, famâ, vel corpore præstandam, ut ea propter proculdubio asserendum, eadem quæ privatos aggravant, quoq; magnates premere & indigitare indicia, ex locis indiciorum generalium & specialium repetenda.

33 Sed ut è diverticulis in viam redeamus, reliquas † hujus delicti species per indicia sua evolvamus. Quartæ itaq; speciei indicia sunt, 1. avaritia idolorum, servitus & malorum omnium mater, *c. avaritia. ext. de præb. & dignit.* §.1. *authent. ut jud. sine quoq; suff. col.* 2. cum in avaro concurrant duritia cordis, mentis inquietudo, violentia, fallacia, perjurium, fraus & proditio, Dur. de Pasc. *reg.* 160. Neviz. *in sylv. nupt.* 5. *n.* 160.

34 2. Calumnia † retro commissa, juxta illud Sophoclis *in Philoctete pag.* 411. Quibus mens mala est, eos etiam ad selera alia adducit, item: malum videtur bonum illi, cui Deus mentem impellit ad facinora & exitium sui ipsius, idem Sophocl. *pag.* 207. *in Antig.* vel ut vulgariter dici solet: qui semel malus semper præsumitur malus, *c. semel. de reg. jur. l.* 3. *§. item. ff. de susp. tut. l. Cassius. ff. de senat.* adeò ut cautionem offerens dehinc audiendus non sit, cum cautio animum pravum mutare non possit nec soleat, sed diutius grassandi in re aliena facultatem præstet, § *fin. inst. de susp. tut. remov. l. suspectus. ff. eodem.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. concl.* 49. *n.* 33.

3. Perjurium calumniæ pedissequa, cum omne jurandi beneficium perdat perjurus, nempe in quo nulla est religio, pietas vel conscientia, adeò ut admissus ad juramentum, non nisi peccatum peccata augeat & sine jurejurãdo deponat, Farin. *in consil. crim. consil.* 20. *num.* 3. *vide supr.* 1. *de judic. perjurii cap.* 51. Mynsi. *cent.* 3. *obs.* 58. Hyppol. de Marsil. *in sing. sing.* 74. imò qui actione experiri nequeat, nec stare amplius in judiciis ante legitimam absolutionem ad effectum agendi, *d. cap.* 51. quanquam enormissimè sit læsus vel deceptus, Cavalcan. *dec.* 9. Sed quia sine dolo perjurium non committitur, consequens est, ut qui errore, dolo adversarii & facti impossibilitate ea, quæ juratò promisit, præstare nequeat, perjurii notam non incurrat, adeoq; indicium præsens in passu tali parum vel nihil stringat, Antón. Gomez. 2. *resol.* 10. Surd. *de-*
35 *cis.* 234. *num.* 12. Perinde est, ut si quis † factum alienum expromiserit juratò, isq; quantum potuit, præstitit, licet quoque ab initio sciret facti difficultatem, Hering. *de fidei. c.* 19. *num.* 112. Andr. Kohl. *exerc.* 12. *num.* 66. quoniam in genere impossibilitas, necessitas & summa difficultas excusationem præbet à perjurio, *c. brevi. x. de jurejur. cum concord.* Wilhelm Antonii *de rescript.*
36 *morat. conclus.* 15 *num.* 29. Sic † nec perjurium incurrit, qui positionem indistinctè articulatam totaliter vel in genere negat, licet alteram partem ejus veram,

ram, alteram falsam esse haud ignoraret, Fulv. Pacian. 1. *de probat. negat. c.* 18. *num.* 5. Græv. *ad Gail.* 1. *obs.* 82. Denique ut juramentum extrajudiciale, quando quis † animi levitate per Diabolum jurat, nec minus solenne, ut quoties 37
formaliter & decēter non juratur, juramentum propriè non inducit, Setzer. *de jur. lib.* 1. *c.* 18. *num.* 11. ita nec perjurium exinde incurrit jurator, cum causâ sublata, effectus quoq; tollatur, & à privatione ad habitum, ubi is nullus erat, non detur regressus, Eberh. *in topic. in loc. à priv.*

Alias dicitur, † alleganti causam perjurii non commissi, onus proban- 38
di incumbere, Hering. *de fidei. c.* 19. *num.* 121. uti causa justa non solventis in termino, non privat debitorem beneficiis dilationum jure & consuetudine concessorum, quibus in genere propter contumaciam carere cogitur, Jacob. Marchisell. *quæst.* 69. *lib.* 1. non secus ac ex contrario judicium contra contumacem mutari potest, idque contra communes juris regulas de indiciis non mutandis vel dividendis, *t. t. C. de quib. reb. ad eund. jud. eat.* cum enim ait Frider. Mindan. *de contin. caus. lib.* 3. *num.* 22. *pag.* 89. reus acusatus vel conventus
est † contumax tunc non obstante cæpto litigio coram uno judice, ubi con- 39
tumacem sese gerit, potest accusari & conveniri coram alio judice, ubi melius cogi & normæ subjugari queat, quo casu judex secundus neq; ad instantiam partis neque ad instantiam judicis prioris in causa supersedere tenetur, vel causam priori judici remittere, sed non attentis exceptionibus, potest in causa procedere: quippe cum reus per contumaciam priori instantiæ renunciasse videatur. *Hæc ille.* allegans Bald. pluresque Doctores, qui in judiciis hoc ipsum omninò observandum esse astruunt.

4. Indicia hujus speciei sunt inimicitia, cum † de inimico præsuma- 40
tur omne malum, Bonacoss. *de præsumpt. in verb. inimic.* quin quod inimicitia dicatur calumniæ & perjurii mater, Farin. *de testib. quæst.* 53. *num.* 70. adeò ut
judex inimicum ex officio teneatur ab accusatione arcere, cùm † reipublicæ 41
intersit, ne subditi calumniis & litigiis non necessariis vexentur, Decian. *in tract. crimin. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 25. Bald. *in l. fin. num.* 175. *ff. de qq.* ubi disputat an sola inimicitia pariat quæstionem? & quanquam Dd. passim inter capitalem & non capitalem inimicitiam distinguant, Decian. *consil.* 63. *volum.* 3. asserentes, non nisi capitalem hîc considerari inimicitiam, Idem *d. loc.* dubium ta-
men nobis nullum subest, quin † inimicitia quævis præsumpta, non vana 42
& desultoria, hîc indicium suggerat, Bonacoss. *d. loc.* Curt. *in tract. de testib. n.* 52. quæ à testimonio quoq; inimicum repellit, Marsil. *cons.* 15. *n.* 7. Jason *consil.* 167. *num.* 8. *volum.* 4. Marsil. *in sing.* 178. Alexand. *consil.* 126. *lib.* 4. *in fine.* ubi hanc conclusionem quoque ad amicitiam occultam, nondumq; publicè notam, extendit, Menoch. *d. arbit. jud.* 1. *quæst.* 28. *num.* 7. imò si ex causa minus probabili descendat inimicitia, Alexand. *consil.* 99. *num.* 3. *lib.* 1. Paris. *consil.* 53.
num. 28. *& consil.* 61. *num.* 16. *volum.* 4. Porrò quæ † inimicitia dicatur capita- 43
lis, ut

lis, ut maximè hic coitionem pravam & calumniosam arguens, judicis arbitrio relinquit, Menoch. *lib. 2. de arb. jud. qq. cas.* 110. *cent.* 2. communiter autem capitalis dicitur [1] qui reo convento præter actionem motam vel movēdam, eundem capitali accusavit de crimine, Bart. *in l. filio. §. seja. ff. de ad. legat.* [2] Si litem movit de omnibus bonis vel majori bonorum parte, Mascard. *de prob. concl.* 898. *num.* 7. Cravett. *consil.* 31. *num.* 3. Wilhelm Antonii *de rescript. morat. concl.* 5. *n.* 147. [3] causâ pecuniariâ magnæ cujusdam quantitatis, Gramm. *decis. Neap.* 86. *num.* 11. cum hodie præsertim † pecuniæ sint loco sanguinis,
44 ut ait Menoch. *dict. cas.* 110. *num.* 6. D. Antonii *d. concl.* 5. *num.* 146. *& concl.* 15. *num.* 113. Bonifac. *in tr. de furt.* §. *est. n.* 108. *&* §. *invito Domino. n.* 5. allegans illud protritum: *Non est amicus noster, qui bona nostra tollit.* [4] Si super spolio vel retentione rei particularis agatur. Abb. *in c. accedens. clem.* 2. *ut lit. non contest.* [5] actione famosâ vel injuriarum motâ quoque capitale suboritur odium. Curt. *d. tr. de test. num.* 52. quod lite sopitâ durare non minus præsumitur. Blanc. *de ind. num.* 133. Equidem verò verius est, lites rerum modicarum raro aut nunquam odii & vindictæ cupiditatem non præ se ferre, homines ad arma & effusionem sanguinis instigantem. Ant. Palaz. *p.* 3. *del gover. c.* 2. Ut enim frutices Camarinæ commoti & discussi rami odorem ferunt ingratum & amarum; Sic lites forenses magis magisq; agitatæ odium generant capitale, cædes, patrocinia, calumnias, perjuria. P. Greg. Tholosan. 28. *syntag.* 3. Refert Gost *in mem. l.* 1. Quod Frācīscani Monachi cum Dominicanis capitales habuerint lites coram rota Romana, illis contendētibus, ad sese prærogativam in pulsando salutatione Divæ virgini spectare, Dominicanis suas quoque adducentibus rationes, ob Doctorum sui ordinis multitudinem, ordinis vetustatem & vestem candidam, tandem lis dirempta, cum plusquā 30000. aureorum insumpsissent, & sententia lata hoc modo: Qui prior surgit, prior pulset. Sic derisui litigantes ob leviculam rem sese multis propinarunt. Quā Diabolica res odium, quam invidiosus honorum stimulus, in quot contentiones calumnitatesq; sæpè homines sapientissimos detrudit, in quæ damna volvit miserum hominum genus? ait Joan. Wolff. *tom.* 2. *lect. mem. pag.* 433. [6] Quod odium quoque causarum patronos procuratoresve, ut umbra corpus sequitur, imò judicem ipsum, *c. qualiter. clem.* 2. §. *licet autem. de accusat. l. cum & filii. C. qui bon. ced poss.* ita enim vulgò comparatum est, ut plebs beluina & ferox in lite facta, judiciorum legumq; ministros infensius odisse, ac ut canis lapide petitus, lapillos ut plurimum admordet, succensere iis mordicus soleant, adeò ut indicium hinc emergat in præsentiarum, non quidem legis ministrorum respectu, sed vulgi litigaturientis, nec non falsitatis indicium contra eundem, non judicem advocatum procuratorem, in causa quadam alia in testem adversus partem productum: *arg. c. suspect. & nullus.* 31. *q.* 5. Aufr. *de repr. test. num.* 85. ratio diversitatis in eo hæret, quod vir egregius, vir bonus

bonus non præsumatur calumniari, falsam dixisse vel dicere velle, nisi probetur. *l. fin. in fine. ff de act. & oblig.* Tiraquell. *latè de pœn. caus.* 51. *num.* 3. † vir levis & rixosus tale quid machinari, moliri sedulo, insidiari viris bonis omnino censeatur, unde Guev. *de instit. vit. aul. cap.* 10. ait: quod homines ejusmodi irascantur judici, insaniant contra adversarium, maledicant advocatis, imprecentur leges, quoties rescripta ex voto non correspondent, si litem alterius dirimi viderint, invideant obmurmurentque passim, quasi judex magis collitigatori faverit, referens minus diligenter legerit acta, intellexeritve eadem. Parth. Litig. 1. *cap.* 4. *num.* 32. 7. Ejusdem farinæ sunt minæ & diffidationes capitales. Blanc. *in l. fin. ff. de qq. num.* 91. *& seqq.* adeò ut si salvus conductus diffidato detur, non tamen is securè fidem habere teneatur, cum † inimicus pro nihilo habere præsumatur salvum conductum. Cæpoll. *consil.* 17. *num.* 5. quò pertinent insidiæ & fraudes capitales, Menoch. *d. loc.* Ut enim maris scopuli sub aquis latentes illis, qui in conspectu eminent, navibus multo sunt nocentiores, ita inimicitiæ occultæ sub specie amicitiæ falsæ majora dare damna solent. Lucill. *in antholog. lib.* 3. Philipp. Camerar. 3. *med. histor. cap.* 54. 45 46

5. Quintæ speciei quoque † indicia sunt cessio actionum suspecta & maligna, redemptio litis reproba & malitiosa. *arg. d. c. suspect. & c. nullus.* 3. *q.* 5. suspecta verò dicitur cessio, 1. quoties alteri personę pars actionis donata, alteri vendita fuerit, atque sic distracta actio, quæ in judicio vexandi reum, præsupponit consilium & conatum. *l. per diversas.* 22. ubi Bart. *num.* 9. *C. mandati.* 2. Si non apparet, quo titulo duobus pluribusve actio cessa sit, quæ incertitudo & simulationem & coitionem, de quâ hic quæritur, consequenter infert *d. l.* 22. *l.* 23. *C. eod.* Bald. *in l. ejus* 9. *C. de compens.* quod indicium titulus superveniens non tollit, Bald. *in d. l. per diversas. num.* 11. *q.* 7. nec titulus saltem confessatus ab actoribus. Bald. *in d. l. num.* 13. 3. præsumitur simulatio pravaq; coitio, quando uni duobusve potentioribus ceditur actio. Idem Bald. *in d. l. num.* 23. *& in l.* 2. *C. ne liceat. potent.* potentiores autem quinam sint & dicantur? invenies apud hos, quos allegat Wilhelm Antonii *in addit. ad tract. Kohlii de subfeud. cap.* 2. *num.* 82. Inter eos reputantur quoque cessionarii omnes, qui terrori sunt reis. Bald. *d. loc. l.* 1. *C. ne liceat. potent.* 1. ut qui exercet merum & mixtum imperium. Bald. *consil.* 151. *vol.* 1. Crav. *consil.* 205. *num.* 43. 2. qui divitiis & authoritate pollent, quanquam sint privati. *arg. d. l.* 1. Guid. Pap. *q.* 461. Menoch. *de arb. jud. qq.* 2. *cas.* 169. *nu.* 12. ubi statuit, † in litis expensas ut plurimum condemnandos esse divites cum tenuioribus litigantes. Boër. *quæst.* 303. 3. qui militari prædití sunt potestate, Dd. *in d. l.* 1. non tam ob potentiam quam rigorosam militum importunitatem. Abbas *in c.* 2. *ext. de alien. jud. mut. caus.* ubi in genere ait, hic pertinere omnes, qui potestatem aliquam exercent sive jure sive facto. 4. qui militia pollét legali, ut sunt Doctores juris, advocati, causidici, quos milites appellavit Bald. *in l. huic scriptura.* 15. *ff. ad l.* 47 48

Aquil. Jac. Benius *de privileg. JCtorum. part. 2. priv. 38. num. 2.* Anton. Scapp. *in tract. de jure non script. lib. 5. c. 112. num. 9.* Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus. 70. num. 14. in secundâ edit.* 5. Porrò qui cœlesti implicati sunt militiæ, ut clerici, Anchoran. *consil. 165.* Cravett. *consil. 205.* qui Deo militare
49 dicuntur. *gloss. in l. miles. ff. de re jud.* Reig. *in thes. jur.* ubi triplicem † militiam statuit *pag. 165.* Matth. de Afflict. *in decis. Neap. decis. 241.* qui quoad beneficiorum fructus, quos peculium castrense vocat clericorum, militiam secularem cum Ecclesiastica æquiparat. 6. Inter potentiores quoque recenseatur hi, quibuscum difficulter litigatur. Anch. *d. loc.* Menoch. *d. loc. n. 57.* quanquam
50 in dubio hanc conclusionem relinquat *ibidem.* Res autem † plana est *in d. l. 2. C. h. t.* ubi non tam potentia quam malitiosa adversarii voracitas, ut textus ait, & oppressio tenuiorum consideratur, quæ divi Claudii vera fuit causa πραγματικῇ. Bald. *in d. l. 2.* solam territionem pro causa constitutionis allegat. adde Cujac. *7. obs. 31.* leges hujusmodi ad susceptores litium, ubi de bonis vel agricolis alienis defendendis agitur extendentem, *l. 1. & 2. C. ut nemo ad suum pat. suscip. vic.*

4. Cessio simulata præsumitur, cum sub ipso cessionis actu quidem precium numeretur, juxta dispositionem *d. l. 22. C. mandati,* id verò paulò post restitutum probetur creditori. Bart. *in d. l. 22. num. 17.* Bald. *ibid. num. 20.* Socin. Jun. *consil. 97. num. 70. vol. 2.* Sive in solidum sive pro parte, non secus ac si pars crediti vendatur, pars donetur, *l. 23. C. eod.* juxta illud: Quicquid est juris in toto, idemq; est in singulis ejusdem partibus. *l. 2. §. 6. ff. de pact. l. quæ de tota. ubi gloss. & Bart. ff. de R. V. l. si cui. ff. de leg. 1.* Eberh. *in top. in loc. à tot. ad part. num. 2.* Joh. Gœdd. *in l. 25. ff. de V. S. n. 5.*

5. Porrò simulata præsumitur cessio, eaq; par est fictioni modo dictæ, quoties vel precium totum, vel partem ejus post cessionem commissam cessionarius demum erogat, cessionario, quasi retrò & longè antea numerasset precium, confitente. Bald. *in d. l. 23. Roman. sing. 26.* vide Donell. *in d. l. 22. & 23.* Menoch. *3. præs. 129. n. 21. & præs. 12.* ubi latè. cum quod jura præsumant frau-
51 des contra variantem, Dd. *varior. consil. tom. 2. p. 118.* quæ dicta enim † repugnantia vel contradictionem implicant, nihil prorsus operantur. *c. ubi repugnantia. de reg. jur. in 6.* Vergin. de Bocat. *de interd. uti possidetis. cap. 6. num. 8.* tum ubi de titulo, precii numeratione non constat liquidò & decenter, nulla cessio præsumatur justa, Ferr. *in pr. in form. libell. in caus. vendit.*

6. Cessio ficta præsumitur cumprimis, quoties ratio vel causa assignari non potest, quare facta sit, nisi ut reus vexetur, *l. in fundo. ff. de R. V.* Pan. *in c. 1. num. 6. ext. de alien. jud. mut. caus. fact.* ubi & hoc quærit, numquid Edicti provisio *de alien. jud. mut. caus.* etiam contra reum locum habeat? & affirmat
52 *in c. ex part. ex. eod.* Quinimò † reus agere potest contra actorem in factum, qui jura sua malitiosè extraneo cedit. Dd. *var. consil. 9. vol. 2. in fin.*

7. Por-

7. Porrò ficta præſumitur ceſſio, cum modico tenuiq; precio ea fuit
interveniente facta. *d.l.23.* conſideratur autem ille precii tenuitas, quando
impenſis deductis, quib. litem actionis ceſſæ proſequi, atque ad finem veriſi-
militer perducere poſſit, adhuc precium videatur parvum, Bart. *in d.l.22.n.6.*
Ludov. Rom. *conſil.85.num.10.* nemo ſanæ mentis enim ſuum jactare velle
præſumitur, tametſi unuſquiſque rei ſuæ ſit moderator & arbiter. *l.21. ubi Do-
nell. C. mandati.* Bart. *in d.l.22. eod.* ubi in venditore hereditatis præſumptio-
nem hanc quoque locum habere ait, exiguo precio illâ ceſsâ vel divenditâ.
Ruin. *conſil.37.num.16.vol.1.*

8. Imò actione dubiâ, intricatâ & incertâ ceſsâ, ſimulatio præſumitur
Dd. *varior. conſil. conſil.9.d.vol.2.* cumprimis potentiori, rixoſo & forenſi fa-
ctâ, per modo deducta *num.5.* Quemadmodum promiſſiones actionum ce-
dendarum ſponte factæ parem inducunt fraudis ſuſpicionem. Ruin. *volum.1.
conſ.145. in fine.*

9. Præſumitur ceſſio fraudulosa & calumniæ plena, de quâ paulò
poſt quoq; dicemus, quandocunque actio criminalis ceditur. Jacob. de Are-
na *in tr. de ceſſ. jur. & act. rub.46.n.55.* Joann. à Graſſis *in tract. de ceſſ. §.5.n.1.
& 2.* quanquam † injuriarum actionem rectè cedi poſſe tradat Reig. *in th.* 53
jur. in loc. ceſſ. quam intellige ſententiam valere, modo civilis injuriarum actio
cedatur, & ubi procurator admitti poſſit in judicio. Jacob. de Aren. *d.loc.* Cō-
fer David Döring *tom.1. Biblioth. Juriſc. verb. actio injuriarum. num.202.*

10. Denique ſimulata & nulla eſt omnis ceſſio ab his, qui efficaciter
obligari nequeunt, facta, vel quibuscum paciſci non licet, rebusq;, extra ho-
minum commercia poſitis, ceſſis & translatis earum actionibus. Joan. à
Graſſ. *in d.tr.§.2.* Jacob. de Aren. *in rub.3.4.& 5. de ceſſ. action.*

Atque tantum de indiciis pravæ injuſtæq; ceſſionis: 4. caput ſpeciei
præſentis erat calumnia, cujus † indicia ſunt 1. calumnia ante acta, qui enim 54
malus in uno, cōtra ſe non modicam habet ſuſpicionem malitiæ in ſimilibus.
c. ſi gens Angelorum.55. diſt. Alciat. *de præſ. reg.2. præſ.6. num.3.* unde expreſſus
hujus indicii textus eſt *in l.7.§.3. ff. de accuſat.* ibi: ſi alio crimine poſtuletur
ab eodem, qui in alio crimine cum calumniatus eſt, puto non facilè admit-
tendum eum, qui ſemel calumniatus ſit, quamvis filium accuſatoris admitti
oportere aliam accuſationem inſtituentem adverſus eum, quem pater accu-
ſaverat, &c. porrò textus ejuſdem farinæ eſt *in c. parvuli. 22. q.5. c. teſtimoniū.
de teſtib. c. literis. de præſumpt.* ſic perjurus ſemel, perjurus dehinc præſumitur.
d.c. literis. in fine. d.c. parvuli. cum † tempus præſens connexitatem quandam 55
cum præterito habere dicatur. Menoch. *lib.1. præſ.24. num.44.* Sic negligens
olim vel nuper in officio, de præſenti quoque talis præſumitur. *c. mandata. c.
ſcribam. de præſumpt.* inde idem Menoch. *d. præſ.24. num.24. & ſeqq. & lib.5.
præſ.45.* Alciat. *de præſ. reg.2. præſ.26.* Eberhard. *in top. in loco à temp. ad temp.*

ubi per 10. prædicamenta hoc indicium exhibet & declarat: adde, quod quã-
docunque à præsenti ad præsens arguatur, indicium struatur idem, ut quoties
actor in eodem vel diverso calumniari dicatur momento. *gloss. in d. c. scribam.*
c. qui crimen. 6. quæst. 1. c. 1. de accusat. Eberh. *d. loco. num.* 17. ibi: si quis de præ-
senti est criminosus, præsumitur contra eũ, quod accuset non bono zelo, &c.
adeo ut socios nominans delicti nihil præstet, scilicet cui nec in perniciem &
dispendium consortis jure credatur, Eberh. *d. loco.* Menoch. *de præs.* 24. *nu.* 34.
vide Menoch. 2. *de arb. jud. cent.* 4. *cas.* 301. *n.* 17.

2. Calumniæ indicium est suspecta ingessio in rem ad se non perti-
nentem. *l.* 36. *ff. de R. J.* ubi Dec. Cagnol. Wilhelm Antonii *de rescript. morat.*
conclus. 64. *num.* 63. Farinac. *in prax. lib.* 2. *de indic. & tort. quæst.* 52. *num.* 93. *&*
seq. & Petr. Pecc. *in reg.* 19. *de reg. jur.* ubi eleganter & nervosè: quandoquidem
hanc ob rem potissimum calumniæ juramenta jure sunt inventa, quibus insi-
diosa litigantium ingessio, atque in rebus alienis per lites temeraria grassandi
cupido coërcetur. *l. 1. ubi Goth. C. de jur propt. cal. dand. Novell.* 49. *c. fin.* cujus
capita versiculis hisce continentur:

Juro meam litem, mihi fultam jure videri
Nec delaturam, si qua rogatus ero,
Nec promissurum, neq; causæ falsa levandæ
Dicere, nec litem ducere velle meam.

Quanquam calumnioso hoc seculo mundus pro ludibrio habeat juramenta,
iisque, ut pueri stragulis falluntur, utatur, Bodin. 5. *de rep.* 5. Wilhelm An-
tonii *de rescript. morator. conclus.* 30. *numer.* 58. & ait Johan. Schneid. *in princ.*
56 *instit. de jur. calumn.* quod † juramentum calumniæ hodie ne obuli æstime-
tur, cum contemptores Dei facti simus, ac religionis ejus, Bald. *in l.* 24. *nu.* 1.
de evict. & Oldendorp. *in class.* 1. *prog. for. act.* 7. habemus (*inquit*) calumniæ
juramentum, quo perjuria magis introducuntur, quam excludatur calumnia,
& Socin. *in c cæterum* 5. *num.* 8. *de cal. jur.* hodie magis de calumnia commit-
tenda, quam evitanda juratur, &c. Anton. Del Re Tiburt. *in tr. de juram. ca-*
lumn. cap. 1. *num.* 34. Porrò quam variè quis rei alienæ & ad se non pertinenti
immiscere dicatur, prolixè tradit Petr. Peck. *d. loc.*

3. Præterea calumniæ indicia sunt, quoties actor causam ineptam
allegat: Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 5. *num.* 71. item probatio-
nis inopia & defectus, *argum. gloss in c. non est. de consuet. in* 6. Menoch. 2. *arb.*
57 *qq. cent. cas.* 321. *num.* 4. *cum multis ibidem citatis*, secundum illud: quod † viri
boni allegare non soleant id, quod probare non possint, *l.* 4. *C. de edend.* 2.
quæst. 7. *c. qua plerig; & clem.* 1. *de rest. in integ. & c. super eo. de app.* Bald. *in l. mi-*
norum. Cod. de præd. minor. Wilhelm Antonii *de rescript. morat. concl.* 22. *n.* 23.
atque hinc contra pravos litigantes atq; molestatores judiciorum, constitu-
tæ pœnæ, non secus ac calumniatores ipsos, *l.* 1. *ubi Dd. ff. de his qui not. in-*
fam.

fam. Vent. de Valent. 2. *cap. 6. Dd. ad princip. inst. de pœn. tom. litig.* modo ne per non usum hic titulus præscriptione est extinctus, quibus similes sunt rei ipsi sæpenumero occultantes veritatem facti ad defatigandum & frustrandum actorem, quod si demum allegetur sub litis exitum, retrò quoq; calumniatos fuisse arguitur reos, in pœnam & litis expensas jure cōdemnandos, Idem *d. loc.* proinde toto jure adversus inficiatores factorum, expressæ pœnæ, Zas. Jason & Dd. *in §. maleficio. instit de lib.* 23. *§. pen. ff. ad l. Aquil. l.* 4. *C. de cond. indeb.* Donell. 14. *comm.* 15. D. Antonii *de rescript. morat. conclus.* 25. *n.* 3. Ego *in disp. meis ad instit. jur. disput.* 15. *th.* 13. & extat *const. Athal. Goth. reg. art.* 11. si possessor (*ait*) legibus pulsatus non reddiderit rem petitam, & sub cognitionis eventu adversus eum sententia lata est à die, quâ per auctoritatem fuit conventus, expensas litis omninò persolvet, ut enim infirmitas humana in dies accrescit, sic malitia tanquam morbo infirmitatis contracta, pœnarum medicamine sananda vel prorsus eradicanda, Gio. Ant. *de Palazz p.* 4. *c.* 11 adeò ut juxta nonnullos virtus non infima sit resistere calumniis, atque quâ par severitate, obviare hominum malitiis, *l.* 8. *§.* 20. *&* 22. *ff. de transact. l. in fundo. ff. de R. V.*

4. Indicium est, quoties actor ne juramentum calumniæ præstet, subterfugium quærit, vel si prorsus id deponere nolit, Joachim. à Beust. *in l. admonendi. num.* 54 *pag. mihi* 148. qui licet de juramento purgationis in causa criminali loquatur, dubium tamen non est, quin idem quoq; in delato calumniæ juramento locum habeat, cum utrobique par dominetur stringatque juris ratio, Parth. *litig.* 2. *cap.* 6. *n.* 6. ubi hanc cautelã, non tamen ex omni asse tutam, refert, ut ab actore reus calumniæ juramentum exigens, illo sese confestim haud offerente, taceat, nec ulterius insistat, quoniam sentẽtia dehinc pro actore lata ipso jure reddatur nulla, *hac ille*, vide Andr. Gail. 1. *observ.* 84. *num.* 4. Anton. Del Re Tiburt. *in tract. solenni de juram. calumn. cap.* 11. ubi pleno cornu examinat hanc quæstionem: An terminus seu dilatio ad deliberandum concedenda sit de calumnia jurare debenti? non absimilis † jurare de- 58
trectanti de calumnia ex alio capite juraturus, qui vel jurare recusat, vel siquidem juravit, ambiguè admodum nimisque captiosè mediantibus positionibus de quo jure constitutum apparet, ut juxta intentionem & in favorem deferentis ambiguitas exponatur, *c. quæcunq;.* 22. *quæst.* 5. quoniam dolus authori haud prodesse imò nocere debeat per brocardicum: quod † dolus dolo- 59
sum, uti lepra leprosum sequatur, *c. cum intelleximus. ext. de jud. l* 18 *§.* 1. *ff. de jud* quãquam regulariter verbo quovis pacto prolata adversus stipulatorem, qui apertus legem contractus dicere debebat, explicari soleant, *auth. praterea. Cod. de lib. præt. l. non aliter. ff. de leg.* 3. *c. intelligentia. de verb. sig.* Anton. de Petrucia *in tract. de effect. juram. effect.* 50. *pag.* 127. Wilhelm Antonii *de rescript. morat. concl.* 55. *n.* 51.

5. Indicium calumniæ est, sine mandato litigium, ut quoties sine o-
mni mandato procurator agit nomine alterius, vel siquidem mandatum ha-
bet generale, id verò ad causam est impertinens, *gloss. in l si procuratori. ff. de*
60 *cond. causâ dat. l falsò. Cod. de furt.* adeò, ut † hæc calumnia, falsiq; procu-
ratoris exceptio, demùm post sententiam possit imponi, And. Gail. 1. *obs.* 47.
Mynsing. *cent.* 1. *observ.* 49. sed an hoc indicium purgari possit Domino ratum
habente sententiam? idem Gail. *ibidem num.* 3. Notandum verò hic est cum-
61 primis, domini ratihabitionem nihil præstare, 1. Cum per eam aufertur jus
tertio, Alexand. *consil.* 78. *lib.* 5. 2. Cum repugnat æquitas. *idem n.* 251. *d. loc.*
3. Nec res est integra, *l. dispensatorem. ff. de solut.* 4. Quoties mandatum
pro formâ certo tempore requiritur, Bald. *in l.* 4. *§.* 6. *ff. de off. proconsul.* 5.
Quando id, quod ratum haberi petitur, ipso jure est extinctum, *l.* 1. *ff. de appell.*
recip. 6. Quando actus nullus est, Bald. *d. l.* 7. cum ratihabitio & manda-
tum sunt disparis conditionis & naturæ, Roman. *in l. si quis mihi bona. § si quid*
num. 4. *ff. de acq. hered.* 8. Cum non apparet principium vel habilitas confir-
mandi. 9. Vel actus plures adhuc patitur defectus, præter consensus absen-
tiam, *l. fin. §. necessitate. C. de bon. quæ lib.* 10. Cum actus novus non admittit
suspensionem, *l. receptum. ff. com. præd.* 11. cum actus medius repugnat con-
nexioni cum extremis, *l. cum decem. ff. de solut.* 12. fallit in maleficiis, uti ad-
ulterio, quod alterius nomine fieri non potest, nec ratihabitionem admit-
tit, cum fictio non cadat in id, quod de naturâ est impossibile, nempe quæ na-
turam imitatur, §. 5. *I. de adopt.* lex enim impossibilia non fingit de natura vel
62 jure, *gloss. in l. gallus. ff. de lib. & post.* quæ † alibi fictiones ll. præscripto, non
hominum arbitrio regulariter fundari, ait *in §. sed hæc. inst. de V. O.* Bart. *in l. si*
fortè. ff. de const. pec. Alciat. *de præs. p.* 4. Wilhelm Antonii *de rescript. morat.*
conclus. 18. *num.* 31. 13. Nemo ratam jure habet confessionem metu tormen-
torum factam, Roland. à Valle *consil.* 2. *num.* 74. Sic quidem ut ratificatio con-
fessionis facta per delinquentem coram iisdem tormentis, in quibus fuit facta
confessio, metu tormentorum quoq; facta dicatur, Augus. de Arimin. *in ad-*
dit. ad tract. Angeli. de malefic. in verb. fama publica. post nu. 117. Cantar. *in pract.*
de interrog. reis, lib. 4. *c.* 1. *num.* 146. 14. Porrò ignorantia ratum tollit, cum ni-
hil tam contrarium sit consensui, quam error, qui imperitiam detegit, Wil-
helm Antonii *de rescript. morat. conclus.* 14. *num.* 74. ex quo ratificatio non tra-
hitur ad incognita, Jas. *consil.* 207. *col. fin. lib.* 4. Ruin. *consil.* 48. *num.* 12. *lib.* 1.
dicens, quod ratificatio debeat fieri à certo, & de omnibus instructo, non ab
errante: quia non sufficit scire factum nisi cum omnibus suis qualitatibus,
Wilhelm Antonii *d. tract. concl.* 48. *num.* 148. Theodor. Reinkingk *de retract.*
consanguin. quæst. 7. *num.* 107. 15. quoties agitur de irregularitate incurren-
da, Baldus *consil.* 310. *lib.* 1. & *consil.* 39. *eod.* Alciat. *consil.* 146. Etenim clericus
ratum

ratum habens homicidium, irregularitatem non ubivis incurrit, *c. sicut tuis. de simon.* Hyppol. de Marsil. *sing.* 184.

6. Indicium est † injusta frivolaq; appellatio, cum vexatio omnis judicialiter facta contra fas & æquum, calumnia quoq; dicatur, Zas. *in summ. ff. de calumn. in tit. 6. in princ.* in tantum, ut seculis hodiernis, ubi ab omni actu appellabili sive non appellabili vulgò solet provocari, priusquam de calumnia fuerit juratum, vel potius causa denuo decisa sit, nisi inspectis actis, confestim gravamen & † causa appellandi justa reperiatur, calumniari appellator in genere præsumatur, Parth. litig. *lib. 1. cap. 9.* cum primis, quod moribus depravatis gloriari soleant litigantes dicendo: *Toties appello, quoties fuerit rejecta:* & refert idem Parth. *d. loc. num.* 29. calumniatores ejusmodi sæpenumero ipsam Dei incurrere vindictam, uti † accidit advocato moribundo cuidam, qui hora mortis imminente spretâ, omni pœnitentia continuò elocutus hæc verba: *appello appello*, quibus in fata concessit. Idem *d. loc.* ut non injuria ille exclamaverit: 63 64 65

O vos juridici. qui linguam venditis illi,
Vos vocat infernus, vos respuit ordo supernus.

quod citat Döring. *tom. 1. Bibl. jurisc. verb. Advocatus. nu.* 778. similes sunt appellatoribus hi, qui judices causâ quavis fictâ recusant, in quem semel consenserunt, litemq; fuerunt orsi, *l. apertis. ubi Jason C. de jud.* Burs. *cons.* 261. *lib.* 8. *num.* 12. & licet gradatim soleant inscendere appellationes, nec quoq; omisso judice inferiori, pro justitia administranda interpellari superiores: *ordin. Cam. p. 2 t. 19.* Denais. *reg. 32. pag.* 43. non dubium tamen est, quin calumniæ evitandæ ergo † medius judex sæpenumero possit præteriri, imò rectâ medius neglecto inferiori interpellari, vide Thilem. de Benign. *in syntag. juris Camer. rel. 3. dec. 2. vot.* 1. Marant. *quæst.* 537. Idem Thil. de Benign. *ad ord. Cam. p. 2. tit.* 29. ubi quatuor recenset omissionis causas. 66

7. Cessio malitiosa & injusta præbet calumniæ indicium, quò cumprimis redemtio litium spectat, Johan. Oldendorp. *in enchirid. except. de except. simulta. pag. mihi* 117. *num.* 3. sed quia paulo ante cessionis malitiosæ materiam explicavimus, hic plura adferre non operæ esse precium video.

8. Indicium calumniæ suggerit inimicitia capitalis, cum de inimico omne malum præsumatur, Hipp. Bonacoss. *de præs. 1. Seraph. de privileg. 13. nu.* 108. *hinc. gloss. in l. data. C. de donat.* ait: quod † inimicus sit pejor omni peste, Bald. *in l. idemq; de usuf.* Hyppol. de Marsil. *in l. 1. §. præterea. ff. de qq. ubi prolixè*, hinc est, quod regulariter quoq; accusare non possit inimicus, Hypp. *d. loc.* Blanc *de indic. ad l. fin. ff. eod. num.* 91. *& seqq.* Wilhelm Antonii *in not ad resp. Reinkingk de process. contra sag. null. instit. quæst. 2. num.* 257. nec testari adversus inimicum, *l. 3. ff. de testib. auth. si testis. C. de testibus. c. repellantur. extr. de testib.* etiam in delictis exceptis, *c. per tuas. ext. de simon.* Spec. *de accus. §. 1. in fine.* Fri- 67

ne. Frider. de Sen. *consil.* 252. Gomez. 3. *resol.* 12 *de probat.* Menoch. *de arb. qq.* 1. *quæst.* 28. causis privilegiatis & factis occultis difficilioris probationis, Go-
68 mez. *d. loc.* cui † nedum in articulo mortis quicquam deponenti credatur, Marsil. *in l.* 1. *§ præterea. num.* 8. Imò nec Princeps rescribere potest, ut testi
69 inimico fides tribuatur, Paris. *consil.* 2. *num.* 71. *vol.* 4. cujus † dictum juratum atque etiam quæstione expressum saltem indicium facit, Farin. *de test.* 2. *q.* 53. *tit.* 6. *num.* 12.

9. Indicium parit paupertas & invidia, *Dd. in l. nonnulli. C. de accusat. arg. l.* 3, ibi: ut lucri causa quid facilè admittat, per quem textum ait Farin. *de testib. d. loc. quæst.* 57. *num.* 3. passim & ubique Dd. omnes exclamant, de paupertate exoriri præsumptionem calumniæ, mendacii & corruptionis, quæ causæ tantò magis ab accusatione actorem repellunt, quanto plus fidei requiritur in teste, cum ex actis & probatis, non figura accusationis institutæ judex
70 teneatur ferre sententiam, *l.* 4. *C. de edend.* Farinac. *d. loc.* hinc est, quod † pauperi non deferatur juramentum in litem, Crot. *de test. p.* 3. *num.* 22. Farinac. *d.*
71 *loc. num.* 1. item † ne decernantur inhibitiones, appellante ad Cameram paupere, priusquam acta, promulgatis pridem compulsorialibus, pro editione actorum, referens percurrerit, Christoph. Schwanman. *de process. Cam. l.* 2. *c.* 2. *in fin.* Deinde debet de paupertate constare testimonio vicinorum vel instrumento publico, antequam appellatio suscipiatur, Gail. 1. *obs.* 142. *num.* 7. idque extra appellationẽ quoque in aliis casibus procedere colligitur ex dictis Wilhelmi Antonii *in tract. de rescript. morator. conclus.* 29. *num.* 19. Porrò
72 paupertas Comitem habet † invidiam activam, huc spectantem, cujus filia est calumnia, cujus radix malevolentia, cujus flores illusio, cujus fructus æmulatio, cujus cortex, livor & pallor. Archidiac. *in c. qualis. dist.* 25. Johan. Schneid. *in princ. instit. de L. Fus. Can. tollend.* nulla in homine malitia est, quæ argutiis & sophismatis careat, quibus actionis vel replicationis ictus declinet excepta invidia, quæ accusat nihil habet, quod respondeat in fine, sæpe prodeunt & manifestantur in homine latentia delicta, invidia exceptâ, quam omnes celant, quod hic affectus adeò sit turpis & sordidus, ut vel fœteat in quo hæret, Johan. Spinæ. *de tranquill. anim. lib.* 4. *pag.* 156. & idem *d. loc. pag.* 173. Invidiæ nulla causa est legitima, nullumque justum argumentum, invidemus enim aut virtuti & felicitati alienæ, invidia paupertatis soror & calumniæ, quâ de re prolixius infrà *part.* 3. *cap.* 10.

10. Indicium est malitiosa litis dilatatio, Parth. litig. *dis.* 1. *cap.* 9. *n.* 27. hinc coarctatæ dilatationes etiã in ipso puncto probationis, ut non nisi juramento præstito atque mandato speciali desuper exhibito, dilatio solennis detur, scilicet ad excludendam calumniam & malitiosam litigantium procra-
73 stinationem, Ruland. *de com. part.* 1 *lib.* 2. *cap.* 4. Quanquam † quintam aliquando etiam datam fuisse pro causæ gravitate per nobile judicis officium,

tradat

tradat Gilman. *in decis. Camer. tom. 2. symph. pag.* 107. *in prajudic. Camer.* Ludov. Galliæ Regem dixisse ferunt, † advocatos sutorum artificia sibi impudenter vendicare, nam quod sutoris est proprium, dentibus alutam protrahere, hoc patronorum in dilatandis litibus legumque responsis, Arnold. Ferron. *de reb. gest. Ludov. 12. pag. mihi* 76. 74

Porrò prævaricationis & pactionis de quota litis indicia sunt 1. prævaricationes & pactiones ejusmodi retrò commissæ, nō aliter, ut qui calumniatus est antehac, calumniaturum quoque dehinc præsumatur, Felin. *in c. 2. de cal. in 6.* Menoch. *2. arb. qq. cent. 4. cas.* 321. *n.* 17. Alciat. *de præs. reg. 2. præs.* 26. neque enim est facilis vitæ humanæ mutatio, quæ cum animæ labore, quo difficilius nihil est, perficitur, *Novell. de monach. c.* 1. hinc graviter Cicero *pro Sylla.* omnibus, *inquit*, in rebus judices, quæ graviores majoresq; sunt, quod quisq; voluerit, cogitaverit, admiserit, non ex crimine, sed ex moribus ejus, qui arguitur, est ponderandum, neque enim nostrum quisque potest subito fingi, neque cujusq; repente vita mutari, aut natura converti, *hæc ille.* & Seneca *de ira cap.* 18. † naturam mutare difficile est, nec licet semel mixta nascen- 75
tium elementa convertere, refert Remig. *de dæmon. lib. 2. cap.* 9. Extat quoque hac de re Quintil. locus egregius *in decla. cujus tit. est paries palmatus.* Quid ante (*inquit*) perditè, quid flagitiosè, quid impiè fecerit, per quæ se parricidā scelera promiserit, innocentia per gradus certos ab homine discedit, &c.

2. Indicia prævaricationis sunt consilium malignum & instigatio, ut cliens transigeret cum adversario, conditionibus iniquioribus, quasi causa (alias bona) non habeat fundamentum, & lis sit futura diuturnior, Vent. de Valent. *in part. litig. c. 9. lib. 1. n.* 28.

Quanquam dextra ad concordiam exhortatio jure magis commendetur quam explodatur, *l. item si res. §. potest. ff. de alien. jud. mut. caus.* factâ, ubi transactio dicitur salubris, laudatum tantopere à prætore studium ejus, qui lites execratur, Schurff. *cent. 3. consil.* 59. nisi forte jus clientis esset lucidum, & ita comparatū, ut ipse causę victoriam in manu quadantenus habere videatur, eo enim casu sive ab advocato seu judicibus (qui sæpe sæpius abutūtur transactionibus) minimè suadenda erit concordia, quin potius si eam urserint, rusticorum more procedere, contra conscientiam facere, & jus alteri eripere censeantur, de quo plura vide apud Wilhelm Antonii *de rescript. morat. conclus. 63. num. 124. ad fin. in secunda edit.* An verò prævaricationem incurrat is, qui postquam in causa principali judex fuit, in causâ appellationis alterum clienti patrocinium præbuit? Expedivit Specul. *in tit. de off. deleg. §. superest. verb. quid è converso. & tit. de advocat. §. 1. verb. item quod olim fuit judex.* Jason *in l. ita demum. num. 8. C. de procur.* Wesenbec. *in parat. C. de advoc. div. jud. num. 5. circa fin.* secundum quæ jura Collegium JCtorum Coloniense 7. die Maji Anno 1614. in causâ Lörbach contra Lörbach / D. G. W. in 1. instantiâ

Gissæ referentem & Adsessorem, in secundâ Advocatum Darmbstadii agente, respondisse ex Dn. Wilhelmo Antonii pyladeo nostro advertimus.

2. Indicium est litium industriosa protractio, quo clientes moræ impatientes vel causam deserant, vel conditionis legem quamcunque à prævaricatore sibi suggestam, acceptent. Idem Vent. de Valent. *d. cap. 9. num.* 28. uti in casu converso stipulator quotæ litis, quò citius prædam capiat, dilationes ægrè admittit, quâ par celeritate omnia satagit, de quo JCtus, nimium properas Marcelle, ait. *in l. 1. C. de except. rei judicat.* Wesenbec. 1. *consil. 46. in fine.* ibi: liquet, nimis tempestivè repressalias miseris & innocentibus subditis minitatur, &c.

76 3. Si † Prævaricaturi notarios juvenes intrudunt in ordinem causidicorum, ad speciem suscipientes clientum causas, causidicus vero ille, qui prævaricationi operam dabit, instruit juniorem, quasi adhuc imperitum, quæ informatio non est sine suspicione, quoniam hoc prætextu furtivè prævaricari solent, ait Vent. *d. loc. num.* 28. luculenter hoc indicia exponit Menoch. 2. *arb. qq. cent. 4. cas.* 323. porrò si substituit imperitum sine omni instructione, ut si causa perdatur ab eodem, is eo facilius dilabatur, culpam in alium transferendo. Ala *in tr. de adv. Christ. q. 42. & 97.*

4. Si probetur, munera suscepisse causidicum ab adversario, quæ re-
77 ceptio mille fraudes arguit. *text. in c. quarectè.* 11. *q.* 3. ubi dicitur, quod † munerum acceptio sit veritatis prævaricatio, & quod inde justitia violetur, imo aurum & munera faciunt nolentem velle, hinc illud: Ecquis resistet tot armatis, &c. Cunrad Hartz *de inquisit. reor. conclus. ult. num.* 1. *& seq.* ibiq; Anonym. *in not.* Et dicitur *Deuteron. c.* 15. quod munera excæcent oculos sapientum, mutentq; verba justorum: planè advocati prævaricantes tyrannicam sibi sumunt autoritatem in clientes, nihil pensi habentes, quomodocunque patrimonium conficiant posterisq; relinquant, quod à Diabolo postremo dissipatur, lupis voraciores, docti legumq; tyranni, crudeliores corvis, qui cum non nisi funus extincti lacerent, isti vivos scalpunt & sugunt animam,

Nec missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

Petr, Gregor. Tholosan. *lib.* 49 *syntag. cap.* 8. *num.* 11. quorum si nares afflaverit cujusquam rubiginosi aura marsupii, confestim videbis illis oculos Argi, manus Briarei, Sphyngarum ungues, perjuria Laomedontis, Ulyssis argutias, Sinonis fallacias, fidem Polymnestoris adhiberi: Cassiodor. *citante Schonborn.* 3. *polit. c.* 14. Wilhelm Antonii *de rescript. morat. in procem. num.* 25. quoniam omnia mala mundi norunt, nihilq; præter bursam hydropicam curant. *l. fin. §. 1. C. mandat.* David Döring *tom. 1. Bibl. Jurisc. verb. Advocatus. num.*
78 763. Eadem † indicii ratio stringit contra stipulatores quotarum litis, qui licet non partem litis paciscuntur, tamen ne crimen hoc in iis appareat, sic emungunt & dilaniant clientes, ut satius esset, pactum de litis quota fuisse factum,

ctum, cumprimis ſtatuto vel conſuetudine dictitante, quid quantumve cauſidicus vel procurator ſalarii nomine recipere debeat. Joachim. à Beuſt *in l. admonendi. ff. de jure. num.* 165.

5. Eſt familiaritas, affinitas, ſanguinis † conjunctio & converſatio 79
cum adverſario litis ſuſpecta, *c. quatuor.* 11. *quæſt.* 3. *& c.* 1. *de ſent. excom. in* 6. ubi textus ajunt, quod affectio & amor pervertant jus & judicia, & Plato 5. *de ll. ſcriptum* reliquit, amorem in judiciis cæcutire, quamobrem jus Canonicum diſponit, ne Epiſcopus œconomatum committat conſanguineis, nempe propter fraudis ſuſpicionem, *c. decenter. ubi gloſſ. diſt.* 89. & alibi ſtatutum extat, ut quoties Papa conſanguineum promovet ad honores, ei caro & ſanguis dicatur illud revelaſſe, Bald. *in l. tutor. §. quæ tutores. ff. de exc. tutor.* certe eadem præſumitur, pacto inter principalem & cauſidicum conſanguineum facto, fraus & turpitudo, non tam quoad pactionem de quota litis, *l. data. C. de donat.* ex quo textu paſſim eliciunt, inter conjunctos potius præſumi fraudem quam extraneos, quam quod conjuncti improbè litigaturi, ſoleant coire, ut quicquid ex lite lucrentur, id commune ſit utrique, *l. 6. ubi Dd. ff. ad l. Jul. de vi privat. l.* 1. §. 1. *ff. ad l. Cornel. de falſ.* unde div. Gregor. 7. moral. pervenuſtè, plerique (*inquit*) ſunt, qui non ſolum non aliena appetunt, verum etiam cuncta, quæ poſſederant in mundo, derelinquunt, ſemetipſos deſpiciūt, nullam præſentis vitæ gloriam requirunt, ab hujus mundi ſe actionibus ſeparant, & penè, quicquid proſperitatis arriſerit, calcant. Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognitionis obligati, dum amori propinquitatis indiſcretè deſerviunt, ad ea ſæpè per affectum cognationū redeunt, quæ jam & cum proprio deſpectu ſubegerunt. Cumq; pluſquam neceſſe eſt, carnis propinquos diligunt, retracti exterius à cordis parente dividuntur. Nam ſæpè quoſdam videmus, quantum ad proprium ſtudium ſpectat, jam præſentis vitæ deſideria nō habere, mundum & opere & profeſſione reliquiſſe. Sed tamen pro inordinatis affectionibus propinquorum prætoria irrumpere, terrenarum rerum jurgiis vacare, libertatem intimæ quietis relinquere, & mundi ſtudia in ſe jam dudum deſtructa reparare. *Hæc Gregorius.*

6. Indicium eſt, ſi de malitia jurare juſſus nolit jurare, Socin. *in c. fin. de confeſſ. in* 6. quoniam contumacia vel ſubterfugium ejuſmodi alias jure ſit punibile, *l. ſancimus. C. de jud. d. c. fin.* atq; hoc † juramentum toties exigi, toties 80
præſtari debet, quotieſcunq; contra litigantem ſiniſtri quid præſumitur, Gail. 1. *obſ.* 87. *n.* 3. idem quoq; reſpectu calumniæ juramenti obtinet, quod meritò cauſidici & procuratores æquè ac principales ipſi in propriam animam præſtare debebant, de quo latè & diſtinctè Ant. Del Re Tiburt. *in tr. de jur. calum. c.* 16. *nu.* 1. *& ſeqq.* idq; graviter admodum monet & ſuadet Vent. de Valent. *in part. litig.* 2. *c.* 7. ibi: Abroganda igitur eſt conſuetudo, hoc præſertim malitioſo ſeculo, quo Advocatis calumniæ juramentum remittitur, & jus civile in fo-

81 rum reducendum atq; constituendum, ut non solum collitigatores, sed & † Advocati & procuratores unusquisq; in propriam, non alterius animam juret, jejuno stomacho, majore solennitate atq; ceremoniâ, quam huc usq; magno Reipubl. detrimento & pluribus perjuriis factum. Litigaturientes enim dum vident, per procuratorem calumniæ juramentũ prę́stari posse, faciliores sunt ad jurandum, parum considerant aut intelligunt, ut illud juretur, quod lis sibi justa videatur, hoc procurator sciat, quod quidem juravit nomine tuo, sed non tuo nomine descendet in gehennam. *Hactenus ille.*

ANTIQUA VIRTUTE, GENERE ET PLURIFARIA ERUditione Lectissimo vereq; Nobili ICto,

DN. CHRISTOPHORO CRUSIO, PATRICIO APUD Hannoveranos, &c. amico suo medulliter colendo.

VVILHELMUS ANTONII FREUNDEBERGICUS D.

S. P.

EN tandem, Mi CRUSI, subsequam illam seu mediam Indiciorum tuorum, quæ jam pridem huc typis concreduisti, non minori, quod spero, curâ sedulitateq; impressorum ac eventilatorum partem: De quâ quod alicubi semel atque iterum vectigalia quasi pensitâsti, id certè ut ingratiis nostris accidit; sic pro eâ, quæ hîc colitur, ratione status, non neutrobi sustinendum fuit, vel non illibentius eò, quod in aprico sit, quam saluberrima auth. Habita. *C. ne fil. pro patr.* eo in genere & ante hæc tempora situ atque senio ferè obliterari cœperit, ut in nonnullis magis habita quam haberi existimari potesſit, hâc præprimis literarum infestâ ac infaustâ tempestate, quæ non rarenter à protritâ solitâq; constitutarum Legum Civilium normâ recedere, vela retrorsum dare, & è speculo juris gentium novas meditando depromere formas, pro necessitatis suæ imperio, vel ipsos Megistanes, cæteroqui in leges flectit & ad rget. Sunt enim ut hominum, sic & temporum laudes, vitia, necessitates, ut ea propter sæpè sententias, quæ nullis rationibus refelli posse videbantur, dies atque usus ipse refellat, *ceu Bonfin. alicubi scripsit:* idq; non ignorâsse latinitatis Principem, è subsequenti ejus loco patet: *Ego verò* (inquit ille) *hæc didici, hæc vidi, hæc scripta legi, hæc de sapientissimis & clarissimis viris, & in hâc republ. & in aliis civitatibus monumenta nobis literæ prodiderunt, non semper easdem sententias, sed quascunq; Respubl. status, indignatio temporum, ratio concordiæ postularet, esse defendendas:*

Sic volvendo ætas commutat tempora rerum,
Quod fuit in precio, fit nullo deniq; honore:
Porrò aliud succedit, & è contemptibus exit,
Inq; dies magis appetitur, floretq; repertum
Laudibus, & miroſt mortaleis inter honore.

ceu ve-

ceu veter ille Poëta exclamabat. Hæc causa est, ut quod uno loco vel tempore rectum ac honestum est, id alio commutatis vicibus improbetur, ingruatq; sequendum, quod ante semiseculum Philomela juris (ita *Claudium Cantiunculam* appellito) admodulando è pectore suo erudito reclusit: Nonnunquā (*adstruens*) imitandos venire Lesbios fabros, ut si lapidis natura haud facilè ad regulam structuræ adcommodari valeat, norma ad lapidem applicetur.

Veruntamen hanc rem dextro Hercule aggredirier, in eâq; respirantem bene odorem ad posteros trāsplantare, ut non uniuscujusq; nostrûm è vulgo, sed exercitatissimi & ingeniati mactè JCti, res longi subsellii, summæque omnium dexteritatis opus est: sic sæpe sæpius in eodem multis aquam hæsitâsse, ac non sine discrimine femoralia decidisse, vel iis ipsis, qui ingenio suo confidentes, fungisq; reliquos æquare habentes, se solos corcla cati consilii reputaverunt, cùm ex antecessâ non nullorum seculorum memoriâ constat, tum nostrâ etiam ætate in his,

Quos gignit, quoties voluit Natura jocari,

præjudicando quandoq; replicatur. Hujus generis principia sibi imbibere, ut non difficile esse videtur è JCtorum monumentis, eorum maximè, quos citerius seculum ad nos provexit; sic nemo omnium, quos ego novi, in hâc parte magis excellere, magis sobriè jurisgentium rivulos consectari, & in communes usus novo more deducere atq; digerere identidem mihi visus est, quā magnus ille Batavus, *Hugo Grotius*, in iis præsertim, quæ de jure belli pronuper edidit, divinis certè Commentariis, cui dein agglutinandus memoratissimus ille *C. Besoldus* in plerisq; meditaminibus suis, JCti sanè utriq;, quos ob prærogatam ac multigenerem nedum legum, sed & cæterarum artium famulantium cognitionem, meritò omniscios nuncupaveris, ac proin, quorum funerea busta tandem aliquando post longos Nestoris annos cupresso frundeant, neutiquam indignos. Est ergò, ut quilibet jurium cultores & præsertim Consiliarii principum has duûm JCtorum lucubrationes sibi penitus reddant familiares, cùm ecquo hodie mundus noster frequentius regatur, quam prædicto isto gentium jure, sanè conspici non possit, licet juxtim fatendum sit, & hoc quandoque æquo nimis licentiori ac more ferè inaudito, transpositis nempe & postergatis in utramq; partem illiusce juris terminis, dum aut in naturalia divinaque jura, à quibus illud regi debebat, sub ejus velamine peccatur, aut civilium legum & Constitutionum Imp. quas eidem subservire, quoad ejus fieri potest, addecebat, nullus habetur respectus, eorum loco dogmatis, nescio quibus, regnandi & bellandi gratiâ tantùm non pro dictatoriâ affectione substratis, quæ populariter *Rationem status* appellitant: Egregiam verò Rationem, quæ sine ratione in hoc verbo constat:

Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas!

Cujus tamen Rationis quēdam tolerabilem statum videri, si retēto ejus vero

fonte (quod meo judicio, nullũ aliud est proximius, quam jus gentium secũdariũ, ut vulgus Dd. loquitur) neq; illac in excessũ, neq; hac in defectu impingamus, creditu nõ est difficile. Hujus n. juris gentium introductioni cùm ipse usus & necessitas humana ansam dederit, hæc certè ante omnia, quam ingrediatur illud, probanda fuerit, ita ut non aliter quam ipsâ necessitate perpellẽte huc eundum sit: quâ probatâ, ex toto transitus tamen non fiat à ratione naturali seu honestate & bonis moribus, nec etiã undiquaq; tunc civilium juriũ constitutiones despernantur, quasi eis in præsens vel futurum in aliquo casu nihil sit loci, quin potiùs cessante necessitate & incompatibilitate ilico ad solitas communium seu positivarum jurium traditiones fiat recursus, idq; etiam in uno eodemq; casu & individuo; nec enim utraq; jura ejus sunt generis, ut in omnibus se invicem expellant, aut quandoq; amicabiliter congruere non possint, præsertim si pristinarum constitutionũ usus expressè necdum sit abrogatus, sed saltim temporis injuriâ aliquantisper obnubilatus, earumq; vigor quasi cineribus interibi sepultus. Et hoc est, quod Ulpianus noster alibi: *In rebus novis constituendis*, inquit, *evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est:* nimis enim verum est id, quod apud Platonem Socrates ait, eos, qui leges ferunt emendantq;, semper confidentes, se finem aliquem reperturos, citra ea, quæ iniquè in commerciis committuntur, ignorare, quod revera tanquam hydræ capita amputant: Hoc malum ut præverteret Zaleucus, legem Locrensibus tulit, ut quisquis statutum novum introducturus esset, circũposito cervici laqueo id facere deberet, ut autor ejus mox suffocatetur, nisi eximiam utilitatem novæ legis ad antiquum Reipubl. statum comparatæ declararet. Quę cùm ita sint, ista utilitas seu necessitas non fingi, sed, quod dixi, probari, eâq; cessante, & ratio status cessare, veteresq; leges in vigorem reduci & postliminio quasi restitui debent, excepto, si quæ sanior novarum legum latio has ritè aboleverit.

Habes, optime Crusi, quę mihi de ratione status sit sententia, quã hâc occasione hic inserendam putavi, cùm quod vix è centũ unus, licet is eruditus sit, qui vera illius rei principia calleat, nec hoc literis huc usq;, quod ego scio, proditum inveniatur (ut maximè nihil tritius jam in ore hominum illo termino, quodcunq; fas nefasq; eo palliantium, quæ verè stratiotica, infernalis, gygantea & Diabolorum ratio, imò ipsa statûs turbatio, omniumq; divinarũ & humanarum rerum eversio vocari posset, ad extremos usq; Garamantas Sauromatasq; amandanda: Qui n. quod contra rationem est, ab eâ denominari & colorem ullum sibi mutuari quiret? Bellè *Cornificius*, cujus rationis ratio nulla est, *inquit*, ejus rationis rationem quærere, ratio nulla est) tum potissimũ verò tibi hæc eapse etiam in memoriã revocanda fuêre, ut eò celeriùs tibi persuaderes, non tam civili & ordinario, quàm potiùs novo quodam gentium jure tecum actum fuisse, ut pleraq; pauxilla, quæ rationem status nostri nõ in neutrâ par-

trâ parte statuminare videbantur, & variato temporum cursu ad secundam fortè editionem nihilominus redigi poterunt, ex hâc ipsâ indiciorũ tuorum parte hâc vice exenterarentur, & aliquantisper cimmeriis quasi involuta tenebris suspenderentur: quâ in parte & tecum mihi (credas velim) pariliter acquiescendum fuit, utcunq; hic jam liberiori, forensi & ad ripas patriæ (ô si sinistris avibus!) propè exclusissimo: nosti enim versum:

Si fueris Romæ, Romano vivito more,
Si fueris alibi, vivito sicut ibi.

Et hoc ipsum an sortitò, aut pariter gentium jure morevè, qui fortè nesapus fueram? satagei mei viderint, assentior tamen ipsis, postquam ad verum fontem ejus perlatus sum quodam in loco apud eloquentiæ magistrum, ubi sequentem in modum ingeminat: *O conditiones miseras administrandarum civitatum & provinciarum, in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum, ubi severitas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ, venientes* Prætores *exspectant, præsentibus inserviunt, abeuntes deserunt.* At hæc tragula in me quorundam duntaxat, cætera lætus, qui hanc ædilitatem gessisse me experior non sine populi suffragio: dehinc exspectans & istorum plausum, quem tamen mihi artè haud venabor, sine hoc certus ex Plinio: quod fides in præsentiâ eos, quibus resistit, offendat, deinde ab illis ipsis suscipiatur laudeturq;.

Cæterùm ne longius te hisce demorer inaniis, amice Crusi, quæso adhuc pauxillisper verba mea auribus clepito. Nosti, nil jam proximius esse, quàm ut indiciorum tuorum partem reliquã ad nos etiam quanto citius viam devorare sinas, quò temporius & ad hanc typis excoquẽdam quaquaversum fiat prǽstructio. Ubi de duobus incidit admonitio, quę tu tibi fortè ut plurimũ animum non induxeris. Primum omnium *Index* sit, quem vocant, rerum & verborum, post omnes illas partes non injuriâ subjiciendum. Hic enim coronat opus, hic illa clavis est, quæ nos præfiscinè sine cuniculis ducit rectà ad operum tuorum divitias: earum ergò ne condus sed promus esse videaris hoc pacto, ne indice hoc indicia tua egeant, tu omnibus modis procura, & quoniam non depectus es hanc partem in teipsum cum calcographo, est tamen, quod eundem urgeas calidissimè (nam callos habet) ne inde quicquam tuæ, quod nolim, imputetur diligentiæ, aut laborum dignitati fiat detractio. Nec enim ego ipse tanti facio ullius cujusquã, quantus quantus etiam ille sit, monumenta, quin, si ejusmodi thesaurum non compererο, statim nauseabundus hylam exclamare cogar, quandoq; etiam, nescio quæ, verborum tela mittere in autores, qualia nusquam non per inane vacuum meare volitareq;, vix ego mihi persuasero. Sed de hoc satis. Alterum, de quo admonendus fueras, etsi adæquè non necesse cuiquam videatur, id tui tamen gratiâ, Mi cate Crusi, &

ad

ad decus compositionis hujus plurimum spectare arbitrarer : Id si conjeceris, vatem te perhibebo optimum: Quid hæres ? *Icon* est seu *imago tua*, quam, si me amas, cum insignibus & metro quodam ære seu cupro incidendam nobis repræsentabis, in hoc ut operi tuo pro cujusque desiderio præponatur, quo ex hoc oculari & quasi physignomico paradeigmate sapientes deprehendere & quasi testari possint, scripta à tanto Crusio nostro haud videri esse degenerantia, nescio enim quid sinistri sæpius improba laverna vel de magnis viris immurmurat : Planè hoc fieri, & per id posteris, velut è speculo lumen, quod sequantur, ostendere, multum utilitatis habet, arrogantiæ & jactantiæ nihil : pergratum quoq; illis, qui te, cum de facie non nôrint, videre tamen gestiunt, quibus tu tunc ad scripta tua divina relatione factâ perinde habeberis, ut imago ad prototypum.

Cum quo tandem, Vir Amplissime, pauso & finio has nugas meas, te perdiu valere & salvere jubens, utq; affini tuo Dn. *Antonio Bullæo* JCto Clarissimo, de me plurimam salutem impertias, etiam atque etiam rogitans, quem pronuper me non uno nomine literis dulciloquis exhilarantem, oblato nuncio pergratè resequar : Id enim operum meorum esse tantum non agnosco, atque adeo veris

Omnibus amicis, quod mihi est, cupio esse.

Iterum Valete mea corcula:

Nostros non rumpet funus amores.

Branclabam in prælustri Cattûm Academiâ 13. Decemb. Anno 1634.

F I N I S.

